BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
13 K
24 H

Google

Digitized by Google

R. P. F.

LVDOVICI GRANATENSIS,

Ordinis S. Dominici,

LOCI COMMVNES Philoſophiæ Moralis, in tres Tomos digeſti:

In quibus Senecæ, Plutarchi, aliorumque clariſsimorum Principum & Philoſophorum inſigniores Sententiæ, Apophthegmata, & dicta memorabilia, ad vitam rectè inſtituendam conducentia, continentur.

Theologis, Concionatoribus, omnibusque veram prudentiam amantibus perutilia, iucunda, ac neceſſaria.

COLONIÆ,

Apud Arnoldum Quentelium,

Anno M. DCIV.

BIBLIOTECA N... ROMA VITTORIO EM...

Digitized by Google

Google

PIO AC BENEVOLO LECTORI.

BIBLIOTEC... ROMA VITTORIO E...

MIraberis fortaſſe, cãdide Lector, q̃d mihi venerit in mentem, vt homo profeſsioni monaſticæ addictus, quiq; hactenus ſcribẽdis pijs libellis, ac orationis ſtudium rerumq́; diuinarum cõtemplationem pertinentibus, vitam inſumpſerim: in extrema nunc ætate Gentilium literis implicarer: eorumq́; ſententias decerpere, & in lucem edere voluerim. Huius igitur conſilij ratio mihi explicanda eſt. Statui quidem apud me, quod reliquum erat ætatis in iuuandis Concionatorũ ſtudijs (quorum eſt in Eccleſia & frequentiſſimus & maximè ſalutaris vſus) conſumere. Cùm verò intelligerem verum eſſe, quod eleganter quidam ait, lectione orationem pingueſcere, eumq́; ſermonem maximè probari, qui varijs grauiſſimorum auctorum ſententijs refertus ſit: decreui (quantum mihi per alias occupationes liceret) non ſacras literas modò, ſed (quod in Euangelica etiam parabola dicitur) vetera & no-

na Patrum volumina percurrere: vt ſelectiſſimas vndecumque ſententias colligerem: & per communes locos digererem: quò in promptu, & veluti ad manū in quouis argumēti genere quærenti præſtò eſſent. Quod quidem cōſilium communi & trito apum exemplo noſter etiam Seneca commendat his verbis. Apes (vt aiunt) debemus imitari, quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt. Deinde quicquid attulêre diſponunt, ac per fauos digerunt: & (vt Vergilius noſter ait) liquentia mella ſtipant: & dulci diſtendunt nectare cellas. Nos quoque has apes debemus imitari, & quæcunque ex diuerſa lectione congeſſimus, ſeparare: melius enim diſtincta ſeruantur. Hactenus ille. Cùm igitur hoc præſtantiſſimi Philoſophi conſilium ſequi decreuiſſem (quod multis doctis viris hoc noſtro ſeculo video placuiſſe: qui varijs de rebus communes locos ediderunt: & multorum etiam auctorum ſententias in eos congeſſerunt) non eſſe Gentiles Philoſophos in hoc ſtudio prorſus negligendos mihi perſuaſi, cùm præſertim D. Auguſtinum in hac eadem ſententia fuiſſe intelligerem. Cuius verba hoc in loco, propterea quòd inſtituti mei propoſitum maximè tuentur, attexere volui. Is igitur 2. de Doct. Chriſtiana lib. ſic ait: Philoſophi autem (ſi qua fortè vera & fidei noſtræ accommoda dixerunt, maximè Platonici) non ſolùm

formi-

formidanda non ſunt, ſed ab eis etiam tãquam iniuſtis poſſeſſoribus in vſum noſtrum vendicanda. Sicut enim Ægyptij non ſolùm Idola habebant, & onera grauia, quæ populus Iſrael deteſtaretur: ſed etiam vaſa atque ornamenta de auro & argento, & veſtem: quæ ille populus exiens de Ægypto, ſibi potius tanquam ad vſum meliorem clanculò vendicaret: ſic doctrinæ omnes Gentilium non ſolùm ſuperſtitioſa figmenta, ſed etiam liberales diſciplinas vſui veritatis aptiores, & quædam morum præcepta vtiliſſima continent: deq; ipſo Deo colendo nonnulla vera inueniuntur apud eos. Quod eorum tanquam aurum & argentum (quod non ipſi inſtituerunt, ſed de quibuſdam quaſi metallis diuinæ prouidentiæ, quæ vbique infuſa eſt, eruerunt) cùm ab eorum miſera ſocietate ſeſe Chriſtianus homo ſeparat, debet ab eis ad vſum iuſtum prædicandi Euangelij auferre. Veſtem quoque illorum, id eſt, hominum quidem inſtituta, ſed tamen accommodata humanæ ſocietati, qua in hac vita carere non poſſumus, accipere atque habere licuerit, in vſum conuertenda Chriſtianum. Nam quid aliud fecerunt multi boni fideles noſtri? Nonne aſpicimus, quanto auro, & argento, & veſte ſuffarcinatus exierit de Ægypto Cyprianus doctor ſuauiſſimus, & Martyr beatiſſimus? Quãto Lactantius? quãto Victorinus, Optatus, Hilarius? (vt de viuis

taceam) quãto innumerabiles Græci? Hactenus Auguſt. Huius igitur tanti viri conſiliũ ſequutus, ex Philoſophis omnibus, qui de moribus & recta vitæ inſtitutione monumẽta aliqua poſteritati reliquerũt, duos potiſſimum (qui velut duo moralis Philoſophiæ lumina ſunt, nempe ex Latinis Senecam, ex Græcis Plutarchum) mihi præcipuè deligendos putaui, quos ſtudioſè perlegerem: & inſigniores eorum ſententias, velut amœniſſimos flores carperem, & in calathis, hoc eſt, in locis communibus diſtinctè reponerem: quò & quid iſti viri de virtutibus & vitiis præclarè ſenſiſſent, vnum in locum congererem, & ſtudioſis lectoribus velut ſpectandum proponerem. His etiam Apophthegmata (hoc eſt, clariſſimorum Philoſophorum, & Principũ dicta, quæ inſigniora mihi viſa ſunt) eodem ordine, iiſdemque locis adnectenda putaui: propterea quòd hæc non longis ambagibus, ſed arguta breuitate, & dicentium auctoritate, facilè & oblectant animos, & vitam inſtituunt.

Hoc igitur opus, quod pro rerum varietate in tres Tomos diuiſimus, hac breuiori forma edẽdum curauimus: vt hac formula excuſſus, velut quidam ſelectiſſimarum ſententiarum theſaurus, non ad vitæ ſolùm inſtitutionem, ſed ad oblectamentum quoque ſtudioſorũ accommodatus, in ſinu ſemper geſtaretur: & omni tempore, omniquè loco, tanquam leuis ſarcina, ad manũ

inue-

inueniretur. Ego certè (vt ingenuè fatear) mihi ipſi hac ratione conſulere volui: qui tanta cum voluptate & admiratione Senecam lego, vt eadem me decies repetita delectent: adeoqúe iterata eius lectione non offendor, vt nunquam illum in manibus ſumam, quin vehementer in admirationem rapiar. Miror enim grauitatem ſententiarum, ingenij acumen, & argutam modò breuitatem, modò redundantem (vbi res exigit) copiam: aptiſſimas quoque ſimilitudines, illuſtres metaphoras, & hyperboles, quæ mirè res augent, & ornant, & acumine delectant. Cùm verò vbique magnam ſui admirationem excitet, maximè tamen mirabilis eſt, cùm temperantiam, frugalitatem, fortitudinem, magnanimitatem, conſtantiam, patientiam, & honeſtam paupertatem, & animum rerum omnium contemptorem miris in cælum laudibus effert: contraqúe, cùm totam eloquêtiæ vim & impetum aduerſus voluptatem, auaritiam, intemperantiam, delicias, faſtum, luxum, cæteraqúe huiuſmodi vitia conuertit. Atque vtinam omnes Principes & opulenti viri, qui hoc noſtro delicijs & faſtu corruptiſſimo ſeculo omnibus ſeſe delicijs & luxui dediderunt, vel ab hoc ethnico homine (qui de altera vita vix certi & explorati aliquid, niſi per caliginem, & opinando magis quàm firmiter aſſentiendo credebat) frugalitatem, ſobrietatem,

& diuitiarum atque deliciarum contemptum diſcere vellent. Vehementer enim abſurdum eſt, Chriſtianos homines ſacroſanctis Chriſti myſterijs initiatos, ab ethnico homine in hac parte tam longè ſuperari. Neque verò quiſquam mihi obijciat, facilè cuique eſſe grandia verba aduerſus omnis generis vitia iactare, difficilè verò præſtare quæ doceas. Hoc enim minimè in auctorem noſtrum cadit, quem conſtat continentiſſimæ vitæ eſſe. Cuius rei locupletiſſimus teſtis eſt D. Hieronymus: qui in Eccleſiaſticorum ſcriptorum catalogo honorificam de eo mentionem faciens, continentiſſimæ vitæ fuiſſe ait: quòd eius ſcripta pluribus in locis facilè declarant. Tantum ergo virtutis ſtudium quis in homine ethnico non miretur? Quemadmodum enim miramur aliquorum animantium ſolertiam, & naturalem quandam prudentiam (quòd cùm rationis expertia ſint, quædam tamen opera ita faciunt, ac ſi ratione prædita eſſent) ita planè mirandum eſt, homines veræ religionis, fidei, atq; doctrinæ cæleſtis expertes, vſque adeo virtutis ſtudium commendare, & à vitijs tam multis rationibus deterrere, vt nemo prudens, dum hæc legit, non poſſit non frequenter in admirationem rapi, quando in homine ethnico ac penè pecude (ſi fidei comparetur) tam magnam Euangelicæ philoſophiæ partem deprehendit. Sunt autem hæc imparia exempla

pla ad perſuadendum efficaciora: quod non raro D. Hieronymus in Epiſt. ſuis oſtendit: qui vbi ab ethnicis virtutum exempla mutuat, ſubdit protinus: Hac in ſugillationem noſtri dicta ſint: ſi non præſtet fides, quod exhibuit infidelitas. Et alibi non raro, Si tanti (inquit) vitrum: quanti pretioſiſſimum margaritum? Hoc eſt, Si tanto ſtudio Gentiles inanem virtutis ſpeciem captabant: quid nos propter ſolidam virtutem, & ſempiternum eius præmium facere par eſt? Adde etiam, quòd Philoſophi, qui fidei luce deſtituti erant, rationibus præcipuè nos ad virtutis ſtudium adhortantur, & à vitijs auocant: quibus & illorum commoda, & horum incommoda grauiſſima oratione oculis ſubijciunt. Quo fit, vt homo, qui rationis particeps eſt, cuique nihil natura ipſa magis intimum, magisque proprium atque naturale quàm ratio eſt, perſpectis rerum cauſis atque rationibus vehementer commueatur: præſertim ſi ingenij acumine & naturali prudentia viget, qua rationum vim penetrare valeat. Inde adeò fit, vt apud ſeculi homines plus interdum rationes humanæ, quàm diuinæ valeant: non quòd maiores, ſed quòd apud illos maiorem vim humanæ quàm diuinæ habeant: quos non abſurdum eſt hac arte ab infimis ad ſumma, ab humanis ad diuina, à lumine naturæ ad fidei lumen paulatim euehere. Quemadmodũ enim

Ad pium Lectorem.

Philoſophi ab his, quæ ſenſu percipiuntur, ad ea, quæ ſola ratione intelliguntur: hoc eſt, à notioribus nobis ad ea, quæ natura ipſa notiora & præſtantiora ſunt, procedere docendo ſolent: ita nos ab ijs, quæ maius apud nos pondus habent, ad ea, quæ natura ipſa digniora & potentiora ſunt, tranſitum facere debemus. Iis igitur hominibus, qui hoc animo ſunt, Philoſophorum lectio non parum conducit: quæ illis velut pædagogus quidam ad Chriſtum eſt. Cùm enim naturæ lumen à Deo ſit, nullo modo fidei lumini aduerſari poteſt: ſed illi potiùs velut inferius ſuperiori ſeruire, & ab eo perfici debet. Illud autem de Seneca noſtro affirmare poſſum, quòd (quemadmodum eſt à Fabio de Cicerone dictũ, illum ſanè multum in eloquentiæ ſtudijs profeciſſe, cui Cicero valde placuerit) ita ille multum in ciuili virtute, & vera humanarum rerum æſtimatione eſt profecturus, cui Senecæ lectio valde familiaris fuerit. Cùm autem infinitis penè erroribus vulgus hominum propter inſitam communis peccati labem cæcutiat, audeo dicere, efficaciſſimum aduerſus pleroſque eorum collyrium, aſſiduam eius lectionem futuram: quod quidem polliceri minimè auderem, niſi id experimento didiciſſem.

Vt igitur tum ex eo, tum ex Plutarcho, minori negotio maiorem fructum caperemus, operæpretium me facturum putaui, ſi quid

quiſque

quiſque illorum de quaque virtute vel vitio diuerſis in locis ſcriptum reliquiſſet, in vnum locum coactum, ante legentis oculos ponerem. Quod in Seneca magis quàm in Plutarcho neceſſarium fuit: cuius pleraque ſcripta epiſtolis ad Lucillium miſſis continentur: quarum argumenta maximè varia ſunt. Quid enim epiſtolare argumentum non recipiat? Hæc autem tanta varietas in ordinem aliquem redigenda fuit: quod ipſe etiam Seneca monet, qui ea, quæ legendo colligimus, melius diſtincta quàm confuſa ſeruari docet. Scio fuiſſe alium (ſiue ille Eraſmus, ſiue quiuis alius ementito eius nomine fuerit) qui hunc etiam laborem ſuſcepit: & flores (vt libri titulus præfert) Senecæ collegerit: ſed hic (vt omittam quòd multa ſcitu digniſſima, quæ nos decerpſimus, omiſit: quod voluminis noſtri magnitudo facilè indicat:) tamen is epiſtolarum & librorum, non locorum, hoc eſt, materiarum ordinem eſt ſecutus. Ita factum eſt, vt quæ confuſa, & variè dijecta, ac proinde difficilia inuentu erant, eodem modo confuſa relinquerentur.

Hos autem locos (quò res eſſet dilucidior) in tres claſſes diſtinximus: in quarum prima tituli ad varios perſonarum ſtatus pertinentes, ab ipſo Deo optimo maximo exordium capientes, collocantur. In ſecunda verò virtutum

& vi-

& vitiorum illis aduerſantium loci reponuntur. In tertia verò quædam alia peregrina, quæ non ita cum ſuperioribus cohærebant, collocata ſunt. Quia verò Chriſtiana religio Theologicis virtutibus principem locum inter omnes alias meritò tribuit (de quibus vix vlla apud ethnicos auctores mentio fit) ideo pro illis, virtutes quaſdam Theologicis affines, & vitia eiſdem aduerſantia ſubſtituimus. vt quatenus liceret, Theologicarum & Cardinalium virtutum ſeries retineretur. Hunc autem ordinem, non autem literarum alphabeti ſequuti ſumus, vt quæ erant inter ſe tum ſimilia, tum contraria coniungerentur: ne, quæ & natura & tradendi ratione coniuncta erant, propter exiguum literarum diſcrimen ſepararemus. Conſtat enim ex Philoſophorum doctrina, ſimilium idem eſſe iudicium: & contrariorũ eandem eſſe diſciplinam, & inter genus & ſub eo contentas ſpecies eam eſſe affinitatem: vt quæcunque generi tribuuntur, ſpeciebus etiam tribuãtur: vt Ariſtoteles inter antepredicamentorum (vt appellant) regulas, definiit. Quocirca hæc tria locorum genera (quæ tantam inter ſe affinitatem habent) iuxta ſe reponi, nec ob tenuiſſimũ literarum diſcrimen, ſeparari debuerunt, cùm præſertim ſi quid hic ſubſit incommodi, facile indicibus ordine alphabeti deſcriptis, ei poſſit occurri.

Sen-

Sententias verò Publij Mimi (quæ vulgò Senecæ prouerbia nuncupantur) quoniam operibus eius adiuncta ſunt, & dignas Seneca ſententias continent, in calce vniuſcuiusque loci collocaui.

Quia verò non raró euenit, vt eadem ſententia ad duos, atque adeò etiam plures locos referri poſſit, (cuius rei gratia in pluribus quoque eſſet ponenda) ne tamen eiuſdem ſententiæ repetitio faſtidium lectori pareret, in margine titulum eum aſcripſimus, ad quem ea ſententia referri poſſet: appoſita etiam ad latus virgula, qua ſententia illa circunſcribitur.

Illud autem Lectorem monitum velim, nos in ſententijs transferendis, cùm in eadem ſententia inferiora paululum à ſuperioribus diſſident, has particulas adieciſſe. Et paulò inferius. Et paucis interiectis. Et mox, *aut quid ſimile. Quod non fecimus, cùm inferiora cum ſuperioribus optimè quadrabant, etiam ſi continua non eſſent: ne huiuſmodi interruptionibus (minimè propter rerum conſequentiam neceſſarijs) oratio eſſet diſſoluta atque conciſa. Qua obſeruatione fit, vt qui Collectanea noſtra legit, non centonea Senecæ, ſed ipſum Senecam continenti pene oratione fluentem, legere videatur. Atque hoc ipſum, ſimili ratione ducti, in Plutarcho fecimus: quem nunc paucis commendare non eſt animus: cùm ipſe ſe amplitudi-*

tudine & maieſtate ſua commendet, & iuxta prouerbium, Vino vendibili ſuſpenſa hedera nihil ſit opus. Alius in eo grauitatem ſententiarum, alius multam maximeque variam omnis generis auctorum lectionem, & hiſtoriarum cognitionem mirabitur: ego verò præceptorum ſanctitatem, & doctrinæ ſynceritatem in eo ita demiror: vt cùm illum quibuſdam in locis (præſertim vbi de profectu morum, de cohibenda ira & vitioſa verecundia, & cupiditate diuitiarum, de auditoris officio, & tranquillitate animi lego) non mihi Ethnicum Philoſophum, ſed Chriſtianiſſimum inſtituendæ vitæ magiſtrum legere videar: adeò ſe ad ſingularia præcepta, & varia aduerſus vitiorum peſtem remedia tradenda, inſinuat, atque demittit. Iam verò in ſimilitudinibus ad ea quæ exponit afferendis, neſcias frequentior ne ſit, an mirabilior: vt cùm in aliis doctrinæ partibus cæteros vincat, in hac ſeipſum ſuperandi locum non reliquerit. Quo nomine haud ſcio, an is concionatoribus quam Seneca ſit vtilior: propterea quòd ſimilium vſus ad populi captum cum primis ſit accommodatus. Quod quò euidentius, vel rudioribus etiam appareret, nos ſimilia in marginibus, ſicut grauiores ſententias adnotandas duximus: quò dormitantem lectorem rei pulcherrimæ annotatione excitaremus. Synceritas verò doctrinæ eius tanta eſt, vt in

vt in hac parte ipſo Seneca virtutis ſtudioſiſſimo ſuperior mihi eſſe videatur. Seneca enim Stoicorum errores mordicus tuetur, apathiam & Fatum inducit, omnia honeſta paria, ſimiliter & turpia eſſe contendit: in ſola nudaqúe virtute ſummum hominis bonum collocat: cùm ea tamen non ſummum quidem bonum, ſed rectiſſima ad illud via ſit: tum etiam manus ſibi afferre adeò non damnat, vt interdum etiam probet: certè in Catone ita laudat, vt ex eius vulnere plus gloriæ, quàm ſanguinis manaſſe dicat. Horum nihil in Plutarcho deprehendes: ſed omnia ferè purgatiſſima rationi & naturæ lumini conſentanea: fortaſſe, quoniam Euangelio Chriſti eius ſeculo latius coruſcante, maior humanis mentibus veritatis lux addita eſſet.

Quò res autem eſſent inuentu faciliores, vnicuique auctori & ſeriem locorum, & ſuum quoque indicem adiunximus. Deinde in fine operis communem omnibus indicem adiecimus: & quidquid in toto opere ad aliquem locum referri poſſet, appoſitis numeris demonſtrauimus. Vale amice Lector, & hoc noſtro exiguo labore, ſed magno tamen munere fruere. Magno, inquam, quoniam cùm inter omnia Philoſophorũ ſcripta, hi duo auctores in moralis philoſophiæ doctrina principem locum teneant, habes in hoc exiguo volumine quidquid

præ-

præclarè illi dixerunt, ſuis in locis digeſtum, vt ſi eorum tibi ſcripta legere non vacat, hîc, quæ maximè ſcire refert, comprehenſa teneas: ſi vacat, cùm omnia memoria complecti nequeas, hîc inuenias quæ maximè ad tuos vſus legendo annotare & recondere debuiſſes.

R.P.F. LV.

Google

R. P. F.

LVDOVICI GRANATENSIS, ORD. S. DOMINICI,

Moralis Philoſophiæ Collectaneorum

TOMVS PRIMVS:

Continens ex operibus Senecæ ſelectiſſimas ſententias, per Locos communes digeſtas.

PRIMA CLASSIS, IN QVA ponuntur Tituli ad diuerſa genera ſtatuum, & perſonarum ſpectantes.

DEVS.

MVLTVM dare ſolemus præſumptioni omniū hominum. Apud nos veritatis argumentum eſt, aliquid omnibus videri: itaque Deos eſſe, inter alia hinc colligimus, quòd omnibus de Dijs opinio inſita eſt: nec vlla gens vſquam eſt, adeò extra leges moreſque proiecta, vt non aliquos Deos credat. *Epiſt.118.*

Egregiè Ariſtoteles ait, nunquam nos verecundiores eſſe debere, quàm cùm de Dijs agitur. Si intramus templa compoſiti, ſi ad ſacrificium acceſſuri, vultum ſubmittimus, togam adducimus, ſi in omne argumentum modeſtiæ fingimur: quantò

hoc magis facere debemus, cùm de ſyderibus, de ſtellis, de Deorum natura diſputamus, ne quid temerè, ne quid impudenter, aut ignorantes affirmemus, aut ſcientes mentiamur? Nec miremur tam tardè erui, quæ tam altè iacent. Quàm multa præter hæc per ſecretum eunt, nunquam humanis oculis orientia? Nec enim omnia Deus humanis oculis nota fecit. Quota pars operis tanti noſtris oculis committitur? Ipſe qui iſta tractat, qui condidit, qui totum hoc fundauit, deditque circa ſe, maiorque eſt pars operis ſui, ac melior effugit oculos, cogitatione viſendus eſt. Quid ſit hoc ſine quo nihil eſt, ſcire non poſſumus. Et miramur ſi quos igniculos parum nouimus, cùm maxima pars mundi Deus lateat? Quàm multa animalia hoc primùm cognouimus ſæculo? Multa venientis æui populus ignota nobis ſciet. Multa ſæculis tunc futuris, cùm me-
» moria noſtri exoleuerit, reſeruantur. Puſilla res
» mundus eſt, niſi in illo quòd quærat, omnis mũdus
» habeat. Non ſemel quædam ſacra traduntur. Eleuſina ſeruat quod oſtendat reuiſentibus. Rerum natura ſacra ſua non ſimul tradit. Initiatos nos credimus, in veſtibulo eius hæremus. Illa arcana non promiſcuè nec omnibus patent: reducta & in interiore ſacrario clauſa ſunt. Ex quibus aliud hæc ætas, aliud quæ poſt nos ſubibit, aſpiciet. Quando ergo iſta in notitiam noſtram perducentur? Tardè
„ magna proueniunt; vtique ſi labor ceſſat. In quod
„ vnum toto agimur animo, nondum perfecimus,
„ vt peſſimi eſſemus. Adhuc in proceſſu vitia ſunt. Inueniet luxuria aliquid noui in quod inſaniat. Inueniet impudicitia nouam contumeliam ſibi. Miraris ſi nondum ſapientia omne opus ſuum impleuit? Nondum tota ſe nequitia protulit. Adhuc naſcitur, & huic omnes operam damus, huic oculi noſtri, huic manus ſeruiunt. Ad ſapientiam

quis

quis accedit? Quis dignam iudicat, niſi quam in tranſitu nouerit? Quis philoſophiam, aut vllum liberale reſpicit ſtudium, niſi cùm ludi intercalantur, cùm aliquis pluuius interuenit dies, quem perdere licet? Itaque tot familiæ Philoſophorum ſine ſucceſſore deficiunt. Academici & veteres & minores nullum antiſtitem reliquerunt. Quis eſt, qui tradat præcepta Platonis? Pythagorica illa inuidioſæ turbæ ſchola præceptorem non inuenit. Sextiorum noua & Romani roboris ſecta, inter initia ſua, cùm magno impetu cepiſſet, extincta eſt. At, quanta cura laboratur, ne cuiuſlibet pantomimi nomen intercidat? Stat per ſucceſſores Pyladis & Batilli domus, harum artium multi diſcipuli ſunt, multique doctores. *Libro 7. Natur. Quaeſt. cap. 30. 31. & 32.*

Quædam ſunt quæ nocere non poſſunt, nullamque vim, niſi beneficam & ſalutarem habent vt Dij immortales: qui nec volunt obeſſe, nec poſſunt. Natura enim illis mitis & placida eſt, tam longè remota ab aliena iniuria, quàm à ſua. Dementes itaque & ignari veritatis, illis imputant ſæuitiam maris, immodicos imbres, pertinaciam hyemis: cùm interim nihil horum quæ nobis nocent, proſuntque ad nos propriè dirigatur. Non enim nos cauſa mundo ſumus, hyemem æſtatemque referendi: ſuas iſta leges habent, quibus diuina exercentur. Nimis nos ſuſpicimus, ſi digni nobis videmur, propter quos tanta moueantur. Nihil ergo horum in noſtram iniuriam fit, imò contra, nihil non ad ſalutem. *Lib. 2. de Ira, cap. 27.*

Quid eſt Deus? quod vides totum, & quod non vides totum. Sic demum magnitudo ſua illi redditur: qua nihil maius excogitari poteſt. Si ſolus eſt omnia, opus ſuum & extra & intra tenet. Quid ergo intereſt inter naturam Dei & noſtram? Noſtri

melior pars animus eſt, in illo nulla pars extra animum. Totus ratio eſt.

Dei prouidentia.

SEpone in præſentia quæ quibuſdam placent. Vnicuique noſtrum pędagogum dari Deum, non quidem ordinarium, ſed hunc inferioris notæ, ex horum numero quos Ouid. ait, de plebe Deos. Ita tamen hoc ſeponas volo, vt memineris maiores noſtros, qui crediderunt hoc, Stoicos fuiſſe. *Epiſt. 111.*

Quos nos cuſtodes Angelos, hic inferiores quoſdã Deos pedagogos noſtros vocat.

Cùm videris bonos viros acceptoſque Dijs laborare, ſudare, per arduum conſcendere; malos autem laſciuire & voluptatibus fluere, cogita illos diſciplina triſtiori contineri, horum ali audaciam. Idem tibi de Deo liqueat, Bonum virum in delicijs non habet. Experitur, indurat, ſibi illum præparat. Quare multa bonis viris aduerſa eueniunt. Nihil ac-

T. Patiẽtia. cidere bono viro mali poteſt. Non miſcentur con-
,, traria. Quemadmodum vt amnes, tantum ſuper-
,, nè deiectorum imbrium, tanta mediterraneorum
,, vis fontium non mutant ſaporem maris, nec remit-
,, tunt quidem: ita aduerſarum impetus rerum, viri
Simile. fortis non vertit animum. Manet in ſtatu, & quic-
,, quid euenit, in ſuum colorem trahit. Eſt enim om-
,, nibus externis potentior: nec hoc dico, non ſentit
,, illa, ſed vincit, & alioquin quietus, placidusque con-
,, tra incurrentia attollitur. Omnia aduerſa exercita-
,, tiones putat. Quis autem vir, modò erectus ad ho-
,, neſta, non eſt laboris appetens iuſti, & ad officia
,, cum periculo promptus? Cui non induſtrio oti-
Simile. um pœna eſt? Athletas videmus, quibus virium
,, cura eſt, cum fortiſſimis quibusque confligere, &
,, exigere ab ijs, per quos certamen præparatur, vt
,, totis contra ipſos viribus vtantur, cædi vexari-
,, que patiantur, & ſi non inueniant ſingulos pa-
Ti. Tẽtatio. res, pluribus ſimul obijciant. Marcet ſine aduer-
,, ſario virtus. Tunc apparet quanta ſit, quantumque
valeat

valeat polleatque, cùm quid poſſit patientia, oſtendit. Scias licet, idem viris bonis eſſe faciendum, vt dura ac difficilia non formident, nec de fato querantur. Quicquid accidit, boni conſulant, in bonum vertant. Non quid, ſed quemadmodum feras, intereſt. Non vides, quantò aliter patres, aliter matres indulgeant? Illi exercitari iubent liberos ad ſtudia obeunda maturè, feriatis quoque diebus non patiuntur eſſe otioſos, & ſudorem illis, & interdum lachrymas excutiunt. At matres fouere in ſinu, continere in vmbra volunt. Nunquam flere, nunquam contriſtari, nunquam laborare. Paternum Deus habet aduerſus bonos viros animum, & illos fortius amat, & operibus, doloribus, ac damnis exagitat, vt verum colligant robur. Languent per inertiam ſaginata, nec labore tantùm, ſed mole, & ipſo ſui onere deficiunt. Non fert vllum ictum illæſa felicitas. At vbi aſſidua fuit cum incommodis ſuis rixa, callum per iniurias duxit, nec vllo malo cedit, ſed etiam ſi ceciderit, de genu pugnat. Miraris tu ſi Deus ille bonorum amantiſſimus, qui illos quàm optimos atque excellentiſſimos vult, fortunam illis, cum qua exerceantur, aſſignat? Ego verò non miror ſi aliquando impetum capiunt ſpectandi magnos viros colluctantes cum aliqua calamitate. Nobis interdum voluptati eſt, ſi adoleſcens conſtantis animi irruentem feram venabulo excepit, ſi leonis incurſum interritus pertulit, tantoque ſpectaculum eſt gratius, quantò id honeſtius fecit. Ecce ſpectaculum dignum, ad quod reſpiciat intentus operi ſuo Deus. Ecce par Deo dignum, vir fortis cum mala fortuna compoſitus, vtique ſi & prouocauit. Non video, inquam, quid habeat in terris Iuppiter pulchrius, ſi conuertere animum velit, quàm vt ſpectet Catonem iam partibus non ſemel fractis, ſtantem nihilominus inter ruinas publicas

Simile.

Deus bonorum amantiſſ. etiam ethnici iudicio.

Tit. Fortitudo.

Simile.

erectum. *In lib. de Diui. prouidentia.*

Magis vrgent ſæua inexpertos. Graue eſt non aſſuetis ferre ceruicibus iugum. Ad ſuſpicionem vulneris tyro pallescit, audacter veteranus cruorē ſuum ſpectat, qui ſcit ſe ſæpe viciſſe poſt ſanguinem. Hos itaque Deus quos probat, quos amat, indurat, recognoſcit, exercet. Eos autem, quibus indulgere videtur, quibus parcere, molles venturis malis ſeruat. Erratis enim ſi quem iudicatis exceptum. Veniet ad illum diu felicem ſua portio. Quiſquis videtur dimiſſus eſſe, dilatus eſt. Quare Deus optimum quemque aut mala valetudine, aut luctu, aut incommodis afficit? Quia in caſtris quoque periculoſa fortiſſimis imperat dux. Lectiſſimos mittit, qui nocturnis hoſtes aggrediantur inſidijs, aut explorent iter, aut præſidium loco deijciant. Nemo eorum qui exeunt, dicit, malè de me imperator meruit, ſed bene iudicauit. Idem dicant, quicunque iubentur pati timidis ignauiſque flebilia, digni viſi ſumus Deo, in quibus experiretur quantum humana natura poſſet pati. Fugite delicias, fugite eneruatam felicitatem, qua animi marceſcunt, & niſi aliquid interuenit, quod humanæ ſortis admoneat, velut perpetua ebrietate ſopiti. Quem ſpecularia ſemper afflatu vindicârunt, cuius pedes inter fomenta ſubinde mutata tepuerunt, cuius cœnationes ſubditus, & parietibus circunfuſus calor temperauit, hunc leuis aura non ſine periculo ſtringit. Cùm omnia quæ exceſſerint modum noceant, periculoſiſſima felicitatis intemperantia eſt. Mouet cerebrum, in vanas mentem imagines euocat, multum inter falſum ac verum mediæ caliginis fundit. Quid ni id ſatius ſit, perpetuam infelicitatem, quæ aduocat ad virtutem, ſuſtinere, quàm infinitis ac immodicis bonis rumpi? Hanc itaque rationem Dij ſequuntur in bonis viris, quam

Simile.

T. Voluptatis periculū.

in diſcipulis ſuis præceptores: qui plus laboris ab iis exigunt, in quibus certior ſpes eſt. Nunquid tu inuiſos eſſe Lacedæmonijs liberos ſuos credis, quorum experiuntur indolem publicè verberibus admotis? Ipſi illos patres adhortantur, vt ictus flagellorum fortiter perferant, & laceros ac ſemianimos rogant, perſeuerent vulnera præbere vulneribus. Quid mirum, ſi durè generoſos ſpiritus Deus tentat? Nunquam virtutis molle documentum eſt. Verberat nos & lacerat fortuna. Patimur. Non eſt ſæuitia, certamen eſt; quò ſæpius adierimus, fortiores erimus. Omnes conſidera gentes, in quibus Romana pax deſinit: Germanos dico, & quicquid circa Iſtrum vagarum gentium occurſat. Perpetua illos hyems, triſte cælum premit, malignè ſolum ſterile ſuſtentat, imbrem culmo aut fœno defendunt, ſuper durata glacie ſtagna perſultāt, in alimentum feras captant. *T. Conſuetudo.* Miſeri tibi videntur? Nihil miſerum eſt, quod in naturam conſuetudo perduxit. *T. Tribulatio.* Paulatim enim voluptati ſunt, quæ neceſſitate cœperunt. *Simile.* “Quid ergo miraris bonos viros vt confirmetur, concuti? Non eſt arbor ſolida nec fortis, niſi in quam frequens ventus incurſat: ipſa enim vexatione conſtringitur, & radices certius figit. Fragiles ſunt, quæ in aprica valle creuerunt. Pro ipſis ergo bonis viri eſt, vt eſſe interriti poſſint, multum inter formidoloſa verſari, & æquo animo ferre, quæ non ſunt mala, niſi malè ſuſtinenti.

Hoc enim eſt propoſitum Deo, ſapienti viro oſtendere hæc, quæ vulgus appetit, quæ reformidat, nec bona eſſe, nec mala. Apparebunt autem bona eſſe, ſi illa non niſi bonis viris tribuerit: & mala eſſe, ſi malis tantùm irrogauerit. Deteſtabilis erit cæcitas, ſi nemo oculos perdiderit, niſi cui eruendi ſunt. Itaque careant luce Appius & Metellus. Non ſunt diuitiæ bonum. Itaque habeat illas &

Ellius leno, vt homines pecuniam cùm in templis conſecrauerint, videant & in fornice. Nullo modo magis poteſt Deus concupita traducere, quàm cùm illa ad turpiſſimos defert, ab optimis abigit. Quid porrò, num eſt iniquum nobiliſſimas virgines ad ſacra facienda noctibus excitari, altiſſimo ſomno inquinatas frui? Labor optimos citat. Senatus per totum diem conſultat ſæpe, cùm illo tempore viliſſimus quiſque, aut in campo otium ſuum oblectet, aut in popina lateat, aut tempus in aliquo circulo terat. Idem in hac magna Repub. fit: boni viri laborant, impediuntur, volentes quidem non trahuntur à fortuna, ſed ſequuntur illam, & æquāt gradus. Si ſciſſent, anteceſſiſſent. Hāc quoq; animoſam Demetrij fortiſſimi viri vocem audiſſe me memini: Hoc vnum, inquit, Dij immortales, de vobis queri poſſum, quòd non antè mihi voluntatē veſtrā notā feciſtis. Prior enim ad iſta veniſsē, ad quæ nunc vocatus adſum. Vultis liberos ſumere? illos vobis ſuſtuli. Vultis aliquā partē corporis? ſumite. Non magnām rē promitto, citò totum relinquā. Vultis ſpiritum? quidni? nullā morā faciā, quo minus recipiatis quod dediſtis. A volente feretis, quidquid petieritis. Quid ergo eſt? maluiſſem offerre, quàm tradere. Quid opus fuit auferre? accipere potuiſtis: ſed ne nunc quidē auferetis; quia nihil eripitur, niſi retinenti. Nihil cogor, nihil patior inuitus, nec ſeruio Deo, ſed aſſentio. Eò quidem magis, quò ſcio omnia certa, & in æternum dicta lege decurrere. Fata nos ducunt, & quātum cuiq; tēporis reſtet prima naſcētium hora diſpoſuit. Cauſa pendet ex cauſa, priuata ac publica, longus ordo rerum trahit. Ideo fortiter omne ferendum eſt, quia non (vt putamus) incidunt cuncta, ſed veniunt. Olim conſtitutum eſt, quid gaudeas, quid fleas, & quamuis magna videatur varietate ſingulorum vita diſtingui, ſumma in vnum venit.

T. Fortitudo.

nit. Accepimus peritura perituri. Quid ita indignamur? quid querimur? Ad hoc parati ſumus. Vtatur vt vult ſuis natura corporibus. Nos læti ad omnia & fortes cogitemus nihil perire de noſtro. Quid eſt boni viri? præbere ſe fato. Grande ſolatium eſt cum vniuerſo rapi: quicquid eſt quod nos ſic viuere, ſic mori iuſſit. Ille ipſe omnium conditor ac rector ſcripſit quidem fata, ſed ſequitur. Semper paret, ſemel iuſſit. Quare tamen Deus tam iniquus in diſtributione fati fuit, vt bonis viris, paupertatem, vulnera, & acerba funera aſcriberet? Quædam ſeparari à quibuſdam non poſſunt, cohæret, indiuidua ſunt. Languida ingenia, & in ſomnum itura, aut in vigiliam ſomno ſimillimam, inertibus nectuntur elementis, vt efficiatur vir, cum cura ducendus, fortiore fato opus eſt. Non erit illi planum iter, ſurſum oporte, ac deorſum eat, fluctuetur, ac nauigium in turbido regat. Contra fortunam illi tenendus eſt curſus. Multa accident dura, aſpera, ſed quæ molliat, & complanet ipſe. Ignis aurum probat, miſeria fortes viros. Quare tamen bonis viris patitur aliquid mali Deus fieri? Ille verò non patitur. Omnia mala ab illis remouit, ſcelera, & flagitia, & cogitationes improbas, & auida conſilia, & libidinem cæcam, & alieno imminentem auaritiam. Ipſos tuetur, ac vendicat. Nunquid hæc quoque à Deo aliquis exigit, vt bonorum virorum etiam ſarcinas ſeruet? Remittunt ipſi hanc Deo curam, externa contemnũt. Democritus diuitias proiecit, onus illas bonæ mentis exiſtimans. Quid ergo miraris, ſi Deus bono accidere patitur, quod vir bonus aliquando vult ſibi accidere? Puta itaque Deum dicere: Quid habetis quod de me queri poſſitis vos, quibus recta placuerunt? Alijs bona falſa circundedi, & animos inanes, velut longo fallaciq́ue ſomnio luſi. Auro illos, argento, & ebore adornaui: intus boni nihil eſt. Iſti, *T. Felicitas falſa.*

„ quos pro felicibus aſpicitis, ſi non qua cernuntur, „ ſed qua latent videritis: miſeri ſunt, ſordidi, turpes, „ ad ſimilitudinem parietum ſuorum extrinſecus culti. „ Non eſt iſta ſolida & ſyncera felicitas, cruſta eſt, „ & quidem tenuis. Itaque dum illis licet ſtare, & ad „ arbitrium ſuum oſtendi, nitent, & imponunt: cùm „ aliquid inciderit, quod diſturbet ac detegat, tūc ap„ paret quātum altæ ac veræ fœditatis alienus ſplen„ dor abſconderit. Vobis dedi bona certa, manſura, „ quantò magis verſauerit aliquis, & vndique inſpex„ erit, tantò videbit meliora, maiora, quæ permiſi „ vobis metuenda contemnere, cupienda faſtidire. „ Non fulgetis extrinſecus. Bona veſtra intorſus ob-

2. Patientia. uerſa ſunt. Ferte fortiter aduerſa, hoc eſt, quo Deū „ antecedatis. Ille extra patientiam malorum eſt, vos „ ſupra patientiam. Contemnite paupertatem. Nemo „ tam pauper viuit, quàm natus eſt. Cōtemnite dolorem: quia aut ſoluetur, aut ſoluet. Contemnite mortem: aut finit, aut transfert vos. Contemnite fortunam. Nullum illi telum, quo feriret animū, dedi. *Lib. de Diuin. prouidentia. Vide etiam hac de re Tit. Aduerſitas, & Tit. Patientia.*

Gratia Dei, ſiue diuinum auxilium.

PRopè eſt à te Deus, tecum eſt, intus eſt. Ita dico Lucili, ſacer intra nos ſpiritus ſedet, malorū bonorumque noſtrorū obſeruator & cuſtos. Hic prout à nobis tractatus eſt, ita nos ipſe tractat. Bonus vir ſine Deo nemo eſt. An poteſt aliquis ſupra fortunam, niſi ab illo adiutus exurgere? Ille dat conſilia magnifica & recta. In vnoquoque bonorum virorum quis Deus, incertum eſt, habitat tamē Deus. Si tibi occurrit vetuſtis arboribus, & ſolitam altitudinem egreſſis, frequens lucus, & conſpectū cæli denſitate ramorum aliorum alios protegentium, ſubmouens: illa proceritas ſyluæ, & ſecretum loci, & admiratio vmbræ in aperto tam denſæ atque cōtinuæ,

tinuæ, fidem tibi numinis facit. Magnorum fluminum capita veneramur: ſubita ex abdito vaſti amnis eruptio aras habes. Coluntur aquarum calentium fontes, & ſtagna quædam vel opacitas, vel immenſa altitudo ſacrauit. Si hominem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter aduerſa felicem, in medijs tempeſtatibus placidum, ex ſuperiore loco homines videntem, ex æquo Deos, non ſubit te veneratio eius? Non dices, iſta res maior eſt altiorque, quàm vt credi ſimilis huic, in quo eſt corpuſculo, poſſit? Vis iſtuc diuina deſcendit: animum excellentem, moderatum, omnia tanquam minora trãſeuntem, quicquid timemus optamusque ridentem, cæleſtis potentia agitat. Nõ poteſt res tanta ſine adminiculo numinis ſtare. Itaque maiore ſui parte illic eſt vnde deſcendit. Quemadmodum radij ſolis contingunt quidem terram, ſed ibi ſunt vnde mittuntur: ſic animus magnus, & ſacer, in hoc demiſſus, vt propius quidem diuina noſſemus, conuerſatur quidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ. *Epiſt.* 41. *Simile.*

Miraris homines ad Deos ire? Deus ad homines venit, immò (quod propius eſt) in homines venit. Nulla ſine Deo mens bona. Semina in corporibus humanis diuina diſperſa ſunt: quæ ſi bonus cultor excipit, ſimilia origini prodeũt, & paria his, ex quibus orta ſunt, ſurgunt. *Epiſt.* 74.

Dei beneficia.

NON dat Deus, inquis, beneficia. Vnde ergo iſta quæ poſſides? quæ das? quæ negas? quæ ſeruas? quæ rapis? Vnde hæc innumerabilia, oculos, aures, & animum mulcentia? Vnde illa, luxuriam quoque inſtruens, copia? Neque enim neceſſitatibus tãtummodò noſtris prouiſum eſt, vſque in delicias amamur. Tot arbuſta, non vno modo frugifera, tot herbæ ſalutares, tot varietates ciborum, per totum

annum

annum digeſtæ, vt inerti quaque fortuita terræ alimenta præberent? Iam animalia omnis generis alia in ſicco ſolidoque, alia per ſublime demiſſa, vt omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis cõferret. Flumina, hæc quidem amœniſſimis fluxibus campos cingentia, illa verò prębitura commercia mari, vaſto & nauigabili curſu vadentia, ex quibus quædam ſtatis diebus mirabile incremẽtum trahunt, vt anhela, & feruenti ſubiecta cælo loca, ſubita vis æſtiui torrentis irriget. Quid medicatorum torrentium venæ? Quid in ipſis littoribus aquarum calentium exundatio? Si pauca quis tibi donaſſet, accepiſſe te diceres beneficium: immenſa terrarum latè patentium ſpatia, negas eſſe beneficium? Si pecuniam tibi aliquis donauerit, & arcam tuam (quod id tibi magnum videtur) impleuerit, beneficium vocabis: tot metalla defodit, tot flumina emiſit in arenas, ſuper quas decurrunt ſolidi auri vehẽtia, argenti, æris, ferri immane pondus omnibus locis obrutum: cuius inueſtigandi tibi facultatem dedit, ac latentium diuitiarum in ſumma terra ſigna diſpoſuit: negas te accepiſſe beneficium? Si domus tibi donetur, in qua marmoris aliquid reſplendeat, & tectum nitidius auro, aut coloribus ſparſum, num mediocre munus vocabis? Ingens tibi domiciliũ, ſine vllo incendij aut ruinæ metu ſtruxit: in quo vides non tenues cruſtas, & ipſa qua ſecantur lamina graciliores, & integras lapidis pretioſiſſimi moles, ſed totas, variæ diſtinctæque materiæ, cuius tu paruula fruſta miraris: tectum verò aliter nocte, aliter interdiu fulgens, negas te vllum munus accepiſſe? Et cùm iſta quæ habes magno æſtimes, quod eſt ingrati hominis, nulli debere te iudicas? Vnde tibi iſtum quem trahis ſpiritum? Vnde iſtam, per quam actus vitæ tuæ diſponis atque ordinas, lucem? Vnde ſanguinem, cuius curſu vitalis continetur calor?

Vnde

Vnde iſta palatum tuum ſaporibus exquiſitis vltra ſacietatem laceſſentia? Vnde hæc irritamenta iam laſſæ voluptatis? Vnde iſta quies, in qua putreſcis, ac marces? Nonne ſi gratus es dices,

Deus nobis hæc otia fecit.
Namque erit ille mihi ſemper Deus. Illius aram
Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boues (vt cernis) & ipſum
Ludere quæ vellem, calamo permiſit agreſti.

Ille Deus eſt, non qui paucas boues, ſed qui per totũ orbem armenta dimiſit, qui gregibus vbique paſſim vagantibus, pabulum præſtat, qui paſcua hybernis æſtiua ſubſtituit, qui non calamo tantùm cantare, & agreſte atque inconditum carmen ad aliquam tamen obſeruationem, modulari docuit, ſed tot artes, tot vocum varietates, tot ſonos, alios ſpiritu noſtro, alios externo cantu edituros, commentus eſt. Neq; enim, noſtra iſta, quæ inuenimus dixeris, non magis, quàm quòd creſcimus, quàm quòd ad conſtitutum tempus, ſua corpori officia reſpondent. Nunc puerilium dentium lapſus, nunc ad ſurgentem iam ætatem, & in robuſtiorem gradum tranſeũtem pubertas, & vltimus ille dies fugienti vitæ terminum ponens. Inſita ſunt nobis omnium ætatum, omniúmque artium ſemina, magiſterq́ue ex occulto Deus, producit ingenia. Natura, inquit, hæc mihi præſtat. Non intelligis te, cùm hoc dicis, mutare nomen Deo? Quid enim aliud eſt natura, quàm Deus, & diuina ratio toti mundo, & partibus eius inſerta? Quoties voles, tibi licet aliter nunc authorem rerum noſtrarum compellare, & Iouem, id eſt optimum atque maximum, ritè dices, & tonantem, & ſtatorem; qui non (vt hiſtorici tradiderunt) ex eo quòd poſt votum ſuſceptum, acies Romanorum fugientium ſtetit: ſed quod ſtant beneficio eius omnia, Stator, Statilioq́ue: hunc eundemq́ue, & Fatum ſi dix-

Etiam quæ arte conſtãt Dei dona ſunt.

ſi dixeris, non mentieris. Nam cùm fatum nihil aliud ſit, quàm ſeries implexa cauſarum, ille eſt prima omnium cauſa, ex qua cætera pendent. Quæcunque voles illi nomina propriè aptabis, vim aliquam effectumque cæleſtium rerum continentia. Tot appellationes eius poſſunt eſſe, quot munera. *Lib.4.de benefic.cap 5.6.7.*

Dij autem prima illa conſtitutione, cùm vniuerſa diſponerent, etiam noſtra viderũt, rationẽq; hominis habuerunt. Itaque non poſſunt videri ſua tantũ cauſa decurrere, & explicare opus ſuum, quia pars operis ſumus & nos. Debemus ergo, & Soli, & Lunæ, & cæteris cæleſtibus beneficium: quia etiam ſi potiora illis ſunt, in quæ oriuntur, nos tamen in maiora ituri iuuant. Adijce quod deſtinatò iuuãt. Ideoque obligati ſumus qui non in beneficium ignorantium incidimus: ſed hæc quæ accipimus, accepturos ſcierunt, & quanquam maius illis propoſitum ſit maiorque actus ſui fructus, quàm ſeruare mortalia, tamen in noſtras quoq; vtilitates à principio rerum præmiſſa mens eſt: & is ordo mundo datus, vt appareat curam noſtri, non inter vltima habitam. Debemus parentibus noſtris pietatem: & multi, non vt gignerent, coïerant. Dij non poſſunt videri neſciſſe, quod effecturi eſſent, cùm omnibus alimenta protinus, & alia prouiderint, nec eos per negligentiam genuêre, quibus tam multa genuerãt. Cogitauit enim nos ante natura quam fecit. Nec tã leue opus ſumus, vt illi potuerimus excidere. Vide quantum nobis permiſerit, quàm non intra homines humani imperij conditio ſit. Vide in quantum

V. Homo. corporibus vagari liceat, quæ coërcuit fine terrarũ,
" ſed omnem in partem ſui miſit. Vide animi quantũ
" audeant, quemadmodũ ſoli aut nouerint Deos, aut
" quærant, & mente in altum data, diuina comiten-
" tur. Scias non eſſe hominem tumultuarium, & incogi-

cogitatum opus. Inter maxima rerum ſuarum na- "
tura nihil habet, quo magis glorietur, aut certè cui "
glorietur. Quantus iſte furor eſt, controuerſiam Di- "
js muneris ſui facere? Quomodo aduerſus eos hic "
erit gratus, quibus gratia referri ſine impendio nō "
poteſt, qui negat ab ijs accepiſſe ſe, à quibus maximè "
accipit: qui & ſemper daturi ſunt, & nunquam acce "
pturi? Quanta autem peruerſitas, ob hoc alicui non "
debere, quia etiam inficianti benignus eſt: & con- "
tinuationem ipſam ſeriemque beneficij argumen- "
tum vocare neceſſario dantis? Nolo, aiunt, ſibi ha- "
beat, quis illum rogat? & omnes alias impudentes "
animi voces his aſtrue. Non ideo de te minus mere- "
tur is, cuius liberalitas ad te etiam dum negas, per- "
uenit, cuiuſque beneficiorum, vel hoc ipſo maxi- "
mum, quod etiam, quærenti daturus eſt. *Lib.9.de* "
benefic.cap.23.

Communia quoque beneficia cuiuſque propria ſunt.

Soli Lunæque plurimum debeo, & non vni mihi oriuntur: anno, temperantique annum Deo priuatim obligatus ſum, quamuis non in meum honorem deſcripta ſint, & ſtulta auaritia mortalium poſſeſſionē proprietatemq; diſcernit: nec quicquā ſuū credit eſſe, quod publicum eſt. At ille ſapiens nihil iudicat ſuum magis, quàm cuius illi cum humano genere conſortium eſt. Nec enim eſſent iſta communia, niſi pars illorum pertineret ad ſingulos. Socium effecit etiam quod ex minima portione commune eſt. Adijce nunc quod magna & vera bona non ſic diuiduntur, vt exiguum in ſingulos cadat, ad vnumquemque tota perueniunt. *Epiſt.74.*

Diuinorum Beneficiorum abuſus.

INgens naturæ beneficium venti ſunt, ſi illud in iniuriam ſuam non vertat hominum furor. Nunc quod de Cæſare maiore vulgò dictatum eſt, & à Tito Liuio poſitum, in incerto eſſe, vtrum illum ma-

gis

gis naſci Reipubl. profuerit, an non naſci, dici etiã
T. Prouidentia. de ventis poteſt, adeo quicquid ex illis vtile & ne-
ceſſarium eſt, non poteſt his repenſari, quæ in per-
T. Opificiũ. niciem ſuam generis humani dementia excogitat.
,, Sed non ideo non ſunt iſta natura ſua bona, ſi vitio
,, malè vtentium nocent. Nimirum in hoc prouiden-
,, tia ac diſpoſitor ille mundi Deus, aëra ventis exer-
,, cẽdum dedit, & illos ab omni parte, ne quid eſſet ſi-
,, tu ſqualidum, effudit, non vt nos claſſes partem fre-
,, ti occupaturas, compleremus milite armato, & ho-
,, ſtem in mari, aut poſt mare inquireremus. Dedit na-
,, tura ventos, vt commóda cuiuſque regionis fierent
,, communia, non vt legiones equitemque geſtarent;
,, nec vt pernicioſa gentium arma tranſueherent. Si
,, beneficia naturæ vtentium prauitate perpendimus,
,, nihil non noſtro malo accepimus. Cui videre expe-
dit? cui loqui? cui non vita tormentum eſt? Nihil in-
uenies tam manifeſtæ vtilitatis, quod non in con-
trarium transferat culpa. Sic ventos quoque natura
bonos futuros inuenerat, ipſi illos contrarios feci-
mus. Omnes in aliquod nos malum ducunt. Non
eadem eſt his, & illis cauſa ſoluendi, ſed iuſta nulli.
Diuerſis enim irritamentis ad tentandum mare cõ-
pellimur. Itaque alicui vitio nauigatur. Egregiè Pla-
to dicit, minima eſſe quæ homines emant vita. Imò
Lucili chariſſime ſi bene furorem illorum æſtima-
ueris, magis ridebis, cùm cogitaueris vita parari ea,
in quibus vita conſumitur. *Lib. 5. Nat. Quæſt. cap. 18.*

Dei opificium, Dei cognitio ex mundi fabrica.

TRiplex cauſa eſt, dicunt, vt ſcis, Stoici noſtri,
duo eſſe in rerum natura, ex quibus omnia fiãt,
cauſam & materiam. Materia iacet iners, res ad om-
nia parata, ceſſatura, ſi nemo moueat. Cauſa autẽ,
id eſt, ratio, materiam format, & quocunque vult
verſat,

verſat, ex illa varia opera producit. Eſſe debet ergo vnde aliquid fiat, deinde à quo fiat, hoc cauſa eſt, illud materia. Omnis ars imitatio eſt naturæ, itaque quod de vniuerſo dicebam, ad hæc transfer, quæ ab homine facienda ſunt. Statua & materiam habuit quæ pateretur artificium, & artificem qui materiæ daret faciem. Ergo in ſtatua materia æs fuit, cauſa artifex. Eadem conditio rerum omnium eſt, ex eo conſtat quod fit, & ex eo quod facit. Cauſam Ariſtoteles putat tribus modis dici. Prima, inquit, cauſa eſt ipſa materia, ſine qua nihil poteſt effici. Secunda opifex. Tertia forma, quæ vnicuique operi imponitur, tanquam ſtatuæ. Nam hunc Ariſtoteles Idos vocat. Quarta quoq;, inquit, his accedit, propoſitũ totius operis. Quid ſit hoc aperiam. Aes prima ſtatuæ cauſa eſt: nunquam enim facta eſſet, niſi fuiſſet id ex eo quo funderetur duceretutve. Secunda cauſa artifex eſt: non potuiſſet enim æs illud in habitum ſtatuæ figurari, niſi acceſſiſſent peritæ manus. Tertia cauſa eſt forma: nec enim ſtatua iſta Doryphoros, aut Diadumenos vocaretur, niſi hæc illi eſſet impreſſa facies. Quarta cauſa eſt faciendi propoſitũ: nam niſi hoc fuiſſet, facta non eſſet. Quid eſt propoſitũ? quod inuitauit artificẽ, quod ille ſequutus, fecit, vel pecunia eſt hoc, ſi venditurũ fabricauit: vel gloria, ſi laborauit in nomen: vel religio, ſi donum templo parauit. Ergo & hæc cauſa eſt propter quam fit. An non putas inter cauſas facti operis numerandum, quo remoto factum non eſſet? His quintam Plato adijcit, exemplar, quam ipſe Idæam vocat, hoc eſt enim ad quod reſpiciens artifex, id quod deſtinabat, effecit. Nihil autem ad rem pertinet vtrum foris habeat exemplar, ad quod referat oculos: an intus, quod ipſe ibi concepit, & poſuit. Hæc exemplaria rerum omnium Deus intra ſe habet, numerosque vniuerſorum quæ agenda ſunt, & modos

mente complexus eſt, plenus his figuris eſt, quas Plato Idæas appellat, immortales, immutabiles, infatigabiles. Itaque homines quidem pereunt, ipſa autem humanitas, ad quam homo effingitur, permanet, & hominibus laborantibus, intereuntibus, illa nihil patitur. Quinque ergo cauſæ ſunt, vt Plato dicit. Id ex quo, id à quo, id in quo, id ad quod, id propter quod. Hæc omnia mundus quoque (vt ait Plato) habet. Faciēs, Deus eſt: ex quo fit, materia eſt: forma, eſt habitus & ordo mundi, quem videmus. Exemplar, id ad quod Deus hanc magnitudinē operis pulcherrimi fecit: propoſitum, propter quod fecit. Quæris quid ſit propoſitum Deo? Bonitas (ita certè Plato ait) quæ Deo faciendi mundum cauſa fuit: bonus eſt, bona fecit, bono nulla cuiuſquam boni inuidia eſt. Fecit itaque quàm optimum potuit. Ego priora illa ago ac tracto, quibus pacatur animus, & me prius ſcrutor. Deinde hunc mundū. Nec ego hoc quidem tempus vt exiſtimas perdo. Ego non quæram quæ ſint initia vniuerſorū? quis rerum formator? quis omnia in vno merſa, & materia inerti conuoluta, diſcreuerit? Non quæram quis ſit artifex huius mundi? qua ratione tanta magnitudo in legem & ordinem venerit? quis ſparſa collegerit, cōfuſa diſtinxerit, nimia deformitate latentibus, faciem diuiſerit? vnde lux tāta fundatur? ignis ſit, an aliquid igne lucidius? Ego iſta nō quæram? ego neſciam vnde deſcēderim? ſemel mihi videnda ſint, an ſæpe? Neſciam quò hinc iturus ſim? quæ ſedes expectat animam ſolutam legibus ſeruitutis humanæ? Vetas me cælo intereſſe? id eſt, iubes me viuere capite demiſſo? Maior ſum & ad maiora natus, quàm vt ſim mancipium corporis mei. *Epiſt.66.*

Circūſpice omniū corpora, nulli & nō color proprius eſt, & figura ſua, & magnitudo. Inter cætera pro-

propter quæ mirabile diuini artificis ingenium eſt, hoc quoq; exiſtimo eſſe quod in tanta copia rerum nunquã in idem incidit, etiam quæ ſimilia videtur, cùm contuleris, diuerſa ſunt. Tot fecit genera foliorum, nullũ non ſua proprietate ſignatũ: tot animalia, nullius magnitudo cum altero conuenit. Vtiq; aliquid intereſt. Exegit à ſe, vt quæ alia erant & diſſimilia eſſent, & imparia. *Epiſt.114.*

Quia tutela certiſſima ex proximo eſt, ſibi quiſq; commiſſus eſt. Itaque vt in prioribus epiſtolis dixi, tenera quòq; animalia è materno vtero, vel quoquomodo effuſa, quid ſit infeſtum ipſis, protinus nôrunt, & mortifera deuitant, vmbrã quoq; tranſuolantiũ reformidant obnoxia auibus rapto viuẽtibus. Nullũ animal ad vitam prodit ſine metu mortis. Quẽadmodum, inquis, editũ animal intellectum habere aut ſalutaris aut mortiferæ rei poteſt? Primũ quæritur, an intelligat, non quemadmodum intelligat. Eſſe autem illis intellectũ, ex eo apparet, quòd nihil amplius, ſi intellexerint, faciẽt. Quid eſt, quare pauonem, quare anſerem gallina non fugiat, cùm tanto minorẽ & ne notum quidem ſibi accipitrem? Quare pulli felem timeant, canẽ non timeant? Apparet illis ineſſe ſcientiã nocituri, non experimento collectam. Nam antequam poſſint experiri, cauent. Deinde ne hoc caſu exiſtimes fieri, nec metuunt alia quàm debent, nec vnquam obliuiſcuntur. Huius tutelæ & diligentiæ æqualis eſt illis à pernicioſo fuga. Præterea non fiunt timidiora viuendo. Ex quo quidem apparet, non vſu illa ad hoc peruenire, ſed naturali amore ſalutis ſuæ. Et tardum eſt, & variũ, quod vſus docet. Quicquid natura tradit, & æquale eſt omnibus & ſtatim. *Epiſt.122.*

Inter cætera prouidentiæ opera, hoc quoq; aliquis vt dignum admiratione ſuſpexerit. Non enim ex vna cauſa ventos aut inuenit, aut per diuerſa diſ-

poſuit: ſed primùm vt aëra non ſinerent pigreſcere, ſed aſſidua vexatione vtilem redderent vitalemq́ue terris. Deinde vt imbres terræ ſubminiſtrarent: ijdemq́ue nimios compeſcerent. Nam modò adducũt nubes, modò diducunt, vt per totum orbem pluuiæ diuidi poſſent. In Italiam Auſter impellit, Aquilo in Africam reijcit. Eteſiæ non patiuntur apud nos nubes cõſiſtere. Iidem totam Indiam & Aethyopiam continuis per id tempus aquis irrigant. Quid quod fruges percipi non poſſunt, niſi flatu ſuperuacua & mixta à ſeruãdis ventilarentur, niſi eſſet quod ſegetem excitaret, & latentem frugem ruptis velamentis ſuis (quæ folliculos agricolæ vocant) adaperiret? Quid quod omnibus inter ſe populis cõmercium dedit, & gentes diſſipatas locis miſcuit? Dedit ille ventos ad cuſtodiendam cæli terrarumq́ue temperiem, ad euocandas, ſupprimendasq́ue aquas, ad alendos ſatorum, ac arborum fructus, quos ad maturitatem cum alijs cauſis adducit ipſa iactatio, attrahens cibum in ſumma, & ne torpeat promouẽs. Dedit ventos ad vlteriora noſcenda, fuiſſet enim imperitum animal, & ſine magna experientia rerum homo, ſi circumſcriberetur natalis ſoli fine. *Lib. 5. Natu. Quæſt. cap. 18.*

Nemo vſque eò tardus & hebes & demiſſus in terram eſt, vt ad diuina ſe non erigat, ac tota mente cõſurgat: vtiq; vbi nouũ aliquod è cælo miraculum fulſit. Nam, quandiu ſolita decurrunt, magnitudinẽ rerum conſuetudo ſubducit. Ita enim compoſiti ſumus, vt nos quotidiana, etiam ſi admiratione digna ſunt, tranſeant: contra, minimarum quoque rerũ, ſi inſolita prodierunt, ſpectaculum dulce fiat. Hic itaque cœtus aſtrorum, quibus immenſi corporis pulchritudo diſtinguitur, populum non conuocat. At cùm aliquid ex more mutatum, omnium vultus in cælo eſt. Sol ſpectatorem, niſi cùm deficit, non habet.

bet. Nemo obſeruat Lunam niſi laborantem. Tunc orbes cõclamant, tunc pro ſe quiſque ſuperſtitione vana trepidat. Quantò illa maiora ſunt, quòd Sol totidem (vt ita dicam) gradus, quot dies habet, & annum circuitu ſuo claudit, quòd à ſolſtitio ad minuendos dies vertitur, quòd à ſolſtitio ſtatum inclinat, & dat ſpatium noctibus, quòd ſydera abſcondit, quòd terras, cùm tanto maior ſit illis, non vrit: ſed calorem ſuum intenſionibus ac remiſſionibus temperando fouet, quòd Lunam nunquam implet, niſi aduerſam ſibi, nec obſcurat. Hæc tamẽ non annotamus quandiu ordo ſeruatur, ſed ſi quid turbatum eſt, aut præter conſuetudinem emicuit, ſpectamus, interrogamus, oſtẽdimus. Adeò naturale eſt, magis noua quàm magna mirari. Idem in cometis fit, ſi rarus & inſolitæ figuræ ignis apparuit, nemo non ſcire quid ſit, cupit. Et oblitus aliorum, de aduentitio quærit, ignarus vtrum debeat mirari, an timere. *Lib.7. Nat. Quæſt. cap.1.*

Superuacuum eſt in præſentia oſtendere, non ſine aliquo cuſtode tantum opus ſtare, nec hunc ſyderum certum curſum & diſcurſum fortuiti impetus eſſe, hanc inoffenſam velocitatem procedere æternæ legis imperio: tantum rerum terra marique geſtantem, tantum clariſſimorum luminum ex diſpoſitione lucentium: non eſſe materiæ errantis hũc ordinem, neque quæ temerè coierunt, tanta arte pendere, vt terrarum grauiſſimum pondus ſedeat immotum, & circa ſe properantis cæli fugam ſpectet: vt infuſa vallibus maria, molliant terras, nec vllum incrementum fluminum ſentiant: vt ex minimis ſeminibus naſcantur ingentia. Iam verò ſi quis obſeruauerit nudari littora pelago in ſe recedente, eademq; intra exiguum tempus operiri, credet certa quadam volutatione modò contrahi vndas, & introrſum agi, modò erumpere, & magno

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

lenis inter prata diſcurſus, & amœni ſinus, & littora in portum recedentia, ſparſæ tot per vaſtum inſulæ, quæ interuentu ſuo maria diſtinguunt. Quid lapidum gemmarumque fulgor, & inter rapidorum torrentiũ arenas aurũ interfluens, & in medijs terris medioq; rurſus mari nitentes igniũ faces, & vinculum terrarũ, Oceanus, continuationẽ gentiũ triplici ſinu ſcindens, & ingenti licentia exæſtuans? Videbis hîc inquietis & ſine vento fluctuãtibus aquis immani & fidem excedenti magnitudine terrẽtia animalia, quædam grauia, & alieno ſe magiſterio mouentia, quædam velocia, concitatis perniciora remigijs, quædam haurientia vndas, & magno præ nauigãtium periculo afflantium. Videbis hîc nauigia, quæ non nouẽre terras, quærentia. Videbis nihil humanæ audaciæ intentatum, eriſq; eius ſpectatrix, & ipſa pars magna conantium. Diſces, docebiſque artes, alias quę vitam inſtruant, alias quæ ornẽt, alias quæ regant. *Libro de Conſolatio. ad Martiam, cap.18.*

Homo.

O Quàm contempta res eſt homo, niſi ſupra humana ſe erexerit. *Lib.1. Nat. Quæſt. c.1.*

Cùm homo diuina contemplatur, alitur, creſcit, ac velut vinculis liberatus, in originem redit. Et hoc habet argumẽtum diuinitatis ſuæ: ꝙ illũ diuina delectant, nec vt alienis intereſt, ſed vt ſuis. *Vbi ſup.* *T. Contemplatio.*

Homo ſemper in ſeſe aliud fert, in alterum aliud cogitat. *Ex Pub. Mi.*

Homo vitę cõmodatus, nõ donat' eſt. *Ex Pub. Mi.* *T. Rex, Iudex.*

Nullũ moroſius eſt animal, maiorique arte tractandum quàm homo: & nulli magis parcendum quàm homini. *Ex Pub. Mi.*

Quid eſt homini inimiciſſimum? alter homo. *Ex Pub. Mi.*

Mulier.

AVt amat, aut odit mulier, nihil eſt tertium. *Ex Pub. Mi.*

Apertè cùm eſt mala mulier, tum demum eſt bona. *Ex Pub. Mi.*

Dediſcere flere fœminam, eſt mendacium. *Ex Pub. Mi.*

Ti. Matrimonium. Mulier cùm ſola cogitat, malè cogitat. *Ex Pub. Mi.*

Caſta ad virũ matrona, parendo imperat. *Ex eodẽ.*

Anima.

T. Mors. MOrs, quam pertimeſcimus, ac recuſamus, intermittit vitã non eripit. Veniet iterum qui » nos in lucem reponat dies. Sed poſtea diligẽtius do- » cebo, omnia quæ videntur perire, mutari. Aequo » animo debet rediturus exire. Obſerua orbem terra- » rum in ſe remeantium : videbis in hoc mundo nihil » extingui, ſed vicibus deſcendere, ac reſurgere. *Epi-* » *ſtol. 36.*

Ratio autem nihil aliud eſt, quàm in corpus humanum pars diuini ſpiritus merſa. *Epiſt. 67.*

T. Contemplatio. Proſpicere & vltra mundum liber, quò feratur, vnde ſurrexerit, in quem exitum tanta rerum velocitas p[illegible]eret. Ab hac diuina contemplatione abductu[illegible] animum, in ſordida & humilia pertraximus, vt auaritiæ ſeruiret, vt relicto mundo terminiſque eius, & diuis cuncta verſantibus terram rimaretur, & quæreret quid ex illa mali effoderet, nõ contentus oblatis. *Epiſt. 111.*

Cùm de animarũ æternitate diſſerimus, non leue momentũ apud nos habet cõſenſus hominũ, aut timentium inferos, aut colentium æthera. *Epiſt. 118.*

Multa ſunt quæ eſſe cõcedimus, & qualia ſunt, ignoramus. Habere nos animũ cuius imperio & impellimur & reuocamur, oẽs fatebũtur: quid tamẽ ſit animus ille rector dominuſque noſtri, non magis tibi quiſquã expediet, quàm vbi ſit. Alius illũ dicet eſſe ſpiritũ, alius concentũ quendã, alius vim diuinã &

Dei

Dei partẽ, alius tenuiſſimũ aërẽ, alius incorporalẽ potentiam. Non deerit qui ſanguinem dicat, qui calorem. Adeò animo nõ poteſt liquere de cęteris rebus, vt adhuc ipſe ſe quærat. *Lib.7.Natu.Quæſt.c.24.*

Nihil aliud intercidet quàm corpus fragilitatis caducæ morbis obnoxium, caſibus expoſitum, proſcriptionibus obiectum. Animus verò diuina origine hauſtus, cui nec ſenectus vlla, nec mors oneroſi corporis vinculis exolutus, ad ſedes ſuas & cognata ſydera recurret. *In Suaſoria 6.*

Quomodo moleſtus eſt iucundum ſomnium videnti qui excitat (aufert enim voluptatem etiam ſi falſam, affectúm tamẽ veræ habentem) ſic epiſtola tua mihi fecit iniuriam. Reuocauit enim me cogitationi aptæ traditum: & iturum, ſi licuiſſet, vlterius, iuuabat de æternitate animarum quærere, imò mehercule credere. Credebam enim facilè opinio- „ nibus magnorum virorum, rem gratiſſimam pro- „ mittentium, magis quàm probantium. Dabam me *T.æternitas.* ſpei tantæ, Iam eram faſtidio mihi, iam reliquias „ ætatis infractæ contemnebam, immenſum illud tẽ- „ pus & in poſſeſſionem omnis æui tranſiturum: cùm „ ſubitò experrectus ſum, epiſtola tua accepta, & tam „ bellum ſomnium perdidi, quod repetam, ſi te dimi- „ ſero, & redimam. *Epiſt.103.* „

Quemadmodum nouem menſibus nos tenet ma- *Simile.* ternus vterus, & præparat: non ſibi, ſed illi locum, in quem videmur emitti, iam idonei ſpiritum trahere, & in aperto durare, ſic per hoc ſpatium quod ab infantia patet in ſenectutem, in aluum naturæ ſumimur, & tanquam partum alia origo nos expectat, alius rerum ſtatus. Nondum cælum, niſi ex interuallo pati poſſumus. Proinde intrepidus horam illam decretoriam proſpice. Non eſt animo ſuprema, ſed corpori. Quicquid circa te iacet rerum tanquam hoſpitalis loci ſarcinas ſpecta, Tranſeundum

eſt.Excutit redeuntem natura,ſicut intrantem.Dies iſte,quem tanquam extremum reformidas, æterni natalis eſt. Depone onus. Quid cunctaris,tanquam non prius quoque relicto, in quo latebas corpore, exieris? Hæres, & reluctaris, tum quoque magno niſu matris expulſus es.Gemis,ploras: & hoc ipſum flere,naſcentis eſt.Sed tunc debebat ignoſci,rudis & imperitus omnium veneras,ex maternorum viſcerum calido molliqúe fomento emiſſum, afflauit aura liberior. Deinde offendit duræ manus tactus, tenerqúe adhuc & nullius rei gnarus obſtupuiſti inter ignota.Nunc tibi non eſt nouum ſeparari ab eo, cuius ante pars fueris: æquo animo membra iam ſuperuacua dimitte,& iſtud corpus inhabitatum diu, pone.Scindetur,obruetur,abolebitur. Quid contriſtaris? Ita ſolet fieri: Pereunt ſæpe velamenta naſcentium. Quid iſta ſic diligis,quaſi tua? Iſtis opertus es. Veniet qui te reuelet dies,& ex contubernio fœdi,atque olidi ventris educat. Hinc nunc quoque tu quantum potes ſubuola: ab alijs (niſi quæ neceſſariò cohærebunt) alienus. *Epiſt.103.*

Hæc quæ vides oſſa circumuoluta neruis, & obductam cutem vultumqúe, & miniſtras manus, & cætera, quibus inuoluti ſumus, vincula animorum tenebræqúe ſunt. Obruitur his animus,effugatur,inficitur,arcetur auerſus à ſuis in falſa coniectus: omne illi cum hac carne graue certamen eſt, ne abſtrahatur, & ſidat: nititur illo, vnde dimiſſus eſt: ibi illum æterna requies manet è confuſis craſſiſqúe, pura & liquida viſentem. Proinde non eſt, quod ad ſepulchrũ filij tui curras. Peſſima eius & ipſi moleſtiſſima, iſtic iacent oſſa cineresque, non magis illius partes quàm veſtes, aliaque tegumenta corporum. Integer ille, nihilqúe terris relinquens fugit, & totus exceſſit: paulumqúe ſupra nos commoratus, » dum expurgat inhærentia vitia, ſitumqúe omnis mortalis

Moro Platonis loquitur

T. Purgatorium.

mortalis æui excutit, deinde ad excelſa ſublatus inter felices currit animas. *Libro de Conſol. ad Martiam, cap. 24. 25.*

Affectus ſiue paſſiones animæ.

NIhil intereſt quàm magnus ſit affectus, quantuſcunque eſt, parere neſcit, conſilium non accipit: quemadmodum rationi nullum animal obtemperat, non ferum, non domeſticum & mite (natura enim illorum eſt ſurda ſuadenti) ſic non ſequũtur, non audiunt affectus quantuli quicunque ſint. Facilius eſt enim initia illorum prohibere, quàm impetum regere. *Epiſt. 86.*

Quis negat omnes affectus à quodam quaſi naturali fluere principio? Curam nobis noſtri natura mandauit. Sed huic, vbi nimium indulſeris, vitium eſt. Voluptatem natura neceſſarijs rebus admiſcuit, vt non illam peteremus, ſed vt ea ſine quibus non poſſumus viuere gratiora nobis illius faceret acceſſio. *Epiſt. 117.*

Hic erit vtilis miles qui ſcit parere conſilio. Affectus quidem, tam mali miniſtri, quàm duces ſunt. Ideo nunquam aſſumet ratio in adiutorium improuidos & violentos impetus, apud quos nihil ipſa auctoritatis habeat, quos nunquam comprimere poſſit, niſi pares illis, ſimileſque oppoſuerit, vt iræ metum; inertiæ iram, timori cupiditatem. *Lib. 1. de Ira, cap. 9.*

Ariſtoteles ait, affectus quoſdam, ſi quis illis bene vtatur, pro armis eſſe. Quod verum foret, ſi velut bellica inſtrumenta, ſumi deponique poſſent induentis arbitrio. Hęc arma, quę Ariſtoteles virtuti dat, ipſa per ſe pugnant, non expectant manum. Habent, & non habentur. *Lib. 1. de Ira cap. 16.*

Ea demum velocitas placet, quæ vbi inſſa eſt, veſtigium ſiſtit, nec vltra deſtinata procurrit, & quæ

flecti,

fleꝫi,& à curſu ad gradum reduci poteſt. Aegros ſcimus neruos eſſe, vbi inuitis nobis mouentur. Senex aut infirmi corporis eſt,qui cùm ambulare vult, currit. Animi motus eos putemus ſaniſſimos, validiſſimosque, qui noſtro arbitrio ibunt,non ſuo ferentur. *Lib.2.de Ira,cap.35.*

T. Affectuũ moderatio.

T.Cupiditatum moderatio.

Non ſunt præterea cupiditates in longinquum mittendæ,ſed in vicinum illis egredi permittamus, quoniam includi ex toto non patiuntur. Relictis his quæ aut nõ poſſunt fieri, aut difficulter poſſunt, propè poſita, ſpeique noſtræ alludentia ſequamur. Proximum ab his erit,ne aut in ſuperuacuis, aut ex ſuperuacuo laboremus: id eſt,ne aut quæ non poſſumus conſequi,concupiſcamus: aut adepti, cupiditatum vanitatem noſtrarum ſerò poſt multum pudorem intelligamus. Ne aut labor irritus, ſine effectu ſit,aut effectus labore indignus. Ferè enim ex his triſtitia ſequitur,ſi aut non ſucceſſit, aut ſucceſſus pudet. *Lib.1.de Tranq.vi.cap.10.& 11.*

T. Doloris moderatio.

Nunquam autem ego à te,ne ex toto mœreas exigam. Et ſcio inueniri quoſdam duræ magis quàm fortis prudentiæ viros, qui negent doliturum eſſe ſapientem.Hi non videntur vnquam in huiuſmodi caſum incidiſſe.Alioqui excuſſiſſet illis fortuna ſuperbam ſapientiam,& ad confeſſionem eos veri etiam inuitos compuliſſet. Satis præſtiterit ratio, ſi id vnum ex dolore,quod & ſupereſt,& abundat, exciderit: vt quidem nullum omnino dolorem eſſe eum patiatur,nec ſperandum vlli, nec concupiſcendum eſt. Hunc potius modum ſeruet, qui nec impietatem imitetur, nec inſaniam,& nos in eo teneat habitu,qui & piæ mentis eſt,nec emotæ.Fluãt lachrymæ,ſed eædem deſinant: trahantur ex imo pectore gemitus,ſed ijdem & finiantur.Sic rege animum tuum,vt & ſapientibus te approbare poſſis, & fratribus.*Lib.de Conſolat.c.37.*

Animo

Animo dolenti nihil oportet credere. *Ex Publ. Mi.*

Omnis affectus habet, vt in eo, in quo ipſe inſanit, in idem putet cæteros furere. *Ex Pub. Mi.*

Turpe præbet ſpectaculum animus æger. *Ex Publ. Mi.*

Senectus & Senex.

ALia genera mortis ſpei mixta ſunt. Deſinit morbus, incendium extinguitur, ruina quos videbatur oppreſſura, depoſuit: mare quos hauſerat, eadem vi qua ſorbebat, eijcit incolumes: gladium miles ab ipſa perituri ceruice reuocauit. Nihil habet quod ſperet, quem ſenectus ducit ad mortem. *Epiſt.30.*

Ago gratias ſenectuti, quod me lectulo affixit. Quidni gratias illi hoc nomine agam? Quicquid debebam nolle, non poſſum. Cum libellis mihi plurimus ſermo eſt. *Epiſt.68.*

Nihil turpius eſt, quàm grandis natu ſenex, qui nullum aliud habet argumentum, quo ſe probet diu vixiſſe, præter ætatem. *Lib.1.de Tranq.vit.c.3.*

Amare iuueni virtus eſt, crimen ſeni. *Ex Publ. Mi.*

Vir, & Vxor.

CAſta ad virum matrona parendo imperat. *Ex Publ. Mi.*

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ. *Ex eodem.*

Magno cum periculo cuſtoditur, quod multis placet. *Ex eodem.*

Bonam vxorem amiſi, inuenies, ſi nihil quæris, niſi bonam: tu modò ne imagines, proauoſque reſpexeris: nec patrimonium: cui iam ipſa nobilitas primo loco ceſſit. Iſta diu cum forma non repugnabunt,

bunt. Facilius reges animum, nulla vanitate tumentem. Non multum abeſt à contempta viris quæ ſe nimis ſuſpicit. Duc bene inſtitutam, nec maternis inquinatam vitijs. Non cuius auriculis vtrinque bina patrimonia dependent. Non quam margaritæ ſuffocent, cui minus ſit in dote quàm in veſte, quam in patente ſella circumlatam per vrbem populus ab omni parte æquè vt maritus inſpexerit, cuius ſarcinis domus non ſit anguſta. Hæc facilè ad tuos mores rediges, quam nondum corrupperunt public. *Lib. de Remed. Fortuit:*

Pater & filius. Filiorum educatio.

EDucatio maximam diligentiam, plurimumque profuturam deſiderat. Facilè eſt enim teneros adhuc animos componere. Difficulter reſcinduntur vitia, quæ nobiſcum creuerunt. *Libro 2. de Ira cap. 18.*

Vinum pueris Plato negandum putat: & ignem vetat igne incitari. Nec cibis quidem implendi ſunt: diſtenduntur enim corpora, & animi cum corpore tumeſcent. Labor illos citra laſſitudinem exerceat, vt minuatur: non vt conſumatur calor, nimiusque ille feruor deſpumet. Luſus quoque proderunt. Modica enim voluptas laxat animos & temperat. Humidioribus, ſiccioribus, & frigidis, non eſt ab ira periculum, ſed maiora vitia metuenda ſunt, pauor, difficultas, & deſperatio, & ſuſpiciones. Plurimum, inquam, proderit, pueros ſtatim ſalubriter inſtitui. Difficile autem regimen eſt, quia dare debemus operam, ne aut iram in illis nutriamus, aut indolem retundamus. Diligenti obſeruatione res indiget. Vtrumque enim & quod extollendum, & quod deprimendum eſt, ſimilibus alitur. Facilè autem etiam attendentem ſimilia decipiunt. Creſcit licentia ſpiritus, ſeruitute comminuitur. Aſſurgit, ſi laudatur,

Recreatio.

& in

& in ſpem ſui bonam adducitur. Sed eadem iſta inſolentiam & iracundiam generant. Sic itaque inter vtrumque regendus eſt, vt modò frenis vtatur, modò ſtimulis, nihil humile, nihil ſeruile patiatur. Nũquã illi neceſſe ſit rogare ſimpliciter, nec profit rogaſſe, potius cauſæ ſuæ & prioribus factis, & bonis in futurum promiſſis donetur. In certaminibus æqualium, nec vinci illum patiamur, nec iraſci. Demus operam, vt familiaris ſit his, cum quibus contendere ſolet, vt in certamine aſſueſcat, non nocere velle, ſed vincere. Quoties ſuperauerit, & dignum aliquid laude fecerit, attollit, non geſtire patiamur. Gaudium enim exultatio, exultationẽ tumor, & nimia æſtimatio ſui ſequitur. Dabimus aliquod laxamentum: in deſidiam verò otiumque non reſoluemus, & procul à contactu delitiarum retinebimus. Nihil enim magis fecit iracundos, quàm educatio mollis & blanda. Ideò vnicis quò plus indulgetur, pupilliſque quò plus licet, corruptior animus eſt. Non reſiſtet offenſis, cui nihil vnquam negatum eſt, cui lachrymas ſolicita ſemper mater abſterſit, cui de pædagogo ſatisfactum eſt. Nõ vides, vt maiorem quãque fortunam, maior ira comitetur? In diuitibus, nobilibuſque, & magiſtratibus præcipuè apparet, cùm quicquid leue & inane in animo erat, ſecunda ſe aura ſuſtulit. Felicitas iracundiam nutrit, vbi aures ſuperbas aſſentatorum turba circunſtetit. Tibi enim ille reſpondet, non pro faſtigio te tuo metiris, ipſe te proijcias: & alia, quibus vix ſanæ & ab initio fundatæ mentes reſtiterunt. Longè itaque ab aſſentatione pueritia remouenda eſt. Audiat verũ, & timeat, interim vereatur, ſemper maioribus aſſurgat. Nihil per iracundiam exoret. Quod flenti negatum fuerat, quieto offeratur: & diuitias parentum in conſpectu habeat, non in vſu. Exprobrentur illi perperam facta. Pertinebit ad rem præceptores pædago-

T. Gaudiũ.
T. Recreatio.
T. Proſperitas.
T. Adulatio.

dagogosque pueris placidos dari. Proximis applicatur omne quod tenerum eſt, & in eorum ſimilitudinem creſcit. Nutricum & pædagogorum retulêre mox in adoleſcentia mores. Apud Platonem educatus puer, cùm ad parentes relatus, vociferantem videret patrem. Nunquam, inquit, hoc apud Platonem vidi. Non dubito quin citius patrem, quàm Platonem imitatus ſit. Tenuis ante omnia ſit victus, & non pretioſa veſtis, & ſimilis cultus cum æqualibus. Non iraſcetur aliquem ſibi comparari, quem ab initio multis parem feceris. *Libro 2. de Ira, à 18. vſque ad 22. cap.*

Ames parentem, ſi æquus eſt, ſi aliter, feras. *Ex Publ. Mi.*

Malæ naturæ nunquam doctore indigent. *Ex eodem.*

Doctor & auditor.

IN hoc gaudeo aliquid diſcere, vt doceam: nec me vlla res delectabit, licet eximia ſit & ſalutaris, quam mihi ſciturus ſum. Si cum hac exceptione detur ſapientia, vt illam incluſam teneam, nec enuntiem, reijciam. Nullius boni ſine ſocio iucunda poſſeſſio eſt. *Epiſt. 6.*

Tu me, inquis, vitare turbam iubes, ſecedere, & conſcientia eſſe contentum: vbi illa præcepta veſtra quæ imperant in actu mori? Quod ego tibi videor interim ſuadere, in hoc me recondidi, & fores clauſi, vt prodeſſe pluribus poſſem. Nullus mihi per otium dies exit, partem noctis ſtudijs vendico, non vaco ſomno, ſed ſuccumbo, & oculos vigilia fatigatos cadenteſque in opere detineo. Seceſſi, non tantum ab hominibus, ſed etiam à rebus, & primùm à rebus meis. Poſterorum negotium ago. Illis aliqua quæ poſſunt prodeſſe conſcribo: ſalutares admonitiones, velut medicamentorum compoſitiones, li-

tis mando: eſſe illas efficaces in meis vlceribus expertus: quæ etiam ſi perſanata non ſunt, ſerpere deſierunt. Rectum iter quod ſerò cognoui, & laſſus errando, alijs monſtro. *Epiſt.8.*

Nunquam nimis dicitur, quod nunquam ſatis diſcitur. Quibuſdam remedia monſtranda, quibuſdam inculcanda ſunt. *Epiſt.27.*

Si agricolam arbor ad fructum producta delectat; ſi paſtor ex fœtu gregis ſui capit voluptatem, ſi alũnum ſuum nemo aliter intuetur, quàm vt adoleſcentiam illius ſuam iudicet: quid euenire credis his, qui ingenia educauerunt, & quæ tenera formauerunt, adulta ſubitò vident? Aſſero te mihi; meum opus es. *Epiſt.53.*

Eum elige doctorem, quem magis admireris cùm videris, quàm cùm audieris. *Epiſt.34.*

Nullos autem peius mereri de omnibus mortalibus iudico, quàm qui philoſophiam velut aliquod artificium venale didicerunt, qui aliter viuunt, quã viuendum eſſe præcipiunt. Exempla enim ſeipſos inutilis diſciplinę circunferunt, nulli nõ vitio, quod inſequuntur, obnoxij. Non magis mihi poteſt quiſquam talis prodeſſe præceptor, quàm gubernator in tempeſtate nauſeabundus. Tenendum eſt rapiente fluctu gubernaculum, luctandum cum ipſo mari, eripienda ſunt vento vela. Quid me poteſt adiuuare rector nauigij attonitus, & vomitans? Quanto maiore putas vitam tempeſtate iactari, quàm vllam ratem? Non eſt loquendum, ſed gubernandum. *Epiſt.109.*

Omnium honeſtarum rerum ſemina animi gerunt, quæ admonitione excitantur: non aliter quàm ſcintilla flatu leui adiuta, ignem ſuum explicat. Erigitur virtus cùm tacta eſt & impulſa. Ingenij vis pręceptis alitur & creſcit, nouasque perſuaſiones adijcit innatis, & deprauata corrigit. *Epiſt.95.* *T. Educatio. Simile.*

C Quædam

Quædam inſident nobis, quæ nos ad alia pigros, ad alia temerarios faciunt. Nec hęc audacia reprimi poteſt: nec illa inertia ſuſcitari, niſi cauſæ eorum eximantur: falſa admiratio, & falſa formido. Hæc nos quandiu poſſident, dicas licet, hoc patri præſtare debes, hoc liberis, hoc amicis, hoc hoſpitibus, tentantem auaritia retinebit. Sciat pro patria pugnandum eſſe, diſſuadebit timor. Sciat pro amicis deſudandum eſſe ad extremum vſque ſudorem, ſed delitiæ vetabunt. Sciat in vxorem grauiſſimum eſſe genus iniuriæ pellicem: ſed illum libido in contrarium impinget. Nihil ergo proderit dare præcepta, niſi prius amoueris obſtantia præceptis. Non magis quàm proderit, arma in conſpectu poſuiſſe propiuſque admouiſſe, niſi vſuræ manus expediuntur: vt ad præcepta quæ damus, poſſit animus ire, ſoluendus eſt. *Epiſt. 96.*

Simile.

Si quis ex iſtis, qui Philoſophiam conlatrāt, quod ſolent, dixerint, quare ergo tu fortius loqueris, quā viuis? Quare ſuperiori verba ſubmittis, & pecuniam neceſſarium tibi inſtrumentum exiſtimas, & damno moueris, & lachrymas, audita coniugis aut amici morte, demittis & reſpicis famam, & malignis ſermonibus tangeris? Quare cultius rus tibi eſt quā naturalis vſus deſiderat? Cur non ad præſcriptum tuum cœnas? Cur tibi nitidior ſupellex eſt? Cur apud te vinum ætate tua vetuſtius bibitur? Cur autem domus diſponitur? Cur arbores præter vmbrā nihil daturæ conſeruntur? Quare vxor tua locupletis domus cenſum auribus gerit? Quare pædagogus pretioſa veſte ſuccingitur? Quare ars eſt apud te miniſtrare, nec temerè & vt libet collocatur argentum, & aliquis eſt ſcindendi obſonij magiſter? Adijce ſi vis cur trans mare poſſides? Cur plura quàm noſti poſſides? Turpiter, aut tam negligens es, vt non noueris paucules ſeruos, aut tam luxurioſus, vt plures

plures habeas, quàm quorum notitiæ memoria ſufficiat. Adiuuabo poſtmodũ conuitia, & plura mihi quàm putas obijciam. Nunc hoc reſpondeo tibi, non tanquam ſapiens, ſed ſolùm vt maleuolentiam tuam paſcam. Nec erro. Exigo itaque à me non vt optimis par ſim, ſed vt malis melior. Hoc mihi ſatis eſt, quotidie aliquid ex vitijs meis demere, & errores meos obiurgare. Non perueni ad ſanitatem, ne perueniam quidem: delinimenta magis, quàm remedia podagræ meæ compono, contentus, ſi rarius accedit, & ſi minus irata minatur. Veſtris quidem pedibus comparatus, debilis curſor ſum. Hæc pro me non loquor. Ego enim in alto vitiorum omnium ſum: ſed pro illo, cui aliquid actum eſt. Aliter, inquis, loqueris, aliter viuis. Hoc per malignisſima capita & optimo cuique inimiciſſima, Platoni obiectum eſt, obiectum Zenoni. Omnes enim iſti dicebant, non quemadmodum ipſi vixerunt, ſed quẽadmodũ ipſis viuendum eſſet: De virtute, non de me loquor. Et cùm vitijs conuitium facio, in primis meis facio: cùm potuero, viuam quomodo oportet. Nec malignitas me iſta multo veneno tincta, deterrebit ab optimis. Nec virtus quidem iſtud quo alios ſpargitis, vos necatis, me impediet, quominus perſeuerem laudare vitam, non quam ago, ſed quam agendam ſcio; quo minus virtutem adorem, & ex interuallo ingenti reptabundus ſequar. *Et mox*: Non præſtant Philoſophi quæ loquuntur, multum tamẽ præſtant, quod loquuntur, quod honeſta mẽte concipiunt. Nam ſi & paria dictis agerent, quid eſſet illis beatius? Interim non eſt, quod contemnas bona verba, & bonis cogitationibus plena præcordia. Studiorum ſalutarium etiam citra effectum, laudanda tractatio eſt. Quid mirum ſi non aſcendunt in altum? *Et poſt pauca*: Non eſt, ait, quod perperam exaudiatis, quæ honeſtè, fortiter, animoſè, à ſtudioſis

T. Proficiẽtis.

ſapientiæ dicuntur. Et hoc primùm attendite. Aliud eſt ſtudioſus ſapientiæ, aliud iam adeptus ſapientiam. Ille tibi dicet, optimè loquor: ſed adhuc inter mala volutor plurima. Non eſt quod me ad formulam meam exigas, cùm maximè facio me & formo, & ad exemplar ingens attollo: ſi proceſſero quantum propoſui, exige vt dictis facta reſpondeant. Aſſecutus verò humani boni ſummam, aliter tecum aget, & dicet: Non eſt, quod tibi permittas, de melioribus ferre ſententiam. Mihi iam (quod argumentum eſt recti) contingit malis diſplicere. *Lib. de vita beata à 17. vſque ad 24. cap.*

T. Perſecutiones bonorũ.

" Non is ſolus Reipub. prodeſt, qui candidatos extrahit, & tuetur reos, & de pace belloque cenſet: ſed qui iuuentutem exhortatur, qui in tanta bonorum præceptorum inopia, virtute inſtruit, qui animos ad pecuniam luxuriamque curſu ruentes prenſat, atque retrahit, in priuato publicum negotium agit. An ille plus præſtat, qui inter peregrinos & ciues, aut vrbanus prætor adeuntibus aſſeſſoribus verba pronuntiat, quàm qui docet quid ſit iuſtitia, quid pietas, quid ſapientia, quid fortitudo, quid mortis contemptus, quid Deorum intellectus, quàm gratuitum bonum ſit bona conſcientia. Ergo ſi tempus in " ſtudia conferas, quod ſubduxeris officijs, non deſe- " rueris, nec munus detrectaueris. Nec enim ille ſolus " militat, qui in acie ſtat, & cornu dextrum læuum- " que defendit, ſed qui portas tuetur, & ſtatione mi- " nus periculoſa, non otioſa tamen fungitur, vigilias- " que ſeruat, & armamentario præeſt. Quæ miniſteria " quamuis incruenta ſint, in numerum ſtipendiorum " veniunt. Si te ad ſtudia reuocaueris, omne vitæ fa- " ſtidium effugeris, nec noctem fieri optabis tædio " lucis, nec tibi grauis eris, nec alijs ſuperuacuus, mul- " tos in amicitiam attrahes, affluetque ad te optimus quiſque. Nunquam enim (quamuis obſcura) vir-

T. Studium.

Simile.

T. Virtus.

ra) virtus latet: ſed mittit ſui ſigna, quiſquis dignus "
fuerit, veſtigijs illam colliget. *Lib. 1. de Trāquil. vit.* "
cap. 3. "

Nobilis profeſſio ſapientia eſt, quæ diſtributa ſuſcipit incrementum, auarum dedignata poſſeſſorem, citò, niſi publicetur, elabitur. *Ex Publ. Mi.*

Omnis doctor in vitæ ratione peccans, turpior eſt, ob hoc quòd in officio, cuius magiſter eſſe vult, labitur. *Ex eodem.*

Dominus, Seruus.

BEllo ciuili proſcriptum dominum ſeruus abſcondit, & cùm anulos eius ſibi aptaſſet, ac veſtem induiſſet, ſpeculatoribus occurrit, nihil ſe deprecari, quo minus imperata peragerent, dixit, & ceruicem porrexit. Quanti viri eſt, pro domino eo tempore mori velle, quo erat rara fides, inueniri in publica perfidia fidelem, & cùm præmia proditionis ingentia oſtenderentur, præmium fidei, mortem concupiſcere? *Lib. 3. de Bene. cap. 25.*

Libenter ex his qui à te veniunt cognoui, familiariter te cum ſeruis tuis viuere: hoc prudentiam tuam, hoc eruditionem decet. Serui ſunt? imò homines. Serui ſunt? imò contubernales. Serui ſunt? imò humiles amici. Serui ſunt? imò conſerui. Si cogitaueris tantundem in vtroſque licere fortunæ. Itaque rideo iſtos, qui turpe exiſtimant cum ſeruo ſuo cœnare. *Epiſt. 47.*

Heu quàm miſerum eſt diſcere ſeruire, vbi ſis doctus dominari. *Ex Publ. Mi.*

Minus eſt quā ſeruus Dominus, qui ſeruos timet. *Ex eodem.*

Qui ſeruis crudelis eſt, oſtendit in alios voluntatem ſibi non deeſſe, ſed poteſtatem. *Ex eodem.*

Seruis imperare moderatè, laus eſt. *Ex eod.*

Incipientium ſtatus.

HOc intereſt inter conſummatæ ſapientiæ virū, & alium procedentis, quod inter ſanum, & ex morbo graui & diutino emergentem, cui ſanitatis loco eſt, leuior acceſſio. Hic niſi attendit, ſubinde grauatur, & in eadem reuoluitur. *Epiſt.73.*

Moleſtum eſt ſemper vitam inchoare, aut ſi hoc modo magis ſenſus poteſt exprimi, malè viuunt, qui ſemper viuere incipiunt. Quidam viuere tunc incipiunt, cùm deſinendum eſt. Si hoc iudicas mirum, adijciam quod magis admireris. Quidam ante viuere deſierunt, quàm inciperent. *Epiſt.23.*

Proficientium.

MAgna pars eſt profectus, velle proficere. *Epiſt.72.*

Properemus, ita demùm vita beneficiū erit: alioqui mora eſt, & quidem turpis inter fœda verſantibus: id agamus, vt noſtrum omne tempus ſit. Nō erit autem, niſi prius nos noſtri eſſe cœperimus. *Epiſt.23.*

Generoſa res eſt, reſpicere non ad ſuas, ſed ad naturæ ſuæ vires: conari alta, tentare, & mente maiora concipere, quàm etiam ingenti animo adornatis effici poſſint. *Lib. de vita beata, cap.20.*

Eorum qui nondum perfectam virtutem aſſecuti ſunt mentem ac ſtatum Seneca in perſona ſua deſcribit his verbis: Dicam quæ accidant mihi, tu morbo nomen inuenies. Tenet me ſummus amor parſimoniæ, fateor. Placet non in ambitionem cubile compoſitū, non ex arcula prolata veſtis, non ponderibus, aut mille tormentis ſplendere cogentibus, expreſſa: ſed domeſtica, & vilis, nec ſeruata, nec ſumenda ſollicitè. Placet cibus, quem nec parent familiæ, nec ſpectent, nec multos ante paratus dies, nec multorū manibus miniſtratus: ſed parabilis facilisq́; nihil habēs accerſiti pretioſiuè: vbilibet nō defuturus, nec patrimonio grauis, nec corpori, nec rediturus quā intra-

T. Parſimoniæ.

uerat. Placet miniſter incultus, & rudis vernula, argentũ graue ruſtici patris, ſine vllo opere & nomine artificis: & mẽſa non varietate macularũ cõſpicua, nec per multas elegantiũ dominorũ ſucceſſiones ciuitati nota, ſed in vſum poſita: quę nullius cõuiuę oculos, nec voluptate moretur, nec accendat inuidia. Cũ bene iſta placuerũt, pręſtringit animũ apparatus alicuius pedagogij, diligentius quã in priuato lare veſtita, & auro culta mãcipia, & agmẽ ſeruorum nitentium. Iam domus etiã qua calcatur pretioſa, & diuitijs per omnes angulos diſſipatis, tecta ipſa fulgentia, & aſſectator comesque patrimoniorũ pereuntium populus. Quid perlucentes ad imũ aquas, & circunfluentes ipſa conuiuia, quid epulas loquar ſcena ſua dignas? Circunfundit me ex longo frugalitatis ſitu venientẽ, multo ſplendore luxuria, & vndique circunſonuit. Paulũ titubat acies. Facilius aduerſus illam animum, quàm oculos attollo. Recedo itaque non peior, ſed triſtior. Nec inter illa friuola mea, tam altus incedo, tacitusque morſus ſubit, & dubitatio, nunquid illa meliora ſint: nihil horum me mutat, nihil tamen non concutit.

Hæc proficientis ſunt, non perfecti.

T. Reſp. Placet vim præceptorum ſequi, & in mediam ire Remp. Placet honores faſcesq; nõ purpura, aut aureis virgis adductũ, capeſſere: ſed vt amicis ꝓpinquiſue, & omnibus ciuibus, omnibus deinde mortalibus paratior, vtiliorq; ſim propius poſitus. Sequor Zenonẽ, Cleanthẽ, Chryſippũ, quorum tamẽ nemo ad Remp. acceſſit, & nemo non miſit. *T. Quiet.* Ad quam cùm animum inſolitum arietari permiſi, vbi aliquid occurrit indignũ (vt in omni vita humana multa ſunt) ad otium conuertor: & quemadmodum pecoribus fatigatis velocior domũ gradus eſt, placet intra parietes ſuos vitã coercere. *Simile.* Nemo vllum auferat diem, nihil dignum tanto impendio redditurus: ſibi ipſe animus hæreat, ſe colat, nihil alieni agat, nihil quod

T.Lectio. T.Exemplũ. T.Reſpub.

ad iudicem ſpectet. Ametur expers publicæ priuatæque curæ tranquillitas. Sed vbi lectio fortior erexit animum, aculeos ſubdiderunt exempla nobilia, proſilire libet in forum, commodare alteri vocem, alteri operam, & ſi nihil profuturam, tamen conaturam prodeſſe, alicuius coercere in foro ſuperbiam, malè ſecundis rebus elati. Ne ſingula diutius perſequar, in omnibus rebus hæc me ſequitur bonæ mentis infirmitas, cùm ne paulatim defluam vereor, aut quod eſt ſolicitius, ne ſemper caſuro ſimilis pendeam. Rogo itaque ſi quod habes remediũ, quo hanc fluctuationem meam ſiſtas, dignum putes me, qui tibi tranquillitatem debeam. Vt vera tibi ſimilitudine id, de quo queror, exprimam, nõ tempeſtate vexor, ſed nauſea. Detrahe ergo quicquid hoc eſt mali, & ſuccurre in conſpectu terrarum laboranti. Quæro mehercule iamdudum Serene ipſe tacitus, cui talem affectum animi ſimilem putem. Nec vllius propius admoneor exemplo, quàm eorum qui ex longa & graui valetudine expliciti, motiunculis, leuibusque interim offenſis perſtringuntur, & cùm reliquias effugerint, ſuſpicionibus tamen inquietantur, medicisque iam ſani manum porrigunt, & omnem calorem corporis ſui calumniantur. Horum Serene non parum ſanum eſt corpus, ſed ſanitati parum aſſueuit. *Libro 1. de Tranquil. vitæ c. 1. & 2. ad Serenum amicum.*

Simile.

Perfectorum ſtatus.

QVi ſint perfecti viri mores & actiones, grauiter & eleganter Seneca ad Lucilium imperfecti hominis collatione deſcribit his verbis. Hũc, ait, vidimus in bello fortem, in foro timidum, animosè paupertatem ferentem, humiliter infamiam: factum laudauimus, contempſimus virum. Alium vidimus aduerſus amicos benignum, aduerſus inimicos temperatum, & pu-

& publica & priuata ſanctè ac religioſè admini-ſtrantem, non deeſſe ei, & in his quæ toleranda e-rant, patientiam, & in his quæ agenda, prudentiam. Vidimus vbi tribuendum eſſet, plena manu dantē: vbi laborādum, pertinacem & laſſitudinem corporis animo ſubleuantem. Prætereà idem erat ſemper & in omni actu par ſibi, iam non conſilio bonus, ſed more eò perductus, vt non tantùm rectè facere poſſet, ſed niſi rectè facere non poſſet. Intelleximus in illo perfectam eſſe virtutem. *Epiſt.121.*

Quàm anguſta innocentia eſt, ad legem bonum eſſe? Quantò latius officiorum patet, quàm iuris regula? Quàm multa pietas, humanitas, liberalitas, iuſtitia, fides, exigunt? Quæ omnia extra publicas tabulas ſunt. *Lib.2. de ira cap.27.*

Vir ſapiens atque perfectus, hāc ſibi vitam proponere, ſic ſecum agere debet. Ego mortem eodem vultu videbo, quo audiam. Ego laboribus, quanticunque illi erunt, parebo, animo fulciens corpus. Ego diuitias & præſentes & abſentes æquè contemnam, nec ſi alibi iacebunt, triſtior; nec ſi circa me fulgebunt, animoſior. Ego fortunam nec venientē ſentiam, nec recedentem. Ego terras omnes tanquā meas videbo, meas tanquam omnium. Ego ſic viuā, quaſi ſciam alijs me natum, & naturæ rerum hoc nomine gratias agam. Quo enim melius genere negotium meum agere potui? Vnum me donauit omnibus, vni mihi omnes. Quicquid habebo nec ſordidè cuſtodiam, nec prodigè ſpargam. Nihil magis poſſidere me credam, quam bene donata: non numero, nec pondere beneficia, nec vlla niſi accipientis æſtimatione perpendam. Nunquam id mihi multum erit, quod dignus accipiet. Nihil opinionis cauſa, omnia conſcientiæ faciam, populo ſpectante fieri credam, quicquid me conſcio faciam. Edendi erit bibendique finis deſideria naturæ re- *T. Liberalitas.* « « *T. Conſcientia.* « *T. Abſtinentia.*

„ ſtinguere, nõ implere aluum & exinanire. Ego amicis iucũdus, inimicis mitis & facilis, exorabor antequam roger, honeſtis precibus occurram. Patriam meam eſſe, mundum ſciam, & præſides DEOS, ſupra me, circaque me ſtare, factorum dictorumque cen- „ ſores. Quandocumq; autẽ natura ſpiritum repetet, aut ratio dimittet, teſtatus exibo, bonã me cõſcientiam amaſſe, bona ſtudia, nullius per me libertatem diminutã, à nemine meam. Qui hoc facere proponet, volet, tentabit, ad Deos iter faciet: hoc ille etiam ſi non tenuerit, magnis tamen excidet auſis. ***Lib. de Vita beata, cap. 20. & 21.***

T. Dilectio inimicorum.

T. Prouidentia.

Quæ ſint perfecti viri officia oſtendit iterum Seneca exemplo amici Lucilij Siciliæ præfecti: quum ſic inducit adulatoribus ſuis reſpondentem: I, tu (inquit) iſta verba quæ iam ab alio magiſtratu ad alium cum lictoribus tranſeunt, ferre ad aliquem, qui paria facturus, vult quidquid dixeris, audire. Ego nec decipere volo, nec decipi poſſum. Laudari me à vobis, niſi laudaretis etiam malos, vellem. Cùm cupieris (***ait Sen.***) bene laudari, quare hoc vlli debeas? Ipſe te lauda, dic, liberalibus me ſtudijs tradidi, quanquam paupertas alia ſuaderet, & ingenium abduceret, vbi præſens ſtudij pretium eſt. Ad gratuita carmina deflexi me, & ad ſalutare philoſophiæ ſtudium contuli. Oſtendi in omne pectus cadere virtutem, & eluctatus natalium anguſtias, nec ſorte me ſed animo menſus, par maximis ſteti. Non mihi inimicitia Getulici Caij fidem eripuit, non in aliorum perſonam infelicitet armati Meſſala & Narciſus, diu publici hoſtes, propoſitum meum potuerunt euertere. Ceruicem pro fide appoſui. Nullum verbum mihi quod nõ ſalua conſcientia procederet, excuſſum eſt, „ Pro amicis omnia timui, pro me nihil, niſi ne parũ „ bonus amicus fuiſſem. Non mihi muliebres fluxére lachrymæ, non è manibus vllius ſupplex pepen-

di. Ni-

di. Nihil indecorum nec bono, nec viro feci. Periculis meis maior, paratus ire in ea quæ minabatur, egi gratias fortunæ, quod experiri voluiſſet quanti æſtimarem fidem. Non debebat mihi paruo res tanta conſtare. Nec examinauit me quidem diu: nec enim paria pendebant, vtrum ſatius eſſet me perire pro fide, an fidem pro me. Non præcipiti impetu in vltimum conſilium, quo me eriperem furori potentium, miſi. Videbam apud Caium tormenta, videbam ignes. Sciebam olim ſub illo in eum ſtatum res humanas decidiſſe, vt inter miſericordiæ opera haberetur, occidi. Non tamen ferro incubui, nec in mare aperto ore deſilui: ne viderer pro fide tantùm mori poſſe. Adijce nunc inuictum muneribus animum, & in tanto auaritiæ certamine, nũquam ſuppoſitam manum lucro. Adijce nũc victus parſimoniam, ſermonis modeſtiam. Aduerſus minores humanitatem, aduerſus maiores reuerẽtiam. Poſt hoc ipſe te conſule, vera ne an falſa memoraueris. Si vera ſunt, coram magno teſte laudatus es: ſi falſa, ſine teſte deriſus es. Poſſum & ipſe nũnc videri te, aut captare, aut experiri. Vtrũlibet crede, & omnes timere à me incipere. Vergilianũ illud excude: Nunquam tuta fides. *In Præfatione lib. 4. Natur. Quæſt.*

Rex, Princeps.

HOc eſt regnum, nolle regnare, cùm poſſis. *Lib. 3. de bene. cap. 37.* «

Si vis tibi omnia ſubijcere, te ſubijce rationi: multos reges, ſi ratio te rexerit. *Epiſt. 37.* «

Naturæ eſt, potioribus deteriora ſubmittere. Multis quidem gregibus, aut maxima corpora præſunt, aut vehementiſſima. Non præcedit armenta degener taurus, ſed qui magnitudine ac toris cęteros mares vicit. Elephantorum gregem excelſiſſimus ducit. Inter homines pro ſummo eſt optimus. Animo itaque *Simile.*

itaque rector olim eligebatur. Ideoque ſumma felicitas erat gentium, in quibus non poterat potentior eſſe, niſi melior. Tantum enim quantum vult poteſt, qui ſe niſi quod debet, non putat poſſe. Illo ergo ſeculo, quod aureum perhibetur, penes ſapientes fuiſſe regnum Poſſidonius iudicat. Hi continebant manus, & infirmiores à validioribus tuebātur. Suadebant, diſſuadebantq;, & vtilia atq; inutilia monſtrabant. Horum prudētia ne quid deeſſet ſuis, prouidebat. Fortitudo arcebat pericula, beneficētia augebat ornabatque ſubiectos. Officiū erat imperare, non regnum. Nemo quātum poſſet aduerſus eos experiebatur, per quos cœperat poſſe. *Epiſt. 91.*

Perierunt omnia, vbi quantum ſuadet ira, fortuna permittit: nec diu poteſt, quæ multorū malo exercetur, potentia ſtare. Periclitantur enim vbi eos qui ſeparatim gemunt, communis metus iūxit. Pleroſque itaq; modò ſinguli mactauerunt, modò vniuerſi cum illis conferre in vnum iras, publicus dolor coëgiſſet. *Lib. 3. de Ira c. 16.*

Nullum clementia ex omnibus magis quàm regē „ aut principem decet. Ita enim virtutes, magnis viris „ decori gloriæq; ſunt, ſi illis ſalutaris potentia eſt. Nā peſtifera vis eſt, valere ad nocendum. Illius demùm magnitudo ſtabilis fundataq; eſt, quem omnes tam ſupra ſe eſſe, quàm pro ſe ſciūt: cuius curam excubare pro ſalute ſingulorum atque vniuerſorum quotidie experiuntur. *Lib. 1. de Clem. c. 3.*

T. Potentia mala & bona.

Clementia in quamcunque domum peruenerit, „ eam felicem tranquillamq; præſtabit. Sed in regia quò rarior, eò mirabilior. Quid enim eſt mirabilius, q̄ eum, cuius iræ nihil obſtat, cuius grauiori ſentē„ tiæ ipſi qui pereunt, aſſentiuntur: quem nemo in„ terrogaturus eſt: imò ſi vehementius excanduit, ne „ deprecaturus quidem, ipſum ſibi manum inijcere, & „ poteſtate ſua in melius placidiusque vti: hoc ipſum cogi-

T. Victoria ſui.

cogitantem, occidere contra legẽ nemo non poteſt, "
ſeruare nemo præter me. Magnã fortunam magnus *T. Magnanimitas.*
animus decet: qui niſi ſe ad illam extulit, & altior
ſtetit, illam quoque infra terram deducit. Magni au- "
tem animi eſt proprium, placidũ eſſe trãquillumq́;, "
& iniurias atque offenſiones ſemper deſpicere. Mu- "
liebre eſt, furere in ira. Ferarũ verò, nec generoſarũ "
quidem, præmordere, & vrgere proiectos. Elephan- "
tes leoneſque tranſeunt, quæ impulerunt. Ignobilis "
beſtiæ pertinacia eſt. Non decet regem ſæua, nec in- "
exorabilis ira. Nõ multum enim ſupra eum eminet, "
cui ſe iraſcendo exæquat. *Lib. 1. de Clem. cap. 5.* "

Clementia efficit, vt magnum inter regem tyrãnumq́; diſcrimen ſit, vterq́; licet non minus armis valletur: ſed alter arma habet, quibus in munimentũ pacis vtitur, alter, vt magno timore, magna odia cõpeſcat. Nec illas ipſas manus, quibus ſe commiſit, ſecurus aſpicit. Contrarijs in contraria agitur. Nam vt inuiſus ſit, quia timetur, timeri vult, quia inuiſus eſt, & illo execrabili verſu qui multos dedit præcipites, vtitur, Oderint, dum metuãt. Ignarus quanta rabies oriatur, vbi ſupra modum odia creuerũt. Temperatus enim timor, cohibet animos: aſſiduus verò & acer, & extrema admonens, in audaciam iacentes excitat, & omnia experiri ſuadet. Sic feras lineæ & pinnæ clauſas continent, ſi verò eaſdem à tergo eques telis inceſſat, tẽtabunt fugam per ipſa quæ fugerant, proculcabuntq́; formidinem. Acerrima virtus eſt, quam vltima neceſſitas extũdit: relinquat o- *T. Neceſſitas.*
portet ſecuri aliquid metus, multoq́; plus ſpei quàm periculorum oſtentet. Alioqui vbi quieſcenti paria metuũtur, incurrere in pericula iuuat, & aliena anima abuti. Placido tranquilloq́; regi fida ſunt auxilia ſua, quibus ad communem ſalutem vtatur. Glorioſuſque miles publicæ ſecuritati dare operam videtur, omnem laborem libens patitur, vt parentis cuſtos,

ſtos. At illum acerbum & ſanguinarium, neceſſe eſt grauentur ſtipatores ſui. *Lib.1.de Clem. c.12.*

Agat princeps curam non tantùm ſalutis, ſed etiam honeſtæ cicatricis. Nulli regi gloria eſt ex ſæua animaduerſione. *Lib.1.de Clem.c.17.*

T. Opificium Dei.

Natura commenta eſt regem, quod & ex alijs animalibus licet cognoſcere, & ex apibus: quarum regi ampliſſimum cubile eſt, medioq; ac tutiſſimo loco. Præterea onere vacat, exactor alienorum operũ, & amiſſo rege, totum delabitur examen. Nec vnquam plus vnum patiuntur, melioremq́ue pugna quærunt. Præterea inſignis regi forma eſt, diſſimiliſque cæteris, tum magnitudine tum nitore. Hoc tamen maximè diſtinguitur: iracundiſſimæ, ac pro corporis captu pugnaciſſimæ ſunt apes, & aculeos in vulnere relinquunt. Rex ipſe ſine aculeo eſt. Noluit illũ natura, nec ſæuum eſſe, nec vltionẽ magno conſtaturam petere, telumq; detraxit, & iram eius inermem reliquit. Exemplar hoc magnis regibus ingens. Eſt enim illi mos exercere ſe in paruis, & ingentium rerum documenta minima agere. Pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores, cùm tantò hominum moderatior eſſe animus debeat, quantò vehementius nocet. Vtinam quidem eadem homini lex eſſet, & ira cum telo ſuo frangeretur, nec ſæpius liceret nocere quàm ſemel: nec alienis viribus exercere odia. Facile enim laſſaretur, ſi per ſe ſibi ſatisfaceret, & ſi mortis periculo vim ſuam effunderet. Sed ne nunc quidem illi curſus tutus eſt. Tantum enim neceſſe eſt timeat, quantũ timeri voluit, & manus omnium obſeruet, & eo quoq; tempore, quo nõ captatur, peti ſe iudicet, nullumq́; momentum immune à metu habeat. Sed quis hanc vitam ægram ſuſtinet? cùm liceat innoxium alijs, & ob hoc ſecurum, ſalutarem potentiam eius, lætis omnibus, tractare? Errat enim ſi quis exiſtimat tutum

eſſe

eſſe ibi regem, vbi nihil à rege tutum eſt. Sed ſecuritas ſecuritate mutua paciſcenda eſt. Non opus eſt inſtruere in altum editas arces, nec in aſcenſum arduos colles emunire, nec latera montium abſcindere, multiplicibus ſe muris turribusque ſepire. Saluum regem in aperto clemẽtia præſtabit. Vnum eſt inexpugnabile munimentum, amor ciuium. Quid pulchrius eſt, quàm viuere optantibus cunctis, & vota non ſub cuſtode nuncupantibus? Si paulũ valetudo titubauit, non ſpem hominum excitari, ſed metum? Nihil eſſe cuiquam tam pretioſum, quod non pro ſalute præſidis ſui commutatum velit? Omne illi quod contigit, ſibi quoque euenire deputet. In hoc aſſiduis bonitatis argumẽtis probauit, non Rempub. ſuam eſſe, ſed ſe Reipub. Quis huic audeat ſtruere aliquod periculum? Hoc affectare, hoc imitari decet. Maximum ita haberi, vt optimus ſimul habeatur. Nunc ergo regem hortamur, vt manifeſtè læſus animum in poteſtate habeat, & pœnã ſi tutò poterit, donet; ſin minus, temperet, longeq; ſit in ſuis, quàm in alienis exorabilior iniurijs. Nam quemadmodum non eſt magni animi, qui de alieno liberalis eſt: ſed ille qui quod alteri donat, ſibi detrahit: ita clementem vocabo, non in alieno dolore facilem, ſed eum qui cùm ſuis ſtimulis exagitetur, non proſilit: qui intelligit magni animi eſſe iniurias in ſummà potentia pati, nec quicquam eſſe glorioſius principe impunè læſo. *Lib. 1. de Clement. cap. 19. & 20.*

T. Clementia.

Simile.

T. Magnanimitas.

Nihil quicquã pulchrius exiſtimo in faſtigio collocatis quàm multarum rerum veniam dare, nullius petere. *Lib. de Conſolatione ad Martiam cap. 4.*

Cæſari, cui omnia licent, multa non licent. Omnium enim domos illius vigilia defendit: omnium otium illius labor: omnium delicias illius induſtria: omniũ vacationem illius occupatio. Ex quo ſe Cæ-

ſar orbi terrarum dedit,ſibi eripuit,& ſyderum modo (quæ irrequieta ſemper curſus ſuos explicant)nũquam illi licet,nec ſubſiſtere, nec quicquam ſuum facere. *Lib.de Conſolat.cap.26.*

Hæc clementia principem decet, vt quocunque venerit, manſuetiora omnia faciat. *Ex Pub.Mim.*

Haud minus turpia ſunt principi multa ſupplicia, quàm medico multa funera. *Ex eodem.*

Multos timere debet,quẽ multi timent. *Ex eodem.*

Malè imperãdo, ſummum imperium amittitur. *Ex eodem.*

Non alia facies eſt quieti moderatiq́ue imperij, quàm ſereni cæli & nitentis. *Ex eodem.*

Principum ſæuitia, bellum eſt. *Ex eodem.*

Regibus eſt peius multò quàm ſeruientibus: reuera quia iſti ſingulos, illi vniuerſos timẽt. *Ex eod.*

Regibus certior eſt ex manſuetudine ſecuritas. *Ex eodem.*

Tyrãnus à rege diſtat factis,non nomine. *Ex eod.*

Iudex, Magiſtratus.

HOc ſemper in omni animaduerſione iudex ſeruabit, ſciat alteram adhiberi, vt emendet malos, alteram vt tollat. In vtroque non præterita, ſed futura intuebitur. Nam, vt Plato ait, nemo prudens punit,quia peccatum eſt, ſed ne peccetur. Reuocari enim præterita non poſſunt, futura prohibẽtur: & quos nollet nequitiæ malè cædentis exempla fieri, palam recidet, non tantùm vt pereant ipſi, ſed vt alios pereundo deterreant. Hæc cuique expendenda æſtimandaq́ue ſunt. Vides quàm debeat omni perturbatione liber accedere ad rem ſumma diligẽtia tractandam poteſtatem vitæ necisq́ue? Malè irato ferrum committitur. *Lib.1.de Ira cap.16.*

T. Caſtigatio.

Remiſſius imperanti melius paretur. Natura contumax eſt humanus animus, & in contrarium atque arduum

arduum nitens, ſequiturque facilius quàm ducatur. *Simile.*
Et vt generoſi ac nobiles equi, melius facili freno reguntur; ita clementiã voluntaria innocentia impetu ſuo ſequitur. Plus itaq; hac via proficitur. Crudelitas minimè humanum malum eſt, indignũ tam *T. Crudelit.* miti animo. Ferina iſta rabies eſt, ſanguine gaudere ac vulneribus & abiecto homine, in ſylueſtrem animum tranſire. *Lib.1.de Clemen:cap.24.*

Non licet tibi flere immodicè, nec hoc tantummodò non licet, nec ſomnum quidem extendere in *Ad Polibiũ conſolatoria.* partem diei licet, aut à tumultu rerum in otium ruris, gratia quietis confugere, aut ſpectaculorum varietate animũ detinere, aut ex tuo arbitrio diem diſponere. Multa tibi non licent, quæ in humillimis in *T. Potentiæ.* angulo iacentibus licent. Magna ſeruitus eſt magna fortuna. Non licet tibi quicquam arbitrio tuo facere: audienda ſunt tot hominum millia, tot diſponẽdi libelli, tantus rerum ex orbe toto accurrentium cõgeſtus. Vt poſſit per ordinem ſuum principis maximi officium geri, quieti animi eſt. Non licet tibi inquam flere, vt multos flentes audire poſſis, vt periclitantiũ, & ad miſericordiã mitiſſimi Cæſaris peruenire cupiẽtium lachrymæ proſint, tibi tuæ aſſiccandæ ſunt. Hoc tamen etiamnũ leuioribus remedijs adiuuabit, cùm voles omnium rerum obliuiſci, cogita Cæſarẽ: vide quantam huius in re indulgentiæ fidẽ, quantam induſtriam debeas: intelliges non magis tibi incuruari licere, quàm illi (ſi quis modò eſt fabulis traditus fauor) cuius humeris mundus innititur. Ad quendam itaq; modum tibi quoque eadem neceſſitas iniũgitur, non licet tibi ad vtilitates tuas, ad ſtudia tua reſpicere. Cæſare orbem terrarũ poſſidente, impartiri te nec voluptati, nec dolori, nec vlli rei potes: totum te Cæſari debes. *Lib. de Cõſol.cap.25.&c.*

Bonis nocet, quiſquã pepercit malis. *Ex Pub. Mi.*

Bono iuſtitiæ proxima eſt ſeueritas. *Ex eodem.*

Crudelem medicum intemperans æger facit. *Ex eodem.*

Cùm vitia proſunt, peccat qui rectè facit. *Ex eo*

Difficilius eſt moderari, vbi dolori debetur vltio quàm vbi exemplo. *Ex eodem.*

In iudicando criminoſa eſt celeritas. *Ex eod.*

Iudex damnatur, cùm nocens abſoluitur. *Ex eod*

Legem nocens veretur, fortunam innocens. *Ex eodem.*

Propè eſt vt libenter damnet, qui citò. Propè eſt vt non æquè damnet, qui nimis. *Ex eodem.*

Loco ignominiæ eſt, apud indignum dignitas. *Ex eodem.*

Vide etiam ti. præcedentem, Rex, Princeps.

Potentes, Potentia.

SI in medio vrbium fremitu collocati ſumus, ſtet ad latus monitor, & contra laudatores ingentium patrimoniorum, laudet paruo diuitem, & vſu opes metientem. Contra illos qui gratiam ac potentiam attollunt, otium ipſe ſuſpiciet traditum literis, & animum ab externis ad ſua reuerſum. Oſtendat ex cõſtitutione vulgi beatos, in iſto inuidioſo faſtigio ſuo trementes & attonitos, longeque aliã de ſe opinionem habentes, quàm ab alijs habetur. Nam quæ alijs vidẽtur excelſa, ipſis prærupta ſunt. Itaque exanimantur & trepidant: quoties deſpexerunt in illud magnitudinis ſuæ præceps. Cogitant enim varios caſus, & in ſublimi maximè lubricos: tunc appetita formidãt, & quæ illos graues alijs reddit, grauior ipſis felicitas incumbit. Tunc laudant otium lene & ſui iuris, odio eſt fulgor, & fuga iam à rebus adhuc ſtantibus quæritur: tunc demum videas philoſophantis metus, & ægræ fortunæ ſana conſilia. Nam quaſi iſta inter ſe contraria ſint, bona fortuna, &

T. Aduerſitas.

& mens bona, ita melius in malis ſapimus, ſecunda rectum auferunt. *Epiſt.95.*

Non ſum potens. Gaude, impotens non eris. Iniuriam accipere potero. Gaude, facere non poteris. Magnam pecuniam habet. Hominem illum iudicas? arca eſt. Quis ærario, quis plenis loculis inuidet? Et iſte quem dominum pecuniæ æſtimas, pecuniæ loculus eſt. Multum habet. Vtrum auarus, an prodigus eſt? Si auarus, nō habet: ſi prodigus, non habebit. Iſtū quem beatum credis, ſæpe dolet, ſæpe ſuſpirat. Multi illum comitantur. Mel muſcæ ſequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ. Prædam ſequitur iſta turba, non hominem. *Libro de Remed. Fortuit.*

T. Proſperitas. T. Diuit. T. Amicitia falſa. Similia.

Sciamus omnia æquè leuia eſſe, extrinſecus diuerſas facies habentia, introrſus pariter vana. Nec inuideamus altius ſtantibus. Quæ excelſa videntur, prærupta ſunt: illi rurſus quos ſors iniqua in ancipiti poſuit, tutiores erunt, ſuperbiam detrahendo rebus per ſe ſuperbis, & fortunam ſuam, quàm maximè poterunt, in planum deferendo. Multi quidem ſunt, quibus neceſſariò hærendū ſit in faſtigio ſuo, ex quo non poſſunt, niſi cadendo deſcendere. Sed hoc ipſo teſtantur maximum onus ſuum eſſe, quòd alijs graues eſſe coguntur, nec ſubleuatos ſe, ſed ſuffixos: iuſtitia, manſuetudine, humana lege, & benigna manu præparent multa ad ſequentes caſus præſidia, quorum ſpe ſecurius pēdeant. Nihil tam æquè hos ab his animi fluctibus vendicauerit, quàm ſemper aliquem incrementis terminum figere, nec fortunæ arbitriū deſinendi dare: ſed ſeipſos quidem vltrò citra extrema hortentur conſiſtere. Sic & aliquę cupiditates animum acuent, ſed finitæ non in immenſum incertúmque producent. *Lib.1. de Tranq. vita, c.10.*

T. Proſperitas. T. Aduerſitas.

Inhoneſta res eſt, ſuos vincere, ſatis eſt potuiſſe punire. *Ex Pub. Mi.*

Digitized by Google

Peſtifera vis valere ad nocendum. *Ex eodem.*

T. Veritas. Si in clientelam felicis hominis potentiſque perueneris, aut veritas, aut amicitia perdenda eſt. *Ex eodem.*

Nobiles, Ignobiles.

PLato ait, Neminem regem non ex ſeruis eſſe oriundum, neminẽ non ſeruum ex regibus. Omnia iſta lõga varietas miſcuit, & ſurſum ac deorſum fortuna verſauit. Quis ergo generoſus? Ad virtutẽ bene à natura compoſitus. Hoc vnum eſt intuendum. Non facit nobilem, atrium plenum fumoſis imaginibus. Nemo in noſtram gloriam vixit: nec quod ante nos fuit, noſtrum eſt. Animus facit nobilem, cui ex quacunque conditione ſupra fortunam licet ſurgere. *Epiſt. 44.*

Quid ſtultius quàm aliquem eo ſibi placere, quod ipſe non fecit? *Epiſt. 75.*

Vulgus, Vulgi errores & opiniones.

T. Exemplum. Simile. TRitiſſima quæque via & celeberrima maximè decipit. Nihil ergo magis præſtandum eſt, q̃ ne pecorum ritu ſequamur antecedentiũm gregem, pergentes non quò eundum eſt, ſed quò itur. Atqui nulla res nos maioribus malis implicat, q̃ quòd ad rumorem componimur, optima rati ea, quæ magno aſſenſu recepta ſunt, quorumque exempla multa ſunt, nec ad rationem, ſed ad ſimilitudinem viuimus. Inde iſta tanta coaceruatio, aliorum ſupra alios ruentium. Quod in ſtrage hominum magna euenit, cùm ipſe ſe populus premit, nemo ita cadit, vt non alium in ſe attrahat: primi exitio ſequentibus ſunt. Hoc in omni vita accidere videas licet: nemo ſibi tantùm errat, ſed alieni erroris cauſa & auctor eſt. Nocet enim applicari antecedentibus, & dum vnuſquiſque mauult credere, quàm iudicare, nunquam de vita iudicatur, ſemper creditur. Verſatq;

nos & præcipitat traditus per manus error, alieniſ- «
que perimus exemplis. Sanabimur, ſi modò ſepa- «
remur à cœtu. Nunc verò ſtat contra rationem de- «
fenſor mali ſui populus. Itaque idem euenit, quòd «
in comitijs, in quibus eos factos prætores ijdem qui
fecêre mirantur, cùm ſe mobilis fauor circumegit.
Eadem probamus, eadem reprehendimus. Hic ex-
itus eſt omnis iudicij, in quo lis ſecũdùm plures da-
tur. Cùm de beata vita agitur, non eſt quod mihi
illud diſceſſionum more reſpondeas. Hæc pars ma-
ior eſſe videtur. Ideo enim peior eſt. Non tam bene
cum rebus humanis geritur, vt meliora pluribus pla-
ceant. Argumentum peſſimi, turba eſt. Quæramus
quid optimum factu ſit, non quid vſitatiſſimum: &
quid nos in poſſeſſione felicitatis æternæ cõſtitu-
at, nõ quid vulgo veritatis peſſimo interpreti pro-
batum ſit. Vulgus autem tam clamydatos, quàm
coronatos voco. Non enim colorem veſtiũ, quibus
prætexta corpora ſunt, aſpicio: oculis de homine
non credo. Habeo melius certiusque lumen, quò à
falſis vera dijudicem. Animi bonum animus inue-
niat. Hîc ſi vnquam illi reſpirare & recedere in ſe
vacauerit, ô quàm ſibijpſi verum, tortus à ſe, fate-
bitur, ac dicet: Quicquid feci adhuc, infectum eſſe
mallem. Quicquid optaui, inimicorum execratio-
nem puto. Quicquid timui, Dij boni, quantò meli-
us fuit, quàm quod concupiui. *Lib. de vita beat. cap. 1. & 2.*

Malis diſplicere, laudari eſt. *Ex Pub. Mi.*

Nondum felix es, ſi nondum te turba deridet. *Ex eodem.*

Non quàm multis placeas, ſed quibus, ſtude. *Ex eodem.*

Si multis placuerit vita tua, tibi placere non po-
terit. *Ex eodem.*

SECVNDA CLASSIS LOcorum communium: in qua de Virtutibus & vitijs agitur.

VIRTVS.

OPORTET cupiditates refrenari, metus comprimi, facienda prouideri, reddenda diſtribui. Comprehendimus temperantiam, fortitudinem, prudentiam, iuſtitiam, & ſuum cuique dedimus officium. Ex quo ergo virtutem intelleximus? Oſtendit illam nobis ordo eius, & decor, & conſtantia, & omnium inter ſe actionum concordia, & magnitudo ſuper omnia efferens ſeſe. Hinc intellecta eſt illa beata vita, ſecundo defluens curſu, arbitrij ſui tota. *Epiſt. 121.*

T. Corrupti mores. Bona mens, nec commodatur, nec emitur, & puto ſi vænalis eſſet, non haberet emptorem. At mala quotidie emitur. *Epiſt 27.*

Simile. Si æger eſſes, curam intermiſiſſes rei familiaris, & forenſia tibi negotia excidiſſent, nec quenquam putares tanti, cui aduocatus in cauſam deſcenderes.

T. Occupatio. Toto animo id ageres, vt quàm primùm morbo liberareris. Quid ergo? Non & nunc idem facies? O-
„ mnia dimitte, & vaca bonæ menti. Nemo ad il-
„ lam peruenit occupatus. Exercet philoſophia regnū
„ ſuum, dat tempus, non accipit. Non eſt res ſubciſi-
„ ua, ordinaria eſt, domina eſt, adeſt, & iubet. Alex-
„ ander, cuidam ciuitati partem agrorum, & dimidi-
„ um rerum omnium promittenti, eo, inquit, pro-
„ poſito veni in Aſiam, vt non id acciperem quod
„ dediſſetis, ſed vt id haberetis, quòd reliquiſſem. Idē
„ philoſophia rebus omnibus: non ſum id tempus ac-
„ [illegible] quod vobis ſuperfuerit: ſed id habebitis
„ ceptu[illegible]

od ipſa redegero, erogaueroque. Totam huc cō-
rte mentem, huic aſſide, hanc cole, ingens inter-
llum inter te, & cæteros fiat. Omnes mortales an-
cedes, non multo te Dij antecedent. Quid inter
& illos interim futurum ſit, quæris? Diutius erūt.
iſt.54.

Parem Deo pecunia non faciet: Deus nihil ha-
t. Prætexta non faciet: Deus nudus eſt. Fama nō
ciet, nec oſtēratio tui, & in populos nominis de-
iſſa notitia: Nemo nouit Deū, multi de illo ma-
exiſtimant, & impunè. Non turba ſeruorum le-
cam tuam per itinera vrbana ac peregrina por-
ntium. Deus ille maximus potentiſſimusque ipſe
hit omnia. Nec forma quidem & vires bonum te
cere poſſunt: nihil horum non patitur vetuſtatē.
ærendum eſt ergo quod non fiat in dies deteri-
, cui non poſſit obſtari, quo non melius poſſit o-
ari. Quid hoc eſt? animus; ſed hic rectus, bonus,
agnus. Quid aliud voces hunc, quàm Deum in hu-
ano corpore hoſpitem. *Epiſt.31.*

Quid eſt ſtultius quàm in homine aliena laudare?
uid eo dementius, qui ea miratur, quæ in alium
otinus transferri poterunt? Non faciunt meliorē *Simil.*
uum aurei freni. Vitem laudamus, ſi fructu pal-
ites onerat, ſi ipſa ad terram pondere eorum quæ
lit, adminicula deducit. Num quis huic illā præfe-
t vitē, cui aureæ vuæ, aurea folia dependent? Pro-
ria virtus eſt in vite fertilitas. In homine quoque
l laudandum eſt: quod ipſius eſt. Familiam pul-
hram habet, & domum pulchram, multum ſerit,
ultum fœnerat, nihil horum in ipſo eſt, ſed circa
pſum. Lauda in ipſo, quod nec eripi poteſt, nec da-
i. Quod proprium eſt hominis quæris quid ſit? Ani-
nus, & ratio in animo perfecta. Rationale enim
nimal eſt homo. Conſummaturque eius bonū, ſi
d adimpleuit, cui naſcitur. Quid eſt autem quod ab

Digitized by Google

illo ratio hæc exigit? Rem facillimam: ſecundùm naturam ſuam viuere: ſed hanc difficilem facit communis inſania. *Epiſt.41.*

Summum bonum eſt, quod honeſtum eſt: & quod magis admireris, vnum bonum eſt, quod honeſtum eſt. Cætera falſa & adulterina bona ſunt. Hæc ſi perſuaſeris tibi, & virtutem adamaueris (amare enim parum eſt) quicquid illa contigerit, id tibi, qualecunque alijs videbitur, fauſtum felixq; erit. *Epiſt.72.*

Simile.] Omnia ſuo bono conſtant, vitem fertilitas commendat, ſapor vinum, velocitas ceruum. Quàm fortia dorſo iumenta ſint quæris, quorum hic vnus eſt vſus, ſarcinam ferre. In cane ſagacitas prima eſt, ſi inueſtigare debet feras: curſus, ſi conſequi: audacia, ſi mordere & inuadere. Id in quoque optimum eſt cui naſcitur, quo cenſetur. In homine optimum quid eſt? Ratio: hac antecedit animalia, Deos ſequitur. Ratio ergo perfecta, proprium hominis bonum eſt, cætera illi cum animalibus communia ſunt. Valet, & leones: formoſus eſt, & pauones: velox eſt, & equi: non dico, in his omnibus vincitur. Non quæro quod in ſe maximum habet, ſed quid ſuum. Corpus habet, & arbores: habet impetum & motum voluntarium, & beſtiæ & vermes: habet vocem, ſed quanto clariorem canes, acutiorem aquilæ, grauiorem tauri, dulciorem nobilioremque luſciniæ? Quid in homine propriũ? Ratio: hæc recta & cõſummata, felicitatẽ hominis impleuit. Ergo ſi omnis res cùm bonum ſuũ perfecit, laudabilis eſt, & ad finẽ naturæ ſuæ peruenit: homini autẽ ſuum bonũ ratio eſt, ſi hãc perfecit, laudabilis eſt, & finem naturæ ſuæ attigit. Hæc ratio perfecta, virtus vocatur, eademque honeſtũ eſt. Id itaq; vnum bonũ eſt in homine, quod vnum hominis eſt. Nũc enim nõ quærimus quid ſit bonũ, ſed

quod

quod ſit hominis bonum. Si nullum aliud eſt hominis quàm ratio, hæc erit vnum eius bonum, ſed penſandum cum omnibus. Si ſit aliquis malus, puto improbabitur: ſi bonus, puto probabitur. Id ergo in homine proprium ſolumque eſt, quo & probatur, & improbatur. Non dubitas an hoc ſit bonum: dubitas an ſolum bonum ſit. Si quis omnia alia habeat, valetudinem, diuitias, imagines multas, frequens atrium, ſed malus ex confeſſo ſit, improbabis illum. Item ſi quis nihil quidem illorum, quę retuli, habeat, deficiatur pecunia, clientum turba, nobilitate, & auorum proauorumque ſerie: ſed ex confeſſo bonus ſit, probabis illum, Ergo eſt vnum bonum hominis, quod qui habet, etiam ſi alijs deſtituitur, laudandus eſt; quod qui non habet, in omnium aliorum copia damnatur ac reijcitur. Quæ conditio rerum, eadem & hominum eſt. Nauis bona dicitur, non quæ pretioſis coloribus picta eſt, nec cui argenteum aut aureum roſtrum eſt, nec cuius tutela ebore celata eſt, nec quæ fiſcis atque opibus regijs preſſa eſt: ſed ſtabilis, & firma, & iuncturis aquam excludentibus ſpiſſa, ad ferendum incurſum maris ſolida, gubernaculo patens, velox, & conſentiens vento. Gladium bonum dices, non cui deauratus eſt baltheus, nec cui vagina gemmis diſtinguitur: ſed cui & ad ſecandum ſubtilis acies, & mucro munimentum omne rupturus. Regula, nunquam formoſa, ſed quàm recta ſit, quæritur: eo quodque laudatur, cui comparatur, quod illi proprium eſt. Ergo in homine quoque nihil ad rem pertinet, quantum aret, quantum fœneret, à quàm multis ſalutetur, quàm pretioſo incumbat lecto, quā perlucido poculo bibat, ſed quàm bonus ſit. Bonus autem eſt, ſi ratio explicita & recta eſt, & ad naturæ ſuæ voluntatem accommodata. Hæc vocatur virtus, hoc eſt honeſtum, & vnicum hominis bonum, Nam cùm ſola ratio perficiat hominem, ſola ratio

Similia.

perfecta beatum facit. *Epiſt.77.*

Non dat natura virtutem: Ars eſt, bonum fieri. Virtus non contingit animo, niſi inſtituto, & edocto, & ad ſummum aſſidua exercitatione perducto. Ad hoc quidem, ſed ſine hoc naſcimur, & in optimis quoque, antequam erudiar, virtutis materia, nō virtus eſt. *Epiſt.91.*

Sciant omnia præter virtutem, mutare nomen, modò mala fieri, modò bona. *Epiſt.96.*

" Inter bonos viros ac Deum amicitia eſt conciliante virtute. Amicitia dico, imò etiam neceſſitudo & ſimilitudo: quandoquidem bonus, tempore tantum à Deo differt: diſcipulus eius, æmulatorque: & vera progenies: quem parens ille magnificus, virtutum non lenis exactor, ſicut ſeueri patres durius educat. *Libro de Diuin. prouid. in princ.*

T. Aduerſitas.

Nihil eſt bonum niſi quod honeſtum eſt: quod honeſtum eſt, vtique bonum. Superuacuum iudico adijcere: quid inter iſta diſcriminis ſit, cùm ſæpe dixerim; hoc vnum dicam, Nihil nobis bonum videri, quo quis & malè vti poteſt. Vides autem diuitijs, nobilitate, viribus, quàm multi malè vtantur. *Epiſt.121.*

Si vllum aliud eſt bonum quàm honeſtum, ſequetur nos auiditas vitæ: & auiditas rerum vitam inſtruentium: quod eſt intolerabile, infinitum, vagum. Solum ergo bonum eſt honeſtum. *Epiſt.77.*

Virtus partim facilis, partim difficilis.

OMne honeſtum in arduo eſt, etiam quod vicinum honeſto eſt. *Lib. 2. de Bene. cap.18.*

Quemadmodum virtutes retentæ exire non poſſunt, facilisque earum tutela eſt: ita initium ad illas eundi arduum: quia hoc primum imbecillæ mentis atque ægræ eſt, formidare inexperta. Itaque cogenda eſt mens, vt incipiat. Deinde non eſt acerba medicina,

cina, protinus enim delectat, dum ſanat. Aliorum
medIorum poſt ſanitatem voluptas eſt, philoſo-
ia pariter ſalutaris & dulcis. *Epiſt. 51.*

Cui tandem vitio aduocatus defuit? Nō eſt quod
cas excidi non poſſe. Sanabilibus ægrotamus ma-
, ipſaque nos in rectum genitos natura, ſi emen-
ri velimus, iuuat. Nec vt quibuſdam viſum eſt, ar-
um in virtutes, & aſperum iter eſt, plano adeun-
r. Non vanæ vobis author rei venio. Facilis eſt ad
atam vitam via, inite modò bonis auſpicijs, ipſiſ-
e Dijs bene iuuantibus. Multò difficilius eſt facere *T. Gratia.*
a quæ facitis. Quid enim quiete animi otioſius? *T. Vitium.*
uid ira laborioſius? Quid clementia remiſſius? "
uid crudelitate negotioſius? Vacat pudicitia, libi- "
o occupatiſſima eſt. Omnium denique virtutum "
tela facilior eſt, vitia magno coluntur. *Libr. 2. de* "
a cap. 13. "

Modum tenere difficile eſt, in eo quod honeſtum
ſe credideris. *Epiſt. 23.*

Ardua ad quæ vocamur & confragoſa ſunt. Quid
nim? Plano aditur excelſum? Sed ne tam abrupta
uidem ſunt, vt quidam putant. Prima tamen pars
axa rupeſque habet. *Lib. 2. de Tranquil. cap. 1.*

Non eſt quod æſtimes vllam eſſe ſine labore vir-
utem. Sed quædam virtutes ſtimulis, quædam fre-
is egent. Quemadmodum corpus in procliuo reti-
eri debet, in ardua impelli: ita quædam virtutes in *Simile.*
rocliui ſunt, quædam cliuum ſubeunt. An dubium
t, quin aſcendat, nitatur, obluctetur patientia, for-
itudo, perſeuerantia, & quæcunque alia duris oppo-
ita virtus eſt, & fortunam ſubigit? Quid ergo non
equè manifeſtum eſt, per deuexum ire, liberalita-
em, temperantiam, manſuetudinem? In his conti-
emus animum, ne prolabatur. In illis exhortamur,
ncitámuſque. Acerrimas ergo paupertati adhibe-
imus illas, (*ſubaudi virtutes*) quæ impugnatæ ſiunt

for-

fortiores; diuitijs illas diligentiores, quæ ſuſpenſum gradum ponunt, & pondus ſuum ſuſtinent. *Lib. de vita beata cap.25.*

Intentio recta in Virtutis opere.

Rerum honeſtarum pretium in ipſis poſitum eſt. *Lib.4. de Bene.cap.1.*

Fixum eſt illud, à quo in cætera probationes noſtræ exeunt: honeſtum ob nullam aliam cauſam, quàm quia honeſtum ſit, coli. Nulla lex amare parentes, indulgere liberis iubet. Superuacuum eſt enim, in quod natura imus, impelli. Quemadmodum nemo in amorem ſui cohortandus eſt, quem cùm naſcitur, trahit: ita ne ad hoc quidem vt honeſta per ſe petat: placent ſuapte natura: adeoq; gratioſa virtus eſt, vt inſitum ſit etiam malis, probare meliora. *Lib.4. de Be. c.16. & 17.*

T. Dei beneficia. Propoſitum eſt nobis ſecundùm rerum naturam viuere, & deorum exemplum ſequi. Dij autem
» quodcunque faciunt, in eo nihil præter ipſam faci-
» endi rationem ſequuntur; niſi fortè exiſtimas illos
» fructum operum ſuorum ex fumo extorum, & thu-
» ris odore percipere. Vide quanta quotidie molian-
» tur, quanta diſtribuant, quantis terras fructibus im-
» pleant, quàm opportunis, & in omnes horas feren-
» tibus ventis maria permoueant, quantis imbribus
» repentè deiectis, ſolum molliant, venasque fontium arentes redintegrent, & infuſo per occulta nutrimento, renouent. Omnia iſta ſine mercede, ſine vllo ad ipſos perueniente commodo faciunt. Hæc

Liberalitas. quoque noſtra ratio, ſi ab exemplari ſuo non aberrat, ſeruet: non ad res honeſtas conducta veniat. Pudeat vllum venale eſſe beneficium. Gratuitos habemus Deos: ſi Deos quidem imitaris, da & ingratis beneficia. Nam & ſceleratis ſol oritur, & piratis patent maria. *Lib.4. de Bene.c.25.*

Hæc

Hæc ante omnia ſibi quiſque perſuadeat. Me iuſtum eſſe gratis oportet. Nō eſt quod expectes, quod ſit iuſtæ rei præmium maius quàm iuſtum eſſe. Illud adhuc tibi affige, quod paulo antè dicebam: Nihil ad rem pertinet, quàm multi æquitatem tuam nouerint. Qui virtutem ſuam publicari vult, non virtuti laborat, ſed gloriç. Non vis eſſe iuſtus ſine gloria. At mehercule ſæpe iuſtus eſſe debebis cum infamia. Et tunc ſi ſapis, mala opinio bene parta delectat. *Epiſt.114.* *T. Inanis gloria.*

Non in facto laus eſt, ſed in eo quemadmodum fiat. Amico ægro aliquis aſſidet, probamus. At hoc ſi hæreditatis cauſa facit, vultur eſt, cadauer expectat. Eadem aut turpia ſunt, aut honeſta. Refert, quare, aut quemadmodum fiant. Ergo infigi debet perſuaſio ad totam pertinens vitam? Qualis hæc perſuaſio fuerit, talia erunt quæ agentur, quæ cogitabuntur. Marcus Brutus in eo libro, quem de officio inſcripſit, dat multa præcepta & parentibus, & liberis, & fratribus: hæc nemo facit quemadmodum debet, niſi habuerit quò perferat. Proponamus oportet finem ſummi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum noſtrum dictumque reſpiciat, veluti nauigantibus ad aliquod ſydus dirigendus eſt curſus. Vita ſine propoſito vaga eſt. *Epiſt.96.*

Virtutum omnium pretium in ipſis eſt. Itaque feciſſe, rectè facti merces eſt. *Epiſt.82.*

Malus eſt vocandus, qui ſua eſt cauſa bonus. *Ex Publ. Mi.*

Non aſpicias quàm plenas quiſque manus Deo, ſed quàm puras admoueat. *Ex eodem.*

Nihil intereſt, quo animo facias, quod feciſſe, vitioſum eſt: Nam facta cernuntur, animus non videtur. *Ex eodem.*

Odium oportet peccandi, non metum facias. *Ex eodem.*

Ple-

Plerique metu ceſſant peccare, non innocentia: profectò tales timidi, non innocentes ſunt dicendi. *Ex eodem.*

Voluntarium in virtute.

HOneſtum non eſt, quod ab inuito, quod à coacto fit. Omne honeſtum voluntarium eſt. Admiſce illi pigritiam, querelam, tergiuerſationem, metum: quod habet in ſe optimum perdidit. *Epiſt.67.*

Conſcientia bona & mala.

SIngulos dies tibi meos, & quidem totos indicare Lucili iubes. Bene de me iudicas, ſi nihil eſſe in illis putas, quod abſcondam. Sic certè viuendum eſt, tanquam in conſpectu viuamus: ſic cogitandum, tanquam aliquis in pectus intimum inſpicere poſſit. Quid enim prodeſt ab homine aliquid eſſe ſecretum. Nihil Deo clauſum eſt. Intereſt animis noſtris, & cogitationibus medijs interuenit. *Epiſt.84.*

T. Prouidentia.

T. Peccatū.

Bona conſcientia prodire vult & conſpici. Ipſas nequitia tenebras timet. Eleganter itaque ab Epicuro dictum puto: Poteſt nocenti contingere vt lateat, latendi fiducia non poteſt. Aut ſi hoc modo melius hunc explicari poſſe iudicas ſenſum: ideo non prodeſt latere peccantibus, quia latendi etiam ſi facultatem habeant, fiduciam non habent. Ita eſt, tuta ſcelera eſſe, ſecura non poſſunt. Hoc ergo repugnare ſectæ noſtræ, ſi ſic expediatur, non iudico. Quare? quia prima illa & maxima peccantium eſt pœna, peccaſſe. Nec vllum ſcelus, licet illud fortuna exornet muneribus ſuis, licet tueatur ac vindicet, impunitum eſt: quoniam ſceleris in ſcelere ſupplicium eſt. Sed nihilominus & hæc & illæ ſecundæ pœnæ premunt, ac ſequuntur, timere ſemper & expaueſcere, &

tæ, & ſecuritati diffidere. Quare ego hoc ſupplicio nequitiam liberem? Quare non ſemper illam in ſuſpenſo relinquam? Illic diſſentiamus cum Epicuro, vbi dicit nihil iuſtum eſſe natura, & crimina vitanda eſſe, quia vitari metus non poſſit. Hic conſentiamus, mala facinora conſcientia flagellari: & plurimum illi tormentorum eſſe: eo quòd perpetua illam ſolicitudo vrget, ac verberat, quod ſponſoribus ſecuritatis ſuæ non poteſt credere. Hoc enim ipſum argumentum Epicuri eſt, natura nos à ſcelere abhorrere, quod nulli non etiam inter tuta timor eſt. Multos fortuna liberat pœna, metu neminem. Quare? Quia infixa nobis eius rei auerſatio eſt, quam natura damnauit. Ideo nunquam fides latendi fit etiam latentibus, quia coarguit illos conſcientia, & ipſos ſibi oſtendit. Proprium autem eſt nocentium trepidare. Malè de nobis actum erat, quòd multa ſcelera legem & iudicem effugiunt, & ſcripta ſupplicia, niſi illa naturalia & grauia de præſentibus ſoluerent, & in locum pœnitentiæ timor cederet. *Epiſt. 98.*

Quid autem prodeſt recondere ſe, & oculos hominum aureſque vitare? bona conſcientia turbam aduocat: mala etiam in ſolitudine anxia atque ſolicita eſt. Si honeſta ſunt, quæ facis, omnes ſciant: ſi turpia, quid refert neminem ſcire, cùm tu ſcias? O te miſerum ſi contemnis hunc teſtem. *Epiſtol. 43.*

Nullum putaris eſſe locum ſine teſte. *Ex Publ. Mi.*

Plerique famam, pauci conſcientiam verentur. *Ex eodem.*

Quis ſis, intereſt, non quis habearis. *Ex eod.*

Quàm magnū eſt non laudari, & eſſe laudabilem. *Ex eodem.*

In felice felicitas eſt innocentia; nequitia ipſa

pœna

pœna ſui eſt. *Ex eodem.*

Peccatum, Peccati mala & cruciatus.

PEdes dolent, articuli punctiunculas ſentiunt: adhuc diſſimulamus, & aut talū extorſiſſe nos dicimus, aut in exercitatione aliqua laboraſſe. Dubio & incipiente morbo, quæritur nomen, qui vt talaria cœperit intendere, & vtroſque dextros pedes ferierit, neceſſe eſt podagram fateri. Contrà euenit in ijs morbis, quibus afficiuntur animi: quò quis peius ſe habet, minus ſentit. *Epiſt. 54.*

Diſſimile.

T. Cupiditatis tormēta.

Innumerabiles proprietates ſunt, ſed vnus effectus vitij, diſplicere ſibi: hoc oritur ab intemperantia animi, & cupiditatibus timidis, aut parum proſperis: vbi aut non audent quantum concupiſcunt, aut non conſequuntur, & in ſpem toti prominent, ſemper inſtabiles mobileſque. Quod neceſſe eſt accidere pendentibus ad vota ſua. Omni vita pendent, & vbi ſine præmio labor eſt, torquet illos irritum dedecus. Tunc illos & pœnitentia cœpti tenet, & incipiendi timor, ſurrepitque, illa iactatio animi non inuenientis exitum: quia nec cupiditatibus ſuis imperare, nec obſequi poſſunt, & cunctatio vitæ parum ſe explicantis, & inter deſtituta vota torpentis animi ſitus. Quæ omnia grauiora ſunt, vbi odio infelicitatis operoſæ ad otium profugerunt, & ad ſecreta ſtudia: quæ pati non poteſt animus ad ciuilia erectus, agendique cupidus, & natura inquietus, parum ſcilicet in ſe ſolatiorum habens: ideoque detractis oblectationibus, quas ipſæ occupationes diſcurrentibus præbent, domum, ſolitudinem, parietes non fert, inuitus aſpicit ſe, ſibi relictus. Hinc illud eſt tædium & diſplicentia ſui, & nuſquam reſidentis animi volutatio, & otij ſui triſtis ac ægra patientia: vtique vbi cauſas fateri pudet, tormenta introrſus egit verecundia, in anguſto incluſæ cupiditates

Improbi otio ſuo cruciantur.

tates ſine exitu ſeipſas ſtrangulant. Inde mœror marcorque, & mille fluctus mentis incertæ: quam inchoata habent ſuſpenſam, deplorata, triſtem. Inde ille affectus otium ſuum deteſtantium, querentiumque nihil ipſos habere quòd agant, & alienis incrementis inimiciſſima inuidia. Alit enim liuorem infelix inertia, & omnes deſtrui cupiunt, quia ſe non potuerunt prouehere. Et ex hac deinde auerſatione alienorũ proceſſuum, & ſuorum deſperatione, obiraſcens fortunæ animus, & de ſæculo querens, & in angulos ſe retrahens, & pœnæ incubans ſuæ, dum tædet ſui pigetque. Natura enim humanus animus agilis eſt, & pronus ad motus. Grata omnis illis excitandi ſe attollendiq; materia eſt: gratior peſſimis quibuſdam ingenijs, quæ occupationibus libenter deteruntur. Vt vlcera quædam nocituras manus appetunt, & tactu gaudent, & fœdam corporum ſcabiem delectat quicquid exaſperat: non aliter dixerim his mentibus, in quas cupiditates velut mala vlcera erumpunt, voluptati eſſe laborem vexationemque. Sunt enim quædam quæ corpus quoque noſtrũ cum quodam dolore delectant, vt verſare ſe, motare nõdum feſſum latus, & alio atque alio poſitum ventilari. Qualis ille Homericus Achilles eſt, modò pronus, modò ſupinus, in varios habitus ſeipſe componens. Quod proprium ægri eſt, nihil diu pati, & mutationibus vt remedijs vti. Inde peregrinationes ſuſcipiuntur vagæ, & littora pererrantur, & modò mari ſe, modò terra experitur ſemper præſentibus infeſta leuitas. Nunc Campaniam petamus, iam delicata faſtidio ſunt, inculta videantur. Brutios & Lucanos ſaltus perſequamur. Aliquid tamẽ inter deſerta amœni requiratur, in quo luxurioſi oculi longo locorum horrentium ſqualore releuentur. Tarentum petatur, laudatuſque portus, & hyberna cæli mitioris, & tecta velanti quæ ſatis opulenta turbæ. Iam

T. Inertia liuoris parens.

Ti. Zelus ex liuore.

Simile.

T. Cupiditatis tadium & mutationes inquieta.

E ſle-

" flectamus curſum ad vrbem, nimis diu applauſu & " fragore aures vacauerunt. Iuuat iam & humano ſanguine frui. Aliud ex alio iter ſuſcipitur, & ſpectacula " ſpectaculis mutantur. Vt ait Lucretius, hoc ſe quiſ- " que modo ſemper fugit. Sed quid prodeſt, ſi non ef- " fugit? Sequitur ſe ipſe, & vrget grauiſſimus comes. Itaque ſcire debemus, non locorum vitium eſſe quo laboramus, ſed noſtrum. Infirmi ſumus ad omne tolerandum, nec laboris patientes, nec voluptatis, nec noſtræ, nec vllius rei diutius. Hoc quoſdam egit ad mortem, quod propoſita ſæpè mutando, in eadem reuoluebantur, & non reliquerant nouitati locum. Faſtidio illis eſſe cœpit vita, & ipſe mundus, & ſubit illud rabidarum deliciarum, quouſque eadem. *Lib. 1. de Tranq. vitæ cap. 2.*

Tolerabilior eſt, qui mori iubet, quàm qui malè viuere. *Ex Pub. Mi.*

Contrarius huic eſt, T. Virtus: Affinis verò, Ti. Conſcientia mala. Ti. Felicitas falſa. Ti. Diuitiæ. Ti. Voluptas. Ti. Cupiditas. In his enim omnibus inuenies quæ ad peccati deteſtationem valeant.

Peccati occaſiones eſſe vitandas.

Simile. QVemadmodum ei qui amorem exuere conatur, euitanda eſt omnis admotio dilecti corporis (nihil enim facilius quàm amor recrudeſcit) ita *T. Cupiditas.* qui deponere vult deſideria rerum omnium, quarũ cupiditate flagrauit, & oculos & aures ab his, quæ re- " liquit, auertat. Citò rebellat affectus: quocunque ſe " verterit, pretium aliquod præſens occupationis ſuæ " inueniet. *Epiſt. 70.*

Sapienti non ſolicitè cuſtodire ſe tutum eſt, & lachrymas ſuas & voluptates vbi volet ſiſtet. Nobis *T. Amor.* quia non eſt regredi facile, optimum eſt omninò nõ „ progredi. Eleganter mihi videtur Panætius reſpon- „ diſſe adoleſcentulo cuidam quærenti: An ſapiens amaturus

Digitized by Google

ſmaturus eſſet. De ſapiente, inquit, videbimus: mihi "
& tibi (qui adhuc à ſapiente longè abſumus) non eſt "
committendum; vt incidamus in rem commotam, "
impotentem, alteri emancipatam, vilem ſibi. Siue "
enim nos reſpexit, humanitate eius irritamur, ſiue contempſit, ſuperbia accendimur. Aequè facilitas amoris, quàm difficultas nocet. Facilitate capimur, cum difficultate certamus. Itaque conſcij nobis imbecillitatis noſtræ, quieſcamus. Nec vino infirmũ animũ committamus, nec formæ, nec adulationi, nec vllis rebus blãdè trahẽtibus. Quod Panætius de amore quærenti reſpondit, hoc ego de omnibus dico. Quantum poſſumus nos à lubrico recedamus. In ſicco quoque parum fortiter ſtamus. *Epiſt. 117.*

Eripere telum, non dare irato decet. *Ex Pub. Mi.*

Malè facere qui vult, nuſquam non cauſam inuenit. *Ex eodem.*

Peccatorum, hoc eſt, improborum hominum contubernia fugienda, contraq́ bonorum appetenda.

VEniet aliquod tempus, quod nos iterum iungat, ac miſceat; quantumlibet ſit illud, lõgum faciet ſcientia vtendi: Nam, vt Poſſidonius ait, vnus dies hominum eruditorum plus patet, quàm imperiti longiſſima ætas. *Epiſt. 79.*

Peſſimum genus horum hominum videbatur, qui verba geſtarent. Sunt quidẽ, qui vitia geſtant. Horũ ſermo multũ nocet. Nam etiã ſi non ſtatim proficit, ſemina in animo relinquit, ſequiturque nos (etiam cùm ab illis diſceſſerimus) reſurrecturũ poſtea malum. Quemadmodum qui audierunt ſymphoniã, ferunt ſecum in auribus modulationẽ illam ac dulcedinẽ cantus: quæ cogitationes impedit, nec ad ſeria patitur intendi: ſic adulatorum, & praua laudanti- *Simile.* *T. Adulatio*

um ſermo diutius hæret,quàm auditur:nec facile eſt animo dulcē ſonum excutere, & proſequitur,& durat,& interuallo recurrit. *Epiſt 124.*

Nulla res magis animos honeſta induit, dubioſq; & in prauum inclinabiles reuocat ad rectum, quàm bonorum virorum conuerſatio. Paulatim enim deſcendit in pectora,& vim præceptorum obtinet,frequenter audiri,aſpici frequenter. Occurſus mehercule ipſe ſapiētium iuuat:& eſt aliquid, quod ex magno viro vel tacente proficias. Minuta quædam, vt

Simile. ait Phædon,animalia cùm mordent, non ſentiūtur, „ adeò tenuis illis & fallēs in periculum vis eſt: tumor tamen indicat morſum, & in ipſo tumore nullum vulnus apparet.Idem tibi in conuerſatione virorum ſapientium eueniet: non deprehendes quemadmodum, aut quando tibi proſint, profuiſſe deprehendes. *Epiſt.95.*

Incēdent libidines tuas adulterorum ſodalitia,Si velis vitijs exui, longè à vitiorum exemplis recedendum eſt.Auarus,corruptor,ſæuus,fraudulentus, multum nocituri,ſi prope te fuiſſent,intra te ſunt. Ad meliores tranſi.Cum Catonibus viue, cum Lælio,cum Tuberone: quòd ſi conuiuere etiam Græcis iuuat,cum Socrate,cum Zenone verſare. Alter te docebit mori,ſi neceſſe erit:alter,antequā neceſſe erit. Viue cū Chryſippo, cū Poſſidonio. Hi tibi tradēt diuinorum humanorumque notitiam. *Epiſt.105.*

Cum placidiſſimo,& facillimo,& minimè anxio, moroſoque viuendum eſt.Sumuntur à conuerſanti-

Simile. bus mores. Et vt quædam ad contactus corporis vitia tranſiliunt:ita animus mala ſua proximis tradit. Ebrioſus conuictores in amorem vini traxit: Impudicorum cœtus fortem quoque & ſiliceum virum emollit. Auaritia in proximos virus ſuum tranſtulit. Eadem ex diuerſo ratio virtutum eſt, vt omne quod ſecum habent, mitigent. Nec tam valetudini

pro-

fuit vtilis regio, & ſalubrius cælum, quàm ani- "
patum firmis in turba meliorum verſari. Quæ "
quantum poſſit, intelliges, ſi videris feras quoque *Simile.*
uictu noſtro manſueſcere, nulliique immani be-
vim ſuam permanere, ſi hominis contuberniuni
paſſa eſt. Retunditur omnis aſperitas, paulatim-
nter placida dediſcitur. Accedit huc, quòd non
ũm exẽplo melior fit, qui cum quietis homini-
viuit, ſed quòd cauſas iraſcendi non inuenit, nec
ſuũ exercet. Fugere itaque debebit omnes, quos
aturos iracundiam ſciet. Qui ſunt, inquit, iſti?
i ex varijs cauſis idẽ facturi. Offendet te ſuper-
ontemptu, diues contumelia, petulans iniuria,
us malignitate, pugnax contentione, ventoſus
endax vanitate. Non feres à ſuſpicioſo timeri, à
nace vinci, à delicato faſtidiri. Elige ſimplices,
es, moderatos: qui iram tuã nec euocent, nec fe-
Magis adhuc proderunt ſubmiſſi, & humani, &
s, non tamen vſque in adulationem. Nam ira-
os nimia aſſentatio offendit. Erat certè amicus
r, vir bonus, ſed iræ paratioris, cui non magis
utum blandiri, quàm maledicere. *Lib.3. de Ira*
& 8.
punt vitia, in proximũ quemque tranſiliunt, &
tu nocent. Itaq; vt in peſtilentia cauendum eſt,
rruptis iã corporibus & morbo flagrantibus aſ-
mus: quia pericula trahemus, afflatuq; ipſo la-
bimus: ita in amicorum legendis ingenijs dabi-
perã, vt quã minimè inquinatos aſſumamus.
m morbi eſt, ægris ſana miſcere, nec hoc præ-
ira tibi, vt neminẽ niſi ſapientem ſequaris, aut
bas. Vbi enim iſtum inueniés, quem tot ſæculis
mus? Pro optimo eſt minimè malus. Vix tibi
acultas delectus felicioris, ſi inter Platonas &
phantas, & illum Socratici fœtus prouentum
quæreres. *Lib.2. de Tranq. c. 7.*

Peccantium multitudo, ſiue corrupti ſeculi mores.

SEneca 3. lib. Natur. Quaſt. ſentit mundum diluuio propter corruptos hominum mores finiendum, & protinus inſtaurandum. Ita, quod nos credimus factum, ille aſſerit futurum. Eius hæc verba ſunt: Vndique ergo erit cauſa diluuio, cùm aliæ aquæ ſubinfluunt terras, aliæ circunfluunt, quæ diu coërcitæ vincent, & amnes amnibus iungent, paludibus ſtagna. Omnia tũc mare ora fontium implebit, & maiore hiatu ſoluet. Vt ignis diuerſis locis ortus, citò miſcet incendium, flãmis coire properantibus, ſic momento redundantia maria ſe committent. Nec ea ſemper licentia vndis erit, ſed peracto exitio generis humani, extinctisq; pariter feris, in quarum homines ingenia tranſierant, iterũ aquas terra ſorbebit, terram pelagus ſtare, aut intra terminos ſuos furere coget, & reiectus è noſtris ſedibus in ſua ſecreta pelletur Oceanus, & antiquus ordo reuocabitur. Omne ex integro animal generabitur, dabiturque terris homo inſcius ſcelerum, & melioribus auſpicijs natus. Sed illis quoque innocentia nõ durabit, niſi dum noui ſunt: citò nequitia ſurrepit; virtus difficilis inuentu eſt, rectorem ducemq; deſiderat, etiã ſine magiſtro vitia diſcuntur. *Lib. 3. Nat. quæſt. ca. 30.*

T. Virtus difficilis.

Voluptas ab omni parte quæritur. Nullum intra ſe manet vitium. In auaritiam præceps luxuria eſt, honeſti obliuio inuaſit. Nihil turpe eſt, cuius placet pretium. Homo, ſacra res, homini iam per luſum & iocum occiditur. *Epiſt. 96.*

In quod vnum toto agimur animo, nondum perfecimus, vt peſſimi eſſemus. Adhuc in proceſſu vitia ſunt. Inuenit luxuria aliquid noui in quod inſaniat. Inuenit impudicitia nouam contumeliam ſibi. Inuenit delitiarum diſſolutio & tabes aliquid tenerius molli-

uſque quo pereat. Nondum ſatis robur omne ecimus. Adhuc quicquid eſt boni moris extinnus leuitate & politura corporũ. Muliebres mũas anteceſſimus, colores meretricios matronis lem non induendos, viri ſumimus. Tenero & li inceſſu ſuſpendimus gradum, non ambula-, ſed repimus. Exornamus anulis digitos, in omrticulo gemma diſponitur. Quotidie commiimur, per quæ virilitati fiat iniuria, vt tradur: quia non poteſt exui. *Libro 7. Nat. Quæſt.* 31.

Erras mi Lucili, ſi exiſtimas noſtri ſeculi eſſe vim luxuriam, & negligentiam boni moris, & alia e obiicit ſuis quiſq; temporibus. Hominum ſunt, nõ tẽporum. Nulla ætas vacauit à culpa. Et ſi æſtire licentiam cuiuſq; ſeculi incipias, pudet dice- Nunquam apertius quàm coram Catone peccatũ. Credat aliquis pecuniam eſſe verſaram in eo iu:io, in quo reus erat Clodius, ob id adulterium od cum Cæſaris vxore in aperto cõmiſerat, violareligione eius ſacrificij, quod pro populo fieri di:ur, ſic ſubmotis extra cõſpectum omnibus viris, picturæ quoq; maſculorum animalium contegã-r. Atqui dati iudicibus nummi ſunt, & (quod hac iamnum pactione turpius eſt) ſtupra inſuper maonarum & adoleſcentulorum nobilium, ſalarij lo- exacta ſunt. Minus crimine, quã abſolutione pecnum eſt. Adulterij reus adulteria diuiſit, nec antè it de ſalute ſecurus, quã ſimiles ſui iudices ſuos redidit. Hæc in eo iudicio facta ſunt, in quo (ſi nihil alid) Cato teſtimonium dixerat. Credat hoc quiſquã? ui damnabatur vno adulterio, abſolutus eſt mulis. Omne tempus Clodios, non omne Catones feet. Ad deteriora faciles ſumus, quia nec dux poteſt, ec comes deeſſe, & res etiam ipſa ſine duce, ſine coaite procedit: non pronum iter eſt tantum ad vi-

T.Peccatū. tia,ſed præceps. Et, quod pleroſque inemendabiles
" facit,omnium aliarum artium peccata artificibus
" pudori ſunt,offenduntque deerrantem: vitæ peccata
" delectant. Non gaudet nauigio gubernator euerſo,
" non gaudet ægro medicus elato,non gaudet orator,
" ſi patroni culpa reus cecidit. At contrà,omnibus cri-
" men ſuum voluptati eſt. Lætatur ille adulterio, in
quod irritatus eſt ipſa difficultate: lætatur ille cir-
" cunſcriptione furtoque: nec ante illi culpa, quàm
culpæ fortuna diſplicuit. *Epiſt.98.*

Si iraſci ſapiēs debet turpiter factis, & concitari cōtriſtariq; ob ſcelera, nihil eſt ærumnoſius ſapiente. Omnis illi per iracundiā mœroremq; vita trāſibit. Quod enim momētum erit, quo nō improbāda videat? Quoties proceſſerit domo, per ſceleratos illi, auaroſq;, & prodigos, & impudentes, & ob iſta felices, incedendum erit. Nuſquam oculi eius flectentur, vt non quod indignentur, inueniant. Deficiet, ſi toties à ſe iram, quoties cauſa poſcet, exegerit. Hæc tot millia ad forum prima luce properantia, quàm turpes lites, quantò turpiores aduocatos habent. Alius iudicio patrem accuſat, quem demereri ſatius fuit. Alius cum matre conſiſtit. Alius delator venit eius criminis, cuius manifeſtior reus eſt: & iudex damnaturus quæ fecit, eligitur, & corona pro mala cauſa, bona patroni voce corrupta. Quid ſingula proſequor? cùm videris forum multitudine refertum, & ſepta concurſu omnis frequentiæ plena, & illum circum, in quo maximam ſui partem populus oſtendit, hoc ſcito, iſthic tantundem eſſe vitiorum, quantum hominum. Inter iſtos, quos togatos vides, nulla pax eſt, alter in alterius exitium leui compendio ducitur. Nulli niſi ex alterius damno quæſtus eſt: felicem oderunt, infelicem contemnunt: maiore grauantur, minori graues ſunt: diuerſis ſtimulantur cupiditatibus, omnia perdita

perdita ob leuem voluptatem prædamque cupiunt, Non alia quàm in ludo gladiatorio vita eſt, cum iiſdem viuentium pugnantiumque. Ferarū iſte conuētus eſt, niſi quòd illæ inter ſe placidæ ſunt, morſuque ſimilium abſtinent, hi mutua laceratione ſatiantur. Hoc vno ab animalibus mutis differunt, ꝙ illa manſueſcunt alentibus, horum rabies ipſos à quibus eſt nutrita, depaſcitur. Nunquam iraſci deſinet ſapiens, ſi ſemel cœperit. Omnia ſceleribus ac vitijs plena ſunt. Plus committitur quàm quod poſſit coërtione ſanari. Certatur ingenti quodam nequitiæ certamine, maior quotidie peccandi cupiditas, minor verecundia eſt. Expulſo melioris æquiorisque reſpectu, quocumq; viſum eſt, libido ſe impingit, nec furtiua iam ſcelera ſunt, præter oculos eunt. Adeoque in publicum miſſa nequitia eſt, & in omnium pectoribus eualuit, vt innocentia non rara, ſed nulla ſit. Nunquid enim ſinguli aut pauci rupere legem? vndique velut ſigno dato, ad fas nefasque miſcendum coorti ſunt.

Non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero, fratrum quoque gratia rara eſt.
Imminet exitio vir coniugis: illa mariti.
Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Adijce nunc publica periuria gentium, & rupta fœdera, & in prædam validioris quicquid non reſiſtebat adductum: circunſcriptiones, furta, fraudes, inficiationes, quibus trina non ſufficiunt fora. Si tantum iraſci vis ſapientem, quantum ſcelerum indignitas exigit, non iraſcendum illi, ſed inſaniendū eſt. Inter cætera mortalibus incommoda, & hæc eſt caligo mentium, nec tantùm neceſſitas errandi, ſed errorum amor. *Lib.2.de Ira c.7.8.& 9.*

Inter cætera mala illud peſſimum eſt, quòd vitia ipſa mutamus. Sic, nec hoc quidem nobis con-

tingit, permanere in malo iam familiari. Aliud ex alio placet, vexatque nos. Hoc quoque quòd iudicia
„ noſtra non tantùm praua, ſed etiam leuia ſunt. Flu-
„ ctuamus, aliudque ex alio comprehendimus, peti-
„ ta relinquimus, relicta repetimus, alternæ inter cu-
T, Vulgus. piditatem noſtram & pœnitentiam vices ſunt. Pen-
„ demus enim toti ex alienis iudicijs, & id optimum
„ nobis videtur, quod petitores laudatoresq; multos
„ habet, non id quod laudandum petendumque eſt.
Lib. de Vita beat. cap. 28.

Vide etiam hac de re. Tit. Luxus.

Peccatorum excuſatio.

NVllum eſt vitium ſine patrocinio: nulli nõ initium verecundum & exorabile. *Epiſt. 117.*

Vitia noſtra, quia amamus, defendimus, & malumus excuſare illa, quàm excutere. Satis natura homini dedit roboris, ſi illo vtamur, ſi vires noſtras colligamus, ac totas pro nobis, certè nõ contra nos, concitemus. Nolle, in cauſa eſt, non poſſe, prætenditur. *Epiſt. 117.*

Omitte excuſationem: nemo peccat inuitus. *Ex Pub. Mi.*

Omne vitium habet patrocinium ſuum. *Ex eod.*

Tentatio quæ ad peccandum ſolicitat.

NVllum ſine autoramento malum eſt. Auaritia pecuniam promittit: luxuria mlutas ac varias voluptates: ambitio purpuram & plauſum, & potentiam, & quicquid potentia poteſt. Mercede te vitia ſollicitant: at in virtutis curriculo tibi gratis viuendum eſt. *Epiſt. 70.*

Simile. Sextium cùm maximè lego, virum acrem, Græcis verbis, Romanis moribus philoſophantem, mouet me imago ab illo poſita: ire videlicet quadrato agmine exercitum, vbi hoſtis ab omni parte ſuſpectus eſt, pugnæ paratum. Idem, inquit, ſapiens facere de-

debet: omnes virtutes ſuas vndique expandat, vbicunque infeſti aliquid oritur, illic parata præſidia ſint. *Epiſt.60.*

Multum adijcit ſibi virtus laceſſita. *Epiſt.13.*

Non obtinebis vt affectus deſinat, ſi incipere permiſeris. Imbecillis primò omnis affectus: deinde ipſe ſe concitat, & vires, cùm procedit, parat, excluditur facilius quàm expellitur. Intrantibus ergo reſiſtamus: quia facilius, vt dixi, non recipiuntur, q̃ exeunt. Aliquatenus, inquis, dolere, aliquatenus timere permitte: ſed illud aliquatenus longè producitur, nec vbi vis accipit finem. *Epiſt.117.*

Facilius eſt excludere pernicioſa quàm regere: & non admittere, quàm admiſſa moderari. Nam cùm ſe in poſſeſſione poſuerunt, potentiora rectore ſunt, nec recidi ſe minimè patiuntur. Deinde ratio ipſa cui freni traduntur, tandiu potens eſt, quandiu diducta eſt ab affectibus. Si miſcuit ſe illis & inquinauit, non poteſt continere, quos ſubmouere potuiſſet. Commota enim ſemel & concuſſa mens, ei ſeruit, quò impellitur. Quarundam rerũ initia in noſtra poteſtate ſunt, vlteriora nos ſua vi rapiunt, nec regreſſum relinquunt. Vt in præceps datis corporibus, nullum ſui arbitrium eſt, nec reſiſtere morariue deiecta potuerunt, ſed conſilium omne & pœnitentiam irreuocabilis præcipitatio abſcidit: & non licet eò non peruenire, quò non ire licuiſſet, ita animus, ſi in iram, amorem, alioſque ſe proijcit affectus, non permittitur reprimere impetum, rapiat illum oportet, & ad imum agat ſuum pōdus, etiam vitiorum natura procliuis. Optimum eſt, primum irritamentum iræ protinus ſpernere, ipſiſque repugnare ſeminibus, & dare operam ne incidamus in iram: nam ſi cœperit ferre tranſuerſos, difficilis ad ſalutem recurſus eſt. Quoniam nihil rationis eſt, vbi ſemel affectus eſt inductus, iuſq; illi aliquod voluntate *Simile.*

luntate noſtra datum eſt. Faciet de cætero quantum volet, non quantum permiſeris. In cõfinibus hoſtis arcendus eſt. Nam cùm intrauit, & portis ſe intulit, modum à captiuis non accipit. Nec enim ſepoſitus eſt animus, & extrinſecus ſpeculatur affect⁹, vt illos non patiatur vltra quàm oportet procedere: ſed etiam affectum ipſum imitatur. Ideoque nõ poteſt vtilem illam vim & ſalutarem, perditam iam infirmatamq; reuocare. *Lib. 1. de Ira, cap. 7. & 8.*

Fides.

FIdem qui perdit, quò ſe ſeruat in reliquum? *Ex P ub. Mim.*

Fidem qui perdit, perdere vltra nihil poteſt. *Ex eodem.*

Fides, vt anima, vnde abijt, eò nunquam redit. *Ex eodem.*

Fidem nemo nũquam perdit, niſi qui non habet. *Ex eodem.*

Credulitas.

QVædam falſa, veri ſpeciem ferunt. Dandum ſemper eſt tempus. Veritatem enim dies aperit. Ne ſint aures criminantibus faciles. Hoc humanæ naturæ vitiũ ſuſpectũ, notumq; nobis ſit, quòd quæ inuiti audimus, libenter credimus, & antequã iudicemus, iraſcimur. Agenda ergo eſt cõtra ſe cauſa abſentis, & in ſuſpenſo ira retinenda. Poteſt enim pœna dilata exigi, non poteſt exacta reuocari. Notus eſt ille tyrannicida, qui imperfecto opere comprehenſus, & ab Hippia tortus, vt conſcios indicaret, circunſtantes amicos tyrãni nominauit, quibus quàm maximè charam ſalutem eius ſciebat. Et cùm ille ſingulos, vt nominati fuerãt, occidi iuſſiſſet, interrogauit ecquis ſupereſſet? Tu, inquit, ſolus: neminem enim alium, cui charus eſſes, reliqui. Effecit ira, vt tyrannus tyrannicidæ manus accommodaret,

T. Veritas.
T. Caſtigatio.

, & præſidia ſua gladio ſuo cæderet. Quantò ani- *Fiducia.*
ſius Alexander, qui cùm legiſſet epiſtolam ma- *Amicitia.*
s, qua admonebatur, vt à veneno Philippi medici
.ieret, acceptam potionem non veritus bibit. Plus
i de amico ſuo credidit. Dignus fuit, qui inno-
ntem haberet, dignus qui faceret. Hoc ego ma-
s in Alexandro laudo, quia nemo tã obnoxius iræ
it. Quò rarior autem moderatio in regibus, hoc
udanda magis eſt. Fecit hoc & C. Cæſar ille, qui
ctoria ciuili clementiſſimè vſus eſt. Cùm ſarcinã
:prehendiſſet epiſtolarum ad Pompeium miſſarũ,
› his qui videbantur, aut in aduerſis, aut in neu-
is fuiſſe partibus, combuſſit: quamuis enim mode-
ıtè ſoleret iraſci, maluit tamen non poſſe. Gratiſſi- "
ıum putauit genus veniæ, neſcire, quid quiſq; pec- "
ıſſet. Plurimum mali credulitas facit. Sæpe ne au- "
.iendum quidem eſt: quoniam in quibuſdam rebus,
ıtius eſt decipi, quàm diffidere. Nihil niſi quod in
ıculos incurret, manifeſtumq; erit, credamus. Et
|uoties ſuſpicio noſtra vana apparuerit, obiurge-
nus credulitatem. Hæc enim caſtigatio conſuetu-
linem efficiet non facilè credendi. *Lib.2. de Ira, à*
:2. vſque ad 24.

Vtrumque vitium eſt & omnibus credere, & nul-
i: ſed alterum honeſtius dixerim vitium, alterum
:utius. *Epiſt.3.*

Ad calamitatem quilibet rumor valet. *Ex Pub. Mi.*

Animo dolẽti nihil oportet credere. *Ex Pub. Mi.*

Difficilem habere oportet aurem ad crimina. *Ex Pub. Mi.*

Spes, Deſperatio.

Acerrima virtus eſt, quàm vltima neceſſitas ex-
cutit. *Ex Pub. Mi.*

Ex ſpe præmij ſolatium fit laboris: *Ex eodem.*

Heu

Heu quàm eſt timẽdus, qui mori tutum putat. *Ex eodem.*

In malis ſperare bonum, niſi innocens nemo ſolet. *Ex eodem.*

Amor in communi.

AMor animi arbitrio ſumitur, non ponitur. *Ex Pub. Mi.*

Amans iratus multa mentitur ſibi. *Ex eodem.*

Amans quid cupiat ſcit, quid ſapiat non videt. *Ex eodem.*

Amans quod ſuſpicatur vigilans, ſomniat. *Ex eodem.*

Amor extorqueri non poteſt, elabi poteſt. *Ex eodem.*

Ab amante, lachrymis redimas iracundiam. *Ex eodem.*

" Amare & ſapere vix Deo conceditur, *Ex eodem.*

" Amoris vulnus idem qui ſanat, facit. *Ex eodem.*

" Amor otioſæ cura eſt ſollicitudinis. *Ex eodem.*

Honeſtius eſt cùm iudicaueris amare, quàm cùm amaueris iudicare. *Ex eodem.*

In amore ſemper mendax iracundia eſt. *Ex eod.*

Si vis amari, ama. *Ex eodem.*

Amor ſui, ſiue Cupiditas.

FAteor inſitam eſſe nobis corporis noſtri charitatem. Fateor nos huius gerere tutelam, non nego indulgendum illi, ſeruiendum nego. Multis enim ſeruiet, qui corpori ſeruit, qui pro illo nimium timet, qui ad illud omnia refert. Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus viuere debeamus, ſed tanquam non poſſimus ſine corpore. Huius nos nimius amor timoribus inquietat, ſollicitudinibus onerat, contumelijs obijcit. Honeſtũ ei vile eſt, cui corpus nimis charum eſt. Agatur eius diligentiſſimè cura: ita tamen; vt cùm exiget ratio,

io, cùm dignitas, cùm fides, mittendum in ignem
t. *Epiſt.14.*

Vna eſt cathena, quæ nos alligatos tenet, amor "
itæ: qui vt non eſt abijciendus, ita minuendus eſt: "
t ſi quando res exiget, nihil nos detineat, nec impe-
iat, quo minus parati ſimus, quod quandoque fa-
iendum eſt, ſtatim facere. *Epiſt.26.*

Maior ſum & ad maiora genitus, quàm vt man-
pium ſim mei corporis: quod equidem non aliter
picio, q̃ vinculũ libertati meæ circundatur. Hoc
a oppono fortunæ, in quo reſiſtat, nec par illud ad
ie; vllum tranſire vllus ſino, nunquam me caro
la compellet ad metum, nunquam ad indignã bo-
o ſimulationem, nunquam in honorem huius cor-
uſculi mentiar. Cùm viſum fuerit, diſtraham cum
lo ſocietatem, & nunc tamen dum hæremus, non
imus æquis partibus ſocij, animus ad ſe omne eius
icet. Contemptus corporis ſui, certa libertas eſt. *T. Libertas*
t ad propoſitum reuertar, huic libertati multum
nferet, & illa, de qua modo loquebamur, inſpe-
io. Nempe vniuerſa ex materia, & ex Deo con-
ant. Deus iſta temperat, quæ circunfuſa rectorem
quuntur, & ducem. Potentius autem eſt, quod fa-
t, quod eſt Deus, quàm materia patiẽs Dei. Quem
hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homi-
animus: quod eſt illic materia, id in nobis cor-
s eſt: Seruiãt ergo deteriora melioribus. *Epiſt.66.*

Amor mundi, rerumq́ labentium, contraque contemptus earum.

Ontemnere omnia aliquis poteſt, omnia ha-
bere nemo poteſt. breuiſſima ad diuitias per
ntemptum diuitiarum via eſt. *Epiſt.63.*

Si vis beatus eſſe, ſi fide bona vir bonus, ſine con-
nnat te aliquis. *Epiſt.72.*

Aequo animo audienda ſunt imperitorum cõui-
tia

tia, & ad honeſta vadenti, contemnendus eſt ipſe contemptus. *Epiſt.77.*

Quæ latebra eſt, in quam non intret metus mortis? Quæ tam munita & in altum ſubducta vitæ quies, quam non dolor territet? Quocunque te abdideris, mala humana circunſtrepent. Multa extra ſunt, quæ circumeunt nos, quæ aut fallant aut vrgeant. „ Multa intus, quæ etiam in media ſolitudine exæſtu- „ ant. Philoſophia circundanda eſt inexpugnabilis „ murus, quem fortuna multis machinis laceſſitũ non „ tranſit. In inſuperabili loco ſtat animus, qui externa deſeruit, & arce ſe ſua vendicat. Infra illum omne telum cadit. Nõ habet (vt putamus) fortuna longas manus, neminem occupat, niſi hærentem ſibi. *Epiſt.83.*

Philoſophia.

Relinque iſta iamdudum ad quæ diſcurritur: relinque diuitias, aut periculum poſſidentiũ, aut onus. Relinque corporis atque animi voluptates: molliũt & eneruant. Relinque ambitum : tumida res eſt, va- „ na, ventoſa, nullũ habet terminum: tam ſolicita eſt, „ ne quem ante ſe videat, quàm ne alium poſt ſe: la- „ borat inuidia, & quidem duplici. Vides autẽ quàm „ miſer ſit, ſi is cui inuidetur, & inuidet. Confragoſa „ in faſtigium dignitatis via eſt. At ſi conſcendere „ hunc verticem libet, cui ſe fortuna ſubmiſit, omnia „ quidẽ ſub re, quæ pro excelſiſſimis habẽtur, aſpicies, „ ſed tamen venies ad ſumma per planum. *Epiſt.85.*

Ambitio.

„ Attalum memini cum magna admiratione omnium hæc dicere: Diu mihi, inquit, impoſuêre diuitiæ. Stupebam vbi aliquid ex illis alio atque alio loco fulſerat. Exiſtimabam ſimilia eſſe quæ laterent his quæ oſtenderentur: ſed in quodam apparatu vidi totas opes vrbis cælatas ex auro & argento, & his quæ pretium auri argentique vicerũt, exquiſitos colores, & veſtes vltra non tantùm noſtrum, ſed vltra finẽ hoſtium aduectas. Hinc puerorũ perſpicu-

ſpicuos cultu atque forma greges, hinc fœminarũ, & alia quæ res ſuas recognoſcens ſummi imperij fortuna protulerat. Quid hoc eſt, inquã, aliud quàm irritare cupiditates hominum per ſe incitatas? Quid ſibi vult iſta pecuniæ pompa? Ad diſcendam auaritiam conuenimus. At me hercule minus cupiditatis iſtinc effero, quàm attuleram. Contempſi diuitias, nõ quia superuacuæ, ſed quia puſillę ſunt. Vidiſtine q̃ intra paucas horas ille ordo quãuis lentus diſpoſitusq; trãſierit? Hoc itaq; ipſe mihi dico, quoties tale aliquid prę ſtrinxerit oculos meos, quoties occurrit domus ſplẽdida, cohors culta ſeruorũ, lectica formoſis impoſita calonib⁹. Quid miraris? quid ſtupes? Pompa eſt. Oſtendũtur iſtæ res, non poſsidẽtur, & dum placent tranſeũt. Ad veras potiùs te conuerte diuitias, diſce paruo eſſe contentus, & illam vocẽ magnus ac animoſus exclama: Habeamus aquam, habeamus polentã, Ioui ipſi de felicitate cõtrouerſiam faciamus. Faciamus oro te, etiam ſi iſta defuerint. Turpe eſt beatam vitam in auro & argento reponere, æquè turpe eſt, in aqua & polenta. Quid ergo faciam, ſi iſta non fuerint? Quæris quod ſit remedium inopiæ? Famem fames finit. Alioqui quid intereſt, magna ſint an exigua, quę ſeruire te cogũt? Quid refert quantũ ſit, quod tibi poſsit negare fortuna? Hæc ipſa aqua & polenta in alienum cadit arbitrium. Liber eſt autẽ, non in quem parũ licet fortunæ, ſed in quẽ nihil. Ita eſt, nihil deſideres, oportet, ſi vis Iouem prouocare, nihil deſiderantẽ. Hæc nobis Attalus dixit: natura omnibus dixit. Quæ ſi voles frequenter cogitare, id ages, vt ſis felix, non vt videaris: & vt tibi videaris, non alijs. *Epiſt.111.*

T.Paupertas

T.Libertas.

Si prudẽtes erimus, malitiam & ærumnoſi animi veternũ perſpiciemus, quãuis multus circa diuitiarũ radiantiũ ſplendor impendeat, & intuentẽ, hinc honorum, illinc magnarũ poteſtatũ falſa lux verberet.

T.Felicitas falſa.

" Tunc intelligere nobis licebit, q̃ contẽnenda mire-
" mur: ſimillimi pueris, quibus omne ludicrũ in pre-
Simile. " tio eſt. Parentibus quippe nec minus fratribus præ-
" ferunt paruo ære empta monilia. Quid ergo inter
" nos & illos intereſt (vt Ariſton ait) niſi quòd nos cir-
" ca tabulas & ſtatuas inſanimus, charius inepti? Illos
reperti in littore calculi leues, & aliquid habẽtes va-
rietatis delectant: nos ingentiũ maculæ colũnarum:
ſiue ex Aegyptijs arenis, ſiue ex Africæ ſolitudini-
bus aduectæ, porticũ aliquam, vel capacem populi
T. Felicitas falſa. cœnationẽ ferũt. Miramur parietes tenui marmore
indutos, cùm ſciamus quale ſit, quod abſconditur:
" oculis noſtris imponimus. Et cùm auro tecta per-
" fundimus, quid aliud quàm mendacio gaudemus?
" Scimus enim ſub illo auro fœda ligna latitare. Nec
" tantùm parietibus, aut lacunaribus ornamentum te-
" nue prætenditur, omniũ iſtorũ, quos incedere altos
" vides, bracteata felicitas eſt. Inſpice, & diſces ſub iſta
" tenui membrana dignitatis, quantum mali lateat.
" Hæc ipſa res, quæ tot magiſtratus, tot iudices deti-
" net, quę magiſtratus, & iudices facit. Pecunia ex quo
" in honore eſſe cœpit, verus honor rerũ cecidit: mer-
" catoresque & venales inuicem facti, quærimus non
quale ſit quidque, ſed quanti. Ad mercedẽ pij ſumus,
ad miſericordiam impij. Et honeſta, quamdiu aliqua
illis ſpes ineſt, ſequimur: in contrariũ tranſituri, ſi
plus ſcelera promitterent. Admirationẽ nobis pa-
rietes auri argentiq; fecerunt, & teneris infuſa cupi-
ditas altius ſedit, creuitq; nobiſcũ. Deinde totus po-
pulus in alia diſcors, in hoc conuenit, hoc ſuſpiciũt,
hoc ſuis optant, hoc Dijs velut rerũ humanarũ ma-
ximum, cùm grati videri volunt, cõſecrant. Deniq;
eò mores redacti ſunt, vt paupertas maledicto pro-
broque ſit, contempta diuitibus, inuiſa pauperibus.
Accedunt deinde carmina Poëtarum, quæ affectib⁹
noſtris facem ſubdant, quibus diuitiæ velut vnicũ
vitæ

Digitized by Google

vitæ decus ornamentumq́; laudantur. Nihil illis melius nec dare videntur Dij immortales poſſe, nec habere. Regia ſolis erat, ſublimibus alta colūnis, Clara micante auro. Eiuſdem currum aſpice. Aureus axis erat, temo aureus, aurea ſummæ Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo. Denique quod optimum videri volunt, ſæculum aureum appellāt. Nec apud Tragicos deſunt, qui lucro innocentiam, ſalutem, opinionem bonam putant.

Sine me vocari peſſimum, ſimul vt diues vocer.
An diues ſit, omnes quærimus: nemo an bonus.
Non quare, & vnde: quid habeas tantùm rogant.
Vbique tanti quiſque quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe ſit, quæris? nihil.
Aut diues opto viuere, aut pauper mori.
Bene moritur, quiſquis moritur, dum lucrum facit:
Pecuniæ ingens generis humani bonum.
Cui non voluptas matris, aut blanda poteſt
Par eſſe prolis, non ſacer meritis parens.

Cùm hi nouiſſimi verſus in Tragœdia Euripidis pronuntiati eſſent, totus populus ad eijciendum, & actorem & carmen conſurrexit vno impetu: donec Euripides in medium ipſe proſiluit petēs, vt exſpectarent, viderentq́;, quem admirator auri exitū faceret. Dabat in illa fabula pœnas Bellerophontes, quas in ſua quiſque dat. Nulla enim auaritia ſine pœna eſt, quamuis ſatis ſit ipſa pœnarum. O quantum lachrymarum, ô quantum laborum exigit, q̃ miſera deſideratis, quàm miſera partis eſt. Adijce quotidianas ſolicitudines, quæ pro modo habendi quemque diſcruciant. Maiore tormento pecunia poſſidetur, quàm quæritur. Quantum damnis ingemiſcunt, quæ & magna incidunt, & maiora vidētur. Denique vt nihil illis fortuna detrahat, quicquid non acquiritur, damnum eſt. At felicem illum homines & diuitē vocant, & conſequi optant quā-

tum ille poſſidet. Fateor. Quid ergo? Tu vllos eſſe peioris conditionis exiſtimas, quàm qui habet & miſeriam & inuidiam? Vtinam qui diuitias appetituri eſſent, cum diuitibus deliberarēt. Vtinam honores petituri cum ambitioſis ſummum adeptis dignitatis ſtatum: profectò vota mutaſſent, cùm interim illi noua ſuſpiciunt, qui priora damnauerant.
„ Nemo enim eſt, cui felicitas ſua, etiā ſi curſu venit,
„ ſatisfaciat. Quæruntur & de conſilijs, & de proceſſibus ſuis, maluntq; ſemper quæ reliquerunt. Itaq; hoc tibi philoſophia præſtabit, quo equidem nihil maius exiſtimo. Nunquam te pœnitebit tui. Ad hanc tam ſolidam felicitatē, quā tēpeſtas nulla concutiat, non perducēt te aptè verba cōtexta, & oratio
„ fluens leniter. Eant vt volent, dum animo compoſitio ſua conſtet, dum ſit magnus, & opinionū ſecurus, & ob ipſa, quę alijs diſplicent, ſibi placens: qui profectum ſuum vita æſtimet, & tantùm ſcire ſe iudicet, quantum non cupit, quantum non timet. *Epiſt.116.*

T. Scientia.

Hoc eſt mi Lucili egregium, hoc ſecurū ac liberū, nihil petere, & tota fortunæ comitia trāſire. Quàm putas eſſe iucundū tribubus vocatis, cùm candidati in templis ſuis pendeant, & alius nummos pronūtiet, alius per ſequeſtrem agat, alius eorum manus oſculis conterat, quibus deſignatus, contingēdam manū negaturus eſt, & omnes attoniti vocem præconis expectent, ſtare otioſum, & ſpectare illas nundinas, nec emētem quicquam nec vendentē? Quanto hic maiore gaudio fruitur, qui non prætoria aut conſularia comitia ſecurus intuetur, ſed magnalia, in quibus alij honores anniuerſarios petunt, alij perpetuas poteſtates, alij bellorū euentus proſperos triumphosque, alij diuitias, alij matrimonia atque liberos, alij ſalutem ſuam ſuorumq;. Quanti animi res eſt, ſolùm nihil petere, nulli ſupplicare, & dicere, nihil

re, nihil mihi tecum fortuna, non facio mei tibi copiã. Scio apud te Catones repelli, Vatinios fieri. Nihil rogo. Hoc eſt priuatam facere fortunam. Libet ergo hæc inuicem ſcribere, & hanc integram ſemper egerere materiam, circunſpicientibus tot millia hominum inquieta: qui vt aliquid peſtiferi per mala conſequantur, nituntur in malũ, petuntque mox fugienda, aut etiam faſtidienda. Cui enim aſſecuto ſatis fuit, quod optanti nimium videbatur? Non eſt, vt æſtimãt homines, auida felicitas, ſed puſilla. Itaq; neminem ſatiat. Tu iſta credis excelſa, quia longè ab illis iaces. Et verò qui ad illa peruenit, humilia ſunt. Mentior, niſi adhuc quærit aſcendere. Iſtud quod tu ſummum putas, gradus eſt. Omnes autem malè habet ignorantia veri, tanquam ad bona feruntur, decepti rumoribus. Deinde mala eſſe, aut inania, aut minora quàm ſperauerint, adepti ac multa paſſi vident, maiorque pars miratur ex interuallo fallẽtia, & vulgo bona, pro magnis ſunt. *Epiſt. 119.*

Ego nihil magis ſuaſerim, quàm ſumere ingentem animum, & hæc propter quæ litigamus, diſcurrimus, anhelamus, videre quàm humilia & abiecta ſint, nulli, qui altũ quiddam aut magnificum cogitat, reſpicienda. Circa pecuniã plurimum vo- " ciferationis eſt, hæc fora defatigat, patres liberoſq; " *T. Diuitiæ.* cõmittit, venena miſcet, gladios tam percuſſoribus, " quàm legionib⁹ tradit. Hęc eſt ſanguine noſtro delibata. Propter hanc vxorum maritorumque noctes " ſtrepunt litibus, & tribunalia magiſtratuũ premit " turba: Reges ſæuiũt, rapiunt, & ciuitates longo ſæ- " culorum labore conſtructas, euertunt, vt aurum ar- " gentumq; in cinere vrbium ſcrutẽtur. Si totam mi- " hi ex omnibus metallis, pecuniam proferas, ſi in mediũ proijcias, quidquid theſauri tegunt, omnem iſtam congeriem dignam non putem, quæ frontem viri boni contrahat. Quanto riſu proſequenda ſunt,

quæ nobis lachrymas educunt? Crede mihi, leuia ſunt propter quæ non leuiter excandeſcimus, qualia quæ pueros in rixam & iurgium concitant. Nihil ex his, quę tam triſtes agimus, ſerium eſt, nihil magnũ. Inde, inquam, vobis ira & inſania eſt, quòd exigua magna exiſtimatis. Iter anguſtum rixas tranſeuntium concitat, diffuſa & latè patens via, ne populos quidem collidit. Iſta quæ appetitis, quia exigua ſunt, nec poſſunt ad alterum, niſi alteri erepta, tranſferri, eadem affectantibus pugnam & iurgia excitãt. *Lib.3.de Ira, à 32. vſque ad 35. cap.*

Simile.

Optaueiũt tibi alia parentes tui, ſed ego tibi contra omnium tibi eorum contemptum opto, quorũ illi copiam. *Epiſt.32.*

T. Felicitas.

Qui omne bonum honeſto circunſcripſit, intra » ſe felix eſt. Nam qui alia bona iudicat, in fortunæ » venit poteſtatem, alieniq; arbitrij fit. Hic amiſſis li- » beris mœſtus, hic ſolicitus ægris, hic turpibus, & ali- » quam paſſis infamiam, triſtis: illum videbis alienæ » vxoris amore cruciari, illũ ſuæ. Non deerit quem re- » pulſa diſtorqueat, erunt quos honor ipſe vexet. Illa » verò maxima ex omni mortalium populo turba mi- » ſerorum, quam expectatio mortis exagitat, vndique impendens. Nihil enim eſt, vnde non ſubeat. Itaque » vt in hoſtili regione verſantibus, huc & illuc circun- » ſpiciendum eſt, & ad omnẽ ſtrepitum circumagẽda » ceruix: niſi hic timor è pectore eiectus eſt, palpitan- » tibus præcordijs viuitur. Occurrent acti in exilium, » & euoluti bonis, occurrẽt naufragia ſimiliave naufragijs paſſi: Omniũ animos mala aliena ac repentina ſolicitant: quemadmodum aues etiam inanis fundæ ſonus territat: ita nos non ad ictum tãtùm exagitamur, ſed ad crepitum. Non poteſt ergo quiſquã beatus eſſe, qui huic ſe opinioni credidit: non enim beatum eſt, niſi quod intrepidũ. Inter ſuſpecta malè viuitur. Quiſquis ſe multum fortuitis dedit, ingẽtem ſibi

Simile.

Simile.

ſibi materiam perturbationis, & inexplicabilem fecit. Vna hæc via eſt ad tuta vadēdi, & externa deſpicere, & honeſto contentum eſſe. *Epiſt.75.*

Nihil magnum eſt in rebus humanis, niſi animus magna deſpiciens. *Ex Pub.Mi.*

Qui propter pecuniæ aut libidinis amorem moritur, oſtendit ſe nunquam ſui cauſa vixiſſe. *Ex eodem.*

Zelus ex virtute.

HEraclitus quoties prodierat, & tantum circa ſe malè viuentium, imò malè pereuntium viderat, flebat, miſerebatur omniū, qui ſibi læti felicesque occurrebant, miti animo, ſed nimis imbecillo, & ipſe inter deplorandos erat. Democritum contra aiunt, nunquam ſine riſu in publico fuiſſe. Adeò nihil illi videbatur ſerium eorum quæ ſeriò gerebantur. Vbi hic iræ locus eſt? Aut ridenda omnia, aut flenda ſunt. Non iraſcetur ſapiens peccantibus. Quare? Quia ſcit, neminē naſci ſapientem, ſed fieri. Scit pauciſſimos omni æuo ſapientes euadere: quia conditionem humanæ vitæ perſpectam habet. Nemo autē naturæ ſanus iraſcitur. Quid enim ſi mirari velit, non in ſyluestribus dumis poma pendere? quid ſi miretur ſpineta ſenteſq; non vtili aliqua fruge compleri? Nemo iraſcitur, vbi vitiū natura defendit. Placidus itaque ſapiens & æquus erroribus, non hoſtis, ſed correptor peccantium, hoc quotidie procedit animo, Multi mihi occurrent vino dediti, multi libidinoſi, multi ingrati, multi auari, multi furijs ambitionis agitati. Omnia iſta tam propitius aſpiciet, quàm ægros ſuos medicus. Nunquid ille cuius nauigiū multam vndiq; laxatis compagibus aquam trahit, nautis ipſiq; nauigio iraſcitur? Occurrit potius, & aliam excludit vndā, deinde aliam egerit, manifeſta foramina præcludit, latentibus & ex *Simile.*

occulto ſentinam ducentibus, labore continuo reſiſtit, nec ideò intermittit, quia quantum exhauſtū eſt, ſubnaſcitur. Non lento adiutorio opus eſt contra mala continua & fœcunda, non vt deſinant, ſed ne vincant. *Lib.2.de Ira.cap.10.*

Dicetur aliquis malè de te locutus, cogita an prior feceris, cogita de quàm multis loquaris. Cogitemus inquam, alios non facere iniuriam, ſed reponere. Aut dulcedine vrbanitatis prolapſus eſt, aut fecit aliquid non vt nobis obeſſet, ſed quia conſequi ipſe non poterat, niſi nos repuliſſet. Sæpe adulatio dum blanditur, offendit. Quiſquis ad ſe retulerit quoties ipſe in ſupicionem falſam inciderit, quàm multis officijs ſuis fortuna ſpeciem iniuriæ induerit, quàm multis poſt odium amari cœperit, poterit non ſtatim iraſci, vtique ſi ſibi tacitus ad ſingula quibus offenditur, dixerit, Hæc & ipſe cōmiſi. Sed vbi tam æquum iudicem inuenies? Is qui nullius non vxorem concupiſcit, & ſatis iuſtas cauſas putat amandi, quod aliena eſt, idem vxorem ſuam aſpici non vult: & fidei acerrimus exactor, eſt perfidus: & mendacia perſequitur, ipſe periurus: & litem ſibi inferri ægerrimè calumniator patitur. Aliena vitia in oculis habemus, à tergo noſtra ſunt. Inde eſt, quod tempeſtiua filij vitia pater deterior filio caſtigat. Nihil alienæ luxuriæ ignoſcit, qui nihil ſuæ negauit, & homicidæ tyrannus iraſcitur, & punit furta ſacrilegus. Magna pars hominum eſt, quæ non peccatis iraſcitur, ſed peccantibus. Faciet nos moderatiores reſpectus noſtri, ſi conſuluerimus nos: Nunquid & ipſi aliquid tale commiſimus? Nunquid ſic errauimus? Expedit ne nobis iſta damnare? Maximum remedium eſt iræ, mora. *Lib. 2.de Ira cap.28.*

T.Caſtigatio. *T.Ira.*

Amor proximi, contraq́ odium.

Ego

EGo tibi monſtrabo amatorium ſine medicamento, ſine herba, ſine vllius veneficæ carmine. Si vis amari, ama. Attalus philoſophus dicere ſolebat, iucundius eſſe amicum facere, quàm habere: quomodo artifici iucundius eſt pingere, quàm pinxiſſe. Illa in opere ſuo occupata ſolicitudo, ingens oblectamentum habet in ipſa occupatione. Non æquè delectatur, qui ab opere perfecto remouit manum. Iam fructu artis ſuæ fruitur, ipſa fruebatur arte cùm pingeret. Fructuoſior eſt adoleſcentia liberorum, ſed infantia dulcior. *Epiſt. 9.*

In commune viuitur. Non poteſt quiſquam beatè degere, qui ſe tantùm intuetur, qui omnia ad vtilitates ſuas conuertit? Alteri viuas oportet, ſi vis tibi viuere. *Epiſt. 48.* *T. Intentio.*

Ecce altera quæſtio, quomodo hominibus ſit vtendum. Quid agimus: quæ damus præcepta? Vt parcatur ſanguini humano. Quantulum eſt ei non nocere, cui debeas prodeſſe? Magna ſcilicet laus eſt, ſi homo manſuetus homini eſt. Pręcipiemus vt naufrago manum porrigat, erranti viam monſtret, cum eſuriente panem ſuum diuidat? Quando omnia quę præſtanda ſunt ac vitanda, dicam: cùm poſſim breuiter hanc illi formulam humani officij tradere? Omne hoc quod vides, quo diuina ac humana concluſa ſunt, vnum eſt, membra ſumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit, cùm ex iiſdem & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit. Illa æquum iuſtumque compoſuit. Ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere, quàm lædi. Ex illius imperio paratæ ſunt iuuantis manus. Iſte verſus & in pectore & ore ſit: Homo ſum, humani nihil à me alienum puto, coeamus, in commune nati ſumus. Societas noſtra lapidum fornici ſimillima eſt, quæ caſura niſi inuicem obſtarent, hoc ipſo ſuſtinentur. *Epiſt. 96.* *Similia.*

Beneuolus animus maxima eſt cognatio. *Ex Pub. Mi.*

Scias eum multis virtutibus abundare, qui alienas amat. *Ex eodem.*

Amor inimicorum.

INimicos graues habeo. Quomodo aduerſus feras, munimenta conquiris, quomodo aduerſus ſerpentes, ſic aduerſus inimicos auxilia circunſpice, quibus illos aut arceas, aut compeſcas, aut quod optimum eſt, places. *Lib. de Remed. Fort.*

Grauior inimicus, qui latet ſub pectore. *Ex Publ. Mi.*

Iniuriarum remedium eſt obliuio. *Ex eodem.*

Miſerrima eſt fortuna, quæ inimico caret. *Ex eodem.*

Peiora ſunt tecta odia, quàm aperta. *Ex eod.*

Quàm inimicum eſt, quia oderis lædere: quanto iniquius odiſſe, quia læſeris? *Ex eodem.*

Quàm magnarum virium eſt, negligere lædentem? Qui enim vindicat, ſentit. *Ex eod.*

Quamuis agas id, vt ne quis merito tuo te oderit, erunt tamen ſemper, qui oderunt. *Ex eodem.*

Ridiculum eſt, odio nocentis, perdere innocentiam. *Ex eodem.*

Amicitia vera & falſa.

NEminem tam altè ſecunda poſuerunt, vt non illi eò magis amicus deſit, quia nihil abſit. *Lib. 6. de Bene. cap. 29.*

Si aliquem amicum exiſtimas, cui non tantundem credis quantum tibi, vehementer erras: & non ſatis noſti vim veræ amicitiæ. Tu omnia cum amico delibera, ſed de ipſo prius. Poſt amicitiam credẽdum eſt, ante amicitiam, iudicandum. Iſti verò præpoſterè officia permiſcent, qui contra præcepta Theo-

Theophraſti, cùm amauerint, iudicant, & non amant, cùm iudicauerint. Diu cogita, an tibi in amicitiam aliquis recipiendus ſit; cùm placuerit fieri, toto illum pectore admitte, tam audacter cum illo loquere, quàm tecum. Tu quidem ita viue, vt nihil committas niſi quod committere etiam inimico tuo poſſis. Fidelem ſi putaueris, facies. Nam multi fallere docuerunt, dum timent falli, & illi ius peccandi ſuſpicando fecerunt. *Epiſt.3.*

Sapiens etiam ſi contentus eſt ſe, tamen habere amicum vult, ſi ob nihil aliud, vt exerceat amicitiam, ne tam magna virtus iaceat: non ob hoc quod Epicurus dicebat, vt habeat qui ſibi ægro aſſideat, ſuccurrat in vincula coniecto vel inopi: ſed vt habeat aliquem cui ipſe ægro aſſideat, quem ipſe circumuentum hoſtili cuſtodia liberet. Qui ſe ſpectat, & propter hoc ad amicitiam venit, malè cogitat, quẽadmodum cœpit, ſic deſinet. Parauit amicum aduerſus vincula laturum opem, cùm primùm crepuerit catena, diſcedet. Hæ ſunt amicitiæ, quas temporarias populus appellat. Quæ cauſa vtilitatis aſſumpta eſt, tandiu placebit, quandiu vtilis fuerit. Hac re florentes, amicorum turba circum ſedet: circa euerſos ingens ſolitudo eſt: & inde amici fugiunt, vbi probantur: ideò tot nefaria exempla ſunt, aliorum metu relinquentium, aliorum metu prodentium. Neceſſe eſt vt initia inter ſe & exitus congruant. Qui amicus eſſe cœpit, quia expedit, placebit ei aliquod pretium contra amicitiam, ſi vllum in illa placeat pretium præter ipſam. In quid igitur amicum paro? Vt habeam, pro quo mori poſſim: vt habeam, quem in exilium ſequar, cuius me morti opponam, & impendam. Iſta quam tu deſcribis, negotiatio eſt, non amicitia: quæ ad commodum accedit, quæ, quid cõſecutura ſit, ſpectat. *Epiſt.9.*

Mihi amicorum defunctorum cogitatio dulcis ac blanda

blanda eſt: habui enim illos tanquam amiſſurus, amiſi tanquam habeam. Fac ergo mi Lucili quod tuam æquitatem decet. Deſine beneficium naturę malè interpretari: abſtulit: ſed dedit. Hæc tibi ſcribo, is qui Anneum Serenum chariſſimum mihi tam immodicè fleui, vt (quod minimè vellem) inter exempla ſim eorum, quos dolor vicit: hodie tamen factũ meum damno, & intelligo maximam mihi cauſam ſic lugendi fuiſſe, quòd nunquam cogitaueram mori eum ante me poſſe. Hoc vnum mihi occurrebat,

T. Anima. " minorem eſſe, & multo minorem, tanquam ordi-
" nem fata ſeruarent. Cogitemus ergo Lucili chariſſi-
" me, citò nos eò peruenturos, quò illum perueniſſe
" mœremus. Et fortaſſe (ſi modò ſapientium vera fa-
" ma eſt, recipitque nos locus aliquis) quem putamus
" periſſe, præmiſſus eſt. *Epiſt. 64.*

Amicum perdidi. Alium quære: & ibi eum quæras, vbi inuenire poſſis. Quære inter liberales artes, inter honeſta & recta officia, quære in laboribus. Ad menſam iſta res non quæritur, quære aliquem frugi. Perdidi amicum. Fortem animum habe: ſi vnum, erubeſce; ſi vnicum, quid tu in tanta tempeſtate ad vnam anchoram ſtabas? *Libro de Remed. Fortuit.*

Nihil æquè oblectauerit animum, quàm amicitia fidelis. Quantum bonum eſt, vbi ſunt præparata pectora, in quæ tutò ſecretum omne deſcendat, quorum conſcientiam minus quàm tuam timeas, quorum ſermo ſollicitudinem leniat, ſententia conſilium expediat, hilaritas triſtitiam diſſipet, conſpectus ipſe delectet? Quos ſcilicet vacuos (quantum fieri poterit) à cupiditatibus, eligamus. Serpunt enim vitia, & in proximum quemque tranſiliunt, & contactu nocent. *Lib. 1. de Tranq. vit. cap. 7.*

Amicos res opimæ parant, aduerſæ probant. *Ex Publ. Mi.*

Con-

Coniunctio animi maxima eſt cognatio. *Ex eod.*

Nulla puſilla domus, quæ multos recipit amicos. *Ex eodem.*

Succurre paupertati amicorũ, imò potius occurre. *Ex eodem.*

Secretè amicos admone, lauda palam. *Ex eod.*

Talem diligentiam exhibe in amicitijs comparandis, ne incipias amare, quem deinceps poſſis odiſſe. *Ex eodem.*

Turpius nihil eſt, quàm cum eo bellum gerere, cum quo familiariter vixeris. *Ex eodem.*

Ita amicum habeas, poſſe vt fieri inimicum putes. *Ex eodem.*

Pax, concordia.

SApiens nunquam potentium iras prouocabit, imò declinabit, non aliter quàm in nauigando procellam. Circunſpiciendum nobis eſt, etiam quomodo à vulgo tuti eſſe poſſimus. Primùm nihil inde concupiſcamus, vnde rixa eſt inter competitores: deinde nihil habeamus, quod cum magno emolumento inſidiantis eripi poſſit. Quàm minimum ſit in corpore tuo ſpoliorum. Nemo ad humanum ſanguinem propter ipſum venit. Nudum latro tranſmittit, etiam in obſeſſa via pauperi pax eſt. Nõ conturbabit ſapiens publicos mores, nec populum in ſe vitæ nouitate conuertet. Quid ergo? Vtique erit tutus, qui hoc propoſitum ſequetur? Promittere tibi hoc non magis poſſum, quàm homini temperanti bonam valetudinem, & tamen facit temperantia bonam valetudinem. Perit aliqua nauis in portu: ſed quid tu accidere in medio mari credis? Quanto huic periculum paratius foret, multa agenti molientique, cui ne otium quidem tutum eſt? Pereunt aliquando innocentes: quis negat? Nocentes tamen ſæpius. *Epiſt. 14.* *Simile.*

Marcus

Marcus Agrippa vir ingentis animi (qui ſolus ex his, quos ciuilia bella claros potentesque fecerunt, felix in publicum fuit) dicere ſolebat, multum ſe huic debere ſententiæ : Nam concordia paruæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur. Hac ſe aiebat & fratrem & amicum optimum factum. *Epiſtol. 95.*

Auxilia humilia firma conſenſus facit. *Ex Publ. Mi.*

Semper diſſenſio ab alio incipiat, à te reconciliatio. *Ex eodem.*

Bellum.

QVę nos dementia exagitat, & in mutuum compellit exitium? Vela ventis damus bella paraturi; & periclitamur periculi cauſa. Incertam fortunam experimur, vim tempeſtatum nulla ope humana ſuperabilem, mortem ſine ſpe ſepulturæ. Non erat tanti, ſi ad pacem per iſta veheremur. Nunc autem cùm euaſerimus tot ſcopulos latentes, & inſidias vadoſi maris, cùm effugerimus procelloſos deſuper montes, per quos præceps in nauigantes ventus impingit, cùm inuolutos nubilo dies, & nimbis ac tonitruis horrendas noctes, cùm turbinibus diuulſa nauigia, quis erit huius laboris ac metus fructus? quis nos feſſos tot malis portus excipiet? Bellum ſcilicet, & obuius in littore hoſtis, & trucidandæ gentes, tracturæ magna ex parte victorem, & antiquorum vrbium flamma. Quid in arma cogimus populos? quid exercitus ſcribimus directuros aciem in medijs fluctibus? quid maria inquietamus? parum videlicet ad mortes noſtras terra latè patet. Nimis delicatè fortuna nos tractat: nimis dura dedit nobis corpora, felicem valetudinem. Non depopulatur nos caſus incurrens. Ementiri cuique annos ſuos ex commodo licet, & ad ſenectutem decurrere. Itaque

eamus

eamus in pelagus,& vocemus in nos fata ceſſantia. Miſeri quid quæritis? Mortem,quæ vbique ſupereſt? Petet illa vos & ex lectulo,ſed vbique innocentes petat: occupabit vos in veſtra domo,ſed occupet nullum molientes malum.Hoc verò quid aliud quis dixerit,quàm inſaniam,circunferre pericula? & ruere in ignotos, iratum ſine iniuria occurrentia deuaſtantem,ac ferarum more occidere,quem non oderis? Illis tamen in vltionem, aut ex fame morſus eſt,nos ſine vlla parſimonia noſtri alieniqúe ſanguinis,mouemus maria, & nauigia deducimus, ſalutem committimus fluctibus, ſecundos optamus ventos,quorum felicitas eſt,ad bella proferre?Quouſque nos malos mala noſtra rapuêre? parum eſt intra orbem ſuum furere. Sic Perſarum rex ſtolidiſſimus in Græciam traiecit: quam exercitus non vincet,cùm impleuerit. Sic Alexander vlterior Bactris & Indis,volet quærere quid ſit vltra magnum mare: & indignabitur, aliquid eſſe vltimum ſibi. Sic Parthis auaritia Craſſum dabit.Ergo non immeritò quis dixerit,rerum naturam melius acturam fuiſſe nobiſcum, ſi ventos flare vetuiſſet, & inhibito diſcurſu furentium, in ſua quemque terra ſtare iuſſiſſet. Si nihil aliud,certè ſuo quiſque tantùm ac ſuorum malo naſceretur. Nunc parum vi domeſtica, externis quoque laborandum eſt. Magna pars erat pacis humanæ, maria præcludi. Non tamen (vt paulo ante dicebam) queri poſſumus de autore noſtro Deo, ſi beneficia eius corrumpimus, & vt eſſent contraria, effecimus, *Lib. 5. Nat. Quæſt. cap. 18.*

Xerxem intelligit.

Miſericordia, Eleemoſyna.

EST vitium puſilli animi miſericordia ad ſpeciem alienorum malorum ſuccedentis. Itaque peſſimo cuique familiariſſima eſt. Anus & mulier-

Hoc dicit Stoicorum more.

culæ ſunt, quæ lachrymis nocentiſſimorum mouentur, quæ ſi liceret, carcerem effringerent. Miſericordia non cauſam, ſed fortunam ſpectat, clementia rationi accedit. Miſericordia vicina eſt miſeriæ, habet enim aliquid trahitque ex ea. Imbecilles oculos eſſe ſcias, qui ad alienam lippitudinem & ipſi ſuffunduntur: tam me herculè, quàm morbum eſſe non hilaritatem, ſemper arridere ridentibus, & ad omnium oſcitationem ipſum quoque os diducere.

Simile.

Bona comparat præſidia, miſericordia. *Ex Publ. Mi.*

Eleemoſyna non tam accipientibus, quàm dantibus prodeſt. *Ex eodem.*

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter. *Ex eodem.*

Minus decipitur, cui negatur celeriter. *Ex eodem.*

Miſericordia non cauſam, ſed fortunam ſpectat. *Ex eodem.*

Qui ſuccurrere perituro poteſt, cùm nõ ſuccurrit, occidit. *Ex eodem.*

Homo qui in homine calamitoſo eſt miſericors, meminit ſui. *Ex eodem.*

Vide multa hac de re Ti. Liberalitas.

Conſolatio mœſtorum.

T. Patientia. T. Prouidentia.

Virum bonum concedas neceſſe eſt, ſummæ pietatis erga Deos eſſe. Itaque quidquid illi acciderit, æquo animo ſuſtinebit. Sciet enim id acci-„ diſſe diuina lege, qua vniuerſa procedunt. *Epiſt. 77.*

Leuis dolor eſt, ſi nihil illi opinio adiecerit. Contra, ſi exhortari te cœperis, ac dicere, nihil eſt, aut certè exiguum eſt, duremus, iam deſinet, leue illum, dum putas, facies. Omnia ex opinione ſuſpenſa ſunt, non ambitio tantùm ad illam reſpicit, & luxuria, & auaritia. Ad opinionẽ dolemus, tam miſer eſt quiſque,

que, quàm credidit. Etiam ſi ſunt vera iſta, tranſierunt. Quid iuuat præteritos dolores retractare, & miſerum eſſe, quia fueris. Naturale eſt mali ſui fine gaudere. Circuncidenda ergo duo ſunt, & futuri timor, & veteris incommodi memoria. Hoc ad me iam non pertinet, illud nondũ. In ipſis poſitus difficultatibus dicunt, Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit. Toto contra illum pugnet animo: vincetur, ſi ceſſerit: vincet, ſi ſe contra dolorem ſuum intenderit. Nunc hoc pleriq; faciunt, attrahunt in ſe ruinã, cui obſtandũ eſt. Iſtud quod premit, quod impẽdet, quod vrget, ſi ſubducere te cœperis, ſequetur, & grauius incumbet, ſi contra ſteteris, & obniti volueris, repelletur. Dolorẽ grauem ſentio. Quid ni ſentias? ſi illum muliebriter tuleris. Quemadmodum pernicioſior eſt hoſtis fugientibus; ſic omne fortuitum incommodum magis inſtat cedenti & auerſo. *Simile.* " "

Illud quoque proderit, ad alias cogitationes auertere animum, & à dolore diſcedere. Cogita quid honeſtè, quid fortiter feceris, bonas partes tecum ipſe tracta, memoriam in ea, quæ maximè miratus es, ſparge: tunc tibi fortiſſimus quiſque & victor doloris occurrat. *M*ortẽ deſinamus horrere. Deſinemus autẽ, ſi fines bonorum atque malorum cognouerimus. Ita demum nec vita tædio erit, nec mors timori. *Epiſt.79.*

Superuacuum eſt dolere: ſi nihil dolendo proficias. Deinde iniquũ eſt queri de eo, quod vni accidit, & omnibus reſtat. Deinde deſiderij ſtulta conqueſtio eſt, vbi minimum intereſt, inter amiſſum, & deſiderantem. Eò ita æquiore animo eſſe debemus, quod quos amiſimus, ſequimur. Reſpice celeritatẽ rapidiſſimi temporis, cogita breuitatem huius ſpatij, per quod citatiſſimi currimus. Obſerua hunc comitatum generis humani eodem tendentis, minimis interuallis diſtinctum, etiam vbi maxima videntur.

Quem putas periiſſe, præmiſſus eſt. Quid autem dementius quàm cùm idem tibi iter emetiendum ſit, flere eum, qui anteceſſit? Flet aliquis factū quod non ignorauit futurum: at ſi mortem in homine non cogitauit, ſibi impoſuit. Flet aliquis factum quod aiebat, non poſſe non fieri. Quiſquis aliquem queritur mortuum eſſe, queritur hominem fuiſſe. Omnes eadē conditio deuinxit: cui naſci contigit, mori reſtat. Interuallis diſtinguimur, exitu æquamur. Hoc quod inter primum diem & vltimum iacet, varium & incertum eſt. Si moleſtias æſtimas, etiam puero longum: ſi velocitatem, etiam ſeni anguſtum. Nihil non lubricum & fallax & omni tempeſtate mobilius. *Epiſt. 100.*

Morieris, iſta hominis natura eſt, non pœna. Morieris, Hac conditione intraui, vt exirem. Morieris, Gentium ius eſt, quod acceperis, reddere. Morieris, Peregrinatio eſt vita. Cùm multum deambulaueris, demùm redeundum eſt. Morieris, Putabam te aliquid noui dicere. Ad hoc veni, hoc ago, huc me ſinguli dies adducunt. Naſcenti mihi natura protinus hunc poſuit terminum. Quid habeo quod indigner? In hæc verba iuraui. Morieris, ſtultum eſt timere, quod vitare non poſſis. Iſtud non effugit, etiam qui diſtulit. Morieris, Nec primus, nec vltimus. Multi me anteceſſerunt, omnes ſequentur. Morieris, Hic eſt humani officij finis. Quis ſenex exautorari moleſtè tulit? Quò tranſit orbis, ego tranſibo. Quid? Ego neſcio, me eſſe animal rationale mortale? Ad hanc conditionem cuncta gignuntur. Quod cœpit, & deſinit. Morieris, Quid graue eſt, quod ſemel? Aes alienum, non meum noui. Hoc equidem cum eo creditore contraxi, de quo queri non poſſum.

Iuuenis morieris, Fortaſſe alicui malo ſubducit me fortuna, ſi nulli alij, certè vel ſenectuti. Iuuenis morieris, Non refert quot annos habeā, ſed quot acce-

ceperim: ſi plus viuere non poſſum, hæc eſt ſenectus mea. Inſepultus iacebis, Quid aliud reſpõdeã, quàm illud Maronis, Facilis iactura ſepulchri. Si nihil ſentio, non pertinet ad me iactura corporis inſepulti. Si ſentio, omnis ſepultura tormentum eſt. Inſepultus iacebis. Cælo tegitur, qui non habet vrnam. Quid intereſt, ignis me an fera conſumat, an tempus vltima omnium ſepultura? Iſtud non ſentienti ſuperuacuũ eſt, ſentienti onus. Inſepultus iacebis. At tu combuſtus, at tu obrutus, at tu incluſus, at tu putridus, at tu euiſceratus, & conſtrictus: aut traditus lapidi, quæ te paulatim edat, & exiccet. Nulla eſt ſepultura non ſepelimur, ſed proijcimur. Non ſepelieris. Quid inter tutiſſima trepidas? Vltra pœnarum omnium terminum iſte locus eſt. Vitæ multa debemus, morti nihil. Non defunctorum cauſa, ſed viuorum inuenta eſt ſepultura: vt corpora & viſu, & odore fœda amouerentur: alios terra obruit, alios flamma conſumpſit, alios lapis ad oſſa red icturus incluſit. Non defunctis, ſed noſtris oculis parcimus. *Libro de Remedijs fort.*

Oculos perdidi: Quàm multis cupiditatibus via inciſa eſt: quàm multis rebus carebis, quas ne videres, vel eruendi erant. Non intelligis partem innocentiæ eſſe cæcitatem? Huic oculi adulterium monſtrant, huic inceſtum, huic domum quam concupiſcant: huic vrbem & mala omnia. Certè irritamenta ſunt vitiorum, ducesque ſcelerum.

Amiſi liberos. Stultus es, qui defleas caſus mortalium. Quid iſtud, aut nouum, aut mirum eſt? Quàm rara eſt ſine iſto caſu domus. Quid ſi infelicem voces arborem, quod ſtante ipſa, cadunt poma? Et hic tuus fructus eſt. Nemo extra ictum vulneris poſitus eſt. Ducuntur ex plebeia domo immatura funera, ducuntur & ex regia. Non eſt idem ordo fati, qui & ætatis. Non quomodo quiſque venit, emittitur:

Quid tamen eſt quo indigneris? Quid contra expectationem tuam euenit? Periêre perituri. Sed ego illos ſuperſtites optabam. Verùm hoc nemo tibi promiſerat. Perierunt liberi mei. Habebant illi cuius eſſent magis quàm tui: apud te precariò morabantur. Educandos tibi fortuna mandauerat, recipit illos, non abſtulit.

Naufragium feci. Cogita, nõ quid perdideris, ſed quod euaſeris. Nudus exij, Sed exiſti. Omnia perdidi: Sed perire potuiſti vnà cum omnibus. *Lib. de Remedijs fortuit.*

Vxorem bonam amiſi. Verùm inueneras bonam, an feceras? Si inueneras, habere adhuc te poſſe, ex hoc intelligas licet, quod habuiſti. Si feceras, bene ſpera. Res perijt, ſaluus eſt artifex. Amiſi vxorem bonam. Quid in illa probabas? Pudicitiam. Quam multæ diu cuſtoditam perdidêre? Vxorem bonam amiſi. Non erubeſcis flere, & intolerabilem vocare iacturam? Cùm maritum te cogitaueris, cogita & virum. Amiſi vxorem bonam. Soror bona non poteſt recuperari, nec mater. Vxor aduẽtitium bonum eſt. Non eſt inter illa, quæ ſemel vnicuique contingunt. Multos tibi numerare poſſum, quibus bonam vxorem lugentibus, ſucceſſit melior. Mors, exilium, luctus, dolor, non ſunt ſupplicia, ſed tributa viuendi. Neminem illæſum fata tranſmittunt. *Lib. de Remed. Fortuit.*

Ad Polybiũ conſolatoria de morte fratris. Corpora noſtra caduca ſunt. Quid enim immortale manus mortales fecerint? Septem illa miracula, & ſi qua illis mirabiliora, ſequentium annorum extruxit ambitio, aliquando ſolo æquare viſentur. Ita eſt, nihil perpetuum, pauca diuturna ſunt. Aliud alio modo fragile eſt, rerum exitus variantur. Cæterùm quidquid cœpit, & deſinit. Mundo quidam minantur interitum, & hoc vniuerſum, quod omnia diuina humanaque complectitur, ſi fas putas credere, di-

re, dies aliquis diſſipabit, & in confuſionem veterem tenebraſque demerget. Eat modò aliquis, & ſingulas comploret animas, Carthaginis, ac Numantiæ, Corinthique cinerem, & ſi quid aliud altius cecidit, lamentetur: cùm etiam hoc quod non habet, quo cadat, ſit interiturum. Eat aliquis, & fata tãtùm aliquando nefas auſura, ſibi non peperciſſe conqueratur. Quis tam ſuperbæ impotentiſque arrogantiæ eſt, vt in hac naturæ neceſſitate omnia ad eundem finem reuocantis, ſe vnum ac ſuos ſeponi velit? ruinæque etiam ipſi mundo imminenti, aliquam domum ſubtrahat? Maximum ergo ſolatium eſt, cogitare id ſibi accidiſſe, quod ante ſe paſſi ſunt omnes, omneſque paſſuri, & ideò mihi videtur rerum natura quod grauiſſimum fecit, commune feciſſe, vt crudelitatem fati conſolaretur æqualitas.

Illud te quoque non minimum adiuuerit, ſi cogitaueris nihil profuturum dolorem tuum: nec illi, quem deſideras, nec tibi: nolles enim longum eſſe, quod irritum eſt. Nam ſi quicquam triſtitia profecturi ſumus, non recuſo quicquid lachrymarum fortunæ meæ ſuperfuit, tuæ affundere. *Lib. de Conſolatione cap. 20. & 21.*

Parcamus lachrymis nihil proficientibus. Facilius enim nos illis dolor iſte adijciet, quàm illas à nobis reducet. Qui ſi nos torquet, non adiuuat, primo quoq; tẽpore deponendus eſt, & ab inanibus ſolatijs, ac amara quadã libidine dolẽdi animus recipiendus eſt. Nã lachrymis noſtris ni ratio finem fecerit, fortuna nõ faciet. Omnes agedũ mortales circũſpice. Larga vbiq; flendi, & aſſidua materia eſt. Alium ad quotidianũ opus laborioſa egeſtas vocat. Alium ambitio nunquã quieta ſolicitat. Alius diuitias, quas optauerat, metuit, & voto laborat ſuo. Aliũ ſolicitudo, aliũ labor torquet, aliũ ſemper veſtibulũ obſidẽs turba. Hic habere ſe dolet liberos, hic perdidiſſe. La- *Ad eundem.* *T. Vita.*

» chrymæ nobis deerunt, antequam cauſæ dolendi.
» Non vides qualem vitam nobis rerum natura pro-
» miſerit, quæ primum naſcentium hominum fletum
» eſſe voluit. Hoc principio edimur, huic omnium ſe-
» quentium annorum ordo conſentit: ſic vitam agi-
» mus: ideoq; moderatè id fieri debet à nobis, quod
» ſæpe faciendum eſt, & reſpiciens quantum à tergo
» rerum triſtium immineat, ſi non finire lachrymas,
» at certè reſeruare debemus. Nulli parcendum eſt rei
» magis quàm huic, cuius tam frequens vſus eſt.

Illud quoque te non minimum adiuuerit, ſi cogitaueris, nulli minus gratum eſſe dolorē tuum, quàm ei, cui præſtari videtur. Torqueri ille te aut nō vult, aut non intelligit: nullaq; eius officij ratio eſt, quod ei, cui pręſtatur, ſi nihil ſentit, ſuperuacuum eſt: ſi ſentit, ingratum. Neminem toto orbe terrarum eſſe, qui delectetur lachrymis tuis, audacter dixerim. Pietatem tuam tamen nihil æquè à lachrymis tam inutilibus abducet, quàm ſi cogitaueris fratribus te tuis exemplo eſſe debere fortiter hanc fortunæ iniuriam ſuſtinendi. Quod duces magni faciunt, rebus afflictis, vt hilaritatem de induſtria ſimulent, & aduerſas res adumbrata lætitia abſcondant, ne militum animi ſi fractam ducis ſui mentem viderint, & ipſi collabantur: id nunc tibi quoque faciendum eſt: indue diſſimilem animo tuo vultum, &, ſi potes, proijce omnem ex toto dolorem : ſin minus, introrſus abde, & contine, ne appareat : & da operam vt fratres tui te imitentur : honeſtum putabunt, quodcunque facientem viderunt animumque ex vultu tuo ſument, & ſolatium debes eſſe illorum & conſolator. Non poteris autem horum mœrori obſtare, ſi tuo indulſeris.

Simile.

Poteſt illa res à luctu te prohibere nimio, ſi tibi ipſe renuntiaueris, nihil horum quę facis, poſſe ſubduci. Magnam tibi perſonam hominum conſenſus impoſuit:

poſuit

poſuit: hęc tibi tuẽda eſt. Circũſtat te omnis iſta cõſolãtium frequẽtia, & in animum tuum inquirit ac perſpicit quantũ roboris ille aduerſus dolorẽ habeat, & vtrũ ne tantũ rebus ſecundis dextere vti ſcias, an & aduerſas poſſis viriliter ferre, obſeruãtur oculi tui. Liberiora omnia ſunt his, quorum affectus tegi poſſunt. Tibi nullum ſecretũ liberum eſt, in multa luce fortuna te poſuit, omnes ſcient quomodo te in iſto tuo geſſeris vulnere, vtrũ ne ſtatim percuſſus arma ſubmiſeris, an in gradu ſteteris. Olim te in altiorem ordinẽ & amor Cæſaris extulit, & tua ſtudia deduxerũt: nihil te plebeium decet, nihil humile. Quid autem tam humile ac muliebre eſt, quàm conſumendum ſe dolori committere? Non idem tibi in luctu pari, quod tuis fratribus licet. Multa tibi nõ permittit opinio de ſtudijs ac moribus tuis recepta, multũ à te homines exigunt, multum expectant. Si volebas tibi omnia licere, non conuertiſſes in te ora omnium: nunc autẽ tibi præſtandũ eſt, quantum promiſiſti omnibus illis, qui opera ingenij tui laudãt, qui deſcribunt, quibus cùm fortuna tua opus non ſit, ingenio opus eſt. Cuſtodes animi tui ſunt. Nihil vnquam ita potes indignũ facere perfecti & eruditi viri profeſſione, vt nõ multos admirationis de te ſuæ pœniteat. *Et poſt pauca.* Fruitur nunc frater tuus aperto & libero cælo, ex humili ac depreſſo in eum emicuit locum, quiſquis ille eſt, qui ſolutas vinculis animas beato recipit ſinu, & nunc illic libere vagatur, omniaque rerum naturæ bona cum ſumma voluptate perſpicit. Erras, non perdidit lucem frater tuus, ſed ſecuriorem ſortitus eſt. Omnibus illud nobis commune eſt iter. Quid fata deflemus? non reliquit ille nos, ſed anteceſſit.

Illud quoque (quia iuſtitia in omnibus rebus eſt) te adiuuet cogitantem, nõ iniuriã tibi factam, quòd talem fratrem amiſiſti, ſed beneficium datum, quòd

tam diu pietate eius tibi vti fruiq; licuit. Iniquus eſt, qui muneris ſui arbitrium danti non reliquit. Auidus, qui non lucri loco habet quod accepit: ſed damni quod reddidit. Ingratus eſt, qui iniuriam vocat finem voluptatis. Stultus, qui nullũ fructum eſſe putat bonorũ, niſi præſentiũ, qui nõ & in prçteritis acquieſcit, & ea iudicat certiora, quç abierũt, quia de illis nç deſinant, nõ eſt timendũ. Nimis anguſtat gaudia ſua, qui eis tantũmodò quç habet ac videt, frui ſe putat, & habuiſſe eadẽ pro nihilo ducit: citò enim nos omnis voluptas relinquit, quæ fluit, & tranſit, & penè antequam veniat, aufertur. Itaque in præteritum tempus animus mittendus eſt, & quicquid nos vnquam delectauit, reducendum ac frequenti cogitatione pertractandum eſt. Longior fideliorq; eſt memoria voluptatum, quàm præſentia. Quòd habuiſti ergo optimum fratrem, in ſummis bonis pone. Non eſt quod cogites quantò diutius habere potueris, ſed quamdiu habueris. Rerum natura illum tibi ſicut cçteris fratribus, non mancipio dedit, ſed commodauit, cùm viſum eſt deinde repetijt: nec tuam in eo ſatietatem ſecuta eſt, ſed ſuam legem. Si quis pecuniam creditam ſoluiſſe ſe moleſtè ferat, eam præſertim, cuius vſum gratuitum acceperit, nonne iniuſtus vir habebitur? Dedit natura fratri tuo vitam, dedit & tibi, quæ ſuo iure vſa, à quo voluit debitum ſuum citius exegit: non illa in culpa eſt, cuius nota erat conditio, ſed mortalis animi ſpes auida, quæ ſubinde quid rerum natura ſit, obliuiſcitur, nec vnquam ſortis ſuæ meminit, niſi cùm admonetur. Gaude itaque habuiſſe te tam bonum fratrem, & vſum fructum eius, quamuis breuior voto tuo fuerit, boni conſule. Cogita iucundiſſimum eſſe quod habuiſti, humanum quod perdidiſti. Nec enim quicquam inter ſe minus conſentaneum eſt, quàm aliquem moueri, quòd ſibi talis frater parum diu contigerit:

Simile.

quod

quod tamen contigerit, non gaudere.

At inopinanti ereptus eſt. Sua quemque credulitas decipit, & in eis quæ diligit, voluntaria mortalitatis obliuio. Natura nulli ſe neceſſitatis ſuę gratiam facturam eſſe, teſtata eſt. Quotidie prętet oculos noſtros tranſeunt notorum ignotorumq; funera: nos tamen aliud agimus, & ſubitum id putamus eſſe, quod nobis tota vita denuntiatur futurum. Nõ eſt itaque iſta fatorum iniquitas, ſed mentis humanæ prauitas, quæ indignatur inde ſe exire, quò admiſſa eſt precariò. Quantò ille iuſtior, qui nuntiata filij morte, dignam magno viro vocem emiſit: Ego cùm genui, tum moriturum ſciui. Prorſus non mireris ex hoc natum eſſe, qui fortiter mori poſſet: non accepit tanquam nouũ nuntium filij mortem. Quid eſt enim noui hominem mori, cuius tota vita nihil aliud, quàm ad mortem iter eſt? In præcinctu ergo ſtet animus, & id quod neceſſe eſt, nunquam timeat, quod incertum eſt, ſemper expectet. Vtrum ne ſtultius ſit neſcio, mortalitatis legem ignorare, an impudentius recuſare.

Ab iſtis, quæ te torquẽt, ad hæc tot & tanta, quæ conſolantur, conuertere: ac reſpice optimos fratres, reſpice vxorem, filium reſpice. Pro omnium horum ſalute, hac tecum portione fortuna decidit. Multos habes, in quibus acquieſcas. Ab hac te infamia vindica: ne videatur omnibus plus apud te valere vnus dolor, quàm hæc tam multa ſolatia.

Omnes iſtos vnà tecum perculſos vides. Eſt autẽ hoc ipſum ſolatij loco, inter multos dolorem ſuum diuidere: qui, quia diſpẽſatur inter plura, exigua debet apud te parte ſubſidere. *Lib. de Conſol. à 23. vſque ad 31. cap.*

Non te ſolùm fortuna deſumpſit ſibi, quem tam graui afficeret iniuria. Nulla domus in toto orbe terrarum aut eſt, aut fuit ſine aliqua comploratione.

Tranſibo exempla vulgaria, quæ etiam ſi minora, tamen mira ſunt. Ad faſtos te & annales perducam publicos. Vides omnes has imagines, quæ impleuerunt Cæſareum atrium: nulla non harum aliquo ſuorum incommodo inſignis eſt: nemo non ex iſtis in ornamentum ſeculorum refulgentibus viris, aut deſiderio ſuorum tortus eſt, aut à ſuis cum maximo animi cruciatu deſideratus eſt. Quid tibi referam Scipionē Africanum, cui mors fratris in exilio nuntiata eſt: Is frater qui eripuit fratrem carcere, non potuit eripere fato. Quid referam Aemilianum Scipionem, qui vno penè eodemque tempore ſpectauit patris triumphum, duorumque fratrum funera: adoleſcentulus tamen, ac propemodum puer tanto animo tulit illam familię ſuæ ſuper ipſum Pauli triumphum concidentis ſubitam vaſtitatem, quanto debuit ferre vir in hoc natus, ne vrbi Romanæ aut Scipio deeſſet, aut Carthago ſupereſſet. Quid referā duorum Lucullorū diremptam morte concordiam? Quid Pompeios, quibus ne hoc quidem ſæuiens reliquit fortuna, vt vna denique conciderent ruina? Innumerabilia vndique exempla ſeparatorū morte fratrum ſuccurrunt: imò contra vix vlla vnquam horum paria conſpecta ſunt vnà ſeneſcentia. Diuus Auguſtus amiſit Octauiam ſororem chariſſimam, & ne ei quidē rerū natura lugendi neceſſitatem abſtulit, cui cælū deſtinauerat: imò verò idē omni genere orbitatis vexatus, ſororis filiū ſucceſſioni præparatū ſuæ, perdidit. Deniq; ne ſingulos eius luctus enumerem, & generos ille amiſit, & liberos, & nepotes. Ac nemo magis ex omnibus mortalibus hominē eſſe ſe, dum inter homines erat, ſenſit: tamē tot tantosq; luctus cœpit rerū omniū pacatiſſimum eius pectus, victorque Diuus Auguſtus non gentiū tantummodò externarum, ſed etiam dolorum fuit. *Et paucis interiectis ſic ait:* Fortuna impotens, quales ex

ex humanis malis tibi ipſa ludos facis? Deniq; idē Auguſtus in chariſſimi fratris funere ſic affectum ſuum rexit, vt nec relinqueret quicquam, quod exigi deberet à bono fratre, nec faceret, quod reprehēdi poſſet in principe. Hæc ergo puta tibi parentem publicum referre exempla, eundem oſtendere quàm nihil ſacrum intactumq; ſit fortunæ: quæ ex his penatibus auſa eſt funera ducere, ex quibus erat Deos paritura. Hæc fuit in rebus humanis fortuna, hoc erit, nihil inauſum ſibi relinquit, nihil intactum relinquet. Ibit violentior per omnia, ſicut ſemper eſt ſolita, eas quoque domos auſa iniuriæ cauſa intrare, in quas per templa aditur, & atram laureatis floribus inducere veſtem. Diſcat ab illo clementiam, ac à mitiſſimo omnium principe mitis fieri. Debes itaque omnes intueri eos, quos paulo ante retuli, aut aſcitos cælo, aut proximos, & ferre æquo animo fortunam ad te quoque porrigentem manus, quas ne ab eis quidem, per quos viuimus, abſtinet. *Lib. de Conſolatione ad Polyb. à 33. vſque ad 36. cap.*

Ad Martiā de morte filij.

Apertas aures præbe ad nomen memoriamq; filij tui, nec hoc graue duxeris cæterorum more, qui in eiuſmodi caſibus partem mali putant, audire ſolatia. Nunc incubuiſti tota in alteram partē, & oblita meliorem fortunam tuam, quæ deterior eſt, aſpicis. *Lib. de Conſolt. ad Martiam. cap. 5.*

Ad eundem.

Non permulceo te, nec extenuo calamitatem tuam. Si fletibus fata vincuntur, confligamus: eat omnis inter luctus dies: noctem ſine ſomno triſtitia conſumat: ingerantur lacerato pectori manus: & in ipſam faciem impetus fiat: atque ſeſe omni genere ſæuitiæ, profecturus mœror exerceat. Sed ſi nullis planctibus defuncta reuocantur, ſi mors immota & in æternum fixa, nulla miſeria mutatur, & mors tenet quicquid abſtulit: deſinat dolor qui perit. Quare regamus nos, ne iſta vis tranſuerſos auferat. Turpis

eſt nauigij rector, cui gubernacula fluctus eripuit? qui fluctuantia vela deſeruit, permiſit tempeſtati nauem. At ille vel in naufragio laudandus, quem obruit mare clauum tenentem & obnixum.

At enim naturale deſiderium ſuorum eſt. Quis negat, quamdiu modicum eſt? nam in diſceſſu non ſolũ amiſſione chariſſimorum neceſſarius morſus eſt, & firmiſſimorum quoq; animorũ cõtractio. Sed plus eſt, quod opinio adijcit, quàm quod natura imperauit. Aſpice mutorũ animalium quàm concitata ſunt deſideria: & tamen quàm breuia. Vaccarum vno die alterove mugitus auditur. Nec diutius equarum vagus ille amensq; diſcurſus eſt. Feræ cùm veſtigia catulorũ conſectatę ſunt, & ſyluas peruagatæ, cùm ſæpe ad cubilia expilata redierint, rabiem intra exiguũ tempus extinguunt. Aues cum ſtridore magno inanes nidos circunfremunt, intra momentum tamen quietæ, volatus ſuos repetunt. Nec vlli animali longum fœtus ſui deſideriũ eſt, niſi homini, qui adeſt dolori ſuo, nec tantum quantum ſentit, ſed quantum conſtituit, afficitur.

Vt ſcias autem, non eſſe naturale luctibus frangi, primùm, magis fœminas quàm viros, magis barbaros quàm placidos eruditæq; gentis homines, magis indoctos q̃ doctos eadem orbitas vulnerat: atqui, ea quæ à natura vim acceperunt, eandem in omnibus ſeruant. Apparet non eſſe naturale, quod varium eſt. Ignis omnes ætates, omniũ vrbium ciues, tam viros quàm fœminas vret: ferrum in omni corpore exhibebit ſecandi potentiam. Quare? quia vires illi à natura datæ ſunt. Paupertatem, luctum, ambitionem, alius aliter ſentit, prout illum conſuetudo infecit, & imbecillum impatientemq; reddit præſumpta opinio de non timendis terribilibus.

Deinde quod naturale eſt, non decreſcit mora.

Dolo-

Dolorem dies longa conſumit, licet contumaciſſimum quotidie inſurgentem, & contra remedia efferueſcentem: tamen illum, efficaciſſimũ mitigandæ ferociæ tempus, eneruat. Multum autem intereſt, vtrum tibi permittas mœrere, an imperes. Quãto magis hoc morum tuorum elegantiæ conuenit finem luctus potius facere, quàm expectare? nec illum operiri diem, quo te inuita dolor deſinat? ipſa illi renuntia.

Vnde ergo tanta nobis pertinacia in deploratione noſtri, ſi id non ſit naturæ iuſſu? Quod nihil nobis mali antequam eueniat, proponimus: ſed vt immunes ipſi, & aliud & pacatius ingreſſi iter, alienis non admonemur caſibus, illos eſſe communes. Tot præter domum noſtram ducũtur exequiæ, de morte non cogitamus: tot acerba funera: nos togam noſtrorum infantium, nos militiam, & paternæ hæreditatis ſucceſſionem animo agitamus. Tot diuitum ſubita paupertas in oculos incidit, & nobis nũquam in mentem venit, noſtras quoque opes æquè in lubrico poſitas. Neceſſe eſt itaque magis corruamus, qui quaſi ex inopinato ferimur. Quæ multo ante prævisa ſunt, languidius incurrũt. Vis tu ſcire, te ad omnes expoſitam ictus ſtare, & illa quæ alios tela fixerunt, circa te vibraſſe? Si murum aliquem, aut obſeſſum multo hoſte locum, & arduum aſcenſu, inermis ſubeas, expecta vulnus, & illa supernè volantia cum ſagittis piliſque ſaxa, puta in tuum librata corpus: & quoties aut ad latus, aut penes tergũ ceciderint, exclama: Nõ decipies me fortuna, nec ſecurã aut negligentem opprimes. Scio quid pares: alium quidẽ percuſſiſti, ſed me petiſti. Quis vnquam res ſuas quaſi perituras aſpexit? Quis vnquam noſtrum de exilio, de egeſtate, de luctu cogitare auſus eſt? Quis non ſi admoneatur vt cogitet, tanquam dirum omen, respuat, & in capita inimicorum, aut ipſius intempeſtiui *Simile.*

ſtiui monitoris abire illa iubeat? Non putaui futurum. Quicquam tu putas non futurum, quod multis ſcis poſſe fieri, quod multis vides eueniſſe? Egregiũ verſum audi, & dignum qui non eſſet Publij Syri. Cuiuis poteſt accidere, quod cuiquam poteſt. Ille amiſit liberos, & tu amittere potes: ille dãnatus eſt, & tua innocentia ſub ictu eſt. Aufert vim præſenti-
„ bus malis, qui futura proſpexit. Quicquid eſt hoc
„ Martia, quod circa nos ex aduẽtitio fulget, liberi, honores, opes, ampla atria, & excluſorum clientũ turba, referta veſtibula, clara, nobilis, aut formoſa coniunx, cæteraque ex incerta & mobili ſorte pendentia, alieni commodatique apparatus ſunt: nihil horũ dono datur, collaticijs, & ad Dominum rediruris inſtrumentis ſcœna adornatur. Alia ex his primo die, alia ſecundo referentur, pauca vſque ad finem perſeuerabunt. Ita non eſt quod nos ſuſpiciamus, tanquã
„ inter noſtra poſiti: mutuo accepimus. Vſus fructus
„ noſter eſt, cuius tempora ille arbiter muneris ſui tẽ-
„ perat. Nos oportet in promptu habere, quæ in certũ
„ diem data ſunt, & appellatos ſine querela reddere. Peſſimi eſt debitoris, creditori facere conuitium. Omnes ergo noſtros, & quos ſuperſtites lege naſcẽdi optamus, & quos præcedere iuſtiſſimum ipſorũ votum eſt, ſic amare debemus, tanquam nihil nobis de perpetuitate, imò nihil de diuturnitate eorum
„ promiſſum ſit. Sæpe admonendus eſt animus, amet vt receſſura, imò tanquam recedentia: quicquid à
„ fortuna datum eſt, tanquam extemplò abiturum poſſideat. *Lib. de Conſol. ad Martiam, à 6. vſque ad 10. cap.*

Simile.

Dolor tuus ô Martia, ſi modò tibi vlla ratio eſt, vtrum ſua ſpectat incommoda, an eius qui deceſſit? Vtrum ne amiſſo filio moues, quòd nullas ex illo voluptates cepiſti, an quod maiores, ſi diu vixiſſet, percipere potuiſti? Si nullas te percepiſſe dixeris, tolera-

lerabilius efficies tormẽtum tuum. Minus enim homines deſiderant ea, ex quibus nihil gaudij lætitięq; perceperant: ſi cõfeſſa fueris percepiſſe magnas voluptates, oportet te non de eo quod detractum eſt queri, ſed de eo gratias agere quod collegiſti. Prouenerũt enim ſatis magni fructus laborum tuorum ex ipſa educatione: niſi fortè hi, qui catulos aueſque & friuola animorum oblectamenta, ſummá diligẽtia nutriũt, fruuntur aliqua voluptate ex viſu tactuque, & blanda adulatione mutorum: liberos nutrientibus, non ipſa fructus educatione acquiritur. Licet itaque tibi nihil induſtria eius contulerit, nihil diligẽtia cuſtodierit, nihil prudentia quæſierit ſua, ipſum quod habuiſti, quod amaſti, fructus eſt.

At potuit longior eſſe maiorque. Melius tamen tecum actum eſt, quàm ſi omnino non contigiſſet. Quoniam ſi ponatur electio, vtrum ſatius ſit, non diu felicem eſſe, an nunquam: eſt melius diſceſſura nobis bona, quàm nulla contingere. Circũſpice, inquam, omnes: nullam miſeram nominabis domũ, quæ non inueniat in miſeriore ſolatium. Quid verò nunc te per innumerabilia magnorũ virorum exempla ducam, & quæram miſeros, quaſi non difficilius ſit, inuenire felices? Quota quæque domus vſque ad exitum omnibus partibus ſuis cõſtitit, in qua non aliquid turbatum ſit? *Lib. de Conſo. ad Martiam, 12. & 13.*

Ad eundem. Hæc quidem natura mortalium eſt, vt nihil magis placeat, quàm quod amiſſum eſt. Iniquiores ſumus aduerſus relicta, erepto ũ deſiderio. Sed ſi æſtimare volueris, quàm tibi valde fortuna etiã cùm ſæuierit, pepercerit, ſcies te habere plus quam ſolatia. *Lib. de Conſo. ad Martiam cap. 16.*

Quereris Martia non tam diu vixiſſe filium tuũ, quàm potuiſſet. Vnde enim ſcis, an diutius illi expedierit, an illi hac morte conſultum ſit? Quem in-

uenire hodie potes, cuius res tam bene poſita ſit, & fundata, vt nihil illi procedente tempore timẽdum ſit? Labuntur humana ac perfluunt. Nulla pars vitæ noſtræ tam obnoxia, aut tenera eſt, quàm quæ maximè placet. Ideoque feliciſſimis optanda mors eſt, quia in tanta inconſtantia turbaque rerum, nihil niſi quod præterijt certum eſt. Quis tibi recepit illud pulcherrimum filij tui corpus in ſumma pudoris cuſtodia, inter luxurioſæ vrbis oculos conſeruaturum, ſi potuiſſet ita morbos euadere, vt ad ſenectutem formæ ille ſuũ præferret decus. Cogita animi mille labes. Nec enim recta ingenia, qualem in adoleſcentia ſpem ſui fecerant, vſque in ſenectutẽ pertulerunt, ſed interuerſa plerunque ſunt: & ſera, eoque fœdior luxuria inuaſit, & cogit dehoneſtare ſpecioſa principia aut in popinam ventremque proiectis, ſumma illis curarũ fuit, quod eſſent, quid biberent. Adijce incendia, ruinas, naufragia, lacerationes medicorum, oſſa viuis legentium, & totas in viſcera manus demittentium, & non ſimplici dolore pudenda curantium. Poſt hæc exilium. Non fuit innocentior filius tuus quàm Rutilius, quàm Coruncanus, non fuit ſapientior quàm Socrates, nõ fuit ſanctior quàm Cato, qui volũtario vulnere trãſfixit pectus. Cùm iſta perſpexeris, ſcies optimè cum his agi quos natura, (quia illos hoc manebat vitæ ſtipendium) citò in tutum recepit. *Libro de Conſo. ad Martiam, cap. 21. & 22.*

Parens tuus Martia in celum nepotẽ ſuum (quamquam illis omnibus omne cognatum eſt) applicat ſibi noua luce gaudentem, & vicinorum ſyderum meatus docet: nec ex coniecturis, ſed omnium ex vero peritus in arcana naturæ libens ducitur. Vtq; ignotarum vrbium monſtrator hoſpiti gratus eſt: ita ſciſcitanti cæleſtium cauſas domeſticus interpres: & in profunda terrarum permittit aciem. Iuuat

tiat enim ex alto relicta reſpicere. Sic itaque Martia te gere, tanquam ſub oculis patris filijque poſita, nō illorum quos noueras, ſed tantò excellentiorum & in ſummo locatorum, erubeſce quicquam humile aut vulgare, & mutatos in melius tuos flere, in æterna rerum per vaſta & libera ſpatia dimiſſos. Non illos interfuſa maria diſcludunt, nec altitudo montium, aut imæ valles, aut incertarum vada Syrtium: tramites plani, & ex facili mobiles, & expediti, & inuicem peruij ſunt, intermixtique ſyderibus. Puta itaq; ex illa arce cælesti patrem tuum Martia, & cui tantum apud te auctoritatis erat, quātum tibi apud filium tuū, dicere, Cur te filia tam longa tenet ægritudo? Cur in tāta veri ignorantia verſaris, vt iniquè actū iudices cum filio tuo, quod viua te domo ſtante, ſe ipſe ad maiores recepit ſuos? Neſcis quantis fortuna procellis diſturbet omnia? quàm nullis benignam facilemque ſe præſtiterit: niſi qui minimū cum illa contraxerint? Reſpice patrem ac auum tuum: ille in alieni percuſſoris venit arbitrium: ego nihil in me cuiquam permiſi & cibo prohibitus, oſtendi, quàm magno quæ iuuabat animo ſcripſiſſem. Cur in domo noſtra diutiſſimè lugetur, qui feliciſſimè moritur? Coimus in vnum omnes, videmusque vos alta nocte circundari. Nihil apud vos (vt putatis) optabile, nihil excelſum, nihil ſplēdidū, ſed humilia cuncta, & grauia, & anxia, & quotā partem luminis noſtri cernentia? Quid dicam? nulla hic arma mutuis furere concurſibus, nec claſſes claſſibus frāgi, nec parricidia, aut fingi, aut cogitari, nec fora litibus ſtrepere dies perpetuos. Hinc omnis ęui proſpectum, tot ſæcula, tot ætatum contextam ſeriem, quicquid annorum eſt, licet viſere, licet ſurrectura, licet ruitura regna proſpicere, & magnarum vrbium lapſus, & maris nouos cūrſus. Nam ſi poteſt tibi ſolatio eſſe deſiderijs tuis commune fatū, nihil

T. Paradiſus.

H quo

quo ſtat loco, ſtabit. Omnia ſternet abducetque ſecum vetuſtas, nec hominibus ſolùm (quota enim iſta fortuitæ potentiæ portio eſt?) ſed locis, ſed regionibus, ſed mundi partibus ludet, tot ſupprimet mõtes, & alibi rupes in altum nouás exprimet, maria ſorbebit, flumina auertet, & commercio gentium rupto, ſocietatem generis humani cœtusque diſſoluet. Alibi hiatibus vaſtis ſubducet vrbes, tremorib' quatiet, & ex infimo peſtilentiæ halitus mittet, & inundationibus quicquid habitatur, obducet. Necabitq; omne animal oíbe ſubmerſo, & ignibus vaſtis torrebit incendetque mortalia. Et cùm tempus aduenerit, quo ſe mundus renouaturus extinguat, viribus iſta ſe ſuis cadent, & ſydera ſyderibus incurrent, & omni flagrante materia, vno igne quicquid nunc ex diſpoſitio lucet, ardebit. Felicem filium tuum Martia, qui iſta iam nouit. *Lib. de Conſol. ad Martiam, cap. 25. & 26.*

Sstit mundum incendio abſumẽdum: quod fides prædicat.

Ad Albinã matrem cõſolatoria.

Sciebam dolori tuo occurrendum non eſſe, ne ipſum ipſa ſolatia irritarent & accenderent. Nam in morbis quoque nihil eſt magis periculoſum, quàm immatura medicina. Expectabam itaque, dum vires ſuas frangeret, & ad ſuſtinenda remedia mora mitigatus, tangi ſe ac tractari pateretur. *Lib. de Conſol. ad Albinam, cap. 1.*

Tyrones leuiter ſaucij, tamen vociferantur, & manus medicorum magis quàm ferrum horrẽt. At veterani, quamuis confoſſi, patienter ac ſine gemitu, velut aliena corpora excoriari patiuntur: ita tu nunc debes te fortiter præbere curationi. Lamentationes quidem & eiulatus, per quæ ferè muliebris dolor tumultuatur, amoue. Perdidiſti enim tot ma-
" la, ſi nondum miſera eſſe didiciſti. *Lib. de Conſol. ad*
" *Albinam, cap 3.*

Dolor decreſcit, vbi quò creſcat non habet. *Ex Pub. Mim.*

Admo-

Admonitio ſiue Caſtigatio.

QVid ergo? num aliquando caſtigatio neceſſaria eſt? Quidni? Sed hæc ſyncera cum ratione: non enim nocet, ſed medetur ſpecie nocendi. Quemadmodum quædã haſtilia detorta, vt corrigamus, adurimus, & adactis cuneis, non vt frangamus, ſed vt explicemus, elidimus: ſic ingenia vitio praua, dolore corporis animique corrigimus. Nempe medicus primò in leuibus vitijs tentat non multum ex quotidiana conſuetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere, ac valetudinem tantum mutata vitæ diſpoſitione firmare: proximum eſt, vt modus proficiat: ſi modus & ordo nõ proficit, ſubducit aliqua & circuncidit: ſi ne adhuc quidem reſpondet, intercidit cibis, & abſtinentia corpus exonerat. Si fruſtra molliora ceſſerunt, ferit venam, membriſque (ſi adhærentia nocent, & morbum diffundunt) manus affert, nec vlla dura videtur curatio, cuius eſt ſalutaris effectus. Ita legum præſidem, ciuitatisq; rectorem decet (quamdiu poteſt) verbis & his mollibus ingenia curare: vt facienda ſuadeat, cupiditatemque honeſti & æqui conciliet animis, faciatque vitiorum odium, pretium virtutis: tranſeat deinde ad triſtiorem curationem, qua moneat adhuc & exprobret: nouiſſimè ad pœnas, & has adhuc leues, & reuocabiles decurrat. Vltima ſupplicia ſceleribus vltimis ponat, vt nemo pereat, niſi quem perire, etiam pereuntis interſit. Hoc vno medentibus erit diſſimilis, quod illi quibus vitam non potuerunt largiri, facilem exitum præſtant: hic damnato cum dedecore & traductione vitam exigit: non, quia delectetur vllius pœna (procul eſt enim à ſapiente tam inhumana feritas) ſed vt documentum omnium ſit: & qui alicui noluerunt prodeſſe, morte certè eorum Reſpublica vtitur. *Lib: 1: de Ira, cap: 4. & 5:*

Simile. *Simile.* *T. Iudex.*

Corrigendus eſt qui peccat, & admonitione, & vi, & molliter, & aſperè, meliorque tam ſibi quàm alijs faciendus, non ſine caſtigatione, ſed ſine ira. Quis enim cui medetur, iraſcitur? At corrigi nequeunt, nihilque in illis lenti, aut ſpei bonæ capax eſt. Tollantur è cœtu mortalium, & quo vno modo poſſunt, deſinant eſſe mali: ſed hoc ſine odio. Quid enim eſt cur oderim tum maximè prorſum, cùm illum ſibi eripio? Num quis membra ſua odit, tunc cùm abſcindit? Non eſt illa ira, ſed miſera curatio. Nihil minus quàm iraſci punientem decet: cùm eò magis ad emendationem pœna proficiat, ſi iudicio lata eſt. Inde eſt, quòd Socrates ſeruo ait: Cæderem te, niſi iraſcerer. Admonitionem ſerui in tempus ſanius diſtulit, illo tempore ſe admonuit. Cuius erit temperatus affectus, cùm Socrates non ſit auſus ſe iræ committere? Ergo ad coercionem errãtium ſceleratorumque irato caſtigatore non opus eſt. Nam cùm ira delictum animi ſit, nõ oportet peccata corrigere, ſed peccantem. *Lib. 1. de Ira, cap. 14. & 15.*

T. Affectus breuis. Incipit ira magno impetu, deinde deſinit ante tempus fatigata, & quæ nihil aliud quàm crudelitatem, ac noua genera pœnarũ verſauerat, cùm animaduertẽdum eſt, ira iam fracta leuiſque eſt. Affectus citò cadit, æqualis eſt ratio. Cæterùm etiam vbi perſeuerauerit ira, nonnunquam ſi plures ſunt qui perire meruerũt, poſt duorum triumve ſanguinem, occidere deſinit. Primi eius ictus acres ſunt, ſicut ſerpẽtum venena à cubili repentium, nocent: innoxij dentes ſunt, cùm illos frequens morſus exhauſit. Ergo non paria patiuntur, qui paria commiſerãt: & ſæpe qui minùs commiſit plus patitur: quia recẽtiori iræ obiectus eſt, & in totum inæqualis eſt, modò vltra quàm oportet, excurrit: modò citius debito reſiſtit. Ratio id iudicari vult, quod æquum eſt: ira id æquum videri vult, quod iudicauit. Ratio nihil

T. Ira.

Simile.

hil præter ipſum de quo agitur, ſpectat: ira vanis & «
extra cauſam obuerſantibus commouetur. Sępe in- «
feſta patrono, reum damnat: etiamſi ingeritur ocu- «
lis veritas, amat, & tuetur errorem, coargui nō vult, «
& in malè cœptis honeſtior illi pertinacia videtur, «
quàm pœnitentia. *Lib. 1. de Ira, cap. 16.* «

Nunquam committet virtus, vt vitia dum compeſcuit, imitetur ipſa. Iram caſtigandam habet, quę nihilo melior eſt, ſępe etiam peior his delictis quibus iraſcitur. *Lib. de Ira, cap. 6.*

Sapiens multa remittet, multos parum ſani, ſed ſanabilis ingenij ſeruabit: agricolas bonos imitabitur, qui non tantùm rectas procerasque arbores colunt, ſed illis quoque, quas aliqua deprauauit cauſa, adminicula quibus regantur, applicant: alias circuncidunt, ne proceritatem rami premant: quaſdam infirmas vitio loci, nutriūt: quibuſdam in aliena vmbra laborantibus, cælum aperiunt. Videbit quòd ingenium qua ratione tractandum ſit: quomodo in rectum praua flectantur. *Libro 2. de Clement. cap. vltimo.* *Simile.*

Scias licet ea demùm fulmina eſſe iuſtiſſima, quę etiam percuſſi colunt. *Ad Poly. conſ. c. 33.*

Amici vitia ſi feras, facis tua. *Ex Pub. Mi.*

Crudelis in re aduerſa eſt obiurgatio. *Ex eod.*

Damnare eſt obiurgare, cùm auxilio eſt opus. *Ex eodem.*

Nunquam ſcelus ſcelere vindicandum eſt. *Ex eodem.*

Obiurgationi ſemper aliquid blandi admiſce. *Ex eodem.*

Omni rei moderatio eſt adhibenda: quæ ſanabilia ingenia diſtinguere à deploratis ſciat. *Ex eod.*

Perturpe eſt, quod obijcitur, in obijciente cognoſci. *Ex eodem.*

Res optima eſt, non ſceleratos extirpare, ſed ſce-

ſcra. *Ex eodem.*

Seueriſſimè nos aduerſum peccantes gerimus,& ipſi eadem committimus. *Ex eodem.*

Vide ſi adhuc malus es, ſimilibus parce. Verùm ſi eſſe deſijſti, quare alijs locum emendationis abſcindas? *Ex eodem.*

Inuidia.

OMnibus his vehementius, & importunius malum eſt inuidia: quæ nos inquietat, dum comparat. Hoc mihi præſtitit: ſed illi plus, ſed illi maturius. *Lib.2.de Ben.cap.27.*

Inuidiam ferre aut fortis aut felix poteſt. *Ex Pub. Mi.*

Inuidia tacitè,ſed minutè iraſcitur. *Ex eodem.*

Inuidia loquitur, non quod eſt, ſed quod ſubeſt. *Ex eodem.*

Imbecillos oculos eſſe, qui ad alienam lippitudinem ſuffunduntur. *Ex eodem.*

Si nullos inimicos tibi parit iniuria, multos tamen inuidia. *Ex eodem.*

Si non inuideas, maior eris: nam qui inuidet, minor eſt. *Ex eodem.*

Iners otium: contraq; moderata vel immoderata occupatio.

Philoſophãdum vbiq;.

EX conſuetudine mea cùm iter facerem, circunſpicere cœpi an aliquid illic inuenirem, quod mihi bono poſſet eſſet,& direxi oculos in villã, quæ aliquando fuit Vaciæ. In hac ille prætorius diues nulla alia re quàm otio natus, conſenuit,& ob hoc vnum felix habebatur. Nam quoties aliquos amicitia Aſinij Galli,quoties Sciani odium,deinde amor merſerat (æquè enim offendiſſe illum, atque amaſſe periculoſum fuit) exclamabant omnes, O Vacia, ſolus ſcis viuere. At ille latere ſciebat, non viuere.

te. Multum autem intereſt, vtrum vita tua otioſa ſit, an ignaua. Nunquam aliter hanc villam Vacia viuo præteribam, quàm vt dicerem: Vacia hic ſitus eſt. *Epiſt.56.*

Otium ſine literis mors eſt, & hominis viui ſepultura. *Epiſt.83.*

Sunt qui otium pati non poſſunt: nam ſi quando illos deſerunt occupationes, in otio relicti æſtuant, nec quomodo id diſponant, aut extrahant, ſciunt. Itaque ad occupationem aliquam tendunt; & quod interiacet omne tempus, graue eſt: tam mehercules quàm cùm dies muneris gladiatorij edictus eſt, aut alicuius alterius vel ſpectaculi, vel voluptatis expectato conſtituto, tranſire medios dies volũt. Omnis illis ſperatæ rei dilatio longa eſt. Aliũde enim aliò transfugiunt: & conſiſtere in vna cupiditate non poſſunt: non ſunt illi longi dies, ſed inuiſi. *Et infra:* Excerpe itaque te vulgo Pauline chariſſime, & in tranquilliorem portum, non pro ætatis ſpatio iactatus, tandem recede. Cogita quot fluctus ſubieris, quot tempeſtates partim priuatas ſuſtinueris, partim publicas in te conuerteris. Maior pars ætatis, certe melior Reip. data ſit. Aliquid temporis tui ſume etiam tibi. Nec te ad ſegnem, aut inertem quietem voco, non vt ſomno, & carnis turpibus voluptatibus quicquid eſt in te indolis viuæ demergas. Non eſt iſtud acquieſcere. Inuenies maiora omnibus adhuc ſtrenuè tractatis operibus, quæ repoſitus & ſecurus agites. Mihi crede, ſatius eſt, vitæ ſuæ rationem, quàm frumenti publici noſſe. Iſtum animi vigorem rerum maximarum capaciſſimum, à miniſterio honorifico quidem, ſed parum ad beatam vitam apto, ad te reuoca, & cogita non id egiſſe te ab ætate prima omni cultu ſtudiorum liberalium, vt tibi multa millia frumenti committerentur, maius quiddam & altius de te promiſeras. Non

Simile.

T. Quies.

Otium ſalutare.

„ deerunt & frugalitatis exactæ homines, & laborio-
„ ſæ operæ. Tantò aptiora exportandis oneribus tarda iumenta ſunt, quàm nobiles equi: quorum generoſam pernicitatem quis vnquam ſarcina preſſit? Cogita præterea quantæ ſolicitudinis ſit ad tantam te molem obijcere: cum ventre humano tibi negotium eſt. Nec rationem patitur, nec æquitate mitigatur, nec vlla prece flectitur populus eſuriens. *Et infra*: Omniũ quidẽ occupatorũ cõditio miſera eſt, eorum tamen miſerrima, qui ne ſuis quidem occupationibus laborant: ad alienum dormiunt ſomnum, ad alienum ambulãt gradum, ad alienum comedunt appetitum: amare & odiſſe, res omnium liberrimas, iubentur. Hi, ſi velint ſcire, quàm breuis ipſorum vita ſit, cogitent, ex quota parte ſua ſit. *Libro de breuitate vitæ, à 16. vſque ad 19. cap.*

Simile.

Præterire quod mihi occurrit exemplum non poſſum. Turrianus fuit exactæ diligentiæ ſenex, qui poſt annum nonageſimum, cùm vacationem procurationis à C. Cæſare vltrò accepiſſet, componi ſe in lecto, & velut exanimem à circunſtante familia plangi iuſſit. Lugebat domus otium Domini ſenis, nec finiuit ante triſtitiam, quàm labor illi ſuus reſtitutus eſt. Adeò ne iuuat occupatũ mori? Idẽ pleriſque animus eſt, diutius cupiditas illis laboris, quàm facultas eſt: cum imbecillitate corporis pugnant, ſenectutem ipſam nullo alio nomine grauem iudicant, quàm quòd illos ſeponit. Lex à quinquageſimo anno militem non cogit, à ſexageſimo ſenatorem non citat. Difficilius homines à ſe otium impetrant, q̃ à lege. Interim dum rapiuntur, & rapiunt, dum alter alterius quietẽ rumpit, dum mutuò ſunt miſeri, vita eſt ſine fructu, ſine voluptate, ſine vllo profectu animi: nemo in conſpicuo mortẽ habet, nemo non procul ſpes intendit. Quidam verò diſponunt etiam illa quæ vltra vitam ſunt, moles magnas

magnas ſepulchrorum, & operum publicorum dedicationes, & ad rogum munera, & ambitioſas exequias. *Lib. de breuit. vitæ cap. 20.*

Si potes, ſubduc te iſtis occupationibus, ſin minus, eripe. Satis multum temporis ſparſimus, incipiamus in ſenectute vaſa colligere. Nunquid inuidioſum eſt? in freto viximus, moriamur in portu. *Epiſt. 19.*

Facile eſt autem mi Lucili occupationes euadere, ſi occupationum præmia contempſeris. Illa ſunt quæ nos morantur, & detinent. Quid ergo? Tam magnas ſpes relinquam? ab ipſa meſſe diſcedam? nudum erit latus? incomitata lectica? atrium vacuum? Ab his ergo inuiti homines recedunt, & mercedem miſeriarum amant, ipſas execrantur. Sic de ambitione, quomodo de amica queruntur. Et ſi verum affectum eorum inſpicias, non oderunt, ſed litigant. Excute iſtos qui quæ cupiêre, deplorant: & de earum rerum loquuntur fuga, quibus carere non poſſunt. Videbis voluntariam eſſe illis in eo moram, quod ægrè ferre ipſos & miſerè loquuntur. *Epiſt. 22.* *T. Felicitas falſa.* " " *Simile.* " " "

Nunquam nobis non ſuccedent occupationes nouæ, ſerimus illas: itaque ex vna exeunt plures, deinde ipſi nobis dilationem damus. *Epiſt. 73.*

Non debemus occupationibus indulgere: excludendæ ſunt: ſi ſemel intrauerint, in locum ſuum alias ſubſtituent. Principijs illarum obſtemus: melius nõ incipient, quàm deſinent. *Vbi ſup.*

In immenſum proderit nobis illud Democriti ſalutare præceptum, quo monſtratur tranquillitas, ſi nec priuatim nec publicè multa, aut maiora viribus noſtris egerimus. Nunquam tam feliciter in multa diſcurrenti negotia dies tranſit, vt non aut ex homine, aut ex re offenſa naſcatur, quæ animum in iras paret. Quemadmodum per frequentia vrbis loca properanti, in multos incurſitandum eſt, & alicubi labi neceſſe eſt, alicubi retineri, alicubi reſpergi: ita *T. Trãquillitas.* " " " " *Simile.* " "

" in hoc vitæ actu diſſipato & vago, multa impedimēta, multæ querelæ incidunt. Alius ſpem noſtram fefellit, alius diſtulit, alius intercepit. Nō ex deſtinato propoſita fluxerunt. Nulli fortuna tam dedita eſt, vt multa tentanti vbique reſpondeat. Sequitur ergo, vt is cui contra quàm propoſuerat, aliqua ceſſerūt, impatiens hominum rerumque ſit & leuiſſimis cauſis iraſcatur: nunc perſonæ, nunc negotio, nunc loco, nunc fortunæ, nunc ſibi. Itaque vt quietus poſſit eſſe animus, non eſt iactandus, nec multarum, vt dixi, rerum actu fatigandus, nec magnarum, ſupraque vires appetitarum. Facile eſt leuia aptare ceruicibus, & in hanc aut in illam partem transferre ſine lapſu. At, quæ alienis in nos manibus impoſita ægrè ſuſtinemus, victi in proximos effundimus: & dum ſtamus ſub ſarcina, impares oneri vacillamus. Idem accidere in rebus ciuilibus ac domeſticis ſcias. Negotia expedita & habilia ſequuntur actorem: ingentia & ſupra menſuram agentis, nec dant ſe facile, & ſi occupata ſunt, premunt atque abducunt adminiſtrantem. Itaque fit, vt frequenter irrita ſit eius voluntas, qui non quæ facilia ſunt, aggreditur: ſed vult facilia eſſe, quæ aggreſſus eſt. Quoties aliquid conaberis, te ſimul & ea quæ paras, quibusque pararis, ipſe metire. Faciet enim te aſperum pœnitentia operis infecti. Hic intereſt, vtrum quis feruidi ſit ingenij, an frigidi, aut humilis. Generoſo repulſa iram exprimet, languido inertique triſtitiam. Ergo actiones noſtræ nec paruæ ſint, nec audaces, nec improbæ. In vicinum ſpes exeat. Nihil conemur, quod mox adepti, ſucceſſiſſe miremur. Demus operam ne accipiamus iniuriam, quam ferre neſcimus. *Lib. 3. de Ira cap. 6. & 7.*

Arcum intenſio frangit, animum remiſſio. *Ex Pub. Mi.*

Sunt quorum corpus innoxium eſt, & in mille fa-

le facinorum furias mens otioſa diſcurrit. *Ex eodem.*

Exemplum virtutis: quod & alijs præbere, & in alijs imitari debemus.

PAulò antè Demetrium retuli, quem mihi videtur rerum natura noſtris tuliſſe temporibus, vt oſtenderet nec illum à nobis corrumpi, nec nos ab illo corripi poſſe. Virum exactæ (licet neget ipſe) ſapientię, firmæque in ijs quæ propoſuit conſtantiæ, Eloquentiæ quoque eius, quæ res fortiſſimas deceat, non concinnatæ, nec in verba ſollicitæ, ſed ingenti animo, prout impetus tulit, res ſuas proſequẽtis. Huic non dubito quin prouidentia & talem vitam, & talem dicendi facultatem dederit: ne aut exemplum ſæculo noſtro, aut conuitium deeſſet. *Libro 7. de Bene. cap. 8.* *T. Prouidentia.*

Aliquis vir bonus nobis eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, vt ſic tanquam illo ſpectante viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Hoc mi Lucili Epicurus præcepit, cuſtodem nobis & pædagogum dedit: nec immeritò. Magna pars peccatorum tollitur, ſi peccaturis teſtis aſſiſtat. Aliquẽ habeat animus, quem vereatur, cuius auctoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat. O felicem illũ, qui non actus tantùm, ſed etiam cogitatus emẽdat, O felicem, qui ſic aliquẽ vereri poteſt, vt ad memoriam quoque eius ſe componat, atque ordinet. Qui ſic aliquem vereri poteſt, citò erit verẽdus. Elige itaque Catonem, ſi hic videtur tibi nimis rigidus, elige remiſſioris animi virum Lælium, elige eum cuius tibi placuit & vita, & oratio: & ipſius animum ante te ferens, & vultum: illum ſemper tibi oſtende, vel cuſtodem, vel exemplum. Opus eſt, inquam, aliquo, ad quem mores noſtri ſe ipſi erigant. Niſi ad regulam, praua non corriges. *Epiſt. 11.*

Cogita quãtum nobis exempla bona proſint: ſcies magnorum virorum non minus memoriã, quàm præſentiam eſſe vtilem. *Epiſt.103.*

Quid eſt cur hominem ad tam infelicia brutorum exempla reuoces, cùm habeas mundum, Deumque, quem ex omnibus animalibus vt ſolus imitetur, ſolus intelligit? *Lib.2. de Ira cap.16.*

Vt ſalutaria (quæ citra guſtum tactumque odore proficiũt,) ita virtus vtilitatem etiam ex longinquo & latens fundit, ſiue expatiatur & vtitur ſuo iure, ſiue precarios habet acceſſus, cogiturque vela contrahere, ſiue otioſa mutaque eſt, & anguſto circunſcripta, ſiue adaperta? in quodcunque habitu eſt prodeſt. Quid? tu parum vtile putas exemplum bene quieſcentis? *Libr 1. de Tranq. vit. c.3.*

T. Tranquillitas. Inferior horret, quidquid peccat ſuperior. *Ex Pub. Mi.*

Fama, Infamia.

VLlum ſupplicium grauius exiſtimas publico odio? *Lib.3. de Bene. c.7.*

Opinionem quidem & famã eo loco habeamus, tanquam, quæ non ducere, ſed ſequi debeat. *Lib.6. de Bene. c.43.*

T. Conſcientia. Conſcientiæ ſatisfaciamus, nihil in famam laboremus, ſequatur vel mala, dum bene merearis. *Lib.3. de Ira c. 42.*

Damnum appellandum eſt cum mala fama lucrum. *Ex Publ. Mi.*

Honeſtus rumor, alterum patrimoniũ eſt. *Ex eod.*

Quis ſis intereſt, non quis habearis. *Ex eodem.*

Iudicium temerarium.

AD pœnitendum properat, citò qui iudicat. *Ex Pub. Mi.*

Ad triſtem partem ſtrenua ſuſpicio. *Ex eodem.*

Pruden-

Prudentia.

PAuci ſunt, qui conſilio ſe, ſuaque diſponãt, cæteri eorum more qui fluminibus innatant, non eunt, ſed feruntur. *Epiſt.23.* *T. Vulgus.*

Si vis tibi omnia ſubijcere, te ſubijce rationi: multos reges, ſi te ratio rexerit. *Epiſt.37.*

Socrates, qui totam philoſophiam reuocauit ad mores, hanc ſummam dixit eſſe ſapientiam: bona malaque diſtinguere. *Epiſt.72.* *Ti. Æſtimatio rerum.*

Magno animo de rebus magnis iudicandum eſt. *Vbi ſup.*

Rex noſter eſt animus: hoc incolumi, cætera manent in officio, parent, & obtẽperant. Cùm ille paulum vacillauit, ſimul mutant. Cùm verò ceſſit voluptati, artes quoque eius, actusque marcent, & omnis ex languido conatus eſt. Quoniam hac ſimilitudine vſus ſum, perſeuerabo. Animus noſter modò rex eſt, modò tyrannus. Rex cùm honeſta intuetur, ſalutem ſibi commiſſi corporis curat, & nihil imperat turpe, nihil ſordidum. Vbi verò impotens, cupidus, delicatus eſt, tranſit in nomen deteſtabile ac dirum, & fit tyrannus. Tunc illum excipiunt affectus impotentes, infeſtantque. *Epiſt.115.* *Simile.* *Simile.*

Inſpicere autẽ debemus primũ noſmetipſos, deinde quæ aggredimur negotia, deinde eos quorum cauſa, aut cũ quibus agendũ eſt. Ante omnia neceſſe eſt, ſeipſum ęſtimare. Quia ferè plus nobis videmur poſſe, quàm poſſumus. Alius eloquẽtiæ fiducia prolabitur, alius patrimonio ſuo plus imperauit, quàm ferre poſſet: alius infirmum corpus laborioſo preſſit officio. Quorundã parũ idonea eſt verecundia rebus ciuilibus, quæ firmã frontem deſiderant: quorundam contumacia non facit ad aulam. Quidam non habent iram in poteſtate, & illos ad temeraria verba quælibet indignatio effert. Quidã vrbanitatem ne- *T. Cognitio ſui.* *T. Verecundia.*

ſciunt

" ſciunt continere, nec periculoſis abſtinent ſalibus.
" Omnibus his vtilior negotio quies eſt. Ferox impa-
" tiensque natura irritamenta naſcituræ libertatis e-
uitet. Aeſtimanda ſunt deinde ipſa quę aggredimur;
& vires noſtras cum rebus, quas tentaturi ſumus, cō-
parandæ. Debet enim ſemper plus eſſe viriū in acto-
re, quā in pōdere. Neceſſe eſt vt opprimāt onera, quæ
ferente maiora ſunt. Quædā præterea non tā magna
ſunt negotia, quàm fœcunda, multumq; negotiorū
ferunt. Et hæc fugienda ſunt: ex quibus noua occu-
patio multiplexq; naſcetur. Nec accedendum eò, vn-
de liber regreſſus nō ſit. His admouenda manus eſt,
quorum finē aut facere, aut ſperare poſſis. Certè re-
linquenda quæ latius actu procedūt, nec vbi propo-
ſueris, deſinunt. Hominum quoq; delectus habendus
eſt, an digni ſint, quibus partē vitæ noſtræ impenda-
mus, an ad illos temporis noſtri iactura perueniat.
Quidā vltrò officia noſtra nobis imputāt. Athenodotus ait, ne ad cœnā quidē ſe iturum ad eum, qui ſibi nihil pro hoc debiturus ſit. Puto intelligis multo minus ad eos iturum, qui cum amicorum officijs paria in menſa faciunt, qui fercula pro congiarijs numerant: quaſi in alienum honorem intemperantes ſint: deinde illi ſint teſtes ſpectatoresque. Conſiderandum eſt, vtrum natura tua agēdis rebus, an otio, ſtudio, contemplationiq; aptior ſit, & eò inclinandum, quò te vis ingenij defert. Iſocrates Ephorū iniecta manu à foro ſubduxit, vtiliorem componendis monimentis hiſtoriarum ratus. Malè enim reſpondent coacta ingenia: reluctante natura, irritus labor eſt. *Lib. 1. de Tranq. vit. cap. 4. 5. & 6.*

¶. Occupationis moderatio.

Bonum eſt, fugienda aſpicere in alieno malo. ***Ex Publ. Mi.***

Diu apparandum eſt bellum, vt vincas celerius. ***Ex eodem.***

Ex vitio alterius ſapiens emendat ſuum. ***Ex eodem.***

Etiam capillus vnus habet vmbram ſuam, *Ex eodem.*

Inimicum quamuis humilem, docti eſt metuere. *Ex eod.* *T. Timor.*

Malè geritur, quicquid geritur fortunæ fide. *Ex eodem.*

Non citò perit ruina, qui ruinam timet. *Ex eodem.* *T. Timor.*

Nunquam periculum ſine periculo vincitur. *Ex eodem.* *T. Timor.*

Neminem citò accuſaueris: Neminem citò laudaueris. *Ex eodem.*

Diſcipulus eſt prioris poſterior dies. *Ex eodem.*

Grauiùs nocet, quodcunque inexpertum accidit. *Ex eodem.*

Honeſtè ſeruit, qui ſuccumbit tempori. *Ex eodem.*

Imprudentia. Ignorantia.

INter inſaniam publicam & hanc, quæ medicis traditur, nihil intereſt, niſi quod hęc morbo laborat, illa opinionibus falſis. Altera cauſas furoris traxit ex valetudine, altera animi mala valetudo eſt. Hęc ab Ariſtone dicuntur. *Epiſt. 95.*

Dimiſſum quod neſcitur, non amittitur. *Ex Publ. Mi.*

Tolerabilior pœna non poſſe viuere, quàm neſcire. *Ex eodem.*

Conſilium.

IDeo peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de tota nemo deliberat. Scire debet quid petat ille, qui ſagittam vult mittere, & tunc dirigere & moderari manu telum. Errant conſilia noſtra: quia non habent quò dirigantur. Ignoranti quem portum petat, nullus ſuus ventus eſt. Neceſſe eſt *T. Vita.* *Simile.*

ſe eſt multum in vita noſtra caſus poſſit, quia viuimus caſu. *Epiſt.72.*

Simile. Aiunt homines plus in alieno negotio videre, quàm in ſuo. Hoc illis euenit, quos amor ſui excęcat, quibuſque aſpectum vtilitatis timor, in periculis excutit. Incipiet ſapere ſecurior, & extra metum poſitus *Epiſt 110.* *T.Timor.*

Conſilio melius vincas quàm iracundia. *Ex Publ. Mi.*

Deliberare vtilia, mora eſt tutiſſima. *Ex eod.*

Deliberandum eſt diu, quod ſtatuendum eſt ſemel. *Ex eodem.*

Ducis in conſilio poſita eſt virtus militum. *Ex eodem.*

T.Bellum. Mora omnis odio eſt, ſed facit ſapientiam. *Ex eodem.*

Malo in conſilio fœminæ vincunt viros. *Ex eodem.*

Fortuna nulli plus quàm conſilium valet. *Ex eodem.*

De Iuſta rerum æſtimatione.

IN ſuperuacuum præcepta iactabimus, niſi illud præceſſerit, qualem de quaque re habere debeamus opinionem, de paupertate, de diuitijs, de gloria, de ignominia, de patria, de exilio. Aeſtimemus ſingula fama remota, & quæramus quid ſint, non quid vocentur. *Et mox*: Actio recta non erit, niſi recta fuerit voluntas. Ab hac enim eſt actio. Rurſus voluntas non erit recta, niſi habitus animi rectus fuerit. Ab hoc enim eſt voluntas. Habitus porrò animi non erit in optimo, niſi totius vitæ leges perceperit, & quid de quoque iudicandum ſit, exegerit, niſi res ad verum redegerit. Non contingit tranquillitas, niſi immutabile certamque iudiciũ adeptis. *Epiſt.96.* *T. Trãquillitas.*

Quemadmodum ſtultus eſt, qui equum empturus,

rus, non ipſum inſpicit: ſed ſtratum eius ac frenos: ſic ſtultiſſimus eſt, qui hominem aut ex veſte, aut ex conditione, quę veſtis modo nobis circundata eſt, ęſtimat. *Epiſt. 47.*

Iuſtitia. Iniuſtitia.

FAbricius Pyrrhi regis aurum repulit, maiusq́ue regno iudicauit, regias opes poſſe contemnere. Idem medico Pyrrhi promittente venenum ſe regi daturum, monuit Pyrrhum, caueret inſidias: Eiuſdem animi fuit, auro non vinci, veneno non vincere. Admirati ſumus ingentem virum: quem non regis, non contra regem promiſſa flexiſſent, boni exempli tenacem: quod difficillimum eſt, in bello innocentem; qui aliquod eſſe crederet etiam in hoſtes nefas: qui in ſumma paupertate, qua ſibi decus fecerat, non aliter refugit diuitias, quàm venenum. Viue, inquit, beneficio meo Pyrrhe, & gaude, quòd adhuc dolebas, Fabricium non poſſe corrumpi. *Epiſtola 121.*

Tam omnibus ignoſcere crudelitas eſt, quàm nulli. Modum tenere debemus. Sed quia difficile eſt temperamentum, quicquid æquo plus futurum eſt, in partem humaniorem præpōderet. *Lib. 1. de Clem. cap. 2.*

Mala exempla recidunt in auctores: nec vlla miſeratio contigit his quum patiuntur iniurias, quas poſſe fieri, faciendo docuerunt. *Epiſt. 82.*

Præſtabis parentibus pietatem, cognatis dilectionem, Præſtabis amicis fidem, omnibus æquitatem. Pacem cum omnibus habebis, bellum cum vitijs. *Ex Pub. Mi.*

Crudelitas.

HAnnibalem, aiunt, dixiſſe cùm foſſam ſanguine humano plenam vidiſſet: O formoſum ſpectaculum. Quid mirum ſi hoc maximè ſpectaculo ex-

periſ, innatus ſanguini, & ab infante cædibus admotus? Voleſus nuper ſub diuo Auguſto proconſul Aſię cùm 300. vna die ſecuri percuſſiſſet, incedens intra cadauera vultu ſuperbo, quaſi magnificum quiddam conſpiciendumque feciſſet, Græcè proclamauit: O rem egregiam. Quid hic rex feciſſet? Non fuit hęc ira, ſed maius malum, & inſanabile. *Libr. 2. de Ira cap. 5.*

T. Ira. Reſpue crudelitatem, & matrem crudelitatis irã. *Ex Publ. Mi.*

Detractio, maledicentia, eiuſdemq́ contemptus.

Eleganter Demetrius noſter ſolet dicere, eodem loco ſibi eſſe voces imperitorum, quo ventre redditos crepitus. Quid enim, inquit, mea refert, ſurſum iſti an deorſum ſonent? Quanta dementia eſt vereri ne infameris ab infamibus? *Epiſt. 92.* *T. Vulgus.* *T. Infamia.*

Male de te opinantur homines, Sed mali. Moueret, ſi malè de me M. Cato, ſi Lælius ſapiens, ſi alter Cato, ſi duo Scipiones iſta loquerentur. Nunc malis diſplicere, laudari eſt. Non poteſt vllam auctoritatem habere ſententia, vbi qui damnandus eſt, damnat. Malè de te loquuntur. Moueret, ſi iudicio hoc facerent: nunc morbo faciunt. Non de me loquuntur, ſed de ſe. Malè de te loquuntur. Bene neſciunt loqui: faciunt, non quod mereor, ſed quod ſolent. Quibuſdam enim canibus ſic innatum eſt, vt non pro feritate, ſed pro conſuetudine latrent. *Libro de Remed. Fortuit.* *Simile.*

Quare (*detractor ait*) hic philoſophus laxius habitat? Quare hic lautius cœnat? Papulas obſeruatis alienas, obſiti plurimis vlceribus. Hoc tale eſt, quale ſi quis pulcherrimorum corporum næuos, aut verrucas derideat, quem vera ſcabies depaſcitur. O vos felices, cùm primũ imitari vitia noſtra cõtigerit. Quin potius *Simile.*

potius mala veſtra conſpicitis, quæ vos ab omni parte confodiũt, alia graſſantia extrinſecus, alia in viſceribus ipſis ardẽtia? Non eo loco res humanę ſunt, (etiã ſi ſtatũ veſtrum parũ noſtis, & vobis tantũ otij ſuperſit) vt in probra meliorũ agitare linguã vacet. Hæc vos non intelligitis, & alienum fortunæ veſtræ vultum geritis, ſicut plurimi, quibus in circo aut in theatro deſidentibus, iam funeſta domus eſt, nec annuntiatum malum. At ego ex alto proſpiciẽs, video quę tempeſtates aut immineant vobis, paulo tardiùs rupturæ nimbum ſuum, aut iam vicinæ vos ac veſtra tracturæ ſint, ſi propius acceſſerint. Quid porrò? nonne nunc quoque (etiam ſi parum ſentitis) turbo quidam animos veſtros rotat, & inuoluit fugientes, petentesque eadem, & nunc in ſublime alleuatos, nunc in infima alliſos, magno vos concuſſu in vitia rapit? *De Vita bea. c. 27. & 28.* T. *Felicitas falſa.*

Graue crimen, etiam cùm dictum eſt leuiter, nocet. *Ex Publ. Mi.*

Adulatio, contraque Libertas admonendi.

OMnia ſanè excluſerit opulenta felicitas, monſtrabo tibi cuius rei inopia laborãt magna faſtigia, quid omnia poſſidentibus deſit. Scilicet ille, qui verũ dicat, & hominẽ inter mentientes ſtupentẽ, ipſaq; conſuetudine pro rectis blanda audiẽdi, ad ignorantiam veri perductũ, vindicet à conſenſu falſorum. Nõ vides, quẽadmodum illos in præceps agat extincta libertas, & fides in obſequium ſeruile ſubmiſſa: dum nemo ex animi ſui ſententia ſuadet diſſuadetque: ſed adulandi certamen eſt, & vnum amicorum omnium officium, vna contentio, quibus blandiſſimè fallant? Ignorauẽre vires ſuas, & dum ſe tam magnos quàm audiunt, credunt, attraxêre ſuperuacua, & in diſcrimen rerum omnium peruentura bella; vtilem & neceſſariam rupêre concordi- T. *Rex.* T. *Veritas.*

» am, ſecuti iram, quam nemo reuocabat: multorum
» ſanguinem hauſerunt, fuſuri nouiſſimè ſuum, dum
» vindicant inexplorata pro certis: flectiq; non mi-
» nus exiſtimant turpe, quàm vinci: & perpetua cre-
» dunt, quę in ſummum perducta, maximè nutant.
» Ingentia ſuper ſe caſura regna fregerunt: nec intel-
» lexerunt in illa ſcæna, & vanis, & citò diffluentibus
» bonis refulgente, ex eo tempore ipſos nihil non ad-
» uerſi expectare debuiſſe, ex quo nihil veri audire po-
» tuerunt.

» Cùm bellum Græciæ indiceret Xerxes, animum
» tumentem, oblitumq; quàm caducis confideret, ne-
» mo non impulit. Alius aiebat, non laturos nuntium
» belli, & ad primam aduentus famam terga verſuros.
» Alius nihil eſſe dubij, quin illa mole non vinci ſolũ
» Græciam, ſed obrui poſſe: magis verendum, ne va-
» cuas deſertasque vrbes inuenirent, & profugis hoſti-
» bus vaſtæ ſolitudines relinquerentur, nõ habituris,
» vbi tãtas vires exercere poſſent. Alius illi vix rerum
» naturam ſufficere, anguſta eſſe claſſibus maria, mili-
» ti caſtra, explicandis equeſtribus copijs campeſtria:
» vix patere cælum ſagittis ad emittenda omni manu
» tela. Cùm in hunc modum multa vndiq; iactarētur,
» quæ hominem nimia æſtimatione ſui furentē con-
» citarent, Demaratus Lacedæmonius ſolus dixit, ip-
» ſam illam qua ſibi placeret multitudinē indigeſtam,
» & grauē metuendam eſſe ducenti: nõ enim vires, ſed
» põdus habere: immodica nunquã regi poſſe, nec diu
» durare quicquid regi nõ poteſt. In primo, inquit, ſta-
» tim monte Lacones obiecti, dabunt ſui experimen-
» tum. Tot iſta gentium millia, trecenti morabuntur:
» hærebunt in veſtigio fixi, & commiſſas ſibi anguſti-
» as tuebuntur: & corporibus obſtruent. Tota illos A-
» ſia non mouebit loco. Tãtas minas belli, & penè to-
» tius generis humani ruentis impetũ, pauciſſimi ſu-
» ſtinebunt. Deinde hinc atque illinc cooriētur, & tu-
is te

is te viribus premet. Verum eſt quod dicitur, maiorem belli apparatum eſſe, quàm qui recipi ab his regionibus poſſit, quas oppugnare conſtituis. Sed hæc res contra nos eſt. Ob hoc ipſum te Græcia vincet, quia non capit. Vti toto te non potes. Præterea (quæ vna rebus ſalus eſt) occurrere ad primos rerum impetus, & inclinatis opem ferre nõ poteris: nec fulcire ac firmare labentia. Multo antè vinceris, quàm victum eſſe te ſentias. Cæterùm, non eſt, quod exercitum tuum ob hoc ſuſtineri putes non poſſe, quia numerus eius duci quoq; ignotus eſt. Nihil tam magnum eſt, quod perire non poſſit: cui naſcitur in perniciẽ (vt alia quieſcant) ex ipſa magnitudine ſua, cauſa. Acciderunt quæ Demaratus prædixerat, ſtratusq; per totam Græciam paſſim Xerxes intellexit quantũ ab exercitu turba diſtaret. Itaq; Xerxes pudore quàm damno miſerior. Demarato gratias egit, quòd ſolus ſibi verum dixiſſet, & permiſit petere, quod vellet. Dignus fuerat præmio ante quàm peteret: ſed quàm miſerabilis gens, in qua nemo fuit, qui verum diceret regi, niſi qui non dicebat ſibi.

Diuus Auguſtus filiam impudicam relegauit, & flagitia principalis domus in publicum emiſit. Hæc non tam vindicanda principi, quàm tacenda (quia quarundam rerum turpitudo etiam ad vindicantem redit) parum potens iræ, publicauerat. Deinde cùm interpoſito tempore, in locum iræ ſubijſſet verecundia, gemens, quod non illa ſilentio preſſiſſet, quę tãdiu neſcierat, ſæpe exclamauit, Horum nihil mihi accidiſſet, ſi aut Agrippa, aut *Mecænas* vixiſſet. Adeò tot habenti millia hominum, duos reperire difficile eſt. Quid putem? defuiſſe ſimiles qui aſſumerentur, an ipſius vitium fuiſſe, qui maluit queri, quã quærere? Non eſt quod exiſtimemus Agrippam, & Mecænatem ſolos illi vera dicere: qui ſi vixiſſent, inter diſſimulantes fuiſſent. Regalis ingenij mos eſt,

» in præſentium contumeliam amiſſa laudare, & his
» virtutem dare vera dicendi, à quibus iam audiendi
» periculum non eſt.

» Sed vt me ad propoſitum reducam, vides quàm
» facilè ſit, gratiam referre felicibus, & in ſumma hu-
» manarum opum poſitis? dic illis, non quod volunt
» audire, ſed quod audiſſe ſemper volent. Plenas aures
» adulationibus aliquando vera vox intret. Da conſi-

T. Felicitas falſa.

lium vtile. Quæris quid felici præſtare poſſis? Effice,
ne felicitati ſuæ credat, vt ſciant illam multis & fidis
» manibus continendam. Parum in illum contuleris,
» ſi illi ſtultam fiduciam permanſuræ ſemper poten-
» tiæ excuſſeris: docuerisque mobilia eſſe quæ dedit
» caſus, & maiore curſu fugere, quàm veniunt: nec
» his portionibus, quibus ad ſummam peruentum eſt,
» retro iri: ſæpe inter fortunam maximam & vlti-

T. Amicus.

mam nihil intereſſe? Neſcis quantum ſit pretium
» amicitiæ, ſi non intelligis multum te ei daturum,
» cui dederis amicum, rem non domibus tantùm, ſed
» ſeculis raram, quæ non aliubi magis deeſt, quàm
» vbi creditur abundare. *Libro de Bene. capite 30. 31. 32. 33.*

Non ſumus modica laudatione contenti, quidquid in nos adulatio ſine pudore congeſſit, tãquam debitum prendimus: optimos nos eſſe, ac ſapientiſſimos affirmantibus, aſſentimur: cùm ſciamus illos ſæpe multa mentiri. Alexander, cùm iã in India vagaretur, & gẽtes ne finitimis quidẽ ſatis notas, bello vaſtaret, in obſidione cuiuſdã vrbis, dũ circuit muros, & dũ imbecilliſſima mœniũ quærit, ſagitta ictus, diu perſtitit in re, & incepta agere perſeuerauit. Deinde cùm repreſſo ſanguine, ſicci vulneris dolor creſceret, & crus equo ſuſpenſum paulatim obtorpuiſſet, coactus abſiſtere, omnes inquit, iurant me Iouis eſſe filium: ſed vulnus hoc me hominẽ eſſe clamat. Idem nos faciamus, cùm pro ſua quenque portione

adulatio

adulatio infatuat, dicamus, vos quidem me dicitis prudentem eſſe. Ego autem video quàm multa inutilia concupiſcam, nocitura optem: ne hoc quidem intelligo, quod animalibus ſatietas monſtrat, quis cibo debeat eſſe, quis potioni modus: quantum capiam, adhuc neſcio. *Epiſt.60.*

Fac ergo mi Lucili quod facere conſueuiſti. A turba quãtum potes te ſepara, nec adulatoribus latus præbeas: artifices ſunt ad captandos ſuperiores. Par illis, etiam ſi bene caueris, non eris. Sed mihi crede, " perditioni (ſi capieris) ipſe te trades. Habent hoc in " ſe naturale blanditiæ, etiam cùm reijciuntur, placẽt: ſæpe excluſæ, nouiſſimè recipiuntur. *In Præfat. libr. 4. Nat. Quæſt.*

Quò apertior eſt adulatio, quo improbior, quo magis frontem ſuam perfricuit, hoc citiùs expugnat. Eò enim iam dementiæ venimus, quod qui parcè adulatur, pro maligno ſit. *Vbi ſup.*

Maluerim veris offendere, quàm placere adulando. *Lib.1. de Clem. c.1.*

Morbum eſſe ſcias, non hilaritatem, ſemper arridere ridentibus, & ad omnium æſtimationẽ, ipſum quoque os deducere. *Ex Publ. Mi.*

Religio.

QVomodo ſint Dij colendi ſolet præcipi. Deum colit, qui nouit. *Et infrà* Quæ cauſa eſt Dijs benefaciendi? Natura. Errat, ſi quis putat illos nocere velle. Non poſſunt. Nec accipere iniuriam queũt, nec facere. Lædere enim, lædique coniunctum eſt. Summa illa ac pulcherrima omnium natura quos periculo exemit, nec periculoſos quidem fecit. Primus eſt Deorum cultus, Deos credere. Deinde reddere illis maieſtatem ſuam, reddere bonitatem, ſine " qua nulla maieſtas eſt. Scire illos eſſe qui præſi- " dent mundo, qui vniuerſa vi ſua temperant, qui hu- " *T. Prouidentia.*

" mani generis tutelam gerunt, interdum curioſi ſingulorum. Hi nec dant malum, nec habent. Cæterùm caſtigant quoſdam & coërcent, & irrogant pœnas & aliquando ſpecie boni puniunt. Vis Deos propitiare? Bonus eſto. Satis illos coluit quiſquis imitatus eſt. *Epiſt. 96.*

T. Dei iuſtitia.

T. Detractionis contemptus.

Nullam mihi iniuriam facitis (*ait ſapiens*) cũ mihi detrahitis, ſed ne Dijs quidem hi qui aras euertunt: ſed malum propoſitum apparet, malumque conſilium, etiam vbi nocere non potuit. Sic veſtras hallucinationes fero, quemadmodum Iuppiter optimus maximus ineptias poetarum, quorum alius illi alas impoſuit, alius cornua, alius adulterum illum induxit & abnoctantem, alius ſæuum in Deos, alius iniquũ in homines, alius ingenuorũ corruptorẽ, & cognatorum quidẽ. Alius parricidam, & regni alieni, paterniq; expugnatorem. Quibus nihil aliud actum eſt, quàm vt pudor hominibus peccandi demeretur, ſi talem credidiſſent. *Lib. de Vita beata c. 26.*

Poetarum furor fabulis humanos errores aluit: quibus viſus eſt Iuppiter voluptate concubitus Alcmenæ triplicaſſe noctem. Quid aliud eſt, quàm vitia noſtra incendere, auctores illis inſcribere Deos, & dare morbo, exemplo diuinitatis, excuſatam licentiam? *Lib. de breuit. vit. c. 16.*

T. Patiētia.

T. Prouidentia.

Virum bonum concedas neceſſe eſt, ſummæ pietatis erga Deos eſſe. Itaque quidquid illi acciderit, æquo animo ſuſtinebit. Sciet enim id accidiſſe lege " diuina, qua vniuerſa procedunt. *Epiſt. 77.*

Optimus animus, pulcherrimus Dei cultus eſt. *In Pub. Mi.*

Gratitudo, Ingratitudo.

Officia etiam feræ ſentiũt. Nec vllũ tam immanſuetum animal eſt, quod non cura mitiget, & in amorem ſui vertat. Leonũ ora à magiſtris impunè tra-

nè tractantur. Elephãtorum feritatem vſque in ſeruile obſequium demeretur cibus. Adeò etiam quæ extra intellectum, atque æſtimationem beneficij ſunt poſita, aſſiduitas tamẽ meriti pertinacis euincit. *Lib.1.de Benef.cap.3.*

Hæc enim beneficij inter duos lex eſt. Alter ſtatim obliuiſci debet dati, alter accepti nunquam. *Lib. 2.de Benef.cap.1.*

Qui gratè beneficium accepit, primam eius penſionem ſoluit. *Lib.2.de Benef.cap.22.*

Nullo magis Cæſarem Auguſtum demeruit, & ad alia impetranda facilem ſibi reddidit Furnius, quàm quòd cùm patri Antonianas partes ſecuto veniam impetraſſet, dixit: Hanc vnam Cæſar habeo iniuriam tuam: effeciſti, vt viuerem & morerer ingratus. *Lib.2.de Benef.cap.25.*

Ingratus eſt qui beneficium ſe accepiſſe negat, quod accepit. Ingratus eſt, qui diſſimulat. Ingratus, qui non reddit, ingratiſſimus omnium, qui oblitus eſt. Hic nunquam fieri gratus poteſt, cui totum beneficium elapſum eſt. *Lib.3.de Benef.cap.1.*

Ingratum denique voco quiſquis metu gratus eſt. *Lib.4.de Benef.cap.18.*

Quomodo diſertus eſt, etiam qui tacet: fortis etiam, qui compreſſis manibus, vel etiam alligatis: quomodo gubernator, etiam qui in ſicco eſt: quia conſummatæ ſcientiæ nihil deeſt, etiã ſi quod obſtat quo minus ſe vtatur: ita gratus eſt, etiam qui vult tantùm: nec habet huius voluntatis ſuæ vllum alium, quàm ſe teſtem. *Lib.4.de Benef.cap.21.*

Beneficium nullum eſt, niſi quod ad nos primum aliqua cogitatio defert amica & benigna. Itaque nec fluminibus gratias agimus, quamuis aut magna nauigia patiantur, & ad ſubuehendas copias largo ac perẽni alueo currant: aut piſcoſa & amœna pinguibus aruis interfluant: nec quiſquam Nilo bene-

ficium debere ſe iudicat, non magis quàm odium; ſi immodicus ſuperfluxit, tardeque receſſit: nec vetus beneficium dat, licet lenis, & ſecundus aſpiret: nec vtilis & ſalubris cibus. Nam qui beneficiũ mihi daturus eſt, debet nõ tantùm prodeſſe, ſed velle. Ideò, nec mutis animalibus quicquam debetur: Et quàm multos è periculo velocitas equi rapuit? nec arboribus: Et quàm multos æſtu laborantes, ramorũ opacitas texit? Quid autẽ intereſt, vtrum mihi qui neſcit, profuerit, an qui ſcire non potuit, cùm vtrique velle defuerit? *Lib.6.de Benef.cap.7.*

Si quis ſua cauſa nobis profuit, ei, ne, inquis, debetur aliquid? Hoc enim ſæpe te conquerẽte audio, quod quædam homines ſibi præſtant, alijs imputant. Dicam mi Liberalis: ſed prius hanc quæſtiunculam diuidam, & rem æquam ab iniqua ſeparabo. Multum enim intereſt vtrum aliquis beneficiũ nobis det ſua cauſa, an noſtra, an ſua & noſtra. Ille qui totus ad ſe ſpectat, & nobis prodeſt: quia aliter ſibi prodeſſe non poteſt, eo loco mihi eſt, quo qui pecori ſuo hybernum & æſtiuum pabulum proſpicit: eo loco quo qui captiuos ſuos, vt commodius veneant, paſcit, & optimos boues ſaginat, ac defricat: quo laniſta, qui familiam ſuam ſumma cura exercet atq; ornat. Multum (vt ait Cleantes) à beneficio diſtat negotiatio. Rurſus non ſum tam iniquus, vt nihil ei debeam, qui cùm mihi vtilis eſſet, fuit & ſibi. Non enim exigo, vt ſine reſpectu ſui mihi conſulat, imò etiam opto, vt beneficium mihi datum, vel magis danti profuerit, dum modò id qui dabat duos intuens dederit, & inter me ſeque diuiſerit, licet id ipſe ex maiore parte poſſideat. Si modò me in conſortium admiſit, ſi duos cogitauit, ingratus ſum, non ſolùm iniuſtus, niſi gaudeo hoc illi profuiſſe, quod proderat mihi. Summæ malignitatis eſt, non vocare beneficium, niſi quod dantem aliquo incommodo

modo affecit. Non ſum iniquus beneficij interpres, nec deſidero illud mihi tantùm dari, ſed tibi. *Lib.6. de Benef.cap.12. & 13.*

Errat ſi quis beneficium libentius accipit, quàm reddit. Ingratus eſt, qui beneficium reddit ſine vſura. *Epiſt.82.*

Beneficia plura recipit, qui ſcit reddere. *Ex Pub. Mim.*

Dixeris maledicta cuncta, cùm ingratum hominem dixeris. *Ex eodem.*

Fraus eſt accipere, quod nō poſſis reddere. *Ex eod.*

Ingratus vnus miſeris omnibus nocet. *Ex eodem.*

Malignū fieri maximè ingrati docent. *Ex eodem.*

Beneficia ſe dediſſe qui dicit, petit. *Ex eodem.*

Oratio.

VErum eſt quod apud Athenodorum inueni. Tunc ſcito eſſe te omnibus cupiditatibus ſolutùm, cùm eò perueneris, vt nihil Deum roges niſi quod rogare poſſis palam. Sic viue cum hominibus tanquam Deus videat; ſic loquere cum Deo, tanquā homines audiant. *Epiſt.10.*

Contemplatio naturæ.

DEpone hoc apud te, nunquam plus agere ſapientem, quàm cùm in conſpectum eius diuina atque humana venerunt. *Epiſt.69.*

Equidem tunc naturæ rerum gratias ago, cùm illam nō ab hac parte video, quæ publica eſt: ſed cùm ſecretiora eius intraui: cùm diſco quæ vniuerſi materia ſit, quis auctor ſit aut cuſtos: quid ſit Deus, totus in ſe intendat, an ad nos aliquando reſpiciat: faciat quotidie aliquid, an ſemel fecerit: pars mundi ſit, an mundus: liceet illi hodieque decernere, & ex lege fatorum aliquid derogare, an maieſtatis diminutio ſit, & confeſſio erroris, mutanda feciſſe. Neceſſe eſt enim ei eadem placere, cui niſi optima place-

placere non poſſunt. Nec ob hoc minus liber & potens eſt: ipſe enim eſt neceſsitas ſua. Niſi ad hæc ad-
" mitterer, non fuerat operæ pretiũ naſci. Quid enim
" erat, cui in numero viuentium me poſitum eſſe gauderem? An vt cibos & potiones percolarem? vt hoc corpus caſurum, ac fluidum, periturumque, niſi ſubinde impleatur, farcirem? & viuerem ægri miniſter? vt mortem timerem, cui omnes naſcimur? Detrahe hoc inæſtimabile bonum, non eſt vita tanti,

T. Homo. vt ſudem, vt æſtuem. O quàm contempta res eſt ho-
" mo, niſi ſupra humana ſe erexerit. Quandiu cum af-
" fectibus colluctamur, quid magnifici facimus? Etiã
" ſi ſuperiores ſumus, portenta vincimus. Quid eſt cur
" ſuſpiciamus noſmetipſos, quia diſsimiles deterri-
" mis ſumus? Non video quare ſibi placeat, qui robuſtior eſt valetudinario. Effugiſti vitia animi, nõ eſt frons ficta, nec in alienam voluntatem ſermo compoſitus, nec cor inuolutum: nec auaritia, quæ quicquid omnibus abſtulit, ſibi ipſi negat: nec luxuria, pecuniam turpiter amittens, quam turpius reparet: nec ambitio, quæ te ad dignitatem niſi per indigna non ducet. Nihil adhuc conſecutus es. Multa effugiſti: te nondum. Virtus enim, quam affectamus, magnifica eſt. Non quia per ſe beatum eſt, malo caruiſſe: ſed quia animum laxat, ac præparat ad cognitionem cœleſtium: dignumque efficit, qui in conſortium Dei veniat. Tũc conſummatũ habet plenumq; bonum ſortis humanę, cùm calcato omni malo, petit altum, & in interiorem naturæ ſinum venit. Tũc iuuat inter ſydera ipſa vagãtem diuitum pauimenta ridere, & totam cum auro ſuo terram, non illud tantùm dico, quod egeſsit, & ſignandum monetæ dedit: ſed illud quod in occulto ſeruat poſterorum

T. Contemptus mundi. auaritiæ. Nec poteſt ante contemnere porticus, & lacunaria ebore fulgentia, & tonſiles ſyluas, & de-
" riuata in domos flumina, quàm totum circumeat mun-

mundum, & terrarum orbem ſupernè deſpiciēs, anguſtum, & magna ex parte opertum mari, ſibi ipſe dicat, Hoc eſt punctum, quod inter tot gentes ferro & igni diuiditur: O quàm ridiculi ſunt mortalium termini. Vltra Iſtrum Dacus non exeat, Strymo Thracas includat, Parthis obſtet Euphrates, Danubius Sarmatica ac Romana diſterminet, Rhenus Germaniæ modum faciat, Pyrenęus medium inter Gallias & Hiſpanias iugum extollat. Inter Aegyptũ & Aethyopias arenarum inculta vaſtitas iaceat. Si quis formicis det intellectum hominis, nonne & illæ vnam aream in multas prouincias diuidēt? Cùm te in illa verè magna ſuſtuleris, quoties videbis exercitus ſubrectis ire vexillis, & quaſi magnũ aliquid agatur, equitem modò altiora explorantem, modò à lateribus affuſum, libebit dicere, It nigrum campis agmen. Formicarum iſte diſcurſus eſt, in anguſto laborantium. Quid illis & nobis intereſt, niſi exigui menſura corpuſculi? Punctũ eſt illud in quo nauigatis, in quo bellatis, in quo regna diſponitis. Surſum ingentia ſpatia ſunt, in quorum poſſeſſionem animus admittitur: at ita, ſi minimũ ſecum ex corpore tulit, ſi ſordidum omne deterſit, & expeditus leuiſque ac contentus modico, emicuit. Cùm illa tetigit, alitur, creſcit, ac velut vinculis liberatus, in originem redit. Et hoc habet argumentum diuinitatis ſuæ, quod illum diuina delectant, nec vt alienis intereſt, ſed vt ſuis. Securè ſpectat occaſus ſyderum, atque ortus, & tam diuerſas concordantiũ vias. Curioſus ſpectator excutit ſingula, & quærit. Quid ni quærat? Scit illa ad ſe pertinere. Tunc contemnit domicilij prioris anguſtias. Quantum enim eſt, quod ab vltimis littoribus Hiſpaniæ vſq; ad Indos iacet? Pauciſſimorum dierum ſpacium ſi nauem ſuus ventus impleuit. At illa regio cæleſtis per triginta annos velociſſimo ſyderi viam præſtat, nuſ-

Tit. Præparatio ad contemplanda diuina.

T. Homo.

quam reſiſtenti, ſed æqualiter cito. Illic demum
T. Deus. diſcit, quod diu quæſiuit. Illic incipit Deum noſſe.
„ Quid eſt Deus? Mens vniuerſi. Quid eſt Deus? quod
„ vides totum, & quod non vides totum. Sic demum
„ magnitudo ſua illi redditur: qua nihil maius exco-
„ gitari poteſt. Si ſolus eſt omnia, opus ſuum & extra
„ & intra tenet. Quid ergo intereſt inter naturã Dei
„ & noſtram? Noſtri melior pars, animus eſt, in illo
T. Opificiũ. nulla pars extra animum. Totus ratio eſt: cùm in-
T. Prouidentia. terim tantus error mortalia teneat, vt hoc, quo nec
formoſius eſt quicquam, nec diſpoſitius, nec in pro-
„ poſito conſtantius, exiſtiment homines fortuitum
„ & caſu volubile: ideoque tumultuoſum inter fulmi-
„ na, nubes, tẽpeſtates, & cætera, quibus terræ ac ter-
„ ris vicina pulſantur. Nec hæc intra vulgum demen-
„ tia eſt: ſed ſapientiam quoque profeſſos contingit.
„ Sunt qui putent ſibi ipſis animum eſſe, & quidem
„ prouidum, ac diſpẽſantem ſingula, & ſua, & aliena:
„ hoc autem vniuerſum, in quo nos quoque ſumus,
„ expers eſſe conſilij, & aut ferri temeritate quadam,
„ aut natura neſciente quid faciat. *In Præfation. Lib. 1. Natur. Quæſt.*

T. Vita actiua & contẽplatiua comparatio. Dices mihi, quid agis Seneca? deſeris partes? Certè Stoici veſtri dicunt, Vſque ad vltimum vitę finem in actu erimus, nõ deſinemus communi bono operam dare, adiuuare ſingulos, opem ferre etiam ini-
„ micis, eniti manu. Nos ſumus qui nullis annis vaca-
„ tiones damus, & quod ait ille vir diſertiſſimus, ca-
„ nitiem galea premimus. Nos ſumus apud quos vſq;
„ eò nihil ante mortem otioſum eſt, vt ſi res patitur,
„ non ſit ipſa mors otioſa. *Huic quæſtioni paucis inter-*
„ *iectis, ita Seneca reſpondet:* Duę, inquit, in hac re diſ-
„ ſident ſectæ, Epicureorum & Stoicorum: ſed vtraq;
„ ad otium diuerſa via mittit. Epicurus ait: Non acce-
„ det ad Rempub. ſapiens, niſi ſi quid interuenerit.
„ Zenon ait: Accedet ad Rempub. niſi ſi quid impedi-
erit.

erit. Alter otium ex propoſito petit, alter ex cauſa. Cauſa autem illa latè patet, ſi Reſpub. corruptior eſt, quàm vt adiuuari poſſit, ſi occupata eſt malis, nō ni tetur ſapiens in ſuperuacuum, nec ſe nihil profuturis impendet, ſi parum habebit authoritatis aut virium. Nec illum erit admiſſura Reſpub. ſi valetudo illū impediat: quomodo nauem quaſſam non deduceret in mare: quomodo nomen in militiam nō daret debilis: ſic ad vitam, ad quam ſe inhabilem ſciet, non accedet. Poteſt ergo & ille cui omnia adhuc in integro ſunt, antequā vllas experiatur tempeſtates, in tuto ſubſiſtere: & protinus commendare ſe bonis artibus, & illud beatum otium exigere, virtutum cultor, quæ exerceri etiam quietiſſimis poſſunt. Hoc nēpe ab homine exigitur, vt proſit hominibus, ſi fieri poſſit, multis: ſi minus, paucis: ſi minus proximis, ſi minus, ſibi. Nam cùm ſe vtilem cæteris efficit, commune agit negotium. Quomodo qui ſe deteriorem facit, non ſibi tantummodò nocet, ſed etiam omnibus eis, quibus melior illis prodeſſe potuiſſet. Sic, ſi quis bene de ſe meretur, hoc ipſo alijs prodeſt, quod illis profuturum parat. Duas Reſpub. animo complectamur, alteram magnam & verè publicam, (qua Dij ac homines continentur: in qua non ad hunc angulum reſpicimus, aut ad illum: ſed terminos ciuitatis noſtræ cum Sole metimur) alteram cui nos aſcripſit conditio naſcendi. Hæc autem Athenienſium erit, aut Carthaginenſium, aut alterius alicuius: quæ non ad omnes pertineat homines, ſed ad certos. Quidam eodem tempore vtrique Reipubl. dant operam maiori minorique: quidam tātum minori: Huic maiori Reipub. & in otio deſeruire poſſumus: imò vero neſcio an in otio melius: vt quæramus quid ſit virtus, vna pluresve ſint? natura an ars bonos viros faciat? Vnum ſit hoc quod mari terras, & maria terris inſerta cō-

Tit. Vita contemplatiua.

T. Reſp.

plecti-

„ plectitur, an multa? Cõtinua ſit omnis & plena materia, ex qua cuncta gignuntur, an diducta, & ſolidis inane permixtum ſit? Deus ſedens opus ſuum ſpectet, an tractet? Vtrum ne extrinſecus illi circunfuſus ſit, an toti inditus? Immortalis ſit mundus, an inter caduca, & ad tempus nata numerandus? Hæc qui contemplatur, quid Deo præſtat? Ne tanta eius opera ſine teſte ſint.

„ Solemus dicere, ſummum bonum eſſe, ſecũdùm naturam viuere. Natura ad vtrumque genuit, & contemplationem rerum & actionem.

Nunc probemus quod prius diximus. Quid porrò, hoc non erit probatũ, ſi ſe vnuſquiſque conſuluerit, quantã cupiditatem habeat ignota noſcendi, quàm ad omnes fabulas excitetur? Nauigant quidam & labores peregrinationis longiſſimæ vna mercede perpetiuntur, cognoſcendi aliquid abditum remotumque. Hæc res ad ſpectacula populos contrahit, hæc cogit præcluſa rimari, ſecretiora exquirere, antiquitates euoluere, mores barbararũ audire gentium. Curioſum nobis natura ingenium dedit, & artis ſibi ac pulchritudinis ſuæ cõſcia, ſpectatores nos tantis rerum ſpectaculis genuit: perditura fructum ſui, ſi tam magna, tam clara, tam ſubtiliter ducta, tam nitida, & non vno genere formoſa, ſolitudini oſtẽderet. Vt ſcias illam ſpectari voluiſſe, non tantum aſpici, vide quem nobis locum dederit. In media nos ſui parte conſtituit, & cõſpectum omnium nobis dedit: nec erexit tantummodò hominem, ſed etiam ad contemplationem factum, vt ab ortu ſydera in occaſum labentia proſequi poſſet: & vultũ ſuum circunferre cum toto corpore, ſublime fecit illi caput, & collo flexibili impoſuit. Deinde ſena per diem, ſena per noctem ſigna produxit: & nullã non partem ſui explicuit: vt per hæc, quæ obtulerat eius oculis, cupiditatem etiam faceret cæterorum: nec

T. Opificiũ.

T. Homo.

Nec enim omnia, nec tanta viſimus, quanta ſunt: ſed ‹‹
acies noſtra aperit ſibi inueſtigando viam, & funda- ‹‹
menta veri iacit: vt inquiſitio tranſeat ex apertis ‹‹
in obſcura, & aliquid ipſo mundo inuenias antiqui- ‹‹
us: vnde iſta ſydera exierint, qui fuerit vniuerſi ‹‹
ſtatus antequam ſingula in partes diſcederent: quæ ‹‹
ratio merſa & confuſa diduxerit. Quis loca rebus aſ- ‹‹
ſignauerit, ſuapte natura grauia deſcenderint, euo- ‹‹
lauerint leuia: an præter ipſum pondus corporum, ‹‹
altior aliqua vis legem ſingulis dixerit: an illud ve- *T. Anima.*
rum ſit, quod à me probatur, homines diuini ſpiri- ‹‹
tus eſſe partem, ac veluti ſcintillas quaſdam ſacrorũ ‹‹
in terras diſſiluiſſe, ac ex alieno loco exiſſe. Cogita- ‹‹
tio noſtra cæli munimenta perrumpit, nec conten- ‹‹
ta eſt, id quod oſtenditur, ſcire. Illud, inquit, ſcrutor ‹‹
quod vltra mundũ iacet: vtrum ne profunda vaſti- ‹‹
tas ſit, an & hoc ipſum terminis ſuis claudatur: ‹‹
qualis ſit habitus excluſis, informia & confuſa ſint, ‹‹
an in omnem partem tãtundem loci obtinentia, an ‹‹
& illa in aliquem cultum deſcripta ſint: huic cohæ- ‹‹
reant mundo, an longè ab hoc ſeceſſerint, & in va- ‹‹
cuo volutentur: indiuidua ſint, per quæ ſtruitur ‹‹
omne id quod natum futurumque eſt, an continua ‹‹
eorum materia ſit, & per totum mutabilis. Vtrũ con- ‹‹
traria inter ſe elementa ſint, an nõ pugnent, ſed per ‹‹
diuerſa conſpirent. Ad hæc quærenda natus, exiſti- ‹‹
mat quod non multum acceperit temporis, etiam ſi ‹‹
illud totum ſibi vendicat (cui, licet nihil facilitate ‹‹
eripi, nihil negligentia patiatur excidere, licet horas ‹‹
ſuas auariſſimè ſeruet, & vſque in vltimæ ætatis hu- ‹‹
manæ terminos procedat, nec quicquam illi ex eo ‹‹
quod natura conſtituit, fortuna concutiat) tamen ‹‹
homo ad immortalium cognitionem, nimis mor- ‹‹
talis eſt. Ergo ſecundum naturam viuo, ſi totum me ‹‹
illi dedi, ſi illius admirator cultorque ſum. Natura ‹‹
autem vtrumque facere me voluit, & agere, & con- ‹‹

K tem-

templationi vacare. Vtrumque facio: quoniam nec
» contemplatio quidem ſine actione eſt.
» Sed refert, inquis, an ad hanc voluptatis cauſa
» acceſſerit, nihil aliud ex illa petens, quam aſſiduam
» contemplationem, quæ ſine exitu eſt. Eſt enim dul-
» cis, & habet illecebras ſuas. Aduerſus hoc tibi reſpõ-
» deo, æquè refert, quo animo ciuilem agas vitam, an
» vt ſemper inquietus ſis, nec vnquam ſumas vllum
» tempus, quo ab humanis ad diuina reſpicias. Quo-
» modo res appetere ſine vllo virtutum amore, & ſine
» cultu ingenij, ac nudas edere operas, minimè pro-
» babile eſt (miſceri enim inter ſe iſta & conferri de-
» bent) ſic imperfectum ac languidum bonum eſt, in
» otium ſine actu proiecta virtus, nunquam id quod
» didicit oſtẽdens. Quis negat illum debere profectus
» ſuos in opere tentare? nec tantùm quid faciendum
» ſit cogitare, ſed etiam aliquando manum exercere:
» & ea quæ meditata ſunt, ad verum perducere? Quid
» ſi per ipſum ſapientem non eſt mora, ſi non actor
» deeſt, ſed agenda deſunt: ecquid illi ſecum eſſe
» permittes? Quo animo ad otium ſapiens ſecedit?
» Vt ſciat ſecum quoque ea acturum, per quæ poſte-
T. Doctor. ris proſit. Nos certè ſumus qui dicimus, & Zeno-
» nen & Chryſippum maiora egiſſe, quàm ſi duxiſſent
» exercitus, geſſiſſent honores, leges tuliſſent, quas nõ
» vni ciuitati, ſed toti humano generi tulerunt. Quid
» ergo eſt, quare tale otium non conuenit bono viro:
» per quod futura ſæcula ordinet, nec apud paucos
» concionetur: ſed apud omnes omnium gentiũ ho-
» mines, quicunque erunt? *Lib. de vita beata à 28. vſ-*
» *que ad 32. cap.*

Obedientia, Inobedientia.

Rege incolumi, mens omnibus vna, Amiſſo rupere fidem. Hic caſus Romanæ pacis exitium erit, hic tanti fortunam populi in ruinas aget. Tan-

dia

diu ab iſto periculo aberit hic populus, quandiu ſciet ferre frenos: quos ſi quando abruperit, vel aliquo caſu diſcuſſos reponi ſibi paſſus non erit, hæc vnitas & hic maximi imperij contextus, in partes „ multas diſſiliet: idemque huic vrbi dominandi finis „ erit, qui parendi fuerit. *Lib.1.de Clem.cap.4.*

Si inuitus pares,ſeruus es: ſi volens,miniſter. *Ex Pub.Mim.*

Mendacium.

TEnue eſt mendacium: perlucet,ſi diligenter inſpexeris. *Epiſt.80.*

Nemo poteſt perſonam diu ferre. Ficta citò in naturam ſuam recidunt: quibus veritas ſubeſt,quæque (vt ita dicamus) ex ſolido enaſcuntur, tempore ipſo in maius meliusque procedunt. *Lib.1.de Clem. cap.1.*

Liberalitas,Beneficentia.

INter multos ac varios errores temerè inconſulteque viuentium,nihil propemodum optimè Liberalis dixerim nocentius, quàm quòd beneficia nec dare ſcimus, nec accipere. Semina in ſolum effœtum & ſterile non ſpargimus: beneficia ſine vllo delectu magis proijcimus, quàm damus. Multos experimur ingratos, plures facimus: quia aliâs graues exprobratores exactoresque ſumus, aliâs leues, & quos paulo poſt muneris ſui pœniteat, aliâs queruli, & minima momenta calumniantes, gratiam corrumpimus omnem, non tantùm poſtquam dedimus beneficia, ſed etiam dum damus. Quis enim noſtrum contentus fuit, aut leuiter rogari,aut ſemel? Quis non,cùm aliquid à ſe peti ſuſpicatus eſt, frontem obduxit, vultum auertit, occupationes ſimulauit,longis ſermonibus,& de induſtria non inuenientibus exitum,occaſionem petendi abſtulit,& varijs artibus properantes neceſſitates eluſit? In an-

Simile.

guſto verò comprehenſus, aut diſtulit, aut timidè negauit, aut promiſit: ſed ſubductis ſupercilijs, ſed malignis & vix exeuntibus verbis. Nemo autem li-
» benter debet, quod non accepit, ſed expreſſit. Eodem
» animo beneficium debetur, quo datur. Sibi quiſque debet quod à negligente accepit. Nec tardè quidē, quia quum in omni officio magni æſtimetur dantis voluntas, tardè qui fecit, diu noluit. Vtique, non
» cōtumelioſè. Nam cùm ita natura comparatum ſit,
» vt altius iniuriæ, quàm merita deſcendant, & illa ci-
» tò defluant, has tenax memoria cuſtodiat: qui expectat, qui offendit, dum obligat? Satis aduerſus
» illum gratus eſt, ſi quis beneficio eius ignoſcit. De-
» mus beneficia, non fœneremus. Dignus eſt decipi,
» qui de recipiendo cogitauit cùm daret. At malè ceſſit. Et liberi, & coniuges ſpem fefellerunt, tamen & educamus, & ducimus. Adeoque aduerſus experimenta pertinaces ſumus, vt bella victi, & naufragi maria repetamus. Quāto magis permanere in dandis beneficijs decet, quæ, ſi quis non dat, quia non recipit, dedit, vt reciperet: bonamque ingratorum facit cauſam, quibus turpe eſt non reddere, ſi licet. Quam multi indigni luce ſunt? & tamen dies oritur. Quàm multi quod nati ſunt queruntur? tamen natura ſobolem nouam gignit, ipſoſque qui non fuiſſe mallent, eſſe patitur. Quid magnifici erat multis prodeſſe, ſi nemo deciperet? Tunc eſt virtus dare beneficia, non vtique reditura: quorū à viro egregio ſtatim fructus perceptus eſt. Adeo quidem iſta res fugare nos, & pigriores ad rem pulcherrimam facere non debet, vt ſi ſpes mihi præcidatur, gratū hominem reperiendi, malim non recipere beneficia, quàm non dare. Perdenda ſunt multa, vt ſemel ponas bene. Ne ceſſaueris dare: opus tuum perage, & partes boni viri exequere. Alium re: alium fide: alium gratia: alium conſilio: alium præceptis ſalu-

taribus

aribus adiuua. *Lib.1. de Benef. cap.1. & 2.*

Non poteſt beneficium manu tangi, ſed animo geritur. Multum intereſt inter materiam beneficij & beneficium. Itaq; nec aurum, nec argentum, nec quicquam eorũ, quę à proximis accipiuntur, beneficium eſt: ſed ipſa tribuendi voluntas. Imperiti autem id quod oculis incurrit, & quod traditur, poſſideturque ſolùm notant: contrà, illud quod in re charum, atque pretioſum eſt, parui pendũt. Hæc quę tenemus, quæ aſpicimus, in quibus cupiditas noſtra hæret, caduca ſunt. Auferre ea nobis & fortuna, & iniuria poteſt. Beneficium verò, etiam amiſſo eo quod datum eſt, durat. Eſt rectè factum, quod irritum nulla vis efficit. Amicum à piratis redemi, hũc alius hoſtis excepit, & in carcerem condidit, nõ beneficium, ſed vſum beneficij mei ſuſtulit. Ex naufragio raptos, vel ex incendio liberos reddidi. Hos vel morbus, vel aliqua fortuita iniuria eripuit. Manet etiam ſine illis, quod in illos datum eſt. Omnia itaque, quæ falſum beneficij nomen vſurpant, miniſteria ſunt, per quæ ſe voluntas amica explicat. Hoc quoque in alijs rebus euenit, vt alicubi ſit ſpecies rei, alicubi ipſa res. Imperator aliquem torquibus, murali, & ciuica donat. Quid habet per ſe corona pretioſum? Nihil horum honor eſt, ſed honoris inſigne: ſic non eſt beneficium, id quod ſub oculos venit, ſed beneficij veſtigium & nota. *Lib.1. de Benef. cap.5.* *Simile.*

Si beneficia in rebus, non in ipſa benefaciendi voluntate conſiſterent, eò maiora eſſent, quò maiora ſunt, quæ accepimus. Id autem falſum eſt. Nonnũquam nos magis obligat qui dedit parua magnificè: qui regum æquauit opes animo, qui exiguum tribuit, ſed libenter: qui paupertatis ſuæ oblitus eſt, dum meam reſpicit: qui non voluntatem tantùm iuuandi habuit, ſed cupiditatem: qui accipere *T. Virtutis modus.*
« « « « « «

 ſe pu-

„ ſe putauit beneficium, cùm daret: qui dedit, tanquã „ non recepturus: recepit, tanquam non dediſſet: qui occaſionem qua prodeſſet, & occupauit, & quęſiuit. Contra, ingrata ſunt (vt dixi) licet re ac ſpecie magna videantur, quæ danti, aut extorquētur, aut excidunt. Multoque gratius venit, quod facili, quàm quod plena manu datur. Exiguum eſt quod in me contulit: ſed amplius non potuit. At hic, quod dedit magnum eſt: ſed dubitauit, ſed diſtulit, ſed cùm daret gemuit, ſed ſuperbè dedit, ſed circumtulit, & placere ei, cui præſtabat, noluit: ambitioni ded.t. nō mihi. Socrati cùm multa multi pro ſuis quiſque facultatibus offerrent, Aeſchines pauper auditor, Nihil, inquit, dignum te quod dare tibi poſſem, inuenio: & hoc modo pauperem me eſſe ſentio. Itaque dono tibi quod vnum habeo, me ipſum. Hoc munus rogo qualecunque eſt boni conſulas: cogitesq; alios cùm multum tibi darent, plus ſibi reliquiſſe. Cui Socrates, Quid ni tu, inquit, magnũ munus dederis? niſi fortè paruo te æſtimes? Habebo itaque curæ, vt te meliorem tibi reddam, quàm accepi. Vicit Aeſchines hoc munere Alcibiadis parem diuitijs animum, & omnium iuuenum opulentorũ munificentiam. *Lib.1. de Benef. cap.7.*

Sic demus, quomodo vellemus accipere. Ante omnia libenter, citò, ſine vlla dubitatione. *Lib.2. de Benefic. cap.1.*

T. Eleemoſyna. Quid amplius à Chriſtiano doctore requiras? Præcipiunt itaque omnes auctores ſapiētiæ, quędam beneficia palam danda, quædam ſecretò: palàm, quæ conſequi glorioſum eſt: vt militaria dona, & honores, & quicquid aliud notitia pulchrius fit. Quæ rurſus non producunt, nec honeſtiorem faciunt, ſed ſuccurrunt infirmitati, egeſtati, ignominiæ: tacitè danda ſunt, vt nota ſint ſolis, quibus pro- „ ſunt. Interdum & ipſe qui iuuatur fallendus eſt: vt „ habeat, nec à quo acceperit, ſciat. Arceſilaus, vt aiũt,

amico

amico pauperi & paupertatē ſuam diſſimulāti, ægro autem, & ne hoc quidem confitenti, deeſſe ſibi in ſumptum ad neceſſarios vſus: cùm clam ſuccurrendum iudicaſſet, puluino eius ignorantis ſacculum ſubiecit, vt homo inutiliter verecundus, quod deſiderabat, inueniret, potius quàm acciperet. Quid ergo? ille neſciet à quo acceperit? Primùm neſciat, ſi hoc ipſum beneficij pars eſt. Denique ille neſciet accepiſſe ſe, ego ſciam dediſſe me. Parum eſt, inquis, parum, ſi fœnerare cogitas. Sed ſi dare, quo genere accipienti maximè profuturum erit, dabis. Contentus eris te teſte. Alioquin, non benefacere delectat, ſed videri bene feciſſe. Volo, vtique ſciat. Quid ſi illi vtilius eſt neſcire, ſi honeſtius, ſi gratius? non in aliam partem abibis? Volo vt ſciat. Ita tu hominē non ſeruabis in tenebris? *Lib.2.de Benef.cap.9.& 10.*

T. Conſcientia.

Si gratos vis habere quos obligas, non tātùm des oportet beneficia, ſed ames. *Lib.2.de Benef.cap.11.*

Vrbem cuidam Alexander donabat veſanus, & qui nihil animo niſi grande concipit. Cùm ille cui donabatur, ſeipſum menſus, tanti muneris inuidiam refugiſſet, dicens, non conuenire fortunæ ſuæ. Non quæro, inquit, quid te accipere deceat; ſed quid me dare. Animoſa vox videtur, & cùm regia ſit, eſt ſtultiſſima. Nihil enim per ſe quenquam decet. Refert quid, cui, quando, quare, vbi, & cætera: ſine quibus facti ratio non conſtabit. Tumidiſſimum animal, ſi illum accipere hoc non decet, nec te dare. *Lib.2.de Benef. cap.16.*

Maiore etiam delectu quærendum eſt, cui debeamus, quàm cui præſtemus. Nam vt non ſequantur vlla incommoda, (ſequuntur autem plurima) graue tormentum eſt debere, cui nolis. Contra, iucundiſſimum eſt, ab eo accepiſſe beneficium, quem amare etiam poſt iniuriam poſſis. *Lib.2.de Benef. cap.18.*

Simile. Non eſt beneficium quod in quæſtum mittitur. Hoc dabo, hoc recipiam, auctio eſt. Non dicam pudicam, quæ amatorem vt incenderet, repulit: quę aut legem, aut virum timuit, vt ait Ouidius: Quæ, quia non licuit, non dedit, illa dedit. Non immeritò in numerum peccantium refertur, quæ pudicitiam timori præſtitit, non ſibi. Eodem modo, qui beneficium vt reciperet dedit, non dedit. Nunquid dubium eſt, quin contraria ſit beneficio iniuria. Quomodo iniuriam facere per ſe vitanda atque fugienda res eſt: ſic, beneficium dare, per ſe expetendum. Illic turpitudo contra omnia præmia in ſcelus hortantia valet: ad hoc inuitat honeſti per ſe efficax ſpecies. *Lib.4.de Benef. cap. 14. & 15.*

Dij quoque, inquit, multa ingratis tribuunt, ſed illa bonis parauerunt. Cōtingunt autem etiam malis: quia ſeparari non poſſunt. Satius eſt autem prodeſſe etiam malis propter bonos, quàm bonis deeſſe propter malos. Itaq; quæ refers, diem, ſolē, hyemis æſtatiſque curſus, & media veris autumniq; temperamenta, imbres, & fontium hauſtus, ventorum ſtatos flatus, pro vniuerſis inuenerunt: excerpere ſingulos non potuerunt. Nec poterat lex caſuris imbribus dici, ne in malorum improborumq; rura defluerent. Medicina & ſceleratis opem miniſtrat. Compoſitiones remediorum ſalutariū nemo ſuppreſſit, ne ſanarentur indigni. Multum enim refert, vtrum aliquem non excludas, an eligas. Ius fori omnibus dicitur, pace etiam homicidæ fruuntur: ſua repetūt, etiam qui aliena rapuerūt. Percuſſores, & domi ferrum exercentes, murus ab hoſte defendit. Legum præſidio qui plurimum in illas peccauerunt, proteguntur. Quædam non poterant cæteris contingere, niſi vniuerſis darentur. *Lib.4.de Benef.cap.28.*

Propoſitum & optimi viri, & ingentis animi tandiu

liu ferre ingratum, donec feceris gratum. *Libro 5. de Bene. cap. 1.*

In beneficio hoc eſt probabile, & ſuſpiciendum, quod alteri vt aliquis prodeſſet, vtilitatis interim ſuæ oblitus eſt: quod alteri dedit ablaturus ſibi. *Lib. 1. de Bene. c. 11.* *T. Virtutis modus.*

Egregiè mihi videtur M. Antonius apud Rabirium poetam cùm fortunam ſuam tranſeuntem aliò videret, & ſibi nihil relictum, præter ius mortis, exclamare. Hoc habeo quodcunque dedi. O quantum habere potuit, ſi voluiſſet. Hæ ſunt diuitiæ certæ in quacunque ſortis humanæ leuitate, vno loco permanſuræ: quæ quo maiores fuerint, hoc minorem habebunt inuidiam. Quid tanquam tuo parcis? Procurator es. Omnia iſta quæ vos tumidos, & ſupra humana elatos, obliuiſci cogunt veſtræ fragilitatis, quæ ferreis clauſtris cuſtoditis armati: quæ alieno ſanguine raptæ: veſtro defenditis; propter quę claſſes cruentaturas maria deducitis; propter quæ quaſſatis vrbes: ignari quantum telorũ in aduerſos fortuna comparet: propter quæ ruptis toties affinitatis, amicitiæ, collegij fœderibus inter contendentes duos terrarum orbis eliſus eſt, non ſunt veſtra: in depoſiti cauſa ſunt: iam iamque ad alium dominum ſpectantia, aut hoſtes illa, aut hoſtilis animi ſucceſſor inuadet. Quæris, quomodo illa tua facias? dono dando. Confide ergo rebus tuis, & certam tibi earum atque inexpugnabilem poſſeſſionem para: honeſtiores illas, nõ ſolùm, ſed tutiores facturus. Illud quod ſpicis, quo te diuitem ac potentem putas, quandiu poſſides, ſub nomine ſordido iacet. Domus eſt, ſeruus eſt, nummi ſunt: cùm donaſti beneficium eſt. *Lib. 6. de Bene. c. 3.* *T. Eleemoſyna. Chriſtiana vox.*

Demetrio, ſi res noſtras aliquis Deorum poſſidendas velit tradere ſub lege certa, nec liceat donare, affirmauerim, repudiaturum, dicturumque; Ego verò

me ad iſtud inextricabile pondus non alligo. *Libr.7. de Bene.c.9.*

Errat tamen ſi quis exiſtimat cùm dicimus eum, qui beneficium dedit, obliuiſci oportere, excutere nos illi memoriam rei præſertim honeſtiſſimæ. Quædam præcipimus vltra modum, vt ad verum & ſuum redeant. Cum dicimus, meminiſſe non debet, hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec iactare, nec grauis eſſe. Quidam enim beneficiũ quod dederunt, omnibus circulis narrant. Hoc ſobrij loquuntur, hoc ebrij non continent, hoc ignotis ingerunt, hoc amicis committunt. Vt hæc nimia, & exprobratrix memoria ſubſideret, obliuiſci eum qui dedit iuſſimus: & plus imperando quàm præſtari poterat, ſilentium ſuaſimus. *Libro 7. de Bene. cap.22.*

Simile. Ariſtippus aliquando delectatus vnguento, Malè, inquit, iſtis effœminatis eueniat: qui rem tã bellam infamârunt. Idem dicendum eſt, malè iſtis improbis, & importunis beneficiorum ſuorum quadruplatoribus eueniat: qui tam bellam admonitionem inter amicos ſuſtulerunt. Ego tamen vtar hoc iure amicitiæ, & beneficiũ ab eo repetã, à quo petiſſem, qui alterius beneficij loco accepturus eſt, potuiſſe reddere. Nunquã, ne querens quidẽ dicam, Eiectum littore egentem excepi: & regni demens in parte locaui. Non eſt iſta admonitio, imò conuitium eſt. Hoc eſt in odium beneficia perducere. Hoc eſt, efficere, vt ingratum eſſe, aut liceat, aut iuuet. Satis abundeque eſt ſubmiſſis & familiaribus verbis memoriam reuocare. Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam dulce meum. Ille inuicem dicat, Quid ni merueris? eiectum littore egentem excepiſti. Sed nihil, inquit, profecimus, diſſimulat, oblitus eſt. Quid facere debeam? Quæris rem maximè neceſſariam, & in qua hanc materiam conſummari

decet.

ceet: quemadmodum videlicet ingrati ferendi ſint. Nimirum placido animo, manſueto, magno. Nunquam te tam inhumanus, & immemor & ingratus offendat, vt non tamen dediſſe delectet. Nunquam in has voces iniuria impellat. Vellem non feciſſe. Beneficij tui etiam infelicitas placeat. Semper illum pœnitebit, ſi te ne nunc quidē pœnitet. Non eſt quod indigneris tanquam aliquid noui acciderit: magis mirari debes, ſi non accidiſſet. Alium labor, alium impenſa deterret, alium periculum, alium turpis verecundia, ne dum reddit, fateatur accepiſſe: alium ignorantia officij, alium pigritia, alium occupatio. Aſpice quemadmodum immenſæ hominum cupiditates hient ſemper, & poſcant. Nō miraberis ibi neminem reddere, vbi nemo ſatis accipit. Quis eſt iſtorum tam firmæ voluntatis ac ſolidæ: vt tutò apud eum beneficia deponas? Alius libidine inſanit, alius abdomini ſeruit, alius lucroſus eſt, cuius ſummam non vinces, alius inuidia laborat, alius cæca ambitione, & in gladios ruente. Adijce torporem mentis ac ſenium: & huic contrariam inquieti pectoris agitationem, tumultusque perpetuos. Adijce æſtimationem ſui nimiam, & tumorē, ob quæ contemnendus eſt, inſolentem. Quid contumaciam in peruerſa nitentium, quid leuitatem ſemper aliquò tranſilientium loquar? Huc accedat temeritas præceps, & nunquam fidele conſilium daturus timor, & mille errores, in quibus voluimur. Audacia timidiſſimorum, diſcordia familiariſſimorum, & publicum malum incertiſſimis fidere, faſtidire poſſeſſa, optare quæ conſequi poſſe ſpes nō fuit. Inter affectus inquietiſſimos, rem quietiſſimam, fidem quæris? Si tibi vitæ noſtræ vera imago ſuccurrat, videberis tibi videre capræ maximæ ciuitatis faciem, in qua omiſſo pudoris rectique reſpectu, vires in conſilio ſunt, velut ſigno ad permiſcenda om-

T. Corrupti ſeculi mores.

nia

me ad iſtud inextricabile pondus non alligo. *Libr. 7. de Bene. c. 9.*

Errat tamen ſi quis exiſtimat cùm dicimus eum, qui beneficium dedit, obliuiſci oportere, excutere nos illi memoriam rei præſertim honeſtiſſimæ. Quædam præcipimus vltra modum, vt ad verum & ſuum redeant. Cum dicimus, meminiſſe non debet, hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec iactare, nec grauis eſſe. Quidam enim beneficiũ quod dederunt, omnibus circulis narrant. Hoc ſobrij loquuntur, hoc ebrij non continent, hoc ignotis ingerunt, hoc amicis committunt. Vt hæc nimia, & exprobratrix memoria ſubſideret, obliuiſci eum qui dedit iuſſimus: & plus imperando quàm præſtari poterat, ſilentium ſuaſimus. *Libro 7. de Bene. cap. 22.*

Simile. Ariſtippus aliquando delectatus vnguento, Malè, inquit, iſtis effœminatis eueniat: qui rem tã bellam infamârunt. Idem dicendum eſt, malè iſtis improbis, & importunis beneficiorum ſuorum quadruplatoribus eueniat: qui tam bellam admonitionem inter amicos ſuſtulerunt. Ego tamen vtar hoc iure amicitiæ, & beneficiũ ab eo repetã, à quo petiſſem, qui alteriu beneficij loco accepturus eſt, potuiſſe reddere. Nunquã, ne querens quidẽ dicam, Eiectum littore egentem excepi: & regni demens in parte locaui. Non eſt iſta admonitio, imò conuitium eſt. Hoc eſt in odium beneficia perducere. Hoc eſt, efficere, vt ingratum eſſe, aut liceat, aut iuuet. Satis abundeque eſt ſubmiſſis & familiaribus verbis memoriam reuocare. Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam dulce meum. Ille inuicem dicat, Quid ni merueris? eiectum littore egentem excepiſti. Sed nihil, inquit, profecimus, diſſimulat, oblitus eſt. Quid facere debeam? Quæris rem maximè neceſſariam, & in qua hanc materiam conſummari

cet: quemadmodum videlicet ingrati ferendi t.Nimirum placido animo, manſueto, magno. ınquam te tam inhumanus, & immemor & inatus offendat,vt non tamen dediſſe delectet.Nunam in has voces iniuria impellat. Vellem non feſe.Beneficij tui etiam infelicitas placeat. Semper ımi pœnitebit, ſi te ne nunc quidē pœnitet. Non quod indigneris tanquam aliquid noui accide rit: magis mirari debes,ſi non accidiſſet. Alium ıor,alium impenſa deterret,alium periculum, am turpis verecundia, ne dum reddit, fateatur acpiſſe: alium ignorantia officij,alium pigritia,ali occupatio. Aſpice quemadmodum immenſæ minum cupiditates hient ſemper,& poſcant. Nō raberis ibi neminem reddere, vbi nemo ſatis acit.Quis eſt iſtorum tam firmæ voluntatis ac ſoli vt tutò apud eum beneficia deponas? Alius libi e inſanit,alius abdomini ſeruit,alius lucroſus eſt, us ſummam non vinces,alius inuidia laborat, as cæca ambitione, & in gladios ruente. Adijce porem mentis ac ſenium: & huic contrariam inieti pectoris agitationem,tumultuſque perpetu- Adijce æſtimationem ſui nimiam, & tumorē, quæ contemnendus eſt, inſolentem. Quid contuciam in peruerſa nitentium,quid leuitatem ſemaliquò tranſilientium loquar? Huc accedat te ritas præceps, & nunquam fidele conſilium daus timor, & mille errores,in quibus voluimur. dacia timidiſſimorum,diſcordia familiariſſimon,& publicum malum incertiſſimis fidere, faſti e poſſeſſa,optare quæ conſequi poſſe ſpes nō funter affectus inquietiſſimos, rem quietiſſimam, in quæris? Si tibi vitæ noſtræ vera imago ſuccurat, videberis tibi videre capræ maximæ ciuitatis iem, in qua omiſſo ſudoris recticque reſpectu, vt in conſilio ſunt, velut ſigno ad permiſcenda om-

T. Corrupti ſeculi mores.

me ad iſtud inextricabile pondus non alligo. *Libr. 7. de Bene. c. 9.*

Errat tamen ſi quis exiſtimat cùm dicimus eum, qui beneficium dedit, obliuiſci oportere, excutere nos illi memoriam rei præſertim honeſtiſſimæ. Quædam præcipimus vltra modum, vt ad verum & ſuum redeant. Cum dicimus, meminiſſe non debet, hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec iactare, nec grauis eſſe. Quidam enim beneficiū quod dederunt, omnibus circulis narrant. Hoc ſobrij loquuntur, hoc ebrij non continent, hoc ignotis ingerunt, hoc amicis committunt. Vt hæc nimia, & exprobratrix memoria ſubſideret, obliuiſci eum qui dedit iuſſimus: & plus imperando quàm præſtari poterat, ſilentium ſuaſimus. *Libro 7. de Bene. cap. 22.*

Simile. Ariſtippus aliquando delectatus vnguento, Malè, inquit, iſtis effœminatis eueniat: qui rem tā bellam infamārunt. Idem dicendum eſt, malè iſtis improbis, & importunis beneficiorum ſuorum quadruplatoribus eueniat: qui tam bellam admonitionem inter amicos ſuſtulerunt. Ego tamen vtar hoc iure amicitiæ, & beneficiū ab eo repetā, à quo petiſſem, qui alteriu beneficij loco accepturus eſt, potuiſſe reddere. Nunquā, ne querens quidē dicam, Eiectum littore egentem excepi: & regni demens in parte locaui. Non eſt iſta admonitio, imò conuitium eſt. Hoc eſt in odium beneficia perducere. Hoc eſt, efficere, vt ingratum eſſe, aut liceat, aut iuuet. Satis abundeque eſt ſubmiſſis & familiaribus verbis memoriam reuocare. Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam dulce meum. Ille inuicem dicat, Quid ni merueris? eiectum littore egentem excepiſti. Sed nihil, inquit, profecimus, diſſimulat, oblitus eſt. Quid facere debeam? Quæris rem maximè neceſſariam, & in qua hanc materiam conſummari

decet.

·cet: quemadmodum videlicet ingrati ferendi
it. Nimirum placido animo, manſueto, magno.
unquam te tam inhumanus, & immemor & in-
atus offendat, vt non tamen dediſſe delectet. Nun-
ıam in has voces iniuria impellat. Vellem non fe-
ſſe. Beneficij tui etiam infelicitas placeat. Semper
um pœnitebit, ſi te ne nunc quidē pœnitet. Non
: quod indigneris tanquam aliquid noui accide
rit: magis mirari debes, ſi non accidiſſet. Alium T. Corrupti
oor, alium impenſa deterret, alium periculum, a- ſeculi mores.
ım turpis verecundia, ne dum reddit, fateatur ac- "
piſſe: alium ignorantia officij, alium pigritia, ali- "
n occupatio. Aſpice quemadmodum immenſæ "
ominum cupiditates hient ſemper, & poſcant. Nō "
iraberis ibi neminem reddere, vbi nemo ſatis ac- "
oit. Quis eſt iſtorum tam firmæ voluntatis ac ſoli- "
: vt tutò apud eum beneficia deponas? Alius libi "
ıe inſanir, alius abdomini ſeruit, alius lucroſus eſt, "
ius ſummam non vinces, alius inuidia laborat, a- "
ıs cæca ambitione, & in gladios ruente. Adijce "
rporem mentis ac ſenium: & huic contrariam in- "
ieti pectoris agitationem, tumultuſque perpetu- "
. Adijce æſtimationem ſui nimiam, & tumorē, "
quæ contemnendus eſt, inſolentem. Quid contu- "
aciam in peruerſa nitentium, quid leuitatem ſem- "
r aliquò tranſilientium loquar? Huc accedat te "
eritas præceps, & nunquam fidele conſilium da- "
us timor, & mille errores, in quibus voluimur. "
ıdacia timidiſſimorum, diſcordia familiariſſimo- "
n, & publicum malum incertiſſimis fidere, faſti- "
e poſſeſſa, optare quæ conſequi poſſe ſpes nō ſu- "
Inter affectus inquietiſſimos, rem quietiſſimam, "
em quæris? Si tibi vitæ noſtræ vera imago ſuc- "
rat, videberis tibi videre capræ maximæ ciuitatis "
iem, in qua omiſſo pudoris rectique reſpectu, vt "
i in conſilio ſunt, velut ſigno ad perniſcenda om- "

nia

me ad iſtud inextricabile pondus non alligo. *Libr. 7. de Bene. c. 9.*

Errat tamen ſi quis exiſtimat cùm dicimus eum, qui beneficium dedit, obliuiſci oportere, excutere nos illi memoriam rei præſertim honeſtiſſimæ. Quædam præcipimus vltra modum, vt ad verum & ſuum redeant. Cum dicimus, meminiſſe non debet, hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec iactare, nec grauis eſſe. Quidam enim beneficiũ quod dederunt, omnibus circulis narrant. Hoc ſobrij loquuntur, hoc ebrij non continent, hoc ignotis ingerunt, hoc amicis committunt. Vt hæc nimia, & exprobratrix memoria ſubſideret, obliuiſci eum qui dedit iuſſimus: & plus imperando quàm præſtari poterat, ſilentium ſuaſimus. *Libro 7. de Bene. cap. 22.*

Simile. Ariſtippus aliquando delectatus vnguento, Malè, inquit, iſtis effœminatis eueniat: qui rem tã bellam infamârunt. Idem dicendum eſt, malè iſtis improbis, & importunis beneficiorum ſuorum quadruplatoribus eueniat: qui tam bellam admonitionem inter amicos ſuſtulerunt. Ego tamen vtar hoc iure amicitiæ, & beneficiũ ab eo repetã, à quo petiſſem, qui alterius beneficij loco accepturus eſt, potuiſſe reddere. Nunquã, ne querens quidẽ dicam, Eiectum litiore egentem excepi: & regni demens in parte locaui. Non eſt iſta admonitio, imò conuitium eſt. Hoc eſt in odium beneficia perducere. Hoc eſt, efficere, vt ingratum eſſe, aut liceat, aut iuuet. Satis abundeque eſt ſubmiſſis & familiaribus verbis memoriam reuocare. Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam dulce meum. Ille inuicem dicat, Quid ni merueris? eiectum litiore egentem excepiſti. Sed nihil, inquit, profecimus, diſſimulat, oblitus eſt. Quid facere debeam? Quæris rem maximè neceſſariam, & in qua hanc materiam conſummari

:ceti quemadmodum videlicet ingrati ferendi
it.Nimirum placido animo, manſueto, magno.
unquam te tam inhumanus, & immemor & in-
atus offendat,vt non tamen dediſſe delectet.Nun-
iam in has voces iniuria impellat. Vellem non fe-
ſſe.Beneficij tui etiam infelicitas placeat. Semper
um pœnitebit, ſi te ne nunc quidẽ pœnitet. Non
t quod indigneris tanquam aliquid noui accide
rit: magis mirari debes,ſi non accidiſſet. Alium
bor,alium impenſa deterret,alium periculum, a
im turpis verecundia, ne dum reddit, fateatur ac-
piſſe: alium ignorantia officij,alium pigritia,ali-
n occupatio. Aſpice quemadmodum immenſæ
ominum cupiditates hient ſemper,& poſcant. Nõ
iraberis ibi neminem reddere, vbi nemo ſatis ac-
pit.Quis eſt iſtorum tam firmæ voluntatis ac ſoli-
e:vt tutò apud eum beneficia deponas? Alius libi
ne inſanit,alius abdomini ſeruit,alius lucroſus eſt,
ius ſummam non vinces,alius inuidia laborat, a-
is cæca ambitione, & in gladios ruente. Adijce
rporem mentis ac ſenium: & huic contrariam in-
iieri pectoris agitationem,tumultusque perpetu-
. Adijce æſtimationem ſui nimiam, & tumorẽ,
quæ contemnendus eſt, inſolentem.Quid contu-
aciam in peruerſa nitentium,quid leuitatem ſem-
r aliquò tranſilientium loquar? Huc accedat te
eritas præceps, & nunquam fidele conſilium da-
rus timor, & mille errores,in quibus voluimur.
idacia timidiſſimorum,diſcordia familiariſſimo-
m,& publicum malum incertiſſimis fidere, faſti-
e poſſeſſa,optare quæ conſequi poſſe ſpes nõ fu-
lu:er affectus inquietiſſimos, rem quietiſſimam,
em quæris? Si tibi vitæ noſtræ vera imago ſuc
rat,videberis tibi videre capiæ maximæ ciuitatis
iem, in qua omiſſo pudoris ac recti reſpectu, vi-
s in conſilio ſunt,velut ſigno ad permiſcenda om-

T. Corrupti ſeculi mores.

nia

Non eſt beneficium quod in quæſtum mittitur. Hoc dabo, hoc recipiam, auctio eſt. Non dicam pudicam, quæ amatorem vt incenderet, repulit: quę aut legem, aut virum timuit, vt ait Ouidius: Quæ, quia non licuit, non dedit, illa dedit. Non immeritò in numerum peccantium refertur, quæ pudicitiam timori præſtitit, non ſibi. Eodem modo, qui beneficium vt reciperet dedit, non dedit. Nunquid dubium eſt, quin contraria ſit beneficio iniuria. Quomodo iniuriam facere per ſe vitanda atque fugienda res eſt: ſic, beneficium dare, per ſe expetendum. Illic turpitudo contra omnia præmia in ſcelus hortantia valet: ad hoc inuitat honeſti per ſe efficax ſpecies. *Lib.4.de Benef. cap. 14. & 15.*

Simile.

Dij quoque, inquit, multa ingratis tribuunt, ſed illa bonis parauerunt. Cōtingunt autem etiam malis: quia ſeparari non poſſunt. Satius eſt autem prodeſſe etiam malis propter bonos, quàm bonis deeſſe propter malos. Itaq; quæ refers, diem, ſolē, hyemis æſtatiſque curſus, & media veris autumniq; temperamenta, imbres, & fontium hauſtus, ventorum ſtatos flatus, pro vniuerſis inuenerunt: excerpere ſingulos non potuerunt. Nec poterat lex caſuris imbribus dici, ne in malorum improborumq; rura defluerent. Medicina & ſceleratis opem miniſtrat. Compoſitiones remediorum ſalutariū nemo ſuppreſſit, ne ſanarentur indigni. Multum enim refert, vtrum aliquem non excludas, an eligas. Ius fori omnibus dicitur, pace etiam homicidæ fruuntur: ſua repetūt, etiam qui aliena rapuerūt. Percuſſores, & domi ferrum exercentes, murus ab hoſte defendit. Legum præſidio qui plurimum in illas peccauerunt, proteguntur. Quædam non poterant cæteris contingere, niſi vniuerſis darentur. *Lib.4.de Benef.cap.28.*

Propoſitum & optimi viri, & ingentis animi tandiu

diu ferre ingratum, donec feceris gratum. *Libro 5. de Bene. cap. 1.*

In beneficio hoc eſt probabile, & ſuſpiciendum, quod alteri vt aliquis prodeſſet, vtilitatis interim ſuæ oblitus eſt: quod alteri dedit ablaturus ſibi. *Lib. 5. de Bene. c. 11.* *T. Virtutis modus.*

Egregiè mihi videtur M. Antonius apud Rabirium poetam cùm fortunam ſuam transeuntem aliò videret, & ſibi nihil relictum, præter ius mortis, exclamare. Hoc habeo quodcunque dedi. O quantum habere potuit, ſi voluiſſet. Hæ ſunt diuitiæ certæ in quacunque ſortis humanæ leuitate, vno loco permanſuræ: quæ quo maiores fuerint, hoc minorem habebunt inuidiam. Quid tanquam tuo parcis? Procuratores. Omnia iſta quæ vos tumidos, & ſupra humana elatos, obliuiſci cogunt veſtræ fragilitatis, quæ ferreis clauſtris cuſtoditis armati: quæ alieno ſanguine raptæ: veſtro defenditis; propter quę claſſes cruentaturas maria deducitis; propter quæ quaſſatis vrbes: ignari quantum telorũ in aduerſos fortuna comparet: propter quæ ruptis toties affinitatis, amicitiæ, collegij fœderibus inter contendentes duos terrarum orbis eliſus eſt, non ſunt veſtra: in depoſiti cauſa ſunt: iam iamque ad alium dominum ſpectantia, aut hoſtes illa, aut hoſtilis animi ſucceſſor inuadet. Quæris, quomodo illa tua facias? dono dando. Confide ergo rebus tuis, & certam tibi earum atque inexpugnabilem poſſeſſionem para: honeſtiores illas, nõ ſolùm, ſed tutiores facturus. Illud quod ſuſpicis, quo te diuitem ac potentem putas, quandiu poſſides, ſub nomine ſordido iacet. Domus eſt, ſeruus eſt, nummi ſunt: cùm donaſti beneficium eſt. *Lib. 6. de Bene. c. 3.* *T. Eleemoſyna. Chriſtiana vox.*

Demetrio, ſi res noſtras aliquis Deorum poſſidẽdas velit tradere ſub lege certa, nec liceat donare, affirmauerim, repudiaturum, dicturumque; Ego verò

:ceat: quemadmodum videlicet ingrati ferendi
ıt. Nimirum placido animo, manſueto, magno.
unquam te tam inhumanus, & immemor & in-
'atus offendat, vt non tamen dediſſe delectet. Nun-
ıam in has voces iniuria impellat. Vellem non fe-
ſſe. Beneficij tui etiam infelicitas placeat. Semper
lum pœnitebit, ſi te ne nunc quidē pœnitet. Non
t quod indigneris tanquam aliquid noui accide
:rit: magis mirari debes, ſi non accidiſſet. Alium
bor, alium impenſa deterret, alium periculum, a
um turpis verecundia, ne dum reddit, fateatur ac-
:piſſe: alium ignorantia officij, alium pigritia, ali-
n occupatio. Aſpice quemadmodum immenſæ
ominum cupiditates hient ſemper, & poſcant. Nō
iraberis ibi neminem reddere, vbi nemo ſatis ac-
pit. Quis eſt iſtorum tam firmæ voluntatis ac ſoli-
e: vt tutò apud eum beneficia deponas? Alius libi
ne inſanit, alius abdomini ſeruit, alius lucroſus eſt,
ıius ſummam non vinces, alius inuidia laborat, a-
us cæca ambitione, & in gladios ruente. Adijce
ırporem mentis ac ſenium: & huic contrariam in-
uieti pectoris agitationem, tumultusque perpetu-
. Adijce æſtimationem ſui nimiam, & tumorē,
ɔ quæ contemnendus eſt, inſolentem. Quid contu-
aciam in peruerſa nitentium, quid leuitatem ſem-
:r aliquò tranſilientium loquar? Huc accedat te
eritas præceps, & nunquam fidele conſilium da-
ırus timor, & mille errores, in quibus voluimur.
udacia timidiſſimorum, diſcordia familiariſſimo-
ım, & publicum malum incertiſſimis fidere, faſti-
re poſſeſſa, optare quæ conſequi poſſe ſpes nō fu-
. Inter affectus inquietiſſimos, rem quietiſſimam,
dem quæris? Si tibi vitæ noſtræ vera imago ſuc
rat, videberis tibi videre capræ maximæ ciuitatis
ciem, in qua omiſſo ſ udoris recti que reſ ecto, vi
:s in conſilio ſunt, velut ſigno ad permiſcenda om-
nia

T. Corrupti ſeculi mores.

» nia dato. Non igni, non ferro abſtinetur. Soluta le-
» gibus ſcelera ſunt. Nec religio quidem (quæ inter ar-
» ma hoſtilia ſupplices texit) vllum impedimentum
» eſt ruentium in prædam. Hic ex priuato, hic ex pu-
» blico, hic ex prophano, hic ſacra rapit, hic effringit,
» hic tranſilit, hic, non contentus anguſto itinere, ip-
» ſa quibus arcetur, euertit: & in lucrum ruinæ venit.
» Hic ſine cæde populatur, hic ſpolia cruenta manu
» portat. Nemo non fert aliquid ex altero. In hac aui-
» ditate generis humani, næ tu nimis fortunæ com-
» munis oblitus es, qui quæris inter rapientes reue-
» rentem. Si indignaris ingratos eſſe, indignare luxu-
» rioſos, indignare auaros, indignare impudicos, in-
» dignare ægros, deformes, ſenes, pallidos. Eſt iſtud
T. Ingratitudo. graue vitium, eſt intolerabile, & quod diſſociet ho-
mines, quod concordiam, qua imbecillitas noſtra
» fulcitur, ſcindat & diſſipet. Sed vſque eò vul-
» gare eſt, vt illud nec qui queritur quidem effu-
» gerit.

» Cogita tecum, an quibuſcunque debuiſti gratiam
» retuleris, an nullum vnquam apud te perierit offici-
» um, an omnium te beneficiorum memoria comite-
» tur? Videbis quæ puero data ſunt, ante adoleſcenti-
» am elapſa: quæ in iuuenem collata ſunt, non perdu-
» raſſe in ſenectutem. Quædam perdidimus, quædam
» proiecimus, quædam è conſpectu noſtro paulatim
» exierunt: à quibuſdam oculos auertimus. Vt excu-
» ſem tibi imbecillitatem tuam, in primis fragilis eſt
» memoria, & rerum turbæ non ſufficit. Neceſſe eſt
» quantum recipit, emittat: & antiquiſſima recentiſſi-
» mis obruat. Sic factum eſt, vt minima apud te nutri-
» cis eſſet auctoritas: quia beneficium eius longius æ-
» tas ſequens poſuit. Sic factum eſt, vt præceptoris tibi
» non eſſet vlla veneratio. Sic euenit, vt circa conſula-
» ria occupato comitia, aut ſacerdotiorum candidato,
» quæſturæ ſuffragator excideret. Fortaſſe vitium, de
quo

uo quereris ſi te diligenter excuſſeris, in ſinu ínue- *T. Indignatio contra aliorum errata.*
ies. Iniquè publico iraſceris crimini, ſtultè tuo. Vt
ɔſoluaris, ignoſce. Meliorem illum facies, ferendo,
tique peiorem exprobrando. Non eſt, quòd fron- "
:m eius indures: ſine, ſi quid eſt pudoris reſidui, ſer-
:t. Sæpe dubiam verecundiam vox cõuitiantis cla- *T. Pudor.*
or rupit. Nemo id eſſe quod etiam videtur, timet: "
:prehenſus pudor amittitur. Perdidi beneficium. "
unquid quæ conſecrauimus, perdidiſſe nos dici-
us? Inter conſecrata beneficium eſt, etiam ſi malè
ſpondit bene collocatum. Non eſt ille, qualẽ ſpera-
mus. Simus nos quales fuimus, ei diſſimiles. *Lib. 7. Bene. cap. 25. 26. 27. 28. 29.*

Quæ ratio eſt exacerbare eum, in quẽ magna con-
leris, vt ex amico dubio fiat nõ dubius inimicus: &
ıtrocinium ſibi noſtra infamia quærat? Nec deſit
ıi dicat, Neſcio quid eſt, quod eum, cui tantum de-
ıit, ferre non potuit. Subeſt aliquid. Nemo non ſu-
:rioris dignitatẽ quęrendo, etiam ſi non inquina-
t, aſperſit. Nec quiſquam fingere contẽtus eſt leuia, "
m magnitudine mendacij fidem quærat. Quantò *T. Mendacium.*
a melior via, qua ſeruatur illi ſpes amicitiæ, & ſi
uerti ad ſanitatẽ velit, etiam amicitia. Vincit ma-
s pertinax bonitas. Nec quiſquam tam duri infe- "
que aduerſus diligenda animi eſt, vt etiam iniuri- "
ıs, bonos non amet, quibus hoc quoq; cœpit debe-
quod impunè nõ ſoluit. Ad illa itaq; cogitationes *T. Opificiũ.*
ıs flecte. Non eſt mihi relata gratia. Quid faciam? *T. Prouidentia.*
ıod dij omnium rerum optimi auctores: qui bene-
ia ignoranti dare incipiunt, ingratis perſeuerant.
ius illis obijcit negligentiam noſtri; alius iniqui- *T. Beneficia Dei.*
em. Alius illos extra mundum ſuum proijcit: &
ıauos, hebeteſque ſine luce, ſine vllo opere deſti- *T. Eleemoſyna.*
t. Alius Solem, cui debemus quod inter laborem
ietemque tempus diuiſimus, quod non tenebris *T. Dilectio inimicorum.*
merſi, confuſionem æternæ noctis effugimus,

quod

quod annum cu ſu ſuo temperat, & corpora alit, ſata euocat, percoquit fructus, ſaxum aliquod ignitũ, aut fortuitorum ignium globum, appellat. Nihilominus tamen more optimorum parentum, qui maledictis ſuorum infantium arrident, non ceſſant Dij beneficia congerere, de beneficiorum auctore dubitantibus: ſed æquali tenore bona ſua ſpargentes, populosq; diſtribuunt, vnam potentiã ſortiri, prodeſſe. Spargũt oportunis imbribus terras, maria flatu mouent, ſyderum curſu notant tempora, hyemes æſtatesq; interuentu lenioris ſpiritus molliunt, errorem labentium animarum placidi ac propitij ferũt. Imitemur illos. Demus, etiam ſi multa in irritũ data ſint. Demus nihilominus alijs, demus ipſis, apud quos iactura facta eſt. Neminem ad excitandas domos ruina deterruit, & cùm penates ignis abſumpſit, fundamenta repente adhuc area ponimus, & vrbes hauſtas ſæpius eodem loco condimus. Adeo ad bonas ſpes pertinax animus eſt. Terra, marique humana opera ceſſarent, niſi malè ruentia iterum tentare libuiſſet. Ingratus eſt. Non mihi fecit iniuriam, ſed ſibi. Ego beneficio meo cùm darem vſus ſum. Nec ideo pigrius dabo, ſed diligentius. Quod in hoc perdidi, ab alijs recipiam. Sed huic ipſi beneficium dabo iterum, & tanquam bonus agricola, cura cultuque ſterilitatem ſoli vincam. Perit mihi beneficium: iſte omnibus. Non eſt magni animi dare, & perdere. Hoc eſt magni animi, perdere, & dare. *Libro 7. de Bene. cap. 30. 31. & 32.*

Simile. *Simile.* *T. Magnanimitas.*

Nemo non cùm alteri prodeſt, ſibi profuit. *Epiſtola 82.*

Errat ſi quis exiſtimat facilẽ rem eſſe donare. Plurimum iſta res habet difficultatis, ſi modò conſilio tribuitur, non caſu & impetu ſpargitur. Hũc promereor, illi credo. Huic ſuccurro, huius miſereor. Illum inſtruo, dignum quem non deducat paupertas, non occu-

on occupatum teneat. Quibuſdam non dabo quis
is deſit: quia etiam ſi dedero, erit defuturum. Qui-
uſdam offeram, quibuſdam etiam inculcabo. Non
oſſum in hac re eſſe negligẽs, nunquam magis no-
ina facio, quàm cũ dono. Quid tu, inquis, recepturus,
donas? imò nõ perditurus. Eo loco ſit donatio,
nde repeti non debeat, reddi poſſit. Beneficium
ollocetur quemadmodum theſaurus altè obrutus,
uem non eruas, niſi fuerit neceſſe. Quid domus ipſa
iuitis viri; quantam habet benefaciendi materi-
n? Quis enim liberalitatem tantùm ad togatos vo-
it? Hominibus prodeſſe natura iubet, ſerui liberiuè
nt hi, ingenui, aut libertini, iuſtæ libertatis, an in-
r amicos datę; quid refert, vbicunque homo eſt,
i beneficio locus. Poteſt itaque pecuniam intra li-
en ſuum diffundere, & liberalitatem exercere: quæ
ò quia liberis debetur, ſed quia à libero animo pro-
ſiſcitur, ita nominata eſt. Hæc apud ſapientem, nec
quam in turpes indignosque impingitur: nec vn-
am ita defatigata erit, vt non quoties dignum in-
nerit, quaſi ex pleno fluat. *Libro de Vita beata ca-
e 24.*

Bis eſt gratum quod opus eſt, vltrò ſi offeras. *Ex
bl. Mi.*

Beneficia dare qui neſcit, iniuſtè petit. *Ex eodem.*

Beneficium dando accipit, qui digno dedit. *Ex
iem.*

Beneficia ſæpe dare, docere eſt reddere. *Ex eod.*

Liberalis etiam dandi cauſam excogitat. *Ex eod.*

Beneficia dignis vbi das, omnes obligas. *Ex eod.*

Cui ſemper des, vbi neges, rapere imperas. *Ex eod.*

Pecuniæ imperare oportet, non ſeruire. Pecunia
ti ſcias, ancilla eſt; ſi neſcias, domina. *Ex eodem.*

Pulcherrimum eſt, omnia præſtare, nihil exigen-
Ex eodem.

Quid eſt dare beneficium? Imitari Deum. *Ex eod.*

Nihil

Nihil negabis, quod petiturus es, nihil petas, quod negaturus ſis. *Ex eodem.*

„ Beneficium eſt, ſemper redde re bonitatis verba.
„ *Ex eod.*

Vide etiam contrarium huic, T. Auaritia.

Auaritia, Prodigalitas.

„ EMittit ſapiens illam vocem, quā Romanus Imperator emiſit, cùm illi ob virtutem & bene geſtam Rempublicam, tantum agri decerneretur, quātum arando vno die circuire potuiſſet. Non eſt, inquit, vobis opus ciue, cui plus opus ſit, quàm vni ciui. Quanto maioris viri pietas, reſpuiſſe hoc munus, quàm meruiſſe. Multi enim Imperatores, fines alijs abſtulerunt, ſibi nemo conſtituit. *Libro 7. de Bene. capite 7.*

T. Paupertas.

Quid agis auaritia, quot rerum caritate aurū tuum victū eſt? Omnia iſta quę retuli, in maiore honore pretióq; ſunt. Nunc volo tuas opes recognoſcere: Laminas vtriuſq; materiæ, ad quas cupiditas noſtra caligat. At mehercule terra, quæ quicquid vtile futurum nobis erat protulit, iſta defodit, & merſis, & vt noxijs rebus, ac malo gentium in medium prodituris, toto pondere incubuit. Video ferrum ex ijſdem tenebris eſſe prolatum, quibus aurum, & argentum: ne aut inſtrumentum in cædes mutuas deeſſet, aut pretium. Quid fœnus, & Kalendarium, & vſura, niſi humanæ cupiditatis extra naturam, quæſita nomina? Poſſum de rerum natura queri, quòd aurum argentumq; non interius abſconderit, quòd non illis maius, quàm quod detrahi poſſet, pondus iniecerit. Quid ſunt iſtæ tabulæ, quid computationes & venale tempus? Voluntaria mala, ex conſtitutione noſtra prodeuntia: in quibus nihil eſt, quod ſubijci oculis, quòd teneri manu poſſit, inanis auaritiæ ſomnia. O miſerum, ſi quem delectat ſui patrimonij liber

T. Luxus.

ber magnus, & vaſta ſpatia terrarũ colenda per vin-"
ctos, & immenſi greges pecorum per prouincias ac "
regna paſcendi, & familia bellicoſis nationibus ma-"
ior, & ædificia priuata laxitatem vrbium magna-"
rum vincentia. Cùm bene iſta, per quæ diuitias ſuas "
diſpoſuit ac fud it, circunſpexerit: ſuperbumque ſe "
fecerit, ſi quicquid habet, ei quod cupit comparet, "
pauper eſt. *Et mox*: Cùm Caius Cæſar Demetrio du- *T. Contemptus diuitiarum.*
centa talenta donaret, ridens reiecit: ne dignam qui-
dem ſummam iudicans, qua non accepta gloriare-
tur. Dij deæque, quàm puſillo illum animum, aut ho-"
norare voluit, aut corrumpere. Reddendum egregio "
viro teſtimonium eſt. Ingentem rem ab illo dici au-"
diui, cùm miraretur Caij dementiam, quòd ſe putâſ-"
ſet tanti poſſe mutari. Si tentare, inquit, me conſti-"
tuerat, toto illi fui experiendus imperio. *Libro 7. de* "
Bene. c. 10. & 11. "

Qui eget diuitijs, timet pro illis. Nemo autem ſol-
licito bono fruitur. Adijcere illis aliquid ſtudet, dũ
de incremento cogitat, oblitus eſt vſus, rationes ac-
cipit, forum conterit, kalendarium verſat, fit ex do-
mino procurator. *Epiſt. 14.*

Vidiſti aliquando canem, miſſa à domino fruſta *Simile.*
panis aut carnis aperto ore captantem? quicquid ex-
cepit protinus integrum deuorat: & ſemper ad ſpem
futuri inhiat. Idem euenit nobis: quicquid expe-
ctantibus fortuna proiecit, id ſine vlla voluptate de-
mittimus: ſtatim ad rapinam alterius erecti & at-
tenti. *Epiſt. 73.*

Quidquid nobis bono futurum erat, Deus & pares
noſter in proximo poſuit. Non expectauit inquiſiti-
onem noſtram, & vltrò dedit: nocitura altiſſimè
preſſit. Nihil niſi de nobis queri poſſumus. Ea quibus
periremus, nolente rerum natura, & abſcondente,
protulimus. *Epiſt. 111.*

Nunc mihi permitte narrare fabulã. Aſclepiodo-

tos auctor eſt. Demiſſos quàm plurimos à Philippo in metallũ antiquũ olim deſtitutũ, vt explorarẽt quæ vbertas eius eſſet, quis ſtatus, an aliquid futuris reliquiſſet vetus auaritia: deſcẽdiſſe illos cũ multo lumine, & multos duràſſe dies, deinde lõga via fatigatos, vidiſſe flumina ingentia, & cõceptus aquarũ inertiũ vaſtos, pares noſtris, nec cõpreſſos quidẽ terra ſupereminente, ſed liberæ laxitatis, nõ ſine horrore viſos. Cũ magna hæc legi voluptate, intellexi enim ſæculum noſtrũ, nõ nouis vitijs, ſed iã antiquitus traditis laborare: nec noſtra ætate primum auaritiã, venas terrarum lapidumq; rimatam, in tenebris malè obſtruſa quæſiſſe. Illi quoque maiores noſtri quos celebramus laudibus, quibus diſſimiles querimur nos eſſe, ſpe ducti, montes ceciderunt, & ſupra lucrum ſub ruina ſteterunt. Ante Philippum Macedonem reges fuerunt, qui pecuniam in altiſſimis vſq; latebris ſequerentur, & relicto ſpiritu libero, in illos ſe demitterent ſpecus, in quos nullum noctium, dierumque perueniret diſcrimen, & à tergo lucẽ relinquerent. Quæ tanta ſpes fuit? Quæ tanta neceſſitas hominem ad ſydera erectũ, incuruauit, & defodit, & in fundum telluris intimæ merſit, vt erueret aurum, nõ minore periculo quærendum, quàm poſſidendum? Propter hoc cuniculos egit, & circa prædã lutulentam incertamq; reptauit, oblitus dierum, oblitus naturæ melioris, à qua ſe auertit. Nulli ergo mortuo terra tã grauis eſt, quàm iſtis ſupra quos auaritia ingẽs terrarum pondus iniecit, quibus abſtulit cælum, quos in imo, vbi illud malum virus latitat, infodit. Illò deſcẽdere auſi ſunt, vbi nouam rerum poſitionem terrarumque pendentium habitus, ventoſque per cæcum inane experirentur, & aquarum in illis fluentium horridos fontes, & altam perpetuamque noctem. Deinde cum iſta fecerint, inferos metuunt. *Libr. 5. Nat. Quæſt. cap. 15.*

De

De contemptu pecuniæ multa dicuntur, & lógiſſimis orationibus hoc præcipitur; vt homines in animo non in patrimonio putent eſſe diuitias. Eum eſſe locupletem, qui paupertati ſuæ aptatus eſt, & paruo ſe diuitem fecit. Magis tamen feriuntur animi cum carmina eiuſmodi dicta ſunt.

Is minimò eget mortalis, qui minimum cupit.

Quod vult habet, qui velle quod ſatis eſt, poteſt. *Epiſt.109.*

Auarus ipſe miſeriæ cauſa eſt ſuæ. *Ex Publ. Mi.*

Auarus niſi cum moritur, nihil rectè facit. *Ex eod.*

Deſunt luxuriæ multa, auaritiæ omnia. *Ex eodem.*

Hæredis fletus, ſub perſona riſus eſt. *Ex eodem.*

In nullum auarus bonus eſt, in ſe peſſimus. *Ex eo.*

Inſtructa inopia eſt, in diuitijs cupiditas. *Ex eod.*

Monſtro ſimilis eſt auaritia ſenilis. *Ex eodem.* *T. Senectus.*

Negandi cauſa, nunquam auaro deficit. *Ex eodem.*

Pecunia non faciat auarum, ſed irritat. *Ex eodem.*

Quietiſſimè viuerēt homines in terris, ſi duo verba tollerentur, ſcilicet meum, & tuum. *Ex eodem.*

Qui paupertatem timet, timendus eſt. *Ex eodem.*

Tam deeſt auaro quod habet, quàm quod non habet. *Ex eodem.*

Auaro quid mali optes, niſi vt viuat diu? *Ex eod.*

Vide etiam T. Diuitiæ. & T. Paupertas.

Diuitiæ, Diuites.

Diſcedant aliquando iſta inſidioſa bona, & ſperantibus meliora, quàm aſſequutis. Si quid in illis eſſet ſolidi, aliquando & implerent. Quare potius à fortuna impetrem vt det, quàm à me ne petam? Quare autem petam oblitus fragilitatis humanæ? *Epiſt.15.*

Quod bonum eſt, bonos facit. Nam & in arte muſica quod bonum eſt, bonos facit muſicos. Fortuita bonum non faciunt, ergo non ſunt bona. Quod con-

temptiſſimo cuique contingere ac turpiſſimo poteſt, bonum non eſt. Opes autem & lenoni & laniſtæ contingunt, ergo non ſunt bona. *Epiſt. 88.*

Nulli nos vitio natura conciliat. Illa liberos ac integros genuit. Nihil quidē quod auaritiam noſtram irritaret, poſuit in aperto. Pedibus aurum & argentum ſubiecit, calcandumq; ac premendū dedit, quicquid eſt, propter quod calcamur ac premimur. Illa

T. Opificiū.

» vultus noſtros erexit in cælum, & quidquid magni-
» ficum mirumque fecerat, videri à ſuſpicientibus vo-
» luit: ortus occaſusque, & properantis mundi volubi-
» lem curſum, interdiu terrena aperientem, noctu cæ-
» leſtia: tardos ſyderum inceſſus, ſi compares toti, ci-
» tatiſſimos: ſi cogites, quanta ſpatia nunquam inter-
» miſſa velocitate circumeant: defectus Solis & Lunę inuicem obſtātium. Hæc ſupra nos natura diſponit. Aurum quidē & argentum, & propter iſta nunquam pacē agens ferrum, quaſi male nobis cōmitteretur, abſcondit. Nos in lucem propter quæ pugnaremus, extulimus. Nos & cauſas periculorum noſtrorum & inſtrumenta, diſiecto terrarū pondere eruimus. Nos fortunæ mala noſtra tradidimus, nec erubeſcimus ſumma apud nos haberi, quæ fuerant ima terrarum. Vis ſcire, quàm falſus oculos tuos decipit fulgor? Nihil eſt iſtis, quandiu merſa & inuoluta cœno ſuo iacent, fœdius, nihil obſcurius: quid ni? Quando per longiſſimorum cuniculorum tenebras extrahuntur: nihil eſt illis dum fiunt, & à fæce ſua ſeparantur, informius. Denique ipſos opifices intuere, per quorum manus ſterile terræ genus & informe perpurgatur: videbis quanta fuligine oblinantur. Atqui iſta magis inquinant animos, quàm corpora, & in poſſeſſore eorum, quàm in artifice plus eſt ſordium. *Epiſt. 95.*

Æſtimatio rerum.

» Abſtrahūt à recto diuitiæ, honores, potētiæ, & cętera, quæ opinione hominum chara ſunt, pretio ſuo vilia.

ilia. Neſcimus æſtimare res, de quibus non cum fa- "
a, ſed cum rerũ natura deliberandũ eſt. Nihil habẽt "
ta magnificum quod mentes noſtras in ſe trahat, "
ræter hoc quod mirari illa cõſueuimus. Non enim "
uia cõcupiſcenda illa laudantur, ſed quia laudata
nt, concupiſcuntur. Hanc præcedentem cauſam
abẽt diuitiæ. Inflãt animos, ſuperbiã & arrogantiã
ariunt, inuidiam contrahunt: eò vſque mentem a-
enant, vt fama pecuniæ nos etiam nocitura dele-
et. Bona, omni culpa carere decet: pura ſunt, non
rrumpunt animos, non ſolicitant: extollunt qui-
m animos, ſed ſine tumore. Quæ bona ſunt, fidu-
am faciunt, diuitiæ audaciã. Quæ bona ſunt, mag-
tudinem animi dant: diuitiæ inſolentiam. *Libro 1. paupertate.*

Facit quidem auidos nimia felicitas, nec tã tem- *T. Proſperitas.*
ratæ cupiditates ſunt vnquam: vt in eo quod con-
git, deſinant. Gradus à magnis ad maiora fit: & "
es improbiſſimas complectuntur inſperata aſſe- "
uti. *Lib. 1. de Clem. c. 1.* "

Sapiens non ſe indignum vllis muneribus putat,
on amat diuitias, ſed mauult. Non in animum il-
, ſed in domum recipit: nec reſpuit poſſeſſas, ſed
ntinet, & maiorem virtuti ſuæ materiam ſubmi-
ſtrari vult. Quid autem dubij eſt, quin maior ma-
ria ſapienti viro ſit animum explicãdi ſuum in di-
tijs, quàm in paupertate; cùm in hac vnum ge-
s virtutis ſit, non inclinari, nec deprimi in diui-
s, & temperantia, & liberalitas, & diligentia, & diſ-
ſitio, & magnificentia, campum habeant paten-
n: Non contemnet ſe ſapiens, etiam ſi fuerit mi-
næ ſtaturæ: eſſe tamen ſe procerum vellet: & ex-
corpore, ac amiſſo oculo, valebit: mallet tamen
i corporis eſſe robur. Et hæc ita, vt ſciat eſſe aliud
ſe valentius: malam valetudinem tolerabit, bo-
m optabit. Quædam enim etiamſi in ſummam

rei parua ſunt, vt & ſubduci ſine ruina principalis boni poſſint, adijciunt tamen aliquid ad perpetuam lætitiam, & ex virtute naſcentem. Sic illum afficiunt diuitiæ & exhilarant, vt nauigantem ſecutus & ferens ventus, vt dies bonus, & in pruina ac frigore apricus locus. Quis porro ſapientium noſtrorum dico (quibus vnum eſt bonum virtus) negat etiam hæc quæ indifferentia vocamus, habere in ſe aliquid pretij: & alia alijs eſſe potiora? Quibuſdam ex his tribuitur aliquid honoris, quibuſdam multum. Ne erres itaque: inter potiora diuitię ſunt.

Quid ergo, inquis, me derides, cum eundem apud te locum habeant, quem apud me? Vis ſcire quod nõ " habeant eundem locũ? Mihi diuitiæ ſi effluxerint, " nihil auferent, niſi ſemetipſas: tu ſtupebis, & vide- " beris tibi ſine te relictus, ſi illæ à te receſſerint. Apud me diuitiæ aliquem locum habebunt, apud te ſummum. Ac poſtremo, diuitiæ meæ ſunt, tu diuitiarum es. Deſine ergo philoſophis pecuniam interdicere. Nemo ſapientiã paupertate dãnauit. Habebit philoſophus amplas opes, ſed nulli detractas, nec alieno ſanguine cruẽtas, ſine cuiuſquã iniuria partas, ſine ſordidis quæſtubus: quarum tam honeſtus ſit exitus, quàm introitus: quibus nemo ingemiſcat, niſi malignus. In quantum vis exaggera illas, honeſta ſunt: in quibus cum multa ſint, quæ quiſque ſua dicere velit, nihil eſt, quod quiſquam ſuum poſſit dicere. Ille verò fortunæ benignitatem à ſe non ſubmouebit, & patrimonio per honeſta quæſito, nec gloriabitur, nec erubeſcet. Habebit tamen etiam quo glorietur, ſi aperta domo, & admiſſa in res ſuas ciuitate, poterit dicere, quod quiſque agnouerit, tollat. O magnum virum optimè diuitem, ſi poſt hanc vocem tãtundem habuerit: ita dico, ſi tuto & ſecurus ſcrutationem populo præbuerit: ſi nihil

il quiſquam apud illum inuenerit, quo manus inij-
iat, audacter & pro palàm erit diues. Sic ſapiens
ullum denarium intra limen ſuum admittat male
itrantem. Idem magnas opes munus fortunæ, fru-
tumque virtutis non repudiabit, nec excludet. Quid
nim eſt, quare illis bonum locum inuideat? veniāt,
oſpitentur. Nec iactabit illas, nec abſcondet. Alte-
am infruniti animi eſt, alterū timidi & puſilli: ve-
t magnum bonum intra ſinum continentis: nec,
dixi, eijciet illas è domo. Quid enim dicet? vtrum
inutiles eſtis, an ego vti diuitias neſcio? Quemad-
odum qui pedibus ſuis poterit iter conficere, aſcē-
ere tamen vehiculum mallet: ſic pauper, ſi poterit
ſe diues, volet: & habebit vtique opes: ſed tanquā
ues & auolaturas, nec vlli alij, nec ſibi graues eſſe
itietur. Donabit. Quid? Erexiſtis aures? Quid? Ex-
editis ſinum? Donabit, aut bonis, aut eis quos fa-
re poterit bonos. Donabit cum ſummo conſi-
o, digniſſimos eliget: vt qui meminerit, tam
penſorum, quàm acceptorum rationem eſſe
ddendam. Donabit ex recta & probabili cau-
. Nam inter turpes iacturas malum munus eſt,
abebit ſinum facilem non perforatum: ex quo
ulta exeant, & nihil excidat. *Libro de Vita beata ca-
e 22. & 23.*

Quid ergo inter me ſtultum & te ſapientē virum
tereſt: ſi vterque habere volumus? Plurimum, Di-
tiæ apud ſapientem virum in ſeruitute ſunt, apud
ltum in imperio. Sapiens diuitijs nihil permittit,
bis diuitiæ omnia. Vos tanquam aliquis vobis æ-
nā poſſeſſionem earum promiſerit, aſſueſcitis il-
, & hæretis: ſapiens tunc paupertatē præcipue me-
atur, cum in medijs diuitijs conſtitit. Nunquam
perator ita paci credit, vt non ſe præparet bello,
d etiam ſi nō geritur, indictum eſt. Vos domus
rmoſa, tanquā nec ardere, nec ruere poſſit, inſo- *Simile.*

 lentes,

8 lentes, vos opes tanquam periculum omne tranſceſ-
derint, maioresque ſint, quàm quibus conſumendis
Simile. ſatis virium habeat fortuna, obſtupefaciunt. Otioſi diuitijs luditis, nec prouidetis illarum periculum: ſicut barbari plerumque incluſi, & ignari machinarum, ſegnes laborem obſidentium ſpectant, nec quò illa pertineant, quæ ex longinquo ſtruuntur, intelligunt. Idem vobis euenit. Marcetis in veſtris rebus, „ nec cogitatis quot caſus vndique immineant, iam „ iamque pretioſa ſpolia daturi. Sapienti quiſquis abſtulerit diuitias, omnia illi ſua relinquet. Viuit enim præſentibus lætus, futuris ſecurus. Nihil

T. Vulgus. « magis, Socrates inquit, perſuaſi mihi, quàm ne ad

T. Contra detractores. ad opiniones veſtras actum vitæ meæ flecterem. Solita conferre vndique verba, non conuitiari vos pu„ tabo, ſed vagire velut infantes miſerrimos. *Libro de* „ *Vita beata c. 26.*

Vide etiam finitimos huic titulos, Auaritiam, Fortunã.

Paupertas.

NOn puto pauperem, cui quantulumcumque ſupereſt, ſat eſt. *Epiſt. 1.*

Cui cum paupertate bene cõuenit, diues eſt. Quid refert quantum illi in arca, quantum in horreis iaceat, quantum paſcat, aut fœneret, ſi alieno imminet, ſi non acquiſita, ſed acquirenda computat? Quis ſit diuitiarum modus quæris? Primus habere quod neceſſe eſt: proximus, quod ſat eſt. *Epiſt. 2.*

Magnæ diuitiæ ſunt lege naturæ compoſita paupertas. Lex autẽ illa naturæ ſcis quos nobis terminos ſtatuit. Non eſurire, non ſitire, non algere. Vt famẽ ſitimq; depellas, non eſt neceſſe ſuperbis aſſidere liminibus, nec ſupercilium graue, & contumelioſam etiam humanitatem pati. Non eſt neceſſe maria tentare, nec ſequi caſtra. Parabile eſt, quod natura deſiderat, & expoſitum. Ad ſuperuacua ſudatur,

ſudatur. Illa ſunt quæ togam conterunt, quæ nos ſe-
neſcere ſub tentorio cogunt, quæ in aliena littora
impingunt. Ad manum eſt, quod ſat eſt. *Epiſt.4.*

Ab Epicuro dictum eſt, Si ad naturam viues, nunquam eris pauper: ſi ad opiniones, nũquam eris diues. Exiguum natura deſiderat, opinio immenſum. Congeratur in te quicquid multi locupletes poſſederunt, vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat, auro tegat, purpura veſtiat, & eò deliciarum opumque perducat, vt terram marmoribus abſcondas, & non tantùm habere tibi liceat, ſed calcare diuitias: accedant ſtatuæ, & picturę, & quicquid ars vlla luxuriæ elaborauit: maiora cupere ab his diſces. Naturalia deſideria finita ſunt: ex falſa opinione naſcentia, vbi deſinant, non habent: nullus enim terminus falsò eſt. Via eunti, aliquid extremũ eſt; error immenſus eſt. Retrahe ergo te à vanis: & cùm voles ſcire quod petis, vtrum naturalem habeat, an cæcam cupiditatem, conſidera an poſſit alicubi cõſiſtere. Si longè progreſſo ſemper aliquid longius reſtat, ſcito id naturale non eſſe. *Epiſt.16.* *Simile.*

Repræſentat opes ſapientia: quas cuicunque fecit, ſuperuacuas dedit. Poteram hoc loco epiſtolã claudere, niſi te malè inſtituiſſem. Reges Parthos non poteſt quiſquam ſalutare ſine munere: tibi vale dicere non licet gratis. Quid iſtuc? ab Epicuro mutuum ſumam. Multis, paraſſe diuitias, non finis miſeriarum fuit, ſed mutatio. Non hoc miror. Nõ eſt enim in rebus vitium, ſed in ipſo animo. Illud quod paupertatem nobis grauem fecerat, & diuitias graues fecit. Quemadmodum nihil differt, vtrum ægrũ in ligneo lecto, an in aureo colloces (quocunque illum transtuleris, morbum ſuum ſecum transfert) ſic nihil refert, vtrum animus æger in diuitijs, an in paupertate ponatur: malum ſuum illum ſequitur. *Epiſt.17.* *Simile.*

Chriſtiana vox. Nemo alius eſt Deo dignus, quàm qui opes contempſit: quarum poſſeſſione tibi non interdico: ſed efficere volo, vt illas intrepidè poſſideas: quod vno conſequeris modo, ſi te etiam ſine illis beatè victurum perſuaſeris tibi, ſi illas tanquam exituras ſemper aſpexeris. *Epiſt.18.*

T. Magnanimitas. Ille ingentis animi eſt, qui diuitias circunfuſas ſibi, multum diuque miratus quòd ad ſe venerint: " ſuas audit magis eſſe quàm ſentit. Multum eſt non " corrumpi diuitiarum contubernio. Magnus eſt ille, " qui in diuitijs pauper eſt, ſed ſecurior, qui caret di" uitijs. *Epiſt.20.*

Quoties aliquid inueni, nō expecto donec dicas, in commune: ipſe mihi dico. Quid ſit quod inuenerim quæris? Sinum laxa: merum lucrum eſt. Docebo quomodo fieri diues celerrimè poſſis, quod valde cupis audire. Nec immerito: ad maximas te diuitias compendiaria ducam. Opus erit tamen tibi creditore, vt negotiari poſſis. Aes alienum facias

T. Parſimonia. oportet: ſed nolo per interceſſorem mutueris nolo proxonetæ nomen tuum jactentur. Paratum tibi " creditorem dabo. Catonianum illud à te mutuum " ſumes. Quātuluncunq; eſt, ſatis erit, ſi quidquid de" erit, id à nobis petierimus. Nihil Nihil enim mi Lu" cili intereſt, vtrū non deſideres, an habeas. Sūma rei " in vtroq; eadem eſt. Nec illud præcipio, vt aliquid " naturæ neges: contumax eſt: non poteſt vinci: ſuum " poſcit: ſed vt quicquid naturam excedit, ſcias preca" rium eſſe, non neceſſarium. Eſurio: edendum eſt. " Vtrum hic panis ſit plebeius, an ſiligineus, ad natu" ram nihil pertinet. Illa ventrem non delectari vult, " ſed impleri. Sitio. Vtrum hæc aqua ſit, quam ex la" cu proximo excepero: an ea quam multa niue eliſe" ro, vt rigore refrigeretur alieno, ad naturam nihil " pertinet. Illa hoc vnum iubet, ſitim extingui. Vtrū " ſit aureum poculum, an cryſtallinū, an vitreum, an

tybur-

urtinus calix, an manus concaua nihil refert. Fi- "
n omnium rerum ſpecta, & ſuperuacua dimittes. "
nes me appellat: ad proxima quæque porrigatur "
nus. En ipſa mihi commendauit, quodcunque "
nprehendero. Nihil contemnit eſuriens. Quid "
rgo quod me delectauerit, quæris? Videtur mihi "
egiè dictum. Sapiens diuitiarum naturalium eſt "
eſitor acerrimus, Inani me, inquis, lance mune- "
Quid eſt illud inane? Nam ergo iam parauerám "
os. Circunſpiciebam in quod me mare negoci- "
tus immitterem: quod publicum agitarem: quas "
erſerem merces. Decipere eſt illud, docere pau-
tatem, cùm diuitias promiſeris. Ita tu pauperem
icas cui nihil deeſt? Suo, iniquis, & patientiæ
beneficio, non fortunæ. Ideò ergo illum nõ iu-
as diuitem: qua diuitiæ eius deſinere non poſ-
t? Vtrum malis habere multum, an ſatis? Qui
ltum habet, plus cupit: quod eſt argumentum,
n dum illum ſatis habere. Qui ſatis habet, conſe-
atus eſt (quod nunquam diuiti contigit) finem.
s ideo non putas eſſe diuitias, quia propter illas
no proſcriptus eſt? quia propter illas nulli vene-
m filius, nulli vxor impegit? quia in bello tu-
ſunt? quia in pace otioſæ? quia nec habere illas
iculoſum eſt nec operoſum diſponere? An parũ
et, qui tantum non alget, non eſurit, non ſitit?
s Iuppiter non habet, Nunquam parum eſt, cui
is eſt. Nũquam multum eſt cui ſatis non eſt. Poſt
iũ & Indos, pauper eſt Alexander Macedo, quę-
quod ſuũ faciat, ſcrutatur maria ignota, in Ocea-
m claſſes mittit nouas, & (vt ita dicã) mundi clau-
perrũpit. Quod naturæ ſatis eſt, homini nõ eſt.
ientus eſt, qui cõcupiſceret aliquid poſt omnia.
ta eſt cæcitas mentiũ, & tanta initiorũ ſuorum
icuiq;, cùm proceſſit obliuio. Ille modo ignobilis
guli nõ ſine cõtrouerſia domin⁹: de tãto fine ter-
rarum

terrarum per ſuum rediturus orbem triſtis. Neminē pecunia diuitem fecit: imò contra, nulli non maiorem ſui cupiditatem incuſſit. Quæris quæ ſit huius
" rei cauſa? Plus incipit habere poſſe, qui plus habet.
" At hic, qui ſe ad id quod natura exigit compoſuit,
" non tantùm extra ſenſum eſt paupertatis, ſed extra metum.

At excæcant populum, & in ſe conuertunt opes: ſi numerati multum ex aliqua domo effertur: ſi multum auri tecto quoque eius illinitur: ſi mamilla aut corporibus electa, aut ſpectabilis cultu eſt. Omnium iſtorum felicitas in publicum ſpectat: ille, quē
T. Felicitas. nos & populo & fortunæ ſubduximus, beatus in-
" trorſum eſt. Nam quod ad illos pertinet, apud quos falſo diuitiarum nomen inuaſit, occupata paupertas, ſic diuitias habent, quomodo habere dicimus
Simile. febrem, cùm illa nos habet. E contrario dicere de-
" bemus, febris illum tenet: eodem modo dicere de-
" bemus, diuitiæ illum tenent. *Epiſt.120.*

" Ad hoc vnum amanda eſt paupertas, quod à quibus ameris, oſtendat. *Lib. de paupertate.*

Paupertas mihi grauis eſt. Imò tu grauior paupertati. Non in paupertate vitium eſt, ſed in paupere. Illa expedita eſt, hilaris, tuta. Pauper ſum. Neſcis te opinione, non re laborare. Pauper es, quia videris. Pauper ſum. Nihil deeſt auibus. Pecora in diem viuunt, feris ad alimenta ſolitudo ſua ſufficit. Accepit ille grandem pecuniam. Ergo & ſuperbiam. *Libro de Remed. Fortuit.*

Pecuniam perdidi. Fortaſſe te illa perdidiſſet. Pecuniam perdidi: ſed habuiſti. Pecuniam perdidi. Sed habebis inde periculi minus. Pecuniam perdidi. O te felicem, ſi cum illa auaritiã perdidiſti? Sed ſi manet illa apud te, es tamen vtcunq; felicior: quod tanto malo materia ſubducta eſt. Perdidi pecuniam: & illa quidem quàm multos. Eris nunc in via expeditior,

r, domitutior. Non habebis, ſed non timebis
redem. Exonerauit te fortuna, ſi intelligis, & tu-
re loco poſuit. Damnum putas: remedium eſt.
fles, gemis, miſerum te clamitas, quod opibus ex-
ſus es. Tuo vitio iſta tibi iactura tam triſtis eſt:
n tam moleſtè ferres, ſi tanquam perditurus ha-
iſſes. *Lib. de Remed. Fortuit.*

Tranſeamus ad patrimonia, maximam huma- *T. Diuitiæ.*
rum ærumnarum materiam. Nam ſi omnia alia
ibus angimur compares, mortes, ægrotationes,
tus, deſideria, dolorum laborumq; patientiam,
n ijs, quæ nobis mala pecunia noſtra exhibet, hęc
s multũ prægrauabit. Itaq; cogitandũ eſt, quan-
euior dolor ſit, non habere quàm perdere: & in-
igimus paupertatem eò minorem tormentorũ,
minorẽ damnorum eſſe materiam. Erras enim
utas animoſius detrimẽta diuites ferre. Maximis *Simile.*
imiſq; corporibus par eſt dolor vulneris. Bion
ganter ait, Nõ minus moleſtum eſſe caluis, quàm
natis pilos velli. Idem ſcias licet de pauperibus
upletibusque: par illis eſſe tormentum. Vtriſque
m pecunia ſua adhæſit: nec ſine ſenſu auelli po-
. Tolerabilius autem eſt, vt dixi, faciliusq; non
uirere, quàm amittere. Ideoque lætiores videbis
s nunquam fortuna reſpexit, quàm quos deſe-
. Vidit hoc Diogenes vir ingentis animi, & effe-
ne quid ſibi eripi poſſet. Tu iſtud paupertatem,
piam, egeſtatem voca, & quod voles ignomini-
n ſecuritati nomen impone. Putabo hunc non
felicem, ſi quem mihi alium inueneris, cui ni-
pereat. Aut fallor, aut regnum eſt inter auaros,
unſcriptores, latrones, plagiarios, vnum eſſe cui
eri non poſſit. Si quis de felicitate Diogenis du-
t, poteſt idem dubitare & de Deorum immorta- *T. Felicitas.*
n ſtatu, an parum beatè degent, quod illis non
dia nec horti ſint, nec alieno colono rura pre-
tioſa,

„ tioſa, nec grande in foro fœnus. Non te pudet quiſ-
„ quis diuitijs ad ſtupes? Reſpice agedum mundum,
„ Nudos videbis Deos,omnia dantes,nihil habentes.
„ Hunc tu pauperem putas, an Dijs immortalibus ſi-
„ milem,qui ſe fortuitis omnibus exuit? Feliciorem
„ tu Demetrium Pompeianum vocas: quem non pu-
„ duit locupletiorē eſſe Pompeio? Numerus illi quo-
„ tidie ſeruorum, velut imperatori exercitus, refere-
„ batur. At Diogeni ſeruus vnicus fugit,nec eum re-
„ ducere cum monſtraretur,tanti putauit. Turpe eſt,
„ inquit, Manem ſine Diogene poſſe viuere. Diogenē
„ iam ſine Mane non poſſe. Videtur mihi dixiſſe,Age
„ tuum negotium fortuna: nihil apud Diogenem tui
„ eſt: Fugit mihi ſeruus imò liber abijt. Familia veſti-
„ arium petit victumque. Tot ventres auidiſſimorum
„ animalium tuendi ſunt. Emenda veſtis, & cuſtodi-
„ endæ rapaciſſimæ manus & flentium deteſtanti-
„ umq; miniſterijs vtēdum. Quantò ille felicior, qui
„ nihil vlli debet, niſi quod facillimè negat ſibi. Sed
„ quoniam non eſt tantum roboris nobis, anguſtan-
„ da certè ſunt patrimonia: vt minus ad iniurias for-
Simile. „ tunæ ſimus expoſiti. Habiliora ſunt corpora in bel-
„ lo quæ in arma ſua contrahi poſſunt, quàm quæ ſu-
„ perfunduntur, & vndiq; magnitudo ſua vulneribus
„ obiecit. Optim⁹ pecuniæ modus eſt, qui nec in pau-
„ pertatē cadit, nec procul à paupertate diſcedit. Pla-
De Parſimo- cebit autē hæc vobis menſura, ſi prius parſimonia
nia. placuerit: ſine qua nec vllæ opes ſufficiūt, nec vllæ
„ non ſatis patent: præſertim cùm in vicino remediū
„ ſit, & poſſit ipſa paupertas in diuitias ſe, aduocata
„ frugalitate, conuertere. Aſſueſcamus à nobis remo-
„ uere pompam, & vſu rerum ornamenta metiri. Ci-
„ bus famem domet, potio ſitim: libido neceſſe eſt ef-
„ fluat. Diſcamus membris noſtris inniti, cultum vi-
„ ctumque non ad noua exempla componere, ſed vt
„ maiorum ſuadēt mores. Diſcamus continentiā au-

gere,

e, luxuriam coërcere, gulam temperare, iracun- "
m lenire, paupertatem æquis oculis aſpicere, fru- "
ſtatem colere, etiam ſi nos pudebit, deſiderijs na- "
alibus paruo parata remedia adhibere: ſpes ef- "
natas, & animum in futura eminẽtem, velut ſub "
culis habere, id agere vt diuitias à nobis potius q̃ "
ortuna petamus. Non poteſt inquam tanta varie- "
& iniquitas caſuum ita depelli, vt non multum *Simile.*
cellarum irruat magna armamenta pandenti- "
. Cogendæ in arctum res ſunt, vt tela in vanum *T. Aduerſi-*
ant. Ideoq; exilia interdum calamitatesq; in re- *tas.*
dium ceſſere, & leuioribus incommodis grauio- "
anata ſunt, vbi parũ audit præcepta animus, nec "
ari mollius poteſt. Quid ni conſulitur: ſi & pau- "
tas & ignominia, & rerũ euerſio adhibetur: Malo "
lum opprimitur. Aſſueſcamus ergo cœnare poſ- *T. Parſimo-*
ne populo, & ſeruis paucioribus ſeruiri, & veſtes *nia.*
are in quod inuentæ ſunt, habitare contractius. "
a. de Tranq. vit. cap. 8. & 9. "
n paupertate nihil mali eſſe, quiſquis (modo nõ "
a peruenit in inſaniam omnia ſubuertentis aua- "
æ ac luxuriæ) intelligit. Quantulum eſt enim "
d in tutelam hominis neceſſarium ſit, & cui de- "
hoc poteſt, vllam modo virtutẽ habenti? Quod "
e quidem pertinet, intelligo me non opes, ſed "
upationes perdidiſſe: corporis exigua deſideria "
: frigus ſubmouere vult, alimentis famem ac ſi- *T. Gula, Lu-*
extinguere, quicquid extra concupiſcitur, vitijs *xus.*
vſibus laboratur: non eſt neceſſe omne perſcru- "
profundum, nec ſtrage animaliũ ventrem one- "
, nec conchylia vltimi maris ex ignoto littore "
re. Dij iſtos Deæque perdant, quorum luxuria "
inuidioſi imperij fines tranſcendit. Vltra Pha- "
capi volunt, quod ambitioſam popinam inſtru "
nec piget à Parthis à quibus nondum pœnas re "
nus, aues petere. Vndiq; conuehũt omnia nota "
faſti-

rei parua ſunt, vt & ſubduci ſine ruina principali boni poſſint, adijciunt tamen aliquid ad perpetuam lætitiam, & ex virtute naſcentem. Sic illum afficiunt diuitiæ & exhilarant, vt nauigantem ſecurus & ferens ventus, vt dies bonus, & in pruina ac frigore apricus locus. Quis porro ſapientium noſtrorum dico (quibus vnum eſt bonum virtus) negat etiam hæc quæ indifferentia vocamus, habere in ſe aliquid pretij: & alia alijs eſſe potiora? Quibuſdam ex his tribuitur aliquid honoris, quibuſdam multum. Ne erres itaque: inter potiora diuitię ſunt.

Quid ergo, inquis, me derides, cum eundem apud te locum habeant, quem apud me? Vis ſcire quod nō habeant eundem locū? Mihi diuitiæ ſi effluxerint, nihil auferent, niſi ſemetipſas: tu ſtupebis, & videberis tibi ſine te relictus, ſi illæ à te receſſerint. Apud me diuitiæ aliquem locum habebunt, apud te ſummum. Ac poſtremo, diuitiæ meæ ſunt, tu diuitiarum es. Deſine ergo philoſophis pecuniam interdicere. Nemo ſapientiā paupertate dānauit. Habebit philoſophus amplas opes, ſed nulli detractas, nec alieno ſanguine cruētas, ſine cuiuſquā iniuria partas, ſine ſordidis quæſtubus: quarum tam honeſtus ſit exitus, quàm introitus: quibus nemo ingemiſcat, niſi malignus. In quantum vis exaggera illas, honeſta ſunt: in quibus cum multa ſint, quæ quiſque ſua dicere velit, nihil eſt, quod quiſquam ſuum poſſit dicere. Ille verò fortunæ benignitatem à ſe non ſubmouebit, & patrimonio per honeſta quæſito, nec gloriabitur, nec erubeſcet. Habebit tamen etiam quo glorietur, ſi aperta domo, & admiſſa in res ſuas ciuitate, poterit dicere, quod quiſque agnouerit, tollat. O magnum virum optimè diuitem, ſi poſt hanc vocem tātundem habuerit: ita dico, ſi tutę & ſecurus ſcrutationem populo præbuerit: ſi nihil

il quiſquam apud illum inuenerit, quo manus inij-
at, audacter & pro palàm erit diues. Sic ſapiens
ullum denarium intra limen ſuum admittat male
ırantem. Idem magnas opes munus fortunæ, fru-
ūmque virtutis non repudiabit, nec excludet. Quid
ım eſt, quare illis bonum locum inuideat? veniāt,
oſpitentur. Nec iactabit illas, nec abſcondet. Alte-
ū infruniti animi eſt, alterū timidi & puſilli: ve-
t magnum bonum intra ſinum continentis: nec,
dixi, eijciet illas è domo. Quid enim dicet? vtrum-
inutiles eſtis, an ego vti diuitias neſcio? Quęmad-
odum qui pedibus ſuis poterit iter conficere, aſcē-
re tamen vehiculum mallet: ſic pauper, ſi poterit
ſe diues, volet: & habebit vtique opes: ſed tanquā
ues & auolaturas, nec vlli alij, nec ſibi graues eſſe
itietur. Donabit. Quid? Erexiſtis aures? Quid? Ex-
ditis ſinum? Donabit, aut bonis, aut eis quos fa-
re poterit bonos. Donabit cum ſummo conſi-
), digniſſimos eliget: vt qui meminerit, tam
penſorum, quàm acceptorum rationem eſſe
ddendam. Donabit ex recta & probabili cau-
. Nam inter turpes iacturas malum munus eſt,
abebit ſinum facilem non perforatum: ex quo
ulta exeant, & nihil excidat. *Libro de Vita beata ca-
e 22. & 23.*

Quid ergo inter me ſtultum & te ſapientē virum
tereſt: ſi vterque habere volumus? Plurimum, Di-
tiæ apud ſapientem virum in ſeruitute ſunt, apud
ltum in imperio. Sapiens diuitijs nihil permittit,
bis diuitiæ omnia. Vos tanquam aliquis vobis æ-
nā poſſeſſionem earum promiſerit, aſſueſcitis il-
, & hæretis: ſapiens tunc paupertatē præcipue me-
tatur, cum in medijs diuitijs conſtitit. Nunquam
nperator ita paci credit, vt non ſe præparet bello,
od etiam ſi nō geritur, indictum eſt. Vos domus *Simile.*
mnoſa, tanquā nec ardere, nec ruere poſſit, inſo-

ſudatur. Illa ſunt quæ togam conterunt, quæ nos ſeneſcere ſub tentorio cogunt, quæ in aliena littora impingunt. Ad manum eſt, quod ſat eſt. *Epiſt.4.*

Ab Epicuro dictum eſt, Si ad naturam viues, nunquam eris pauper: ſi ad opiniones, nũquam eris diues. Exiguum natura deſiderat, opinio immenſum. Congeratur in te quicquid multi locupletes poſſederunt, vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat, auro tegat, purpura veſtiat, & eò deliciarum opumque perducat, vt terram marmoribus abſcondas, & non tantùm habere tibi liceat, ſed calcare diuitias: accedant ſtatuæ, & picturę, & quicquid ars vlla luxuriæ elaborauit: maiora cupere ab his diſces. Naturalia deſideria finita ſunt: ex falſa opinione naſcentia, vbi deſinant, non habent: nullus enim terminus falsò eſt. Via cunti, aliquid extremũ eſt; error immenſus eſt. Retrahe ergo te à vanis: & cùm voles ſcire quod petis, vtrum naturalem habeat, an cæcam cupiditatem, conſidera an poſſit alicubi cõſiſtere. Si longè progreſſo ſemper aliquid longius reſtat, ſcito id naturale non eſſe. *Epiſt.16.* *Simile.*

Repræſentat opes ſapientia: quas cuicunque fecit, ſuperuacuas dedit. Poteram hoc loco epiſtolã claudere, niſi te malè inſtituiſſem. Reges Parthos non poteſt quiſquam ſalutare ſine munere: tibi vale dicere non licet gratis. Quid iſtuc? ab Epicuro mutuum ſumam. Multis, paraſſe diuitias, non finis miſeriarum fuit, ſed mutatio. Non hoc miror. Nõ eſt enim in rebus vitium, ſed in ipſo animo. Illud quod paupertatem nobis grauem fecerat, & diuitias graues fecit. Quemadmodum nihil differt, vtrum ægrũ in ligneo lecto, an in aureo colloces (quocunque illum tranſtuleris, morbum ſuum ſecum transfert) ſic nihil refert, vtrum animus æger in diuitijs, an in paupertate ponatur: malum ſuum illum ſequitur. *Epiſt.17.* *Simile.*

Chriſtiana vox.

Nemo alius eſt Deo dignus, quàm qui opes contempſit: quarum poſſeſſione tibi non interdico: ſed efficere volo, vt illas intrepidè poſſideas: quod vno conſequeris modo, ſi te etiam ſine illis beatè victurum perſuaſeris tibi, ſi illas tanquam exituras ſemper aſpexeris. *Epiſt.18.*

T. Magnanimitas.

Ille ingentis animi eſt, qui diuitias circunfuſas ſibi, multum diuque miratus quòd ad ſe venerint: ſuas audit magis eſſe quàm ſentit. Multum eſt non corrumpi diuitiarum contubernio. Magnus eſt ille, qui in diuitijs pauper eſt, ſed ſecurior, qui caret diuitijs. *Epiſt.20.*

Quoties aliquid inueni, nō expecto donec dicas, in commune: ipſe mihi dico. Quid ſit quod inuenerim quæris? Sinum laxa: merum lucrum eſt. Docebo quomodo fieri diues celerrimè poſſis, quod valde cupis audire. Nec immerito: ad maximas te diuitias compendiaria ducam. Opus erit tamen tibi creditore, vt negotiari poſſis. Aes alienum facias oportet: ſed nolo per interceſſorem mutueris nolo proxonetæ nomen tuum iactentur. Paratum tibi creditorem dabo. Catonianum illud à te mutuum ſumes. Quātuluncunq; eſt, ſatis erit, ſi quidquid deerit, id à nobis petierimus. Nihil Nihil enim mi Lucili intereſt, vtrū non deſideres, an habeas. Sūma rei in vtroq; eadem eſt. Nec illud præcipio, vt aliquid naturæ neges: contumax eſt: non poteſt vinci: ſuum poſcit: ſed vt quicquid naturam excedit, ſcias precarium eſſe, non neceſſarium. Eſurio: edendum eſt. Vtrum hic panis ſit plebeius, an ſiligineus, ad naturam nihil pertinet. Illa ventrem non delectari vult, ſed impleri. Sitio. Vtrum hæc aqua ſit, quam ex lacu proximo excepero: an ea quam multa niue eliſero, vt rigore refrigeretur alieno, ad naturam nihil pertinet. Illa hoc vnum iubet, ſitim extingui. Vtrū ſit aureum poculum, an cryſtallinū, an vitreum, an tybur-

T. Parſimonia.

yburtinus calix, an manus concaua nihil refert. Fi- "
em omnium rerum ſpecta, & ſuperuacua dimittes. "
ames me appellat: ad proxima quæque porrigatur "
nanus. En ipſa mihi commendauit, quodcunque "
omprehendero. Nihil contemnit eſuriens. Quid "
t ergo quod me delectauerit, quæris? Videtur mihi "
gregiè dictum. Sapiens diuitiarum naturalium eſt "
uæſitor acerrimus. Inani me, inquis, lance mune- "
as. Quid eſt illud inane? Nam ergo iam parauetam "
ſcos. Circunſpiciebam in quod me mare negoci- "
iturus immitterem: quod publicum agitarem: quas "
ccerſerem merces. Decipere eſt illud, docere pau-
ertatem, cùm diuitias promiſeris. Ita tu pauperem
idicas cui nihil deeſt? Suo, iniquis, & patientiæ
iæ beneficio, non fortunæ. Ideò ergo illum nō iu-
icas diuitem: qua diuitiæ eius deſinere non poſ-
int? Vtrum malis habere multum, an ſatis? Qui
ultum habet, plus cupit: quod eſt argumentum,
on dum illum ſatis habere. Qui ſatis habet, conſe-
uutus eſt (quod nunquam diuiti contigit) finem.
as ideo non putas eſſe diuitias, quia propter illas
emo proſcriptus eſt? quia propter illas nulli vene-
um filius, nulli vxor impegit? quia in bello tu-
e ſunt? quia in pace otioſæ? quia nec habere illas
ericuloſum eſt nec operoſum diſponere? An parū
abet, qui tantum non alget, non eſurit, non ſitit?
lus Iuppiter non habet. Nunquam parum eſt, cui
tis eſt. Nūquam multum eſt cui ſatis non eſt. Poſt
ariū & Indos, pauper eſt Alexander Macedo, quę-
t quod ſuū faciat, ſcrutatur maria ignota, in Ocea-
um claſſes mittit nouas, & (vt ita dicā) mundi clau-
ra perrūpit. Quod naturæ ſatis eſt, homini nō eſt.
uentus eſt, qui cōcupiſceret aliquid poſt omnia.
āta eſt cæcitas mentiū, & tanta initiorū ſuorum
icuiq; cùm proceſſit obliuio. Ille modo ignobilis
guli nō ſine cōtrouerſia domin⁹: de tāto fine ter-
rarum

terrarum per ſuum rediturus orbem triſtis. Neminē pecunia diuitem fecit: imò contra, nulli non maiorem ſui cupiditatem incuſſit. Quæris quæ ſit huius
" rei cauſa? Plus incipit habere poſſe, qui plus habet:
" At hic, qui ſe ad id quod natura exigit compoſuit,
" non tantùm extra ſenſum eſt paupertatis, ſed extra metum.

At excæcant populum, & in ſe conuertunt opes: ſi numerati multum ex aliqua domo effertur: ſi multum auri tecto quoque eius illinitur: ſi mamilla aut corporibus electa, aut ſpectabilis cultu eſt. Om-
T. Felicitas. nium iſtorum felicitas in publicum ſpectat: ille, quē nos & populo & fortunæ ſubduximus, beatus in-
" trorſum eſt. Nam quod ad illos pertinet, apud quos falſo diuitiarum nomen inuaſit, occupata paupertas, ſic diuitias habent, quomodo habere dicimus
Simile. febrem, cùm illa nos habet. E contrario dicere de-
" bemus, febris illum tenet: eodem modo dicere de-
" bemus, diuitiæ illum tenent. *Epiſt.120.*

" Ad hoc vnum amanda eſt paupertas, quod à quibus ameris, oſtendat. *Lib. de paupertate.*

Paupertas mihi grauis eſt. Imò tu grauior paupertati. Non in paupertate vitium eſt, ſed in paupere. Illa expedita eſt, hilaris, tuta. Pauper ſum. Neſcis te opinione, non re laborare. Pauper es, quia videris. Pauper ſum. Nihil deeſt auibus. Pecora in diem viuunt, feris ad alimenta ſolitudo ſua ſufficit. Accepit ille grandem pecuniam. Ergo & ſuperbiam. *Libro de Remed. Fortuit.*

Pecuniam perdidi. Fortaſſe te illa perdidiſſet. Pecuniam perdidi: ſed habuiſti. Pecuniam perdidi. Sed habebis inde periculi minus. Pecuniam perdidi. O te felicem, ſi cum illa auaritiā perdidiſti? Sed ſi manet illa apud te, es tamen vtcunq; felicior: quod tanto malo materia ſubducta eſt. Perdidi pecuniam: & illa quidem quàm multos. Eris nunc in via expeditior,

ſior, domi tutior. Non habebis, ſed non timebis hæredem. Exonerauit te fortuna, ſi intelligis, & tutiore loco poſuit. Damnum putas? remedium eſt. Defles, gemis, miſerum te clamitas, quod opibus excuſſus es. Tuo vitio iſta tibi iactura tam triſtis eſt: non tam moleſtè ferres, ſi tanquam perditurus habuiſſes. *Lib. de Remed. Fortuit.*

Tranſeamus ad patrimonia, maximam humanarum ærumnarum materiam. Nam ſi omnia alia quibus angimur compares, mortes, ægrotationes, metus, deſideria, dolorum laborumq; patientiam, cum ijs, quæ nobis mala pecunia noſtra exhibet, hęc pars multũ prægrauabit. Itaq; cogitandũ eſt, quanto leuior dolor ſit, non habere quàm perdere: & intelligimus paupertatem eò minorem tormentorũ, quo minorẽ damnorum eſſe materiam. Erras enim ſi putas animoſius detrimẽta diuites ferre. Maximis minimisq; corporibus par eſt dolor vulneris. Bion eleganter ait, Nõ minus moleſtum eſſe caluis, quàm comatis pilos velli. Idem ſcias licet de pauperibus locupletibusque: par illis eſſe tormentum. Vtriſque enim pecunia ſua adhæſit: nec ſine ſenſu auelli poteſt. Tolerabilius autem eſt, vt dixi, faciliusq; non acquirere, quàm amittere. Ideoque lætiores videbis quos nunquam fortuna reſpexit, quàm quos deſeruit. Vidit hoc Diogenes vir ingentis animi, & effecit, ne quid ſibi eripi poſſet. Tu iſtud paupertatem, inopiam, egeſtatem voca, & quod voles ignominioſum ſecuritati nomen impone. Putabo hunc non eſſe felicem, ſi quem mihi alium inueneris, cui nihil pereat. Aut fallor, aut regnum eſt inter auaros, circunſcriptores, latrones, plagiarios, vnum eſſe cui noceri non poſſit. Si quis de felicitate Diogenis dubitat, poteſt idem dubitare & de Deorum immortalium ſtatu, an parum beatè degent, quod illis non prædia nec horti ſint, nec alieno colono rura pretioſa,

T. Diuitiæ.

Simile.

T. Felicitas.

tioſa, nec grande in foro fœnus. Non te pudet quiſquis diuitijs ad ſtupes? Reſpice agedum mundum, Nudos videbis Deos, omnia dantes, nihil habentes. Hunc tu pauperem putas, an Dijs immortalibus ſimilem, qui ſe fortuitis omnibus exuit? Feliciorem tu Demetrium Pompeianum vocas: quem non puduit locupletiorẽ eſſe Pompeio? Numerus illi quotidie ſeruorum, velut imperatori exercitus, referebatur. At Diogeni ſeruus vnicus fugit, nec eum reducere cum monſtraretur, tanti putauit. Turpe eſt, inquit, Manem ſine Diogene poſſe viuere. Diogenẽ iam ſine Mane non poſſe. Videtur mihi dixiſſe, Age tuum negotium fortuna: nihil apud Diogenem tui eſt: Fugit mihi ſeruus imò liber abijt. Familia veſtiarium petit victumque. Tot ventres auidiſſimorum animalium tuendi ſunt. Emenda veſtis, & cuſtodiendæ rapaciſſimæ manus & flentium deteſtantiumq; miniſterijs vtẽdum. Quantò ille felicior, qui nihil vlli debet, niſi quod faciliimè negat ſibi. Sed quoniam non eſt tantum roboris nobis, anguſtanda certè ſunt patrimonia: vt minus ad iniurias fortunæ ſimus expoſiti. Habiliora ſunt corpora in bello quæ in arma ſua contrahi poſſunt, quàm quæ ſuperfunduntur, & vndiq; magnitudo ſua vulneribus obiecit. Optim⁹ pecunię modus eſt, qui nec in paupertatẽ cadit, nec procul à paupertate diſcedit. Placebit autẽ hæc vobis menſura, ſi prius parſimonia placuerit: ſine qua nec vllæ opes ſufficiũt, nec vllæ non ſatis patent: præſertim cùm in vicino remediũ ſit, & poſſit ipſa paupertas in diuitias ſe, aduocata frugalitate, conuertere. Aſſueſcamus à nobis remouere pompam, & vſu rerum ornamenta metiri. Cibus famem domet, potio ſitim: libido neceſſe eſt effluat. Diſcamus membris noſtris inniti, cultum victumque non ad noua exempla componere, ſed vt maiorum ſuadẽt mores. Diſcamus continentiã augere,

Simile.

Parſimonia.

gere, luxuriam coërcere, gulam temperare, iracun-"
diam lenire, paupertatem ęquis oculis aſpicere, fru-"
galitatem colere, etiam ſi nos pudebit, deſiderijs na-"
turalibus paruo parata remedia adhibere: ſpes ef-"
frenatas, & animum in futura eminẽtem, velut ſub"
vinculis habere, id agere vt diuitias à nobis potius q̃"
fortuna petamus. Non poteſt inquam tanta varie-"
tas, & iniquitas caſuum ita depelli, vt non multum *Simile.*
procellarum irruat magna armamenta pandenti-"
us. Cogendæ in arctum res ſunt, vt tela in vanum *T. Aduerſi-*
cadant. Ideoq; exilia interdum calamitatesq; in re- *tas.*
medium ceſſere, & leuioribus incommodis grauio-"
ra ſanata ſunt, vbi parũ audit præcepta animus, nec"
curari mollius poteſt. Quid ni conſulitur: ſi & pau-"
pertas & ignominia, & rerũ euerſio adhibetur: Malo"
malum opprimitur. Aſſueſcamus ergo cœnare poſ- *T. Parſimo-*
ſine populo, & ſeruis paucioribus ſeruiri, & veſtes *nia.*
parare in quod inuentæ ſunt, habitare contractius."
Lib. 1. de Tranq. vit. cap. 8. & 9."

In paupertate nihil mali eſſe, quiſquis (modo nõ"
dum peruenit in inſaniam omnia ſubuertentis aua-"
ritiæ ac luxuriæ) intelligit. Quantulum eſt enim"
quod in tutelam hominis neceſſarium ſit, & cui de-"
eſſe hoc poteſt, vllam modo virtutẽ habenti? Quod"
ad me quidem pertinet, intelligo me non opes, ſed"
occupationes perdidiſſe: corporis exigua deſideria"
ſunt: frigus ſubmouere vult, alimentis famem ac ſi- *T. Gula, Lu-*
tim extinguere, quicquid extra concupiſcitur, vitijs *xus.*
non vſibus laboratur: non eſt neceſſe omne perſcru-"
tari profundum, nec ſtrage animaliũ ventrem one-"
rare, nec conchylia vltimi maris ex ignoto littore"
eruere. Dij iſtos Deæque perdant, quorum luxuria"
invidioſi imperij fines tranſcendit. Vltra Pha-"
ſin capi volunt, quod ambitioſam popinam inſtru-"
ant, nec piget à Parthis à quibus nondum pœnas re-"
petimus, aues petere. Vndiq; conuehũt omnia nota"
faſti-

,, faſtidienti gulæ. Quod diſſolutus delicijs ſtomachus
,, vix admittat, ab vltimo portatur Oceano. Vomunt
,, vt edant, edunt vt vomant epulas, quas toto orbe
,, conquirunt: nec concoquere dignantur. Iſta ſi quis
,, deſpicit, quid illi paupertas nocet? Si quis concu-
,, piſcit, illi paupertas etiã prodeſt. Inuitus enim ſa-
,, natur, & ſi remedia ne coactus quidem recipit, inte-
,, rim certè dum non proſunt illa, nolenti ſimilis eſt.
I. Luxus. C. Cæſar (quem mihi videtur rerum natura edidiſ-
,, ſe, vt oſtenderet, quid ſumma vitia in ſumma for-
,, tuna poſſent) centies ſeſtertio cœnauit vno die: & in
,, hoc omnium adiutus ingenio, vix tamen inuenit
,, quomodo prouinciarum tributum vna cœna fieret.
,, O miſerabiles, quorum palatum, niſi ad pretioſos ci-
,, bos non excitatur. Pretioſos autem, nõ eximius ſa-
,, por, aut aliqua faucium dulcedo, ſed raritas & diffi-
,, cultas parãdi facit. Alioquin ſi ad ſanam illis men-
,, tem placeat reuerti, quid opus eſt tot artibus ventri
,, ſeruientibus? quid mercaturis? quid vaſtatione ſyl-
,, uarum? quid profundi perſcrutatione? paſſim ia-
,, cent alimenta, quę rerum natura omnibus locis diſ-
,, poſuit: ſed hæc velut cæci tranſeunt, & ad omnes re-
,, giones peruagãtur, maria traijciunt: & cùm famem
,, exiguo cibo poſſint ſedare, magno irritant. Libet di-
,, cere, quid deducitis naues? quid manus & aduerſus
,, feras & homines armatis? Quid tanto tumultu diſ-
,, curritis? quid opes opibus aggeritis? Non vultis co-
,, gitare, quam parua nobis corpora ſint. Nónne furor
,, & vltimus mentium terror eſt, cùm tam exiguum
,, capias, cupere multum. Licet itaque augeatis cen-
,, ſus, promoueatis ſinus, nunquam tamen corpora
,, veſtra laxabitis. Cùm bene ceſſerit negotiatio, mul-
,, tum militia retulerit, cùm indagati vndiq; cibi co-
,, ierint, non habebitis vbi iſtos apparatus veſtros col-
,, locetis. Quid tam multa conquiritis? Maiores no-
,, ſtri (quorum virtus etiamnum vitia noſtra ſuſten-
tat)

:) infelices erant: qui ſibi manu ſua parabant ci-
m: quibus terra cubile erat: quorum tecta nondũ
ro fulgebant. Quorũ templa nondum gemmis re-
tebant? Itaque tunc per fictiles Deos religioſè iu-
ɔatur, qui per illos iurauerant, ad hoſtem mori-
ι, ne fallerent, redibant. Scilicet minus beatè vi-
bat dictator noſter, qui Samnitum legatos audit,
m viliſſimum cibũ in foco ipſe manu ſua verſa-
r, illã (qua iam ſæpe hoſtem percuſſerat) lanceam
Capitolini Iouis gremio repoſuerat. Atqui Api-
ıs noſtra memoria vixit: qui in ea vrbe, ex qua ali-
ando philoſophi velut corruptores iuuẽtutis abi-
iuſſi ſunt, ſcientiam popinæ profeſſus: diſciplina
a ſeculũ infecit: cuius exitum noſſe operæpretium
: Cùm ſeſtertium milies in culinam congeſſiſſet,
m tot congiaria principum, & ingẽs Capitolij ve-
gal ſingulis comeſſationibus exhauſiſſet, ære
eno oppreſſus, rationes ſuas tũc primùm coactus
ſpexit: ſuperfuturũ ſibi ſeſtertiũ centies computa-
: & velut in vltima fame victurus, ſi in ſeſtertium
nties vixiſſet, veneno vitam finiuit. Quanta luxu-
ι erat, cui ſeſtertiũ centies egeſtas fuit, nunc, & pu-
pecuniæ modũ ad rem pertinere nõ animi. Seſter-
ım centies aliquis extimuit, & quod alij voto pe-
nt, veneno fugit. Illi verò tam prauæ mentis ho-
ini vltima potio ſaluberrima fuit. Tunc venena
ebat, bibebatq́;, cùm immenſis epulis non dele-
ıretur tantùm, ſed gloriaretur, cùm vitia ſua oſtẽ-
ret, cùm ciuitatem in luxuriã ſuam conuerteret,
m iuuentutem ad imitationem ſui ſolicitaret, eti-
ı ſine malis exemplis per ſe docilem. Hæc accidũt
iitias non ad rationem reuocantibus, cuius certi
nt fines: ſed ad vitioſam cõſuetudinem, cuius im-
enſum & incomprehenſibile arbitriũ eſt. Cupidi-
ti nihil eſt ſatis, naturæ etiã ſatis eſt parum. Nullũ
go paupertas exulis incõmodum habet: nulli etiã

M tam

„ tam inops exilium eſt, quod non alendo homini
„ abundè fertile ſit. An veſtem, an domum deſidera-
„ turus eſt exul? ſi hoc quoq; ad vſum tantùm deſide-
„ rabit, nec tectū ei deerit, nec velamentum. Aequè
„ enim exiguo tegitur corpus, q̄ alitur. Nihil enim ho-
„ mini natura, quod neceſſarium faciebat, fecit ope-
„ roſum. Si deſiderat ſaturatā multo conchylio pur-
„ puram, intextam auro, varijsque coloribus diſtinctā
„ & artibus: non fortunæ iſte vitio, ſed ſuo pauper eſt:
„ etiamſi illi quicquid amiſerit reſtitueris, nihil ages.
„ Plus enim reſtituendo deerit ex eo quod cupit, quam
„ exuli ex eo quod habuit. Si deſiderabit aureis ful-
„ gentem vaſis ſupellectilem, & antiquis nominibus
„ artificum argentū nobile, æs paucorum inſania pre-
„ tioſum, & ſeruorū turbam, quæ quamuis magnā do-
„ mum anguſtet, iumentorū corpora differta & co-
„ acta pingueſcere, & nationum omniū lapides: iſta
„ congerantur licet, nunquā explebunt inexplebilem
„ animum: non magis quam vllus ſufficiet humor ad
„ ſatiandum eum, cuius deſiderium non ex inopia, ſed
„ ex æſtu ardentiū viſcerum oritur: non enim ſitis il-
„ la, ſed morbus. Nec hoc in pecunia tantùm aut ali-
Simile. mentis euenit. Eadem natura eſt in omni deſiderio,
T. Cupiditas. quod modò non ex inopia, ſed ex vitio naſcitur:
quicquid enim illi congeſſeris, non finis erit cupi-
T. Parſimonia. ditatis, ſed gradus. Qui continebit itaq; ſe intra na-
turalem modū, paupertatē non ſentiet: qui naturalē
„ modū excedet, eum in ſummis opib⁹ quoq; pauper-
„ tas ſequetur. Neceſſarijs rebus & exilia ſufficiūt, ſu-
„ peruacuis nec regna. Animus eſt qui diuites facit:
„ hic in exilia ſequitur, & in ſolitudinibus aſperrimis,
„ cùm quantū ſatis eſt ſuſtinēdo corpori inuenit, ipſe
„ bonis ſuis abūdat & fruitur. Pecunia nihil ad animū
„ pertinet, nō magis q̄ ad Deos immortales: omnia
„ iſta, quæ imperita ingenia, & nimis corporib⁹ ſuis
T. Luxus. addicta ſuſpiciunt: ſcilicet lapides, aurū, & argentū,
& ma-

: magni leuatique menſarum orbes, terrena ſunt ondera: quæ non poteſt amare ſyncerus animus, c naturæ ſuæ memor, & quandocunq; emiſſus furit, ad ſumma emicaturus. Nec me putes ad eleuā-ı incommoda paupertatis (quam nemo grauem ntit, niſi qui putat) vti tantum præceptis ſapienım. Primum aſpice quantò maior pars ſit paupeım, quos nihilo notabis triſtiores ſolicitioresque iuitibus: imò neſcio an eo lætiores ſint, quòd nimus eorum in pauciora diſtringitur. *Lib. de onſolatio. ad Albinam à 9. vſque ad 12. cap.*

Hominem experiri multa paupertas iubet. *Ex ub. Mi.*

Quæ ſunt maximæ diuitiæ? non deſiderare diitias. *Ex eodem.*

Quis plurimum habet? is qui minimum cupit. *x eodem.*

Vide etiam hac de re finitimos huic Titulos, Diuitia, iberalitas, Auaritia, Luxus, Gula.

Fortitudo.

QVid profecerim, morti crediturus ſum. Non tinide itaque componor ad illum diem, quo reıotis ſtrophis ac fucis, de me pronunciaturus ſum, trum loquar fortia, an ſentiam: nunquid ſimulaio fuerit & mimus quidquid contra fortunam iaaui verborum contumaciam. Remoue exiſtimaionem hominum: dubia ſemper eſt, & in partem tramque diuiditur. Remoue ſtudia tota vita tra- *T. Doctri.* tata: mors de te pronuntiatura eſt. Ita dico, diſpuationes, & literata colloquia, & ex præceptis ſapi- *T. Mors.* ntiū verba collecta, & eruditus ſermo, non oſtenunt verum robur animi. Eſt enim oratio etiam imidiſſimis audax. Quid egeris, tunc apparebit, um animam agis. *Epiſt. 26.*

Ego non dubito, quin magis laudem truncam illam, & retorridam manum Mutij, quam cuiuſque

fortiſſimi ſaluam. Stetit hoſtium flammarumque contemptor, & manum ſuam in hoſtili foculo diſtillantem ſpectauit, donec Porſena, cuius pœnæ fauebat, gloriæ inuidit: & ignem inuito eripi iuſſit. Hoc bonum, quidni inter prima numerem: tantoque maius putem, quàm illa ſecura & intentata fortunæ, quanto rarius eſt, hoſtem amiſſa manu viciſſe, quàm armata? Quid ergo, inquis? hoc bonum tibi optabis? Quidni? hoc enim, niſi qui poteſt & optare, non poteſt facere. Quidni ergo feliciorem putem Mutium, qui ſic tractauit ignem, quaſi illam manum tractatori præſtitiſſet? In integrum reſtituit, quidquid errauerat. *Epiſt.67.*

Si homo erectis oculis gladios micantes videt, & ſi ſcit ſua nihil intereſſe: vtrum anima per os, an per iugulum exeat, beatum voca. Si cùm illi denuntiata ſunt corporis tormenta, & quæ caſu veniunt, & quæ potentioris iniuria, ſi vincula, & exilia, & vanas humanarum formidines mentium, ſecurus audit, & dicit, Non vlla laborum ô virgo noua mi facies, inopinauè ſurgit: Omnia percepi, atque animo mecum ipſe peregi. Tu hodie iſta denuntias, ego ſemper denuntiaui mihi: hominem paraui ad humana: præcogitati mali mollis ictus venit. Ideo ſapiens aſſueſcit futuris malis, & quæ alij diu patiendo, leuia faciunt, hic leuia facit, diu cogitando. *Epiſt.77.*

T. Ad patientiam præparatio.

T. Libertas.

Non ſumus in vllius poteſtate, cùm mors in noſtra poteſtate ſit. *Epiſt.92.*

Hoc tamen habent in ſe peſſimum ſophiſmata, dulcedinem quandam ſui faciunt, & animum ſpecie ſubtilitatis inductum, tenent atque remorãtur: cùm tanta rerum moles vocet, cùm vix tota vita ſufficiat, vt hoc vnum diſcas, vitam contemnere. Quid regere inquis? Secundum opus eſt. Nam nemo illã bene rexit, niſi qui contempſerat. *Epiſt.112.*

Poſt

Poſt tractatas quaſdam inutiles quaſtiones, Seneca ſic *t:* Hæc diſputamus attractis ſupercilijs, fronte ru- ɔſa. Non poſſum hoc in loco dicere illud Cæcilia- ım, O triſtes ineptias: ridiculæ ſunt. Quin itaque ɔtius aliquid vtile nobis ac ſalutare tractamus, & ıærimus: quomodo ad virtutes venire poſſumus, ıæ ad illas via adducat? Doce me non an fortitu- ɔ animal ſit, ſed nullum animal felix eſſe fortitudi- :, niſi contra fortuita conualuit, & omnes caſus ıtequam exciperet, meditando prædomuit. Quid t fortitudo? Munimentum humanæ imbecillita- ; inexpugnabile. Quod qui circundedit ſibi, ſecu- s in hac vitæ obſidione perdurat. Vtitur enim ſuis ribus, ſuis telis. Hoc loco tibi Poſidonij noſtri ſen- ntiam referre: Non eſt quod vnquam fortunæ ar- ıs putes eſſe te tutum. Tuis pugna, contra ipſam ɔrtunam non armant illa, quæ contra hoſtes. In- ructi, contra illam inermes ſunt. Alexander qui- :m Perſas, & Hyrcanos, & Indos, & quicquid gen- ıım in Oceanum extendit Oriens, vaſtabat, fuga- ıtque. Sed ipſe modò occiſo amico, modò amiſſo, cebat in tenebris, aliâs ſcelus, aliâs deſiderium ſu- n mœrens, victor tot regum atque populorũ, iræ ıſtitiæque ſuccubuit. Id enim egerat, vt omnia po- ıs haberet in poteſtate, quàm affectus. O quàm agnis homines erroribus tenentur, qui ius domi- ındi trans maria cupiunt præmittere, feliciſſi- osque ſe iudicant, ſi multas per milites prouinci- obtinent, & nouas veteribus adiungunt, ignari ıod ſit illud ingens paruumque regnum. Imperare ɔi maximum imperium eſt. *Epiſt.114.*

T. Scientia

T. Victoria ſua.

Horatius Cocles ſolus impleuit pontis anguſtias, limiq; à tergo ſibi reditum, dum modò iter hoſti fferetur, iuſſit: & tandiu reſtitit prementibus, do- :c reuulſa ingenti ruina, tigna ſonuerunt. Poſtquã ſpexit, & extra periculũ eſſe patriam periculo ſuo

T. Pietas in patriam. ſenſit, veniat ſi quis vult, inquit, ſic euntem ſequi: deditq; ſe in præceps: & non minus ſolicitus in illo rapido alueo fluminis, vt armatus, quàm vt ſaluus exiret, retento armorũ victriciũ decore, tam tutus redijt, quàm ſi è ponte veniſſet. *Epiſt. 121.*

Intelligo quid iamdudum deſideres, quid efflagites, malo, inquis, fulmina non timere, quàm noſſe. Itaq; alios doce quemadmodum fiant. Ego mihi metum illorum excuti malo, quàm naturam indicari. *T. Linguæ moderatio.* Sequar quò vocas: omnibus enim rebus omnibusq; ſermonibus, aliquid ſalutare miſcendum eſt, Cùm imus per occulta naturæ, cùm diuina tractamus, vendicandus eſt à malis ſuis animus, ac ſubinde firmandus: quod etiam eruditis, & hoc vnũ agentibus neceſſariũ eſt, non vt effugiamus ictus rerum (vndiq; enim tela in nos iaciũtur) ſed vt fortiter cõſtanterq; patiamur. Inuicti eſſe poſſumus, inconcuſſi non poſſumus: quanquã interim ſpes ſubit, inconcuſſos quoq; eſſe nos poſſe. Quomodo inquis: Contemne mortem, & omnia quæ ad mortem ducunt, licet illa bella ſint, ſiue naufragia, ſeu morſus ferarum, ſiue ruinarũ ſubito lapſu procidẽtium pondera. Nunquid aliud facere poſſunt quam vt corpus ab anima reſoluant? *T. Vita. T. Mors.* Hæc nulla diligentia euitat, nulla felicitas domat, nulla potentia euincit. Mors omnes æquè vocat. Iratis Dijs propitijsque moriendũ eſt. Animus ex ipſa deſperatione ſumatur. *Simile.* Ignauiſſima animalia, quæ natura ad fugam genuit, vbi exitus nõ patet, tẽtant corpore imbelli. Nullus pernicioſior hoſtis eſt, q̃ quem audacem anguſtiæ faciũt, longeq; violentius ſemper ex neceſſitate q̃ ex virtute corrigimur. *T. Aduerſitas.* Maiora aut certè paria conatur animus magnus ac perditus. Cogitemus nos tanquam ad mortẽ proditos eſſe: & ſumus. *T. Vita & mors.* Ita eſt Lucili. Omnes reſeruamur ad mortem. Totũ hũc, quem videmus populum, quouſq; cogitas eſſe? Citò natura reuocabit & condet,

det, nec de re, ſed de die quæritur. Eodem citius ardiusve veniendum eſt. Quid ergo? Non tibi *Simile.* ſtultiſſimus omnium videtur & inſipientiſſimus, magno ambitu rogat horá mortis? Nonne con-meres eum, qui inter perituros conſtitutus, beneficij loco peteret, vt vltimus ceruicem præberet? facimus. Magno æſtimamus mori tardius. Quid ereſt, ad mortem iuſſi eamus, an vltro noci? O te nentem & oblitũ fragilitatis tuæ, ſi tunc mortem ies, cùm tonat. Itane ſalus tua in hoc vertitur? ies, ſi fulmen effugis? Petet te gladius, petet te la-, petet febris. Non maximum ex periculis tuis, ſpecioſiſſimum fulmen eſt. Male ſcilicet erit actũ um, ſi ſenſum mortis tuæ celeritas infinita præ-erit. *Lib.2.cap.59.Nat.quaſt.*

Pompeios, celebrè Campaniæ vrbem ſediſſe ter-motu, vexatis quæcunq; adiacebant regionibus, cili virorũ optime, audiuimus, & quidem diebus *T. Vita periculis referta.* bernis, quos vacare à tali periculo maiores no-ſolebant promittere. Quid cuiquam ſatis tutum deri poteſt, ſi mundus ipſe cõcutitur, & partes eius " lidiſsimæ labant? ſi quod vnũ immobile eſt in il- " fixumq; vt cũcta in ſe intenta ſuſtineat, fluctuat? " quod propriũ habet terra, perdidit, ſtare: vbi tan- " m reſident metus noſtri? Quod corpora recepta- " lum inuenient? quò ſolicita confugient, ſi ab imo " etus naſcitur, & funditus trahitur? Conſternatio " nnium eſt, vbi tecta crepuêre, & ruina ſignum de- " t: tunc preceps quiſque ſe proripit, & penates ſuos " ſerit, ac ſe publico credit. Quam latebram proſpi " us, quod auxilium, ſi orbis ipſe ruinas agitet? ſi " oc quod nos tuetur ac ſuſtinet, ſupra quod vrbes ſi- " æ ſunt, quod fundamẽtum quidam orbis eſſe dixe- " nt, diſcedit ac titubat. Quid tibi eſſe non dico au " lij, ſed ſolatij poteſt, vbi timor fugam perdidit? " Quid eſt, inquam, ſatis munitum? Quid ad tutelam "

„ alterius ac ſui firmum? Hoſtem muro repellā: præ-
„ ruptæ altitudinis caſtella vel magnos exercitus dif-
„ ficultate aditus morabuntur. A tempeſtate nos vin-
„ dicāt portus. Nimborū vim effuſam: & ſine fine ca-
„ dentes aquas tecta propellunt: fugientes nō ſequitur
„ incendiū, aduerſus tonitrua & minas cæli ſubterra-
„ neæ domus & defoſſi in altū ſpecus, remedia ſunt.
„ Ignis ille cæleſtis non tranſuerberat terrā, ſed exi-
„ guo eius obiectu retunditur. In peſtilētia mutare ſe-
„ des licet. Nullū malū ſine effugio eſt. Nunquam ful-
„ mina populos percuſſerunt. Peſtilens cælū exhauſit
„ vrbes non abſtulit. Hoc malum latiſſimè patet, ine-
„ uitabile, auidū, publicè noxiū. Non enim domos ſo-
„ lùm, aut familias, aut vrbes ſingulas haurit, ſed gen-
„ tes totas, regionesq; ſubuertit, & modò ruinis ope-
„ rit, modò in altā voraginē condit. Proinde magnū
„ ſumamus animū, aduerſus iſtā cladem, quæ nec eui-
„ tari, nec prouideri poteſt. Deſinamus audire iſtos,
„ qui Campaniæ renuntiauerunt: quiq; poſt hunc ca-
„ ſum emigrauerūt: negāt ipſos vnquam in ipſam re-
„ gionem acceſſuros: quis enim illis promittet, meli-
„ oribus fundamētis hoc aut illud ſolùm ſtare? Omnia
„ eiuſdē ſortis ſunt, etſi nondum mota tamē mobilia:
„ hunc fortaſſe in quo ſecurius conſiſtis locū, hæc nox
„ aut hic ante noctem dies ſcindet. Vnde ſcies an me-
„ lior eorū locorum conditio ſit, in quibus iam vires
„ ſuas fortuna conſumpſit, & quæ in futurū ruina ſua
„ fulta ſunt? Erramus enim, ſi vllam terrarū partem
„ exceptam immunemq; ab hoc periculo credimus.
„ Omnes ſub eadē iacent lege. Nihil ita vt immobile
„ eſſet, natura concepit: alia tēporibus alijs cadunt. Et
„ queadmodum in vrbibus magnis, nunc hæc domus,
„ nūc illa ſuſpēditur: ita in hoc orbe terrarū, nunc hæc
„ pars facit vitiū, nūc illa. Tyros aliquādo infamis rui-
„ nis fuit. Aſia xij. vrbes ſimul perdidit. Anno priore
„ **Achaiam & Macedoniā, quæcunq; eſt iſta vis mali,**

quæ

æ incurrit: nunc Campaniam læſit: Circumit fa-
m, & ſi quid diu prætcrijt, repetit. Nos tamen no-
s permanſura promittimus bona fortunæ, & feli-
atem, (cuius ex omnibus rebus humanis velociſ-
na eſt leuitas) habituram in aliquos pōdus ac mo-
m credimus. Et perpetua ſibi omnia promittenti-
s, in mentem non venit, id ipſum, ſupra quod ſta-
us, ſtabile non eſſe. Nec enim Campaniæ iſtud
t Achaiæ, ſed omnis ſoli vitium eſt, malè cohære-
, & ex cauſis pluribus reſolui, & ſumma manere
rtibus ruere. Quid ago? Solatium aduerſus peri-
la dare promiſeram? ecce vndique timenda de-
ntio. Nego quicquam eſſe quietis æternæ, quod
rire poſſit, & perdere. Ego verò hoc ipſum ſolatij
co pono: & quidem valentiſſimi: quandoquidem
e remedio timor ſtultus eſt: ratio terrorem pru-
ntibus excutit, imperitis fit magna ex deſperatio-
ſecuritas. Hoc itaque generi humano dictum pu-
, quod illis ſubita captiuitate inter ignes & ho-
em ſtupentibus, dictum eſt: Vna ſalus victis nullam
erare ſalutem. Si vultis nihil timere, cogitate om-
a eſſe timenda: circunſpicite quàm leuibus cauſis
ſcruciamur. Non cibus nobis, non humor, non vi-
ilia, non ſomnus, ſine menſura quadam ſalubria
nt. Iam intelligitis nugatoria eſſe noſtra & imbe-
lla corpuſcula, fluida, non magna molitione per-
enda. Suas iſta cauſas habent, nec ex imperio ſæui-
nt, ſed ex quibuſdam vitijs, vt corpora noſtra tur-
antur, & tunc cùm facere videntur iniuriam, acci-
iunt. Nobis autem ignorantibus verum, omnia
erribilia ſunt, vt pote quorum metum raritas au-
et. Leuius accidunt familiaria, & ex inſolito for-
nido eſt maior. Quare autem quicquam nobis in-
olitum eſt? Quia naturam oculis, non ratione com-
rehendimus: nec cogitamus, quid illa facere poſſit,
ſed tantùm quid fecerit. Damus itaque huius negli-

Digitized by Google

gentiæ pœnas, tanquam nouis territi: cùm illa non ſint noua, ſed inſolita. *Libro 6. Natur. Quæſt. capite 1. 2. & 3.*

Hæc Lucili virorum optime, quantum ad ipſas terræ motus cauſas. Illa nunc quæ ad confirmationem animorum pertinent: quos magis refert fortiores fieri, quàm doctiores. Sed alterum ſine altero non fit. Non enim aliũde animo venit robur, quàm à bonis artibus, quàm à contemplatione naturæ. Quem enim non hic ipſe caſus aduerſus omnes firmauerit & erexerit? Quid eſt cur hominem ego aut feram, quid eſt cur ſagittam aut lanceam turmam? Maiora me pericula expectãt. Fluminibus, & terris, & magnis naturę partibus petimur. Ingẽti itaque animo mors prouocanda eſt, ſiue nos æquo vaſtoque impetu aggreditur: ſiue quotidiano & vulgari exitu. Nihil refert quam minax veniat, quantumque ſit quod in nos trahat: quod à nobis petit, minimum eſt. Hoc ſenectus à nobis ablatura eſt, hoc auriculæ dolor, hoc humoris abundantia, hoc cibus parum obſequens ſtomacho, hoc pes leuiter offenſus. Puſilla res eſt omnis anima, ſed ingens res eſt contemptus animę. Hanc qui contempſerit ſecurus videbit maria perturbari, etiam ſi illa omnes excitauerint venti, etiam ſi æſtus aliqua perturbatione mundi totum in terras verterit Oceanum: ſecurus aſpiciet fulminantis cæli trucem ac horridam faciem, frangatur licet cælum, & ignes ſuos in exitium omnium, in primis ſuum miſceat: ſecurus aſpiciet ruptis compagibus dehiſcens ſolum: illa licet inferorum regna retegantur: ſtabit ſuper illam voraginem intrepidus, & fortaſſe quo debet cadere deſiliet. Quid ad me, quam ſint magna, quibus pereo. Ipſum perire, non eſt magnum. Proinde ſi volumus eſſe felices, ſi nec hominum, nec Deorum, nec rerum timore verſari, ſi deſpicere fortunam ſuperuacua promitten-

T. Contemplatio naturæ.

T. Vita miſera.

T. Tranquillitas.

tem, leuia minitantem, ſi volumus tranquillè gere, & ipſis Dijs de felicitate controuerſiam a-e, anima in expedito eſt habenda. Siue illam inſi-e, ſiue morbi petent, ſiue hoſtium gladij, ſiue inſu-um cadentium fragor, ſiue ipſarum ruina terra-m, ſiue vaſta vis ignium, vrbes agroſque pari cla-complexa; cùm libet illi accipiet eam. Quid ali-debeo, quàm exeuntem hortari, & cum bonis o-nibus emittere: vade fortiter, vade feliciter? Nil dubitaueris reddere. Non de re, ſed de tempore t quæſtio. Facis, quod quandoque faciendum eſt. *T. Anima* ec rogaueris, nec timueris, nec te velut in aliquod *immor-*alum exiturum, tuleris retro. Rerum natura, quæ *talis.* genuit, expectat: & locus melior ac tutior. Illic *T. Paradi-*on tremunt terræ, nec inter ſe venti cum magno *ſus.* ubium fragore concurrunt, non incendia regio" es vrbesque vaſtant, non naufragiorum totas claſ-" s ſorbentium metus eſt, non arma contraria diſ-" oſita vexillis, & in mutuam perniciem multorum" illium par furor, non peſtilentia, & ardentes pro-" iſcuè communes populis cadentibus, rogi. Iſtud" ue eſt, quid timemus? Graue eſt: potius ſemel in-" idat, quàm ſemper impendat. Ego autem perire ti-" neo, cùm terra ante me pereat, cùm iſta quatiantur uæ quatiunt, & in iniuriam noſtràm non ſine ſua eniunt? Helicem Burimque totas mare accepit, e-go de vno corpuſculo timeam? Supra oppida duo auigatur: duo autem quæ nouimus, quæ in noſtrā otitiam memoria literis ſeruata, perduxit. Quàm multa alia alijs locis merſa ſunt? Quot populos aut erra, ut in ſe mare incluſit? Ego recuſem mei finē, cùm ſciam me ſine fine non eſſe? Immò cùm ſciam omnia eſſe finita? Ego vltimum ſuſpirium timeam? Quantum potes itaque ipſe te cohortare Lucili con-tra metum mortis. Hic eſt qui nos humiles facit, hic eſt qui vitam, cui parcit, inquietat ac perdit. Hic om-

nia

nia iſta dilatat, terrarum motus, & fulmina. Quæ omnia feres conſtanter, ſi cogitaueris nihil intereſſe inter exiguum tempus & longum. Horæ ſunt quas perdimus. Puta dies eſſe, puta menſes, puta annos,

K. Vita.

» perdidimus illos, nempe perituros. Quid oro te re-
» fert, num perueniam ad illos? Fluit tempus, & aui-
» diſſimos ſui deſerit. Nec quod futurū eſt, meum eſt,
» nec quod fuit. In puncto fugientis temporis pendeo:
» & magni eſt modicum fuiſſe? Eleganter ille Lęlius
» ſapiens, dicenti cuidam ſexaginta annos habeo, hos
» inquit, dices, ſexaginta, quos non habes? Hoc affigamus animo, hoc nobis ſubinde dicamus. Moriendum eſt. Quando? Quid tua? Mors naturæ lex eſt, mors tributum officiumque mortalium, malorumque omnium remedium eſt. Optabit illam, quiſquis timet. Omnibus omiſſis hoc vnum Lucili meditare, ne mortis nomen reformides: effice illam tibi cogitatione multa familiarē, vt ſi ita tulerit, poſſis illi vel obuiā exire. *Lib.6.Nat.Quaſt.c.32.*

Vnus eſt huius vitæ fluctuantis & turbidæ portus, euentura contemnere: ſtare fidenter, apertè tela fortunæ aduerſo pectore excipere, non latitantem, nec tergiuerſantem. Multa per noctem habita terrori, dies vertit ad riſum. Terribiles viſu formæ? lethumque, laborque. Egregiè Vergilius noſter, non re dixit, terribiles eſſe, ſed viſu: id eſt, videri, non eſſe. Quid, inquam, in iſtis eſt tam formidabile, quàm fama vulgauit? Quid eſt obſecro te Lucili, cur timeat laborem vir, mortem homo? Toties mihi occurrunt iſti qui non putant fieri poſſe, quicquid facere non poſſunt: & aiunt nos loqui maiora, quàm quæ natura humana ſuſtineat. At quanto ego de illis melius exiſtimo? ipſi quoque hæc poſſunt facere, ſed nolunt. Denique quem vnquam iſta deſtituere tentantem? cui non faciliora apparuère in actu? Non quia difficilia ſunt, non audemus; ſed quia non aude-

Simile.

emus, difficilia ſunt. Si tamen exemplum deſidera-
s, accipite Socratem perpetitium ſenem, per om-
ia aſpera iactatum, inuictum fame & paupertate:
uàm grauiorem illi domeſtica onera faciebant: &
iboribus, quos militares quoque pertulit: quibus
le domi exercitus, ſiue vxorem eius moribus ferã,
ngua petulantem: ſiue liberos indociles & matri
uàm patri ſimiliores. Nouiſſima damnatio eſt, ſub
rauiſſimis hominibus impleta: obiecta eſt & reli-
onum violatio, & iuuentutis corruptela: quam im-
ittere in Deos, in patres, in Rempublicam dictus
t. Poſt hæc carcer & venenum. Hæc vſque eò ani-
um Socratis non mouerunt, vt ne vultum quidem
ouerint. Illam mirabilem laudem, & ſingularem
que ad extremum ſeruauit: nec hilariorem quiſ- *T. Conſtantia.*
iam, nec triſtiorem Socratem vidit: æqualis fuit
i tanta inæqualitate fortunæ. Vis alterum exem-
um? Accipe hunc Marcum Catonem recentiorẽ,
im quo & infeſtius fortuna egit, & pertinacius.
ui cùm omnibus locis obſtitiſſet, nouiſſimè & in
orte oſtendit tamen virum fortem poſſe inuita "
rtuna viuere, inuita mori. Tota illi ętas, aut in ar- "
is eſt exacta ciuilibus, aut in ętate concipiente iam "
iile bellum. Nemo mutatum Catonem toties mu- "
ta Reipub. vidit: eundẽ ſe in omni ſtatu præſtitit. "
præturá, in repulſa, in accuſatione, in ꝓuincia, in "
ncione, in exercitu, in morte. Per medias Afri- "
ſolitudines pedes duxit exercitum. Vides poſſe "
lerare ſitim, & in collibus arentibus, ſine vllis im- "
dimentis victi exercitus reliquias trahens, inopi- "
i humoris loricatus tulit, & quoties aquæ fuerat "
caſio, nouiſſimus bibit. *Epiſt. 105.* "

Præſume animo multa eſſe tibi patienda. Nũquis *T. Ad patientiam præparatio.*
hyeme algere miratur? Nunquis in mari nauſea-
, in via concuti? Fortis eſt animus, ad quæ prępa-
tus venit. *Lib. 3. de Ira, c. 37.* "

Pro-

Simile. „ Produci enim virtuti & tentari expedit, nec vlli magis intelligunt quanta ſit, quàm qui vires eius laceſſendo ſenſerunt. Duritia ſilicis nulli magis quã ferientibus nota eſt. Præbeo me non aliter quam rupes aliqua in vadoſo mari deſtituta, quam fluctus non deſinunt, vndecunque moti ſint, verberare: nec ideo aut loco eam mouent, aut per tot ætates crebro „ incurſu ſuo conſumunt. Aſſilite, facite impetum, ferendo vos vincam. In ea quæ firma & inſuperabilia „ ſunt, quicquid incurrit, malo ſuo vim ſuam exercet. „ *Lib. de Vit. beata, c. 27.*

T. Tentatio.

Animus vereri qui ſcit, ſcit tutò aggredi. *Ex Publ. Mi.*

Vide etiam T. Patientia. T. Conſtantia. T. Fortuna. T. Aduerſitas. Omnia enim hæc loca, quæ Fortitudini adiacent, magnam inter ſeſe affinitatem habent: mutuóque ſibi deſeruiunt.

Timor, & Audacia.

VT huius quoque diei lucellum tecum communicem, apud Hecatonem noſtrum inueni cupiditatum finem, etiam ad timoris remedia proficere. Deſines, inquit, timere, ſi ſperare deſieris. Feræ, pericula quæ vident, fugiunt: cùm effugêre, ſecuræ ſunt. Nos & venturo torquemur, & præterito. Multa bona noſtra nobis nocent. Timoris enim tormentum memoria reducit, prouidentia anticipat. Nemo tantùm præſentibus miſer eſt. *Epiſt. 5.*

Plura ſunt Lucili quæ nos terrent, quàm quæ premunt, & ſæpius opinione, quàm re laboramus. Illud tibi præcipio, ne ſis miſer ante tempus, cùm illa, quę velut imminentia expauiſti, fortaſſe nunquam ventura ſint: certè nondum venerunt. Quædam enim nos magis torquent, quàm debeant: quædam ante torquent quàm debeant: quædam autem torquent, cùm

ũm omnino non debeant. *Epiſt.13*

Quid neceſſe eſt mala accerſere, & ſatis citò pa-
enda cùm venerint, præſumere; ac præſens tem-
us futuri metu perdere? Eſt ſine dubio ſtultum,
uia quandoque ſis futurus miſer, eſſe iam miſerũ.
piſt.24.

Quod vides accidere pueris, hoc nobis quoque *Simile.*
aiuſculis pueris euenit. Illi quos amant, quibus aſ-
ueuerunt, cum quibus ludunt, ſi perſonatos vident,
pauefcunt. Non hominibus tantùm, ſed & rebus
erſona demenda eſt, & reddenda facies ſua. Quid
ihi gladios, & ignes oſtendis, & turbam carnifi-
um circa te frementium? Tolle iſtam pompam,
b qua lates, & ſtultos territas: mors eſt, quam nu-
r ſeruus meus, quam ancilla contempſit. Pauper fi-
a? Inter plures ero. Exul fiam? ibi me natum pu-
bo, quò mittar. Alligabo? Quid enim? Num ſolu-
s ſum? Ad hoc me natura graue corporis mei põ-
s adſtrinxit. Moriar? Hoc dicis: deſinam ægrota-
poſſe: deſinam alligari poſſe: deſinam mori poſ-
Epiſt. eadem.

Quemadmodum in corporibus futuri languoris *Simile.*
na præcurrunt (quædam enim ſegnitia neruis
ſt, & ſine labore vllo laſſitudo, & oſcitatio, & hor-
membra percurrens) ſic infirmus animus mul-
n antequàm opprimatur malis, quatitur. Præſu-
illa, & ante tempus cadit. Quid dementius au-
quam angi futuris, nec ſe tormento reſeruare:
accerſere ſibi miſerias, & admouere: quas op-
um eſt differre, ſi diſcutere non poſſis? *Epiſto-*
5.

Occurrat hoc loco tibi Laberianus ille verſus, qui
lio ciuili bello in theatro dictus, totum in ſe po-
um non aliter conuertit, quàm ſi miſſa eſſet vox
lici affectus.

eceſſe eſt multos timeat, quem multi timent. Ita *Simile.*

natura

" natura conſtituit, vt quod alieno metu magnum eſt,
" à ſuo non vacet. Vanis enim vana terrori ſunt. Curriculi motus, totarumque verſata facies, leonem redigit in caueam. Elephantes porcina vox terret. Sic itaque ira metuitur, quomodo vmbra ab infantibus, à feris rubens pinna. *Lib. 2. de Ira, c. 11. & 12.*

Citiùs venit periculum cùm contemnitur. *Ex Publ. Mi.*

Quotidie damnatur, qui ſemper timet. *Ex eodem.*

Metus dum venit, rarum habet ſomnus locum. *Ex eodem.*

Stultum eſt timere quod vitari non poteſt. *Ex eodem.*

Tutiſſima res eſt nihil timere præter Deum. *Ex eodem.*

Vide etiam ſequentes Titulos, qui ad Fortitudinem pertinent, ac præcipuè T. Patientia: in quo nonnulla de timoris contemptu.

Magnanimitas, Puſillanimitas.

NVlli magis abijciunt animos, quàm qui improbè tollunt: nulliquе ad calcandos alios paratiores, quàm qui contumelias facere, accipiendo didicerunt. *Lib. 3. de Bene. c. 28.*

Tit. Ira. Ne illud quidem iudicandum eſt, aliquid iram ad
" magnitudinem animi conferre. Non eſt enim illa
Simile. magnitudo: tumor eſt: nec corporibus copia vitioſi
" humoris intenſis, morbus incrementum eſt: ſed pe-
" ſtilens abundantia. Omnes quos væcors ira animos
" ſupra cogitationes extollit humanas, altum quid-
" dam & ſublime ſpirare ſe credunt: cæterùm nihil ſo-
" lidi ſubeſt: ſed in ruinam prona ſunt, quæ ſine fun-
" damentis creuêre. Non habet ira cui inſiſtat, non ex
" firmo manſuroque oritur: ſed ventoſa & inanis eſt:
" tantumque abeſt à magnitudine, animi quantum à

forti-

ꝛtitudine, audacia: à fiducia, inſolentia: ab auſte- "
tate, triſtitia: à ſeueritate, crudelitas. Multum in- "
ıam intereſt, inter ſublimem animum, & ſuperbū. "
acundia nihil amplum, decorumque molitur. Cō- "
a mihi videtur veternoſi, & infelicis animi, imbe-
llitatis ſibi conſcij, ſępe indoleſcere. Vt exulcerata *Simile.*
ægra corpora, quæ ad tactus leuiſſimos gemunt:
a ira muliebre maximè & puerile vitiū eſt. At inci-
t & in viros. Nam viris quoque puerilia ac mulie-
ia ingenia ſunt. Quid ergo? Non aliquæ voces ab
atis emittuntur: quæ magno emiſſæ videantur a-
imo, veram ignorantibus magnitudinem: qualis
la dira & abominanda: Oderint, dum metuant?
llano ſcias ſæculo ſcriptam. Neſcio vtrum ſibi pe-
s optauerit, vt odio eſſet, an vt timori? Magno hoc
ctum ſpiritū putas? Falleris. Nec enim magnitu-
ɔ iſta eſt, ſed immanitas. Non eſt quod credas ira-
entium verbis, quorum ſtrepitus magni, mina-
s ſunt, intus mens pauidiſſima. Non eſt, quòd
iſtimes verum eſſe, quod apud diſertiſſimum vi-
ım Lucium dicitur: Vir ingenij magni, magis
ıàm boni. Non poteſt illud ſeparari, aut nec bo-
ım erit, aut nec magnum: quia magnitudinem a-
mı inconcuſſam intelligo, & introrſus ſolidam,
imo parem firmamque: qualis eſſe in malis in-
nijs non poteſt. Terribilia enim eſſe, & tumultu-
à, & exitioſa poſſunt: magnitudinem quidem, cu-
s firmamentum roburque bonitas eſt, non habe-
nt. Sola ſublimis & excelſa virtus eſt. Nec quic- *T. Modeſtia.*
am magnum eſt, niſi quod ſimul & placidum. *Lib.* "
le Ira cap. 16. "

Ille ingens animus & verus æſtimator ſui, nō vin-
cat iniuriam, quia non ſentit. Vt tela à duro reſili- *Simile.*
t, cùm dolore cædentis ſolida feriuntur: ita nulla
agnum animū iniuria, ad ſenſum ſui adducit, fra-
lior eo quod petit. Quantò pulchrius, velut nulli

penetrabilem telo, omnes iniurias contumeliasque reſpuere? Vltio, doloris confeſſio eſt. Non eſt magnus animus quem incuruat iniuria: Aut potentior te, aut imbecillior læſit. Si imbecillior, parce illi: ſi potentior, tibi. Nullum eſt argumentum magnitudinis certius, quàm nihil poſſe quo inſtigeris, accidere. Pars ſuperior mundi & ordinatior, ac propinqua ſyderibus, nec in nubem cogitur, nec in tempeſtatem impellitur, nec verſatur in turbinem, omni tumultu caret, inferiora fulminantur. Eodem modo ſublimis animus, quietus ſemper, & in ſtatione tranquilla collocatus, intra ſe premens quibus ira contrahitur, modeſtus, & venerabilis eſt, & diſpoſitus: quorum nihil inuenies in irato. *Lib 3 de Ira c.5. & 6.*

Simile.

Decet magnanimitas quemlibet mortalẽ, etiam illum infra quem nihil eſt. Quid enim maius aut fortius, quàm malam fortunam retundere? Hæc tamen magnanimitas in bona fortuna latiorem locum habet, meliuſque in tribunali, quàm in plano conſpicitur. *Lib. 1. de Clem. c. 5.*

Ingenuitas non recipit contumeliam. *Ex Publ. Mi.*

Magni animi proprium eſt, eſſe tranquillum: & iniurias ac offenſiones ſemper deſpicere. *Ex eodem.*

Conſtantia, Inconſtantia.

T. Magnanimitas.

TRanquillis animus, vbi ad perfectũ venit, nec ablatum ſibi quidquam ſentit, nec adiectum: ſed eodem habitu eſt quocunque res cadunt. Cui, ſiue aggerũtur vulgaria bona, ſupra res ſuas eminet: ſiue aliquid ex iſtis, ſiue omnia caſus excuſſit, minor non fit. *Epiſt. 36.*

Inuenio qui dicant ineſſe naturalem quandã animis irritationem commutandi ſedes, & transferendi domicilia. Mobilis enim & inquieta mens homini data eſt. Nunquam ſe tenet: ſpargitur, & cogitationes

.es ſuas in omnia nota atque ignota dimittit: va-, & quietis impatiens, & nouitate rerum lętiſſima: ıod non miraberis, ſi primam eius originem aſpe- ris, non ex terreno & graui concreta corpore, illo cæleſti ſpiritu deſcendit. Cæleſtium autē na- ra ſemper in motu eſt. Fugit, & velociſſimo curſu ;itur. Aſpice ſydera mundum illuſtrantia. Nullum ›rum perſtat. Labitur aſſiduè, & locum ex loco mu- t: & quāuis cum ipſo verſatur, in contrariū nihilo- .inus ipſi mundo defertur, per omnes ſignorū par- s diſcurrit, perpetua eius agitatio, & aliunde aliò ›mmigratio eſt. Omnia voluu ıtur. Semper in trā- tu ſunt: & vt lex & naturæ neceſſitas ordinauit, ali- nde aliò deferuntur. Cum per certa annorum ſpa- a orbes ſuos explicuerint, iterum ibunt, per quæ enerant. I nunc, & animum humanum ex iiſdem uibus diuina conſtant cōpoſitum ſeminibus, mo- ſtè ferre putat tranſitum, ac migrationem, cùm Dei natura aſſidua, & citatiſſima commutatione nos .electet, ſe verò conſeruet. *Libro de Conſolatione ad Albinam, cap. 6.*

Inter cætera mala hoc quoque habet ſtultitia ſemper incipit viuere. Conſidera quid vox iſta ſig- nificet Lucili virorum optime, & intelliges quàm fœda ſit hominu n leuitas, quotidie noua vitæ fun- damenta ponentium, nouas ſpes etiam in exi u in- choantium. Quid eſt autem turpius, quàm ſenex vi- uere incipiens: *Epiſt. 13.*

Qualitatis veræ tenor permanet, falſa non du- rāt. Quidam alternis Vatinij, alternis Catones ſunt. Et modo parum illis ſeuerus eſt Cur us, parum pau- per Fabricius, parum frugi & contentus vili Tube- ro. Modò Lucium Craſſum diuitijs, Apicium cœ- nis, Mecænatem deliciis prouocant. Maximum in- " dicium eſt malæ mentis, fluctuatio, & intra ſimula- " tionem virtutum, amoremque vitiorum, aſſidua "

N 2 iacta-

Digitized by Google

iactatio. Nemo non quotidie & conſilium mutat & votum; modò vxorem vult habere, modò amicam: modò regnare vult, modò id agit, ne quis ſit officioſior ſeruus: modò dilatat ſe vſque ad inuidiã, modò ſubſidit, & cõtrahitur infra humilitatem verè iacentium: nũc pecuniam ſpargit, nunc rap't. Sic maximè coarguitur animus impudens, alius prodit atque alius, & (quo turpius nihil iudico) impar ſibi eſt. Magnam rem puta vnum hominem agere. Præter ſapientem autem nemo vnum agit. Cæteri multiformes ſumus, modò frugi tibi videbimur & graues, modò prodigi & vani. Mutamus ſubinde perſonam, & contrariam ei ſumimus, quàm exuimus. Hoc ergo à te exige, vt qualem inſtitueris præſtare te, talem vſque ad exitum ſerues. Effice vt poſſis laudari: ſi minus, vt agnoſci. De aliquo, quem vidiſti heri, meritò dici poteſt, hic quis eſt? Tanta mutatio eſt. *Epiſt.121.*

Quid per ſe prodeſſe peregrinatio cuiquam potuit? Nõ voluptates illa temperauit, nõ cupiditates refrenauit, non iras repreſſit, non indomitos amoris impetus fregit, nulla denique animo mala eduxit, nõ iudicium dedit, non excuſſit errorem: ſed vt puerũ ignota mirantem, ad breue tempus rerum aliqua nouitate detinuit. Cæterùm incõſtantiam mentis, quæ maximè ægra eſt, laceſſitam, mobiliorem, leuioremque reddidit ipſa iactatio. Itaque quæ petierant cupidiſſimè loca, cupidius deſerunt: & auiũ modo tranſuolant, citiusque quàm venerant, abeunt. Peregrinatio notitiam dabit gentium, nouas tibi montium formas oſtendet, inuſitata ſpacia camporum, & irriguas perennibus aquis valles, & alicuius fluminis ſub obſeruatione naturam, ſiue vt Nilus æſtiuo incremento tumet, ſiue vt Tygris eripitur ex oculis, & acto per occulta curſu, integræ magnitudini redditur: ſiue vt Mæander poetarum omnium

exer-

xercitatio & ludus, implicatur crebris amfracti-
ꝰus, & ſæpè in vicinum alueo ſuo admotus, antequā
ibi influat, flectitur: cæterùm nec meliorem faci-
t, nec ſaniorem. Inter ſtudia verſandum eſt; & in-
er auctores ſapientiæ: vt quæſita diſcamus.

Non aliter viuas in ſolitudine, aliter in foro. *Ex
Publ. Mi.*

Fortuna, Fortunæ inconſtantia, Fortunæ vtriusq; comparatio.

CLamo, vitate quæcunque vulgo placent, quæ "
caſus attribuit, ad omne fortuitum bonum ſu- "
ſpicioſi pauidique ſubſiſtire. Et fera & piſcis ſpe ali- "
qua oblectante decipitur. Munera iſta fortunæ pu- "
tatis? inſidiæ ſunt. Quiſquis veſtrum tutam agere *Simile.*
vitam volet, quantum plurimùm poteſt, iſta viſca- "
ta beneficia deuitet. *Epiſt. 8.* "

Alienum eſt omne quicquid optando venit. Hūc
verſum à te dici non paulò melius, ſed aſtrictius me-
mini. Non eſt tuum, fortuna quod fecit tuum: Illud
etiam meliùs dictum à te, non præteribo, Dari bo-
num quod potuit, auferri poteſt. *Epiſt. 8.*

Nullum habet maius malum occupatus homo, &
bonis ſuis obſeſſus, quā quòd amicos ſibi putat, qui-
bus ipſe non eſt: quòd beneficia ſua efficacia iudicat
ad conciliandos amicos: cùm quidam quò plus de-
bent, magis oderint. Leue æs alienum, debitorem "
facit: graue, inimicum. *Epiſt. 19.* "

Hanc imaginem animo tuo propone, Ludos face-
re fortunam, & in hunc mortalium cœtum, hono-
res, diuitias, gratiam excutere: quorum alia inter di-
ripientiū manus ſciſſa ſunt, alia infida ſocietate di-
uiſa, alia magno detrimēto eorum, in quos deuene-
rant, prenſa: ex quibus quædam aliud agentibus, in-
ciderunt: quædam quia nimis captabantur, amiſſa:
& dum auidè rapiuntur, expulſa ſunt. Nulli verò eti-

am cui rapina feliciter ceſſit, gaudium rapti durauit in poſterum. Itaque prudentiſſimus quiſque cũ primùm induci videt munuſcula, à theatro fugit, & ſcit magno parua conſtare. *Epiſt. 75.*

Simile. Ad vtroſque caſus ſapiens aptus eſt: bonorum rector eſt, malorum victor. Non ex ebore tantùm Phidias ſolebat facere ſimulachra, faciebat ex ære: ſi marmor illi, ſi adhuc viliorem materiam obtuliſſes, feciſſet quale ex illa fieri optimum poſſet. Sic ſapiens virtutem, ſi licebit, in diuitijs explicabit, ſi minus, in paupertate: ſi poterit in patria: ſi minus, in exilio: ſi poterit imperator, ſi minus miles: ſi poterit integer, ſi minus debilis: quancunque fortunam acceperit, aliquid ex illa memorabile efficiet. *Simile.* Certi ſunt domitores ferarum: qui ſæuiſſima animalia, & ad occurſum expaueſcentia hominem, docent pati iugũ: nec aſperitatem excuſſiſſe contenti, vſque in contubernium mitigant. Leonibus magiſter manum inſerit, oſculatur Tigrim ſuus cuſtos, Elephantẽ minimus Aethyops iubet ſubſidere in genua, & ambulare per funem. *T. Patiẽtia.* Sic ſapiens eſt artifex domandi mala. Dolor, egeſtas, ignominia, carcer, exilium, quæcunque horrenda, cùm ad hunc peruenerunt, manſueta ſunt. *Epiſt. 86.*

Liberalis noſter nunc triſtis eſt, nuntiato incendio, quo Lugdunenſis colonia exuſta eſt. Mouere hic caſus quemlibet poſſet, nedum hominem patriæ ſuæ amantiſſimum. Quæ res efficit, vt firmitatem animi ſui quærat, quam videlicet ad ea, quæ timeri poſſe putabat, exercuit. Hoc verò tam inopinatum malũ, & penè inauditum, non miror ſi ſinè metu fuit, cùm eſſet ſine exemplo. Multas enim ciuitates incendiũ vexauit, nullam abſtulit. Nouitas adijcit calamitatibus pōdus, nec quiſquã mortaliũ non magis quod etiam miratus eſt, doluit. *T. Adpatiẽtiam, præparatio.* Ideo nihil nobis improuiſum eſſe debet. In omnia præmittẽdus eſt animus,

cogitandumque, non quicquid ſolet, ſed quic- *T. Vita miſeria.*
poteſt fieri. Quid enim eſt, quod non fortuna
voluit, & florētiſſimo detrahat? quod nō eo ma-
ggrediatur & quatiat, quo ſpecioſius fulget?
illi arduum, quiduè difficile eſt? Non vna via
per, ne tota quidem incurrit. Modò noſtras in
manus aduocat, modò ſuis contenta viribus, in-
t pericula ſine auctore: nullum tempus excep-
eſt, in ipſis voluptatibus cauſæ doloris oriun-
Bellum in media pace conſurgit, & auxilia ſecu-
is in metum tranſeunt. Ex amico inimicus, ho-
ex ſocio. In ſubitas tempeſtates hybernisq; ma-
s agitur æſtiua tranquillitas: ſine hoſte patimur
ilia, & cladis cauſas, ſi alia deficiunt, nimia ſibi
itas inuenit. Inuadit temperatiſſimos morbus,
diſſimos phthiſis, innocentiſſimos pœna, ſecre-
mos tumultus. Eligit aliquid noui caſus; per
d velut oblitis, vires ſuas ingerat. Quidquid lon-
eries multis laboribus, multa Dei indulgentia
xit, id vnus dies ſpargit, ac diſſipat. Longam
am dedit malis properantibus, qui diem dixit,
horam, momentumque temporis euertendis
erijs ſufficere. Eſſet aliquod imbecillitatis no-
ſolatium rerumque noſtrarum, ſi tanta celeri-
reparantur, quanta finiuntur. Nunc incremē-
ntè exeunt, feſtinatur in damnum: nihil priua-
, nihil publicè ſtabile eſt: tam hominum quàm
ium fata voluuntur. Inter placidiſſima terror ex
: nihilque extra tumultuantibus cauſis, mala vn-
minimè expectabantur, erumpunt. Quæ domeſti-
bellis ſteterant regna, quæ externis, impellente
o ruunt. Quotaqueque felicitatem ciuitas pertu-
Cogitanda ergo ſunt omnia, & animus aduerſus
quæ poſſunt euenire, firmandus. Exilia, tormen- *T. Ad patientiam præparatio.*
bella, morbos, naufragia meditare. Poteſt te pa
, poteſt patriam tibi caſus eripere: poteſt te in

„ ſolitudinem abijcere, poteſt hoc ipſum, in quo tur-
„ ba ſuffocatur, fieri ſolitudo. Tota ante oculos ſortis
„ humanæ conditio ponatur: nec quantum frequen-
„ ter euenit, ſed quantum plurimum poteſt euenire
„ præſumamus animo, ſi nolumus opprimi, nec vllis
„ inuſitatis velut nouis ſtupefieri. In plenum cogi-
„ tanda fortuna eſt. Quoties Aſiæ, quoties Achaiæ
T. Vita vt ſup. vrbes vno tremore ceciderunt? Quot oppida in Sy-
ria? quot in Macedonia deuorata ſunt? Cyprum
„ quoties vaſtauit hæc clades? Non tantùm manu fa-
„ cta labuntur, non tantùm humana arte atque indu-
„ ſtria poſita, vertit dies. Iuga montium diffluunt, totę
„ deſedêre regiones. Operta ſunt fluctibus, quæ procul
„ à conſpectu maris ſtabant. Vaſtauit ignis colles, per
„ quos elucebat, eroſit & quondam altiſſimos vertices
„ ſolatia nauigantium: ac ſpeculas ad humilem are-
„ nam deduxit. Ipſius naturæ opera vexantur: & id-
„ eo æquo animo ferre debemus vrbiū excidia. Caſura
„ omnia extant, omnes exitus manēt, ſiue interna vis
„ flatuſque præcluſi violenti, pondus, ſub quo tenen-
„ tur, excuſſerint: ſiue torrentium in abdito vaſtorum
„ obſtantia effregerit, ſiue flammarum violentia cō-
„ paginem ſoli ruperit, ſiue vetuſtas, (à qua nihil tutū
„ eſt) expugnauerit minutatim, ſiue grauitas cæli e-
„ geſſerit populos, & ſitus deſerta corruperit. Enume-
„ rare omnes fatorum vias longum eſt. Hoc vnū ſcio,
„ omnium mortalium opera mortalitate damnata
„ ſunt, inter peritura viuimus. Sæpè maiori fortunæ
„ locum fecit iniuria. Multa ceciderunt, vt altius ſur-
„ gerent, & in alias imagines. C. Caligula felicitatis
„ vrbis inimicus, aiebat, Romæ ſibi incendia, ob hoc
„ vnum dolori eſſe, quòd ſciret meliora reſurrectura,
„ quàm arſiſſent. *Epiſt. 92.*

In ſecundis nemo confidat, in aduerſis nemo de-
ficiat: alternæ ſunt vices rerum. Quid exultas? Iſta
quibus veheris in ſummū, neſcis vbi te relictura ſint:
habe-

abebunt ſuum, non tuum finem. Quid iaces? Ad num delatus es, nunc eſt reſurgendi locus. In meius aduerſa, in deteriora optata flectūtur. Ita conipienda eſt animo varietas, non priuatarū tantùm ōmuū, quas leuis caſus impellit, ſed etiam Reipub. egna ex infimo coorta, ſupra imperantes conſtitē. Vetera imperia in ipſo flore cecidere. Inueniri on poteſt numerus, quàm multa ab alijs facta ſint, unc cùm maximè Deus alia exaltat, alia ſubmittit, ec molliter ponit, ſed ex faſtigio ſuo nullas habiara reliquias, iactat. Magna iſta quia parui ſumus, redimus. Multis rebus nō ex natura ſua, ſed ex huilitate noſtra magnitudo eſt. *In Præfation. Lib. 1. atur. Quæſt.* *T. Puſillanimitas.*

Nihil difficile eſt naturæ, vtique vbi in finem ſui toperat. Ad originem rerū parcè vtitur viribus, iſpenſatq; ſe incrementis fallentibus: ſubitò ad ruiam toto impetu venit. Quàm lōgo tempore opus ſt, vt conceptus ad puerperium perducatur infans? uantis laboribus tener educatur? quàm diligenti utrimento obnoxium nouiſſimè corpus adoleſcit? quàm nullo negotio ſoluitur? Vrbes conſtituit tas, hora diſſoluit. Momento fit cinis, diu ſylua. lagna tutela ſtant, aut vigent omnia: citò ac reētè diſſiliunt. Quicquid ex hoc ſtatu rerum natu- flexerit, in exitium mortalium ſatis eſt.

T. Vita miſera. Quid tibi voluiſti tam iniuſta, & tam violenta ortuna? Tam citò indulgentię tuæ te pœnituit? Nil ergo prodeſt innocentia ad omnem legem exta, nihil antiqua frugalitas, nihil felicitatis ſumæ potentia, ſumma conſeruata abſtinentia, nihil nceerus, & ex toto litterarum amor, nihil ab omni be mens vacans? Luget Polybius, & in vno fratre uicquid in reliquis poſſit metuere admonitus, etiā ipſis doloris ſui ſolatijs timet. Facinus indignū, iget Polybius, & aliquid propitio dolet Cæſare:

„ hoc ſine dubio impotẽs fortuna captaſti: vt oſten-
„ deres neminem contra te, ne à Cæſare quidem poſ-
„ ſe defendi. *Lib. de Conſol. ad Polyb. cap. 22.*

Citò improborum læta ad perniciem cadunt. *Ex Pub. Mi.*

Excelſis multò faciliùs caſus nocet. *Ex eodem.*

„ Errat ſi quis exiſtimat tutum diu eſſe regem. *Ex eodem.*

„ Fortuna cùm blanditur, captatum venit. *Ex eod.*

„ Fortunam citiùs reperies, quàm retineas. *Ex eod.*

„ Felix improbitas, optimorum eſt calamitas. *Ex eodem.*

„ Fortuna obeſſe nulli contenta eſt ſemel. *Ex eod.*

„ Fortuna vitrea eſt, cùm ſplendet, frangitur. *Ex eodem.*

„ Fortuna leuis eſt, citò repoſcit, quod dedit. *Ex eodem.*

„ Nulla eſt tam bona fortuna, de qua nihil queri
„ poſſis. *Ex eodem.*

Fortunæ vtriuſque contemptus & moderatio.

QVid eſt præcipuum in rebus humanis? Erigere animũ ſupra minas & promiſſa fortunæ. Nihil dignum putare, quod ſperes. Quid enim habet dignum quod concupiſcas? quia à diuinorum con-
„ templatione quoties ad humana recideris, non ali-
„ ter caligabis, quàm quorum oculi in denſam vm-
„ bram ex claro Sole redière. Quid eſt præcipuum in rebus humanis? Non admittere in animo mala cõ-
„ ſilia, puras ad cælum manus tollere, nullum petere
„ bonum, quod, vt ad te tranſeat, aliquis poſſit amit-
„ tere: optare, quod ſine aduerſario optatur, bonam mentem. Cætera magno æſtimata mortalibus, etiam ſi quis domum caſus attulerit, ſic intueri, quaſi exitura qua venerint. *In præfatione lib. 3. Nat. Quæſt.*

T. Contemplatio.

T. Religio.

Sed

Sed vt tibi rationem reddam, quàm nulli mortaum inuideo, audi quid promittã, & quanti quæq; ſtimem. Diuitias nego bonum eſſe: nam ſi eſſent onæ, bonos facerent. Nunc, quod apud malos derehenditur, dici bonum non poteſt. Hoc illis nonen nego. Cæterum & habendas eſſe, & vtiles, & nagna commoda vitæ cõferentes, fateor. Quid ero eſt, quare illas non in bonis numerem? Et quid n illis præſtem aliud quam vos: quoniam inter vtroſque conuenit habendas, audite. Pone in opuentiſſima me domo, pone aurum argentumque in romiſcuo vſu eſt. Non ſuſpiciam me ob iſta, quæ tiamſi apud me, extra me tamen ſunt. In ſubliciũ ontem me transfer, & inter egentes abige: nõ ideò amen me deſpiciam, quod in illorum numero cõſiſco, qui manum ad ſtipem porrigunt. Quid ergo ſt? Domum illam ſplendidam malo, quam putenem. Pone in ſtramentis ſplendentibus, & delicato pparatu, nihilo me feliciorem credam, quòd mihi nolle erit amiculum, quod purpura conuiuis meis ubſternetur. Nihilo miſerior ero, ſi laſſa ceruix nea in manipulo fœni acquieſcet, ſi ſuper circenſe omentum, per ſuturas veteris lintei effluens, incu abo. Quid ergo eſt? Malo quid mihi animi ſit oſtẽlere prætextatus & chlamydatus, quam nudis ſcapuis. Fac ſententiæ omnium mihi ex voto cedãt, noæ gratulationes prioribus ſubtexantur, nõ ob hoc nihi placebo. Muta in contrarium hanc indulgẽiam temporis, hinc illinc percutiatur animus, danno, luctu, incurſionibus varijs, nulla hora ſine juerela ſit: non ideo me dicam inter miſerrima niſerum: non ideo aliquem execrabor diem: proiiſum eſt enim à me, ne quis mihi ater dies eſſet. Quid ergo eſt? Malo gaudia temperare, quàm dolores compeſcere. Hoc tibi ille Socrates dicet. Fac ne victorem vniuerſarum gentium. Delicatus ille

T. Conſtantia.

T. Modeſtia.

Liberi

Liberi currus triumphantem vſque ad Thebas à ſolis ortu vehat. Iura reges Perſarum petant. Me hominem maximè cogitabo: cum Dijs vtique conſultabo. Huic tam ſublimi faſtigio coniunge protinus præcipitem mutationem, in alienum imponat ferculum, exornaturus victoris ſuperbi ac feri pompam, non humilior ſub alieno curru agar, quàm in meo ſteteram. Quid ergo eſt? vincere tamen quàm capi malo. Totum fortunæ regnum deſpiciam: ſed ex illo ſi dabitur electio, meliora ſumam. Quidquid ad me venerit, bonum fiet: ſed malo faciliora ac iucundiora veniant, & minus vexatura tractantem. *Lib. de vita beata cap. 24. & 25.*

Albinã matrem Seneca conſolatur, cùm is exularet.

Hoc priùs aggrediar, quod pietas tua audire geſtit, nihil mali eſſe mihi: ſi hoc tibi demonſtrare non potero, ipſas res, quibus me putas premi, non eſſe intolerabiles, faciam manifeſtum. Sin id credi non potuerit, at ego mihi ipſe magis placebo: quod inter eas res beatus ero, quæ miſeros ſolent facere. Non eſt quod de me alijs credas, ipſe tibi, ne quid incertis opinionibus perturberis, indico me nõ eſſe miſerũ. Adijciam (quo ſecurior ſis) nec fieri quidem me poſſe miſerum. Bona cõditione conditi ſumus, ſi eam non deſeruerimus. Id egit rerum natura, vt ad bene viuendum non magno apparatu opus eſſet. Vnuſquiſque facere ſe beatũ poteſt. Leue momentum in aduẽtitijs rebus eſt: & quod in neutram partem magnas vires habeat. Nec ſecunda ſapientẽ euehunt, nec aduerſa demittunt. Laborauit enim ſemper vt in ſe plurimũ poneret, intra ſe omne gaudium peteret. Quid ergo? ſapientẽ me eſſe dico? Minimè. Nam id quidẽ ſi profiteri poſſem, non tantùm negarem miſerũ me eſſe, ſed omnium fortunatiſſimum, & in vicinum Deo perductũ, prædicarẽ. Nunc quod ſatis eſt ad omnes miſerias leniẽdas, ſapientibus viris me dedi, & nondum in auxilium mei validus,

dus, in aliena caſtra confugi: eorum ſcilicet, qui
cilè ſe ac ſuos tuētur. Illi me iuſſerunt ſtare aſſiduè
elut in præſidio poſitum,& omnes conatus fortu-
æ, & omnes impetus proſpicere multò antequàm
currant. Illis grauis ipſa fortuna eſt, quibus eſt re "
entina. Facilè eam ſuſtinere poteſt, qui ſemper "
pectat. Nam & hoſtium aduentus eos proſternit, *Simile.*
uos inopinatè occupauit. At, qui futuro ſe bello an-
bellum parauerunt, compoſiti & adaptati primū,
tum facilè excipiunt. Nunquam ego fortunæ cre- "
di, etiamſi videretur pacem agere: omnia illa quę "
me indulgentiſſimè conferebat, pecuniam, ho-
ores, gloriam, eo loco poſui, vnde poſſet ea ſine
otu meo repetere. Interuallum inter me & illam
agnum habui. Itaq; abſtulit illa, non auulſit. Ne- "
inem aduerſa fortuna comminuit, niſi quem ſecū- "
decepit. Ita, qui munera eius, velut ſua & perpe-
a amauerunt, qui ſe propter illam ſuſpici voluerūt,
cent, & mœrēt: cùm inualidos & pueriles animos
nnis ſolidæ voluptatis ignaros, falſa & mobilia
lectamenta deſtituunt. At ille, qui ſe lætis rebus
on inflauit, nec mutatis cōtrahit, aduerſus vtrunq;
tum inuictū animum tenet exploratæ iam firmi-
tis. Nam in ipſa felicitate quid contra infelicita-
m valeret, eſt expertus. Itaque ego in illis, quæ
nnes optant, exiſtimaui ſemper nihil veri boni
eſſe: quin inania & ſpecioſo ac decepturo fuco
rcunlita inueni, intra nihil habentia fronti ſimi-
. Nam in illis, quæ mala vocantur, nihil tam terri-
le ac durum inuenio, quàm opinio vulgi mina-
tur. Verbum quidem ipſum perſuaſione quadam, *T. Vulgus.*
conſenſu iam aſperius ad aures venit, & audien- "
s tanquā triſte & execrabile ferit: ita enim popu- "
s iuſſit. Sed populi ſcita ex magna parte ſapientes "
rogant. *Lib. de Conſol. ad Albinam cap. 4. & 5.* "

Fortuna nimiū quē fouet, ſtultū facit. *Ex Pub. Mi.*

Fortu-

Fortuna cui nemo inuidet, gratum facit. *Ex eod.*

Habet in aduerſis auxilia, qui in ſecundis commodat. *Ex eodem.*

In felicitate ſe erigere, eſt felicitatem ſubmittere. *Ex eodem.*

Aduerſitas, Tribulatio.

Maius eſt perſtrinxiſſe difficilia, quàm læta moderari. *Epiſt.67.*

Hoc loco mihi Demetrius noſter occurrit, qui vitam ſecurã & ſine vllis fortunæ incurſionibus mare mortuum vocat: nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cuius denuntiatione & incurſu firmitatem animi tui tẽtes: ſed in otio inconcuſſo iacere, nõ eſt tranquillitas, malacia eſt. Attalus Stoicus dicere ſolebat, Malo me fortuna in caſtris ſuis, quàm in delitijs habeat: torqueor, ſed fortiter, bene eſt: occidor, ſed fortiter, bene eſt. *Epiſt.68.*

Inter multa magnifica Demetrij noſtri & hæc vox eſt, quæ ſonat adhuc & vibrat in auribus meis: Nihil, inquit, mihi videtur infelicius eo, cui nihil vnquam euenit aduerſi. Non licuit enim illi ſe experiri, vt ex voto illi fluxerunt omnia, imò & vt ante votũ. malè tamen de illo Dij iudicauerũt. Indignus viſus eſt, à quo vinceretur aliquãdo fortuna: quæ ignauiſſimum quemq; refugit: quaſi dicant. Quid ergo iſtum aduerſariũ mihi aſſumam? ſtatim arma ſubmittet. Non opus eſt in illum tota potentia mea, leui comminatione pelletur. Non poteſt ſuſtinere vultum meum. Alius circunſpiciatur, cum quo conferre poſſimus manum: pudet congredi cum homine vinci parato. Ignominiam iudicat gladiator cum inferiore componi, & ſcit eum ſine gloria vinci, qui ſine periculo vincitur. Idem facit fortuna, fortiſſimos ſibique pares quærit: quoſdam faſtidio tranſit. Contumaciſsimum quemq; & rectiſsimum aggreditur.

Simile.

ditur, aduerſus quem ſuam vim intendat. Ignem experitur in Mutio, paupertatem in Fabricio, exilium in Rutilio, tormenta in Regulo, venenum in Socrate, mortem in Catone. Magnũ exemplum, niſi magna fortuna non inuenit. Infelix eſt Mutius, quod dextera ignes hoſtium premit: & ipſe à ſe exigit erroris ſui pœnas? quod regem quē armata manu non potuit, exuſta fugat? Quid ergo? felicior eſſet, ſi in ſinu amicæ foueret manum? Infelix eſt Fabricius, quòd rus ſuum, quantũ à Repub. vacauit, fodit? quòd bellum tam cum Pyrrho, quàm cum diuitijs gerit? quod ad focum cœnat illas ipſas radices & herbas, quas in repurgando agro triumphalis ſenex euulſit? Quid ergo felicior eſſet, ſi in ventrem ſuum longinqui littoris piſces, & peregrina aucupia congereret? Si conchilijs ſuperi atque inferi maris, pigritiam ſtomachi nauſcantis erigeret? Veniamus ad Regulum, quid illi fortuna nocuit? quòd illum documentum fidei, documentum patientiæ fecit? Figuat cutem claui, & quocunq; fatigatum corpus reclinauit, vulneri incumbit, & in perpetuam vigiliã ſuſpenſa ſunt lumina. Quanto plus tormenti, tanto plus erit gloriæ. Vis ſcire quam non pœniteat hoc pretio æſtimaſſe virtutem? refice tu illum, & mitte in ſenatum, eandem ſentẽtiam dicet. Feliciorem ergo tu Mecœnatem putas, cui amoribus anxio, & moroſæ vxoris quotidiana repudia deflẽti, ſomnus per ſymphoniarũ cantum ex longinquo lenè reſonantium, quæritur: Mero ſe licet ſopiat, & aquarum fragoribus auocet, & mille voluptatibus mentem anxiã fallat, tam vigilauit in pluma, quàm ille in cruce. Sed illi ſolatium eſt, pro honeſto dura tolerare, & ad cauſam à patientia reſpicit: hunc voluptatibus marcidum, & felicitate nimia laborãtem, magis his quæ patitur vexat cauſa patiendi. Non vſque eo in poſſeſſionem generis humani vitia venerunt, vt dubi-

dubium ſit, an electione fatidata, plures Reguli naſci, quàm Mecœnates velint. Quod ad Catonē pertinet, ſatis dictum eſt: ſuamque illi felicitatem contigiſſe conſenſus hominum fatebitur. Quem ſibi rerum natura delegit, cum quo metuenda collideret. Inimicitiæ potentiū graues ſunt. Opponatur ſimul Pompeio, Cæſari, & Craſſo. Graue eſt ciuilibus bellis intereſſe: toto terrarum orbe pro cauſa bona tam feliciter, quàm pertinaciter militet. Graue eſt ſibi manus afferre: faciat. Quid per hoc conſequar? vt omnes ſciant non eſſe hæc mala, quibus ego dignū Catonem putaui. Proſpera in plebem ac vilia ingenia deueniunt. At calamitates terroresque mortalium ſub iugum mittere, proprium magni viri eſt. „ Semper verò eſſe felicem, & ſine morſu animæ velle „ tranſire vitam, ignorare eſt rerum naturæ alteram „ partem. Magnus es vir, ſed vnde ſcio, ſi tibi non dat facultatem exhibendæ virtutis? Deſcendiſti ad Olympia: ſi nemo præter te, coronam habes, victoriam non habes. Non gratulor tanquam viro forti, ſed tanquam cōſulatum præturamve adepto, honore auctus es. Idem dicere & bono viro poſſum: ſi illi nullam occaſionem difficilior caſus dedit, in qua vna vim ſui animi oſtenderet. Miſerum te iudico, quod non fuiſti miſer: tranſiſti ſine aduerſario vitā. Nemo ſciet, quid potueris, nec tu quidem ipſe. Opus eſt enim ad notitiam ſui experimento: quid quiſq; poſſet, niſi tentando non didicit. Itaque quidam vltrò ſe ceſſantibus malis obtulerunt, & virtuti ituræ in obſcurum, occaſionem per quam eniteſcerent, quæſierunt. Gaudent, inquam, magni viri aliquando rebus aduerſis, nō aliter quàm fortes milites belli triumpho. Auida eſt periculi virtus: & quò tendat, „ non quid paſſura ſit, cogitat: quāquam & quod paſſura eſt, gloriæ pars eſt. Militares viri gloriātur vulneribus læti, fluētem meliore caſu ſanguinē oſtentant.

Simile.

ant. Idem licet fecerint qui integri reuertuntur ex
icie, magis ſpectatur, qui ſaucius redit. Ipſis inquam
Deus conſulit, quos eſſe quàm honeſtiſſimos cupit:
quoties illis materiam præbet aliquid animosè for-
iterque faciendi. Ad quàm rem opus eſt aliqua re-
um difficultate. Gubernatorem in tempeſtate, in
icie militem intelligas. Vnde poſſum ſcire quan-
um aduerſus paupertatem tibi animi ſit, ſi diuitijs
ffluis? Vnde poſſum ſcire, quantũ aduerſus igno-
niniam, infamiã, odiumq; populare cõſtantię ha-
eas, ſi inter plauſus ſeneſcis, ſi te inexpugnabilis, &
nclinatione quadam mentium pronus fauor ſequi-
ur? Vnde ſcio q̃ æquo animo laturus ſis orbitatem,
i quoſcunq; ſuſtuliſti vides? Audiui te, cùm alios
onſolareris: tunc conſpexiſſem, ſi te ipſe conſola-
us eſſes, ſi te ipſe dolere vetuiſſes. Nolite obſecro
os expaueſcere iſta, quæ Dij immortales velut ſti-
nulos admouent animis. Calamitas virtutis occa-
o eſt. Illos meritò quis dixerit miſeros, qui nimia
elicitate torpeſcunt, quos, velut in mari lento, trã-
uillitas itineris detinet. Quidquid illis inciderit,
ouum veniet. Magis vrgent ſæua inexpertos. Gra-
e eſt non aſſuetis ferre ceruicibus iugum. Ad ſuſpi-
onem vulneris tyro palleſcit, audacter veteranus
uorem ſuum ſpectat, qui ſcit ſe ſæpè viciſſe poſt
nguinem. *Lib. de prouid. Dei.*

T. Prouidentia Dei. *Simile.* *T. Tentationis fructus.* *Simile.*

Cogita non eſſe magni animi ſe rebus proſperis
ortem gerere, vbi ſecundo curſu vita procedit. Nec
ibernatoris quidem artem, tranquillum mare &
oſequens ventus oſtendit. Aduerſi aliquid incur-
it oportet, quod animum probet. *Lib. de Conſo. ad
Martiam cap. 6.*

T. Magnanimitas. *Simile.*

Vnum habet aſſidua infelicitas boni, quòd quos
æpè vexat, nouiſſimè indurat. *Lib. de Conſol. ad Al-
nam cap. 2.*

Vide etiam hac de re Titulos huic finitimos, Forti-

O tudo.

tudo. Conſtãtia, Exiliũ, Perſecutiones bonorũ, Patiẽtia.

Perſecutiones bonorum virorum.

IMmenſum erit, ſi percenſere cœpero, ipſa Reſpublica quàm ingrata in optimos, ac deuotiſſimos ſibi fuerit, quamque non minus ſæpe peccauerit, quàm in ipſam peccatum eſt. Camillum in exilium miſit, Scipionem dimiſit, exulauit poſt Catilinam Cicero, diruti eius penates, bona direpta, factum quicquid victo Catilina feciſſet. Rutilius innocentiæ pretium tulit, in Aſia latere. Catoni populus Romanus præturam negauit, conſulatũ pernegauit. *Lib.5.de Benef.cap.17.*

Simile. Vos improbi ad nomen magnorum ob aliquam eximiam laudem virorum, ſicut ad occurſum ignotorum hominum minuti canes, latratis. Expedit enim vobis neminem videri bonum: quaſi aliena virtus exprobratio delictorum veſtrorum ſit. *Et mox*: Vos quidem qui virtutem cultoremque eius odiſtis, nihil noui facitis. Nam & Solem lumina ægra formidant, & aduerſantur diem ſplendidum nocturna animalia: quæ ad primum eius ortum ſtupent: & latibula ſua paſſim petunt: abduntur in aliquas rimas timida lucis. Gemite & infelicem linguam bonorum exercere conuitio. Inſtate, commordete, citius multo frangetis dentes, quàm imprimetis. *Lib.de vita Beat. cap.19.& 21.*

Vide etiam hac de re, T. Vulgus.

Exilium.

De exilio ſuo ad Albinam matrẽ. REmoto igitur iudicio plurium (quos prima rerum facies, vtcumque credita eſt, aufert) videamus quid ſit exilium, nempe loci commutatio eſt. Anguſtare videor vim eius, & quicquid peſſimum in ſe habet, ſubtrahere. Hanc commutationem loci ſequuntur incommoda, paupertas, ignominia, contemptus. Aduerſus iſta poſtea confligam. Interim

terim primum illud intueri volo, quid acerbi afferat ipſa loci commutatio. *Et poſt pauca:* Aduerſus ipſam mutationem locorum, detractis certis incõmodis, quæ exilio adhærent, ſatis hoc remedij putat Varro doctiſſimus Romanorum: quod quocunq; venimus, eadem rerum natura vtendum eſt. M. Brutus ſatis hoc putat, quod licet in exilium euntibus virtutes ſuas ferre ſecum. Hæc etiam ſi quis ſingula parum indicat efficacia ad conſolandum exulem, vtraque in vnum collata fatebitur plurimum poſſe. Quantulum enim eſt quod perdidimus? Duo quæ pulcherrima ſunt, quocunque nos mouerimus ſequentur: natura cõmunis, & propria virtus. Id actũ eſt (mihi crede) ab illo, quiſquis formator vniuerſi fuit, ſiue ille Deus eſt potens omnium, ſiue incorporalis ratio ingentium operum artifex, ſiue diuinus ſpiritus per omnia maxima ac minima æquali intentione diffuſus, ſiue fatum & immutabilis cauſarum inter ſe cohærentium ſeries id, inquam, actũ eſt, vt in alienum arbitrium niſi viliſſima quæque non caderent. Quicquid optimum homini eſt, id extra humanam potentiam iacet: nec dari nec eripi poteſt. Mundus hic (quod nihil nec maius, nec ornatius, rerum natura genuit) animus contemplator, admiratorque mundi, pars eius magnificentiſſima, propria nobis & perpetua, tãdiu nobiſcũ manſura, quandiu ipſi manebimus. Alacres itaque & erecti, quocunque res tulerit, intrepido gradu properemus. Emetiamur quaſcunque terras, nullum inuenturi ſolum intra mundum quod alienum homini ſit. Vndecunque ex æquo ad cælum erigitur acies, paribus interuallis omnia diuina ab omnibus humanis diſtant. At dum oculi mei ab illo ſpectaculo (cuius inſatiabiles ſunt) non abducantur, dum mihi Lunam Solemque intueri liceat, dum cæteris inhærere ſyderibus, dum ortus eorum, occaſus, interual-

T. Contemplatio naturæ.

„ teruallaque, & cauſas inueſtigare velocius meandi, „ vel tardius, ſpectare tot per noctem ſtellas micantes, & alias immobiles, alias non in magnum ſpatium exeuntes, ſed intra ſuum ſe circumagentes veſtigium, quaſdam ſubitò erumpentes, quaſdam igne „ fuſo perſtringentes aciem, quaſi decidant, vel longo tractu cum luce multa prætervolantes: dum cum „ his ſim, & cæleſtibus (qua homini fas eſt) immiſcear, dum animum ad cognatarum rerum conſpectū tendentem, in ſublimi ſemper habeam, quantum refert mea quid calcem? Atqui non eſt hæc terra frugiferarum aut lætarum arborum ferax, non magnis & nauigalibus fluminum alueis irrigatur: nihil gignit quod aliæ gentes petant, vix ad tutelam incolentium fertilis: non pretioſus hic lapis cæditur, non auri argentique venæ eruuntur. Anguſtus animus eſt, quem terrena delectant. Ad illa adducendus eſt, quæ vbique æquè parent, vbique æquè ſplendent: & hoc cogitandum eſt, iſta veris bonis per falſa & prauè credita, obſtare. Iſtud humile tugurium, nempe virtutes recipit. Iam omnibus templis formoſius erit, cùm illic iuſtitia conſpecta fuerit, cùm continentia, cùm prudentia, cùm pietas, & „ omnium officiorum rectè diſpenſandorum ratio, & „ humanorum diuinorumque ſcientia. Nullus anguſtus eſt locus, qui hanc tam magnarum virtutum turbam capit, nullum exilium graue eſt, in quo licet cum hoc ire comitatu. Brutus in eo libro, quem de virtute compoſuit, ait ſe vidiſſe Marcellum Mitylenis exulantem: & quantum modò natura hominis pateretur, beatiſsimè viuentem: nec vnquam bonarum artium cupidiorem, quàm illo tempore. Itaque adijcit, viſum ſibi ſe magis in exiliū ire, qui ſine illo rediturus eſſet, quàm illum in exilio relinqui. O fortunatiorem Marcellum, eo tempore, quo exilium ſuum Bruto approbauit, quàm quo R. P.

T. Virtus.

con-

onſulatum. Quantus vir ille fuit, qui effecit, vt aliquis exul ſibi videretur, quod ab exule recedebat? Quantus vir ille fuit, qui in admirationem ſui adduxit hominem, etiam Catoni ſuo mirandum? Nõ dubitas, quin ſemper ille Marcellus tantus vir ſic ad tolerandum equo animo exilium ſeipſe adhortatus ſit. Quòd patria cares, non es miſer: etenim ita te diſciplinis imbuiſti, vt ſcires omnem locum ſapienti viro patriam eſſe. Porrò, hic qui te expulit, non ipſe per annos decem continuos patria caruit? propagandi ſine dubio imperij cauſa? ſed nempe caruit. Nunc ecce trahit illum ad ſe Africa, reſurgentis belli minis plena: trahit Hiſpania, quæ fractas & afflictas partes refouet: trahit Aegyptus infida, totus denique orbis, qui ad occaſionem concuſſi imperij intentus eſt. Cui primùm rei occurret? cui parti ſe opponet? Aget illum per omnes terras victoria ſua: illum ſuſpiciant & colant gentes: tu viue Bruto miratore contentus. Bene ergo exilium tulit Marcellus, nec quicquam in animo eius mutauit loci commutatio. *Et infrà;* Interim tamen quantum per moras menbrorum, & hanc circunfuſam grauemq; ſarcinã licet, celeri & volucri cogitatione animus diuina perluſtrat, Ideoq; nec exulare vnquam poteſt liber, & Dijs cognatus, & omni mundo omniq; æuo par. Nam cogitatio eius circa omne cælum, in omne præteritum futurumque tempus emittitur. Corpuſculũ hoc, cuſtodia & vinculum animi, huc atque illuc iactatur. In hoc ſupplicia, in hoc latrocinia, in hoc morbi exercentur. Animus quidem ipſe ſacer & æternus eſt, & cui non poſſit iniici manus. *Lib. de Conſol. ad Albin. à 6. vſque ad 11. cap.*

Sermocinatio ipſius hominis ſecum.

Contemplatio naturæ.

Exulabis. Erras cùm omnia fecerim, patriam meam tranſire non poſſum. Omnium vna eſt. Extra hanc nemo proficiſci poteſt. Exulabis. Non patria mihi interdicitur, ſed locus. In quancunque terram

venio, in meã venio. Non eris in patria. Patria eſt, vbicunque bene eſt. Illud autem per quod bene eſt, in homine, non in loco eſt. In ipſius inquam poteſtate eſt, quid ſit illud fortunij. Si enim ſapiens eſt, peregrinatur: ſi ſtultus, exulat. Exulabis. Hoc dicis: alterius loci ciuitate donaberis. *Lib. de Remed. Fortuit.*

Patientia, Impatientia, Præparatio animi ad aduerſa ferenda.

T. Virtutum connexio.

Cum aliquis tormenta fortiter patitur, omnibus virtutibus vtitur, cùm vna in promptu ſit, & maximè appareat patientia, Cæterum, illic eſt fortitudo, cuius patientia, & perpeſſio, & tollerantia rami ſunt. Illic eſt prudentia, ſine qua nullum initur conſilium: quæ ſuadet quod effugere non poſſis, quàm fortiſſimè ferre. Illic eſt conſtantia, quæ deijci loco non poteſt: & propoſitum nulla vi extorquente demittit. Illic eſt indiuiduus ille comitatus virtutum, Quicquid honeſtè fit, vna virtus facit, ſed ex conſilij ſententia. *Epiſt. 68.*

T. Fortuna.

Interim hoc tene, hoc morde, aduerſis non ſuccumbere, lætis non credere, omnem fortunæ licentiam in oculis habere, tanquam quidquid poteſt facere, factura ſit. Quidquid expectatum eſt diu, leuius accedit. *Epiſt. 79.*

Nunquam vir ille perfectus adeptuſque virtutẽ, fortunæ maledixit. Nunquam accidentia triſtis excepit, ciuem eſſe ſe vniuerſi & militem credens, labores velut imperatos ſubijt. Quicquid inciderat, nõ tanquam malum aſpernatus eſt, & in ſe caſu delatũ: ſed quaſi delegatum ſibi hoc, qualecũque eſt, inquit, meum eſt, aſperum eſt, durum eſt, in ipſo nauemus operam. Neceſſariò itaque magnus apparuit, qui nunquam malis ingemuit, nunquam de fato ſuo queſtus eſt: fecit multis intellectum ſui, & non aliter

ter quàm in tenebris lumen effulſit, auertitque in ſe omnium animos, cùm eſſet placidus, & lenis, & humanis diuinisque rebus pariter æquus. Habebat perfectum animum, ad ſummam ſui adductus, ſupraquam nihil eſt niſi mens Dei: ex qua pars & in hoc mortale pectus defluxit: quod nunquam magis diuinum eſt, quàm vbi mortalitatem ſuam cogitat, & ſcit in hoc natum hominem, vt vita defungeretur: nec domum eſſe hoc corpus, ſed hoſpitium: & quidem breue hoſpitium: quod relinquendum eſt, vbi te grauem eſſe hoſpiti videas. Maximum, inquam, mi Lucili argumentum eſt animi ab altiori ſede venientis, ſi hæc in quibus verſatur, humilia iudicat & anguſta: ſi exire non metuit. Scit enim quò exiturus ſit, qui vnde venerit meminit. *Epiſt.121.* *T.Mors.*

Quid eſt præcipuum? Poſſe læto animo aduerſa tolerare, quicquid acciderit, ſic ferre, quaſi tibi volueris accidere. Debuiſſes enim velle, ſi ſciſſes ex decreto Dei fieri. Flere, queri, ingemere, deſciſcere eſt. Quid eſt præcipuum? Animus contra calamitates fortis & contumax: luxuriæ non aduerſus tantũ, ſed & infeſtus: nec auidus periculi, nec fugax, proſperitatem non expectans: ſed aduerſus vtrumque intrepidus & inconfuſus: nec illius tumultu, nec huius fulgore percuſſus. *In Præfatione lib.3. Natural. Quæſt.* *T. Fortunæ vtriuſque moderatio.*

Compoſito animo nihil accidet: ſic tamen componetur, ſi quid humanarum rerum varietas poſſit, cogitauerit antequam ſenſerit. Si & liberos, coniugem, atque patrimonium ſic habuerit, tanquam nõ vtique ſemper habiturus, & tãquam non futurus ob hoc miſerior, ſi habere deſierit. Calamitoſus eſt animus futuri anxius, & ante miſerias miſer: qui ſolicitus eſt, vt ea quibus delectatur, ad extremum vſque permaneant. Nullo enim tempore conquieſcet, & expectatione futuri, præſentia, quibus frui poterat, *T.Timor.*

„ amittit. In æquo eſt autem dolor amiſſæ rei, & ti-
„ mor amittendæ. Nec ideo præcipio tibi negligen-
„ tiam. Tu verò metuenda declina, & quicquid conſi-
„ lio proſpici poteſt, proſpice. Quodcunque læſurum
„ eſt, multo antequã accidat, ſpeculare & auerte. Plus
„ dolet, quàm neceſſe eſt, qui ante dolet, quàm neceſ-
ſe ſit. Mortale eſt omne mortalium bonum: de his loquor bonis, ad quæ concurritur. Nam illud verum bonum non moritur, certum eſt ſempiternumque, ſapientia, & virtus: hoc vnum contingit immortale mortalibus. Cæterùm tam improbi ſunt, tamque obliti quò eant, vt mirentur aliquid ipſos amittere, amiſſuri vno die omnia. Quicquid eſt, cui dominus

T. Vita.

inſcriberis, apud te eſt, tuum non eſt. Nihil firmum infirmo, nihil fragili æternum inuictum eſt: tam neceſſe eſt perire, quàm perdere: & hoc ipſum ſi intelligimus, ſolatium eſt, æquo animo perdere quod perdendũ eſt. *Et infra:* Ingratus eſt, qui cùm amiſerit, pro accepto nil debet. Dic tibi ex iſtis, quæ terribilia videntur, nihil eſt inuictum. Singula vicêre tam multi: ignem Mutius, crucem Regulus, venenũ Socrates, exiliũ Rutilius, mortem ferro adactã Cato. Et nos vincamus aliquid. Rurſus iſta, quæ vt ſpecioſa & felicia trahunt vulgum, à multis & ſæpe contẽ-

T. Parſimonia.

pta ſunt. Fabricius diuitias imperator reiecit, cenſor notauit: Tubero paupertatem & ſe dignã & Ca-
„ pitolio iudicauit, cùm fictilibus in publica cœna
„ vſus, oſtendit debere his hominem eſſe contentũ,
„ quibus Dij etiamnum vterentur? *Epiſt.99.*

Quid iſta circunſpicis, quæ tibi poſſunt fortaſſe euenire, ſed poſſunt & non euenire? incendium di-
„ co, ruinam? Quædam nobis incidunt, non inſidi-
„ antur. Illa potius vide, illa deuita, quæ nos obſeruant, quæ captant. Rari ſunt caſus, etiam ſi graues, naufragium facere, vehiculo euerti. Ab homine

T. Homo.

homini quotidianum periculum. Aduerſus hoc te

expedi,

expedi, hoc intentis oculis intuere. Nullum enim „ malum frequentius, nullum pertinacius, nullum „ blandius. Tempeſtas minatur, antequam ſurgat. „ Crepant ædificia antequam corruant. Prænuntiat „ fumus incendium. Subita ex homine pernicies, & eò diligentius tegitur, quò propius accedit. Erras ſi iſtorum tibi qui occurrunt vultibus credis: hominum effigies habent, animos ferarum. *Epiſtola 104.*

Id agendum eſt, ne quid nobis inopinatū ſit, quia omnia nouitate grauiora ſunt, hæc cogitatio aſſidua præſtabit, vt nulli ſis malo tyro. *Et mox:* Nihil miremur eorum ad quæ nati ſumus. Quæ ideo nulli querenda, quia paria ſunt omnibus. Ita dico paria ſunt: nam etiam quod effugit aliquis, pati potuit. Aequum autem ius eſt, non quò omnes vſi ſunt, ſed quod omnibus latum eſt. Imperetur æquitas animo, & ſine querela mortalitatis tributa pendamus. Hyems frigora adducit, algendum eſt. Aeſtas calores refert, æſtuandum eſt. Intemperies cæli valetudinem tentat, ægrotandum eſt. Et fera nobis loco occurret, & homo pernicioſior feris omnibus. Aliud aqua, aliud ignis eripiet. Hanc rerum conditionem mutare non poſſumus. Id poſſumus, magnum ſumere animum, & viro bono dignum quò fortiter fortuita patiamur, & naturæ conſentiamus. Natura autem hoc quod vides regnum, mutationibus temperat. Nubilo ſerena ſuccedunt. Turbantur maria, cùm quieuerunt. Flant inuicem venti. Noctem dies ſequitur. Pars cæli conſurgit, pars mergitur. Contrariis rebus æternitas conſtat. Ad hanc legem animus noſter aptandus eſt, hanc ſequatur, huic pareat, & quæcunque fiunt, debuiſſe fieri putet, nec velit obiurgare naturam. Optimum eſt pati, quod emendare non poſſis, & Deum (quo auctore cuncta proueniūt) ſine murmuratione comitari. Malus miles eſt, qui

T. Aduerſitatis neceſſitas.

Imperatorem gemens ſequitur. Quare impigri ac alacres excipiamus imperia: nec deſinamus hunc operis pulcherrimi curſum, cui quicquid patimur intextum eſt: & ſic alloquamur Iouem, cuius gubernaculo moles iſta dirigitur, quomodo Cleanthes noſter verſibus diſertiſſimis alloquitur: quos mihi in noſtrum ſermonem mutare permittitur, Ciceronis viri diſertiſſimi exemplo. Si placuerint, boni cõſules, ſi diſplicuerint ſcies me in hoc ſecutum Ciceronis exemplum. Duc me parens, celſique domitor poli, Quocunque placuit: nulla parendi mora eſt. Adſum impiger. Fac nolle: comitabor gemens: malusque patiar, quod pati licuit bono. Hic eſt magnus animus qui ſe Deo tradidit. At contra ille puſillus ac „ degener, qui obluctatur, & de ordine mundi malè „ exiſtimat, & emendare mauult Deos, quàm ſe. *Epi-„ ſtola 108.*

T. Magnanimitas.

Dolor imminet, Si exiguus eſt, feramus: leuis eſt patientia. Si grauis eſt, feramus: non leuis eſt gloria. Dura res eſt dolor. Imo tu mollis. Pauci dolorem ferre potuerunt. Simus ex paucis. Imbecilles natura ſumus. Naturam infamare nolite: illa nos fortes genuit. Fugiamus dolorem. Quid, quod ille ſequitur fugientes? *Libro de Remed. Fortuit.*

Ad imperfectos, & mediocres, & male ſanos hic meus ſermo pertinet, non ad ſapientem. Huic non timide nec pedetentim ambulandum eſt. Tanta enim fiducia ſui eſt, vt obuiam fortunæ ire non dubitet: nec vnquam loco illi ceſſurus ſit: nec habet vbi illam timeat: quia non mancipia tantum poſſeſſionesque & dignitatem, ſed corpus quoque ſuum, & oculos, & quicquid eſt chariorem vitam fa-„ cturum, ſeque ipſum inter precaria numerat: viuit-„ que vt commodatus ſibi, & repoſcentibus ſine triſtitia redditurus. Nec ideo eſt vilis ſibi: quia ſcit ſe ſuum

um non eſſe: ſed omnia tam diligenter faciet, tam circunſpectè, quàm religioſus homo ſanctuſque ſolet tueri fidei commiſſa. Quandocunque autem reddere iubebitur, non queretur cum fortuna: ſed dicet, Gratias ago pro eo quod poſſedi habuique. Magna quidem res tuas mercede colui: ſed quia imperas illas, do, cedo gratus libenſque. Si quid habere me tu volueris, etiam nunc ſeruabo: ſi aliud placet, ego vero faciam. Signatumque argentum, domum, familiamque meam reddo, reſtituo. Appellauerit natura, quæ prior nobis credidit, & huic dicemus, Recipe animum meliorem quàm dediſti: non tergiuerſor, nec refugio: paratum habes à volente quod non ſentienti dediſti: Aufer. Reuerti vnde veneris, quid graue eſt? Malè viuet, quiſquis neſciet bene mori. Huic itaque primum rei pretium detrahendum eſt, & ſpiritus inter ſeruitia numerandus. Gladiatores (ait Cicero) inuiſos habemus, ſi omni modo vitam impetrare cupiunt: fauemus, ſi contemptum eius præ ſe ferunt. Idem euenire nobis ſcias. Sæpe enim cauſa moriendi eſt timide mori: Fortuna illa quæ ludos ſibi facit, quo (inquit) te reſeruem malum & trepidum animal? eo magis conuulneraberis, & confodieris, quia neſcis præbere iugulum. At tu etiam viues diutius, & morieris expeditius, qui ferrum non ſubducta ceruice, nec manibus oppoſitis, ſed animosè recipis. Qui mortem timebit, nihil vnquam pro homine viuo faciet. At, qui ſcit hoc ſibi cum conciperetur ſtatim condictum, viuet ad formulam, & ſimul illud quoque eodem animi robore præſtabit, ne quid ex his quæ eueniunt, ſubitum ſit. Quidquid enim fieri poteſt, quaſi futurum proſpiciendo, malorum omnium impetus molliet: qui ad præparatos expectanteſque nihil afferunt noui: ſecuris & beata tantum expectantibus, graues eueniunt. Morbus enim, captiuitas, ruina, ignis, nihil

Simile.

horum

horum repentinum eſt; ſciebam in quàm tumultuoſum me contubernium natura duxiſſet. Toties in viciniа mea conclamatum eſt, toties præter limen immaturas exequias fax cereusque preſſit. Sæpe altius ruentis ędificij fragor ſonuit. Multos ex his, quos forū, curia, ſermo, mecum contraxerat, nox abſtulit, & vinctas ad ſodalitium manus copulatas intercidit. Miror aliquando ad me pericula acceſſiſſe, quæ circa me ſemper errauerunt? Magna pars hominum eſt quæ nauigatura, de tempeſtate non cogitat. Nunquam me in bona re, mali pudebit auctoris. Publius tragicis comicisque vehementior ingenijs, inter multa alia, & hoc ait, Cuiuis poteſt accidere, quod cuiquam poteſt. Hoc ſi quis in medullas demiſerit, & omnia aliena mala (quorum ingens quotidie copia » eſt) ſi aſpexerit, tanquam illis liberum & ad ſe iter » ſit, multò ante ſe armabit, quàm petatur. Serò ani» mus ad periculorum patientiam poſt pericula inſtituitur. Non putaui hoc futurum, nunquam hoc euenturum credidiſſem. Quare autem non? Quæ ſunt diuitiæ, quas non egeſtas, & fames, & mendicitas à tergo ſequatur? Quæ dignitas, cuius non prætextam, & augurale, ſordes comitentur, & extrema contemptio? Quod regnum eſt, cui non parata ſit ruina, & proculcatio, & dominus, & carnifex? Nec magnis iſta interuallis diuiſa, ſed horæ momentum intereſt inter ſolium & aliena genua. *Deinde commemoratis multorum principum ac regum inſperatis caſibus (vt Pompei, Seiani, Craſsi, Ptolemei, Mithrydatis, & Iugurtha) concludit his verbis.* In tanta rerum ſurſum ac deorſum euntium verſatione, ſi non quicquid fieri poteſt, pro futuro habes, das in te vires rebus aduerſis, quas infregit quiſquis prior vidit. *Libro 1. de Tranq. vita cap. 11.*

Non ſentire mala ſua, non eſt hominis: & nō ferre, non eſt viri. *Lib. de Conſol. c. 36.*

Cuiuis

Cuiuis dolori remedium eſt patiētia. *Ex Publ. Mi.* Feras, non culpes, quod mutari nō poteſt. *Ex eod.* Feras, quod lędit, vt quod prodeſt, perferas. *Ex eodem.*

Vide etiam finitima huic loca. Aduerſitas. Fortitudo. Conſtantia. Fortuna. & Fortuna vtriuſque contēptum.

Perſeuerantia.

QVicquid facies, citò redi à corpore ad animū: illū diebus ac noctibus exerce. Labore modico alitur ille. Hanc exercitationē, non frigus, non æſtus impediet, nec ſenectus quidem. Id bonum cura, quod vetuſtate fit melius. Nec ego iubeo te ſemper imminere libro, aut pugillaribus. Dandum eſt aliquod interuallum animo, ita tamen vt non reſoluatur, ſed remittatur. *Epiſt. 15.* *T. Recreatio.*

Non cùm vacaueris philoſophandum eſt; omnia alia negligenda, vt huic aſſideamus, cui nullum tempus ſatis magnum eſt: etiam ſi à pueritia vſque ad longiſſimos humani æui terminos vita protendatur. Non multum refert, vtrum omittas philoſophiam, an intermittas. *Epiſt. 73.* *T. Studium continuum.*

Labor, & Induſtria.

GEneroſos animos labor nutrit. *Epiſt. 31.*

Nihil eſt quod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura. Robora in rectū quamuis flexa, reuocabis. Curuatas trabes calor explicat, & aliter natæ, in id finguntur, quod vſus noſter exigit: quantò facilius animus accipit formam, flexibilis & omni humore obſequentior? Quid enim aliud eſt animus, quàm quodammodo ſe habens ſpiritus? *Epiſt. 51.* *T. Perſeuerantia.*

Nulli ſapere caſu obtigit. Pecunia veniet vltrò, honor afferetur: gratia ac dignitas fortaſſe inge- *T. Virtus difficilis.*

rentur

rentut tibi: virtus in te non incidet, ne leui quidem opera, aut paruo labore cognoſcitur: ſed eſt tanti laborare, omnia bona ſemel occupaturo: Vnum enim eſt bonum, quod honeſtum. *Epiſt. 77.*

Temperantia, Intemperantia.

T. Magnanimitas. **T. Proſperitas.** **Similia.**

MAgni animi eſt magna contemnere, atque mediocria malle, quàm nimia. Illa enim vtilia vitaliaque ſunt: at hæc, eò quod ſuperfluunt, nocent. Sic ſegetem nimia ſternit vbertas, ſic rami onere franguntur. Sic ad maturitatem non peruenit „ nimia fœcunditas. Idem animis quoque euenit, quos „ immoderata felicitas rumpit: qua, non tantùm in a-

T. Voluptas.

liorum iniuriam, ſed etiam in ſuam vtuntur. Quis „ hoſtis in quenquam tam contumelioſus fuit, quàm „ in quoſdam voluptates ſuæ ſunt: quorum impoten- „ tiæ atque inſanæ libidini ob hoc vnum poſſis igno- „ ſcere, quòd quæ fecêre, patiuntur? Nec immeritò „ hic illos furor vexat. Neceſſe eſt etiam in immen- „ ſum exeat cupiditas, quæ naturalem modum tranſi- „ lijt. Ille enim habet ſuum finem inania, & ex libidi- „ ne orta, ſine termino ſunt. Neceſſaria metitur vtili- „ tas, ſuperuacua quo rediges? Voluptatibus vtique ſe „ immergunt, quibus in conſuetudinem adductis, ca- „ rere non poſſunt: & ob hoc miſerrimi ſunt, quòd eò „ peruenerunt, vt illis, quæ ſuperuacua fuerant, facta „ ſint neceſſaria. Seruiunt vtique voluptatibus ſuis, „ non fruuntur: & mala ſua (quod malorum vlti- „ mum eſt) amant. Tunc autem conſumata eſt infeli- „ citas, vbi turpia non ſolùm delectant, ſed etiam pla- „ cent: & deſinit eſſe remedio locus, vbi quæ fuerant „ vitia, mores ſunt. *Epiſtol. 39.*

Parſimoniam ſuam Seneca deſcribit his verbis: Panis ſiccus & ſine menſa prandium, poſt quod non ſunt lauandæ manus. Dormio minimum, Conſuetudinem meam noſti. Breuiſſimo ſomno vtor, &

quaſi

quaſi interuigilo: ſatis eſt mihi vigilare deſiiſſe. Aliquando dormiſſe me ſcio, aliquando ſuſpicor. *Epiſtola 84.*

Vide hac etiam de refinitimos huic Titulos, Voluptas, Abſtinentia, Frugalitas, Ebrietas, &c.

Voluptas.

VIr ſapiens miſerrimos mortalium iudicet (in quantiſcunque opibus refulgebunt) ventri ac libidini deditos: quorum animus inerti otio torpet. Dicat ergo ipſe ſibi, Voluptas fragilis eſt, & breuis, faſtidio obiecta: quo auidius hauſta eſt, citius in contrarium recidens: cuius ſubinde neceſſe eſt aut pœniteat, aut pudeat. In qua nihil eſt aut magnificum, aut quod naturam hominis Dijs proximi, deceat. Res humilis, membrorum turpium ac vilium miniſterio veniens, exitu fœda. Illa eſt voluptas & homine & viro digna, non implere corpus, nec ſaginare, nec cupiditates irritare, quarum tutiſſima eſt quies: ſed perturbatione carere, & illa, quam hominum inter ſe rixantum ambitus concutit, & ea, quæ intolerabilis ex alto venit, vbi de Dijs famæ creditum eſt, vitijſque illos noſtris æſtimauimus. Hanc voluptatem æqualem, intrepidam, nunquam ſenſuram ſui tædium percipit hic quem deformamus: qui maximè, vt ita dicam, diuini iuris atque humani peritus, de præſentibus gaudet, ex futuro non pendet. *Lib.7. de Bene. c.2.*

Voluptas vana.

Vera voluptas.

Id agere debemus, vt irritamenta vitiorũ, quàm longiſſimè fugiamus. Indurandus eſt animus, & blãdimentis voluptatum procul abſtrahendus. Vina Hanibalem hyberna ſoluerunt: & indomitum illũ niuibus atque Alpibus virum, eneruauerunt fomenta Campaniæ, Armis vicit, vitijs victus eſt. Nobis quoque militandum eſt, & quidem genere militiæ quo nunquam quies, nunquam ocium datur. De-

T. Tentatio.

bella-

" bellandę ſunt in primis voluptates: quæ (vt vides)
" ſæua quoque ad ſe ingenia rapuerunt. Si quis ſibi
" propoſuerit quantum operis aggreſſus ſit, ſciet nihil delicatè, nihil molliter eſſe faciendum. Effœminat animos amœnitas. Amœna ſine dubio aliquid ad corrumpendum vigorem poteſt regio. Quamlibet viam iumenta patiuntur, quorum dura in aſpero vngula eſt. In molli paluſtrique paſcuo ſaginata, citò ſubteruntur. Et fortior miles ex confragoſo ve-
" nit: ſegnis eſt vrbanus & verna. Nullum laborem re-
" cuſant manus, quæ ad arma ab aratro transferuntur.
" In primo deficit puluere ille vnctus & nitidus: ſeue-
" rior loci diſciplina firmat ingenium, aptumq; mag-
" nis conatibus reddit. *Epiſt.52.*

T. Labor. Simile.

Debilitatem nobis induxêre delitiæ, & quod diu noluimus, poſſe deſiuimus. *Epiſt.56.*

Iſtæ, quę voluptates vocantur, vbi tranſcenderint modum, pœnæ ſunt. *Epiſt.84.*

T. Felicitas.

Videant qui ſummū bonum voluptatē dixerunt,
" quàm turpi illud loco poſuerint. Itaq; negant poſſe
" voluptatē à virtute diduci: & aiunt nec honeſtè quē-
" quam viuere, vt non iucundè viuat: nec iucundè, vt
" non honeſtè quoque. Sed ſi iſta indiſcreta eſſent, nō
" videremus quædam iucunda, ſed non honeſta: quæ-
" dam verò honeſtiſſima, ſed aſpera: & per dolores ex-
" igenda. Adijce nunc, quòd voluptas etiā ad vitā tur-
" piſſimā venit. At virtus malam vitam non admittit.
" Et infelices quidam non ſine voluptate, imò ob ip-
" ſam voluptatem ſunt: quod nō eueniret, ſi virtuti ſe
" voluptas immiſcuiſſet: qua virtus ſępe caret, nunquā
" indiget. Quid diſſimilia, imò diuerſa cōponitis? Altum quiddā eſt virtus, excelſum, & regale, inuictum, infatigabile. Voluptas, humile, ſeruile, imbecillum, caducum: cuius ſtatio ac domicilium fornices & popinæ ſunt. Virtutē in templo inuenies, in foro, in curia, pro muris ſtantē, puluerulentam, coloratā, callosas

T. Virtus.

loſas habentẽ manus: Voluptatẽ latitantẽ ſæpiùs, ac tenebras captantẽ: circa balnea ac ſudatoria, ac loca ædilẽ metuentia: mollẽ, eneruẽ, mœro ac vnguento madentẽ, pallidam, ac fucatã, & medicamentis pollutã. Summũ bonum immortale eſt: neſcit exire: nec ſatietatẽ habet, nec pœnitentiam. Nunquã recta mẽs vritur, nec ſibi odio eſt, nec quicquam mutauit, quia ſemper ſecuta eſt optima. At voluptas tum cùm maximè delectat, extinguitur: nec multum loci habet: itaque citò implet, & tædio eſt, & poſt primum impetum marcet. Nec id vnquàm certum eſt, cuius in motu natura eſt. Ita non poteſt quidem vlla eius eſſe ſubſtantia, quod venit, tranſituè, celerrimè in ipſo vſu ſui periturum. Eò enim peruenit, vbi deſinit, & dum incipit, ſpectat ad finem. Quid quòd tam bonis quàm malis voluptas ineſt? Nec minus turpes dedecus, quàm honeſtas egregia delectant. Ideoque præceperunt veteres optimam ſequi vitam, non iucundiſſimam, vt rectæ ac bonæ voluptatis nõ dux, ſed comes voluptas ſit. *Libro de Vita beata à 6. vſque ad 8. cap.*

Voluptas nocet nimia: in virtute non eſt verendum, ne quid nimiũ ſit: quia in ipſa eſt modus. Non eſt bonum quod magnitudine laborat ſua: & ſi placet illa virtutis & voluptatis iunctura, virtus antecedat, comitetur voluptas, & circa corpus, vt vmbra verſetur. Virtutem quidam excellentiſſimam omnium, voluptati tradiderunt ancillam. Nihil magnum animo ſapientis eſt. Prima ergo virtus ſit, hæc ferat ſigna. Habebimus nihilominus voluptatem, ſi domini eius & temperatores erimus. Aliquid nos exorabit, nihil coget. At hi qui voluptati tradidêre principia, vtroque caruêre. Virtutem enim amittunt. Cæterùm non ipſi voluptatem, ſed ipſos voluptas habet; cuius, aut inopia torquentur, aut copia ſtrangulantur. Mi-

ſeri ſi deſeruntur ab illa, miſeriores ſi obruuntur.
Simile. Sicut deprehenſi mari Syrtico, modò in ſicco relinquuntur, modò torrente vnda fluctuantur. Euenit autem hoc nimia intemperantia, & amore cæcò rei. Nam mala pro bonis petenti, periculoſum eſt aſſequi.
Simile. Vt feras cum labore periculoque venamur, & captarum quoque illarum ſolicita poſſeſſio eſt: ſæpe enim laniant dominos: ita habentes magnas voluptates, in magnum malum euaſére, captæque cœpêre. Quæ quò plures maioresque ſunt, eò ille minora plurium ſeruus eſt, quem felicem vulgus appellat.
Simile. Permanere libet in hac etiamnum huius rei imagine. Quemadmodum qui beſtiarum cubicula indagat, & laqueo captare feras magno æſtimat, & magnos canibus circundare ſaltus, vt illarum veſtigia premat, potiora deſerit, multiſque officijs renuntiat: ita qui ſectatur volu-
T. Libertas. ptatem omnia poſtponit: & primam libertatem negligit, ac pro ventre dependit: nec voluptates ſibi emiſit, ſed ſe voluptatibus vendit. *Libro de Vita beata cap. 14.*

Voluptates improborum trepidæ, & varijs terroribus inquietæ ſunt: ſubitque cum maxima exultatione ſolicita cogitatio. Hæc quandiu? Ab hoc affectu reges ſuam fleuére potentiã: nec illos magnitudo fortunæ ſuæ delectauit, ſed věturus aliquando finis exterruit. Cũ per magna cãporum ſpatia porrigeret exercitũ, nec numerũ eius, nec menſuram comprehenderet Perſarũ rex inſolentiſſimus, lachrymas profudit, quòd intra cẽtum annos nemo ex tãta iuuentute ſuperfuturus eſſet. At illis erat admoturus fatũ ipſe qui flebat, perditurusq; alios in terra, alios in mari, alios in prælio, alios in fuga: & intra exiguum tempus conſumpturus illos, quibus centeſimum annũ timebat. Quid quod gaudia eorũ quoq; trepida ſunt? nõ enim ſolidis cauſis innitũtur: ſed eadẽ qua ori-

oriuntur, vanitate turbantur. Qualia autem putes tempora eſſe etiã ipſorum confeſſione miſera; cùm hæc quoque quibus ſe attollunt, & ſupra hominem efferunt, parum ſyncera ſint? Maxima quæque bona ſolicita ſunt, nec vlli fortunæ minus bene quàm optimæ creditur. Alia felicitate ad tuendam felicitatẽ " opus eſt, & pro ipſis quæ ſucceſſerunt votis, vota facienda ſunt. Omne enim quod fortuitò obuenit, inſtabile eſt: quo altius ſurrexerit, vergit protinus in occaſum. Neminem porrò caſura delectant. Miſerrimam ergo neceſſe eſt, non tantùm breuiſſimam vitam eorum eſſe, qui magno parant labore, quod maiore poſſideant: operosè aſſequuntur quæ volunt, anxij tenent quæ aſſequuti ſunt. Nulla interim nunquam amplius redituri temporis ratio eſt. Nouæ occupationes veteribus ſubſtituuntur, ſpes ſpem excitat, ambitionem ambitio, miſeriarum nõ finis quæritur, ſed materia mutatur. *Libro de breuit. vitæ, cap. 16. & 27.*

Vide etiam finitima loca T. Luxus. T. Gula. T. Ebrietas. T. Temperantia.

Luxus.

NVnc vobiſcum loquor, quorum æquè ſpatiosè luxuria, quàm aliorum auaritia diffunditur. Vobis dico: quouſque nullus erit lacus, cui non villarum veſtrarum faſtigia immineant: nullum flumen, cuius non ripas ædificia veſtra prætexant? Vbicunque ſcatebunt aquarum calentium venæ, ibi noua diuerſoria luxuriæ excitabuntur. Vbicunque in aliquem ſinum littus curuabitur, vos protinus fundamenta iacietis: nec contenti ſolo, niſi quod manu feceritis, maria agetis introrſus. Omnibus licet locis tecta veſtra reſplendeant, alicubi impoſita montibus in vaſtum terrarum mariſque proſpectum, alicubi ex plano in altitudinem montium edu-

cta, cùm multa ædificaueritis, cùm ingentia: tamen & ſingula corpora eſtis & paruula. Quid proſunt multa cubicula? In vno iacetis. Non eſt veſtrum vbicunque non eſtis.

T. Gula. Ad vos deinde tranſeo, quorum profunda & inſatiabilis gula hinc maria ſcrutatur, hinc terras. Alia hamis, alia laqueis, alia retium varijs generibus cũ magno labore perſequitur. Nullis animalibus, niſi ex faſtidio pax eſt. Quantulum enim eſt quod ex iſtis epulis, quas per tot comparatis manus, feſſo voluptatis ore libatis? Quantulum ex iſta fera periculosè capta, dominus crudus ac nauſeans guſtat? Quantulum ex tot conchilijs tam longè aduectis, per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur? Infelices etiam quod intelligitis vos maiorem famem habere, quàm ventrem. *T. Doctor.* Hæc alijs dic, vt dum dicis, audias ipſe. *T. Affectus.* Scribe, vt dum ſcripſeris legas: omnia ad mores, & ad ſedandam rabiem affectuum referens. Stude, non vt plus alijs facias, ſed vt melius. *Epiſt. 90.*

Mihi crede, felix illud ſæculum ante architectonas fuit. Iſta nata ſunt iam naſcente luxuria, in quadratum tigna diſcindere, & ſerra per deſignata currente, certa manu trabem ſcindere. Nam primi cuneis ſcindebant fiſſile lignum. Non enim tecta cœnationi epulum recepturæ, parabantur: nec in hunc vſum pinus, aut abies deferebatur longo vehiculorũ ordine, vicis intrementibus, vt ex illa lacunaria auro grauia, penderent. Furcæ vtrinque ſuſpenſę fulciebant caſam: ſpiſſatis ramalibus, ac fronde congeſta, & in procliue depoſita, decurſus imbribus quamuis magnis erat. *T. Libertas.* Sub his tectis habitauêre, ſed ſecuri. Culmus liberos texit. Sub marmore ac auro ſeruitus habitat. *Epiſt. 91.*

Simplici cura conſtant neceſſaria, in delicias laboratur. Non fuit tam inimica natura, vt cùm omnibus

bus

ous alijs animalibus facilem ac tutã vitam daret, homo ſolus non poſſet ſine tot artibus viuere. Nihil horum ab illa nobis imperatũ eſt, nihil ægrè quærendũ, vt poſſit vita produci. Ad parata nati ſumus: nos omnia nobis difficilia faciliũ faſtidio fecimus. Tecta, tegumentaque, & fomenta corporum, & quæ nunc ingens negotium facta ſunt, obuia erant, & gratuita, & opera leui parabilia. Modus enim omniũ prout poſtulābat, neceſſitas erat: nos iſta pretioſa, nos mira, nos magnis multisque conquirenda artibus, fecimus. Sufficit ad id natura quod poſcit. A natura luxuria deſciuit: quæ quotidie ſeipſam incitat, & tot ſæculis creſcit, ingenio adiuuat vitia. Primo ſuperuacua cœpit concupiſcere, inde contraria, nouiſſimè corpori animum addixit, & illius deſeruire libidini iuſſit. Iam ruſticitatis & miſeriæ eſt, velle quantum ſat eſt. *Epiſt. 91.*

Nunc verò quàm longè proceſſerunt mala valetudinis? Has vſuras voluptatum pendimus vltra modum faſque concupitarum. Innumerabiles eſſe morbos non miraberis, coquos numera. Ceſſit omne ſtudium, & liberales diſciplinas profeſſi, ſine vlla frequentia deſertis angulis præſident. In rhetorum ac philoſophorum ſcholis ſolitudo eſt. *Et mox:* Tranſeo agmina exoletorum per nationes coloresque deſcripta: vt ea omnibus leuitas ſit, eadem primæ menſura lanuginis, eadem ſpecies capillorum, ne quis, cui rectior eſt coma, criſpulis miſceatur. Tranſeo piſtorum turbam, tranſeo miniſtratorum: per quos ſigno dato, ad inferendam cœnam diſcurritur. Dij boni quantum hominum vnus venter exercet. *Epiſt. 96.*

Turpis qui alto Sole ſemiſomnis iacet, cuius vigilia medio die incipit, & adhuc multis hoc antelucanum eſt. Sunt qui officia lucis noctiſque peruertũt: nec ante deducunt oculos heſterna graues crapula,

quàm appetere nox cœpit. Qualis illorum conditio dicitur, quos natura (vt ait Vergilius) ſedibus noſtris ſubditos, è contrario poſuit.

Noſque vbi primus equis oriens afflauit anhelis,
Illis ſera rubens accendit lumina veſper.

Talis horum contraria omnibus non regio, ſed „ vita eſt. Sunt quidam in eadem vrbe antipodes, qui „ (vt Marcus Cato ait) nec orientem vnquam Solem „ viderunt, nec occidentem. Hos tu exiſtimas ſcire, „ quemadmodum viuendum ſit, qui neſciunt quando. Et hi mortem timent, in quam ſe viui condiderunt, tam infauſti ominis, quàm nocturnæ aues ſunt. Non viuunt contra naturam, qui pomaria in ſummis turribus ſerunt, quorum ſiluæ in tectis domorum ac faſtigijs nutant, inde ortis radicibus, quo improbè cacumina egiſſent? Non viuunt contra naturam, qui fundamenta thermarum in mare iaciunt, nec delicatè natare ipſi ſibi videntur: niſi calentia ſtagna fluctu ac tempeſtate feriantur? Cùm inſtituerunt omnia contra naturæ conſuetudinem velle, nouiſſimè in totum ab illa deſciſcunt. Lucet, ſomni tempus eſt: quies eſt, nunc exerceamur, nunc geſtemur, nunc prandeamus. Iam lux propius accedit: tēpus eſt cœnæ. Non oportet id facere quod populus. Res ſordida eſt, trita ac vulgari via viuere. Dies publicus relinquatur: propriū nobis ac peculiare mane fiat. Iſti mihi verò defunctorum loco ſunt. Quantulum enim à funere abſunt, & quidem acerbo, qui ad faces & cereos viuunt: Hanc vitam agere eodem tempore multos meminimus. Inter quos Atylium Butam prætorium: cui poſt patrimonium ingens conſumptum, Tyberius paupertatem confitenti: Se„ rò, inquit, experrectus es. Cauſa autem eſt ita viuen„ di quibuſdam: non quia aliquid exiſtiment noctem „ ipſam habere iucundius: ſed quia nihil iuuat obuium, & grauis malæ conſcientiæ lux eſt; & omnia

concu-

upiſcenti, ut contemneatr, pro vt magno aut
o empta ſunt, faſtidio eſt lumen gratuitum.
a tamen præcipua mihi videtur huius morbi,
communis faſtidium. Quomodo cultu ſe à cæ-
diſtinguunt, quomodo elegantia cœnarum,
iditijs vehiculorum: ſic volunt ſeparare etiam
porum diſpoſitiones nolunt ſolita peccare,
bus peccandi præmium, fama eſt. Hanc petunt
nes iſti, qui, vt ita dicam, retrò viuunt. Ideò Luci-
enenda nobis vita eſt, quam natura præſcripſit,
ab illa declinandum. Illam ſequentibus, omnia
alia & expedita ſunt: contra illam nitentibus
n alia vita eſt, quàm contra aquam remiganti-
s. *Epiſt.123.*

*de etiam finitima huic loca. ſcilicet, T. Gul, Ebrie-
tas, Intemperantia: contráque Parſimonia, Abſti-
nentia, &c.*

Frugalitas, & Parſimonia luxui contraria.

QVi domum intrauerit, nos potius miretur quàm ſuppellectilem noſtram. Magnus ille eſt, qui fictilibus ſic vtitur quemadmodum argento: nec ille minor eſt, qui ſic argento vtitur quemadmodum fictilibus. Infirmi animi eſt pati non poſſe diuitias, *Epiſt.5.*

Hanc ergo ſanam, & ſalubrem formam vitæ teneto, vt corpori tantum indulgeas, quantum bonæ valetudini ſatis eſt. Durius tractandum eſt, ne animo male pareat: cibus famē ſedet, potio ſitim extinguat, veſtis arceat frigus, domus munimentum ſit aduerſus infeſta corpori. Hanc vtrum ceſpes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil intereſt. Scitote hominem tam bene culmo quàm auro tegi. Contemne omnia quæ ſuperuacuus labor velut ornamentū ad decus ponit. Cogita in te præter animum nihil

eſſe mirabile, cui magno, nihil magnum eſt. *Epiſt.4.*

In ipſa Scipionis Africani villa iacens, hæc tibi ſcribo, adoratis manibus eius, & arca: quam ſepulchrum eſſe tanti viri ſuſpicor: animam quidem eius in cælum, ex quo erat rediiſſe, perſuadeo mihi: non quia magnos exercitus duxit (hos enim & Cambyſes furioſus, ac furore feliciter vſus, habuit) ſed ob egregiam eius moderationem pietatemque, magis in illo admirabilem cùm reliquit patriã, quàm cùm defendit. Magna ergo me voluptas ſubit, contemplantem mores Scipionis ac noſtros. In hoc angulo ille Carthaginis horror, cui Roma debet, quod tantùm ſemel capta eſt, abluebat corpus laboribus ruſticis feſſum: exercebat enim opere ſe, terramque (vt mos fuit priſcis) ipſe ſubigebat. Sub hoc ille tecto tã ſordido ſtetit: hoc illum pauimentum tam vile ſuſtinuit. At nunc quis eſt, qui ſic lauari ſuſtineat? pauper ſibi videtur ac ſordidus, niſi parietes magnis & pretioſis orbibus refulſerint, niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta ſint, niſi illis vndique operoſa, & in picturæ modum variata circumlitio prætexatur. Eò delitiarum peruenimus, vt niſi gemmas calcare nolimus. *Epiſt.87.*

Idem Seneca de frugalitate ſua in Epiſt.88. ſic ait,

Cum pauciſſimis ſeruis, quos vnum capere vehiculum potuit, ſine vllis rebus, niſi quæ corpore noſtro continebantur, ego & Maximus meus biduum iam beatiſſimum agimus. Culcitra in terra iacet, ego in culcitra. Ex duabus penulis, altera ſtragulum, altera opertorium facta eſt. De prandio nihil detrahi potuit: paratum fuit non magis hora, nuſquam ſine caricis, nuſquam ſine pugillaribus. Illæ, ſi panem habeo, pro pulmentario ſunt: ſi non, pro pane: quotidie mihi annũ nouum faciunt; quẽ ego fauſtum & felicem reddo bonis cogitationibus & animi magnitudine: qui nunquam maior eſt, quàm vbi aliena

ſepo-

ſepoſuit: & fecit ſibi pacem, nihil timendo: fecit ſibi diuitias, nihil cōcupiſcendo. Vehiculum in quod impoſitus ſum, ruſticum eſt. Mulæ, viuere ſe ambulando teſtantur: mulio excalciatus non propter æſtatem. Vix à me obtineo, vt hoc vehiculum velim videri meum. Durat adhuc peruerſa recti verecundia: quoties in aliquem comitatum lautiorem incidimus, inuitus erubeſco: quod argumentum eſt iſta quæ probo, quæ laudo, nondum habere certam ſedem & immobilem. Qui ſordido vehiculo erubeſcit, pretioſo gloriabitur. Parū adhuc profeci, nōdum audeo frugalitatem palam ferre: etiam nunc curo opiniones viatorum. Cōtra totius generis humani opiniones mittēda vox erat: inſanitis, erratis, ſtupetis ad ſuperuacua, neminem æſtimatis ſuo. Quid ad rem pertinēt mulæ ſaginatæ, vnius omnes coloris? Quid iſta vehicula cælata? *Ti. Verecundia.*

Inſtrati oſtro alipedes, pictisq; tapetis.
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent.
Tecti auro, fuluum mandunt ſub dentibus aurum.

Iſta nec dominum meliorem poſſunt facere, nec mulam. M. Cato Cenſorius (quem tam neceſſario Romano populo hercule profuit naſci quàm Scipionem: alter enim cum hoſtibus noſtris bellum, alter cum moribus geſſit) cantherio vehebatur, & hipposperis quidem impoſitis, vt ſecum vtenſilia portaret. O quantum erat ſæculi decus imperatorem triumphalem Cenſoriū (& quod ſuper omnia hæc eſt) Catonem vno caballo eſſe contentū, & ne toto quidem. Partem enim ſarcinæ, ab vtroque latere dependentes occupabant. *Epiſt. 88.*

Ego certè cùm Attalum audirem in vitia, in errores, in mala vitæ perorantem, ſæpè miſertus ſum generis humani, & illum ſublimem altioremq; humano faſtigio credidi. Ipſe regem ſe eſſe dicebat: ſed plus quàm regnare mihi videbatur: cui liceret cen-

ſuram agere regnantium. Cùm verò commendare paupertatem cœperat, & oſtendere quod quidquid vſum excederet, pondus eſſet ſuperuacuum & graue ferenti, ſæpe exire è ſchola pauperi libuit. Cùm cœperat voluptates noſtras traducere, laudare caſtũ corpus, ſobriam menſam, puram mentem, nõ tantùm ab illicitis voluptatibus, ſed etiam ſuperuacuis, libebat circumſcribere gulam & ventrem. Inde mihi quædam permanſêre Lucili. Magno enim in omnia impetu veneram: deinde ad ciuitatis vitam reductus, ex bene cœptis pauca ſeruaui. Inde oſtreis boletisque in omnem vitam renuntiatum eſt. Hæc enim non cibi, ſed oblectamenta ſunt ad edendum ſaturos cogentia: quod gratiſſimum eſt edacibus, & ſe vltra quam capiunt, farcientibus facilè deſcenſura, facilè reditura. Inde in omnẽ vitam vnguento abſtinemus: quem obtinẽmus odor in corpore eſt. Nullo inde vino calet ſtomachus. Inde in omnem vitam balneum fugimus. Decoquere corpus atque exinanire ſudoribus, inutile ſimul delicatumq; credimus. *Et paucis interiectis:* Laudare ſolebat Attalus culcitram, quę reſiſteret corpori. Tali vtor etiã ſenex, in qua veſtigium apparere non poſſit. *Epiſt. 109.*

Seneca parſimonia & abſtinentia. *Cibus.* *Vnguenta.* *Vinum.* *Balneum.* *Lectus.*

Addiximus animum voluptati? cui indulgere initium omnium malorum eſt. Tradimus ambitioni & famæ, cæteris æquè vanis & inanibus. Quid ergo nunc te horror vt facias? Nihil noui, nec enim nouis malis remedia quæruntur. Sed hoc primùm, vt tecum ipſe diſpicias, quid ſit neceſſarium, quid ſuperuacuum. Neceſſaria tibi vbique occurrẽt: ſuperuacua, & ſemper, & toto animo quærenda ſunt. Non eſt autem quòd te nimis laudes, ſi contempſeris aureos lectos, & gemmeam ſuppellectilem. Quæ eſt enim virtus ſuperuacua contemnere? Tunc te admirare, cùm contempſeris neceſſaria. Nõ magnam rem

T. Paupertas voluntaria. *T. Abſtinentia.*

rem facis, quòd viuere ſine regio apparatu potes: quòd non deſideras miliarios apros, nec linguas fænicopterorum. Et alia portenta luxuria, iam tota animalia faſtidientis, & certa membra ex ſingulis eligentis. Tunc te admirabor, ſi non contempſeris etiam ſordidum panē, ſi tibi perſuaſeris herbas vbi neceſſe eſt, non pecori tantùm, ſed homini naſci: ſi ſcietis cacumina arborum explementum eſſe ventris, in quem ſic pretioſa congerimus, tanquam recepta ſeruantem: ſine faſtidio implendus eſt. Quid enim ad rem pertinet, quid accipiat, perditurus quidquid accepit? *Epiſt.111.*

Itinere confectus incommodo magis, quàm longo, in Albanum meum nocte multa perueni. Nihil habeo paratum niſi me. Ita in lectulo laſſitudinem pono: hanc coqui, hanc piſtoris moram boni conſulo. Mecum enim de hoc ipſo loquor, quam nihil ſit graue, quod leuiter excipias: quam indignandū nihil, niſi ipſe indignando aſtruas. Non habet panem meus piſtor, ſed habet villicus, ſed habet atriēſis, ſed habet colonus. Malum panem, inquis. Expecta: bonus fiet: etiam illum tenerum tibi, & ſiligineum fames reddet. Ideo non eſt ante edendum, quàm illa imperet. Expectabo ergo, nec ante edam, quàm aut bonum panem habere cœpero, aut malū faſtidire deſiero. Neceſſarium eſt paruo aſſueſcere. Multæ difficultates locorum, multæ temporum, etiam locupletibus, occurrent. Quicquid vult habere nemo poteſt. Illud poteſt, nolle quod non habet, rebus oblatis hilaris vti. Magna pars libertatis eſt, bene moratus venter, & contumeliæ patiens. Aeſtimari non poteſt, quantam voluptatem capiam ex eo quod laſſitudo mea ſibi ipſa acquieſcit. Non vnctiones, non balneum, non vllum aliud remedium quàm temporis quæro. Nam quod labor contraxit, quies tollit. Aliquando enim experimentum ani-

T. Libertas.

mi

mi ſumpſi ſubito. Hoc enim eſt ſimplicius & verius. Nam vbi ſe præparauit, & indixit ſibi patiētiam, non æquè apparet quantum habet veræ firmitatis. Illa ſunt certiſsima argumenta, quæ ex tempore dedit: ſi non tantùm æquus moleſta, ſed placidus aſpexit: ſi non excanduit, non litigauit: ſi quod dari deberet, ipſe ſibi non deſiderando ſuppleuit, & cogitauit, aliquid cōſuetudini ſuæ, ſibi nihil deeſſe. „ Multa quàm ſuperuacua eſſent nō intelleximus, niſi cùm „ deeſſe cœperunt. Vtebamur enim illis, non quia debebamus, ſed quia habebamus. Quàm multa autem paramus, quia alij parauerunt, quia apud pleroſque ſunt. „ Inter cauſas malorum noſtrorum eſt, quòd vi- „ uimus ad exempla: nec ratione componimur, ſed conſuetudine abducimur. Quod ſi pauci facerent, nollemus imitari: cùm plures cœperunt: quaſi honeſtius ſit, quia frequentius, ſequimur: & recti apud „ nos locū tenet error, vbi publicus factus eſt. Quanto „ ſatius eſt, rectum ſequi limitem, & eò ſe perducere, vt ea demum ſint tibi iucunda, quæ honeſta? Quod aſſequi poterimus, ſi fecerimus duo eſſe genera rerū, quæ nos aut inuitent, aut fugent. Inuitēt, vt diuitię, voluptates, forma, ambitio, cætera blanda, & arridentia. Fugent, labor, mors, dolor, ignominia, victus aſtrictior. Debemus itaque exerceri, ne hæc timeamus, ne illa cupiamus. In contrarium pugnemus, & ab inuitantibus recedamus, aduerſus premētia concitemur. Non vides quàm diuerſus ſit aſcendentium habitus, & deſcendentiū? Qui pronum eunt, reſupinant corpora: qui in arduum, incumbūt. Nam ſi deſcendas, pondus ſuum in priorem partem dare, ſi aſcendas, retro abducere cum vitio Lucili conſentire eſt. In voluptates deſcenditur, in aſpera & dura ſubeundum eſt. Hic impellamus corpora, illic refrenemus. *Epiſt.124.*

Simile.

Vide etiam finitima huic loca & contraria: nempe

T. Parſi-

T. Parſimonia, Gula, Abſtinentia, Ebrietas, Voluptas, &c. ſi qua ſunt alia.

Abſtinentia.

ANte circunſpiciendum eſt, cum quibus edas, & bibas, quàm quid edas, & bibas. *Epiſt.19.*

Venter præcepta non audit, poſcit, appellat. Non eſt tamẽ moleſtus creditor: paruo dimittitur, ſi modò das illi quod debes, non quod potes. *Epiſt.21.*

Non pudebit fateri, quem mihi amorem Pythagoræ iniecerit Socion. Differebat, quare ille animalibus abſtinuiſſet, quare poſtea Sextius. Diſſimilis vtriq; cauſa erat: ſed vtriq; magnifica. Hic homini ſatis alimẽtorum citra ſanguinem eſſe credebat, & crudelitatis conſuetudinem fieri, vbi in voluptatem eſſet adducta laceratio. Adijciebat contrahendam materiam eſſe luxuriæ. Colligebat bonæ valetudinĩ contraria eſſe alimenta varia, & noſtris aliena corporibus. At Pythagoras omniũ inter omnia cognationem eſſe dicebat, & aliorum commercium in alias atque alias formas tranſeuntium. Interim ſceleris hominibus ac parricidij metum fecit, cùm poſſint in parentis animam inſcij incurrere, & ferro morſuuè violare, in quo cognatus aliquis ſpiritus hoſpitaretur. Si vera ſunt iſta, abſtinuiſſe animalibus, innocentia eſt: ſi falſa, frugalitas eſt. Quod iſtic crudelitatibus tuis damnum eſt? Alimenta tibi leonum & vulturum eripio. His inſtinctus, abſtinere animalibus cœpi, & anno peracto non tantum facilis erat mihi animum eſſe credebam. *Epiſt.109.* *Seneca à carnibus abſtinentia.*

Nunquid enim mi Lucili, in hoc furor non eſt, quòd nemo noſtrum mortalem ſe cogitat? quòd nemo imbecillum? Imò in illo, quòd nemo noſtrum vnum eſſe ſe cogitat? Aſpice culinas noſtras, & cõcurſantes inter tot ignes coquos noſtros. Vnum videre putas ventrem, cui tantorum tumultu comparatur

ratur cibus? Aſpice vinaria noſtra, & plena multorum ſeculorum vindemijs horrea. Vnum putas videri ventrem, cui tot climatum regionumque vina cluduntur? Aſpice quot locis vertatur terra, quot millia colonorum arent, fodiant. Vnum putas videri ventrem, cui & in Sicilia, & in Africa ſeritur? Sani erimus, & modica concupiſcemus, ſi vnuſquiſque ſe numeret, metiatur ſimul corpus, ſciatque nec multum capere, nec diu poſſe. Nihil tamen æquè tibi profuerit ad temperantiam omnium rerum quàm frequẽs cogitatio breuis æui, & huius incerti. Quicquid facies reſpice ad mortem. *Epiſt.115.*

Vide etiam Titulos huic finitimos, qui proximè præceſſerunt, quiq; ſequuntur.

Gula.

QVò peruenêre deliciæ? Is pro putrido iam piſcis affertur, qui hodie eductus, hodie occiſus eſt. Neſcio de re magna tibi credere. Ipſe oporret mihi credam, huc afferatur, coram me animam agat. Ad hunc faſtum peruenire ventres delicatorum, vt guſtare non poſſint piſcem, niſi quem in ipſo conuiuio natantem palpitantemque viderint. Quanto ad ſolertiam luxuriæ plures eunt, tanto ſubtilius quotidie & elegantius aliquid excogitat furor, vſitata contemnens. Illa audiebamus, Nihil eſſe melius ſaxatili mullo. At nunc audimus. Nihil eſt moriente formoſius. Da mihi in manus vas vitreum in quo exultet, in quo trepidet. Vbi multum diuq; laudatus ex illo perlucido viuario extrahitur, tunc vt quiſque peritior eſt, monſtrat. Vide quomodo exarſerit rubor, omni acrior minio. Vide quas per latera venas agat. Ecce, ſanguineum putes ventrem: quam lucidam quiddam ceruleumque ſub ipſo tempore effulſit. Iam porrigitur & pallet, & in vnũ colorem cõponitur. Ex his nemo morienti amico aſſidet,

Mullus eſt genus piſcis pulcherrimi.

det, nemo videre mortem patris ſui ſuſtinet, quam optauit. Quotus quiſque funus domeſticum ad rogum proſequitur? fratrum propinquorumque extrema hora deſeritur: ad mortem mulli concurritur. Nil enim eſt illo formoſius. Non tempero mihi, quin vtar interdum temerarijs verbis, & proprietatis modum excedam. Non ſunt ad popinam dentibus, & ventre, & ore contenti, oculis quoque guloſi ſunt. *Lib.3.Nat.Quæſt.cap.18.*

Medicina quondam paucarum fuit ſcientia herbarum, quibus ſiſteretur fluens ſanguis, vulnera coirent paulatim. Deinde in hanc peruenit: tam multiplicem varietatem. Nec eſt mirum, tunc illam minus negotij habuiſſe, firmis adhuc ſolidisque corporibus, & facili cibo, nec per artem voluptatemque corrupto. Qui poſtquam cœpit, non ad tollendam, ſed ad irritandam famem quæri, & inuentæ ſunt mille condituræ, quibus auiditas excitaretur, quæ deſiderātibus alimenta erant, onera ſunt plenis. Inde pallor, & neruorum vino madentium tremor, & miſerabilior ex cruditatibus quàm ex fame macies. Inde incerti labentium pedes, & ſemper qualis in ipſa ebrietate titubatio. Inde in totā cutem humor admiſſus, diſtentusque venter, dum malè aſſueſcit plus capere, quàm poterat. Inde ſuffuſio luridæ bilis, & decolor vultus, tabesque in ſe putreſcentium, & retorti digiti articulis obrigeſcentibus, neruorum ſine ſenſu iacentium torpor, aut palpitatio corporū ſine intermiſſione vibrantium. Innumerabilia præterea febrium genera, aliarum impetu ſubeuntium, aliarum tenui peſte repentium, aliarum cum horrore & multa membrorum quaſſatione venientium? Quid alios referam innumerabiles morbos, ſupplicia luxuriæ? Immunes erant ab iſtis malis, qui nōdum ſe delicijs ſoluerant, qui ſibi imperabant, ſibi miniſtrabant. Corpora opere ac vero labore durabant,

bant, aut curſu defatigata, aut venatu, aut tellurem verſantia: excipiebat illos cibus, qui niſi eſurientibus placere non poterat. Itaque nihil opus erat tam magna medicorum ſuppellectile, nec tot ferramentis atque pixidibus. Simplex erat ex ſimplici cauſa valetudo, multos morbos, multa fercula fecerunt. Vide quantum rerum per vnam gulam tranſiturarū permiſceat luxuria, terrarum mariſq; vaſtatrix. Neceſſe eſt itaque inter ſe tam diuerſa diſſideāt, & hauſta male digerantur, alijs aliò nitentibus. *Epiſt.96.*

Vbi Seneca de niuium generatione in lib. de natural. Quæſt. diſputauit, ſic tandem concludit. Quid iſtas, inquis, ineptias, quibus nec literatior fit quiſquā, nec melior, tam operosè perſequeris? Quomodo fiāt niues dicis, cùm multo magis ad nos dici à te pertineat, quomodo emendæ non ſunt niues. Haha, iubes me cum luxuria litigare. Quotidianum iſtud & ſine effectu iurgium eſt. Litigemus tamen, etiamſi ſuperior futura eſt: pugnantes ac reluctantes vincat. *Deinde poſt pauca ſubdit.* Vnde ad hoc peruentum ſit, vt nulla nobis aqua ſatis frigida videretur quæ flueret, dicam. Quandiu ſanus & ſalubris cibi capax ſtomachus eſt, impleturque, non premitur, naturalibus fomentis contentus eſt. Vbi quotidianis cruditatibus, non temporis æſtus, ſed ſuos ſentit, vbi ebrietas continua viſceribus inſedit, & præcordia bile in quā vertitur, torret: aliquid neceſſario quæritur, quo æſtus ille frangatur, qui ipſis aquis incaleſcit, remedijs incitat vitium. Itaque non æſtate tantùm, ſed & media hyeme niuem hac cauſa bibunt. Quæ huius rei cauſa eſt, niſi inteſtinū malum, & luxu corrupta præcordia: quibus nullum interuallum vnquā quo interquieſcerent, datum eſt: ſed prandia, cœnis vſq; in lucem perductis, ingeſta ſunt: & diſtentos copia ferculorum ac varietate, commeſſatio altius merſit? *Nat. Quæſt. lib. 4. cap. 13.*

Vide

Vide etiam hac de re finitimos huic Titulos proximè præcedentes, & ſequentes.

Sobrietas, Ebrietas.

VVlt nos ab ebrietate deterrere Zeno vir maximus, huius ſectæ fortiſſimæ ac ſanctiſſimæ cōditor. Audi ergo quemadmodum colligit virū bonum non futurum ebrium. Ebrio ſecretum ſermonem nemo cōmittit, viro autem bono committit, ergo vir bonus ebrius non eſt. Nō eſt animus in ſua poteſtate ebrietate deuinctus. Quemadmodū muſto dolia ipſa rumpuntur, & omne quod in imo iacet, in ſummam partem vis caloris eiectat: ſic vino æſtuante, quicquid in imo iacet abditum, effertur & prodit in medium. Onerati mero, quemadmodum non continent cibum, vino redundante: ita ne ſecretum quidem, quod ſuum alienumque eſt, pariter effundunt. Interim ſi hoc colligere vis, virū bonum non debere ebriū fieri, cur ſyllogiſmis agis? dic quàm turpe ſit plus ſibi ingerere quàm capiat, & ſtomachi ſui non nôſſe menſuram: quàm multa ebrij faciant, quibus ſobrij erubeſcant. Nihil aliud eſſe ebrietatem, quàm voluntariam inſaniam. Extēde in plures dies illum ebrium habitum: nunquid de furore dubitabis? Nunc quoque non eſt minor, ſed breuior. Refert Alexandri Macedonis exemplum, qui Clitum chariſsimum ſibi ac fideliſsimum inter epulas transfodit, & intellecto facinore, mori voluit, certè debuit. Omne vitium ebrietas & incendit, & detegit: obſtantem malis conatibus verecundiā remouet. Plures enim pudore peccandi, quàm bona voluntate, prohibitis abſtinent. Vbi poſſedit animum nimia vis vini, quicquid latebat, emergit. Nō facit ebrietas vitia, ſed protrahit: tunc libidinoſus ne cubiculum quidem expectat, ſed cupiditatibus ſuis quantum petierint, ſine dilatione permittit: tunc

Simile. *T. Secret.* *T. Pudor.* *Mira notatio ebrij.*

tunc impudicus morbum profitetur ac publicat, tūc petulans non linguam, non manum continet. Creſcit inſolenti ſuperbia, crudelitas ſæuo, malignitas liuido, omne vitium detegitur & prodit. Adijce illam ignorationem ſui, dubia & parum explanata verba, incertos oculos, gradum errantem, vertiginem capitis, tecta ipſa mobilia, velut aliquo turbine circumagente totam domum: ſtomachi tormenta cùm efferueſcit merum, ac viſcera ipſa diſtendit. Tunc tamen vtcunque tolerabile eſt, dùm illis vis ſua eſt. Quid cùm ſomno vitiatur, & quæ ebrietas fuit, cruditas facta eſt? Cogita quas clades ediderit publica ebrietas. Hæc acerrimas gentes bellicoſasq; hoſtibus tradidit. Hæc multorum annorum pertinaci bello defenſa mœnia patefecit: hæc contumaciſſimos & iugum recuſantes, in alienum egit arbitrium: hæc inuictas acies mero domuit. Alexandrum, cuius modò feci mentionem, tot itinera, tot prælia, tot hyemes, per quas victa temporum locorumque difficultate, tranſierat, tot flumina ex ignoto cadentia, tot maria tutum dimiſerunt, intemperantia bibendi concidit. *Epiſt.84.*

Manſuetudo, Clementia.

Tit. Fides. EX his quæ nos offendunt, alia renuntiātur nobis, alia ipſi audimus & videmus. His quæ narrata ſunt, non debemus citò credere. Multi ementiuntur, vt decipiāt, multi quia decepti ſunt. Alius criminatione gratiam captat, & fingit iniuriam, vt videatur, doluiſſe factam. Eſt aliquis malignus, & qui amicitias cohærentes diducere velit. *Et mox:* Qui dicere tibi niſi clàm non vult, penè non dicit. Quid eſt iniquius, quàm ſecretò credere, palam iraſci? Quorundam ipſi teſtes ſumus. In his naturam excutiemus, voluntatemque facientium. Puer eſt: ætati donetur: neſcit an peccet. Pater eſt: aut tantum

Subiectio elegans.

profuit,

profuit, vt illi donanda iniuria eius ſit: aut fortaſſis ipſum hoc meritum eius eſt, quo offendimur. Mulier eſt: errat. Iuſſus eſt: neceſſitati quis niſi iniquus ſuccenſet? Læſus eſt: non eſt iniuria pati, quod prior feceris. Iudex eſt: plus illius credas ſententiæ, quàm tuæ. Rex eſt: ſi nocentem punit, cede iuſtitię: ſi innocentem, cede fortunæ. Mutum animal eſt, aut ſimile muto: imitaris illud, ſi iraſceris. Deus eſt: tam perdis operam cùm illi iraſceris, quàm cùm illum alteri precaris iratum. Bonus vir eſt, qui iniuriam fecit: noli credere: malus, noli mirari. Dabit pœnas alteri, quas debet tibi: & iam ſibi dedit, qui peccauit. Regis quiſque intra ſe animum habet, vt licentiã ſibi dari velit, in ſe nolit alteri. Aut ignorantia nos itaque rerum, aut inſolentia iracundos facit. Ignorantia. Quid enim mirum eſt, malos mala facinora edere? Quid noui eſt, ſi inimicus nocet, amicus offendit, filius labitur, ſeruus peccat? Turpiſſimam, aiebat Fabius, Imperatori excuſationem eſſe: Non putaui. Ego turpiſſimam homini puto, Omnia puta. Expecta & in bonis moribus aliquid exiſtet aſperius. Fert humana natura inſidioſos amicos, fert ingratos, fert cupidos, fert impios. Cùm de moribus vnius iudicabis, de publicis cogita. Vbi maximè gaudebis, maximè metues. Vbi tranquilla tibi omnia videntur, ibi nocitura non deſunt, ſed quieſcunt. Semper futurum aliquid quod te offendat, exiſtima. Gubernator nunquam ita totos ſinus explicuit ſecurus, vt non expedirè ad contrahẽdum armamenta diſponeret. *Lib.2.de Ira cap.29.& 30.31.* *Simile.*

Magni animi eſt, iniurias deſpicere. Vltionis cõtumelioſiſſimũ genus eſt, non eſſe viſum dignum, ex quo peteretur vltio. Multi leues iniurias altius ſibi demiſêre, dum vindicant. Ille magnus & nobilis eſt, qui more magnæ feræ latratus minutorum canum ſecurus exaudit. *Lib.2.de Ira cap.32.* *T. Magnanimitas.*

Quid facilius fuit Antigono, quàm duos manipulares duci iubere, qui incumbentes regio tabernaculo, faciebant quod homines & periculoſiſsimè,& libentiſsimè faciunt, qui de rege ſuo malè exiſtimãt? Audierat omnia Antigonus, vtpote cùm inter dicentes & audientem palla intereſſet, quam ille leuiter commouit: Longius,inquit, diſcedite, ne vos rex audiat. Idem quadam nocte, cùm quoſdam ex militibus ſuis exaudiſſet, omnia mala imprecantes regi, qui ipſos in illud iter, & inextricabile lutum deduxiſſet, acceſſit ad eos qui maximè laborabant: & cùm ignorantes à quo adiuuarentur, explicuiſſet, Nunc, inquit, maledicite Antigono, cuius vitio in has miſerias incidiſtis. Ei autem bene optate, qui vos ex hac voragine eduxit. Idem tam miti animo

T. Rex.

„ hoſtium ſuorum maledicta, quàm ciuium tulit. Ita-
„ que cùm in paruulo quodam caſtello Græci obſide-
„ rentur, & fiducia loci contemnentes hoſtem, multa
„ in deformitatem Antigoni iocarentur, & nunc ſta-
„ turam humilem, nunc colliſum naſum deriderent,
„ Gaudeo, inquit, & aliquid boni ſpero, in caſtris meis
„ Silenum habeo. Cùm hos dicaces fames domuiſ-
„ ſet, captis, ſicut mos eſt, vt eos qui militiæ vtiles e-
„ rant, in cohortes deſcriberet, cæteros præconi ſub-

T. Lingua.

iiceret, id quoque ſe negauit facturum fuiſſe, niſi expediret his dominum habere, qui tam malam haberent linguam. Dicat itaque quiſque ſibi quoties laceſſitur, Nunquid potentior ſum Philippo? Nunquid in domo mea plus poſſum, quàm toto orbe terrarum diuus Auguſtus potuit? Ille tamen cõtentus fuit à conuitiatore ſuo ſecedere. Quid eſt? Quare ego ſerui mei hilarius reſponſum & contumaciorem vultum, & non peruenietem vſque ad me murmurationem, flagellis & compedibus expiem? Quis ſum, cuius aures lædi nefas ſit? Ignouerũt multi hoſtibus, ego non ignoſcam pigris, negligentibus,

garru-

garrulis. Puerum ætas excuſet, fœminam ſexus, extraneum libertas, domeſticum familiaritas. Nunc primùm offendit: cogitemus quandiu placuerit. Sæpe & aliâs offendit: feramus quod diu tulimus. Amicus eſt, fecit quod noluit. Inimicus eſt, fecit quod debuit. Prudentiori cedamus, ſtultiori remittamus. Pro quocunque illud reſpondeamus nobis: ſapientiſſimos quoque viros multa delinquere: neminem eſſe tam circunſpectum, cuius non diligentia aliquando ſibi ipſi excidat. Neminem tam maturum cuius non grauitatem in aliquod feruidius factum caſus impingat, neminem tam timidum offenſarũ, qui non in illas dum vitat, incidat. Noli æſtimare hanc horam, aut hunc diem. Totum inſpice mentis tuæ habitum: etiam ſi nihil mali feciſti, potes facere. Quanto ſatius eſt ſanari iniuriam, quàm vlciſci? Multum temporis vltio abſumit. Multis ſe iniurijs obijcit, dum vnam dolet. Diutius iraſcimur omnes, quàm lædimur. Quanto melius eſt abire in diuerſum, nec vitia vitijs opponere? Num quis ſatis conſtare ſibi videatur, ſi mulam calcibus repetat, & canem morſu? Iſta, inquis, peccare ſe neſciunt. Primũ, quàm iniquus eſt, apud quem hominem eſſe ad impetrandam veniam nocet. Deinde, ſi cætera animalia hoc iræ tuæ ſubducit, quòd conſilio carent, eò loco tibi ſit, quiſquis conſilio caret. Quid enim refert an alia mutis diſſimilia habet, ſi (quod in omni peccato multa defendit) ſimilem habet caliginem mentis? Manſuetè immanſueta tractãda ſunt. Quod in luctu dici ſolet, efficaciſſimè & in ira dicetur. Vtrum aliquando deſines, an nunquam? Si aliquando, ſatius eſt iram relinquere, quàm ab ira relinqui. An ſemper hæc cogitatio durabit? Vides quàm impacatam tibi denuntias vitam: qualis erit ſemper ira tumentis? *Lib.3. de Ira à 22. vſque ad 27. cap.*

Vt de Clementia ſcriberem Nero Cæſar, vna me

vox tua maximè compulit, quam ego non ſine admiratione, & cùm diceretur, audiſſe memini, & deinde alijs narraſſe. Vocem generoſam, magni animi, magnæ lenitatis: quæ non compoſita, nec alienis auribus data, ſubitò crepuit, ſed bonitatem tuam cum fortuna tua litigantem in medium adduxit. Animaduerſurus in latrones duos Burrus præfectus tuus, vir egregius & tibi principi notus, exigebat à te, ſcriberes, in quos, & ex qua cauſa animaduerti velles. Hoc ſæpè dilatum vt aliquando fieret, inſtabat. Inuitus inuito cùm chartam protuliſſet traderetque, exclamaſti, Vellem neſcire literas. O dignam vocem, quam audirent omnes gentes, quæ Romanum imperium incolunt, quæque iuxta iacent dubiæ libertatis, quæque ſe contra, viribus aut animis attollunt. O vocem in concionem omnium mortalium mittendam, in cuius verba principes regesque iuramentum faciant. O vocem priſcæ generis humani innocentiæ, dignam cui redderetur antiquum illud ſæculum. *Lib. 2. de Clem. cap. 1.*

Clementia eſt temperantia animi in poteſtate vlciſcendi: vel, lenitas ſuperioris aduerſus inferiorem in conſtituendis pœnis. Itaque dici poteſt & inclinatio animi ad lenitatem in pœna exigēda. Huic contrariam imperiti putant ſeueritatem, ſed nulla virtus virtuti contraria eſt. Quid ergo opponitur clementiæ? Crudelitas: quæ nihil aliud eſt, quàm atrocitas animi in exigendis pœnis. Illos ergo crudeles vocabo, qui puniendi cauſam habent, modum non habent. *Lib. 2. de Clem. cap. 3. & 4.*

Similia.

T. Fortitudo
T. Patientia.
Sapientis manſuetudo & pati-

Quomodo quorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia eſt, nec ſecari adamas, aut cædi vel deteri poteſt, ſed incurrentia vltrò retundit: quemadmodum quædam non poſſunt igne conſumi, ſed flamma circūfuſa, rigorem ſuum habitumque conſeruant: quemadmodum proiecti in altum ſcopuli

mare

mare frangunt, nec ipſi vlla ſæuitiæ veſtigia, tot *entia inex-*
verberati procellis oſtentãt: ita ſapientis animus ſo- *pugnabilis*
lidus eſt, & id roboris collegit, vt tam tutus ſit ab in- *& inuicta.*
iuria quàm illa quæ retuli. Quid igitur? non erit ali- "
quis, qui ſapienti facere tentet iniuriam? Tentabit, "
ſed non peruenturam ad eum. Maiore enim inter- "
uallo à contactu inferiorum abductus eſt, quàm vt "
vlla vis noxia, vſque ad illum vires ſuas proferat. "
Etiam cùm potentes imperio editi, & conſenſu ſer- "
uientium validi, nocere ei tentent, tam citra ſapien- "
tem omnes eorum impetus deficiẽt, quàm quæ ner- "
uo tormentisve in altum exprimũtur: cùm extra vi- "
ſum exilierunt, citra cælum tamen flectuntur. Quid "
tu putas cùm ſtolidus ille rex multitudine telorum "
diem obſcuraſſet, vllam ſagittam in Solem incidiſ- "
ſe? aut demiſſis in profundum cathenis Neptunum "
potuiſſe conſtringi? Vt cæleſtia humanas manus ef- "
fugiunt, & ab his, qui templa diruunt, aut ſimula- *Simile.*
chra conflant, nihil diuinitati nocetur: ita quid- "
quid fit in ſapientem proterue, petulanter, ſuperbè, "
fruſtra tentatur. At ſatius erat, neminem eſſe qui "
facere vellet. Rem difficilem optas humano gene- "
ri, innocentiam. At non fieri, eorum intereſt qui "
facturi ſunt, non eius qui pati, ne ſi fiat quidem, "
poteſt. Imò neſcio an magis vires ſapientia oſten- "
dat tranquillitatis inter laceſſentia: ſicut maximum "
argumentum eſt Imperatoris armis viriſque pol- "
lentis, tuta ſecuritas & in hoſtium terra. Diuida- "
mus, ſi tibi videtur Serene, iniuriam à contumelia. "
Prior illa natura grauior eſt: hæc leuior, tamen de-
licatis grauis, qua non læduntur, ſed offenduntur.
Tanta eſt tamen animorum diſſolutio & vanitas, vt
quidam nihil acerbius putent. Sic inuenies ſeruum,
qui flagellis, quàm colaphis cædi malit: & qui mor-
tem ac verbera tolerabiliora credat, quàm cõtume-
lioſa verba. Ad tantas ineptias peruentum eſt, vt

non dolore tantùm, ſed doloris opinione vexemur, more puerorum, quibus metus incutit vmbra, & perſonatum deformitas, & deprauata facies: lachrymas verò euocant nomina parum grata auribus, & digitorum motus, & alia quæ impetu quodam erroris improuidi refugiunt.

Iniuria propoſitum hoc habet, aliquem malo afficere. Malo autem ſapientia non reliquit locum. Vnum enim illi malum eſt, turpitudo: quæ introire eò vbi iam virtus honeſtumque eſt, non poteſt. Iniuria ergo ad ſapientem non peruenit. Nam ſi iniuria alicuius mali patientia eſt, ſapiens autem nullius mali eſt patiens, nulla ad ſapientem iniuria pertinet. Omnis iniuria, diminutio eius eſt, in quem incurrit: nec poteſt aliquis iniuriam accipere ſine aliquo detrimento, vel dignitatis, vel corporis, vel rerum extra nos poſitarũ. Sapiens autem nihil perdere poteſt, omnia in ſe repoſuit, nihil fortunæ credit, bona ſua in ſolido habet, contentus virtute, quæ fortuitis nõ indiget. Nihil eripit fortuna, niſi quod dedit, virtutem autem non dat, ideo nec detrahit. Libera eſt, inuiolabilis, immota, inconcuſſa. Sic contra caſus indurat, vt nec inclinari quidem, ne dum vinci poſſit. Aduerſus apparatus terribilium rectos oculos tenet, nihil ex vultu mutat, ſiue illi dura, ſiue ſecunda oſtendantur. Itaque nihil perdet, quod perire ſenſurus ſit. Vnius enim in poſſeſſione virtutis eſt, ex qua depelli nunquam poteſt, cæteris precario vtitur. Quis autem iactura mouetur alieni? Quod ſi iniuria nihil lædere poteſt ex his quæ propria ſapientis ſunt, quia virtute ſua ſalua ſunt, iniuria ſapienti non poteſt fieri. Megaram Demetrius cœperat, cui cognomen Poliorcetes fuit: ab hoc Stilbon philoſophus interrogatus, Nũquid perdidiſſet? Nihil inquit, Omnia nanq; mea mecũ ſunt. Atqui & patrimoniũ eius in prędã ceſſerat, & filias rapuerat hoſtis, & pa-

T. Fortitudo. *T. Patiẽtia.* *T.Virtus.*

& patriam violauerat. At ille illi victoriam excuſſit, & ſe vrbe capta, non inuictum tantùm, ſed indemnem eſſe, teſtatus eſt. Habebat ergo ſecum vera bona, in quæ non eſt manus iniectio. At ea quæ diſſipata & direpta ferebantur, non iudicabat ſua, ſed aduentitia, & nutum fortunæ ſequentia: ideo non vt propria dilexerat. Omnium enim extrinſecus affluentium lubrica & incerta poſſeſſio eſt. Cogita nunc, an huic fur, an calumniator, an vicinus potens, aut diues aliquis, facere iniuriam poſſit: cui bellum, & hoſtis ille egregiam artem quaſſandarum vrbium profeſſus, eripere nihil poſſit. Inter micantes vbique gladios, & militarem in rapinam tumultum, inter flammas, & ſanguinem, ſtragemque impulſæ ciuitatis, inter fragorem templorum ſuper Deos ſuos cadentium, vni homini pax fuit. Nō eſt itaq; quod audax iudices promiſſum, cuius tibi, ſi parum fidei habes, ſponſorem dabo. Vix enim credis tantùm firmitatis in homine, aut tantam animi magnitudinem cadere: ſed ſi prodit in medium qui dicat, Non eſt quod dubites, an attollere ſe homo natus ſupra humana poſſit, an dolores, dāna, vlcerationes, vulnera, magnos motus rerum circa ſe frementium, ſecurus aſpiciat: & dura placidè ferat, & ſecunda moderatè, nec illis cedens, nec his fretus: vnus idemque inter diuerſa ſit, nec quicquam ſuum niſi ſe putet eſſe, ea quoque parte qua melior eſt. En adſum hoc vobis probaturus: ſub iſto tot ciuitatum euerſore, munimenta incurſu arietis labefieri, & turrium altitudinem cuniculis ac latentibus foſſis repentè reſidere, & æquaturum editiſſimas arces aggerem creſcere: at nulla machinamenta poſſe reperiri, quæ bene fundatum animum agitent. Eripui me nudum domo, & incendijs vndique relucentibus, per flammas, per ſanguinem fugi. Filias meas qui caſus habeat, an peior publico, neſcio. Solus, & ſenior, & hoſtilia

Q 5 circa

" circa me omnia videns, tamen integrum incolu-
" memque eſſe cenſum meum profiteor, teneo, habeo
" quicquid mei habui. Non eſt quod me victum, vi-
" ctorem te credas. Vicit fortuna tua fortunam me-
" am. Caduca illa & dominum mutantia, vbi ſint, ne-
" ſcio. Quod ad res meas pertinet, mecum ſunt, me-
" cum erunt. Perdiderunt iſti diuites patrimonia. Li-
" bidinoſi amores ſuos, & magno pudoris impendio
" dilecta ſcorta. Ambitioſi curiam, & forum, & loca
" exercendis in publico vitijs deſtinata. Fœneratores
" perdiderunt tabellas ſuas, quibus auaritia falsò læ-
" ta, diuitias imaginatur. Ego itaque omnia integra
" illibataque habeo. Proinde iſtos interroga qui flent,
" qui lamentantur, ſtrictis gladijs nuda pro pecunia
" corpora opponunt, qui hoſtem onerato ſinu fugi-
" unt. Ergo ita habe Serene, perfectum illum virum,
" humanis diuiniſque virtutibus plenum, nihil per-
" dere. Bona eius ſolidis & inexuperabilibus muni-
" mentis præcincta ſunt. Non Babylonis illi muros
" contuleris, quos Alexander intrauit. Non Cartha-
" ginis aut Numantiæ mœnia, vna manu capta. Non
" Capitolium arcemve. Patent iſta hoſtili veſtigio: illa
" quæ ſapientem tuentur, à flamma & ab incurſu tuta
" ſunt: nullum introitum præbent, excelſa, inexpug-
" nabilia, Dijs æqua. Non eſt quod dicas, ita vt ſolet,
" hanc ſapientem noſtrum nuſquam inueniri. Non
" fugimus iſtud humani ingenij vanum decus, nec in-
" gentem imaginem falſæ virtutis concipimus: ſed
" qualem confirmamus, exhibuimus, & exhibemus.
" Rarò forſitan magniſque ætatum interuallis inue-
" nitur. Nec enim magna & excedentia ſolitum ac
" vulgarem modum, crebrò gignuntur. Non poteſt
" ergo quiſquam aut nocere ſapienti, aut prodeſſe.
" Quemadmodum diuina nec iuuari deſiderant, nec
" lædi poſſunt. Sapiens autem vicinus proximuſque
" Dijs conſiſtit, excepta mortalitate, ſimilis Deo. Non
habet

habet vbi accipiat iniuriam, ab homine me tantùm dicere putas? ſed nec à fortuna quidem: quæ quoties cum virtute congreſſa eſt, nunquam par receſſit. Si maximum illud, vltra quod nihil habent iratæ leges, ac ſæuiſſimi domini quod minentur, in quo imperium ſuum cõſumit fortuna, æquo placidoque animo accipimus, & ſcimus mortem malum non eſſe, ob hoc ne iniuriam quidem: multò fortiùs alia tolerabimus. Omnia itaque ſic patitur, vt hyemis rigorem, & intemperantiam cęli, & feruores morboſque, & cætera fortè accidentia.

Sed quoniam priorem partem percurrimus, ad alteram, quæ de contumelia eſt, tranſeamus. Hunc affectum mouet humilitas animi contrahentis ſe ob factum dictumque inhonorificum. Ille me hodie non admiſit, cùm alios admitteret. Sermonem meum aut ſuperbè auerſatus eſt, aut palam riſit, & non in medio me loco, ſed in imo collocauit, & alia huiuſmodi notæ. Quę quid vocem, niſi querelas nauſeantis animi, in quæ ferè delicati & felices incidunt. Non vacat enim hæc notare cùm peiora inſtant. Nimio otio ingenia noſtra infirma, & muliebria, & inopia veræ iniurię laſciuientia, his commouentur: quorum pars maior cõſtat vitio interpretantis. Itaque nec prudentiæ quicquam in ſe eſſe, nec fiduciæ oſtendit, qui contumelia afficitur. Non dubiè enim contemptum ſe iudicat, & hic morſus non ſine quadam humilitate animi euenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis. Sapiens autem à nullo contemnitur, magnitudinem ſuam nouit, nullique tantùm de ſe licere nuntiat, quantum ſibi. Hæc verò minora, ne ſentit quidem, nec aduerſus ea ſolita illa virtute vtitur dura tolerandi: ſed aut non annotat, aut digna riſu putat.

Præterea cùm magnam partem contumeliarum ſuperbi inſolentesquè faciant, & malè felicitatem ferentes,

rentes, habet quo iſtum affectum inflatum reſpuat: pulcherrimam omnium, animi ſanitatem magnitudinemque. Illa, quicquid huiuſmodi eſt, tranſcurrit vt vanas ſomniorum ſpecies, viſuſque nocturnos, nihil habentes ſolidi, nec veri. Quem animum nos aduerſus pueros habebimus, hunc ſapiens aduerſus omnes, quibus etiam poſt iuuentam canosque puerilitas eſt. An quicquam illi profecerunt, quibus animi mala ſunt: auctique in maius errores: qui à pueris magnitudine tantùm formaque corporum differunt? Quid eſt autem quare hanc animi firmitatem non credis in virum ſapiētem cadere, cùm tibi in alijs idem notare, ſed non ex eadem cauſa, liceat? Quis enim phrenetico medicus iraſcitur? quiſve febricitantis & frigida prohibiti, maledicta in malam partem accepit? Hunc affectum aduerſus omnes habet ſapiens, quem aduerſus ægros ſuos medicus: quorum nec obſcena, ſi remedio egent, contrectare, nec reliquias & effuſa intueri dedignatur, nec per furorem ſæuientium excipere conuitia. Scit ſapiens omnes hos, qui togati, purpuratique incedunt, valentes coloratosque malè ſanos eſſe: quos non aliter videt, quàm ægros intemperantes. Itaque nec ſuccenſet quidem, ſi quid in morbo petulantius auſi ſunt aduerſus medentem: & quo animo honores eorum nihilo æſtimat, eodem parum honorificè facta. Quemadmodum non placet ſibi, ſi illum mendicus coluerit, nec contumeliam iudicabit, ſi illi homo plebis vltimæ ſalutanti, mutuam ſalutationem non reddiderit: ſi nec ſe ſuſpiciet quidem, ſi illum multi diuites ſuſpexerint. Scit enim illos nihil à mendicis differre, imò miſeriores eſſe. Illi enim exiguo, hi multo egent. *Libro 2. de Tranq. vitæ à cap. 3. vſque ad 13.*

Simile. *C. Senectus.* *Similia.* *T. Vulgus.*

Bonum apud virum citò moritur iracundia. *Ex Publ. Mi.*

Cle-

Clementia in quamcunque domum venerit, felicem eam tranquillamque pręſtabit. *Ex eodem.*

Parcendum eſt improbandis ciuibus, non aliter quàm membris languentibus. *Ex eodem.*

Peccandi verecundiam facit ipſa clementia regentis. *Ex eodem.*

Quidquid æquo plus futurum eſt, in partem humaniorem inclina, vel præpondera. *Ex eodem.*

Res magnæ clementiæ eſt, indulgendo corrigere peccata, magis quàm vindicando. *Ex eodem.*

Seueritatem abditam, clementiam in procinctu habe. *Ex eodem.*

Ira.

EXegiſti à me Nouate, vt ſcriberem quemadmodum poſſet ira leniri: nec immeritò mihi videre hunc præcipuè affectum pertimuiſſe maximè ex omnibus tetrum ac rabidum. Cæteris enim aliquid quieti placidique ineſt, hic totus concitatus & in impetu eſt, dum alteri noceat, ſui negligens, in ipſa iruens tela, & vltionis ſecum multa tractare auidus. Quidam itaque è ſapientibus viris iam dixerunt breuem inſaniam: æquè enim impotens ſui eſt, decoris oblita, neceſſitudinũ immemor, in quod cœpit pertinax & intenta, rationi conſilijſque præcluſa, vanis agitata cauſis, ad conſpectum æqui verique inhabilis, ruinis ſimillima, quæ ſuper id quod oppreſsêre: franguntur. Vt autem ſcias inſanos eſſe quos ira poſſedit, ipſorum habitum intuere. Nam vt furentium certa indicia ſunt, audax & minax vultus, triſtis frõs, torua facies, citatus gradus, inquietæ manus, color verſus, crebra & vehementius acta ſuſpiria: ita iraſcentium eadem ſigna ſunt. Flagrant, & micant oculi, multus ore toto rubor, exæſtuante ab imis prę cordijs ſanguine, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac ſubriguntur capilli, ſpiritus coactus

Simile.

Notatio irati.

ctus

ctus ac ſtridens, articulorum ſe ipſos torquentium ſonus, gemitus mugitusque, & parum explanatis vocibus ſermo præruptus, & complosæ ſæpius manus, & pulſata humus pedibus, & totum concitum corpus magnasque iræ minas agens, fœda viſu & horrenda facies deprauantium ſe ac intumentium. Ne ſcias vtrum magis deteſtabile vitium ſit, an deforme. Cætera licet abſcondere, & in abdito alere: ira ſe profert, & in faciem exit, quantoque maior eſt, hoc efferueſcit manifeſtius.

A malis conſequent. amplificat. Ira malum. Iam verò ſi effectus eius damnaque intueri velis, nulla peſtis humano generi pluris ſtetit. Videbis cædes ac venena, & reorum mutuas ſordes, & vrbium clades, & totarum exitia gentium, & principum ſub ciuili haſta capita venalia, & ſubiectas tectis faces, nec intra mœnia coercitos ignes, ſed ingentia ſpatia regionum hoſtili flamma relucentia. Aſpice nobiliſſimarum ciuitatum fundamenta vix notabilia: has ira deiecit. Aſpice ſolitudines per multa millia ſine habitatione deſertas: has ira exhauſit. Aſpice tot memoriæ proditos duces, mali exempla fati. Alium ira in cubili ſuo confodit: alium inter ſacra menſæ iura percuſſit: alium inter leges celebrisque ſpectaculum fori lancinauit, alium filij parricidio dare ſanguinem iuſſit: alium ſeruili manu regalem aperire iugulum. *Lib. 1. de Ira, c. 1. & 2.*

Si bonum eſſet ira, perfectiſſimum quemque ſequeretur. Atqui iracundiſſimi infantes, ſenesque, & ægri ſunt, & inualidum omne natura eſt querulum. *Libr. 2. de Ira c. 13.*

Ira eſt concitatio animi ad vltionem voluntate & iudicio pergentis. *Libro 2. de Ira c. 3.*

Non magis quiſquam eodem tempore & iratus poteſt eſſe, & vir bonus, quàm æger & ſanus. *Libr. 2. de Ira c. 22.*

Pyrrhum maximum præceptorē certaminis gymnici,

muici ſolitum aiunt, his quos exercebat præcipere, ne iraſcerentur. Ira enim perturbat artem, & qua noceat tantùm, non qua caueat, aſpicit. Sæpe itaque ratio patientiam ſuadet, ira vindictam: & qui primis defungi malis potuimus, in maiora deuoluimur. Quoſdam vnius verbi contumelia, non æquo animo lata, in exilium proiecit: & qui leuem iniuriam ſilentio ferre noluerant, grauiſſimis malis obruti ſunt, indignatique aliquid ex pleniſſima libertate diminui, ſeruile in ſeſe attraxerunt iugum. *Libro 2. de Ira c.14.*

Duo, vt opinor, ſunt, ne incidamus in iram, & ne in ira peccemus. Vt in corporum cura, alia de tuenda valetudine, alia de reſtituenda, præcepta ſunt: ita aliter iram debemus repellere, aliter compeſcere, vt vincamus. *Lib.2. de Ira, c.18.*

Illud etiam ſequitur, vt minimis ſordidiſque rebus non exacerbemur. Parum agilis eſt puer, aut tepidior aqua potui erogata, aut turbatus thorus, aut menſa negligentius poſita. Ad iſta concitari, inſania eſt: vt ægræ & infelicis valetudinis eſt, quem leuis aura contraxit: affecti oculi, quos candida veſtis obturbat: diſſolutus delicijs, cuius latus alieno labore condoluit. Mindyridem, aiunt, fuiſſe ex Sybaritarum ciuitate, qui cùm vidiſſet fodientem, & altius raſtrum alleuantem, laſſum ſe fieri queſtus, vetuit illum opus in conſpectu ſuo facere: bilem habere ſæpius queſtus eſt, quod folijs roſæ duplicatis incubuiſſet. Vbi animum ſimul & corpus voluptates corrupêre, nihil tolerabile videtur; non quia dura, ſed quia molles patimur. Quid enim eſt, cur tuſſis alicuius, aut ſternutamentum, aut muſca, parum curioſè fugata, nos in rabiem agat, aut obuerſatus calix, aut clauis negligentis ſerui manibus elapſa? Feret iſte æquo animo ciuile conuitium, & ingeſta in concione curiauè maledicta, cuius aures tracti ſubſellij ſtri- **Similia.**

dor

dor offendit? Perpetietur hic famem, & æſtiuæ expeditionis ſitim, qui puero malè diluenti niuem, iraſcitur? Nulla itaque res magis iracundiam alit, quàm luxuria. *Libro 2. de Ira capite 25. & 26.*

Effictio elegans. Nihil ſanè æquè profuit, quàm primùm intueri deformitatem rei, deinde periculum. Non eſt vllius affectus facies turbatior, pulcherrima ora fœdauit, toruos vultus ex tranquilliſſimis reddit. Linquit decor omnis iratos, etiamſi amictus illius compoſitus ſit ad legem, retrahet veſtem, omnemque curam ſui effundet. Si capillorum natura vel arte iacentium non informis eſt habitus, cùm animo inhorreſcũt: & tumeſcunt venæ, concutitur crebro ſpiritu pectus, rabida vocis eruptio colla diſtendit. Tunc artus trepidi, inquietæ manus, totius corporis fluctuatio. Qualem intra putas eſſe animum, cuius extra imago tam fœda eſt? Quanto illi intra pectus terribilior vultus, acrior ſpiritus eſt, intẽſior impetus, rupturus ſe niſi eruperit? Quibuſdam, vt ait Sextius, iratis profuit aſpexiſſe ſpeculum: perturbauit illos tanta mutatio ſui, veluti in rem præſentem adducti, non agnouerunt ſe: & quantulum ex vera deformitate imago illa ſpeculo repercuſſa, reddebat? Animus ſi oſtẽdi, & ſi in vlla materia perlucere poſſet, intuentes nos confunderet, ater, maculoſuſque, æſtuans, & diſtortus, & tumidus. Nunc quoque tanta deformitas eius eſt, per oſſa carneſque & tot impedimenta effluentis. Quid ſi nudus oſtenderetur? Speculo quidem neminem deterritum ab ira credo. Quid ergo? Qui ad ſpeculum venerat, vt ſe mutaret, iam mutauerat. Iratis quidem, nulla eſt formoſior effigies, quàm atrox & horrida, qualeſque eſſe, etiam videri volunt.

Magis illud videndum eſt, quàm multis ira per ſe nocuerit. Alij nimio feruore rupêre venas, & ſangui-

guinem ſupra vires elatus clamor egeſſit, & luminum diffudit aciem in oculos vehementius humor egeſtus, & in morbos ægri recidêre: nulla celerior ad inſaniam via eſt. Multi itaque continuauerunt iræ furorem, nec quam expulerant mentem vnquam receperunt. Aiacem in mortem egit furor, in furorem ira. Mortem liberis, egeſtatem ſibi, ruinam domui imprecantur: & iraſci ſe negant, non minus quàm inſanire furioſi. Omnia per vim gerunt: gladijs & pugnare parati, & incumbere. Maximū enim malum illos cœpit, & omnia exuperans vitia. Alia paulatim intrant: repentina & vniuerſa vis huius eſt: omnes denique alios affectus ſibi ſubijcit. Amorem ardentiſſimum vincit. Transfoderunt itaque amata corpora, & in eorum, quos occiderant, iacuêre complexibus. Auaritiam duriſſimum malum, minimumque flexibile, ira calcauit: adacta opes ſuas ſpargere, & domui rebuſque in vnum collatis inijcere ignem. Quid? non ambitioſus magno æſtimata proiecit inſignia, honoremque delatum repulit? Nullus affectus eſt in quem non ira dominetur. *Lib. 2. de Ira, à 35. vſque ad 37. cap.*

Quemadmodum aduerſus peſtilentiam nihil poteſt firmitas corporis, & diligens valetudinis cura (promiſcuè enim imbecilla robuſtaque inuadit) ita ab ira tam inquietis moribus periculum eſt, quàm compoſitis & remiſſis: quibus eò turpior & periculoſior eſt, quò plus in illis mutat. Sed cùm primum ſit non iraſci, ſecundum retinere, tertium alienæ iræ mederi, dicam primùm, quemadmodum in iram non incidamus. Deinde quemadmodum nos ab illa liberemus. Nouiſſimè, quemadmodum iraſcentem retineamus, placemuſque & ad ſanitatem reducamus. *Partitio operis.*

Ne iraſcamur, præſtabimus, ſi omnia vitia iræ nobis ſubinde propoſuerimus, & illam bene æſtimauerimus. *A malis conſequent. animus.*

pliſicat, & diſſuadet. rimus. Accuſanda eſt apud nos, damnanda: perſcrutanda eius mala, & in medium protrahenda ſunt: vt qualis ſit appareat, comparanda cum peſſimis eſt. Auaritia acquirit, & contrahit quo aliquis melior vtatur: ira incendit. Paucis gratuita eſt. Iracũdus dominus quoſdam in fugam ſeruos egit, quoſdam in mortem. Quanto plus iraſcendo quam id erat, propter quod iraſcebatur, amiſit? Ira patri luctũ, marito diuortiũ attulit, magiſtratui odium, cãdidato repulſam. Peior eſt etiam, quàm luxuria: quoniam illa ſua voluptate fruitur, hæc alieno dolore vincit malignitatẽ & inuidiã. Nihil eſt ſimultatibus grauius: has ira conciliat. Nihil eſt bello funeſtius: in hoc potentium ira prorumpit. Præterea ira (vt ſeponamus quę mox ſecutura ſunt dãna, inſidias, perpetuam ex certaminibus mutuis ſolicitudinem) dat pœnas dum exigit. Naturam hominis vitiat: illa in amorẽ hortatur, hæc in odium. Illa prodeſſe iuuet, hæc nocere. Adijce, quod cùm indignatio à nimio ſui ſuſpectu veniat, & animoſa videatur, puſilla eſt, & anguſta. Nemo enim non eo, à quo ſe contemptum iudicat, minor eſt. *Lib. 3. de Ira c. 5.*

Quoties diſputatio longior & pugnatior erit, in prima reſiſtamus, antequam robur accipiat. Alit ſe ipſam contentio, demiſſos altius tenet. Facilius eſt ſe à certamine abſtinere, quam abducere. *Libro 3. de Ira cap. 8.*

Vetus dictum eſt, A laſſo rixam quæri. Aequè autem & ab eſuriente, & à ſitiente, & ab omni homine, quem aliqua res vrit. Nam vt vlcera ad leuẽ tactum, deinde etiam ad ſuſpicionem tactus condoleſcunt: ita animus affectus, minimis offenditur: adeò vt quoſdam ſalutatio, epiſtola, oratio, & interrogatio ad litem euocent. Nunquam ſine querela ægra tanguntur. Facilè eſt autem affectus ſuos cùm primùm oriuntur, reprehendere. Morbum ſigna præcurrũt. *Simile.*

Quem-

Quemadmodum tempeſtatis ac pluuiæ ante ipſas notæ veniunt: ita iræ, amoris, omniumque iſtarum procellarum animos vexantium ſunt quædam prænuntia. Qui comitiali vitio ſolent corripi, iam aduentare valetudinem intelligunt, ſi calor ſumma deſeruit, & incertum lumen, neruorumque trepidatio eſt. Solitis itaq; remedijs incipientem caſum occupant: aut ſi parum medicina profecit, vitauerũt turbã, & ſine teſte ceciderunt. Proderit morbum ſuum noſſe, & vires eius antequã ſpacientur, opprimere. Videamus quid ſit, quod nos maximè concitet. Alium verborum, alium rerũ contumeliæ mouent. Hic vult nobilitati ſuæ, hic formæ ſuæ parci. Ille elegantiſſimus haberi cupit, ille doctiſſimus. Hic ſuperbiæ impatiens eſt, hic contumaciæ. Ille ſeruos non putat dignos quibus iraſcatur, hic intra domum ſæuus eſt, foris mitis. Ille, rogari inuidiam iudicat: hic non rogari, contumeliam. Non omnes ab eadem parte feriuntur. *Lib. 3. de Ira c. 10.* *Simile.* *Simile.*

Non expedit omnia videre, omnia audire, multæ nos iniuriæ tranſeant, ex quibus pleraſq; non accipit, qui neſcit. Nõ vis eſſe iracundus? ne ſis curioſus. " Qui inquirit, quid in ſe dictum eſt, qui malignos ſermones, etiam ſi ſecretò habiti ſint, eruit, ſe ipſe inquietat. Quędam interpretatio eò perducit, vt videantur iniuriæ. Itaque alia differenda ſunt, alia deridenda, alia donanda. Circumſcribenda multis modis ira eſt. Pleraque in luſum iocumque vertantur. Socratem aiunt colapho percuſſum, nihil amplius dixiſſe, quàm moleſtum eſſe, quod neſcirent homines quando cum galea prodire deberent. Non quemadmodum facta ſit iniuria refert, ſed quemadmodum lata. Pyſiſtratum Athenienſium tyrannum memoriæ proditur, cùm multa in crudelitatem eius ebrius conuiua dixiſſet, nec deeſſent qui vellent manus ei commodare, placido animo tuliſſe, & hoc ir- *Remedia aduerſus iram.*

ritantibus reſpondiſſe,non magis illi ſe ſuccensêre,
" quàm ſi quis obligatis oculis in ſe incurriſſet. Mag-
" na pars querelas manu fecit,aut falſa ſuſpicando,aut
" leuia grauando. Sæpe ad nos ira venit,ſæpius nos ad
" illam: quæ nunquam accerſenda eſt: etiam cùm in-
" cidit reijciatur.

Eo loco nos conſtituamus,quo ille eſt,cui iraſcimur. Nunc facit iracundos iniqua noſtri æſtimatio, & quæ facere vellemus,pati nolumus. Nemo ſe differt. Atqui maximũ remediũ iræ,dilatio eſt: vt primus eius feruor relanguеſcat,& caligo, quæ premit
" mentẽ,aut reſidat, aut minus denſa ſit. Quædam ex
" his quæ te præcipitem ferebant, hora, non tantùm
" dies molliet: quædam ex toto euaneſcent. Non potuit imperare Plato à ſe tempus cùm ſeruo ſuo iraſceretur:ſed ponere illum ſtatim tunicam,& præbere ſcapulas verberibus iuſſit,ſua manu ipſe percuſſurus. Poſtquã intellexit iraſci ſe,ſicut ſuſtulerat manũ, ſuſpenſam detinebat,&ſtabat percuſſuro ſimilis. Interrogatus deinde ab amico,qui fortè interuenerat, quid ageret: Exigo,inquit,pœnas, ab homine iracũdo:velut ſtupẽs,geſtũ illũ ſæuit uro deformẽ, ſapiẽti viro ſeruabat:oblitus iã ſerui,quia aliũ quẽ potius caſtigaret,inuenerat. Itaq; abſtulit ſibi in ſuos poteſtatem,& ob peccatum quoddã commotior: Tu,inquit,Speuſippe,ſeruulum iſtum verberibus obiurga, nam ego iraſcor. Ob hoc non cecidi, propter quod alius cecidiſſet. Iraſcor,inquit,plus faciam quàm oportet. Libentius faciam. Non ſit iſte ſeruus in eius poteſtate,qui in ſua non eſt. Aliquis vult irato committi vltionem, cùm Plato ſibi imperium abrogauerit? Nihil tibi liceat, dum iraſceris. Quare? quia vis omnia licere. Pugna tecum ipſe. *Si iram vincere non potes,illa te incipit vincere*. Si abſconditur, ſi illi exitus non datur, ſigna eius obruamus, & illam, quantum fieri poteſt, occultam ſecretamque teneamus.

mus. In imo pectoris receſſu recondatur, feraturque, non ferat. Imò in contrarium omnia eius indicia flectamus. Vultus remittatur, vox lenior ſit, gradus lentior. Paulatim cum exterioribus interiora formentur. In Socrate iræ ſignum erat, vocem ſubmittere, loqui parcius. Apparebat tunc illum ſibi obſtare. Deprehendebatur itaque à familiaribus, & coarguebatur. Nec erat illi exprobratio latitantis iræ ingrata. Quidni gauderet, quòd iram ſuam multi intelligerent, nemo ſentiret? *Libro 3. de Ira à capite 11. vſque ad 15.*

Seneca deinde vt iræ ſæuitiam amplificet, exempla inſignis crudelitatis ab ira profectæ non modò Barbarorũ, ſed etiam Græcorum regum commemorat, ac tandẽ ſubdit: Vtinam iſta ſæuitia inter peregrina manſiſſet exempla, nec inter Romanos mores cum alijs aduentitijs vitijs, etiã ſuppliciorum irarumq; in barbariem tranſiſſent. M. Mario, cui vicatim populus ſtatuas poſuerat, cui thure & vino R. P. ſupplicabat, L. Sylla perfringi crura, erui oculos, amputari manus iuſſit: & quaſi toties occideret, quoties vulnerabat, paulatim & per ſingulos artus lacerauit. Dignus erat Marius qui illa pateretur, Sylla qui iuberet, Catilina qui faceret. Sed indigna Ro. P. quæ in corpus ſuum pariter & hoſtium & vindicum gladios reciperet. *Et paulo inferius poſt enarratam Caij Cæſaris immanitatem, ſic ait,* Non enim Caij ſæuitiam, ſed iræ malum propoſitum eſt ſcribere, quæ non tantùm viritim furit: ſed gentes totas lancinat, ſed vrbes, ſed flumina exuta ab omni ſenſu doloris conuerberat. Sicut rex Perſarum, totius populi nares recidit in Syria. Peperciſſe illum iudicas, quod non tota capita præcidit? Nouo genere pœnæ delectatus eſt. Tale aliquid paſſi forẽt Aethiopes, qui ob longiſſimum viæ ſpacium Macrobij appellantur. In hos enim quia non ſupinis manibus exceperant ſeruitutem, miſſiſque legatis

libera reſponſa dederant, quæ contumelioſa reges vocant, Cambyſes fremebat, & non prouiſis commeatibus, non exploratis itineribus per inuia, per arentia trahebat omnem bello vtilem turbam: cui intra primum iter deerant neceſſaria, nec quicquam ſubminiſtrabat ſterilis & inculta humanoq; veſtigio ignota regio. Suſtinebant famem, primò tenerrima frondiũ, & cacumina arborũ, tum coria igne mollita, & quicquid neceſſitas cibũ fecerat. Poſtquã inter arenas, radices quoq; & herbæ defecerant, apparuitque inops etiã animalium ſolitudo, decimũ quemq; ſortiti, alimentũ habuerunt fame ſæuius. Agebat adhuc ira regem præcipitem, cùm partem exercitus amiſiſſet, partem comediſſet, donec timuit ne & ipſe vocaretur ad ſortem, tum demum ſignum receptui dedit. Seruabãtur illi interim generoſæ aues, & inſtrumenta epularum camelis vehebantur, cùm ſortirentur milites eius. quis malè periret, quis peius viueret. Hic iratus fuit genti, & ignotæ & immeritæ, ſenſuræ tamen: Cyrus fluuio. Nam cùm Babylonem oppugnaturus, feſtinaret ad bellum, cuius maxima momenta in occaſionibus ſunt, Gyndem latè fuſum amnem, nando tranſire tentauit, quod vix tutum eſt, & cùm ſenſit æſtatem, & ad minimum deductus eſt. Ibi vnus ex his equis, qui trahere regium currum alibi ſolebant, abreptus, vehementer commouit regem. Iurauit itaque amnem illum regis commeatus auferentem, eò ſe redacturum, vt tranſiri calcarique etiam à fœminis poſſet. Huc deinde omnem tranſtulit belli apparatum, & tandiu aſſedit operi, donec C. & lxxx. canaliculis diuiſum alueũ in ccc. & lx. riuos diſpergeret, & ſiccum relinqueret in diuerſum fluentibus aquis. Perijt itaque & tempus, & militum ardor, quem inutilis labor fregit, & occaſio aggrediendi imparatos, dum ille bellum indictum hoſti, cum flumine gerit. *Libro*

Quàm ſit præceps & violenta Ira.

3. de

1.de Ira à 17. vſque ad 21. cap.

Multos abſoluemus ſi cœperimus ante iudicare, "
quàm iraſci. Nunc autem primum impetum ſequimur. "
Deinde quamuis vana nos concitauerint, perſeueramus, ne videamur cœpiſſe ſine cauſa: & quod iniquiſſimum eſt, pertinaciores nos facit iniquitas iræ. Retinemus enim illam, & augemus, quaſi argumentum ſit iuſtè iraſcendi, grauiter iraſci. Quod *Simile.*
accidere vides in animalibus mutis, idem in homi- "
ne deprehẽdes. Friuolis turbamur & inanibus. Tau- "
rum color rubicundus excitat: ad vmbram aſpis ex- "
urgit: vrſos leonesque mappa prouitat. Omnia quæ natura fera ac rabida ſunt, conſternantur ad minima. Idem inquietis & ſtolidis ingenijs euenit: rerum ſuſpicione feriuntur. Adeò quidem, vt interdum iniurias vocent modica beneficia: in quibus frequentiſſimè certè acerbiſſima iracũdiæ materia eſt. Chariſſimis enim iraſcimur, quod minora nobis præſtiterint, quàm mente concepimus, quàm quæ alij tulerint: vtriusque rei paratum remedium ſit. Magis alteri indulſit: noſtra nos ſine comparatione delectent. Nunquam erit felix quem torquebit feli- *T. Inuidia.*
cior. Minus habeo quàm ſperaui: ſed fortaſſe plus "
ſperaui, quàm debui. Nulli ad aliena reſpicienti, ſua "
placent. Inde Dijs quoque iraſcimur, quòd aliquis "
nos antecedat, obliti quantum ſequatur à tergo in- "
gentis inuidiæ. Tanta tamen importunitas homi- "
num eſt, vt quamuis multum acceperint, iniuriæ lo- "
co ſit, plus accipere potuiſſe. *Libro 3. de Ira à 29. vſ-* "
que ad 31. cap. "

Videamus quomodo alienam iram leniamus: nec *Tertia ſupra*
enim ſat eſſe tantùm volumus, ſed ſanare. Primam *poſita diuiſi-*
iram non audebimus oratione mulcere: ſurda eſt, & *onis pars.*
amens: dabimus illi ſpatium: remedia in remiſſionibus proſunt: nec oculos tumentes tentabimus, vim rigentem mouendo incitaturi; nec cætera vitia

dum feruent. Initia morborum quies curat. Quantulum, inquis, prodeſt remedium tuum, ſi ſua ſponte deſinentem iram placat? Primũ, vt citius deſinat, efficit: deinde cuſtodiet, ne recidat: ipſum quoq; impetũ, quem non audet lenire, fallet. Remouebit omnia vltionis inſtrumenta. Simulabit irã, vt tanquã adiutor, & doloris comes, plus auctoritatis in cõſilijs habeat: moras nectet, & dum maiorẽ quærit pœnam, præſentem differet. Omni arte requiẽ furori dabit. Si vehementior erit, aut pudorẽ illi, cui non reſiſtit, incutiet, aut metum. Si infirmior, ſermones inferet vel gratos, vel nouos, vel cupiditate cognoſcẽdi. Medicum aiunt, cùm regis filiam curare deberet, nec ſine ferro poſſet, dum tumentem mammã leniter fouet, ſcapellum ſpongia tectum induxiſſe. Repugnaſſet puella remedio palam admoto; eadem quia non expectauit, dolorẽ tulit. Quædam non niſi decepta ſanantur. Alteri dices, Vide ne inimicis iracundia tua voluptati ſit. Alteri, Vide ne magnitudo animi tui creditumque apud pleroſque robur, cadat. Indignor me herculè, & non inuenio dolendi modum, ſed tempus expectandum eſt, dabit pœnas. Serua iſtud in animo tuo cùm potueris, & pro mora reddes. Caſtigare verò iraſcentem, & vltrò obuiam ire ei, incitare eſt. *Lib.3. de Ira c.39. & 40.*

Simile.

Grauiſſima eſt probi hominis iracundia. *Ex Publ. Mi.*

Homo extra corpus eſt ſuum cùm iraſcitur. *Ex eadem.*

Iratum breuiter vites, inimicum diu. *Ex eod.*

" Iracundiam qui vicit, hoſtem ſuperat maximum. " *Ex eod.*

" Iratus, etiam facinus conſilium putat. *Ex eod.*

" Maledictum interpretando facies acrius. *Ex eadem.*

" Muliebre eſt furere in ira. *Ex eod.*

Nun-

Nunquam liquidum ſynceŕumque ex turbido venit. *Ex eodem.*

Reuera memoria beneficiorum fragilis eſt, iniuriarum tenax. *Ex eodem.*

Si quis iraſcitur, pœnas ab alio expetit, à ſe exigit. *Ex eodem.*

Furor fit læſa ſæpius patientia. *Ex eodem.*

Mutat ſe bonitas cùm irrites iniuria. *Ex eodem.*

Heu quàm difficile eſt lædi ab illo, de quo non poſſis queri. *Ex eodem.*

Modeſtia.

ILlud autem te admoneo, ne eorum more, qui nō proficere, ſed conſpici cupiunt, facias aliqua, quę in habitu tuo, aut genere vitæ notabilia ſint. Aſperum, incultum, & intonſum caput, & negligentiorem barbam, & indictum argento odium, & cubile humi poſitum, & quicquid aliud ambitionem peruerſa via ſequitur, deuita. Satis ipſum nomen Philoſophiæ, etiamſi modeſtè tractetur, inuidioſum eſt. Quid ſi nos hominum conſuetudini cœperimus excerpere? Intus omnia diſſimilia ſint, frons noſtra populo conueniat. Non ſplendeat toga, nec ſordeat quidem. Id agamus, vt meliorem vitam ſequamur quàm vulgus, non vt contrariā. Alioqui quos emēdare volumus, fugamus à nobis & auertimus. *Epiſt. 5.* *T. Vulgus.*

Maximum hoc eſt & officium ſapientiæ, & indicium, vt verbis opera concordent, vt ipſe vbiq; par ſibi idemque ſit. Quis hoc præſtabit? Pauci: aliqui tamen. Eſt difficile hoc: nec dico ſapientem ſemper vno iturum gradu, ſed vna via. Obſerua itaq; nunquid veſtis tua domusq; diſſentiant? Nunquid in te liberalis ſis, in tuos ſordidus? Nunquid cœnes frugaliter, ædifices luxurioſè? Vnam ſemel ad quam viuas regulam prende, & ad hanc omnē vitā tuam exæqua. Quidam ſe domi contrahunt, dilatāt foris *T. Aequabilitas vita, & conſtantia.*

& extendunt. Vitium eſt hæc diuerſitas, & ſignum vacillantis animi, ac nondum habentis tenorem ſuum. *Epiſt.20.*

T. Voluptas. I, qua cœpiſti, & in iſto te vitæ habitu compone, placidè, non molliter. Malè mihi eſſe malo quàm molliter. Paulatim enim effœminatur animus, atque in ſolitudinem otij ſui & pigritiæ, in qua iacet, ſoluitur. *Epiſt.83.*

T. Vulgus. Sapiens non alijs exprobret, non abhorreat à publicis moribus: nec hoc agat, vt quidquid non facit, damnare videatur. Licet ſapere ſine pompa, ſine inuidia. *Epiſt.104.*

Etiam obliuiſci quod ſis, interdum expedit. *Ex Pub.Mim.*

Nihil petas, quod negaturus es. *Ex eodem.*

Linguæ moderatio.

APud Pythagoram diſcipulis quinque annis tacendum erat. *Epiſt.53.*

Imago animi ſermo eſt: qualis eſt vir, talis oratio. *Ex Publ.Mi.*

Miſerum eſt tacere cogi quod cupias loqui. *Ex eodem.*

Tene ſemper vocis & ſilentij temperamentum. Tamen & in hoc incumbe, vt libentius audias, quàm loquaris. Tacere qui neſcit, neſcit loqui. *Ex eod.*

» Turpia ne dixeris: paulatim enim pudor rerum » per verba diſcutitur. Tranſibit ſermo in affectum, ſi honeſta loquamur. *Ex eodem.*

Quod tacitum eſſe vis, nemini dixeris. Quia non poteris ab alio ſilentium exigere, ſi tibi ipſe non præſtas. *Ex Pub.Mi.*

Recreatio ſiue Relaxatio animi.

OMnibus quidem prodeſt ſubinde animum relaxare. Excitatur enim otio vigor, & omnis triſtitia, quæ continuatione pertinacis ſtudij adducitur,

citur, feriarum hilaritate diſcutitur. Nulli tamen intermiſſio maniſeſtius quàm Portio Latroni proderat. Itaque ſolebat & ipſe cùm ſe aſſidua & nunquam intermiſſa contentione fregerat, ſentire ingenij laſsitudinem: quæ nõ minor eſt quàm corporis, ſed occultior. *In Prologo Declamationum.*

Iucundum eſt nihil, niſi quod reficit varietas. *Ex Pub.Mi.*

Verecundia, Pudor.

SIc fac omnia tanquam ſpectet aliquis. Prodeſt ſine dubio cuſtodem ſibi impoſuiſſe, & habere quem reſpicias, quem intereſſe cogitationibus tuis iudices. Omnia nobis mala ſolitudo perſuadet. Cùm iam profeceris tantum, vt ſit tibi tui etiam reuerentia, licebit dimittas pedagogum. Interim te aliquorum authoritate cuſtodi. Aut Cato ille ſit, aut Scipio, aut Lælius, aut cuius interuentu, perditi quoque homines vitia ſupprimerent. *Epiſt.25.*

Ignoſcere humanum, vbi pudet cui ignoſcitur. *Ex Pub.Mi.*

Recta ingenia debilitat verecundia, praua confirmat audacia. *Ex eodem.*

Proximum ad innocentiam tenet locum verecunda peccati confeſſio. *Ex eodem.*

Ornatus corporis & veſtium.

QVid ſibi rerum natura voluit, quòd cùm vera corpora dediſſet, etiam ſimulachra eorũ aſpici voluiſſet? Quorſum pertinuerit hanc comparare materiam excipiendarum imaginum capacem? Nõ in hoc ſcilicet, vt ad ſpeculum barbam, faciemque velleremus, aut vt faciem viri poliremus. In nulla re illa negotium luxuriæ conceſsit: ſed primum omnium, quia imbecilli oculi ad ſuſtinendum cominus. Solem, ignoraturi erant formam eius, hebetato illum lumine oſtendit. Quamuis enim eum *T.Dei Opificium.*

orien-

„ orientem occidentemque contemplari liceat, ta-
„ men habitum eius ipſum, qui verus eſt, non ruben-
„ tis, ſed candida luce fulgentis neſciremus, niſi in
„ aliquo nobis humore leuior, & aſpici facilior oc-
„ curreret. Præterea duorum ſyderum occurſum, quo
„ interpolari dies ſolet, non videremus, nec ſcire poſ-
„ ſemus quid eſſet, niſi liberius humi, Solis, Lunæq;
„ imagines videremus. Inuenta ſunt ſpecula, vt homo
„ ipſe ſe noſceret. Multi ex hoc conſecuti primùm ſui
„ notitiam, deinde & ad quædam conſilium. Formo-
„ ſus, vt vitaret infamiam: deformis, vt ſciret redi-
„ mendum eſſe virtutibus quicquid corpori deeſſet:
„ iuuenis, vt flore ætatis admoneretur, illud tempus
„ eſſe diſcendi, & fortia audendi: ſenex, vt indecora
canis deponeret, & de morte aliquid cogitaret. Ad
hoc rerum natura facultatem nobis dedit, noſmet-
ipſos vidẽdi. Fons cuiq; perlucidus, aut leue ſaxum
imaginem reddit. Nuper me in littore vidi, cum pla-
cidum ventis ſtaret mare. Qualem fuiſſe cultum pu-
tas ad hoc ſpeculum ſe cernentium? Aetas illa ſim-
plicior & fortuitis contenta, nondum in vitium be-
neficium detorquebat, nec inuentum naturæ in li-
bidinem luxumq; rapiebat. Poſtea rerum iam poti-
ente luxuria, ſpecula totis paria corporibus, auro
argentoque cælata ſunt: denique gemmis adorna-
ta, & pluris vnum ex his fœminæ conſtitit, quàm
antiquarum dos fuit illa, quæ publicè dabatur im-
peratorum pauperum liberis. An tu exiſtimas ex
auro nitidum habuiſſe Scipionis filias ſpeculũ, cùm
illis dos fuiſſet æs graue? O paupertas quæ tanto ti-
tulo locum fecit? Non feciſſet illis Senatus dotem,
ſi habuiſſent. At quiſquis ille fuit, cui ſoceri loco
Senatus fuit, intellexit ſe accepiſſe dotem, quam fas
non eſſet reddere. Iam libertinorum virgunculis in
vnum ſpeculum nõ ſufficit illa dos, quam dedit pro
ſe Scipio. Proceſſit enim moleſtius paulatim opibus
ipſis

ipſis inuitata luxuria,& incrementũ ingẽs vitia acceperunt. Adeoq; omnia indiſcreta ſunt peruerſiſſimis artibus, vt quicquid mundus muliebris vocabatur, ſarcinæ viriles ſint. *Lib. 1. Nat. Quæſt. 17.*

Superbia.

EST proprium ſuperbiæ magno æſtimare introitum ac tactum ſui liminis: pro honore dare, vt oſtio ſuo propius aſſideas, vt gradum prior intra domum ponas: in qua deinceps multa ſunt oſtia, quæ receptos quoque excludunt. *Lib. 6. de beat. cap. 3.*

Ambitio.

NEmo eorum, qui in Republic. verſantur, quos vincat, ſed à quibus vincatur, aſpicit: & illis non tam iucundum eſt multos poſt ſe videre, quàm graue aliquem ante ſe. Habet hoc vitiũ omnis ambitio: non reſpicit: nec ambitio tantùm inſtabilis eſt, verùm cupiditas omnis: quia incipit ſemper à fine. *Epiſt. 74.*

Si vis exercere tibi vtile, nulli autem graue imperium, ſubmoue vitia. Multi inueniuntur, qui ignẽ inferant vrbibus, qui inexpugnabilia ſæculis & per aliquot ætates tuta proſternant, qui æquum arcibus aggerem attollant, & muros in miram altitudinem adductos, arietibus atque machinis quaſſent: multi ſunt, qui ante ſe agant agmina, & tergis hoſtiũ graues inſtent, & ad mare magnum perfuſi cæde gentium veniant: ſed hi quoque vt vincerent hoſtem, cupiditate victi ſunt. Nemo illis venientibus reſiſtit: ſed nec ipſi ambitioni, crudelitatique reſtiterant. Tunc cùm agere viſi ſunt alios, agebantur. Agebat infelicem Alexandrum furor aliena deuaſtandi, & ad ignota mittebat. An tu putas ſanum, qui à Græciæ primùm cladibus, in qua eruditus eſt, incipit, qui quod cuique optimum eſt eripit? Lacedæmonia ſeruire iubet, Athenas tacere. Non contentus tot ciuita-

ciuitatũ ſtrage, quas aut vicerat Philippus, aut emerat, alias alio loco proijcit, & toto orbe arma circunfert: nec ſubſiſtit vnquam laſſa crudelitas immanium ferarum modò, quæ plus quàm exigit fames, mordent. Iam in vnum regnum multa regna conijcit. Iam Græci Perſæque eundem timent: iam etiam à Dario liberæ nationes iugum accipiunt: idem tamen vltra Oceanum, Solemque indignatur ab Herculis Liberique veſtigijs victoriam flectere. Ipſi naturæ vim parat. Non ille ire vult, ſed non poteſt ſtare: non aliter quàm in præceps deiecta pōdera, quibus eundi finis eſt iacuiſſe. Nec Gneo quidem Pompeio externa inire bella aut domeſtica, virtus aut ratio ſuadebat: ſed inſanus amore magnitudinis falſæ, modò in Hiſpaniam & Sertoriana arma, modò ad colligendos piratas, ac maria pacanda vadebat. Hæ prætexebantur cauſæ ad continuandam potentiam. Quid illum in Africam? quid in Septentrionem? quid in Mithridatem, & Armeniam, & omnes Aſiæ angulos traxit? Infinita ſcilicet cupido creſcendi, cùm ſibi vni parum magnus videretur. Quid C. Cæſarem in ſua fata pariter ac publica immiſit? Gloria, & ambitio, & nullus ſupra cæteros eminendi modus. Vnum ante ſe ferre non potuit, cùm R.P. ſupra ſe duos ferret. Quid tu C. Marium ſemel conſulem (vnum enim conſulatum accepit, cæteros rapuit) cùm Theutonos Cimbroſq; concideret, cùm Iugurtham per Africæ deſerta ſequeretur, tot pericula putas appetiſſe virtutis inſtinctu? Marius exercitum, Mariũ ducebat ambitio. Iſti cùm omnia concuterent, concutiebantur turbinum more, qui rapta conuoluũt, ſed ipſi ante voluuntur, & ob hoc maiore impetu incurrunt, quia nullum illis ſui regimen eſt. Ideoque cùm multis fuerint malo, peſtiferam illam vim, qua pleriſque nocuerunt, ipſi quoque ſentiunt. Non eſt quod credas quemquam fieri

Simile. *Simile.* *Simile.*

fieri aliena infelicitate felicem. Omnia iſta exempla, quæ oculis atque auribus noſtris ingeruntur, retexenda ſunt, & plenũ malis ſermonibus pectus exhauriendum. Inducenda eſt in occupatum locũ virtus, quæ mendacia contra verum placentia extirpet, quæ nos à populo, cui nimis credimus, ſeparet, ac ſynceris opinionibus reddat. Hæc eſt enim ſapientia, in naturam conuerti, & eò reſtitui, vnde publicus error expulerit. *Epiſt.95.* "T.Vulgus." " " " " " " " "

Cùm videris prætextam ſæpe iam ſumptam, cùm celebre in foro nomen, non inuideas: iſta vitæ damno parantur, vt vnus ab illis numeretur annus, omnes annos ſuos conterent. Quoſdam autem cùm in ſummum ambitionis eniterentur, inter prima luctantes, ætas reliquit. Quoſdã cùm in conſummationem dignitatis per mille indignitates irrepſiſſent, miſera ſubit cogitatio ipſos laboraſſe in titulum ſepulchri. *Lib. de breuit. vitæ, cap. 19.* *Hoc dicit propter eos, qui ſtatim poſt dignitatem longo tẽpore quæſitã, mortui ſunt.*

De vera & falſa gloria.

NVnquam volui populo placere. Nam quæ ego ſcio, nõ probat populus; quæ probat populus, ego neſcio. Quis hoc, inquis? tanquam neſcias cui imperem. Epicurus. Sed idem hoc omnes tibi ex omni domo conclamabũt Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici. Quí enim placere poteſt populo, cui placet virtus? Malis artibus popularis fauor quæritur: ſimilem te illis facias oportet. *Epiſt.29.* *T. Vulgus.* " " " " " " " "

Conciliari niſi turpi ratione, amor turpium non poteſt. Quid ergo illa laudata, & omnibus præferenda artibus rebusque Philoſophia præſtabit? ſcilicet, vt malis tibi placere, quam populo: vt æſtimes iudicia, non numeres. *Ibid.* *T. Detractionis contemptus.* *T. Vulgus.*

Cæterùm ſi te videro celebrem ſecundis vocibus vulgi: ſi intrante te, clamor, plauſus, & pantomimica ornamenta obſtrepuerint, ſi tota ciuitate te fœmi-

fœminæ puerique laudauerint, quidni ego tui miſerear, cùm ſciam quæ via ad iſtum fauorem ferat? *Ibid.*

O quàm ignorant homines cupidi gloriæ, quid illa ſit, aut quemadmodum petenda. *Epiſt.96.*

Magnificum eſt laudari à laudato viro laude digno. *Epiſt.103.*

Heu quàm difficilè eſt gloriæ cuſtodia. *Ex Pub. Mim.*

Laus noua niſi oritur, etiam vetus amittitur. *Ex eodem.*

Laſciuia & laus nunquam habent concordiam. *Ex eodem.*

Opinantur de te homines mala, ſed mali: diſplicere enim malis laudabile eſt. *Ex eodem.*

Hypocriſis.

BOnitatis verba imitari, maior malitia eſt. *Ex Pub. Mim.*

Malus, vbi bonum ſe eſſe ſimulat, tunc eſt peſſimus. *Ex eodem.*

Nemo poteſt perſonam diu ferre fictam. Ficta citò in naturam ſuam tranſeunt. *Ex eodem.*

Cognitio & exploratio ſui.

NEmo non benignus eſt ſui iudex. Inde eſt, vt omnia meruiſſe ſe exiſtimet. *Lib.2. de Benefic. cap.26.*

Initium eſt ſalutis notitia peccati. Egregiè mihi hoc dixiſſe videtur Epicurus. Nam qui peccare ſe neſcit, corrigi non vult. Deprehendas te oportet, antequam emendes. *Epiſt.28.*

Multorum, quia imbecilla ſunt, latent vitia, non minus auſura cùm illis vires ſuæ placuerint, quàm illa quæ iam felicitas aperuit. Inſtrumenta illis explicandæ nequitiæ deſunt. Sic tutò ſerpens etiam peſtifera tractatur, dum riget frigore. *Epiſt.42.*

Quæ-

Quædam vitia locis ac temporibus aſcribimus. At illa quocunq; tranſierimus, ſecutura ſunt. Harpaſtem vxoris meæ fatuam, ſcis hæreditarium onus in domo mea remanſiſſe. Ipſe enim alieniſſimus ab iſtis prodigijs ſum: ſi quando fatuo delectari volo, non eſt mihi longè quærendus, me rideo. Hæc fatua ſubitò deſijt videre. Incredibilem tibi narro rem, ſed verã: neſcit eſſe ſe cœcam, ſubinde pædagogum ſuum rogat, vt migret: ait domum tenebroſam eſſe. Nemo ſe auarum intelligit, nemo cupidũ. Cæci tamen ducẽ quærũt: nos ſine duce erramus, & dicimus, Nõ ego ambitioſus ſum: ſed nemo aliter Romæ poteſt viuere. Non ego ſumptuoſus: ſed vrbs ipſa magnas impenſas exigit. Non eſt meũ vitium quòd iracundus ſum, quòd nondum conſtitui certum genus vitæ: adoleſcẽtia hæc facit. Quid nos decipimus? Nõ eſt extrinſecus malũ noſtrũ: intra nos eſt, in viſceribus ipſis ſedet. Et ideo difficulter ad ſanitatem peruenimus: quia nos ægrotare neſcimus. *Epiſt. 51.* *Simile.*

Nemo iſtorum quos diuitiæ honoresq; in altiore faſtigio ponunt, magnus eſt. Quare ergo magnus videtur? Cum baſi illũ ſua metiris: non eſt magnus pumilio, licet in monte cõſtiterit. Coloſſus magnitudinẽ ſuam ſeruabit, etiamſi ſteterit in puteo. Hoc laboramus errore, ſic nobis imponitur, quod neminem æſtimamus eo quo eſt: ſed adijcimus illi & ea quibus adornatus eſt. Atqui cùm voles veram hominis æſtimationem inire, & ſcire qualis ſit, nudum inſpice: ponat patrimonium, ponat honores, & alia fortunæ mendacia: corpus ipſum exuat: animum intuere qualis quantusque ſit, alieno an ſuo magnus. *Epiſtolã 77.* *Simile.*

Omnes ſenſus perducendi ſunt ad firmitatẽ. Natura patientes ſunt, ſi animus illos deſinat corrumpere, qui quotidie ad rationem reddendam vocandus eſt. Faciebat hoc Sextius, vt cõſummato die, cùm

ſe ad nocturnam quietē recepiſſet, interrogaret animum ſuum, quod hodie malū tuum ſanaſti? cui vitio obſtitiſti? qua parte melior es? Deſinet ira, & erit moderatior: quæ ſciet ſibi quotidie ad iudicē eſſe veniendum. Quid ergo pulchrius hac cōſuetudine excutiendi totum diem? Qualis ille ſomnus poſt recognitionem ſui ſequitur? quàm tranquillus, altus, ac liber: cùm aut laudatus eſt animus, aut admonitus: & ſpeculator ſui, cenſorq; ſecretus cognoſcit de moribus ſuis? Vtor hac poteſtate, & quotidie apud me cauſam dico. Cùm ſublatum è conſpectu lumen eſt, & conticuit vxor, moris iam mei conſcia, totū diem mecum ſcrutor facta, ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipſe abſcondo, nihil tranſeo: quare enim quidquam ex erroribus meis timeam, cùm poſſum dicere: Vide ne iſtud amplius facias, nunc tibi ignoſco? In illa diſputatione pugnati⁹ locutus es. Noli poſtea congredi cum imperitis. Nolūt diſcere, qui nunquā didicerunt: illum liberius admonuiſti quàm debebas: itaq; non emendaſti, ſed offendiſti. De cætero vide non tantū an verum ſit, quod dicis, ſed an ille cui dicitur, veri patiens ſit. *Lib. 3. de Ira cap. 36.*

Quid ad hoc homo Chriſtianus dicet?

Familiariter domeſtica aſpicimus, & ſemper iudicio fauor officit. Puto multos potuiſſe ad ſapientiam peruenire, niſi putâſſent ſe perueniſſe, niſi quædam in ſe diſſimulaſſent, quædā apertis oculis trāſiliſſent. Non eſt enim quòd magis aliena iudices adulatione perire, quàm noſtra. Quis ſibi verum dicere auſus eſt? Quis non inter adulantium blandientiumque poſitus greges, plurimum tamen ſibi ipſe aſſentatus eſt?

Victoria ſui: quam quidam mortificationem, vel abnegationem ſui vocant.

Quem

QVem magis admiraberis, quàm qui imperat ſibi, quàm qui ſe habet in poteſtate? Gentes facilius eſt barbaras impatientes alieni arbitrij regere, quàm animum ſuum continere, & tradere ſibi. *ib.5.de Benef.cap.8.*

Tenes vtique memoria, quantum ſenſeris gaudium, cùm prętexta poſita ſumpſiſti virilem togam, & in forum deductus es. Maius expecta, cùm puerilem animum depoſueris, & te in virum philoſophia tranſcripſerit. Adhuc enim non pueritia in nobis, ſed quod eſt grauius, puerilitas remanet, & hoc quidem peius eſt, quòd authoritatem habemus ſenum, vitia puerorum: nec puerorum tantùm, ſed infantium. Illi leuia, & hi falſa formidant: nos vtraque. *Epiſtola 4.*

Nullum bonum iuuat habentem, niſi ad cuius amiſſionem præparatus eſt animus. Nullius autem rei facilior amiſſio eſt, quàm quæ deſiderari amiſſa non poteſt. *Epiſt.4.* *Tit. Conſolatio.*

Nulla ſapientia naturalia corporis aut animi vitia ponuntur: quicquid infixum & ingenitū eſt, lenitur arte, non vincitur. Quibuſdam etiam conſtantiſſimis in conſpectu populi ſudor erumpit, nō aliter quàm fatigatis & æſtuantibus ſolet: quibuſdā tremunt genua dicturis: quorundam dentes colliduntur, lingua titubat, labra concurrunt. Hęc nec diſciplina, nec vſus vnquā excutit: ſed natura vim ſuam exercet, & illos vitij ſui etiam robuſtiſsimos, admonet. Hæc, vt dixi, nulla ſapientia abigit: alioquin haberet rerum naturam ſub imperio, ſi omnia eraderet vitia. Quæcunq; attribuit conditio naſcēdi & corporis temperatura, cùm multum ſe diuque animus compoſuerit, hærebunt: nihil horum vitari poteſt, non magis, quàm accerſiri. *Epiſt.11.* *Hæc de primis animi motibus accipienda ſunt.*

Interpone aliquot dies, quibus contētus minimo ac viliſſimo cibo, dura atque horrida veſte, dicas ti-

bi, Hoc eſt quod timebatur? In ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparet, & contra iniurias fortunæ inter beneficia firmetur. Miles in media pace decurrit ſine vllo hoſte, vallũ iacit, & ſuperuacuo labore laſſatur, vt ſufficere neceſſariò poſſit. Quem in ipſa re trepidare nolueris, ante rem exerceas. Hoc ſecuti ſunt, qui omnibus mẽſibus paupertatẽ imitati, propè ad inopiam acceſſerunt, ne vnquam expauęſcerent, quod ſæpe didiciſſent. Hoc triduo, & quatriduo fer: interdum pluribus diebus: vt nõ luſus ſit, ſed experimentum. Tum mihi crede Lucili exultabis dipondio ſatur: & intelliges, ad ſaturitatem nõ opus eſſe fortuna: hoc enim quod neceſſitati ſatis eſt, dabit etiam irata. *Epiſt.18.*

Simile.

Si vis (ait Epicurus) Pythodea diuitem facere, non eſt pecuniæ adijciendũ, ſed cupiditatibus detrahendum. Et apertior iſta ſententiã eſt, q̃ vt interpretanda ſit: & diſertior, quàm vt adiuuando. Hoc vnum te admoneo, ne iſtud tandẽ exiſtimes de diuitijs dictũ: quocunq; tranſtuleris, idem poterit. Si vis Pythodea honeſtũ facere, nõ honoribus adijciendũ eſt, ſed cupiditatibus detrahendũ. Si vis Pythodea eſſe in perpetua voluptate, nõ voluptatibus adijciendũ eſt, ſed cupiditatibus detrahendum. Si vis Pythodea ſenem facere, & implere vitam, non annis adijciendũ eſt, ſed cupiditatibus detrahendum. *Epiſt.21.*

Hoc tibi ſoli putas accidiſſe, & miraris quaſi rem nouam, quòd peregrinatione tam longa, & tot locorum varietatibus non diſcuſſiſti triſtitiam grauitatemq; mentis? Animum debes mutare, non cælũ. Licet vaſtum traieceris mare, licet (vt ait Vergilius noſter) *terraq; vrbesq; recedant*, ſequentur te, quocunque perueneris, vitia. Quid terrarum iuuare nouitas poteſt? Quid cognitio vrbium aut locorum? In irritum cedit iſta iactatio. Quæris quare te fuga iſta non adiuuet? tecum fugis. Onus animi deponen-

nendum eſt. *Epiſt.28.*

Satis diu cum Baijs litigauimus, nunquã ſatis cum vitijs: quæ oro te mi Lucili perſequere, ſine modo, ſine fine: nam illis quoq; nec finis eſt, nec modus. Proijcis quæcunque cor tuum laniant: quæ ſi aliter extrahi nequirent, cor ipſum cum illis reuellendum erat. *Epiſt.52.*

Quando continget contemnere vtramq; fortunã? quando continget omnibus oppreſſis affectibus, & ſub arbitrium adductis, hanc vocem emittere? Vici. Quem vicerim quæris? Non Perſas, non extrema Medorum, nec ſi quid vltra Dacas bellicoſum iacet: ſed auaritiam, ſed ambitionem, ſed metum mortis, qui victores gentium vicit. *Epiſt.72.*

Subitò nobis hodie Alexãdrinæ naues apparuerunt, quę præmitti ſolent, & nuntiare ſecuturæ claſſis ad uentũ. Omnis in pilis Puteolorum turba conſiſtit. In hoc omniũ diſcurſu properantium ad littus, magnam ex pigritia mea ſenſi voluptatem: quod epiſtolas meorum accepturus non properaui ſcire, quis illic eſſet rerum mearũ ſtatus, quid afferrent. Olim iam nec perijt quicquam mihi, nec acquiritur. Hoc etiam ſi ſenex non eſſem, fuerat ſentiendum. Nunc verò multo magis: quia quantulumcunq; haberem, tamẽ plus iam mihi ſupereſſet viatici, quàm viæ. *Epiſt.78.* *T. Profectus indicium.*

Incipio toto animo ſtudere. Non multum ad hoc locus confert, niſi ſe ſibi præſtet animus: qui ſecretũ & in occupationibus medijs, ſi volet, habebit. At ille qui regiões eligit, & otiũ captat, vbiq; quo diſtringatur inueniet. Nam Socratẽ quærẽti cuidam, quod nihil ſibi peregrinationes profuiſſent, reſpõdiſſe ferunt, Non immeritò hoc tibi euenit. Tecum enim peregrinabaris. O quàm bene cum quibuſdã ageretur, ſi à ſe aberrarent? Nunc primùm ſeipſos ſollicitant, corrũpunt, territant. Quid prodeſt mare traij-

cere,& vrbes mutare? Si vis iſta, quibus vrgeris, effugere, non alibi ſis oportet, ſed alius. Puta veniſſe te Athenas, puta Rhodum. Elige arbitrio tuo ciuitatẽ. Quid ad rem pertinet, quos illa mores habeat? Tuos afferes, diuitias iudicabis bonum. Torquebit te paupertas, & (quod eſt miſerrimũ) falſa. Quamuis enim multum poſſideas, tamen quia aliquis plus habet, » tanto tibi videris deficere, quãto vinceris. Honores

T. Ambitio. iudicas bonũ. Malè te habebit ille conſul factus, ille » etiam refectus: ringeris, quoties aliquẽ in faſtis le- » geris. Tãtus erit ambitionis furor, vt nemo tibi poſt » te videatur, ſi aliquis ante te fuerit. Maximũ malum iudicabis mortẽ, cùm in illa nihil ſit mali, niſi quod » ante ipſam eſt, timeri. Grauiſſimũ iudicabis malũ, » aliquem ex his quos amabis amittere: cùm interim hoc tam ineptum erit, quàm flere, quòd arboribus amœnis, & domũ tuam ornantibus, decidant folia. Quicquid te delectat, æquè viret. Viuunt dum virẽt. Vtique alium alio die caſus excutiet. *Epiſt. 105.*

Bis vincit, qui ſe vincit in victoria. *Ex Pub. Mi.*

Effugere cupiditatem, regnũ eſt vincere. *Ex eod.*

Fer difficilia, facilia vt leuius feras. *Ex eodem.*

Putandus eſt rectè fortior, qui cupiditates, quàm qui hoſtes ſubiecit. *Ex eodem.*

Vis habere magnum honorem? dabo tibi magnũ imperium: impera tibi. *Ex eodem.*

Hoc domi, hoc foris, hoc omni genere vitæ teneamus: vt nobis inexorabiles ſimus, exorabiles illis, qui non niſi ſibi dare veniam neſciunt. *Ex eod.*

Libertas vera & falſa, itemque vera, & falſa ſeruitus.

PHiloſophiæ ſeruias oportet, vt tibi contingat vera libertas. *Epiſt. 8.*

Ex eo licet ſtupor noſter appareat, quòd ea ſola putamus emi, pro quibus pecuniam ſoluimus: ea gra-

gratuita vocamus,pro quibus nos ipſos impẽdimus. Sæpe maximum pretium eſt,pro quo nullum datur. Multa poſſum tibi oſtẽdere,quę acquiſita acceptaq́;, libertatem nobis extorſerunt.Noſtri eſſemus,ſi iſta noſtra non eſſent. *Epiſt.42.*

T.Contẽplatio. Chriſtiana vox.

Vaco mi Lucili, vaco, & vbicunque ſum, meus ſum. Rebus enim non me trado,ſed commodo:nec confector perdendi temporis cauſas, & quocunque conſtiti loco,ibi cogitationes meas trado,& aliquid in animo ſalutare verſo. *Epiſt.63.*

T.Cupiditas ſeruũ facit.

Quid eſt præcipuum? In primis liberum animũ habere.Hæc res efficit non è iure Quiritium, vt ſis liber, ſed à iure naturæ.Liber autem eſt,qui ſeruitutem effugit ſuam.Hęc eſt aſſidua ſeruitus & ineluctabilis, & per diem ac noctem æqualiter premens,ſine interuallis,ſine commeatu. Sibi ſeruire, grauiſſima ſeruitus eſt:quam diſcutere facilè eſt, ſi deſieris multa te poſcere,ſi deſieris tibi referre mercedem, ſi ante oculos & naturam tuam poſueris & ætatem: ac tibi ipſe dixeris:Quid inſanio? quid anhelo? quid ſudo? quid terram verſo? quid forum viſo? *In Præfat. lib 3.Nat.Quæſt.*

Ti. Voluptas & Auaritia ſeruũ faciũt.

In primis autem reſpuẽdæ ſunt voluptates: eneruant & effœminant,& multum petunt:multum autẽ à fortuna pendendũ eſt.Deinde ſpernendæ opes:auctoramenta ſunt ſeruitutũ. Aurũ & argentũ & quicquid aliud felices domos onerat, relinquãtur. Non poteſt gratis conſtare libertas. Hanc ſi magno æſtimas, omnia paruo æſtimanda ſunt. *Epiſt.105.*

Omnes cum fortuna copulati ſumus. Aliorum aurea cathena eſt,& laxa, aliorum arcta & ſordida. Sed quid refert? Eadem cuſtodia vniuerſos circundedit, alligatique ſunt etiam qui alligauerunt. Niſi tu fortè leuiorem in ſiniſtra cathenam putas. Alium honores,alium opes vinciunt. Quoſdam nobilitas, quoſdam humilitas premit. Quibuſdã aliena ſupra

caput imperia ſunt, quibuſdam ſua, quoſdam exilia vno loco tenent, quoſdam ſacerdotia. Omnis vita ſeruitium eſt. Aſſueſcendum itaque cõditioni ſuæ, & quàm minimum de illa querendum, & quicquid habet circa ſe commodi, apprehendendum eſt. Ni-" hil tam acerbum eſt, in quo non æquus animus ſo-" latium inueniat. *Lib.1.de Tranq.vitæ cap.10.*

Semiliberum ſe dixit Cicero: at me hercules nunquam ſapiens in tam humile nomen procedet: nunquam ſemiliber erit. Integræ ſemper libertatis, & ſolidæ: ſolutus, & ſui iuris, altior cæteris. Quid enim ſupra eum poteſt eſſe, qui ſupra fortunam eſt? *Lib. de breuit. vitæ cap.5.*

Seruus eſt, ſed fortaſſe liber animo. Seruus eſt: hoc illi non nocebit. Oſtende quis non ſit. Alius libidini ſeruit, alius auaritiæ, alius ambitioni, omnes timori. Dabo conſularem aniculæ ſeruientem. Nulla ſeruitus turpior eſt, quàm voluntaria. *Epiſt.47.*

Beneficium accipere, libertatem vendere eſt. *Ex Pub.Mi.*

Tranquillitas vera & falſa.

VObis voluptas iſta eſt, inerti otio aſſuefacere corpuſculum, & ſecuritatem ſopitis ſimillimã appetere, & ſub depreſſa vmbra latitare: tenerriméque cogitationibus (quas tranquillitatem vocatis) animi marcentis oblectare torporem: & cibis potionibusq; intra hortorũ latebras corpora ignauia pallentia, ſaginare: nobis virilis voluptas eſt, dare beneficia, vel laborioſa, dum aliorum labores leuent: vel periculoſa, dum alios à periculis extrahant. *Lib.4. de Benef.cap.13.*

Cogita quàm multa temere pro pecunia, quàm multa laborioſè pro honore tentaueris: aliquid & pro otio audendum eſt. *Epiſt.19.*

Animum cogo ſibi intentum eſſe, nec aduocari ad ex-

ad externa: omnia licet foris reſonent, dum intus nihil tumultus ſit, dum inter ſe non rixentur cupiditas & timor: dum auaritia, luxuriaque non diſſideant, nec altera alteram vexet. Nam quid prodeſt totius regionis ſilentium, ſi affectus fremunt? Omnia noctis erant tacita compoſta quiete. Falſum eſt: nulla placida quies eſt, niſi quam ratio compoſuit. Nox exhibet moleſtiam, non tollit, & ſollicitudines mutat. Nam dormientium quoque inſomnia tam turbulenta ſunt, quàm dies. Illa tranquillitas vera eſt, in quam bona mens explicatur. Aſpice illum, cui ſomnus laxæ domus ſilentio quæritur: cuius aures, ne quis agitet ſonus, omnis ſeruorum turba conticuit, & ſuſpenſum accedentium propius veſtigium ponitur. Huc nempe verſatur ac illuc, ſomnum inter ægritudines leuem captans, quæ non audit, audiſſe ſe queritur. Quid in cauſa putas eſſe? animus illi obſtrepit, hic placandus eſt, huius compeſcenda eſt ſeditio, quem non eſt quòd exiſtimes placidum, ſi iacet corpus. *Epiſt. 57.*

Si bona fide ſumus, ſi receptui cecinimus, ſi ſpecioſa cõtempſimus, nulla res nos auocabit, nullus hominum auiumq; concentus interrumpet cogitationes bonas, ſolidasque, & iam certas. Leue illud ingenium, nec ſe adhuc reduxit introrſus, quod ad vocem, & accidentia erigitur. Habet intus aliquid " ſollicitudinis, & habet aliquid concepti pauoris, quod illum curioſum facit. Vt ait Vergilius noſter: " *T. Timor unde.*

Et me, quem dudum non vlla iniecta mouebant "
Tela, nec aduerſo glomerati ex agmine Graij, "
Nunc omnes terrent auræ, ſonus excitat omnis "
Suſpenſum: & pariter comitiq; oneriq; timentem. "

Timidum illum ſarcinæ faciunt. Quemcunque " ex iſtis felicibus elegeris, multa trahentibus, mul- " ta portantibus, videbis illum comitique oneri- "

" que timentem. *Epiſt.57.*

Quod deſideras, magnum & ſummum eſt, Deoque vicinum, non concuti. *Libro de Tranquillit. vitæ cap.2.*

Ille vir ſyncerus ac purus, qui relinquit & curiam, & forum, & omnem adminiſtrationem Reipublicæ, vt ad ampliora ſecederet: diligit eos, per quos hoc ei facere tutò licet: ſolumque illis gratuitum teſtimonium reddit, & magnam rem neſcientibus debet. Sed quemadmodum Neptuno plus debere ſe iudicat ex his, qui eadem trãquillitate vſi ſunt, qui plura & pretioſiora illo mari vexit, & animoſius à mercatore, quàm à vectore ſoluitur votum: ſic huius pacis beneficium ad omnes pertinens, altius ad eos peruenit, qui illa bene vtuntur. *Epiſt.74.*

Solitudo.

T. Vulgus.
T. Societas improborũ.

QVid tibi vitandum præcipuè exiſtimem quæris? Turbam. Nondum illi te tutò commiſeris. Ego certè confiteor imbecillitatem meam. Nunquam mores, quos extuli, fero. Aliquid eo quod cõpoſui turbatur, aliquid ex his quæ fugaui, redit. Auarior redeo, ambitioſior, luxurioſior, imò verò crudelior, & inhumanior: quia inter homines fui. Subducendus populo eſt tener animus, & parum tenax " recti. Facilè tranſitur ad plures. Socrati, Catoni, & " Lælio excutere mentem ſuam diſſimilis multitudo " potuiſſet, adeò nemo noſtrum, qui maximè concinnamus ingenium, ferre impetum vitiorum tam ma" gno comitatu venientium poteſt. Vnum exemplum " luxuriæ, aut auaritiæ, multum mali facit. Conuictor " delicatus paulatim eneruat, & emollit. Vicinus diues cupiditatem irritat: malignus comes quamuis candido & ſimplici, rubiginem ſuam affricuit. Quid tu accidere his moribus credis, in quos publicè factus eſt impetus? Neceſſe eſt aut imiteris, aut oderis.

Vtrum-

Vtrunque autem deuitandum eſt, ne vel ſimilis malis fias, qui multi ſunt: neue inimicus multis, quia diſſimiles ſunt. Recede in te ipſum quantum potes: cum his verſare, qui te meliorem facturi ſunt. Illos admitte, quos tu potes facere meliores. Mutuo iſta fiunt, & homines dum docent, diſcunt. *Epiſtola 7.*

Sic eſt, non muto ſententiam: fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam vnum. Non inuenio cum quo te malim eſſe quàm tecum. *Epiſt. 10.*

Animalia quædam, ne inueniri poſſint, veſtigia ſua circa cubile ipſum confundunt. Idem tibi faciendum eſt: alioquin non deerunt qui perſequantur. Multi aperta tranſeunt: condita & obſtruſa rimantur. Furem ſignata ſolicitant. Vile videtur quicquid patet. *Epiſt. 69.* *Simile.*

Scio quàm ſis ambitioni alienus, quàm familiaris otio & literis. Turbam rerum hominumque deſiderent, qui ſe pati neſciunt. Tibi tecum optimè conuenit. Nec mirum paucis iſtud contingere: imperioſi nobis ipſi moleſtique ſumus: modò amore noſtri, modò tædio laboramus, infelicem animum nunc ſuperbia inflamus, nunc cupiditate diſtendimus, aliâs voluptate laxamus, aliâs ſolicitudine exurimus. Quod eſt miſerrimum, nunquam ſumus ſinguli. Neceſſe eſt itaque aſſidua vtamur in tam magnorum vitiorum contubernio, rixa. *In Præfatione libri quarti Naturalium Quæſtionum.* *T. Vita miſera.* *T. Vitiorum moleſtia.*

Fugiendum ergo, & in ſe redeundum eſt, immò etiam à ſe recedendum. *Vbi ſup.*

Magna pars ſanitatis eſt, hortatores inſaniæ reliquiſſe, & ex iſto cœtu inuicem noxio procul abijſſe. Hoc eſſe verum ſcias, aſpice quantò aliter vnuſquiſque populo viuat, aliter ſibi. Non eſt per ſe magiſtra *T. Vulgus.*

T. Vulgus. giſtra ſolitudo innocentiæ, nec frugalitatem docent rura, ſed vbi teſtis ac ſpectator abceſſit, vitia ſubſidunt, quorum monſtrari & conſpici, fructus eſt. Quis eam, quam nulli oſtenderet, induit purpuram? Quis poſuit ſecretam in auro dapem? Quis ſub alicuius ruſticæ arboris proiectus vmbra, luxuriæ ſuæ pompam ſolus explicuit? Nemo oculis ſuis lautus eſt: nec paucorum quidem & familiarium: ſed apparatum vitiorum ſuorum pro modo turbæ ſpectantis expandit. Itaque irritamentum eſt omnium in quæ inſanimus, admirator & conſcius. Ne concupiſcamus efficies, ſi ne offendamus effeceris. Ambitio, luxuria, & impotentia ſcenam deſiderant. Sanabis iſta ſi abſconderis. *Epiſtola 95.*

Solitudinem quærit, qui vult cum innocentibus viuere. *Ex Publ. Mi.*

Tres tituli præcedentes Libertas, Tranquillitas, & Solitudo affinitatem inter ſe quandam habent, ideo ſimul collocati ſunt.

TER-

TERTIA CLASSIS LOCORVM COMMVNIVM, QVAE VARIA CONTINET loca.

Sapiens, Sapientia.

NON MVLTVM tibi nocebit tranſiſſe, quæ nec licet ſcire, nec prodeſt. Inuoluta veritas in alto latet. Nec de malignitate naturæ queri poſſumus: quia nullius rei difficilis inuentio eſt, niſi cuius hic vnus inuentæ fructus eſt, inueniſſe. *T. Perfecti viri mores.* Quicquid nos meliores beatosque facturum eſt, aut in aperto, aut in proximo poſuit. Si animus fortuita contempſit, ſi ſe ſupra metum ſuſtulit, nec auida ſpe infinita complectitur, ſed didicit à ſe petere diuitias, ſi Deorum hominumque formidinem eiecit, & ſcit non multum eſſe ab homine timendum, à Deo nihil: ſi contemptor omnium, quibus torquetur vita, dum ornatur, eò perductus eſt, vt illi liqueat mortem nullius mali eſſe materiam, multorum finem, ſi animum virtuti conſecrauit, & quocunque vocat illa, planum putat, ſi ſociale animal eſt, & in commune genitus, mundum vt vnam domum ſpectat, & conſcientiam ſuam Dijs aperuit, ſemperque tanquã in publico viuit, ſe magis veritus quàm alios, ſubductus illis tempeſtatibus, in ſolido ac ſereno ſtetit, conſummauit ſcientiam vtilem atque neceſſariam. Reliqua, oblectamenta otij ſunt. Licet enim iam in tutum retracto animo, ad hæc quoque excurrere: cultum, non robur ingenijs afferentia. Hæc Demetrius noſter, vtraque manu tenere proficientem iubet, nec vſquam dimittere, imò affigere & partem ſui facere, eoque quotidiana meditatione perduci, vt

ſua

" ſua ſponte occurrant ſalutaria, & vbique ac ſtatim
" deſiderata præſto ſint, & ſine mora vlla veniat illa
" turpis honeſtique diſtinctio: ſciatque nec malum
" eſſe vllum niſi turpe, nec bonum niſi honeſtum.
" Hæc regula vitæ opera diſtribuat: ad hanc legem
" & agat cuncta, & exigat. *Libro 7. de Bene. capite 1.*
" *& 2.*

Mutationem ſapientis tantam, hoc eſt in maxima vitia, natura non patitur. Nam in peſſima ab optimis lapſus, neceſſe eſt etiam in malo veſtigia boni teneat. Nunquam in tantum virtus extinguitur, vt non certiores animo notas imprimat, quàm vt illas eradat vlla mutatio. *Simile.* Feræ inter nos educatæ, cùm in ſyluas eruperunt, aliquid manſuetudinis priſtinæ retinent: tantumque a placidiſſimis abſunt, quantum à veris feris, & nunquam humanam manum paſſis. Nemo in ſummam nequitiam incidit, qui vnquam hæſit ſapientiæ. Altius infectus eſt, quàm vt ex toto elui, & tranſire in colorem alium poſſit. *Lib. 7. de Bene. c. 19.*

Liquere tibi hoc ſcio Lucili, neminem poſſe beatè viuere, ne tolerabiliter quidem, ſine ſapientiæ ſtudio: & beatam vitam perfecta ſapientia effici: cæterùm tolerabilem, etiam inchoata. Illud ante omnia vide, vtrum in philoſophia, an in ipſa vita profeceris. Non eſt philoſophia populare artificium, nec oſtentationi paratum. Non in verbis, ſed in rebus eſt. Nec in hoc adhibetur, vt cum aliqua oblectatione conſumatur dies, vt dematur otio nauſea. Animum format & fabricat, vitam diſponit, actiones regit, agenda & omittenda demonſtrat: ſed ad gubernaculum, & per ancipitia fluctuantium dirigit curſum: ſine hac nemo ſecurus eſt. *Epiſto. 16.*

T. Perfecti. *Sapientis viri animum ac veluti faciem his verbis*
" *deſcribit Seneca.* Animus intuens vera, peritus fugiendo-

endorum ac petendorum, non ex opinione, ſed ex naturæ pretia rebus imponens, toti ſe inſerens mundo, & in omnes eius actus contemplationem ſuam mittens, cogitationibus actionibusque intentus, ex æquo magnus ac vehemens, aſperis blandiſque pariter inuictus, neutri ſe fortunæ ſubmittens, ſupra omnia quæ contingunt accidùntque eminens, pulcherrimus cum decore, cum viribus ſanus ac ſiccus, imperturbatus, intrepidus: quem nulla vis frangat, quem nec attollant fortuita, nec deprimanr. Talis animi virtus eſt, hæc eius facies, ſi ſub vnum veniat aſpectum, & ſemel tota ſe oſtendat. *Epiſt.67.* *T. Virtus.*

Vide etiam ſequentes T. Philoſophiam, Scientiam, qui huic ſunt affines.

Philoſophia.

Illud autem mi Lucili te rogo atque hortor, vt philoſophiam in præcordia ima demittas, & experimentum tui profectus capias, nō oratione, nec ſcripto, ſed animi firmitate & cupiditatum diminutione: verba rebus proba. Aliud propoſitum eſt declamantibus, & aſſenſionem coronæ captantibus, aliud his qui iuuenum & otioſorum aures diſputatione varia aut volubili detinent. Facere docet philoſophia, non dicere: & hoc exigit, vt ad legem ſuam quiſque viuat, nec ab oratione vita diſſentiat: vt ipſa inter ſe vita vnius ſine omnium actionum diſſenſione coloris ſit. *Epiſt.20.* *T. Doctor.* *Æquabilitas vitæ.*

Inueniſſent forſitan priores neceſſaria, niſi & ſuperflua quæſiſſent. Multum illis temporis verborum cauillatio eripuit, & captioſæ diſputationes: quæ acumen irritum exercent. Nectimus nodos, & ambiguam ſignificationem verbis alligamus: deinde diſſoluimus, ac tantum nobis vacat: iam viuere, iam mori ſcimus. Tota illò mente pergendum eſt, vbi pro-

T. Tentatio. prouideri debet, ne res nos, non verba decipiant. » Quid mihi vocum ſimilitudines diſtinguis, quibus » nemo vnquam, niſi qui diſputat, captus eſt? Res fal- » lunt, illas diſcerne. Pro bonis mala amplectimur. Op- » tamus contra id quod optauimus: pugnant vota no- *T. Adulatio.* ſtra cum votis, conſilia cum conſilijs. Adulatio quã ſimilis eſt amicitiæ? Non imitatur tantùm illam, » ſed vincit & præterit: apertis ac propitijs auribus » recipitur, & in præcordia ima deſcendit, eo ipſo gra- » tioſa, quo lædit. Doce quemadmodum hanc ſimili- » tudinem dignoſcere poſſim: venit ad me pro amico » blandus inimicus: vitia nobis ſub virtutum nomi- » ne obrepunt. Temeritas ſub titulo fortitudinis la- » tet. Moderatio vocatur ignauia, pro cauto timidus » accipitur. In his magno periculo erratur, his certas » notas imprime. *Epiſt. 45.*

In remedium cedunt honeſta ſolatia, & quicquid animum erexit, etiam corpori prodeſt. Studia mihi noſtra ſaluti fuerunt, philoſophiæ acceptum fero quòd ſurrexi, quòd conualui; illi vitam debeo. *Epiſtola 79.*

» Vna re conſummatur animus, ſcientia bonorũ ac » malorum immutabili, quæ ſoli philoſophiæ com- » petit. Nulla autem ars alia de bonis ac malis quærit: *T. Fortitudo.* ſingulas habet circumire virtutes. Fortitudo contemptrix timendorum eſt, terribilia & ſub iugum » libertatem noſtram mittentia, deſpicit, prouocat, » frangit. Nunquid ergo hanc liberalia ſtudia corro- *T. Fides.* borant? Fides ſanctiſſimum humani pectoris bo- » num eſt: nulla neceſſitate ad fallẽdum cogitur: nul- » lo corrumpitur præmio. Vre, inquit, cæde, occide, » non prodam: ſed quo magis ſecreta quæret dolor, » hoc illa altius condam. Nunquid liberalia ſtudia hos *T. Temperantia.* animos facere poſſunt? Temperantia voluptatibus imperat, alias odit atque abigit, alias diſpenſat, & ad » ſanum modum redigit: nec vnquam ad illas propter

ipſas venit. Sit optimum eſſe modum cupitorum, non quantum velis, ſed quantum debeas ſumere. Humanitas vetat ſuperbum eſſe aduerſus ſocios, vetat auarum verbis, rebus, affectibus: comem ſe facilemque omnibus præſtat: nullum alienum malum putat, bonum autem ſuum ideò maximè (quod alicui bono futurum eſt) amat. Nunquid liberalia ſtudia hos mores præcipiunt? non magis quàm ſimplicitatem, ac modeſtiam, ac frugalitatem, ac parſimoniam: non magis quàm clementiam: quæ alieno ſanguini tanquam ſuo parcit, & ſcit homini non eſſe homine prodigè vtendum. *Epiſtola 89.*

T. Humanitas ſiue charitas.

Faciam ergo quod exigis, & philoſophiam in partes, non in fruſta diuidam. Diuidi enim illam, non concidi, vtile eſt. Nam comprehendere quemadmodum maxima, ita minima, difficile eſt. Idem enim vitij habet nimia, quod nulla diuiſio. Simile confuſo eſt, quicquid vſque in puluerem ſectum eſt. Primum itaque ſicut videtur tibi, dicam inter ſapientiam & philoſophiam quid interſit. Sapientia perfectum bonum eſt mentis humanæ. Philoſophia, ſapientiæ amor eſt, & affectatio. Hæc oſtendit, quò illa peruenit. Philoſophia vnde dicta ſit apparet: ipſo enim nomine fatetur. Quidam ſapientiā ita finierunt, vt dicerent eam diuinorum & humanorum ſcientiam. Quidam ita, Sapientia eſt noſſe diuina & humana, & horum cauſas. Cohærent ergo inter ſe philoſophia virtuſque. Philoſophiæ tres partes eſſe dixerunt, & maximi, & plurimi auctores. Moralem, Naturalem, & Rationalem. Prima componit animum. Secunda rerum naturam ſcrutatur. Tertia proprietates verborum exigit, & ſtructuram, & argumentationes, ne pro vero falſa ſurrepant. Epicurei, duas partes philoſophiæ putârunt eſſe, Naturalem, at Moralem, Rationalem remouêrunt. Deinde cùm

Diuiſio non debet eſſe minuta.

T. Sapientia.

ipſis rebus cogerentur ambigua ſecernere, falſa ſub ſpecie veri latentia coarguere: ipſi quoque locum, quem de iudicio & regula appellāt, alio nomine rationalem induxerunt. Cyrenaici, naturalia cum rationalibus ſuſtulerunt, & contenti fuerunt moralibus. Sed hi quoq; quæ remouent, aliter inducunt. In quinq; enim partes moralia diuidunt, vt vna ſit de fugiendis, altera de affectibus, tertia de actionibus, quarta de cauſis, quinta de argumentis. Cauſę rerum ex naturali parte ſunt, argumenta ex rationali, actiones ex morali. Ergo cùm tripartita ſit philoſophia, moralem eius partem, primū incipiamus diſponere. Quam in tria rurſus diuidi placuit: vt prima eſſet inſpectio ſuum cuiq; diſtribuens, & æſtimans quantò quidque dignum ſit, maximè vtilis. Quid enim eſt tam neceſſarium, quàm pretia rebus imponere? Secunda de impetu, Tertia de actionibus. Primū enim eſt, vt quantum quidque ſit, iudices. Secūdum, vt impetum ad illa capias ordinatum temperatumque. Tertium, vt inter impetum tuum actionemque conueniat: vt in omnibus iſtis tibi ipſi cōſentias. Quidquid ex his tribus defuerit, turbat & cætera. Quid enim prodeſt intus æſtimata habere omnia, ſi ſis impetu nimius? Quid prodeſt impetus repreſſiſſe, & habere cupiditates in tua poteſtate, ſi in ipſa rerum actione tempora ignores, nec ſcias quādo quidque, & vbi, & quemadmodum agi debeat? Aliud eſt enim dignitates & pretia rerum noſſe, aliud impetus refrænare, & ad agenda ire, non ruere. Tunc ergo vita ſibi concors eſt, vbi actio non deſtituit impetum. Impetus ex dignitate rei cuiusque concipitur, perinde remiſſus acriorque prout illa digna eſt peti.

T. Æſtimatio rerum.

T. A[illegible] moder[illegible]

Epiſt. 90.

Quis dubitare mi Lucili poteſt, quin Deorum immortaliū munus ſit quòd viuimus, philoſophiæ quòd rectè viuimus? Itaque tanto plus nos debere huic, quàm

quàm Dijs, quanto maius beneficium eſt, bona vita, quàm vita. Pro certo deberetur, niſi ipſam Dij philoſophiam tribuiſſent, cuius ſcientiam nulli dederunt, facultatem omnibus. *Epiſt. 91.*

Ad beatum ſtatum philoſophia tẽdit, illò ducit, illò vias aperit. Quæ ſint mala, quæ videãtur oſtendit: vanitatem exuit mentibus, dat magnitudinẽ ſolidam: inflatam verò, & ex inani ſpecioſam reprimit, nec ignorari ſinit inter magna quid interſit & tumida: totius naturæ notitiam ac ſuæ tradit. Quid ſint Dij, qualesque declarat: quid inferi, quid lares, & genij. Hæc eius initiamenta ſunt: per quæ non municipale ſacrum, ſed ingens omnium Deorum templum mundus iſte reſeratur: cuius vera ſimulachra, veraſque facies cernendas mentibus protulit. Nam ad ſpectacula tam magna hebes viſus eſt: ad initia deinde rerum redit, & æternam rationem toti inditam, & vim omnium ſeminum ſingula propriè figurantem. Tum de animo cœpit inquirere: vnde eſſet, vbi, quandiu, in quot membra diuiſus. Deinde à corporalibus ſe ad incorporalia tranſtulit, veritatemque & argumenta eius excuſſit. *Epiſtola 91.* *Philoſophia finis officium, & argumentum.*

Quid ſapiens inueſtigauerit, quid in lucem protraxerit, quæris? Primum veram naturam: quam nõ vt cætera animalia oculis ſecutus eſt, tardis ad diuina. Deinde vitæ legem, quam ad vniuerſa direxit nec noſſe tantùm, ſed ſequi docuit Deos, & accidentia non aliter excipere, quàm imperata. Vetuit parere opinionibus falſis, & quanti quidque eſſet, vera æſtimatione perpendit, damnauit mixtas pœnitentiæ voluptates. Et bona ſemper placitura laudauit & palam fecit, feliciſſimum eſſe, cui felicitate nõ opus eſt: potentiſſimum eſſe, qui ſe habet in poteſtate. *Epiſt. 91.* *T. Æſtimatio rerum.* " " " *T. Felicitas.* *T. Victoria ſui.*

Quantum inter Philoſophiam intereſt Lucili vi-

rorum optime & cæteras artes, tantum intereſſe exiſtimo in ipſa Philoſophia, inter illam partem quæ ad homines, & hãc quæ ad Deos ſpectat. Altior eſt hæc & animoſior: multũ promiſit ſibi: nõ fuit oculis contẽta. Maius eſſe quiddã ſuſpicata eſt ac pulchrius quod extra cõſpectum natura poſuiſſet. Deniq; tantum inter duas intereſt, quãtum inter Deũ & hominem. Altera docet, quid in terris agendum ſit, altera quid agatur in cælo. Altera errores noſtros diſcutit, & lumen admouet, quo diſcernantur ambigua vitæ, altera caliginẽ in qua volutamur excedit, & è tenebris erutos illò perducit, vnde lucet. *In Præfatione lib. 1. Nat. Quaſt.*

Philoſophia & contemplatiua eſt, & actiua: Spectat, ſimulque agit. Erras enim ſi illam putas tantùm terreſtres operas promittere, altius ſpirat. Totum, inquit, mundum ſcrutor, nec me intra contubernium mortale contineo: ſuadere vobis ac diſſuadere contenta: Magna me vocant, ſupraque vos poſita.

Nam tibi de ſumma cæli ratione Deúmque
Diſſerere incipiam, & rerum primordia pandam:
Vnde omnis natura creat res, hauritq;, alitq;,
Quaque eadem rurſus natura perempta reſoluat,

vt ait Lucretius. Sequitur ergo, vt cùm contẽplatiua ſit, habeat decreta ſua. Antiqua, inquit, ſapientia nihil aliud quã facienda & vitanda præcepit. Et tunc

T. Doctor. longè meliores erant viri. Poſtquam docti prodi-
„ erunt, boni deſunt. Simplex enim illa & aperta
„ virtus in obſcuram & ſolertem ſcientiam verſa eſt:
T. Gula. docemurque diſputare, non viuere. Ex varijs cibis
„ non ſingulares morbi naſcuntur, ſed inexplicabi-
„ les, diuerſi, multiformes: aduerſus quos & medi-
„ cina armare ſe cœpit multis generibus, multis ob-
„ ſeruationibus. Idem de Philoſophia dico: Fuit ali-
„ quando ſimplicior intra minora peccantes, & leui

quoque

quoque cura medicabiles. Aduerſus tantam morum euerſionem omnia conanda. Et vtinam ſic denique lues iſta vinceretur. Non priuatim ſolùm, ſed publicè furimus. Homicidas compeſcimus, & ſingulas cędes. Quid bella, & occiſarum gentium glorioſum ſcelus? Non auaritia, non crudelitas modum nouit: & iſta quandiu furtim & à ſingulis fiunt, minus noxia, minusque monſtruoſa ſunt. Ex ſenatus conſultis, plebiſque ſcitis ſæua exercentur, & publicè iubentur vetita priuatim: quæ commiſſa capite luerent: tamen quia paludati fecêre, laudamus. Non pudet homines, mitiſſimũ genus, gaudere ſanguine alterno, bella gerere, gerendaque liberis tradere: cùm inter inter ſe etiam mutis ac feris pax ſit. Aduerſus tam potentem explicitumque latè furorem, operoſior philoſophia facta eſt, & tantum ſibi virium ſumpſit, quantum his aduerſus quæ parabatur, acceſſerat. *Epiſt.96.* *T. Corrupti mores.*

Illud ante omnia mihi dicendum eſt, opiniones veterum parum exactas eſſe & rudes. Circa verũ adhuc errabatur. Noua omnia erant, primò tentantibus, poſt eadem illa limata ſunt: & ſi quid inuentum eſt, illis nihilominus referri debet acceptum. Magni animi res fuit, rerum naturæ latebras dimouere, nec contentum exteriori eius conſpectu, introſpicere, & in Deorum ſecreta deſcendere. Plurimum ad inueniendum contulit, qui ſperauit poſſe reperiri. Cum excuſatione itaque veteres audiendi ſunt. Nulla res conſummata eſt, dũ incipit. Nec in hac tantùm re omnium maxima ac inuolutiſſima (in qua etiam cùm multum actum erit, omnis tamen quod agat inueniet) ſed in omni alio negotio, longè ſemper à perfecto fuêre principia. *Libro 6. Natur. Quaſt. cap. 4. & 5.*

Quanta ſit Philoſophia dignitas, colligit Seneca ex Calliſthenis Philoſophi indigna nece: quem Alexander

interemit: his verbis: Hoc eſt Alexandri crimen æternum, quod nulla virtus, nulla bellorum felicitas redimet. Nam quoties quis dixerit occidit Perſarum multa millia, opponetur, & Calliſthenem. Quoties dictum erit, occidit Darium, penes quem tunc magnum regnum erat, opponetur, & Calliſthenē. Quoties dictū erit, omnia Oceano tenus vicit, ipſum quoque tentauit nouis claſſibus, & imperium ex angulo Thraciæ vſque ad Orientis terminos protulit, dicetur, ſed Calliſthenem occidit. Omnia licet antiqua ducum regumque exempla tranſierit, ex his quæ fecit, nihil tam magnum erit, quàm ſcelus Calliſthenis. *Lib. 6. Nat. Quæſt. c. 23.*

Conſumpsêre ſe quidam dum acta regum externorum componunt, quæque paſſi inuicem auſique ſunt populi. Quanto ſatius eſt ſua mala extinguere, quàm aliena poſteris tradere? Quanto potius Deorū opera celebrare, quā Philippi & Alexādri latrocinia, cæterorūque (qui exitio gentium clari) non minores fuerunt peſtes mortalium, quàm inundatio, qua planum omne perfuſum eſt, quàm conflagratio, qua magna pars animantium exaruit? Quemadmodum Hannibal ſuperauerit Alpes ſcribunt, quemadmodum confirmatum Hiſpaniæ cladibus, bellum Italię inopinatus intulerit, fractiſque rebus etiā poſt Carthaginem, pertinax reges pererrauerit, contra Romanos ducem ſe promittens, etiam ſine exercitu. Quemadmodum non deſierit ſenex omnibus angulis bellum quærere, adeò ſine patria eſſe pati poterat, ſine hoſte non poterat. Quanto ſatius, quid faciendum ſit, quàm quid factum ſit quærere: ac docere eos, qui ſua permisêre fortunæ, nihil ſtabile ab illa datum eſſe: eius omnia fluere aura mobilius? neſcit enim quieſcere, gaudet lætis triſtia ſubſtituere, & vtraque miſcere. *Libro 3. Natur. Quæſt. c. 1.*

Vide

Vide etiam affines huic titulos, Sapientia, Scientia, Studium, Lectio. Horum enim inuentio penè communis eſt.

De vtili & inutili ſcientia.

MVs ſyllaba eſt, ſyllaba autem caſeum non rodit, mus ergo caſeum non rodit. O pueriles ineptias! in hoc ſupercilia ſubduximus? in hoc barbã demiſimus? hoc eſt quod triſtes docemus & pallidi? Etiam ſi multum ſupereſſet ætatis, parcè iam diſpẽſandum erat, vt ſufficeret neceſſarijs. Nunc, quæ dementia eſt, ſuperuacua diſcere in tanta temporis egeſtate? Indignor aliquos ex hoc tempore (quod ſufficere nec ad neceſſaria quidem poteſt, etiam ſi cuſtoditum diligentiſſimè fuerit) in ſuperuacua maiorem partem erogare. Demens meritò omnibus viderer, ſi cùm ſaxa in munimentum murorum ſenes fœminæque congererent, cùm iuuentus intra portas armata ſignum eruptionis expectaret, aut poſceret, cùm hoſtilia in portis tela vibrarent, & ipſum ſolum ſuffoſſionibus & cuniculis tremeret, ſederem otioſus, & einſmodi quæſtiuꝰculas ponens. Quod non perdidiſti habes: cornua autem non perdidiſti, cornua ergo habes: aliaque ad exemplum huius acutæ delirationis concinnata. Ingens negotium in manibus eſt. Quid agam? mors me ſequitur, fugit vita: aduerſus hæc me doce aliquid: effice ne mortem fugiam, vita me non effugiat. Doce non eſſe poſitum bonum vitæ in ſpatio eius, ſed in vſu: poſſe fieri, imò ſæpe fieri, vt qui diu vixit, parum vixerit. Dic mihi dormituro, potes non expergiſci: dic experrecto, potes non dormire amplius. Dic exeunti, potes non reuerti. Dic redeunti, potes non exire. Erras ſi in nauigatione tantùm exiſtimas minimum eſſe, quo morte vita diducitur. In omni loco æquè tenue interuallum eſt. Nam vbique ſe

T. Curioſitas. *Simile.* *T. Vita mors.*

„ mors tam propè oſtendit, vbique tam propè eſt.
„ Has tenebras diſcute, & facilius ea trades, ad quæ
„ præparatus ſum. Dociles natura nos edidit, & ra-
„ tionem dedi imperfectam, ſed quæ perfici poſſe.
„ *Epiſt. 49. & 50.*

Obſecro vos cur tam neceſſariam curam maiori-
bus melioribusq; debitam, in re neſcio an falſa, cer-
tè inutili terimus? Quid mihi profuturum eſt ſcire,
T. Doctor. an aliud ſit ſapientia, aliud ſapere? Potius id age, vt
„ mihi viam monſtres, qua ad iſta perueniam. Dic mi-
„ hi quid vitare debeam, quid appetere, quibus animũ
„ labantem ſtudijs firmem, quemadmodum quæ me
„ ex tranſuerſo feriunt aguntque, procul à me repel-
„ lã. Quomodo par eſſe tot malis poſſim, quomodo
„ iſtas calamitates remoueã, quę ad me irruperũt: quo
„ modo illas ad quas ego irrupi. Doce quomodo ferã
„ ærumnam ſine gemitu meo, felicitatem ſinę alie-
„ no: quomodo vltimum & neceſſarium vitæ termi-
„ num non expectem, ſed ipſe me, cùm viſum erit,
„ profugiam. Hæc mi Lucili tractemus, his forme-
„ mus animum. Hæc eſt ſapientia, hoc eſt ſapere, non
„ diſputatiunculis inanibus ſubtilitatem vaniſſimam
„ agitare. Tot quæſtiones tibi fortuna poſuit, non-
„ dum illas ſoluiſti. Quàm ſtultum eſt, cùm ſignum
„ pugnæ acceperis, ventilare. Remouę iſta luxuriæ
„ arma, decretorijs opus eſt. Dic qua ratione nul-
„ la animum triſtitia, nulla formido perturbet: qua
„ ratione hoc ſecretarum cupiditatum pondus ef-
„ fundam. Tranſcurramus ſolertiſſimas nugas, &
„ ad illa quæ nobis aliquam opem ſunt latura pro-
„ peremus. Nemo qui obſtetricem parturienti filiæ
Similia. ſolicitus accerſit, edictum, & ludorum ordinem
„ perlegit. Nemo qui ad incendium domus ſuæ cur-
„ rit, tabulam latruncularian perſpicit, vt ſciat quo-
„ modo alligatus exeat calculus. At mehercules om-
„ nia tibi vndique nuntiantur, & incẽdium domus, &
peri-

periculum liberorum, & obſidium patriæ, & bonorum direptio. Adijce iſtis naufragiũ, motuſque terrarum, & quidquid aliud timeri poteſt. Inter iſta diſtrictus rebus, nihil aliud quàm animum oble-ctantibus, vacas? Quid inter ſapientiam & ſapere interſit, inquiris? Nodos nectis ac ſoluis tanta mole impendente capiti tuo? Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, vt aliquid ex illo vacet perdere: & vide quàm multa etiam diligentiſſimis pereant. Aliud valetudo ſua cuiq; abſtulit, aliud ſuorum, aliud neceſſaria negotia, aliud publica occupauerũt. Vitam nobiſcũ diuidit ſomnus: ex hoc tempore tam anguſto, & rapido, & nos auferente, quid iuuat maiorem partem mittere in vanum? Adijce nunc quod aſſueſcit animus delectare ſe potius, quàm ſanare: & Philoſophiam oblectamentum facere, cùm remedium ſit. Inter ſapientiã & ſapere quid interſit neſcio. Scio mea non intereſſe ſciam iſta, aut neſciam. Dic mihi, cùm quid inter ſapientiam & ſapere interſit, didicero, ſapiam? Cur ergo potius inter vocabula me ſapientiæ detines, quàm inter opera? Fac me certiorem, fac me ſecuriorem, fac fortunæ parem, fac ſuperiorem. Poſſum autem ſuperior eſſe, ſi fecero omne quod diſco. *Epiſtol. 118.* *T. Curioſitas.* *T. Tempus.*

Nihil eſt iniquius his, qui nuſquam putant eſſe ſubtilitatem, niſi vbi nihil eſt præter ſubtilitatem. *Et mox*: Neſcio an maximum vitium ſubtilitatis ſit, nimis ſe oſtendere. Magis nocent inſidiæ, quæ latent. Vtiliſſima eſt diſſimulata ſubtilitas, quę effectu apparet, habitu latet. *In Prologo Declamationũ.* *T. Curioſitas.*

Paucis opus eſt ad mentem bonam vti literis: ſed nos vt cætera in ſuperuacuum diffundimus, ita Philoſophiam ipſam. Quemadmodum omnium rerũ, ſic literarum quoque intemperantia laboramus. Non vitæ, ſed ſcholæ diſcimus. *Epiſt. 17.* *T. Curioſitas.*

Vide etiam hac de re Titulum ſequentem, & antecedentes.

Curioſitas probanda & improbanda.

T. Doctor. " QVid annos Patrocli & Achillis inquirere ad " rem exiſtimas pertinere? Quæris Vlyſſes vbi " errauerit, potius quàm efficias ne nos ſemper erre-" mus? Non vacat audire vtrum inter Italiam & Si-" ciliam iactatus ſit, an extra notũ nobis orbẽ. Tem-" peſtates animi nos quotidie iactant, & nequitia in " omnia Vlyſſis mala impellit: non deeſt forma quæ " ſolicitet oculos, non hoſtis: hinc monſtra effera, & " humano cruore gaudentia: hinc inſidioſa blandi-" menta aurium, hinc naufragia & tot varietates ma-" lorum. Monſtra mihi qui ſint modi flebiles: mon-" ſtra potius quomodo inter aduerſa nõ emittam fle-" bilem vocem. Metiri me Geometra docet latifun-" dia: potius doceat quomodo metiar quantum ho-" mini ſit ſatis. Numerare docet me Arithmetica, & " auaritiæ commodare digitos: potius doceat, nihil " ad rem pertinere iſtas computationes: non eſſe fe-" liciorem cuius patrimonium tabularios laſſat: im-" mò quàm ſuperuacua poſſideat, qui infeliciſſimus " futurus eſt, ſi quantum habeat per ſe computare co-" gatur. Doces me quomodo nihil perdam ex finibus " meis, at ego diſcere volo quomodo totos hilaris " amittam. *Epiſt.* 27.

Iſta liberalium artium cõſectatio moleſtos, verboſos, intempeſtiuos, ſibi placentes facit: & ideo non diſcentes neceſſaria, quia ſuperuacua didicerunt. Quatuor millia librorum Didymus Grammaticus ſcripſit: miſer erat ſi tam multa ſuperuacua legiſſet. In his libris de patria Homeri quæritur; in his de Aeneæ matre vera: in his libidinoſior Anacreon, an ebrioſior vixerit: in his an Sappho publica fuerit; & alia quæ erant dediſcenda, ſi ſcires. Talia

lia ſciat oportet, qui multa vult ſcire: non cogitare quantum temporis auferat mala valetudo, quantū occupatio publica, quantum occupatio priuata, quantum occupatio quotidiana, quantum ſomnus: metire ætatem tuam, tam multa non capit: de liberalibus ſtudijs loquor. Philoſophi quantum habent ſuperuacui, quantum ab vſu recedentis? *Epiſt.89.*

Nauigant quidam, & labores peregrinatiōis longiſſimæ vna mercede perpetiuntur, cognoſcēdi aliquid abditum. Hæc res ad ſpectacula populos contrahit, hæc cogit præcluſa rimari, ſecretiora exquirere, antiquitates euoluere, mores barbararum audire gentium, Curioſum nobis natura ingenium dedit, & artis ſibi ac pulchritudinis ſuæ conſcia, ſpectatores nos tātis rerum ſpectaculis genuit, perditura fructum ſui, ſi tam magna, tam clara, tam ſubtiliter ducta, tam nitida, & non vno genere formoſa, ſolitudini oſtenderet. *T. Contemplatio naturæ.*

Eloquentia,

AD res auditores commoueantur, non ad verba compoſita. Alioquin nocet illis eloquentia, ſi non rerum cupiditatem facit, ſed ſui. *Epiſt.53.*

Audi quid me in epiſtola tua delectauerit: Habes verba in poteſtate, non effert te oratio, nec longius quàm deſtinaſti, trahit. Multi ſunt qui ad id quod non propoſuerant ſcribere, alicuius verbi decore placentis vocentur: quod tibi non euenit: preſſa ſunt omnia, & rei aptata. Loqueris quantum vis, & plus ſignificas quàm loqueris. Hoc maioris rei indicium eſt, apparet animum quoque nil habere ſuperuacui, nil tumidi. Inuenio tamen tranſlationes verborum, vt non temerarias, ita non indecoras: quæ periculum ſui fecerint. Inuenio imagines: quibus ſi quis nos vti vetat, & Poëtis illas ſolis iudicat eſſe cōceſſas, neminem mihi videtur ex antiquis legiſſe,

apud

apud quos nondum captabatur plauſibilis oratio, Illi qui ſimpliciter & demonſtrandæ rei cauſa eloquebantur, parabolis referti ſunt, quas exiſtimo neceſſarias, non ex eadem cauſa qua Poëtis, ſed vt imbecillitatis noſtræ adminicula ſint, & vt diſcentem & audientem in rem præſentem adducant. *Epiſtola 60.*

Non me hercules ieiuna eſſe & arida volo, quæ de rebus tam magnis dicentur. Neque enim philoſophia ingenio renũtiat: multum tamen operæ impendi verbis non oportet. Hæc ſit propoſiti noſtri ſumma, quod ſentimus loquamur, quod loquimur, ſentiamus. Concordet ſermo cum vita. Ille promiſſum ſuum impleuit, qui & cùm videas illum, & cùm audias, idem eſt. Videbimus qualis ſit, quantus ſit, an vnus ſit. Non delectent verba noſtra, ſed proſint. Si tamen contingere eloquentia non ſoliciro poteſt, ſi aut parata eſt aut paruo conſtat, adſit: & res pulcherrimas proſequatur. Sit talis, vt res potius quàm ſe oſtendat. Aliæ artes ad ingenium totæ pertinent: hic animi negotiũ agitur. Non quærit æger medicum eloquentem, ſed ſanantem: ſed ſi ita competit, vt idem ille qui ſanare poteſt, comptè de his quæ facienda ſunt diſſerat, boni conſulet: non tamen erit quare gratuletur ſibi, quòd inciderit in medicum etiam diſertum. Hoc enim tale eſt, quale ſi peritus gubernator etiam formoſus ſit. *Epiſt. 76.*

T. Doctor.

Simile.

Quare quibuſdam temporibus prouenerit corrupti generis oratio, quæris, & quomodo in quædam vitia inclinatio ingeniorum facta ſit, vt aliquando inflata explicatio vigerer, aliquando infracta, & in morem cantici ducta? Quare aliâs ſenſus audaces, & fidem egreſſi placuerunt, aliâs abruptæ ſententiæ & ſuſpicioſæ: in quibus plus intelligendũ eſt, quàm audiendum? Quare aliqua ætas fuerit, quæ translationis iure vteretur inuerecundæ. Hoc quod audire

Simile.

vulgo

Vulgo ſoles,quod apud Græcos in prouerbium ceſſit, talis hominibus fuit oratio,qualis vita. Queadmodum autem vnius cuiuſque actio dicenti ſimilis eſt, ſic genus dicendi aliquando imitatur publicos mores. Si diſciplina ciuitatis laborauit, & ſe in delicias dedit,argumentum eſt luxuriæ publicæ orationis laſciuia: ſi modò non in vno aut in altero fuit, ſed approbata eſt & recepta. Non poteſt alius eſſe ingenio,alius animo color. Si ille ſanus eſt, compoſitus,grauis,temperans,ingenium quoque ſiccũ, ac ſobrium eſt.Illo vitiato, hoc quoq; afflatur. Non vides ſi animus languet,trahi membra,& pigrè moueri pedes? ſi ille effœminatus eſt,in ipſo inceſſu apparere mollitiem? ſi ille acer eſt & velox,concitari gradũ? Si furit,aut (quod furori ſimile eſt) iraſcitur, turbatum eſſe corporis motum, nec ire, ſed ferri? Quanto hoc magis accidere ingenio putas quod totum animo permixtum eſt? Ab illo fingitur, illi paret,inde legem petit. Itaque vbicunque videris orationem corruptam placere, ibi mores quoque à recto deſciuiſſe, non erit dubium.Quomodo conuiuiorum luxuria, quomodo veſtiũ ægræ ciuitatis indicia ſunt: ſic orationis licentia(ſi modò frequens eſt) oſtendit animos quoque,à quibus verba exeũt, procidiſſe. Adijce nunc,quòd oratio certam regulã non habet.Conſuetudo illam ciuitatis,quæ nũquam diu ſtetit,verſat.Multi ex alieno ſeculo petũt verba.Quidam contra, dum nihil niſi tritum & vſitatum volunt, in ſordes incidũt. Vtrumq; diuerſo genere corruptum eſt. Alter ſe iuſto plus colit, alter ſe iuſto plus negligit. Ad compoſitionem tranſeamus:quot genera tibi dabo in hac,quibus peccetur. Quidam præfractam & aſperam probant, diſturbãt de induſtria ſi quid placidius effluxit,nolunt ſine ſalebra eſſe iuncturam: virilem putant & fortem, quæ aurem inæqualitate percutiat. Quorundã non eſt compoſitio,

Simile.

Simile.

ſitio, modulatio eſt: adeo plauditur. Quid de illa loquar, in qua verba differuntur? & diu expectata, vix ad clauſulas redeunt: Quid de illa in exitu lenta, qualis Ciceronis eſt, deuexa, & molliter deſinens, nec aliter quàm ſolet ad morem ſuum pedemq; reſpondens? Hæc vitia vnus aliquis inducit, ſub quo tunc eloquentia eſt. Cæteri imirantur,& alter alteri tradunt.Sic Salluſtio vigente, amputatæ ſententiæ, & verba ante expectatum cadentia, & obſcura breuitas fuêre pro cultu. Aruntius vir raræ frugalitatis, qui hiſtorias belli Punici ſcripſit, fuit Salluſtianus, & in illud genus nitens. Eſt apud Salluſtium, exercitū argento fecit, id eſt pecunia parauit. Hoc Aruntius amare cœpit. Poſuit illud omnib⁹ paginis. *Epiſt.115.*

Simile.

T. De ratione ſtudij.

Animus curetur, ab illo ſenſus, ab illo verba exeunt, ab illo nobis eſt habitus, vultus, inceſſus. Illo ſano ac valente, oratio quoq; robuſta, fortis, virilis eſt. Si ille procubuit, & cætera ſequuntur ruinam. Rege incolumi, mens omnibus vna eſt: amiſſo, rupêre fidem. *Epiſt.115.*

Nimis anxium eſſe te circa verba & compoſitionem mi Lucili nolo. Habeo maiora quæ cures. Quęre, quid ſcribas, non quemadmodum: & hoc ipſum non vt ſcribas, ſed vt ſentias: vt illa quę ſenſeris, magis applices tibi, & veluti ſignes. Cuiuſcunque orationem videris ſolicitam, & politam, ſcito animum quoque non minus eſſe puſillis occupatum. Magnus ille, remiſſius loquitur, & ſecurius. Quæcunq; dicit, plus habet fiduciæ, quàm curæ. Noſti complures iuuenes barba & coma nitidos, diſcapſulatos: nihil ab illis ſperaueris forte, nihil ſolidum. Oratio cultus animi eſt: ſi circuntonſa eſt & fucata, & manu facta, oſtendit illum quoq; non eſſe ſyncerum, & habere aliquid fracti. Non eſt ornamentum virile concinnitas. Si nobis animum boni viri liceret inſpicere, ô quàm pulchram faciē, quàm ſanctam, quàm ex magnifico

gnifico placidoq; fulgentem, videremus: hinc iuſtitia, illinc fortitudine, hinc temperantia, prudentiaque lucentibus. *Epiſt.116.*

Lege Ciceronem: Compoſitio eius vna eſt, pedē ſeruat, curata, lenta, & ſine infamia mollis. At contra Pollionis Aſinij ſalebroſa, & exiliens, & vbi minimè ſpectes, relictura. Deniq; apud Ciceronē omnia deſinunt, apud Pollionem cadūt: exceptis pauciſſimis: quæ ad certum modum, & ad vnum exemplar aſtricta ſunt. Humilia præterea tibi videri dicis omnia, & parum erecta, quo vitio carere eum iudico. Non ſunt humilia illa, ſed placida, & ad animi tenorem quietum compoſitumque formata: nec depreſſa, ſed plana. Deeſt illis oratorius vigor. Stimuli quoque quos quæris & ſubiti ictus ſentētiarum. Sed totum corpus vide, quamuis non ſit comptum honeſtumq;. Non eſt fortis oratio eius, quamuis elata ſit: non eſt violenta, nec torrens, quamuis effuſa ſit: non eſt perſpicua, ſed pura. Deſideres, inquit, contra vitia aliquid aſperè dici, contra pericula animosè, contra fortunam ſuperbè, contra ambitionem contumelioſè. Volo luxuriam obiurgari, libidinem traduci, impotentiam frangi. Sit aliquid oratoriè acre, tragicè grande, comicè exile. Vis illum aſſidere puſillæ rei verbis? Ille rerum ſe magnitudini addixit, eloquentiam velut vmbram, non hoc agens trahit. Non erūt ſine dubio ſingula circunſpecta, nec in ſe collecta, nec omne verbum excitabit ac punget. Fateor, exibunt multa, nec ferient, & interdum otioſa præterlabetur oratio. Sed multū erit in omnibus lucis: ſed ingens ſine tædio ſpatium. Denique illud præſtabit, vt liqueat tibi, illum ſenſiſſe, quæ ſcripſit. Intelliges actum hoc, vt tu ſcires quid ille placeret, non vt ille placeret tibi. Ad profectum omnia tendunt, & ad bonam mentem: non quæritur plauſus. Talia eſſe ſcripta eius non dubito, etiam ſi magis re-

miniſcor,

miniſcor, quàm teneo: hæretque mihi color eorum; nõ ex recenti cõuerſatione familiariter, ſed ſummatim, vt ſolet, ex vetere notitia. Cùm audirem certè illum, talia mihi videbantur, non ſolida, ſed plena: quæ adoleſcentem indolis bonæ attollerent, & ad imitationem ſui vocarẽt, ſine deſperatione vincendi. Quæ mihi adhortatio videtur efficaciſſima. Deterret enim qui imitandi cupiditatem fecit, ſpem abſtulit. Cæterùm verbis abundabat ſine commendatione partium ſingularum, in vniuerſum magnificus. *Epiſt.101.*

In ſtudijs puto me hercule melius eſſe res ipſas intueri, & harũ cauſa loqui. Cæterùm verba rebus permittere, vt quà duxerint, hac inelaborata ſequatur oratio. Quid opus eſt ſæculis duratura cõponere? Vis tu nunc id agere, ne te poſteri taceant? Morti natus es. Minus moleſtiarum habet funus tacitum. Itaque occupandi temporis cauſa in vſum tuum, non in præconium aliquid ſimplici ſtylo ſcribe. Minore labore opus eſt ſtudentibus in diem. Rurſus, vbi ſe animus cogitationum magnitudine leuauit, ambitioſus in verba eſt, altiusque vt ſperare, ita eloqui geſtit, & ad dignitatem rerum exit oratio, oblitus tunc lenis preſſiorisque iudicij, ſublimius feror. *Lib.1.de Tranq.cap.1.*

Comes facundus in via pro vehiculo eſt. *Ex Publ. Mi.*

Habet ſuum venenum blanda oratio. *Ex eodem.*

Iucundum eſt nihil niſi quod reficit varietas. *Ex eodem.*

Oratorem te puta, ſi tibi ipſi, quod oportet, perſuaſeris. *Ex eodem.*

Studium & diſcendi ardor.

EGregiè hoc dicere Demetrius Cynicus, vir meo iudicio magnus, etiam ſi maximis comparetur, ſolet:

ſolet: plus prodeſſe, ſi pauca præcepta ſapientiæ teneas, ſed illa in promptu tibi, & in vſu ſint, quàm ſi multa quidem didiceris, ſed illa non habeas ad manum. Quemadmodum, inquit, magnus luctator eſt, non qui omnes numeros nexuſque perdidicit, quorum vſus ſub aduerſario rarus eſt, ſed qui in vno ſe, aut altero bene, & diligenter exercuit, & eorum occaſiones intentus ſpectat (nec enim refert quàm multa ſciat, ſi ſcit quantum victoriæ ſatis eſt) ſic in hoc ſtudio multa delectant, pauca vincunt. *Lib.7. de Benef.cap.1.* ***Simile.***

Inimicitias mihi denuntias ſi quicquam ex his quæ quotidie facio, ignoraueris. Vide quàm ſimpliciter tecum viuam: hoc quoq; tibi committam. Philoſophum audio, & quidem quintus iam dies abijt, ex quo in ſcholam eo, & ab octaua diſputantem audio. Bona, inquis, ætate. Quidni bona? quid autem ſtultius eſt, quàm quia diu non didiceris, non diſcere? Tandiu diſcendum eſt, quandiu neſcias, & ſi prouerbio credimus, quandiu viuas. Nec vlli hoc rei magis conuenit, quàm huic: tandiu diſcendum eſt, quemadmodum viuas, quandiu viuis. Ego tamẽ hic aliquid & doceo. Quæris, quid doceam? Etiam ſeni eſſe diſcendum. *Epiſt.77.* ***T.Exemplum.***

Aliquid præcipientium vitio peccatur, qui nos docent diſputare, non viuere: aliquid diſcentium, qui propoſitum adferunt ad præceptores ſuos, non animum excolendi, ſed ingenium. Itaque quæ philoſophia fuit, facta philologia eſt. Multum autem ad rem pertinet, quo propoſito ad quam rem accedas. Qui Grammaticus futurus, Vergilium ſcrutatur, non hoc animo legit illud egregium, *Fugit irreparabile tempus*, tacitus intra ſe dicat, Vigilandum eſt, niſi properamus, relinquimur: agit nos agiturq; velox dies, inſcij rapimur: Omnia in futurũ diſponimus, & inter præcipitia lenti ſumus: ſed vt obſeruet ***T.Doctor.*** ***Ti.Lectio qualis eſſe debeat.***

V

ſeruet quoties Vergilius de celeritate temporum dicit, hoc vti verbo illum, Fugit.

Optima quaq; dies miſeris mortalibus æui
Prima fugit : ſubeunt morbi, triſtisq; ſenectus,
Et labor, & dura rapit inclementia mortis.

Ille, qui ad philoſophiā ſpectat, hæc eadē, quò debet, adducit. Nunquā Vergilius, inquit, dies dicit ire, ſed fugere: quod currendi genus concitatiſſimum eſt, & optimos quoque primos rapi. Quid ergo ceſſamus nos ipſi concitare, vt velocitatem rapidiſſimę rei poſſimus æquare? Non eſt quod mireris, ex eadem materia ſuis quemque ſtudijs apta colligere. *Simile.* In eodem prato bos herbam quærit, canis leporem, ciconia lacertam. *Epiſt.109.*

Non præterit me Lucili virorum optime, quàm magnarum rerum fundamenta ponam ſenex, qui mundum circumire cōſtitui, & cauſas ſecretaq; eius eruere, atq; alijs noſcenda producere. Quando tam multa conſequar? tam ſparſa colligam? tam occulta perſpiciam? Premit à tergo ſenectus, & obijcit annos inter vana ſtudia conſumptos. Tāto magis vrgeamus, *T. Contemplatio.* & damna ætatis malè exactæ labor ſarciat. Nox ad diē accedat. Occupationes patrimonij præcidantur: longè ambitio, longè iactantia curis ſoluatur, ſibi totus animus vacet, & ad contemplationem ſui ſaltem in ipſo fine reſpiciat. *T. Pœnitentia.* Faciet, ac ſibi inſtabit, & quotidie breuitatem temporis metietur. Quicquid amiſſum eſt, id diligenti vſu præſentis vitæ recolliget: fideliſſimus eſt ad honeſta ex pœnitētia tranſitus. Libet mihi exclamare illum Poetæ inclyti verſum:

Tollimus ingentes animos, & maxima paruo
Tempore molimur. In Praf. lib. 3. Natur. Quaſt.

Illud prius ſcribam, quemadmodum tibi iſta cupiditas diſcendi, qua flagrare te video, dirigenda ſit, ne ipſa ſe impediat. Nec paſſim carpenda ſunt, nec

auidè

auidè inuadenda vniuerſa. Per partes peruenitur ad totum. Aptari onus viribus debet, nec plus occupari, quàm cui ſufficere poſſumus. Non quantum vis, ſed quantum capis hauriendum eſt: bonum tantum habe animum, capies quantum voles. Quo plus recipit animus, hoc ſe magis laxat. *Et mox:* Ea philoſophiæ vis eſt, vt non ſolùm ſtudentes, ſed etiam conuerſantes iuuet. Qui in Solem venit, licet non in hoc venerit, colorabitur. Qui in vnguentaria taberna reſederunt, & paulo diutius commorati ſunt, odorem ſecum loci ferunt. Et qui apud philoſophum fuerunt, traxerint aliquid neceſſe eſt, quod prodeſſet etiam negligẽtibus. Attende quid dicam, negligentibus, non repugnantibus. Quid ergo? Non nouimus quoſdam, qui multis apud philoſophiam annis perſederunt, & ne colorem quidem duxerunt? Quidni nouerim? Pertinaciſsimos quidem & aſsiduos: quos ego non diſcipulos philoſophorum, ſed inquilinos voco. Quidam veniunt, vt audiant, non vt diſcant, ſicut in theatrum voluptatis cauſa, ad delectandas aures oratione, vel voce, vel fabulis ducimur. Magnam hanc auditorum partem videbis, cui philoſophi ſchola diuerſorium otij ſit. Non id agũt, vt aliqua illò vitia deponant, vt aliquam legem vitę accipiant, ad quam mores ſuos exigant, ſed vt oblectamento aurium perfruantur. Aliqui tamen & cum pugillaribus veniunt, non vt res excipiant, ſed verba: quæ tam ſine profectu alieno diſcant, quàm ſine ſuo audiunt. *Epiſt.109.* *Ti. Auditor.* *Similia.*

Confuſis oculis proſunt virentia, & quibuſdã coloribus infirma acies acquieſcit: quorundam ſplendore præſtringitur: ſic mentes ægras ſtudia læta permulcent. *Lib.3.de Ira, cap.9.* *Simile.*

Studiorum tandiu rationem habemus, quandiu modum. Quò mihi innumerabiles libros & bibliothecas, quarum dominus vix tota vita ſua indices

perlegit? Onerat diſcentem turba, nõ inſtruit: multoque ſatius eſt, paucis te auctoribus tradere, quàm errare per multos. Quadraginta millia librorũ Alexandriæ arſerunt, pulcherrimum regiæ opulentiæ monumentum, alius laudauerit, ſicut Liuius, qui elegantiæ regum curæque egregium id opus ait fuiſſe. Non fuit elegantia illud, aut cura, ſed ſtudioſa luxuria: imò ne ſtudioſa quidem, quoniam non in ſtudium, ſed in ſpectaculum comparauerat: ſicut pleriſque ignaris etiam ſeruilium literarum libri non ſtudiorum inſtrumenta, ſed cœnationum ornamenta ſunt. *Lib.1. de Tranq. vita cap.9.*

Vide etiam Tit. ſequentem Lectio. Præcedentes quoque loci huic affines ſunt.

Lectio.

AEgri animi iactatio iſta eſt. Primum argumentum bene compoſitæ mentis exiſtimo, poſſe conſiſtere, & ſecum morari. Illud autem vide, ne iſta lectio multorum auctorum, & omnis generis voluminum habeat aliquid vagum, & inſtabile. Certis ingenijs immorari & innutriri oportet, ſi velis aliquid trahere, quod in animo fideliter ſedeat. Nuſquam eſt, qui vbique eſt. In peregrinatione vitam agentibus hoc euenit, vt multa hoſpitia habeãt, nullas amicitias. Idem accidat neceſſe eſt ijs, qui nullius ſe ingenio familiariter applicant: ſed omnia curſim & properanter tranſmittũt. Non prodeſt cibus, nec corpori accedit, qui ſtatim ſumptus emittitur. *Similia.* Nihil æquè ſanitatem impedit, quàm remediorum crebra mutatio: non venit vulnus ad cicatricem, in quo crebra medicamenta tentantur. Non conualeſcit planta, quæ ſæpius transfertur: nihil tam vtile eſt quod in tranſitu proſit. Diſtrahit animum librorum multitudo. Itaque cùm legere non poſsis quan- *Simile.* tum habueris, ſat eſt habere quantũ legas. Sed modo, in-

dò, inquis, hunc librum euoluere volo, modò illum. Faſtidientis ſtomachi eſt multa deguſtare, quæ vbi varia ſunt & diuerſa, coinquinant, non alunt. Probatos itaque ſemper lege: ſi quando ad alios diuerti libuerit, ad priores redi. Aliquid quotidie aduerſus paupertatem, aliquid aduerſus mortem auxilij cōpara: nec minus aduerſus cæteras peſtes. Et cùm multa percurreris, vnum excerpe, quod illo die concoquas. Hoc ipſe quoq; facio: ex pluribus quæ lego, aliquid apprehendo. Hodiernū, hoc eſt, quod apud Epicurum nactus ſum. Soleo enim & in alia caſtra tranſire, non tanquam transfuga, ſed tanquā explorator. Honeſta, inquit, res eſt læta paupertas. Illa verò non eſt paupertas, ſi læta eſt. *Epiſt.2.* *T. Paupertas.*

Lectio certa prodeſt, varia delectat. Qui quò deſtinauit peruenire vult, vnam ſequitur viam: non per multas vagetur. Nō ire iſtud, ſed errare eſt. *Ep.45.*

Quorundam ſcripta clarum habent tantùm nomen, cætera exanguia ſunt. Inſtituunt, diſputant, cauillantur. Non faciunt animum, quia non habent. Cùm legeris Sextium, dices, viuit, viget, liber eſt, ſupra hominē eſt, dimittit me plenū ingentis fiduciæ. In quacunq; poſitione mentis ſum, cùm lego hunc (fatebor tibi) libet omnes caſus prouocare, libet exclamare, Quid ceſſas fortuna? congredere, paratum vides: Illius animum induo, qui quærit vbi ſe experiatur, vbi virtutem ſuam oſtendat.

Spumantemq; dari pecora inter inertia votis,
Optat aprum, aut fuluum deſcendere monte leonem.

Libet aliquid habere quod vincam, cuius patientia exercear. Nam hoc quoq; egregiū Sextius habet, quod & oſtendet tibi beatæ vitæ magnitudinem, & deſperationem eius non facit. Scies illam eſſe in excelſo, ſed volēti penetrabilem. Sed etiamſi omnia à veteribus inuēta ſunt, hoc ſemper nouū erit, vſus, & inuentorum ab alijs ſciētia, & diſpoſitio. Multùm

egerunt qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt, Suſpiciendi tamē ſunt, & ritu Deorū colendi. Quidni ego magnorum virorum & imagines habeam incitamenta animi, & natales celebrem? Quidni illos honoris cauſa ſemper appellem? *Epiſt.65.*

T. De ratione ſtudij.

Alit lectio ingenium, & ſtudio fatigatū, non ſine ſtudio tamen reficit. Nec ſcribere tantum, neç tantū legere debemus. Altera res contriſtabit, & vires exhauriet (de ſtylo dico,) altera ſoluet ac diluet. Inuicē hoc illo commutandū eſt, & alterum altero temperandum, vt quicquid lectione collectū eſt, ſtylus redigat in corpus. Apes (vt aiunt) debemus imitari, quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt. Deinde quicquid attulêre, diſponunt, ac per fauos digerunt: & (vt Vergilius noſter ait) *liquentia mella ſtipant, & dulci diſtendunt nectare cellas.* Nos quoque has apes debemus imitari, & quæcunque ex diuerſa lectione congeſſimus, ſeparare: melius enim diſtincta ſeruantur. Deinde adhibita ingenij noſtri cura & facultate, in vnum ſaporem varia libamenta confundere, vt etiamſi apparuerit vnde ſumptum ſit, aliud tamen eſſe, q̄ vnde ſumptū eſt, appareat: quod in corpore noſtro videmus ſine vlla opera noſtra facere naturam. Alimenta quæ accepimus quandiu in ſua qualitate perdurant, & ſolida innatant ſtomacho, onera ſunt. At cū ex eo quod erāt mutata ſunt, tūc demū in vires & in ſanguinem tranſeunt. Idem in his quibus aluntur ingenia præſtemus, vt quæcunq; hauſimus, non patiamur integra eſſe, nec aliena ſint, ſed cōcoquamus illa: alioqui in memoriā ibunt, non in ingeniū. Aſſentiamur illis fideliter, & noſtra faciamus, vt vnum quiddā fiat ex multis, ſicut vnus numerus fit ex ſingulis. *Epiſt.75.*

Simile. *Communes locos commendat.* *Simile.*

Hæc Lucili virorum optime, quo minus legas nō deterreo, dū modò quidquid legeris, ad mores ſtatim referas. Illos compeſce, marcentia in te excita, ſoluta

ſcuta conſtringe, contumacia doma, cupiditates tuas publicasq; quantum potes vexa: & iſtis dicētibus, quouſq; eadem? reſponde, Ego debeo dicere, quouſque eadem peccabitis? Remedia ante vultis, quàm vitia deſinere. *Epiſtola 90.*

Illud admoneo, auditionem philoſophorū lectionemq; ad propoſitum beatæ vitæ trahenda, non vt verba ficta aut priſca captemus, & translationes improbas figurasq; dicendi, ſed vt profutura præcepta, & magnificas voces, & animoſas, quæ mox in rem transferantur. Sic iſta diſcamus, vt quæ fuerunt verba, ſint opera. *Epiſt. 109.* *T. Auditor.*

Soli omniū otioſi ſunt, qui ſapientiæ vacant, ſoli viuunt: nec enim ſuam tantùm ætatem bene tuentur, omne æuum ſuo adijciunt. Quicquid annorum ante illos actum eſt, illis acquiſitum eſt, niſi ingratiſſimi ſumus. Illi clariſſimi ſacrarū opinionū cōditores, nobis nati ſunt, nobis vitam præparauerunt. Ad res pulcherrimas ex tenebris ad lucē erutas, alieno labore deducimur, nullo nobis ſæculo interdictum eſt, in omnia admittimur: & ſi magnitudine animi egredi humanæ imbecillitatis anguſtias liber, multum per quod ſpatiemur, tēporis eſt: Diſputare cum Socrate libet, dubitare cum Carneade, hominis naturā cum Stoicis vincere, cū Cynicis excedere, cùm rerū natura in conſortiū omnis æui pariter incedere. Quidni ab hoc exiguo, & caduco tēporis tranſitu, in illa nos toto demus animo, quæ immenſa, quæ æterna ſunt, quę cum melioribus cōmunia? Hos in veris officijs morari licet dicamus, qui Zenonem, qui Pythagoram quotidie cæteroſq; antiſtites bonarū artium, qui Ariſtotelē & Theophraſtum volent habere quàm familiariſſimos: nemo horum non vacauit, nemo non venientem ad ſe beatiórem, amātioremq; ſui dimittet, nemo quenquā vacuis à ſe manibus abire patietur. Nocte conueni- *T. Contemplatio.*

ri, & interdiu ab omnibus mortalibus poſſunt. Horũ te mori nemo coget, omnes docebunt: horum nemo annos tuos conteret, ſuos tibi contribuet, nullius ex his ſermo periculoſus erit, nullius inimicicapitalis ſuſpicioſa obſeruatio. Feres ex his quicquid voles, per illos non ſtabit, quominus plurimũ quantum ceperis, haurias. Quæ illum felicitas, quàm pulchra ſenectus manet, qui ſe in horũ clientelam contulit? Habebit cum quibus de minimis maximisq; rebus deliberet, quos de ſe quotidie cõſulat, à quibus audiat verum ſine contumelia, laudetur ſine adulatione, ad quorum ſe ſimilitudinem effingat. Solemus dicere non fuiſſe in noſtra poteſtate, quos ſortiremur parentes, ſorte nobis datos verò ad noſtrũ arbitriũ naſci licet, nobiliſsimorum ingeniorũ familiæ ſunt. Elige in quam aſciſci velis, non in nomen tantùm adoptaberis, ſed in ipſa bona, quæ non erunt ſordidè, nec malignè cuſtodienda: maiora fiunt, quò illa pluribus diuiſeris. Hi tibi dabunt ad æternitatem iter, & te in illum locum, ex quo nemo eijcietur, ſubleuabunt: hæc vna ratio eſt extendendæ mortalitatis, imò in immortalitatem vertendæ. *Lib. de breuit. vitæ cap. 14. & 15.*

Exercitatio.

PArs virtutis diſciplina conſtat, pars exercitatione. Et diſcas oportet, & quod didiciſti, agendo cõfirmes. Philoſophia diuiditur in hæc, ſcientiã, & habitum animi. Illam qui didicit, & facienda & vitanda percepit, nondum ſapiens eſt, niſi in ea quæ didicit animus eius transfiguratus eſt. Pueri ad præſcriptum diſcunt, digiti illorum tenentur, & aliena manu per literarum ſimulachra ducuntur. Deinde imitari iubentur propoſita, & ad illa reformare chirographum. *Epiſt. 95.*

Simile.

Veri-

Veritas.

IN arduo eſt veri exploratio, ſed eà imus, qua ducit veriſimilitudo. Omne hac via procedit officium. Sic ſerimus, ſic nauigamus, ſic militamus, ſic vxores ducimus, ſic liberos tollimus: cùm omnium incertus ſit euentus. Ad ea accedimus de quibus bene ſperandum eſſe credimus. Quis enim pollicetur ſerenri prouentum? nauiganti portum? militanti victoriam? marito pudicam vxorem? patri pios liberos? Sequimur quà ratio, non quà veritas trahit. Fallaces enim ſunt rerum ſpecies, quibus credimus. Quis neget? Sed nihil aliud inuenio, per quod cogitationem regam. His veritas mihi veſtigijs ſequenda eſt. Certiora non habeo. Hæc, vt quàm diligentiſſimè æſtimem, operam dabo, nec citò illis aſſentiar. *Libro de Bene. c. 33. & 34.* *Similium inductio.*

Si omnia argumenta ad lancem cœperimus exigere, ſilētium indicetur. Pauca enim admodum ſunt ſine aduerſario. Cætera etiam ſi vincunt, litigant. *Lib. 4. Nat. Quæſt. c. 5.*

Bonum tametſi ſupprimitur, non extinguitur. *Ex Publ. Mi.*

Nimium altercando, veritas amittitur. *Ex eod.*

Lex.

IN omni quæſtione propoſitum ſit nobis bonum publicum. Præcludendæ ſunt omnes excuſationes ingratis, ad quas refugere poſſint, & ſub quibus inficiationem ſuam tegere. Omnia feci. Fac etiam. Quid tu tam imprudentes iudicas maiores noſtros fuiſſe, vt non intelligerent iniquiſſimum eſſe eodem loco haberi eum qui pecuniam, quàm à creditore acceperat, libidine, aut alea abſumpſit: & eum qui incendio, aut latrocinio, aut aliquo caſu triſtiore aliena cum ſuis perdidit? Nullam tamen excuſationem re-

ceperunt: vt homines ſcirent fidem vtique præſtandam. Satius enim erat à paucis etiam iuſtam excuſationem non accipi, quàm ab omnibus aliquam tentari. *Libro 7. de Bene. cap. 16.*

Maiora legibus præcipiuntur, vt quod ſatis eſt fiat.

Quoties parum fiduciæ eſt in his quibus imperas, amplius eſt exigendum quàm ſatis eſt, vt præſtetur quantum ſatis eſt. In hoc omnis hyperbole excedit, vt ad verum mendacio veniat. Itaque ille dixit, Qui candore niueis anteirent, curſibus auras: quod non poterat fieri dixit, vt crederetur quantum plurimum poſſet. Et qui dixit, His immobilior ſcopulis, violentior amne: hoc quidem ſe perſuaſurum putauit, aliquem tam immobilem eſſe, quàm ſcopulum. Nunquam tantum ſperat hyperbole, quantum audet: ſed incredibilia affirmat, vt ad credibilia perueniat. Legem breuem eſſe oportet, quo facilius ab imperitis teneatur: velut emiſſa diuinitus vox ſit. Iubeat, non diſputet. Nihil videtur mihi frigidius, nihil ineptius, quàm lex cum prologo. Mone, dic quid me velis feciſſe. Non diſco, ſed pareo. *Epiſtola 95.*

Natura.

TArdum eſt & varium quod vſus docet. Quicquid natura tradit & æquale eſt omnibus, & ſtatim. *Epiſt. 122.*

Naturale eſt magis noua quàm magna mirari. *Lib. 7. Nat. Quæſt. c. 1.*

Malæ naturæ nunquam doctore indigent. *Ex Publ. Mi.*

Conſuetudo bona & mala.

Simile.
T. Perſeuerantia.

QVemadmodum lana quoſdam colores ſemel ducit: quoſdam, niſi ſæpius macerata & recocta, non perbibit: ſic alias diſciplinas ingenia cùm accepêre, protinus præſtant: at ſapientię profeſſio niſi altè

ſi altè deſcendit, & diu ſedit, animum non colorauit, ſed infecit: nihil ex his, quæ promiſerat, præſtat. *Epiſtola 72.* *T. Sapientia.*

Non cùm vacaueris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, vt huic aſſideamus, cui nullũ tempus ſatis magnum eſt: etiamſi à pueritia vſque ad longiſſimos humani æui terminos vita protenditur. Non multum refert, vtrum omittas philoſophiam, an intermittas. *Epiſt. 73.* *T. Perſeuerantia.*

Non quælibet inſitionem vitis patitur, ſi vetus & exeſa eſt, ſi infirma gracilisque, aut non recipiet ſurculum, aut non alet. Hic de quo ſcribis & mandas, non habet vires. Indulſit vitijs ſimul & emarcuit, & induruit. Non poteſt recipere rationem, non poteſt nutrire. At cupit ipſe. Noli credere. Non dico illum mentiri tibi, putat ſe cupere. Stomachum illi fecit luxuria, citò tamen cum illa redibit in gratiam. Sed dicit ſe offendi vita ſua. Non negauerim. Quis enim non offenditur? Homines vitam ſuam & amant ſimul & oderunt. Tunc itaque de illo feramus ſententiam, cùm fidem nobis fecerit, inuiſam iam eſſe luxuriam. Nunc illis malè conuenit. *Epiſt. 113.* *Simile.*

Nec ipſa quidem vniuerſæ philoſophiæ vis, licet tota in hoc vires ſuas aduocet, duram iam & veterem animis extrahet peſtem. *Epiſt. 95.*

Nihil eſt tam difficile & arduum, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat aſſidua meditatio: nulliq́ue ſunt tam feri & ſui iuris affectus, vt non diſciplina perdomentur. Quodcunque ſibi imperauit animus, obtinuit. Quidam ne vnquam riderent, conſequuti ſunt. Vino quidam, alij Venere, quidam omni humore interdixêre corporibus. Alius contentus breui ſomno, vigilia ſe indefatigabilẽ oſtendit. Didicerunt alij tenuiſſimis & aduerſis funibus currere, & ingentia, vixq́ue huma- *T. Labor, induſtria.*

nis

» nis toleranda viribus onera portare,& in immen-
» ſam altitudinem mergi, ac ſine vlla reſpirandi vice
T. Perſeuerantia. perpeti maria. Mille ſunt alia,in quibus pertinacia impedimentum omne tranſcendit, oſtenditque ni-
» hil eſſe difficile,cuius ſibi ipſa mens patientiam in-
» diceret. Iſtis quos paulo ante retuli, aut nulla cauſa
» pertinacis ſtudij,aut indigna merces fuit. Quid enim
» magnificum conſequitur ille, qui meditatus eſt per
» intenſos funes ire? qui ſarcinæ ingenti ceruices ſup-
» ponere? qui ſomno non ſubmittere oculos? qui pe-
» netrare in imum mare? & tamen ad finem operis
» non magno auctoramento labor peruenit: nos non
» aduocabimus patientiam, quos tantum præmium
Virtutis philoſophica finis. expectat,felicis animi immota tranquillitas? Quantum eſt effugere maximum malum iram, & cum illa rabiem? ſæuitiam, crudelitatem, furorem, & alios comites affectus eius? *Libro 2. de Ira capite 12.*

Cogita compeditos, primò ægrè ferre onera, & impedimenta crurum. Deinde vbi non dedignari illa,ſed pati propoſuerunt: neceſſitas fortiter ferre docet, cōſuetudo facile. *Libro 1. de Tranquillit. vita c. 10.*

Fer difficilia,facilia vt leuius feras. *Ex Publ. Mi.*

Grauiſſimum eſt imperium conſuetudinis. *Ex eodem.*

T. Neceſſitas. Quid eo infelicius, cui iam malū eſſe neceſſe eſt? *Ex eodem.*

Vita.

NEmo quàm bene viuat,ſed quandiu curat, cùm omnibus poſſit contingere, vt bene viuant, vt diu nulli. *Epiſt. 22.*

Quæcunque videmus ac tangimus, Plato in illis non numerat,quæ eſſe propriè putat. Fluunt enim, & aſſidua diminutione atque adiectione ſunt. Ne-

mo

mo noſtrum idem eſt in ſenectute,qui fuit iuuenis. Nemo eſt manè,qui fuit pridie. Corpora noſtra rapiuntur fluminum more: quicquid vides,currit cū tempore.Nihil ex ijs quæ videmus manet. Ego ipſe dum loquor mutari iſta, mutatus ſum. Hoc eſt quod ait Heraclitus. In idem flumen bis non deſcendimus.Manet enim idem fluminis nomen, aqua trāſmiſſa eſt.Hoc in amne manifeſtius eſt, quàm in homine. Sed nos quoque non minus velox curſus prętereuehit: & ideo admiror dementiam noſtrā, quòd tantopere amamus rem fugaciſſimam, corpus: timemusque nequando moriamur, cùm omne momentum,mors prioris habitus ſit. Quid ex iſtis traham,quod cupiditates meas comprimat? vel hoc ipſum,quod omnia iſta, quæ ſenſibus ſeruiunt, quæ nos accendunt, & irritant, negat Plato ex his eſſe quæ verè ſint.Igitur iſta imaginaria ſunt,& ad tempus aliquam faciem ferunt: nihil horum ſtabile ac ſolidum eſt: & nos tamen cupimus tāquam aut ſemper futura,aut ſemper habituri, imbecilli fluidique per interualla conſtituimus. Mittamus animum ad ad illa quæ æterna ſunt: miremur in ſublime volitantes rerum formas, Deumque inter illas verſantem. *Epiſt.59.* ***T. Contemplatio.***

Prænauigauimus Lucili vitam, & quemadmodum in mari, vt ait Vergilius noſter, terræque vrbesque recedunt: ſic curſu rapidiſſimi temporis primùm pueritiam abſcondimus, deinde adoleſcentiam,deinde quicquid eſt illud inter iuuenem & ſenem medium,in vtriusque confinio poſitum.Deinde ipſius ſenectutis optimos annos.Nouiſſimè incipit oſtendi publicus finis generis humani. Scopulum eſſe illum putamus? Clementiſſimus portus eſt, aliquando petendus,nunquam recuſandus:in quem ſi quis intra primos annos delatus eſt, non magis queri debet,quàm qui citò nauigauit. Alium enim

(vt ſcis)

(vt ſcis)venti ſegnes ludunt,ac detinet, & tranquillitatis lentiſſimo tædio laſſant: alium pertinax flatus celerrimè perfert.Idem euenire nobis puta: alios vita velociſſimè adduxit quo veniendum erat etiam cunctantibus: alios macerauit,& coxit: quæ, vt ſcis,non ſemper retinenda eſt. Non enim viuere bonum eſt, ſed bene viuere. Itaque ſapiens viuit quantum debet, non quantum poteſt. Videbit vbi victurus ſit, cum quibus, quomodo, quid acturus. Cogitat ſemper qualis vita, non quanta ſit. *Epiſt. 71.*

Quid mutationis periculo exceptum? non terra, non cælum,non totus hic rerum omniũ contextus, quamuis Deo agente ducatur. Non ſemper tenebit hunc ordinem: ſed illum ex hoc curſu aliquis dies deijciet. Certis eunt cuncta temporibus: naſci debent,creſcere,extingui.Quæcunque vides ſupra nos currere, & hæc quibus innixi atque impoſiti ſumus veluti ſolidiſſimis, carpentur,atque deſinent. Nulli non ſenectus ſua eſt:niequalibus iſta ſpatijs, eodem natura demittit; quidquid eſt,non erit,nec peribit, ſed reſoluetur.Nobis ſolui,perire eſt.Proxima enim intuemur,ad vlteriora non proſpicit mens hebes,& quæ ſe corpori addixerit: alioqui fortius finem ſui ſuorumque pateretur, ſi ſperaret omnia illa ſic in vitam mortemque per vices ire, & compoſita diſſolui, diſſoluta componi: alias vrbes deſtruent bella, alias diſſidia, paxque ad inertiam verſa conſumet,& magnis opibus exitioſa res luxus. *Epiſtola 72.*

Simile. Quomodo fabula,ſic vita,non quàm diu, ſed quã bene acta ſit,refert.Nihil ad rem pertinet, quo loco deſinas, quocunque voles deſine: tantùm bonam clauſulam impone. *Epiſt.78.*

Simile. Meliora præteruolant,deteriora ſuccedũt.Quemadmodum ex amphora primùm quod eſt ſynceriſſimum

tum effluit, grauiſſimum quoque turbidumque ſubſidit: ſic in ætate noſtra, quod eſt optimum, primum eſt. Id exhauriri in alijs potius patimur, vt nobis fecem reſeruemus. Inhæreat iſtud animo, & tanquam miſſum oraculo placeat,

Optima quæque dies miſeris mortalibus æui
Prima fugit.

Quare optima? Quia reſtat quod incertum eſt. *T. Iuuentus.* Quare optima? Quia iuuenes poſſumus diſcere, poſſumus facilem animum, & adhuc tractabilem ad meliora conuertere: quia hoc tempus idoneum eſt laboribus, idoneum agitandis per ſtudia ingenijs, & exercendis per opera corporibus. *Epiſtola 109.*

Ad eum tranſeamus qui conſenuit, quantulo vincit infantem? Propone profundi temporis vaſtitatem, & vniuerſum complectere: deinde hoc quod ætatem vocamus humanam, compara immenſo: videbis quàm exiguum ſit, quod optamus, quod extendimus. Ex hoc quantum lachrymæ, quantum ſolicitudines occupant, quantum mors, antequam veniat optata, quantum valetudo, quantum timor, quantum teneri, aut rudes, aut inutiles anni. Dimidium ex hoc edormitur. Adijce labores, luctus, pericula: & intelliges etiam in longiſſima vita, minimũ eſſe quod viuitur. *Epiſt. 100.*

O quanta dementia eſt ſpes longas inchoantium? Emam, ædificabo, credam, exigam, honores geram, tum demum laſſam & plenam ſenectutem in otium referam. Omnia, mihi crede, etiam felicibus dubia ſunt. Nihil ſibi quiſquam de futuro debet promittere. Id quoque quod tenetur, per manus exit, & ipſam quam premimus hóram caſus incidit. Voluitur tempus rata quidem lege: ſed per obſcurũ. Quid autem ad me, an naturæ certum ſit, quod mihi incertum eſt? ad latus mors eſt: quæ, quoniam nun- *T. Fortunæ inconſtantia.*

quam

„ quam cogitatur, niſi aliena, ſubinde nobis ingerun-
„ tur mortalitatis exempla, non diutius quàm dum
„ miramur, hæſura. *Et mox, contra nimium vitæ amo-*
„ *rem, ſic ait*: Inde turpiſſimũ eſt illud Mœcenatis vo-
„ tum, quod & debilitatem non recuſat, & deformita-
„ tem, & nouiſſimè acutam crucem, dum modò inter
Verba ſunt Mœcenatis. hæc mala ſpiritus prorogetur. Debilem facito ma-
nu, debilem pede, debilem coxa, tuber aſtrue gibe-
„ rum, lubricos quate dentes, vita dum ſupereſt, bene
„ eſt. Hanc mihi vel acutam ſi ſubdas crucem, ſuſti-
T. Fortitudo. neo. Quid huic optes niſi Deos faciles? Quid ſibi vult
iſta carminis effœminati turpitudo? quid timoris
„ dementiſſimi pactio? quid tam fœda vitæ com-
„ mendatio? Excutienda vitæ cupido eſt, diſcen-
„ dumque nihil intereſſe, quando patiaris, quod
„ quandoque patiendum eſt. Quàm bene viuas re-
„ ferre, non quamdiu. Sæpe autem in hoc eſſe b[illegible]ne
„ diu. *Epiſt. 102.*

Ad Paulinũ de breuitate vitæ. Maior pars mortalium Pauline de naturæ malig-
nitate conqueritur, quòd in exiguum æui gignimur, quòd hæc tam velociter, tam rapidè dati nobis tem-
poris ſpatia decurrant: adeò vt, exceptis admodum paucis, cæteros in ipſo vitæ apparatu vita deſtituat. Nec huic publico, vt opinantur, malo turba tantùm & imprudens vulgus ingemuit. Clarorum quoque virorum hic affectus querelas euocauit. Inde illa maxima medicorum exclamatio eſt, Vitam breuem eſſe, longam artem. Aiunt animalibus tantum naturam indulſiſſe, vt quina aut dena ſecula edurent: homini in tam multa ac magna genito, tanto celeriorem terminum ſtare. Non exiguum temporis habemus, ſed multum perdimus. Satis longa vita & in maximarum rerum conſummationem largè data eſt, ſi tota bene collocatur. Sed vbi per luxum ac negligentiam defluit, vbi nulli rei bonæ impenditur, vltima demum neceſſitate cogente quam ire non in-

intelleximus, tranſiſſe ſentimus. Ita eſt: non accepimus breuem vitam: ſed fecimus: nec inopes eius, ſed prodigi ſumus. Sicut amplæ & regiæ opes vbi ad malum dominum peruenerunt, momento diſſipantur. At quantumuis modicæ, ſi bono cuſtodi traditæ ſunt, vſu creſcunt: ita ætas noſtra bene diſponenti; multum patet. Quid de rerum natura quærimus? Illa ſe benignè geſſit. Vita, ſi ſcias vti, longa eſt. Alium inſatiabilis tenet auaritia, alium in ſuperuacuis laboribus operoſa ſedulitas: alius vino madet, alius inertia torpet, alium defatigat ex alienis iudicijs ſuſpenſa ſemper ambitio: alium mercandi præceps cupiditas circa omnes terras, omnia maria ſpe lucri ducit. Quoſdam torquet cupido militiæ, nunquam non aut alienis periculis intentos, aut ſuis anxios. Multos aut affectatio alienæ fortunæ, aut ſuæ odium detinuit. Pleroſque nihil certum ſequentes, vaga, & inconſtans, & ſibi diſplicens leuitas, per noua conſilia iactauit. Quibuſdam nihil quo curſum dirigant placet: ſed marcentes oſcitanteſque fata deprehendunt: adeò vt quod apud maximum Poetarū more oraculi dictum eſt, verum eſſe non dubitem: Exigua pars eſt vitæ, quam viuimus. Cæterùm quidem omne ſpatium, non vita, ſed tempus eſt. Vrgentia circunſtant vitia vndique, nec reſurgere, aut in diſpectū veri attollere oculos, ſinunt: ſed immerſos, & in cupiditatibus infixos premunt. Nunquam illis recurrere ad ſe licet: ſed ſi quando aliqua quies fortuitò contingit, veluti profundo mari, in quo poſt ventum quoque volutatio eſt, fluctuantur: nec vnquam illis à cupiditatibus ſuis otium inſtat. De iſtis me putas diſſerere, quorum in confeſſo mala ſunt? Aſpice illos, ad quorum felicitatem concurritur, bonis ſuis effocantur. Quàm multis graues ſunt diuitiæ? Quàm multorum eloquentia quotidiano oſtentandi ingenij ſpatio ſanguinem educit? Quàm

Simile.

T. Corrupti mores.

Simile.

multi continuis voluptatibus pallent? Quàm multis nihil liberi reliquit circũfuſus clientiũ populus? Ille iſtius cultor eſt, iſte illius, ſuus nemo. Deinde, demẽtiſſima quorundã indignatio eſt. Queruntur de ſuperiorum faſtidio, quod ipſos adire volentibus, non vacauerint. Audet quiſquã de alterius ſuperbia queri: qui ſibijpſi nunquam vacat? Ille tamen quiſquis eſt, inſolenti quidem vultu, ſed aliquando reſpexit. Tu non inſpicere te vnquam, non audire dignatus es. Omnia licet quæ vnquam ingenia fulſerunt, in hoc vnum conſentiant, nunquam ſatis hanc humanarum mentium caliginem mirabuntur. Nemo inuenitur qui pecuniam ſuam diuidere velit. Vitam vnuſquiſque quàm multis diſtribuit? Aſtricti ſunt in continendo patrimonio: ſimul ad temporis iacturam ventum eſt, profuſiſſimi in eo, cuius vnius honeſta auaritia eſt. Libet itaque ex ſeniorum turba comprehendere aliquem. Perueniſſe te ad vltimum humanæ ætatis videmus. Centeſimus tibi vel ſupra premitur annus. Agedũ, ad computationem ætatem tuam reuoca. Dic, quãtum ex iſto tempore creditor, quantum amica, quantum reus, quantum cliens abſtulerit, quantum lis vxoria, quantum ſeruorum coertio, quantum officioſa per vrbem diſcurſitatio. Adijce morbos quos manu fecimus, adijce quod & ſine vſu iacuit. Videbis te pauciores annos habere quàm numeras. Repete memoria tecum, quando certior conſilij fueris, quotus quiſque dies vt deſtinaueras, receſſerit: quando tibi vſus tui fuerit, quando in ſtatu ſuo vultus, quando animus intrepidus, quod tibi in tam longo æuo facti operis ſit: quàm multi vitam tuam diripuerint, te non ſentiente quid perderes: quantum vanus dolor, ſtulta lætitia, auida cupiditas, blanda conuerſatio abſtulerit, quàm exiguum tibi de tuo relictum ſit, intelliges te immaturum mori. Quid ergo eſt in cauſa? Tãquam ſem-

T. Cognitio ſui.

T. Tempus.

ſemper victuri, viuitis. Nunquam vobis fragilitas veſtra ſuccurrit. Non obſeruatis quantum temporis tranſierit: velut ex pleno & abundanti perditis: cùm interim fortaſſe ille ipſe alicui vel homini vel rei donatus vltimus dies ſit. Omnia tanquam mortales timetis. Omnia tanquam immortales concupiſcitis. Audies pleroſque dicentes, à quinquageſimo in otium ſecedam, ſexageſimus annus ab officijs me dimittet. Et quem tandem longioris vitæ prędem accipis? Quis iſta ſicuti diſponis ire patietur? Non pudet te ad reliquias vitæ te tibi reſeruare, & id ſolum tempus bonæ mentis deſtinare, quod in nullam rem conferri poſſit? Quàm ſerum eſt tunc viuere incipere, cùm deſinendum eſt. Quæ tam ſtulta mortalitatis obliuio, in quinquageſimum & ſexageſimum annum differre ſana conſilia, & inde velle vitam inchoare, quo pauci perduxerunt? Potentiſſimis & in altum ſublatis hominibus excidere voces videbis, quibus otium optent, laudent, omnibus bonis ſuis præferant. Diuus Auguſtus, cui Dij plura quàm vlli præſtiterunt, non deſijt quietem ſibi precari, vacationem à Repub. petere. Omnis eius ſermo ad hoc ſemper reuolutus eſt, vt ſibi pararet otium. Hinc labores ſuos etiam ſi falsò, dulci tamen oblectabat ſolatio: aliquando ſe victurum ſibi. Tanta viſa eſt res otium, vt illam quia vſu non poterat, cogitatione præſumeret. Qui omnia videbat ex ſe vno pendentia, qui omnibus gentibus fortunam dabat, illum diem lætiſſimus cogitabat, quo magnitudinem ſuã exueret. Hoc votum erat eius, qui voti compotes facere poterat. *Lib. de breuit. vitæ, à 1. vſque ad 5. cap.*

T. Pœnitentia ſera.

T. Otium.

T. Quies.

T. Regum labores.

Inter omnes conuenit nullam rem bene exerceri poſſe ab homine occupato. Non eloquentiam, non liberales diſciplinas, quando diſtrictus animus nihil altius recipit, ſed omnia velut inculcata reſpuit. Ni-

T. Occupatio.

„ hil minus eſt hominis occupati quàm viuere: nulli-
„ us rei difficilior eſt ſcientia. Profeſſores aliarum ar-
„ tium vulgò multique ſunt. Quaſdam verò ex his pu-
„ eri admodum ita percepiſſe viſi ſunt, vt etiam præ-
T.Mors. cipere poſſint. Viuere tota vita diſcendū eſt: & quod
„ magis ſortaſſe miraberis, tota vita diſcendū eſt mo-
„ ri. Tot maximi viri relictis omnibus impedimen-
„ tis, cùm diuitijs, officijs, voluptatibus renuntiaſſent,
„ hoc vnum in extremam vſque ætatem egerūt, vt vi-
„ uere ſcirent. Plures tamen ex his nondum ſe ſcire
T. Tempus. confeſſi, è vita abierunt, ne dum vt iſti ſciant. Mag-
„ ni mihi crede, & ſupra humanos errores eminentis
„ viri eſt, nihil ex ſuo tempore delibare: & ideo vita
„ eius longiſſima eſt, cui quantumcunque patuit, to-
„ tum ipſi vacauit. Nihil inde incultum otioſumque
„ iacuit. Nihil ſub alio fuit: nec enim quicquam repe-
„ rit dignum, quod cum tempore ſuo permutaret, cu-
„ ſtos parciſſimus: itaque ſatis illi fuit. His verò ne-
„ ceſſe eſt defuiſſe, ex quorum vita multum populus
„ tulit. Præcipitat quiſque vitam ſuam, & futuri deſi-
„ derio laborat, præſentium tædio. At ille, qui nullum
„ non tempus in vſus ſuos confert, qui omnes dies
„ tanquam vitam ordinat, nec optat craſtinum, nec ti-
„ met. Non eſt itaque quòd quemquam propter ca-
„ nos aut rugas putes diu vixiſſe. Non ille diu vixit, ſed
„ diu fuit.

Simile. Quid enim illum multum putas nauigaſſe, quem
„ ſæua tēpeſtas à portu exceptum, huc & illuc tulit: ac
„ vicibus ventorum ex diuerſo furentium, per eadem
„ ſpatia in orbem egit? Non ille multum nauigauit,
„ ſed multū iactatus eſt. Mirari ſoleo cū video aliquos
„ tempus petere, & eos qui rogantur facillimos. Illud
„ vterque ſpectat, propter quod tempus petitum eſt,
„ ipſum quidem neuter. Quaſi nihil petitur, quaſi ni-
„ hil datur. Res omnium pretioſiſſima luditur. At eoſ-
„ dem ægros vide, ſi mortis periculum admotum eſt
propius,

Digitized by Google

propius, medicorum genua tangentes: ſi metuunt capitale ſupplicium, omnia ſua, vt viuant, paratos impendere. Tāta in illis diſcordia affectuū eſt. Quod ſi poſſet queādmodum præteritorum annorum cuiuſq; numerus proponi, ſic futurorum: quomodo illi, qui paucos viderent ſupereſſe, trepidarent? quomodo illis parcerent? Atqui facilè eſt, quamuis exiguū, diſpenſare, quod certum eſt. Id debet ſeruari diligentius, quod neſcias, quando deficiat. Ibit quà cœpit ætas, nec curſum ſuum, aut reuocabit, aut ſupprimet: nihil tumultuabitur, nihil admonebit velocitatis ſuæ, tacita labetur. Non illa regitur imperio, nō fauore populi longius procedet. Sicut iuſſa eſt, à primo decurret, nuſquam diuertet, nuſquam remorabitur. Quid fiet? Tu occupatus es, vita feſtinat. Mors interim aderit, cui velis nolis vacādum eſt. Maxima porrò vitæ iactura, dilatio eſt. Illa primū quemque extrahit diem, illa eripit præſentia, dum vlteriora promittit. Maximum viuendi impedimentum eſt, expectatio, quæ pendet ex craſtino. Perdis hodiernum: quod in manu fortunæ poſitum eſt, diſponis: quod in tua, dimittis. Quò ſpectas? quò te extendis? Omnia quæ ventura ſunt, in incerto iacent. Protinus viue: clamat ecce maximus vates, & velut diuino ore inſtinctus, ſalutare carmen canit,

Optima quæque dies miſeris mortalibus æui
Prima fugit.

Quid cunctaris, inquit, quid ceſſas? Niſi occupas, fugiet: cùm occupaueris tamen fugiet. Itaque cum celeritate temporis, vtendi velocitate certandū eſt: velut ex torrente rapido, nec ſemper caſuro, citò hauriendum eſt. Hoc quoque pulcherrimè ad exprobrandum infinitam cogitationem, quod non optimam quanque ætatem, ſed diem dicit. Quid ſecurus & in tanta temporum fuga lentus, menſes tibi & annos & longam ſeriem (vtcunque auiditati tuæ vi-

„ ſum eſt) exporrigis? De die tecum loquitur,& de hoc
„ ipſo fugiente.Nō dubium eſt ergo,quin prima quę-
„ que optima dies fugiat mortalibus miſeris &occu-
patis: quorum pueriles adhuc animos ſenectus opprimit,ad quam imparati,inermesque veniunt. Nihil enim prouiſum eſt,ſubitò in illam,nec opinantes inciderunt. Accedere eam quotidie non ſentiebant.

T. Pœnitentia ſera. Simile.

„ Quemadmodum quos aut ſermo, aut lectio,
„ aut aliqua interior cogitatio iter facientes decipit,
„ & perueniſſe ante ſciunt, quàm appropinquâſſe :ita
„ hoc iter vitæ aſſiduum, & citatiſſimum, quod dor-
„ mientes vigilantesque eodem gradu facimus, occu-
„ patis non apparet,niſi in fine. *Lib. de Breuit. vitæ, à 6.*
„ *vſque ad 9. cap.*

Si velis credere altius veritatem intuentibus,omnibus vita ſupplicium eſt.In hoc profundum inquietumque proiecti mare : alternis æſtibus reciprocum,& modò alleuans nos ſubitis incrementis,modò maioribus damnis deferens, aſſidueque iactans, nunquam ſtabili conſiſtimus loco:pendemus,& fluctuamur,& alter in alterum illidimur, & aliquando naufragium facimus,ſemper timemus. In hoc tam procelloſo & in omnes tempeſtates expoſito mari nauigantibus,nullus portus niſi mortis eſt. *Libro de Conſolat. cap. 28.*

Ad Martiã conſolatio.

Nihil de hodierna die promittitur. Nimis magnam aduocationem dedi.Nihil de hac hora: feſtinandum eſt. Inſtat à tergo mors,iam deficiet te iſte comitatus.Iã contubernia iſta ſublato clamore ſoluentur.Rapina rerũ omnium eſt(miſeri neſcitis) & fuga viuere.Si mortuũ tibi filium doles,eius temporis quo natus eſt,crimen eſt.Mors enim illi naſcenti determinata. In hanc legem datus eſt. Hoc illum fatum ab vtero ſtatim proſecutum eſt. In regnum fortunæ &quidem durum atque inuictum peruenimus, illius arbitrio digna atq; indigna paſſuri,corporibus

nostris

noſtris impotenter, contumelioſè, crudeliter abutetur alios ignibus peruret, vel in pœnam admotis, vel incertis: alios nudos mari iactabit, & luctatos cũ fluctibus, ne in arenam quidem aut littus explodet, ſed in alicuius ventrem immenſæ belluæ detrudet. Alios morborum varijs generibus emaceratos, diu inter vitam mortemque detinebit: vt varia, & libidinoſa, mancipiorumque ſuorum negligens domina, & pœnis & muneribus errabit. Quid opus eſt partes deflere? Tota vita flebilis eſt. Vrgebunt noua incommoda, priuſquam veteribus ſatisfeceris. Moderandum eſt itaque vobis maximè, qui immoderatè fertis, & in multis doloribus humanum pectus diſpenſandum. Quæ demum iſta tuæ publicæque conditionis obliuio eſt? Mortalis nata es, mortales peperiſti, putre ipſa fluidumque corpus, & caſibus morbisque repetita, ſperaſti ex tam imbecilla materia, ſolida & æterna geſtaſſe? Deceſſit filius tuus, id eſt, decurrit ad hunc finem, ad quem, quæ feliciora partu tuo putas, properant. Hæc omnis iſta quæ in foris litigat, in theatris deſidet, in templis precatur turba, diſpari gradu vadit. Et quem diligis, veneraris, & quem deſpicis, vnius exæquat vox Chilonis, *T. Cognitio ſui.* hæc videlicet illis pythicis oraculis aſcripta, Noſce te ipſum. Quid eſt homo? quodlibet quaſſum vas, & *T. Homo.* quodlibet fragile iactatu, non tempeſtate vt diſſiperis eſt opus. Quid eſt homo? Imbecillimum corpus, *T. Nominis deſcriptio.* & fragile, nudum, ſuapte natura inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam proiectum: cùm bene lacertos exercuit, cuiuſlibet feræ pabulum, cuiuſlibet victima: ex infirmis fluidisque contextum, & lineamentis exterioribus nitidum, frigoris, æſtus, & laboris impatiens: ipſo rurſus ſitu & otio iturum in tabem: & ſemper alimenta metuens ſua: quorum modò inopia laborat, modò copia rumpitur; anxiæ ſolicitæque, tutelæ precarij ſpiri-

tus,& malè inhærentis. Miramur in hoc mortem v-nius,qua ſingulis opus eſt. Nunquid enim vt concidat,res magni momenti eſt? Odor illi,ſaporque, & laſſitudo,& vigilia,& humor,& cibus,& ſine quibus viuere non poteſt, mortifera ſunt. Quocunque ſe mouet infirmitatis ſuæ ſtatim conſcium,non omne cælum ferens, aquarum nouitatibus, flatuque non familiaris auræ,& tenuiſſimis cauſſis atque offenſionibus morbidum,putre,caſſum, à fletu vitam auſpicatum. Cæterùm quantos tumultus hoc tam contemptum animal mouet? in quantas cogitationes oblitum conditionis ſuæ venit? Immortalia,æterna volutat animo,& in nepotes pronepotesque diſponit:cùm interim longa conantem eum,mors opprimit,& hoc quod ſenectus vocatur, pauci ſunt circũitus annorum. *Libro de Conſolat. ad Martiam à cap. 10. vſque ad 11.*

Plena & infeſta varijs caſibus vita:à qbus nulli lõga pax,vix inducię ſunt. *Lib. de Conſol. ad Martiã, c.16.*

Comprehende quantum plurimum procedere homini licet:quantum eſt ad breuiſſimum tempus editis,citò ceſſuris loco? De noſtris ætatibus loquor, quas incredibili celeritate conuolui conſtat. Computa vrbium ſæcula, videbis quàm non diu ſteterint, etiam quæ vetuſtate gloriantur. Omnia humana breuia & caduca ſunt: infiniti temporis nullam partem occupantia. Terram hanc cum populis vrbibusque & fluminibus, & ambitu maris puncti loco ponimus,ad vniuerſa referentes. Minorẽ portionem habet ætas noſtra quàm punctum,ſi tempori cõparetur omni,cuius maior eſt menſura quàm mundi: vtpote cùm ille ſemper huius ſpatium toties remetiatur. Quid ergo intereſt id extendere, cuius quantumcunque fuerit incrementum, non multum aberit à nihilo? imò multum eſt quod viuimus, ſi ſatis eſt. Licet nouies centenos percenſeas an-

Simile.

nos,

nos, cùm ad omne tempus demiſeris animum, nulla erit illa longiſſimi breuiſſimique æui differentia, ſi inſpecto quanto quies vixerit ſpatio, comparaueris, tanto non vixerit. In hoc omnes errore verſamur, vt non putemus ad mortem niſi ſenes inclinatosque iam vergere, cùm illò infantia ſtatim & iuuēta omnisque ætas ferat. Vrgent opus ſuum fata, & nobis " ſenſum noſtræ necis auferunt, quoque facilius ob- " repat mors, ſub ipſo vitæ nomine latet. Infantiam " in ſe pueritia conuertit, pueritiam pubertas, iuuentutem ſenectus abſtulit. Incrementa ipſa, ſi bene cō putes, damna ſunt. *Lib. de Conſ. ad Mart. cap. 20.*

Nihil eſt tam fallax quàm vita humana, nihil tam inſidioſum, non mehercule quiſquam eam accepiſſet, niſi daretur inſcijs. Itaque feliciſſimum eſt non " naſci, proximum puto breuitate vitæ defunctos, " citò in integrum reſtitui. *Lib. de Conſ. ad Martiam,* " *cap. 22.*

Quid tu Martia, cùm videres ſenilem in iuuene prudentiam, victorem omnium voluptatum animum, emendatum, carētem vitio, diuitias ſine auaritia, honores ſine ambitione, voluptates ſine luxuria appetentem, diu tibi putabas illū ſoſpitem poſſe contingere? Quicquid ad ſummum venit, ad exitum propè eſt. Eripit ſe auferique ex oculis perfecta virtus. Nec vltimum tempus expectant, quæ in primo maturuerunt. Ignis quo clarior fulſit, citius extinguitur. Viuacior eſt, qui cùm lenta difficiliq; materia commiſſus, fumoque demerſus, ex ſordido lucet: eadem enim detinet cauſa, quæ malignè alit. Sic ingenia quò illuſtriora, breuiora ſunt. Nam vbi incremento locus non eſt, vicinus occaſus eſt. Fabianus ait, quod noſtri quoque parentes viderunt, puerum Romæ fuiſſe, ſtatura ingentis viri: ſed hic citò diſceſſit, & moriturum breui nemo non prudens dixit: Non poterat enim ad illam ætatem peruenire, **Simile.**

quam præceperat. Ita eſt. Indicium eſt imminentis exitij maturitas, & appetit finis, vbi incremẽta conſumpta ſunt. *Lib. de Conſ. ad Martiam cap. 23.*

Multos inueni æquos aduerſus homines, aduerſus Deos neminem. Obiurgamus quotidie fatum. Quare ille in medio curſu raptus eſt? quare ille nõ rapitur? Quare ſenectutem & ſibi & alijs grauem extendit? Vtrum, obſecro te æquius iudicas, te naturæ, an tibi parere naturam? Quid autem intereſt, quàm citò exeas, vnde vtique exeundum eſt? Non vt diu viuamus curandum eſt, ſed vt ſatis. Nam vt diu viuas, fato opus eſt: vt ſatis, animo. Longa eſt vita, ſi plena eſt. Impletur autem cùm animus ſibi bonum ſuum reddidit, & ad ſe poteſtatem ſui „ tranſtulit. Quid illum octoginta anni iuuant, per „ inertiam exacti? Non vixit iſte, ſed in vita mora„ tus eſt: nec ſerò mortuus eſt, ſed diu. Octoginta an„ nis vixit. Intereſt, mortem eius ex quo die nume„ res. At ille obijt viridis, ſed officia boni ciuis, boni „ amici, boni filij executus eſt. In nulla parte ceſſauit, „ licet eius ętas imperfecta ſit, vita perfecta eſt. Octo„ ginta annis vixit imò octoginta annis fuit: niſi „ fortè ſic vixiſſe eum dicis, quomodo dicuntur ar„ bores viuere. Obſecro te mi Lucili, hoc agamus, vt „ quemadmodum pretioſa rerum, ſic vita noſtra, nõ „ pateat multum, ſed multum pendat. Actu illam me„ tiamur, non tempore. Vis ſcire quid inter hunc in„ terſit vegetum contemptoremque fortunæ, functum omnibus vitæ humanæ ſtipendijs, atque in „ ſummum bonum eius euectum: & illum cui multi „ anni tranſmiſſi ſunt? Alter poſt mortem quoque „ eſt, alter ante mortem perijt. Laudemus vtique & in „ numero felicium reponamus eum, cui quantulum„ cunque temporis contigit, bene collocatum eſt. „ Vidit enim veram lucem, non fuit vnus è multis: & „ vixit, & viguit. Nec ideò plures mihi annos accide-

re re-

re recuſauerim: nihil tamen ad beatam vitam de- "
fuiſſe dicam, ſi ſpatium eius inciditur. Non enim *Simile.*
ad eum diem me aptaui, quem vltimum mihi ſpes "
auida promiſerat: ſed nullum non tanquam vltimũ "
aſpexi. Quemadmodum in minori corporis habitu "
poteſt homo eſſe perfectus, ſic & in minore tempo- "
ris modo poteſt eſſe vita perfecta. Aetas inter ex- "
terna eſt. Quandiu ſim, alienum eſt: quamdiu verò vir bonus ſim, meum eſt. Quæris quod ſit ampliſſimum vitæ ſpatium? Vſque ad ſapientiam viuere. Qui ad illam peruenit, attingit non longiſſimum finem, ſed maximum. *Epiſt.94.*

Quotidie eſt deterior, poſterior dies. *Ex Pub.Mi.*

Heu quàm multa pœnitenda incurrunt viuendo diu. *Ex eodem.*

Malè viuũt, qui ſe ſemper victuros putant. *Ex eod.*

Neſcias quid optes, aut quid fugias, ita ludit dies. *Ex eodem.*

O vita miſero longa, felici breuis. *Ex eodem.*

Vide etiam Tit.ſeq.Mors.

Mors.

QVis ſine querela moritur? Quis extremo die dicere audet. Vixi, & quem dederat curſum fortuna, peregi? Quis non recuſans? quis nõ gemens exit? Atque hoc ingrati eſt, non eſſe cõtentum præterito tempore. Semper pauci dies erũt. Quantumcunque eſt, boni conſule. Vt prolongetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: quoniam mora non fit beatior vita, ſed longior. Quanto ſatius eſt gratum aduerſum perceptas voluptates, non aliorum annos computare: ſed ſuos benignè æſtimare, & in lucro ponere? Hoc me dignum iudicauit Deus. Hoc ſatis eſt. Potuit plus: ſed hoc quoque beneficium eſt. *Lib.5.de Benef.cap.17.*

In hoc enim fallimur, quod mortem procul eſſe

con-

conijcimus: magna pars eius iam præterijt: quicquid ætatis retro eſt, mors tenet. Dum differtur vita, tranſcurrit. *Epiſt.1.*

Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars vitæ: & tunc quoque cùm creſcimus, vita decreſcit. Infantiam amiſimus, deinde pueritiam, deinde adoleſcentiam: vſque ad heſternum, quicquid tranſijt temporis, perijt. Hunc ipſum, quem agimus diem, cum morte diuidimus. Quemadmodum clepſydram non extremum ſtillicidium exhaurit, ſed quicquid ante defluxit: ſic vltima hora qua eſſe deſinimus, non ſola mortem facit, ſed ſola conſummat. Tunc ad illam peruenimus, ſed diu venimus. *Epiſtola 24.*

Simile.

Incertum eſt quo loco te mors expectet. Itaque tu illam omni loco expecta. *Epiſt.26.*

Ante ſenectutem curaui vt bene viuerem: in ſenectute, vt bene moriar. Bene autem mori eſt libenter mori. Vt ſatis vixerimus, nec anni nec dies faciunt, ſed animus. *Epiſt.62.*

Citius mori, aut tardius, ad rem non pertinet: bene mori, aut malè, ad rem pertinet: bene autẽ mori, eſt effugere malè viuendi periculum. *Epiſt.71.*

Nemo noſtrum cogitat quandoque ſibi ex hoc domicilio exeundum. Sic veteres inquilinos, indulgentia loci, & conſuetudo etiam inter iniurias detinet. Vis aduerſus hoc corpus liber eſſe? Tanquam migraturus habita: propone tibi quandoque hoc contubernio carendum, fortior eris ad neceſſitatem exeundi. Sed quemadmodum ſuus finis veniet in mentem, omnia ſine fine concupiſcentibus? Nullius rei meditatio tam neceſſaria eſt. Alia enim exercentur fortaſſe in ſuperuacuum: aduerſus paupertatem præparatus eſt animus, permanſere diuitiæ: ad contemptum nos doloris armauimus, nunquam à nobis exegit huius virtutis experimentum integri ac ſani

Simile.

ac ſani felicitas corporis: vt fortiter amiſſorũ deſideria pateremur, præcepimus nobis: omnes quos amabamus ſuperſtites fortuna ſeruauit: huius vnius rei vſum qui exigat dies veniat. *Epiſtola 71.*

Non eſt res magna viuere: omnes ſerui tui viuũt, omnia animalia. Magnum eſt honeſtè mori, prudenter, fortiter. Nónne tibi videbitur ſtultiſſimus omnium, qui fleuerit quòd ante annos mille non vixerat? Aequè ſtultus eſt, qui flet quòd poſt annos mille non viuet. Hæc paria ſunt, non eris, nec fuiſti. Vtrumq; tempus alienum eſt. In hoc punctum coniectus es: quod vt extendas, quouſque extendes? Eò ibis quò omnia eunt. Quid tibi nouum eſt? ad hanc legem natus es, hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc omnibus ante te, hoc omnibus poſt te. Series inuicta & nulla mutabilis ope illigat ac trahit cuncta. Quantus te populus moriturum ſequetur, quantus comitabitur. Fortior, vt opinor, eſſes, ſi multa millia tibi commorerentur. Atqui multa hominum & animalium hoc ipſo momento, quo tu mori dubitas, animam varijs generibus emittunt. Tu autem non putabas te aliquando peruenturum ad id, ad quod ſemper ibas. Nullum ſine exitu iter eſt. *Epiſt. 78.*

Mors inter illa eſt, quæ mala quidem non ſunt, tamen habẽt mali ſpeciem. Sui amor eſt, & permanendi conſeruandique ſe inſita voluntas, atq; aſpernatio diſſolutionis: quia videtur multa nobis bona eripere, & nos ex hac, cui aſſueuimus, rerum copia educere. Illa quoque res morti nos alienat, quod hæc iam nouimus: illa ad quæ tranſituri ſumus, neſcimus qualia ſint: & horremus ignota. Naturalis præterea tenebrarum metus eſt, in quas adductura mors creditur. *Epiſt. 83.*

AEquat omnes cinis, impares naſcimur, pares morimur. Idem de vrbibus, quod de vrbium incolis di-

lis dico. Tam Ardea capta, quàm Roma eſt. Conditor ille iuris humani, non natalibus nos, nec nominum claritate diſtinxit, niſi dum ſumus. Vbi verò ad finem mortalium ventum eſt, diſcede, inquit, ambitio, omnium quæ terram premunt ſeries vna eſt. Ad omnia patienda pares ſumus: Nemo altero fragilior eſt, nemo in craſtinum ſui certior. Alexander Macedonum rex, diſcere Geometriam infelix cœperat: ſciturus quàm puſilla terra eſſet, ex qua minimum occupauerat. Ita dico infelix, ob hoc quod intelligere debebat, falſum ſe gerere cognomen. Quis enim eſſe magnus in puſillo poteſt? *Epiſt. 92.*

Simile. Non videmus quàm multa nos incommoda exagitent, quàm malè nobis conueniat hoc corpus. Nunc de ventre, nunc de capite, nunc de pectore, ac faucibus queritur. Aliâs nerui nos, aliâs pedes vexant. Nunc deiectio, nunc diſtillatio. Aliquando ſupereſt ſanguis, aliquãdo deeſt. Hinc atque illinc tentamur, & expellimur. Hoc euenire ſolet in alieno habitantibus. At nos corpus tam putre ſortiti, nihilominus æterna proponimus: & in quantum poteſt ætas humana protendi, tantum ſpe occupamus, nulla contenti pecunia, nulla potentia. Quid hac re fieri impudentius, quid ſtultius poteſt? Nihil ſatis eſt morituris: imò morientibus. Quotidie enim propius ab vltimo ſtamus, & illò vnde nobis cadẽdum, hora nos omnis impellit. Vide in quanta cæcitate mens noſtra ſit. Hoc quod futurum dico, nunc maximè fit, & pars eius magna iam facta eſt. Nam quod viximus tempus eo loco eſt, quo erat antequã viximus. Erramus autem qui vltimum timemus diem, cùm tantundem in mortem ſinguli conferant. Non ille gradus laſſitudinẽ facit, in quo deficimus, ſed ille profitetur. Ad mortem dies extremus peruenit, accedit omnis. Carpit nos illa, non corripit. Ideo magnus animus, conſcius ſibi melioris naturæ, dat quidem

dem operam, vt in hac ſtatione, qua poſitus eſt, honeſtè ſe atque induſtriè gerat. Cæterū nihil horum, quæ circa ipſum ſunt, ſuum iudicat: ſed vt commodatis vtitur peregrinus & properans. *Epiſt.121.*

Minimum eſt de quo ſoliciriſſimè agitur. Quid enim ad rem pertinet quandiu vites, quod euitare non poſſis? *Epiſt.9.*

Exceſſit filius tuus terminos, intra quos ſeruijt. Excepit illum magna & æterna pax, non paupertatis metu, non diuitiarum cura, non libidinis per voluptatem animos carpentis ſtimulis inceſſitur, non inuidia felicitatis alienæ tangitur, nec ſuæ premitur, nec conuitijs quidem vllis verecundæ aures verberantur: nulla publica clades cōſpicitur, nulla priuata, non ſolicitus futuri pendet ex euentu, ſemper in deteriora dependenti. Tandem ibi conſtitit, vnde nihil eum depellat, vbi nihil terreat. O ignaros malorum ſuorum, quibus non mors vt optimum inuentum naturæ laudatur: quæ ſiue felicitatem includit, ſiue calamitatem repellit, ſiue ſocietatem aut laſſitudinem ſenis terminat, ſiue iuuenile æuum, dum meliora ſperantur, in flore deducit, ſiue pueritiam ante duriores gradus reuocat, omnibus finis, multis remedium, quibuſdam votum, de nullis melius merita, quàm de his ad quos venit antequam inuocaretur. Hæc ſeruitutem inuito domino remittit. Hæc captiuorum cathenas leuat, hæc è carcere educit, quos exire imperium impotēs vetuerat. Hæc exulibus in patriam ſemper animum oculosq; tendentibus, oſtendit, nihil intereſſe in qua terra quis iacet. Hæc vbi res communes fortuna malè diuiſit, & æquo iure genitos, alium alijs donauit, exæquat omnia. Hæc eſt quæ nihil quicquam alieno fecit arbitrio. Hæc eſt in qua nemo humilitatem ſenſit. Hęc eſt quæ nulli paruit. *Et infra.* Cogita quantum boni opportuna mors habeat, quàm multis diutius vixiſſe *Ad Marciam conſolatio.*

vixiſſe

vixiſſe nocuerit. Si Cn.Pompeium, decus iſtius firmamentumque imperij, Neapolis fortuna abſtuliſſet, indubitatus populi Romani princeps exceſſerat. At nūc exigui temporis adiectio, faſtigio illum ſuo depulit. Vidit legiones in conſpectu ſuo cæſas, vidit Aegyptium carnificem, & ſacroſanctum victoribus caput ſatelliti præſtitit, etiamſi incolumis, fuiſſet pœnitentiam ſalutis acturus. Quid enim erat turpius, quàm Pompeium viuere beneficio regis? M.Ciceroſi, eo tempore quo Catilinæ ſicas deuitauit, quibus pariter cum patria petitus eſt, concidiſſet, liberata Repub. conſeruator eius: ſi denique filiæ ſuę funus ſecutus fuiſſet, tunc felix mori potuit. Non vidiſſet ſtrictos in ciuilia capita mucrones, nec diuiſa percuſſoribus occiſorum bona, vt etiam de ſuo perirent, non haſtam conſularia ſpolia vēdentem, nec cædes, nec locata publicè latrocinia, bella, rapinas trium Catilinarum. *Lib. de Conſolatione ad Martiam, cap.19. & 20.*

Lex vniuerſi eſt, quæ iubet naſci, & mori. *Ex Pub. Mim.*

Mori eſt felicis antequam mortem inuocet. *Ex eodem.*

Omnes dies velut vltimus ordinandus eſt. *Ex eod.*

Vide etiam Ti. huic contrarium. Vita.

Tempus.

TVrpiſſima eſt iactura, quæ per negligentiam fit: & ſi volueris attendere, magna vitæ pars elabitur malè agentibus, maxima nihil agentibus. Quem mihi dabis qui aliquod pretium tempori ponat? qui diem æſtimet? qui intelligat ſe quotidie mori? *Epiſt.1.*

Omnia mi Lucili aliena ſunt, tempus tantùm noſtrum eſt. *Epiſt.1.*

Sera parſimonia in fundo eſt. Non enim tantum minimum in imo, ſed peſſimum remanet. *Epiſt.1.*

Diſci-

Diſcipulus eſt prioris, poſterior dies. *Ex Pub. Mi. Vide etiam hac de re T. Vita.*

Felicitas vera & falſa.

T. Cupiditas
T. Auaritia.
T. Ambitio.

NIhil firmi habet, qui in incerta propenſus eſt. Magnis itaque curis exemptus & diſtorquentibus mentem, nihil ſperat aut cupit ſapiens, nec ſe « mittit in dubium, ſuo cōtentus. Nec illum exiſtimes « paruo eſſe contentum, omnia illius ſunt. Non ſic « quemadmodum Alexandri fuerunt: cui quanquam « in littore maris rubri ſteterat, plus deerat, quàm « quà venerat. Illius ne ea quidem erant, quæ tenebat, « aut vicerat: cùm in Oceano Oneſicritus præfectus « claſſibus præmiſſus explorator erraret, & bella « in ignoto mari quæreret, non ſatis apparebat inopem « eſſe, qui extra naturæ terminos arma proferret? « qui ſe in profundum, inexploratum, & immenſum « auiditate cœca prorſus immitteret? Quid intereſt « quòd eripuerit regna, quòd dederit, quantū terrarum « tributo premat? Tantum illi deeſt, quantum « cupit. Nec hoc Alexandri tantùm vitium fuit: quem « per Liberi Herculiſque veſtigia felix temeritas egit: « ſed omniū quos fortuna irritauit implendo. Cyrū, « & Cambyſen, & totum regni Perſici ſtemma percenſe: quem inuenies, cui modum imperij ſatietas fecerit: qui non vitam in aliqua vlterius procedendi cogitatione finierit? Nec id mirum eſt. Quicquid cupiditati contigit, penitus hauritur, & conditur. Nec intereſt quantū in id quod inexplebile eſt, congeras: Vnus eſt ſapiens, cuius omnia ſunt, nec ex difficili tuenda. Non habet mittendos trans maria legatos, nec metanda in ripis hoſtilibus caſtra, non oportunis caſtellis diſponenda præſidia: non opus eſt legione, nec equeſtribus turmis. Quemadmodū Dij immortales regnum inermes regunt: & illis rerum ſuarum ex ædito tranquilloque tutela eſt: ita

hic officia ſua quamuis latiſſimè pateât, ſine tumultu obit. Et omne humanum genus potētiſſimus eius optimusque infra ſe videt. Derideas licet, ingentis ſpiritus res eſt cùm orietem occidentemque luſtraueris animo (quo etiam remota, & ſolitudinibus interclusa penetrantur, cùm tot animalia tantam copiam rerum, quas natura beatiſſimè fundit, aſpexeris) emittere hanc Dei vocem. Hæc omnia mea ſunt. Sic fit, vt nihil cupiat: quia nihil eſt extra omnia. *Lib.7.de Benef. cap.2.& 3.*

Se contentus eſt ſapiens. Hoc mi Lucili perperā plerique interpretantur. Sapientem vndiq; ſubmouent, & intra cutem ſuam cogunt. Diſtinguendum eſt autem, quid & quatenus vox iſta promittat, ſe cōtentus eſt ſapiens ad beatè viuendum, non ad viuendum. Ad hoc enim multis illi rebus opus eſt: ad illud tantùm animo ſano, & erecto, & deſpiciente fortunam. Summum bonum extrinſecus inſtrumēta non quærit: domi colitur: ex ſe totum eſt: incipit fortunæ eſſe ſubiectum, ſi quam partem ſui foris quærit. *Epiſtola 9.*

Huc ergo cogitationes tuæ tendāt, hoc cura, hoc opta, omnia alia vota Deo remiſſurus, vt contentus ſis temetipſo, & ex te naſcentibus bonis. Quæ poteſt eſſe felicitas proprior? Redige te ad parua, ex quibus cadere non poſſis. *Epiſtol. 20.*

T. Paupertas. Panem & aquam natura deſiderat, nemo ad hęc pauper eſt: intra quæ quiſquis deſideriū ſuum clauſit, cum ipſo Ioue de felicitate contendat. *Epiſt.25.*

Si vis eſſe felix, Deos ora, ne quid tibi ex his quæ optantur eueniat. *Epiſt.31.*

Quid eſt ergo in quo erratur? Cùm omnes beatā
" vitam optant, quòd inſtrumēta eius pro ipſa habēt,
" & illam dum petunt, fugiunt. Nam cùm ſumma be-
" atæ vitæ ſit ſolida tranquillitas, & eius inconcuſſa
fiducia, ſolicitudinis colligunt cauſas, & per inſidi-
oſum

ſum iter vitæ non tantùm ferũt ſarcinas, ſed trahunt. *Epiſt.44.*

Si vis vtriq; verborũ ambiguitates diducere, hoc nos doce, beatum eum non eſſe, quem vulgus appellat, ad quem pecunia magna cõfluxit: ſed illum cui bonũ omne in animo eſt, erectum, & excelſum, & mirabilia calcãtem. Qui neminẽ videt, cum quo ſe cõmutatum vellet: qui hominem ea ſola parte æſtimat, qua homo eſt: qui natura magiſtra vtitur, ad illius leges componitur: ſic viuit, quomodo illa præſcripſit: cui bona ſua nulla vis excutit: qui mala in bonum vertit: certus iudicij, inconcuſſus, intrepidus: quem aliqua vis mouet, nulla perturbat, quẽ fortuna, cùm in eum quod habuit telum nocentiſſimum vi maxima intorſit, pungit, non vulnerat: & hoc raro. *Epiſt.45.*

Sapiẽs ille eſt, qui plenus gaudio, hilaris, & placidus, incõcuſſus cum dijs ex pari viuit. Hoc ergo cogita, hunc eſſe ſapientiæ effectũ, hanc gaudij qualitatem. Talis eſt ſapientis animus qualis mundi ſtatus ſuper Lunã: ſemper illic ſerenũ eſt. *Epiſt.60.* *T. Sapiens.* *Simile.* *T. Trãquillitas.*

Apud Epicurũ duo bona ſunt, ex quibus ſummũ illud beatumque componitur: vt corpus ſine dolore ſit, animus ſine perturbatione. *Epiſt.67.*

Xenocrates & Speuſippus putant beatum vel ſola virtute fieri poſſe: non tamen vnum bonum eſſe, quod honeſtũ eſt. Epicurus quoque iudicat eum qui virtutẽ habeat, beatũ eſſe, ſed ipſam virtutẽ nõ ſatis eſſe ad beatam vitam: quia beatum efficiat voluptas, quæ ex virtute eſt, non ipſa virtus. Inepta diſtinctio. Idem enim negat nunquam virtutem eſſe ſine voluptate: ita, ſi ei iuncta ſemper eſt, atque inſeparabilis, & ſola ſatis eſt. *Epiſt.86.*

Quis ſit ſummi boni locus, quæris? Animus: hic niſi purus ac ſanctus eſt, Deum non capit. *Epiſt. 88.*

Puto inter me teque conueniat, externa corpori

acquiri, corpus in honorem animi coli: in animo eſſe partes mixtas, per quas mouemur, alimurque, propter ipſum principale nobis datas. In hoc principali aliquid irrationale eſt,& rationale. Illud huic ſeruit. Hoc vnũ eſt, quod aliò nõ refertur, ſed omnia ad ſe perfert. Nam illa quoq; diuina ratio omnibus præpoſita eſt: ipſa ſub nullo eſt. Et hæc autẽ noſtra eadem eſt: quia ex illa eſt. Si de hoc inter nos conuenit, ſequitur vt de illo quoq; conueniat, in hoc vno poſitam eſſe beatam vitã, vt in nobis ratio perfecta ſit. Quid eſt beata vita? Securitas & perpetua tranquillitas. Hanc dabit animi magnitudo, dabit conſtantia bene iudicati tenax. Ad hoc quomodo peruenitur? Si veritas tota perſpecta eſt: ſi ſeruatus eſt in rebus gerendis ordo, modus, decor, & innoxia voluntas, aut benigna, intenta rationi, nec vnquam ab iſta recedens, amabilis ſimul mirabilisq;. Deniq; vt
„ breuiter tibi formulam deſcribam. Talis animus ſa-
„ pientis eſſe viri debet, qualis Deũ deceat. Quid poteſt deſiderare is, cui omnia honeſta contingant? Nam ſi poſſunt aliquid non honeſta conferre ad optimum ſtatum, in his erit beata vita, ſine quibus non eſt. Et quid ſtultius, turpiusve, q̃ bonum rationalis animi, ex irrationalibus nectere? Quidam tamen augeri ſummũ bonũ iudicant, quia parum plenum ſit fortuitis repugnantibus. Antipater quoque inter magnos ſectæ huius auctores, aliquid ſe tribuere dicit externis, ſed exiguum admodum. Vides autem quale ſit, Sole te non eſſe contentum, niſi aliquis igniculus alluxerit? Quid poteſt in hac claritate Solis habere ſcintilla momentum? Si non es ſola honeſtate contentus, neceſſe eſt, aut quietem adijci velis, aut voluptatem. Horum alterum vtcunq; recipi poteſt. Vacat enim animus moleſtia, liber ad conſpectum vniuerſi, nihilque illum auocat à contemplatione naturæ. Alterum illud voluptas bonum

Simile.

num pecoris eſt. Adijciemus rationali irrationale, " honeſto inhoneſtum. Quid ergo dubitatis dicere, " *T. Voluptas.* bene eſſe homini, ſi palato bene eſt? Et hunc tu non " dico inter viros numeras, ſed inter homines, cuius " ſummum bonum ſaporibus, ac coloribus, ac ſonis " conſtat? Excedat ex hoc animalium numero pul- " cherrimo, ac dijs ſecundo: mutis aggregetur animal " pabulo lætum. Irrationalis pars animi duas habet " partes: alterā animoſam, ambitioſam, impotentē, " poſitam in affectionibus: alteram humilem, langui- " dam, voluptatibus deditam. Illam effrenatam, me- " liorem tamen, certè fortiorem ac digniorem, viro " reliquerunt. Hanc neceſſariam beatæ vitæ putaue- " runt, inermem, & abiectam. Huic rationem ſeruire " iuſſerunt, & fecerunt animalis generoſiſſimi bonū, demiſſum & ignobile. Præterea mixtum, portentoſumque, & ex diuerſis animalium congruentibus membris. Nam vt ait Vergilius noſter in Scylla:

Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus, poſtrema immani corpore piſtrix
Delphinum caudas vtero commiſſa luporum.

Huic tamen Scyllæ, fera animalia iuncta ſunt, horrenda, velocia: at iſti ſapientiam ex quibuſdam compoſuêre portentis. Prima hominis pars, eſt ipſa virtus. Huic committitur inutilis caro & fluida, & receptandis tantùm cibis habilis, vt ait Poſidonius. Virtus illa diuina, in lubricum deſinit, & ſuperioribus eius partibus venerandis atque cæleſtibus, animal iners atque marcidum attexitur. *Epiſt. 93.*

Quid ergo inquit ſapiens: Non eſt beatior qui diutius vixerit: quem nullus auocauit dolor, quàm ille qui cum mala fortuna ſæpe luctatus eſt? Reſponde mihi. Nunquid & melior eſt & honeſtior? Si hæc non ſunt, nec beatior quidē eſt. Rectius viuat oportet, vt beatius viuat: ſi rectius non poteſt, ne beatius quidem. Quid porrò, non æquè incredibile vi-

detur aliquem in ſummis cruciatibus poſitum, dicere, beatus ſum? Atqui hęc vox in ipſa officina voluptatis eſt audita. Beatiſſimũ, inquit, hũc & vltimum diem ago Epicurus, cùm illum hinc vrinæ difficultas torqueret, hinc inſanabilis exulcerati dolor ventris. Quare ergo incredibilia ſunt iſta apud eos, qui virtutem colunt, cùm apud eos quoque reperiantur, apud quos voluptas imperauit? *Epiſt.93.*

T. Anima. Si cui virtus animuſque in corpore præſens, hic Deos æquat: illò tendit originis ſui memor. Nemo improbè eò conatur aſcendere, vnde deſcenderat. Quid eſt autem, cur non exiſtimes in eo diuini aliquid exiſtere, qui Dei pars eſt. Totum hoc quo continemur, & vnum eſt, & Deus, & ſocij eius ſumus, & membra. Capax eſt noſter animus: perfertur illò, ſi vitia non deprimant. Quemadmodum corporum noſtrorum habitus erigitur, & ſpectat in cælum: ita animus, cui in quantum vult, licet porrigi: in hoc à natura rerum formatus eſt, vt paria Dijs velit, & ſe in ſpatium ſuum extendat. Nam ſi aliena vi ad ſumma niteretur, magnus erat labor ire in cælũ. Redit, cùm hoc iter, ad quod natus eſt, vadit audacter, & contemptor omnium, nec ad pecuniam reſpicit: aurum argentumque (illis, in quibus iacuêre, tenebris digniſſima) non hoc æſtimat ſplendore, quo imperitorum verberant oculos, & auerterunt à cælo, ex quo illa ſecreuit cupiditas noſtra & effodit. Scit, inquam, aliubi poſitas eſſe diuitias, quam quò congeruntur, animum impleri debere, non arcam. Hunc imponere dominio omnium rerum licet: hũc in poſſeſſionem rerum naturæ inducere, vt ſuarum poſſeſſionum orientis occidentiſque terminus fiat, Deorumque ritu cuncta poſſideat, cùm opibus ſuis diuites supernè deſpiciat, quorum nemo tam lætus eſt ſuo, quàm triſtis alieno. Cùm ſe in hanc ſublimitatem tulit, corporis quoque velut oneris neceſ-

ſarij

ſarij nõ amator, ſed procurator eſt: nec ſe illi, cui impoſitus eſt, ſubijcit. Nemo liber eſt qui corpori ſeruit. Nam vt alios dominos, quos nimia pro illo ſollicitudo inuenit, trãſeas, ipſius moroſum imperium delicatumque eſt. Ab hoc modò æquo animo exit, modò magno proſilit, nec quis deinde reliquijs eius futurus ſit exitus, quærit. Sed vt ex barba capillos detonſos negligimus: ita ille diuinus animus egreſſurus hominem, quo acceptaculum ſuum conferatur, ignis illud exurat, an feræ diſtrahant, an terra contegat, non magis ad ſe iudicat pertinere, quàm ſecundas ad editum infantem. *Epiſt.93.* *T. Libertas.* *Simile.* *Simile.*

Neceſſarium eſt admoneri, & habere aliquem aduocatum bonæ mentis, eque tanto fremitu, tumultuque falſorum, vnam denique audire vocem. Quæ erit illa vox? Ea ſcilicet, quæ tibi tantis clamoribus ambitioſis exurdato, ſalubria inſuſurret verba: quæ dicat, Non eſt quòd inuideas iſtis, quos magnos felicesque populus vocat. Non eſt quòd tibi compoſitæ mentis habitum & ſanitatem plauſus excutiat. Non eſt quòd tibi tranquillitatis ſuæ faſtidium faciat ille ſub illis facibus, & purpura cultus. Non eſt quòd feliciorem eum iudices, cui ſubmouetur, quàm te, quem lector ſemita deijcit. Si vis exercere tibi vtile, nulli autem graue imperium, ſubmoue vitia. *Epiſt.93.* *T. Felicitas falſa.*

Diuitiæ ſunt magnæ: ad legem naturæ compoſita paupertas. Res inquieta opulentorum felicitas eſt: ipſo ſe exagitat, mouet cerebrum, non vno modo grauis. Alios in alio irritat, alios impotentia: illos inflat, alios mollit. Horum qui felices vocãtur, hilaritas ficta eſt: hic enim grauis & ſub purpura lucet: nõ palam triſtitia eſt: eo quidem grauior, quòd non licet palam eſſe miſeros: ſed inter ærumnas cor ipſum exedentes, neceſſe eſt agere felicem. *Lib. 1. de paupertate.* *T. Sup.*

Felix eſt,non qui aliis videtur eſſe, ſed qui ſibi. Vide autem quàm domi ſit iſta felicitas rara. *Lib. de Remed. Fortuit.*

Initium libri de vita beata ad Gallionem fratrem.

Viuere, Gallio frater, omnes beatè volunt: ſed ad peruidendum quid ſit, quod beatam vitam efficiat, caligant. Adeoque non eſt facile conſequi beatam vitam, vt ab ea quiſq; eo longius recedat, quo ad illam concitatius fertur. Si via lapſus eſt, quæ in contrarium ducit, ipſa velocitas maioris interualli cauſa ſit. Proponendum eſt itaque primum, quid ſit quod appetamus. Tunc circunſpiciendum eſt, quà contendere illò celerrimè poſſimus. Quandiu quidem paſſim vagamur, non ducem ſecuti, ſed fremitum & clamorem diſſonum in diuerſa vocantium, conteritur vita inter errores, breuis etiam ſi dies noctesque bonæ menti laboremus. Decernatur itaque & quò tendamus, & quà, non ſine perito aliquo, cui explorata ſint ea, in quæ procedimus. Quoniam quidem non eadem hic, quæ in cæteris peregrinationibus conditio eſt. In illis comprehenſus aliquis limes, & interrogati incolæ non patiuntur errare. At hic tritiſſima quæque via & celeberrima maximè decipit. *Lib. de vita beata, cap. 1.*

T. Felicitas falſa.

" Vides tu iſtos qui eloquentiam laudant, qui opes
" ſequuntur, qui gratiæ adulantur, qui potentiam extollunt? Omnes aut ſunt hoſtes, aut (quod in æquo eſt) eſſe poſſunt. Quàm magnus mirantium, tam
" magnus inuidentium populus eſt. Quin potius quæ-
" ro aliquid vſu bonum quod ſentiã, non quod oſten-
" dam. Iſta quæ ſpectantur, ad quæ conſiſtitur, quæ
" alter alteri ſtupens monſtrat, foris nitent, introrſus miſera ſunt. Quæramus aliquid non in ſpeciem bonum, ſed in ſolidum, & æquale, & à ſecretiore parte formoſius. Hoc eruamus. Nec longè poſitum eſt: inuenitur. *Et paulo poſt:* Interim quod inter omnes

Stoicos conuenit, rerum naturæ aſſentior: Ab illa non deerrare, & ad illius legem exemplumque formari, ſapientia eſt. Beata eſt ergo vita conueniens naturæ ſuæ: quæ non aliter contingere poteſt, quàm ſi primùm ſana mens eſt, & in perpetua poſſeſſione ſanitatis ſuæ. Poteſt aliter quoque definiri bonum noſtrum, id eſt, eadem ſententia, non iiſdem comprehendi verbis. Libet itaque definire, vt beatum dicamus hominem illum, cui nullum bonum malumque ſit, niſi bonus malusque animus. Honeſti cultor, virtute contentus, quem non extollunt fortuita, nec frangunt: qui nullum maius bonum eo, quod ſibi ipſe dare poteſt, nouerit; cui vera voluptas erit, voluptatum contemptio.

Licet, ſi euagari velis, idem in aliam ac aliam faciem, ſalua & integra poteſtate, transferre. Quid enim prohibet nos beatam vitam dicere, liberum animũ & erectum, & interritum, ac ſtabilem, extra metum, extra cupiditatem poſitum? Cui vnum bonum ſit honeſtas, vnum malum turpitudo? Cætera vilis turba rerum, nec detrahens quicquam beatæ vitæ, nec adijciens, ſine auctu ac detrimento ſummi boni veniens, ac recedens. Hunc ita fundatum, neceſſe eſt, velit nolit, ſequatur hilaritas continua, & lętitia alta, ac ex alto veniens, vt quæ ſuis gaudeat, ne maiora domeſticis cupiat. Quidni iſta penſet bene cum minutis, & friuolis, & non perſeuerantibus corpuſculi motibus? Quo die infra voluptatem fuerit, & infra dolorem erit. Vides autem quàm malam & noxiam ſeruitutem ſeruiturus ſit, quem voluptates doloresque incertiſſima dominia impotentiſſimaque alternis poſſidebunt? Ergo exeundum ad libertatem eſt. Hanc non alia res tribuit, quàm fortunæ negligentia. Tum illud oritur inæſtimabile bonum, quies mentis in tuto collocatæ, & ſublimitas, expulſiſque terroribus ex cognitione veri, gaudium grande

& immotum : comitaſque & diffuſio animi, quibus delectabitur, non vt bonis, ſed vt ex bono ſuo ortis.

» Quoniam liberaliter agere cœpi, poteſt beatus di-
» ci, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis. Quo-
» niam & ſaxa timore & triſtitia carent, nec minus pecudes: non ideo tamen quiſque felicia dixerit, quibus non eſt felicitatis intellectus. Eodem loco pone homines, quos in numerum pecorum & animalium redegit hebes natura & ignoratio ſui. Nihil intereſt inter hos & illa. Quoniam illis nulla ratio eſt, his praua & malo ſuo atque in peruerſum ſolers. Beatus enim nemo dici poteſt extra veritatem proiectus. Beata ergo vita eſt, in recto certoque iudicio ſtabilita, & immutabilis. Beatus eſt ergo iudicij rectus. Beatus eſt præſentibus (qualiacunque ſunt) contentus, amicuſque rebus ſuis. *Libro de Vita bea. à 2. vſque ad 6. cap.*

Eſt quæſtus magnus pietas cũ ſufficientia, hoc eſt, animus ſua ſorte contentus. Ad Timot. 1.

T. Virtus.

Audacter licet profitearis, ſummum bonum eſſe animi concordiam. Virtutes enim ibi eſſe debebũt, vbi conſenſus ac vnitas erit: diſſident vitia. Sed tu quoque, inquis, virtutem non ob aliud colis, quàm quia aliquam ex illa ſperas voluptatem. Primum nõ ſi voluptatem præſtatura virtus eſt, ideo propter hãc
» petitur. Non enim hanc præſtat, ſed & hanc. Nec hu-
» ic laborat, ſed labor eius quamuis aliud petat, hoc quoque aſſequetur. Sicut in aruo, quod ſegeti pro-

Simile.

» ſciſſum eſt, aliqui flores internaſcuntur, non tamen
» huic herbulæ, quamuis delectet oculos, tantum ope-
» ris inſumptum eſt: aliud fuit ſerenti propoſitum:
» hoc ſuperuenit. Sic voluptas non eſt merces, nec cau-
» ſa virtutis, ſed acceſſio. Nec quia delectat, placet: ſed
» quia placet, delectat. Summum bonum in ipſo iudi-
» cio eſt & habitu optimæ mentis: quæ cùm impleuit, & finibus ſe ſuis cinxit, conſummatum eſt ſum-
» mum bonum, nec quicquam amplius deſiderat. Nihil

hil eſt extra totum,non magis quàm vltra finem. Itaque erras,cùm interrogas, quid ſit illud, propter quod virtutem petam. Quæris enim aliquid ſupra ſummum bonum, interrogans, quid petam extra virtutem ipſam,Nihil enim habet melius: ipſa pretium ſui eſt.An hoc parum magnum eſt? Cùm tibi dicam,ſummum bonum eſt,infrangibilis animi rigor,& prouidentia,ſubtilitas,ſanitas, & libertas,cõcordia,& decor: aliquid etiamnum exigis maius,ad quod iſta referantur? Quid mihi voluptatem nominas? Hominis bonum quæro,non ventris,qui pecudibus ac belluis laxior eſt. *Et paulò poſt*: Tu voluptatem complecteris,ego compeſco. Tu voluptate frueris,ego vtor. Tu illam ſummum bonum putas, ego nec bonum. Tu omnia voluptatis cauſa facis, ego nihil.Cùm dico me nihil voluptatis cauſa facere,de illo loquor ſapiente,cui ſoli concedis voluptatem.Non voco autem ſapientem,ſupra quem quicquam eſt,nedum voluptas. Atqui ab hac occupatus, quomodo reſiſtet labori,ac periculo,egeſtati, & tot humanam vitam circumſtrepentibus minis? Quomodo conſpectum mortis,quomodo doloris feret? quomodo mundi fragores, & acerrimorum hoſtium,tam molli aduerſario victus? Quidquid voluptas ſuaſerit,faciet. Aſpice Nomentanum, & Aſpicium,terrarum ac maris(vt iſti vocant)bona conquirentes, & ſuper menſam recognoſcentes omnium generum animalia.Vide hos eoſdem è lectis ſuis ſpectantes popinam ſuam: aures vocum ſono,ſpectaculis oculos,ſaporibus palatum ſuum delectantes: mollibus lenibusque fomentis totum laceſſitur eorum corpus. Et ne nares interim ceſſent, odoribus varijs inficitur locus ipſe, in quo luxuriæ parentatur. At contra ſapientium remiſſæ voluptates, & modeſtæ,ac penè languidæ ſunt, compreſſæque, & vix notabiles;vt quæ neque accerſitæ veniant, nec

quam-

T. Voluptas.

" quamuis per ſe acceſſerint, in honore ſint, nec vl-
" lo gaudio percipientium exceptæ. Miſcent enim
" illas,& interponunt vitæ: vt ludum iocumque inter
" ſeria. Deſinant ergo inconuenientia iungere,& vir-
" tuti voluptatem implicare: per quod vitium peſſi-
" mis quibusque adulantur. Ille effuſus in voluptates,
" atque vagabundus ſemper ac ebrius: quia ſcit ſe cum
" voluptate viuere, credit & cum virtute, audit enim
" voluptatem à virtute ſeparari non poſſe. Deinde vitijs ſuis ſapientiam inſcribit: & abſcondenda profitetur. Ita non ab Epicuro impulſi luxuriantur, ſed vitijs dediti luxuriam ſuam in philoſophiæ ſinu abſconderunt,& eò concurrunt, vbi audiant laudari voluptatem: & ad nomen ipſum aduolant: quærentes libidinibus ſuis patrocinium aliquod ac velamentum. Itaque, quod vnum habebant in malis bonum, perdunt, peccandi verecundiam. Laudant etenim ea, quibus erubeſcant,& vitio gloriantur. Ideoque ne reſurgere quidem adoleſcentiæ licet, cùm honeſtus turpi deſidiæ titulus acceſſit. *Lib. de vita beata, à 19. vſque ad 22. cap.*

Quid prohibet in vnum virtutem voluptatemque confundi,& ita effici ſummum bonum, vt idem & honeſtum & iucundum ſit? Quia pars honeſti non poteſt eſſe niſi honeſtum. Nec ſummum bonum habebit ſynceritatem ſuam, ſi aliquid in ſe viderit diſſimile meliori. Nec gaudium quidem, quod ex virtute oritur, quamuis bonum ſit, abſoluti tamen boni pars eſt, non magis quàm lætitiæ tranquillitas, quamuis ex pulcherrimis cauſis naſcantur. Sunt enim iſta bona, ſed conſequentia ſummum bonum,
T. Voluptas. non cõſummantia. Qui verò voluptatis virtutisque
" ſocietatem facit, libertatem illam (qua nihil pretio-
" ſius eſt) inuictam ſub iugum mittit. Nam (quæ ma-
" xima ſeruitus eſt) incipit illi opus eſſe fortuna. Se-
" quitur vita anxia, ſuſpicioſa, trepida, caſuum patiens.

ens. Non das virtuti fundamentum graue, immobile: ſed iubes illam in loco volubili ſtare. Quid autem tam volubile eſt, quàm fortuitorum expectatio, & corporis, rerumque corpus afficientium varietas? Quomodo hic poteſt Deo parere, & quicquid euenit bono animo excipere, nec de fato queri, caſuum ſuorum benignus interpres, ſi ad voluptatum dolorumque punctiunculas concitatur? Sed nec patriæ quidem bonus tutor aut vindex eſt, nec amicorum propugnator, ſi ad voluptates verget. Illò ergo ſummum bonum aſcendit, vnde nulla vi detrahitur: quò nec dolori, nec ſpei, nec timori ſit aditus, nec vlli rei, quæ deterius ſummi boni ius faciat. Aſcendere autem illò ſola virtus poteſt. Illius gradu cliuus iſte frangendus eſt. Illa fortiter ſtabit, & quicquid euenerit feret: non patiens tantùm, ſed etiam volens, omnemque temporum difficultatem ſciet legem eſſe naturę. Et, vt bonus miles, feret vulnera, enumerabit cicatrices, & tranſuerberatus telis, moriens amabit eum, pro quo cadet, imperatorem. Habebit in animo illud vetus præceptum: Deum ſequere. Quiſquis autem queritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & inuitus rapitur ad iuſſa nihilominus. Quæ autem dementia eſt, potius trahi, quàm ſequi? Tam mehercule quàm ſtultitia & ignorantia conditionis ſuæ, dolere, quòd aliquid tibi incidit durius: aut mirari, vel indignè ferre ea, quæ tam bonis accidunt, quàm malis. Morbos dico, funera, debilitates, & cætera ex tranſuerſo in vitam humanam incurrentia. Quicquid ex vniuerſi conſtitutione patiendum eſt, magno niſu eripiatur animo. Ad hoc ſacramentum adacti ſumus, ferre mortalia: nec perturbari his, quæ vitare noſtræ poteſtatis non eſt. In regno nati ſumus, Deo parere libertas eſt. Ergo in virtute poſita eſt vera felicitas. Quid hæc tibi ſuadebit?

T. Virtut. *T. Virtut.*

» bit? Ne quid aut bonum, aut malum exiſtimes, quod » nec virtute, nec malitia continget. Deinde vt ſis im- » mobilis contra malum ex bono, vt quà fas eſt, De- » um effingas. Quid tibi pro hac expeditione promit- » titur? Ingentia & æqua diuinis. Nihil cogeris, nullo » indigebis, liber eris, tutus, indemnis, nihil fruſtra » tentabis, nihil prohiberis. Omnia tibi ex ſententia » cedent. Nihil aduerſum accidet. Nihil contra opini- » onem ac voluntatem. Quid ergo? Virtus ad viuen- » dum beatè ſufficit, perfecta illa & diuina? Quidni » ſufficiat? imò ſuperfluit. Quid enim deeſſe poteſt » extra deſiderium omnium poſito? quid extrinſecus » opus eſt ei, qui omnia ſua in ſe collegit? *Libro de vi-* » *ta beata, à 15. vſque ad 16.*

T. Contemptus terrenorum.

Mihi crede, is beatior eſt, cui fortuna ſuperuacua eſt, quam is, cui parta eſt. Omnia iſta bona, quæ nos ſpecioſa ſed fallaci voluptate delectant, pecunia, di- » gnitas, potentia, aliaque complura, ad quæ generis » humani cæca cupiditas obſtupeſcit, cum labore poſ- » ſidentur, cum inuidia conſpiciuntur: eosque ipſos, » quos exornant, premunt: plus minantur quàm pro- » ſunt. Lubrica & incerta ſunt: nunquam bene tenen- » tur: nam vt nihil de tempore futuro timeatur, ipſa » tamen magnæ felicitatis tutela ſolicita eſt. *Libro de Conſol. c. 28.*

Nulla eſt tam bona felicitas, de qua nihil queri poſſis. *Ex Publ. Mi.*

Nondum felix es, ſi nondum te turba deridet. *Ex eodem.*

Si vis beatus eſſe, cogita hoc primùm, contemnere & contemni. *Ex eodem.*

Vide etiam T. Tranquillitas animi. T. Diuitiæ. T. Paupertas. T. Voluptas. T. Luxus: in his enim locis multa de falſa felicitate inuenies.

Beatarum mentium felicitas.

Veni-

VEniet qui te reuelet dies, & ex contubernio fœdi, ac olidi ventris educat. Hinc nunc quoque tu quantum potes ſubuola, ab alijs, niſi quæ neceſſariò cohærebũt, alienus. Iam hinc altius aliquid ſublimiusque cogita intra te, quando naturæ tibi arcana retegentur, diſcutietur iſta caligo, & lux vndique clara percutiet. Imaginare tecum, quantus ille ſit fulgor, tot ſyderibus inter ſe lumen miſcentibus. Nulla ſerenum vmbra turbabit, æqualiter ſplendebit omnis cæli latus. Dies & nox, aeris infimi vices ſunt. Tunc in tenebris vixiſſe dices, cùm totam lucem totus aſpexeris: quam nunc per anguſtiſſimas oculorum vias obſcurè intueris: & tamen admiraris iam procul. Quid tibi videbitur diuina lux, cùm illam ſuo loco videris? Hæc cogitatio nihil ſordidum animo ſubſidere ſinit, nihil humile, nihil crudele. Deos omnium rerum eſſe teſtes ait. Illis nos approbari, illis in futurum parari iubet, & æternitatem proponere: quam qui mente concepit, nullos horret exercitus, non terretur tuba, nullis ad timorem minis agitur. Quam qui mente teneat, quid mori expauet? *Epiſtola 103.*

T. Animæ immortalit.

F I N I S.

ALTER TOMVS.

COLLECTANEORVM MORALIS PHILOſophię, qui ſelectiſsimas Sententias ex omnibus opuſculis moralibus Plutarchi excerptas, & per communes Locos digeſtas, continet.

PRIMA CLASSIS, IN QVA ponuntur Tituli ad diuerſa genera ſtatuum, & perſonarum ſpectantes.

DEVS.

VNVS autē Rex & princeps Deus eſt, principium, medium, ac finem vniuerſi tenens: qui via recta pergit, & ſecundùm naturam cūcta circuit: quem iuſtitia ſequitur, omnium vltrix, qui diuinam legem deſeruerint, qua in omnes homines tanquam ciues, natura ipſa dictante, vtimur. *Libro de exilio.*

I. Dei iuſtitia.

Offenditur Deus his, qui tonitrua, fulmina, radiorum iaculationes imitantur: delectatur autem his, qui ſuam æmulãtes virtutem, ſemet in honeſtate, & humanitate reddunt adſimiles: atque hos in maius prouehit, impertiens ſuam æquitatem, iuſtitiam, veritatem, ac manſuetudinem. Quibus rebus nihil eſt diuinius, neque ignis, neque lux, nec ſolis curſus, nec exortus & occaſus aſtrorum, nec ipſa æternitas, aut immortalitas. Non enim felix eſt Deus vitę ſpatio, ſed eò quod eſt princeps virtutis. *Libro de doctrina principum.*

Quaratione ſit Deus imitandus.

T. Virtus.

Dei prouidentia & iuſtitia.

QVemadmodum hyænæ fel, phocæque coagulum, ac feræ aliæ quàm plurimæ aliquid ſalubre, ægritudinibusque humanis vtile in ſe continet: ita quibuſdam, qui freno animaduerſioneque indigere videntur, Deus amaritudinem quandam tyranni inexorabilem, vel ſæuam principis cuiuſdam aſperitatem immittit: nec prius ab afflictione ac perturbatione deſiſtit, quàm ægritudinem omnem expulerit, penitusque morbum purgauerit. Tale Acragantinis Phalaris, Romanis verò Marius erat pharmacum: Sicyonijs quoque palam Deus prædixit, flagellatoribus indigere ciuitatem. *Libr. de ſera Num. vind.*

Simile.

T. Rex.

T. Pœna.

Quemadmodum imperitus, medici conſiderationem cur ægrotum non pridem, ſed poſtea inciderit, ſiue heri non hodie lauerit, conijcere haud poteſt: ita & de Deo firmũ quid certumve aſſerere, non eſt hominis officium: præter hoc ſolùm, quod ipſe tempus optimè nouit, quo malitiæ medicinam adhiberi conueniat, ac tanquam pharmacum vnicuique præbeat ſupplicium: quamuis non magnitudine, menſur aque æquali, ſeu tempore vno eodemve omnibus pariter medeatur delictis. Quod verò animæ medicina, quæ ius ac iuſtitia appellatur, omni-

Simile.

um aliarum ſit artium maxima,inter multos alios Pindarus quoque teſtatur,qui optimum appellat artificem,gubernatorem , & dominum rerum omnium Deum, vtpote verè iuſtitiæ factorem & creatorem,cui ſoli definire conueniat,quando, quomodo, ac quousque ſceleſtorum vnuſquiſque plecti debeat.

Deus imitandus.

Et paulo poſt: Primùm, inquit,conſiderate, quòd ex Platonis ſententia omnium bonorum ſeſe Deus in medium conſtituit exemplar ; vt humana virtus, quum illi admodum conformis eſſet,haberet quem imitaretur,totiſque ſequeretur viribus. Etenim rerum omnium natura confuſa cùm eſſet, hoc ſortita eſt principium,vt ſimilitudine ac cognatione quadam diuinæ virtutis & idææ transformaretur, fieretque mundus. Aſpectu cuius vir ille naturam quoque noſtram attolli aſſerit,vt rerum, quæ ſub cælo feruntur,admirandarum contemplatione, animus

T. Contemplatio.

" decora & ordinata eligere & amare, diſcrepantia
" verò & errantia declinare conſueſcat. Nulla enim re
" magis Deo frui conceſſum eſt homini,quàm ſi imi-
" tando atque ſequendo illius bona & honeſta opera,

T. Manſuetudo & clementia.

virtutem vſurpet. Quapropter ſi tardè ac lentè illum flagitioſos corripere videmus,nō ideò accidit,quoniam ob præpotam animaduerſionis celeritatem,
" erroris vel pœnitentiæ crimen vereatur:ſed vt à no-
" bis feritatem,ac vindictę impetum auferat: doceat-
" que non ira accenſos,aut cùm furor æſtuat & feruet,
" rationemque exuperat(veluti cùm ſitim ac famem
" exatiare conamur) inimicos,qui nos affecerunt in-
" iuria,vlciſci,ſed illius imitatos manſuetudinem ac
" cunctationem, deliberare,ac hora conſultrice nos
" vindicare,ne protinus impetum fera & inutilis ſe-
" quatur pœnitentia. Rapidæ enim quempiam ſe cō-
" mittere aquæ,leuius(vt Socrates aiebat) eſt pericu-
" lum, quàm in conſanguinei aut contribulis cuiuſ-
" dam perturbati,ac furore & ira accenſi, cadere vin-

dictam.

dictam, antequam deferbuerit, animique reſederit affectus. Non enim cùm paſſiones vindictæ proximæ (vt Thucydides dicebat) ſed quum admodum eſſent remotæ, honeſtum ac rectum diſcerni poſſe aſſerebat. Quemadmodum enim ira (iuxta Melanthium) cùm mentem occupar, turpia, indecoraque perpetrat: ira ratio, quum furorem animique ægritudinem penitus ſuſtulit, iuſta & moderata peragit. *T. Ira.* Quare auditores quoque humanioribus manſueti reddantur exemplis, vt de Platone fertur: qui cùm contra ſeruulum baculum ſuſtuliſſet, longo ſic conſtitit tempore, iram (vt ipſe aiebat) puniens & coërcens. Et Archytas, cùm ruri domeſticorum atque ſeruorum negligentiam ac ignauiam deprehendiſſet, & inde concitatiori atque aſperiori affectu erga illos ſe ferri intelligeret, nullo maiore eos affecit incommodo: ſed tantiſper abiens, Valete, inquit, quoniam vobis iraſcor. Proinde ſi hominum dicta memoratu digna factaque tam relata, iræ aſperitatem vehementiamque ſedare valent, longè æquius eſt (cùm Deum Opt. Max. qui neminem timet, nullius rei indiget, qui nulla pœnitentia duci poteſt, vindictam tamen ſuſpendere cernamus, debitumque ſceleribus expectare tempus) nos quoque illum imitari ac placidos reddi, manſuetudinemque ac tolerantiam, diuinæ virtutis cenſere particulam. Quam Deus oſtendit, cùm paucos puniendos corrigit, tardius verò animaduertendo, multos hortatur, iuuat, ac monet.

Secundò hoc animaduertamus neceſſe eſt humanam iuſtitiam leges habere, quæ ſcelera coerceant, & ob ſingula male facta quid vnumquemque pati deceat, ex amuſſim ponderent: vlterius verò progredi non audent. Deum verò, cùm ægrotam animam affligere ſtatuit, longius introſpice, affectusque decernere decet, prudenterque conſiderare, num

aliquando ad pœnitentiam flecti debeat:ſicque tempus ad emendanda tribuere ſcelera. Vbi verò ſynceri nil ineſſe deprehendit, malitiamque perdurare immutabilem cognoſcit, protinus vindicare,& pro ſcelere vlciſci conuenit. Quos verò ob honeſti ignorantiam potius, quàm vitiorum delectu temerè peccare nouit, illis emendandi tempus tribuere ſolet. Qui ſi in flagitijs perſeuerent, tandem eos quoque pro ſceleribus iuſtè vlciſcitur. Haud enim veretur, nequando ſibi fuga conſulant. Conſiderate etenim quantæ in hominum vita & motibus acciderint mutationes, quotque à ſceleribus & flagitijs ad frugaliorem conuerſi ſunt vitam. Vnde & conuerſio dicta eſt, cùm quis à vitijs ſe auertit, ſanioresque induit mores. *Deinde Plutarchus multorum ſubijcit exempla, qui hoc modo conuerſi, clari imprimis & illuſtres euaſerunt. Deinde ſubdit*: Siquidem haud mediocriter magnæ aliquando exorbitant naturæ: ob ſubtilem namque ingeniorum vehementiam efficaciamque quieſcere non valent: ſed in ſalo fluctuant, antequam ad ſtabiles ſedatosque mores perueniant. Quemadmodum igitur agriculturæ inexpertus regionem, quã denſis cernit obſitam virgultis, plantisque ſyluestribus incultam, feris refertam, fluminibus ac fontibus varijs irriguam, cœnoque plurimo quoquo verſum inuiam, flocci pendis: rei verò ruſticæ gnarus hæc omnia fertilitatis inditia eſſe cognoſcit, terræque vbertatem hinc diſcernit: ita & abſurda, praua, ac importuna magnæ aliquando producunt naturæ: quæ nos confeſtim (quandoquidem aſperitatem ac ſtimulos haud ferre poſſumus) præcidi, penitusque eradicari oportere arbitramur. At optimus ille iudex vtile ac generoſum ex his diſcernens, ætatem, horamque rationis & virtutis cooperatricem (qua natura fructũ debitum & opportunum ferat) benignè pręſtolatur. Et hæc ita ſe habent.

Aegyptia-

Aegyptiacam verò legem, quæ grauidam, donec pariat, in mortis carcere cuſtodiri iubet, nõne Græcorum quidam conſultè tranſcripſiſſe videtur? Hac ergo de cauſa Deus ſæpè ſceleratos parentes ſeruat, quòd ex eis clariſſimos filios nouit naſcituros. Deinde Homerum dicentem audite, *Simile ab exemplo.*

Egregia eſt ſoboles ſcelerato nata parente.

Ecce quemadmodum ille, qui nihil decens aut clari vnquam operatus eſt, optimum genuit filium. Siſyphi quoque nec non Antolyci & Phlegij genus in gloria & virtute magnorum floruêre regum. Pericles quoque Athenis in ſceleſta natus eſt domo. Et Romæ Pompeius Magnus Strabonis fuit filius: quẽ vita functum Popul. Rom. ob inoffenſum odium pedibus conculcauit, inſepultumque proiecit. Nunquid igitur abſurdum, ſi quemadmodum ruſticus ſpinas haud extirpet priuſquã aſparagos collegerit: ita Deus ſceleſtam, ac pernicioſam, ac regij generis ſtirpem haud antea euellat, quàm fructus debitus ex eo ſit productus & generatus? *Libro de ſera Num. vind.* *Simile.*

Obijciunt nonnulli aduerſus æquitatem diuinæ iuſtitiæ illud Euripidis,

Crimina ſæpe luunt nati ſcelerata parentum.

Si enim qui deliquerunt, iam pœnas exoluerunt haud decet eos qui nihil iniuſti egerunt, plecti. Quãdoquidẽ nec illos, qui facinora peregerunt, de vna eademq; re bis ſupplicium ſubire, iuſtitiæ ſeu æquitati cõſonum eſſe cenſetur. Quo pacto ergo Deorum iræ confeſtim tanquam flumina nonnulla euaneſcunt, ac longè poſt ſuper alios emergentes, ad vltimas perducunt calamitates? Quid mirum cùm præclara parentum facta nobilitent filios, ſcelerata dehoneſtent? Decet enim ſi virtutis ac nobilitatis honorè in genere noſtro retinere cupiamus, rationabiliter quoque ob ſcelerũ vltionem permanentẽ haud indi- *Vt parentũ nobilitas promanat ad fi-*

ſos, ita etiã parentum dedecora.

haud indignari, ſed rectè hæc inuicem concurrere, ac æqualiter dignéque conuerti æſtimemus. Nã genitum ab eo ex quo genitum eſt, ſecerni, ſeu abeſſe, tanquam opificium quoddam conſtructum, minimè poteſt: cùm ex ipſo, non ab ipſo genitum ſit, ita & pars quædam & debitè honorandi, & iuſtè plectẽdi contineatur, circumferaturq; in ſemetipſa. Non igitur mirum nec abſurdum cùm ex illis procedant, ſi ab eorum facinora vindictæ quoque partem deſumant: quandoquidem quæ apud homines beati cẽſentur, propter illos conſequuti ſint ac poſſideant. *Lib. de ſera Num. vind.*

Deus quoſdam punit, vt alios emendet, ſicut medicus alijs mẽbris propter aliorum ſalutem medicamentum adhibet.

Simile.

Præterea in vindicandis ſceleribus, qui aliud quid iuſtum quàm improbitatem ſanare exiſtimat, indignaturque cùm medicum cernit per viam longè diuerſam ad curandum procedere morbum, medicamentaque ob alia per alia inſinuare (veluti qui venam incidunt, vt ab ophthalmia leuentur) ille profectò vltra ſenſum haud longè proſpicere videtur, nec conſiderat præceptorem (quum ex pueris aliquem corripit) cæteros admonere, ac Imperatorem (cùm decimum quemque tollit) omnes ad officium reducere. Proinde non ſolùm parti corporis ob partem aliam, ſed & animæ propter animam longè pluſquam corpori ob corpus vexationes, paſſiones, ac emendationes accidere ſolent. *Lib. de ſera Num. vind.*

Bion, Deum cùm in ſceleratorum animaduertit filios, longè magis ridiculum eſſe aſſerit, quàm medicum, qui ob aui & patris morbum nepoti ſeu filio medicamentum porrigit. Cæterùm alicubi res ineptè & abſurdè ſe habent, alicubi verò conuenientes ac ſimiles exiſtunt. Nam qui oculorum dolore vexatur, ſeu febricitat, non ideo melius habet, quoniam alteri emplaſtrum ſeu collyrium adhiberi conſpicit. At ſceleſtorum ſupplicia ideo manifeſtè cunctis oſtendun-

tenduntur, quoniam vindictæ cum ratione inflictæ officium eſt, alios per aliorum animaduerſiones cõpeſcere ac cohibere. Proinde Bionis aſſimilatio ſi rectè diſcutiatur cernere erit, veritatem illum latuiſſe. *Lib. de ſera. Num. vind.*

Si quis tum ſcorpioni aculeum inſeri credit, cùm pungit, aut echinis venenum infundi, cùm mordet, fatuè ac ſtultè credit: ita non fit ſceleratus quiſque, cùm manifeſtus redditur: ſed ab initio inſitam retinet prauitatem: tempore verò, dataque opportunitate ac facultate fur ſurripit, tyrannusque leges trãſgreditur. At Deus vniuſcuiuſque affectum ac naturam haud ignorat, vtpote qui magis animæ quàm corporis ſcrutator exiſtit. Quapropter non eouſque pœnam differt, quo ad violentia manibus, impudentia voce, intemperantia pudendis perficiatur: ſed medicinæ gratia mœchum, auarum, & flagitioſum quandoque corripit, vt malitiam, tanquam morbum comitialem, priuſquam cuncta occupet, tollit, ac penitus aufert. Cæterùm paulo antè indignabamur, quoniam tardè Deus in ſceleſtos animaduerteret: nunc verò quoniam nonnullorum habitum & affectum (antequam iniuriam perficiant) occupat ac præuenit, accuſamus: ignorantes, ſæpius præterito futurum eſſe grauius, occultumque manifeſto longè deterius ac terribilius. Vnde neque cauſas, ob quas aliquando improbos tolerare, aliquando verò adhuc deliberantes præuenire ſatius exiſtat, intellectu noſtro comprehendere valemus. Cæterùm non omnia parentum delicta in poſteros Deus conuertit: ſed quorum natura generis cognationem imitari, aut referre ſolet, illos vindicta ſcelerum exagitare conſueuit. Quemadmodum enim progenitorum acrochordones ac lenticulæ quandoque in filiis haud apparent, attamen in nepotum corporibus erumpunt (nam & mulier quædam Græca, cùm ni-

Præpropera Numini vindicta cur fiat.

Iudicia Dei occulta.

Simili.

grum enixa eſſet infantem, ob idque adulterij damnata, progenies Aethiopis quarta inuenta eſt) ita plerumque mores animæque paſſiones, quas priores generationes celabant, natura longo poſt tempore producit, ac per alios oſtentat & repræſentat. *Lib. de ſera Num. vind.*

Dei opificium.

QVis verò teſtudines docuit, poſteaquam viperam comederint, origano paſci? Quis Creticas capras ſagittis percuſſas dictamum, quo guſtato, ſpicula ſtatim è corporibus excidant, perſequi monuit? Etenim ſi dicas horum optimum naturam eſſe magiſtrum, in excellentiſſimum ac ſapientiſſimum principium ferarum prudentiam refers.

T. Educatio filiorum.

Perdices pullos fugientes ſe occultare, ac ſupinos iacentes ſe gleba terræ pedibus apprehenſa, cooperire docent. Ciconiarum quoque pullis vides in tectis parentes adeſſe, vt periti inexpertis præſto adſint ad volandum. Luciniæ verò pullos ſuos cantare prædocent. Ac ſi qui capiantur adhuc rudes, in hominumque manibus nutriantur, peius canunt: vt qui ante legitimum tempus à doctore ſubtracti ſint. *Lib. de liberis educandis.*

Anima rationalis.

Senſus niſi ratio adſit, nihil conferunt.

QVemadmodum ſi careamus Sole, per reliqua aſtra perpetuam egerimus noctem, vt ait Heraclitus: ita quod ad ſenſuum virtutem attinet, niſi mens hominibus adſit, & ratio, nihil in hac vita à brutis differamus oportet. *Lib. de fortuna.*

Quum validiſſimum quodque animantium natura ſua probè nouerit vti, alijs cornua armorum vice accipientibus, alijs ſtimulos, dentes alijs, & (vt ſcriptum reliquit Empedocles) Echinus acutis telis

horrendoque dorſo plurimum eſt formidabilis (vt addam in ſuper alia veſtiri ſquammis, alia villis, multaque armari vngulis aſperrimis) ſolus homo (vt meminit Plato) nudus, inermis, nec calceatus, nec penulatus à natura relinquitur, contenta tamen vnum illi dediſſe, quod omnia moliat, nempe rationem, curam, & prudētiam. Iam diſpiciamus quàm tenue ſit robur humanum, & tamen induſtria plurima conficiuntur terra marique, & ſummis montiū iugis, quæ miranda prorſus videntur. Equorum leuitas inſignis miraque pernicitas nunquid non hominis ingenio paret ſuo curſu? Et canum iracundia in pugnam procliuis, nunquid non defendit hominem? Sic piſces & ſues non modò cibant, ſed & delitias præſtant ad luxum. Præterea quid maius habet natura elephanto, aut quid terribilius? atqui ludis hominum iam dudum paruit ille in ſpectaculis. Diſcit enim ſaltare, tripudiat in choreis, & honorem exhibet geniculatione. Et hæc quidem recenſere, exiſtimauimus operæpretium, quo perſpicuum fiat, quatenus hominem euehat prudentia, quatenus præſtare etiam faciat cæteris, ac potenter dominari. Non enim pugiles & paleſtritæ ſumus, atque curſores omnium optimi, ſed animantibus alijs longè inferiores planè vincimur in ijs rebus. Porrò experientia, vſuque longo, memoria, ſapientia, & bonis artibus, Anaxagora teſte, bona illorum nobis vſurpamus. Mel colligimus, & lac mulgemus, conferimus ac traducimus omnia in vſum noſtrum, ita vt nullæ hic ſint fortunæ partes, ſed totum agit conſilium & induſtria. *Lib. de Fort.*

T. Prudētia.

Perinde atque dux Iphicrates reſpondit ad reprehenſionem ſibi indicatam, quod non eſſet armiger, non ſagittarius, aut ſcutifer (Noui, inquit, omnibus ijs imperare, & illorum vti opera) ſic ratio atq; prudentia non eſt aurum, vel argentum, nō gloria, aut

T. Sup.

„ opum ingens vis, neque item ſanitas, robur, aut fa-
„ mæ præſtantia. Quid eſt igitur? Nimirum ipſa, quæ
„ ijs omnibus rectè atque decenter vti poteſt, & cu-
„ ius beneficio quodlibet horũ plurimum ſuaue red-
„ ditur ac iucundum, nec minus vtile & honorificum.
„ Quod ſi in rebus omnibus hac ſola careas, acerba,
„ infrugifera, moleſtaque fiant protinus reliqua ne-
„ ceſſe eſt, ita, vt dominum rerum ſuarum etiam pu-
„ deat. *Lib. de fort.*

T. Hominis dignitas. *T. Dei prouidentia.* Non eſt adeò puſillus ac leuticularum rerum curioſus Deus, vt ſi nihil diuini nobis ineſſet, ſeu ad illius ſimilitudinem firmi quid ac durabilis inditum foret (ſed foliorum inſtar, vt Homerus ait, marceſceremus, breuique omnino corrumperemur) tantam noſtri curam gereret, ac rationem haberet. *Et mox*: Si placet alios omittamus Deos, ſolumq; hunc noſtrum cõſideremus, qui vt primum animas mortuorum à corporibus tãquam fumum aut nebulam exhalaſſe nouit, placationes varias defunctis inſtaurare, honoresque ingentes ac venerationes ſolennes tribuere iubet: ſcilicet vt credentes circumueniat ac decipiat? Ego equidem animæ immortalitatem aſſerere haud deſinam. *Et paulo poſt*: Vna igitur eſt ratio, quæ diuinam pariter prouidentiam humanæ animæ immortalitatem oſtendit ac confirmat, nec alterum repudiare, alterum verò amplecti. *Dei prouidētia & Anima immortalitas ſimul defendūtur.* Cùm enim poſt obitum anima ſuperſit, admodum decet, imò neceſſe eſt, illam aut præmijs, aut affici ſupplicijs. In vita enim quemadmodum athleta decertat: cùm verò certamẽ peregerit, tum debitum ex merito conſequitur. Cæterùm quo pacto anima, cùm illic exiſtit, ob anteactam vitam remuneretur, ſiue plectatur, nil certi, ſine quod affirmare audeamus, viuentes habemus. Id enim penitus nos celatum eſt ac latet. Vindictam verò, quæ ob maiorum facinora in filios ac vniuerſum debacchatur

genus,

genus, manifeſtè aliquando cernimus. Quando quidem multos à ſceleribus auertit, ac ne ſimilia audeant, deterret ac admonet. Cùm verò nulla alia magis acerba, nec quæ anxiore afficiat triſtitia, ſit pœna, quàm cùm quis cernit ſuos ob ſua ipſius malè acta pati incommoda & affligi, admodum veritati conſonum ac credibile eſſe videtur, animā impij ac flagitioſi viri grauiter torqueri, cùm poſt obitum conſpicit non ſtatuas aut honores quaſdam ſubuerti, ſed liberos, amicos, genere propinquos ac domeſticos maximis ſubijci tormentis, & ob ſuam ſceleſtam vitam pœnas luere grauiſſimas. *Lib. de ſera Num. Vind.* *T. Inſignis damnatorũ pœna.*

Affectus & paßiones Animæ.

PHiloſophi quidam mihi ignoraſſe videntur, quòd quiſque noſtrum verè duplex compoſitusque eſt: nec illam animi duplicitatem præuidiſſe: ſed tantùm perſpicuam illam, quæ eſt animi & corporis commixtionem. *Et mox:* Humanus animus pars vel ſectum quum ſit vniuerſi & rationibus numerisque ad illorum cæleſtium exemplum compactus, nec eſt ſimplex, nec vnius modi. Sed alterum habet intelligentiam & rationem (quā præſtare naturaliter imperareque homini conueniens eſt) alterum verò turbulentiam affectuum habet, imposque rationis eſt, & erroribus refertum, & ſua vi ſuaque ſponte inordinatũ. Quæ verò animi pars affectionibus obnoxia eſt, quanquam propria caret ratione, alioqui tamen vt eam audiret, ad ipſamque ſe conuerteret, cederet, & informaretur, natura facultatem conceſſit, niſi in totum perdita profligataque exiſtat. Qui autem admirantur, quomodo parere rationi poſſit, id tamen rationem non habet, hi mihi non videntur mente complecti, quantæ ſint rationis vires, quò penetrent, occupando & du-

cendo

cendo non duris quidem, nec renitentibus modis, ſed informantibus, & ad cedendum parendumque diſponentibus. Quæ res eſt omni neceſſitate ac violentia efficacior. Quandoquidem ſpiritus, ac nerui, & oſſa, & reliquæ corporis partes ratione carent, ſed cùm animi motus oritur, quatiente quaſi habenas ratione, omnes intenduntur, & expediuntur, & parent. Pedes ad curſum parati, manusque ad iaciendum atque capiendum id animo cogitante, ſunt *A ſimili argumentum.* præſtò. *Et poſt pauca:* Sed his prætermiſſis libenter eos interrogarem, ſi canes, & equos, auesque domeſticas vident conſuetudine quadam, & educatione ac præceptione voces prudentes reddere, rationiq; obtemperantes, motus, & habitus, actionesq; moderationem quandam & vtilitatem noſtram continentes, Homerumque dicentem audiunt, Achillem equos hominesque hortari ſolitum ad pugnam: cur adhuc admirantur, ac dubitant, id quod iraſcitur in nobis, & cupit, & dolet, & lætatur, obedire prudentiæ, ab eaque affici, cùm & incola ſit, nec abſciſum, nec extrinſecus fictum, neque vlla neceſſitate aut plagis formatum: ſed à natura dependeat, cum eo ſemper verſetur, educetur, & conſuetudine compleatur ac more? vnde rectè appellati ſunt mores. Sunt *Mores quid.* enim mores, vt compreſsè dicam, qualitas animi ratione vacantis. Quod nomen inditum fuit, propterea quòd qualitatem hanc & differentiam à more ipſe animus irrationalis à ratione confirmatus capit. Cui quidem non eſt conſilium, commotiones animi & affectus ſtirpitus euellere: nec enim poteſt, neque opus eſt, nec expedit: ſed terminū quendam & ordinem ei præſcribere, moralesque virtutes conſtituere. Quæ quidem ſine affectione motuque non ſunt, ſed ſymmetriæ ipſorum & mediocritates. Imprimit enim informatque ipſa prudentia commotarum affectionum vim, habitumque

con-

conſtituit vrbanum. Vnde ſi perperam à ratione ductam & recta fuerit affectio, vitium exiſtit: ſin probè, emergit virtus. *Lib. de virtute morum.*

Iam verò & animi affectiones indicant, corpus ad morbum eſſe propenſum. Nam ſæpenumerò fit, vt occupet quoſdam triſtitia nullam ob cauſam idoneã oborta, aut metus ſpes repente extinguens, idq; cùm nihil appareat, cur ſit metuendum. Redduntur autem & iracundi, ſic vt facile commoueãtur, & ob rem quantumlibet leuem indoleant. Lachrymanturque ac mœrent, quoties mali vapores & exhalationes amaræ condenſatæ animi circuitus, vt inquit Plato, præpediunt occupantq;. Quamobrem quibus acciderint iſta, conſiderent ac meminerint oportet, ſi nulla res animi ſit in cauſa, tum corporale quippiam eſſe, quod ſubductionem aliquam atque temperantiam requirat. *Lib. de tuenda bona valetud.*

Adoleſcentia, Senectus.

SIcut hyemi neceſſaria per ſerenitatẽ parari conuenit: ita & boni mores, & optimũ ad ſenectutem viaticũ, modeſtia in ipſa iuuentute reponatur. *Libro de lib. educ.*

Iuuenes vehementes ac temerarij ſunt, & in appetitibus inflammati, & furentes, & rabidi propter ſanguinis copiam, & caloris. At in ſenibus concupiſcentiæ fons, qui quidem eſt in iocinore, reſtinguitur, paruusque fit & imbecillis. Viget autẽ magis ratio, affectibus vnà cum corpore tabeſcentibus.

Vir & vxor. Matrimonium.

QVid eſt, quòd noua nupta cùm in matrimonium datur, ignem & aquam iubetur attingere? An quòd ignis purgat, aqua verò circũfert ac luſtrat: vxorem verò puram ac caſtam permanere oportet?

Quid eſt, quòd nec plures nec pauciores, ſed quinque

que tantummodò faces in nuptijs accendunt, quas cereos appellant? An quòd cum plurimis in rebus numeris vtantur, tu n cæteris melior ac perfectior ſit, & ad nuptias impar numerus conuenientior atque aptior habeatur? Par enim numerus & interuallum ſuſcipit, & eius paritas aduerſatur ac pugnat. Impar verò omnino ſcindi non poteſt, ſed ſi diuidatur, ſemper aliquid commune relinquit. *In Problematibus.*

Cur inſtitutũ eſt, vt mulieres cognatos ore oſculentur? An, vt multi putant, quòd his vini vſus interdictus eſſet, & idcirco ne bibentes laterẽt, ſed domeſticorum congreſſu redarguerentur, oſculandi cõſuetudo introducta eſt? An magis hoc tributum eſt mulieribus, quò ſimul & honore & poteſtate augerentur, ſi multos cognatos ac propinquos habere viderentur? An quod cognatorum connubijs lege prohibitis, hoc comitatis genus ad oſculum vſque proceſſit, & hoc ſolùm cognationis ſignũm & communicatio relicta eſt? Superioribus enim temporibus, quæ ſe aliqua neceſſitudine attigiſſent, vxores non ducebant, quemadmodum ne nunc quidem ſorores. Sed non ita pridem factũ eſt, vt neptes vxòres ducere permitterent. *In problem.*

Hine commendantur Eccleſiæ leges.

Quid eſt, quòd nouam nuptam ipſum limen trãſcendere non permittunt? An quod qui primas mulieres rapuerunt, ſic eas domibus intulerunt, non ipſæ ingreſſæ ſunt? An eò inuitæ ingredi videri volunt, vbi pudicitiam ſunt amiſſuræ? An quod potius ſignum eſt, ipſam non ſua ſponte domum exituram, nec ſuos relicturam fuiſſe, niſi cogeretur, quẽadmodum vi coacta ingreſſa eſſet? Nam apud nos quoque in Bœotia currus axem pro foribus comburunt, ſignificantes, ſponſam intus manere oportere, tanquam eo ſublato, quod eam aſportaturum fuerat. *In problem.*

Euagatio & diſcurſus fœminis interdicitur.

Quid

Quid cauſæ eſt, quod ſponſam introducentes, iubet dicere, Vbi tu Caius, ego Caia? An ita cum viro quaſi paſcitur, vt omnia communia ſint, & pariter imperent, nec aliud his verbis oſtenditur, niſi vbi tu dominus ac domus compos, ſic ego domus domina atque hera? An magis propter Caiam Cæciliã honeſtam ſanè mulierem ac bonam, vni ex Tarquinij liberis collocatam, cuius in Sanctę templo ſtatua ex ære poſita eſt: inerant iam pridem ſandalia & colus, pudicitiæ & induſtriæ ſuæ certa monumenta. *In Problem.*

Cur menſe Maio vxores non ducũt? An, vt quidã dicũt, Maius à maioribus natu appellatus eſt, Iunius à iunioribus? Nuptijs verò accommodatior eſt iunior, vt inquit Euripides. Nam ſenectus Venerẽ valere ſinit, ipſaque Venus ſenibus infenſa eſt. *In problem.*

Cur eorum, qui vxores ducunt, comam haſtæ cuſpide diſcernunt ac diſcriminant? An ſtatim diſcũt vxores viris fortibus & bellicoſis coniunctæ, ſeuerum & minimè effœminatũ & tenuem cultum, ac virilem ornatum probare: quemadmodũ Lycurgus in foribus & tectis parietem facientes, terebra tantùm ac ſecuri vtendum, alijs inſtrumentis abſtinendum ratus, omnem intemperantiam & ſuperfluos ſumptus funditus ſuſtulit? *In Probl.*

Pater, filius, filiorum educatio.

SI quis illuſtrium eſſe natorum pater optat, id ei proponendum arbitror, vt ne vilibus aut abiectis ſeſe deuinciat mulieribus: quales meretrices ſunt, aut pellices. Quibus enim vlla ex patre vel matre innata eſt macula, eos quoad vita ſuperſit, indelẽda quædam ignobilitatis conuicia comitantur, quæ increpare carpereq; volẽtibus in promptu magnopere ſunt. *Et paucis interiectis:* Digniſſimum eſt, ait, eam animi magnitudinem collaudare Lacedæmoniorum,

niorum, qui idcirco regem Archidamum pecunijs mulctauerunt, quoniam puſilli corporis mulierem matrimonio capere paſſus erat: ſubinde dicentes, quòd ille non reges, ſed reginas eis edere cogitaſſet. Poſt hæc deinceps dicatur, quòd maiores noſtri haud neglexiſſe videntur. Quidnam illud eſt? Vt qui ſe mulieribus generãdę gratia ſobolis admouent, hi omnino ſobrij, aut vino ſaltẽ modeſtiſſimè delibato, congreſſum faciant. Quibus enim ex initio, vt à genitoribus per ebrietatẽ ſeminarentur, accidit, ij vini auidi ac temulenti nimirum eſſe ſolent. Ea propter cùm Diogenes quendam ex temulentia alienatæ mentis adoleſcẽtulũ deſipere cerneret: Adoleſcentule, inquit, ebrius te ſeminauit pater. Et de genitura quidem hactenus. *Lib. de lib. educ.*

Quòd matres eos, quos progenuerint, nutrire alereque conueniat, ipſa etiam natura demonſtrat vnicuiq; animantiũ generi quæ pariũt, idcirco ſimul & lactis alimenta ſuppeditauit. Eius quoque ſapientem fuiſſe prouidentiam conſtat, quæ duplices mulieribus mammas addidit, vt ſi gemellos peperiſſe contigerit, duplices ad alendum fontes haberent: præterea vt maiorem in eos, quos procreaſſent, amorem beneuolentiamque fouerent. *Vbi ſup.*

Nouella ætas ad fingendum facilis & tenera eſt, & ipſorum animis (dum molles adhuc extant) diſciplinæ melius diſtillantur. Difficilius autem quæ dura ſunt, molliuntur. Quemadmodum enim ſigilla mollibus imprimuntur ceris: ita & doctrinæ (dum pucrilis adhuc animus eſt) inſculpuntur. Aptiſſimè igitur diuinus ille Plato nutrices admonuiſſe videtur, vt ne friuolas ac turpes fabellas pueris mandẽt, ne illorum animos ex initio ſtultitia & corruptis imbuant moribus. Pulchrè igitur Phocilydes poëta monuit,

Dum tener eſt gnatus, generoſos inſtrue mores.

Et poſt

Et poſt pauca: Haud ab re antiquus ille Crates dicerẽ ſolebat cui ſi licuiſſet, vbi in altiſſimam vrbis partẽ conſcendiſſet, ſe vociferaturum aiebat, Quorſum ruitis homines, qui omne in comparandis pecunijs veſtrum ſtudium facitis, filiorum verò quibus eas relinquatis, nullam ſanè curam ſuſcipitis? Quibus addendum eſſe cenſeo, quòd hi patres haud aliter faciunt, quàm qui magnam calceorum ſedulitatem habent, cùm interim pedem ipſum parui pendant. Multi verò ſunt parentes, in quibus adeò nummorũ amor, pariter & filiorum odium ſępenumerò increuit, vt ne maiora impendant ſalaria, nullius exiſtimationis homines natis ſuis deligant, viliſſimorũ pretiorum diſciplinam ipſam inſectantes. Ob quam rem Ariſtippus haud inſulsè, quin vrbano plurimũ ſermone quendam mentis inopem patrem carpſit. Quopiam enim ex eo percontante, quãtam inſtruendi gratia filij mercedem poſtularet, mille drachmas dixit. Ille verò herclè, ait, permagnum poſtulatum. Seruum enim comparare mille drachmis poſſum. Duos, inquit, habebis ſeruos: & filium, & quem mercaberis. Quid autem his admirandis accidat patribus, poſtquam filios malè nutrierint, maleq; inſtruxerint, dicere aggrediar. Nam cùm ſumpta virili toga ſalubrem ac bene inſtitutum viuendi ordinem aſpernantes, ad immodeſtas atque ſeruiles ſeſe præcipitarint voluptates, tunc ita liberos erudiſſe pœnitet: cumq; nulla extat vtilitas, ſeſe ob illorum peccata diſcruciant. *Lib. de lib. educ.*

Illud etiam aſſero, ad honeſta pueros exercitia non plagis aut verberibus, ſed monitis ac rationibus adduci oportere. Omitto enim ea magis ſeruos decere quàm liberos, qui durati vigeſcunt, & ad labores ſuſtinendos, nunc ob plagarum dolores, nũc ob contumelias horrent. Liberalibus autem pueris maiorem laudes ac vituperia, quàm verbera, com-

moditatem afferunt. Illæ enim ad honeſta concitant, hęc à turpitudine cohibent. Mixtim verò & alternis vtendum erit, obiurgationibus & laudibus. Poſtquam vehementer obiurgârint, pudore agendum erit, rurſusque laudibus reuocabunt, ijsque imitandæ nutrices erunt, quæ vbi infantes lugere coëgerint, vbera denuò ad eos ſolandos admouent. Cauendum autem erit, ne immodicis elati laudationibus intumeſcant, quoniā nimijs demolliti laudibus franguntur. *Libro de lib. educ.*

Simile.

Cæterùm illa non minus quàm ſuperiora, quin longè magis adoleſcētibus exercenda: ea ſunt eiuſmodi. Sine mollitie vitam eſſe degendam, continendam linguam, iram ſibi ſubijcere, manus comprimere. *Lib. de lib. educ.*

Præter hæc omnia, id quod ſanctiſſimum eſt, puéri vera proferre conſueſiant. Mentiri enim ſeruile eſt vitium, & à cunctis mortalibus odio inſectandū, nec quod apud mediocres etiam ſeruos veniā promereatur. *Lib. de lib. educ.*

Ante omnia opus eſt, vt patres non ſolùm nihil peccando, verùm etiam honeſta ſingula peragēdo, manifeſtum ſeſe filijs exemplar exhibeāt: vt ita eorum vitam, quaſi quoddam ſpeculum intuentes, ab operum ſimul & ſermonum turpitudine ſe penitus auertant. Nam ſi quis delinquentes acriter obiurget filios, tum is in eoſdem illabatur errores, hic nempe ignorare videtur, ſub illorum nomine ſua ſe incuſare crimina. *Lib. de lib. educ.*

Cæterùm crebrò audiuiſti, quòd is demum ſequitur Deum, qui parere norit rationi. Itaque ſic habeto, dum iuuenes relicta pueritia in viros proficiunt, illis, ſi rectè ſapiant, non reijciendum eſſe imperium, ſed duces duntaxat mutandos, dum in cōductitij illius pædagogi vicem, diuinum, hoc eſt, ipſam rationem vitæ moderatricem ſuſcipiūt. Cui qui-

T. Libertas vera.

quicunque parent, meritò liberi ſunt appellandi, eò quòd ſoli qui diſcunt, quid velle debeant, ita viuũt vt volent. *Lib. de offic. auditoris.*

Quemadmodum noui hoſpites & peregrini in rempublicam recepti, multa ægrè ferunt & incuſant, quæ indigenis & legum aſſuetis non modò nõ ſunt moleſta, ſed etiam grata & iucunda: ſic è re iuuentutis apprimè fuerit, ſi longo tempore circa philoſophiam educata, diſciplinæ illius rudimenta imbibere conſueſcat: quandoquidem ex ipſis prægustamentis, quæ præceptionum philoſophicarum recipiunt permiſtionem, non aliter atque ciuis aliquis ad philoſophiam accedet: cuius peculiare eſt officium, duce ratione viros, eoſq; abſolutos efficere, atq; ea in re verum decus ætati iuuenili apponere. *Lib. de offic. auditor.* *Simile.*

Canere diſcunt homines, ſaltare, literas, agriculturam, equo inſidere, calceari, veſtiri, pocula miniſtrare, & coquere. At, quæ dementia eſt ô mortales: cùm hæc omnia præter diſciplinam non liceat cõmodè agere, vt vos probè homines vitam inſtituere, nulla diſciplina, nulla adhibita ratione aut arte, ſed fortuitò putetis cõtingere? Adde quòd virtutem cùm diſcendam negamus, prorſus planè tollimus, quando diſciplina generatio quędam eſt, qua fœtus in animo diſcentis à doctore proficiſcitur. Itaq; ſi à diſcendo mortales cohibeas, & doctrinam omnem ſuſtuleris, videberis haud dubiè cuncta extinxiſſe, rebuſque ipſis perpetuum inuexiſſe interitum. Cæterùm, vt auctor eſt Plato, ob pedis ad lyram imparilitatem, dum malè conuenit cum modulatione ſaltatio, neque frater vnquam cum fratre pugnam capeſſit, aut amicus diſſidet ab amico, vrbesve inter ſe hoſtiliter decertant, vt extrema quæque & facere & pati cogantur. Adhæc in ædibus priuatis inter maritũ & vxorem nulla adhuc nata diſſen-

ſio eſt ſuper telis, ſtramenne an trama ſubtegmen ipſum vocetur. Et hæc quidem cùm ita ſe habeant, nemo tamen libro protinus, aut telæ, lyræve manū admouet, niſi peritus. Nam etiam ſi non ſit periculum, ne quid inde accidat incommodi: tamen ridiculum ſe fieri, ac cunctis haberi ludibrio, quis eſt quē non pudeat? Et nos adhuc putabimus, rem familiarē gnauiter adminiſtrare, rempub. coniugium, & principatum, mutuisque viciſſim pro rei dignitate reſpondere officijs, inexpertis ac rudibus citra erratū & fortuitò accidere? Si non fiunt mortales diſciplina meliores, periiſſe impendia dixeris, quæ fiunt in pædagogos, à lacte ipſo primùm pueros in diſciplinam accipientes. Nam vt nutrices manibus effigiant corpus: ita illi mores componendo, primum virtutis veſtigium collocant. Vnde Spartanus ille rogatus, quid commodi afferret præceptorū opera? Honeſta, inquit, illi faciunt, vt pueris etiam ſint iucunda. *Lib. de docenda virtute.*

Simile.

Quemadmodum medici amara quædam venena dulcibus immiſcentes ſuccis, comitē vtilitatis amœnitatē inuenerūt: ita & patres increpationū rigorē manſuetudine temperent eſt neceſſe. *Lib. de lib. edu.*

Simile.

Doctor & auditor.

Simile.

QVi, vt aliquam rem adeas, hortantur quidem, ſed nihil ipſi ſuggerere, nullamve rationem, quonam pacto id fieri oporteat, afferre videntur, ſanè non illis abſimiles ſunt, qui lucernæ, vt ardeat, lychnum emungunt, & manu contrectant, cæterùm olei nihil omninò infundunt. *In Politica.*

T. Philoſophia. *Diſſimile.*

" Philoſophiæ doctrina non eſt cuiuſmodi ſtatuarum artifex, vt ſigna fingat, quæ in baſi muta ſtent, & ſenſus expertia, quemadmodum dixit Pindarus, ſed agilia ſtudet facere quæcunq; aggreditur, nego-" tioſa, viuaque. Addit impetus, quibus excitentur:

addit iudicium, quod inuitet ad vtilia: addit dele- "
ctum, quo ſequamur potiora: addit prudentiã ani- "
mique magnitudinem, cum manſuetudine caute- "
laque coniunctam. *Lib. de diſput. philoſoph.* "

Copiam ipſam immodicam ac vanitatem dicendi prætereas velim: ac ſummo ſtudio fructum orationis ſectari coneris. Neque ea in re puellas imiteris, quæ ad ſerta concinanda fragrantiſſimos quosque flores deligunt, opus ſanè iucundum ac volupe, quis neſciat? cæterùm nullius frugis, ac duntaxat diurnum. Sed apum te potius moneat exemplum, quæ plerunque in prata volant, violis, roſis, & hyacintho conferta, atque illis tamen neglectis, Thymum accedunt, florem aſperrimum atque amariſſimum, illique inſidunt, flauum mel conficientes. Inde, vbi acceperint quæ viſa fuerint commoda, auolantes, ad domeſtica negotia reuertũtur. Ad hunc ſanè modum auditorem caſtum & ſtudioſum decet, delicata & florida ornamenta verborum, rerumq; ad plauſibilem quandam vim nil aliud quàm pratorũ herbam, vnde nihil mellis conficiatur, putare, miſſaq; facere, atq; ſua ipſius attentione in mentem ſermonis & dicentis affectum irrepere, vnde ad ſe trahat, quod bonum ſit ac conducibile. Proinde meminiſſe, q; nõ in theatrum, neque ad cantationem, ſed ad ſcholas venerit, vt ex ſermone vitam emendet. Quis enim ferat te in tonſtrina ſurgentem, mox aſſiſtere " ſpeculo, & cõtractu capitis cæſariem contueri, num " probè ſis tonſus: & à ſcholis (vbi ſermonem audiſti) non protinus teipſum contemplari, & ex animo tuo diſcere, quid miſeriæ, implacabilitatis, aut immodeſtiæ deceſſerit, quantòve factus ſis tranquillior atque iucundior? Quando non tam verè quàm eleganter dixit Ariſton, Neque balnei vllam eſſe vtili- " tatem, neque orationis, vnde non prodeas purior. " *Lib. de officio auditoris.*

Diſſimile.

Simile.

Simile.

Non ſum in ea ſententia, qua bona pars mortaliū, qui philoſopho in cōmuni docente applaudunt, dictisque illius mirè capiuntur: verùm vbi de rebus priuatis tempeſtiuè & liberè quoſdam ſeorſum carpit & admonet, id iſti inſectantur, & ſuperuacaneū eſſe putant. Audiendos eſſe philoſophos credunt in ſcholis haud aliter, ac tragœdos in theatris, nempe ad finem: & in his extraneis negotijs nihil vtroſque inter ſe differre. *Lib. de offic. audit.*

Sunt rurſus aliqui, quos conſtans tenet opinio, in cōcione totum negotium dicentis humeris incumbere, auditoris nihil: præmeditatū enim ac præparatum accedere dignum putant oratorem: auditores ipſos nihil, aiunt, neceſſe eſt. Sed irruere licet improuidos in illa quæ ratione conſtant, præter vllam rationem, ac aſſidere inertes, veluti ad conuiuas in ſymposio, vbi laborantibus alijs, nihil agant, quàm vt voluptate fruantur. *Lib. de offic. audi.*

Non conuenit monita ſalubria auerſari, quæ incitant ad virtutē, etiamſi, ceu pharmacum aliquod, acria videantur ac mordacia. Minimè præterea ferendi ſunt, qui huiuſmodi verbo tacti, mox oculis in gyrum rotatis, toti ſudant, æſtuque animi flagrāt protinus pudefacti. Quanquam intolerabilius eſt, & ingenij penitus deplorati, ſi quis iuuenis ad ſcomma rideat, & dum nō pudet, nihil cōmouetur. Totū enim id accidit peccādi aſſiduitate, & inueterata cōſuetudine: quemadmodum in carne callo obducta, quæ in plagis vibicem non ſuſcipit. Quemadmodum igitur à medico ſectus, ſi mox aufugiat, nec patiatur ſe obligari, dolorem quidem ſenſit, ac curationis vtilitatem non expectauit: ſic qui vulneranti, ac mordaci ſermoni morum prauitatem non exhibet ſanandam à philoſophia diſcedit accepto morſu ac dolore: cæterùm nihil interea promouit. *Lib. de offic. audit.*

Simile.

Simile.

Proſi-

Proficientium ſtatus.

CElebre eſt illud Heſiodi poëtæ,
Paruula ſi tentes ſuper adieciſſe puſillis,
Idq́ue frequens peragas, magnus cumulatur aceruus.
Non equidem aptè de augendis opibus ſolùm dicitur, ſed cùm ad res omnes, tum verò potiſſimum ad virtutum incrementa, moresque abſolutæ integritatis duce ratione quæſitos, non abſurdè quadrabit, ſi eò conferas. *Lib. de profectu morum.*

Primum autem argumentum, quo te ſentias in virtutis ſtudio profeciſſe, eſt amoris immenſitas. Nō enim ſi depereas mulierem, ex eo apparet, quòd pręſentia illius te oblectat. (Quandoquidem commune id eſt omnibus, amaris gaudere) ſed ſi mordicus eam retineas, ægreque diuelli te hinc patiare. Videas equidē non paucos, qui cupidi admodū feruntur ad philoſophiæ ſtudia: verùm mox vbi ad alia diuerterint negotia, effluit affectus prior, nulloque dolore torquētur philoſophiæ deſiderio. Non contenta eſt philoſophia, vt præſentia duntaxat nos amore ſui capiat, veluti vnguēta, quorum abſentia nemo diſcruciatur: ſed inediam quandam ſitimque oportebit concipere, ſicubi auellimur: talique argumento intelligere vtique licebit, nos verè profeciſſe. *Lib. de prof. morum.* *Primum indicium profectus, amor vehemens.* *Diſſimile.*

Huic primo iudicio profectus circa virtutem, confine eſt vetuſtiſſimum illud Heſiodi, viam ad eam ſudoribus ſtruentis, documētum (hoc eſt, aſperam non horrere viam) etiamſi documentum hoc iam non admodum ſit obuium, aut celebre: nimirū quia omnis eò tendit cura, vt leni tramite, facili, & compendioſo incedamus. Labores & moleſtiæ philoſophiam à limine ſalutātibus ab initio ſolent contingere: haud aliter atque iis qui terram in nauigatione ex oculis iam viſam amittūt, alteram illam ad *Secundum aſperam non horrere viam.*

quam tendunt nondum aſſequuti. Dum enim communia iſta ſolitaque eis ſubtrahuntur, neceſſe eſt (priuſquam meliora intelligant, eisque fruantur) in medio interim fluctuare, & plerumque retrò labi. Id quod Sextio illi Romano iam olim vſu venit, qui vrbanos honores faſceſque (quibus ſeſe ob philoſophiæ ſtudium abdicauerat, negotio parum feliciter primo procedente) doloris impatientia rurſus affectauit. Huc pertinet Diogenis item Sinopei exemplum memoriæ proditum, qui dum Athenis philoſophiæ ſtudiũ auſpicaretur, fuiſſe tum inſignem aiunt feſtiuitatem, ſumptuoſas cœnas & opiparas, ſpectacula, conuentus celebres, ac congreſſus, conuiuiaque in lucem vſque protracta: Diogenem interea in quodam angulo fori porrectum, membris ita compoſitis, vt ſomnum caperet, verùm cogitatione plurima diſtractum, & animo irrequieto turbatum, quòd præter vllam neceſſitatē in tam monſtroſam laboriſque plenam vitam deſcendiſſet philoſophiæ ſtudentiũ. Proinde dum ſolus ipſe ſibi incumberet, vniuerſis bonis mortalium, delitijſque gratiſſimis ſeſe ſpoliaret, hæc, inquam, dum tacitus animo ſecum volutaret, fama eſt, murem circa micas de pane illius decidentes occupatum à viro aufugiſſe, qui mœſto atque attonito animum reddiderit, his ſeipſum verbis compellanti: Quid iſtuc rei eſt ô Diogenes? Hunc murē delicatè paſcis, id quod tibi etiam ex neceſſario ſupereſt, tuque vir tantus vicem doles tuam, qui cum iſtis epulonibus non inſides virenti mollique ſtragulo, ac ſimul inebriaris? Dum igitur huiuſmodi auocamenta virtutis viam ingreſſo obſiſtunt, retroque trahere moliuntur, & ratio hominis clàm repugnat, ad reſpondendum parata, conceptam facilè dirimens ægritudinem, ea verò non leuis coniectura eſt, felicis cuiuſdam viri a virtutem profectus.

Cæte-

Cæterùm ioci pueriles ſaleſque ridiculi, dum in philoſophiæ tyrones iaciuntur, non rarò offendunt illos atque deijciunt. Non abſurdè igitur promouiſſe quiſpiam hoc indicio ſe intelliget, ſi placido & tranquillo ſit animo, ita vt nihil commoueatur quibuſcũque dicterijs, nihilque reluctetur. Potiſſimum autem conuitia, & ludicra huiuſmodi irritamenta ab aulicis in luxu & otio viuentibus excogitantur. Qui itaque tali ſeptus eſt robore, eaque pollet animi conſtantia, vt prorſus iſta queat negligere, is planè dignus habetur, quem philoſophia ſuis condecoret dotibus. In confeſſo autem eſt, ita natura comparatum eſſe, vt iſti quos nulla tangit admiratio virtutis, ſedulò curent, quo ab alijs celebratum lacerent atque inſectentur. Itaque licebit aliquando per ſpeciem ſtultitiæ & maleuolentiæ terga dare hominibus, & rurſus ſapienter atque rectè ea quæ ipſi tantopere eleuant & ſuſpiciunt, animo conſtanti contemnere. Conferentes enim vana illa atque caduca noſtris, conditionem nimirum philoſophiæ protinus meliorem effecerimus: Exemplum in hac re abundè magnum & efficax nobis præſtitit Solon: At nos, inquit, cum iſtis non commutabimus virtute diuitias. Quandoquidem hæc noſtra in tuto ſunt, fortuna viciſſim ſuas opes modò concedit, modò diripit. Et Ageſilaus cùm de rege magno ſermo incideret, Ecquid, ait, maior eſt nobis, niſi iuſtitia præſtet? *Lib. de profectu morum.*

Tertium non irritari aliorum deriſione, vel detractionibus.

T. Scandalum.

Simile.

Mali bonis cur detrahant.

T. Virtutis decus.

Eſt prætereà non mediocris commutatio rerum, quæ in ſapientiæ ſtudio ſolet accidere, dum (vt ingenuè dicam) ſcita illa Philoſophorum atque decreta, quiſque pro ſua accipit opinione, atque etiam lucro. Alius perinde ac volucres omnia ad ſplendorem rerum naturalium, & acumen ſubtilitatis, gloriæque appetentiam confert. Ille catellis non abſimilis, vt ait Plato, laniatu gaudet morſuque, & ad rixas atque

Quartum ea qua quiſque audit aut legit ad virtutem referre.

" contentiones ſophiſticas penitus flectit iter. Bona
" pars dialecticis artibus ſeſe inuoluunt, meros agen-
" tes ſophiſtas, victum quoque inde parantes. Rurſus
" inuenias, qui ſententias recitant illuſtrium, & hiſto-
" rias apponunt, quemadmodum Anacharſis dixit,
Simile. videre ſe Græcos numiſmate ad nihil aliud vti, quã
" ad numerandum, eſſeque ad hunc modum inutiles,
" qui in numerato habẽt verba, neque alium fructum
" in commune conferant. *Et paucis interiectis*: Cu-
randum ergo, vt non tam philoſophorum libros perpetua lectione reuoluamus, aliosque audiamus docentes, quàm rerum copiæ verborumque intendamus animum. Neue potiſſimum eò inſiliamus, vbi maior eſt difficultas, & dictorum quædam impatilitas, prætermiſſa ea parte, quæ eſt ſucculenta, pinguis, & frugifera. Sed & in poetis atque hiſtorijs cautio adhibenda eſt, ne inter verborum nitorem & elegantiam elabatur, quod ad morum correctionem
Simile. attinet, affectuumque noxiorum alleuiationem. Sic-
" ut enim floribus inſidens apicula, flauum mel, vt ait
" Simonides, ex ſucco conficit, quum alij nihil præter
" colorem, odoremque in illis admirentur: ita appel-
" lentibus alijs animum ad poeticam luſus cuiuſdam
" & voluptatis gratia, nos contra intuentes id, quod
" eſt operæpretium, decet altius quiddam in ea re ſa-
" pere. Iamque videre eſt eos, qui Platonem euoluunt,
" & Xenophontem ſolius eloquentiæ comparandæ
" gratia (in quibus videlicet magis relucet Attici ſer-
" monis puritas) quo pacto illam colligant, velu-
" ti rorem aut puluerem: non admodum diſſimi-
Simile. les ijs, qui pharmaci odore capiuntur & nidore,
" ſanandi vim & purgandi negligunt. *Libro de profe-*
" *ctu morum.*

Quintum ex omnibus rebus philoſo- Sunt præterea, qui maiori fructu proficiunt non ſolùm ex doctrina & literis, verùm etiam ex ſpectaculis ac quibuſuis alijs negotijs norunt ad bonam

frugem

frugem ſuis incrementis proficere, dum opes ad eam rem idoneas vndique conſarcinant: id quod fere de Aeſchylo ferunt ſuiſque ſimilibus. Sic Braſidas dum murem inter caricas corriperet, ac mox dimitteret accepto morſu, O Hercules, ait, quàm non eſt vllum animal tam exiguum & infirmum, quod pro vita nō dimicet, pœnasq; ab infeſtatoribus vltrices ſumere non audeat? Diogenes item bibentem quendam è manu conſpicatus, mox poculum è pera ceu ſuperuacaneum abiecit. In hunc equidem modum ſi quis attendat, & amplificet ſtudia, expertus nimirum atque peritus rerum euadat oportet, dummodò congerat omnia ad germina virtutum. Videas enim " nonnullos etiamnum diſcentes, qui mox ad oſtentationem omnia conferunt, hoc ſolo reſpectu ex " Philoſophia quidquid licet decerpentes, vt mox in forum vel iuuenum cœtum, aut certè veluti circulatores in regium conuiuium apportent. Verùm ij plurimum falluntur opinione, dum putant id eſſe philoſophari. Perinde atque ſi quis credat, vulgo commiſturas & pharmaca populo vendere, id eſſe mederi, dum longè aliud medici ſciamus eſſe officiū. Deinde non admodum differt ſophiſta huiuſmodi ab Homerica illa volucri, quæ pullis implumibus id pabuli, quod nacta eſt, in os mittit, ſuo corpori nequicquam profuturum. Ita enim accidit ei, qui alijs non ſibi philoſophatur. Atque adeò neceſſaria eſt hæc cautio, ne philoſophemur ſine fructu. Nobis enim imprimis confert philoſophia, maximoque eſt vſui: erga alios autem præter docere & diſcere, inanis quædam oſtentatio & ambitio plerunque ſe prodit. Idque potiſſimùm, quando altercandi materia & lites quæſtionibus ſubinde implicantur, finiſque totus in eo conſtituitur, vt ſermones veluti lora quædam pilæque per manus viciſſim tradantur. Eoque magis iam intenditur animus, vt vocibus inconditis

Simile.

Simile.

Sextum, oſtentationē & rixas fugere.

[...]andi occaſionem arripere.

tis obſtrepamus, & omnia dirumpere magis videamur, quàm docere quippiam, aut diſcere. Proinde in hac re benignum ſe exhibere & placidum, ita vt in arenam minimè deſcendas, & per iracundiam non diſſoluas, quæ in commune ſunt prolata, neque conuitijs inueharis in eum, quem reprehendas, aut iniquè feras illatam contumeliam, euidens planè documentum eſt, hominem in philoſophię ſtudio promouiſſe. *Lib. de profectu morum.*

Sedata diſtentatio. ſapientia, & profectus iudicium.

Septimũ non captare applauſum.

Qui recta ad virtutem contendunt, eos decet per occaſionem vſu rerum exercitari potiſſimum. Deinde quod huic eſt proximum, applauſum, qui oratores manet, ſtrepitumque theatricum non plurimi facere. Tantum autem abeſt, vt aliquantiſper progreſſus in ſapientiæ ſtudio, non reticeat apud aliquos, ſi quid largitus ſit amico, aut operis quippiam præclarè geſſerit, vt etiam iniqua ſuffragia per largitiones, aut potentis cuiuſpiam interceſſionem pro ſe, amoliri adnitatur: non reſpiciens ad munera, quanquam hinc fames, hinc ſitis premat. Quippe ſatius fuerat, ſolidam noctem cum inedia agere, quàm cum virtute veroque bono pugnam inire. Ita planè Ageſilaus vitam inſtituit, dum tacitus bona ſua ſecum circunferret, abundè magnus buccinator ipſemet ſibi. Lætabatur enim ex animo, quòd teſtis ſibi eſſet idoneus ſpectatorque bonorum, intus rationem certo ſibi commorari oſtendens, iamque egiſſe radices, poſteaquam iuxta Democritum adſueuerat ex ſeſe voluptatem accipere. Vt autem agricolis periucundum eſt videre ſpicas inclinatas ad terram & nutantes (nam quæ ob leuitatem ſurſum tendunt, inanes eſſe creduntur) ita philoſophaſtri quidam vani, nihil habentes ponderis aut grauitatis, elato ſunt animo, & in habitu, inceſſu, vultuque nihil præter merum faſtum aliorumque præ ſe contemptum produnt. Perſpicuum eſt igitur, eis qui fructum

T. Bona conſcientia.

T. Præſumptio Arrogantia.

Simile.

ex

ex philoſophiæ ſtudio percipere moliuntur, deponendum eſſe protinus quidquid vanum eſt & arrogans. Et quemadmodum è vaſis liquorem aliquem recipientibus aer inanis expellitur: ſic, qui in philoſophiæ ſtudio veris implentur bonis, faſtum exuunt, mitioremque de ſe concipiunt opinionem, parum iam barbam iactantes & pallium, dum omne ſtudium ad interna transfertur.

T. Modeſtia ſapientia comes.

Adde quod ſibi ſeueriores tum fiunt, magiſque rigidi, alijs contra benigni & placidi. Denique non vſurpant ſolitam Philoſophiæ gloriam inſigneque nomen, ſed in mutuis colloquijs dum ſuper ea re incidit ſermo, abundè ſatis factum eſt, ſi quis bonæ indolis nouitius prædicetur.

Huc pertinet quod à Menandro non minùs verè quàm eleganter dictum eſt, Complures videlicet eſſe qui Athenas nauigent philoſophiæ gratia, primùm ſapientes, deinde ſapientiæ amantes, ac mox Rhetores, neque ita multo poſt idiotas, rerumque omnium ignaros ſeſe appellare. Quò enim magis cuique ex Philoſophia accedit rationis, eò plus decedit faſtus & arrogantiæ. *Libro de profectu morum.*

Animaduertendum præterea, quo pacto in morbis communibus, vt in dentium aut digitorum dolore, confeſtim medicus quæritur, quum tamē grauioribus malis impliciti, veluti phrenetici, atra bili, inſaniaque affecti, ob morbi vehementiam, quam minimè ſentiunt, non recipiant medicum, ſed aut explodunt, aut fugiunt. Atque in eum modum quicunque peccant, & monitoribus vitia corrigentibus ſunt aſperiores, hi profectò malo laborant non admittente curationem: contraque, omnes æquo ferentes animo reprehenſionem, bonam ſpem exhibent melioris cuiuſdam habitudinis. Qui enim ſeſe ingenuè offert corripientibus, peccatum profert, malum

Septimum, ſi pecces, correctionem admittere.

" malum fatetur, non paſſus latere aut ignorari, pro-
" ditque corrigenti adiunctis etiam precibus, is demū
" ſpecimen præſtiterit non contemnendi in philoſo-
" phia progreſſus. Nam quiſquis ad bonam frugem
" ex corruptis moribus peruenire deſiderat, opus ha-
" bet, auctore Diogene, diligenti amico, vel acri fer-
" uidoque hoſte, vt peccatum fugiat aut correptus,
" aut certè humaniter ac blandè curatus. *Libro de pro-*
" *fectu morum.*

Octauum, in ſomnis nihil flagitioſum videre.

Aeſtimare iam liceat, quàm frugiferum ſit, quod Zenon ſcriptum poſteritati reliquit, dum iubet ex ſomnijs deprehendere, num profecerit quiſpiam in ſtudio virtutis. Si enim in ſomnis nulla capitur voluptate erga turpitudinem, neque graui inhiat crimini, quo ſe contaminet, prorſusque nihil videt cum vitio & fœditate coniunctum, conſentaneum eſt, omnia in tuto eſſe poſita. Tum enim imaginaria hominis virtus ſimul cum ea, quæ affectibus eſt obnoxia, rationi ſubiectæ ac parentes, non aliter atque fundus ſynceri amnis & tranquilli, liquidò apparent. Quemadmodum igitur iugales equi ab auriga recta currere inſtructi, non deſerunt viam, illo etiam habenas remittente, ſed perpetuo curſu non aberrant à præſcripto: ſic quibus bruti affectus iam in totum ſunt domiti, & ſub iugum rationis miſſi, certi ſunt, quòd nec in ſomnis nec in morbo facilè recalcitrant, aut delinquunt: nihil enim agent præter ſolitum, eodem tenore perdurantes. *Libr. de profectu morum.*

Simile.

Nonum, affectus noxios experiri ſedatiores.

Quoniam autem vera atque perfecta indolentia res eſt magnifica, prorſusque diuina (quā appellare nobis hîc licebit profectum, ſiue promotionem circa virtutem, lenimento quodam & remiſſione conflatam affectuum) par eſt, vt diligenti indagine facta, certoque iudicio primùm nos ad ipſos affectus, deinde illos inter ſe comparemus, quo verius conſtent.

ſtent acceſſionum diſcrimina. Illud autem efficiemur, intelligendo malorum deſideria in nobis iam eſſe remiſſiora, quàm fuerint olim. *Libro de profectu morum.*

Aduertendum etiam, num in victus ratione rigidiores nobis ipſis, an licentia nimia ſimus laxiores. In rebus gerendis maturitate vtamur, an inconſulta temeritate, admiratione item hominum atque virtutis potius tangamur, quàm contemptu. Itaque ſicut morbis in alias corporis partes migrantibus, ſolitasque relinquentibus, ſpes de ſanitate concipitur: ita prauorum affectuum commutatio in eos, qui minori periculo videantur ferendi, donec prorſus explodantur, profectus nimirum eſt ad meliora non incuidens argumentum. *Lib. de profectu morum.* *Simile.*

Argumentum quoque profectus idoneum id erit, ſi mox imitari conemur, quod nobis eſt admirationi, ſeduloque probatur. Exemplo eſſe poterit Themiſtocles Athenienſis, qui ſolus inter omnes municipes noctes agendo inſomnes, Miltiadis trophæa, inquit, me excitant, & quietem capere non ſinunt. Quibus verbis id planè edocuit, ſe non tam præconem eſſe virtutis & admiratorem: quàm præſentem ſectatorem, & virtutis in bono æmulum. Dum igitur verum bonum in hunc modum diligere ordimur, vt non ſolùm ex Platonis ſententia beatum iam animo reputamus virum illum egregium, ſed etiam parem felicitatem tribuimus auditori, qui ſermonem ex ore eius prodeuntem excipit: imò verò habitum, hominis inceſſum, aſpectum, riſumque cum admiratione diligimus, ita vt ad illius exemplum, totos nos ipſos componere geſtiamus, eique perpetuò adhærere, tunc planè licebit fateri, nos haud dubiè in virtutis tramite profeciſſe. *Decimum, virtutem quam admirari & æmulari & vitium fugere.*

Præter-

Vndecimũ, virtuti coniuncta non formidare.

Præterea inuenias nonnullos, qui non tam bonis gaudent, felicibusque hominum dotibus, quàm ipſis ineptijs veluti balbutie & pallore, nimirum amantium more. Nam Panthæ mulieris lachrymę ac luctus, imò ipſa quoque animi indignatio & malignitas virum Araſpem attonitum in amorem reddiderunt. *Lib. de prof. morum.*

Duodecimũ, cauere peccata etiam minima, quæ nos venialia nuncupamus.

Iam ſi libeat, præter ea quæ recenſuimus indicia profectus, & hoc item non parui momenti adiungas velim, ne quis peccatum aliquod reputet exiguum, ſed ſolicitè quoduis caueat atque deuitet. Vt enim qui ſe diuites fore deſperant, impendia exigua flocci pendunt, nihil magni efficere illa credentes, ſi tenui aceruo acceſſerint (at ſpes diteſcendi nihil negligit quantumcunque exigui lucelli, eoque magis auget æris appetentiam, quo propius admotę fuerint opes) ſic haud dubiè vſu venit in negotijs per virtutem gerendis, non enim illic locum habet indulgentia, vt dicas, hoc perpuſilli momenti ad iſtud eſt. Nam ſi id quòd eſt minimum ſemel ingreſſa fuerit ſcelerum peruerſitas, licentia conceſſa patrandi ea, ad quæ alioqui ſumus propẽſi, corruere nimirum & contaminari ſimul reliqua animi bona neceſſe eſt.

Simile.

Cæterùm qui ſepem conſtruunt aut aggerem, nihil ſunt attenti, cuiuſmodi ſit lignum aut lapis: accipiunt enim quidquid caſus obtulerit, & inter hæc columnam aliquam è ſepulchro fortè collapſam. Id quod ferè agit vulgus ſceleratorum, omne opus in ſuum quæſtum vtcunque acciderit conglomerans & corradens. Porrò qui proficiunt in ſtudio virtutis, vitæ ſuæ non aliter atque plano cuidam aut regiæ aureum ſubijciunt fundamentum, nihilque temerè admittunt in tale opus, ſed ad rationem veluti amuſſim omnia redigunt atque componunt. *Lib. de prof. morum.*

Simile.

Sacer-

Sacerdos.

QVid eſt, quod Flamen Dialis mortua vxore ſacerdotio ſe abdicat? An eodem tempore vxor vna cum viro conſecratur; quemadmodum multa ſunt in ſacris, quę abſente vxore agi nequeunt? Priore autem amiſſa, alteram ſtatim ſuperducere, tum difficile eſt, tum verò iniquum atque impium. *In Probl.* *Sacerdotum etiam Gentilium bigamia prohibetur.*

Cur igitur ſacerdotibus nec magiſtratum capere nec petere permittebatur, & tamen lictore vtuntur, & ſella curuli ob honoris cauſam & conſolationem, quo minus ægreferrent, ſi à magiſtratibus arcerentur? An quòd cùm certum eſſet & ſtatutum tempus ſacrificij, regum verò opera & actiones incertæ ac minimè præfinitæ, fieri non poterat, vt cùm in idem ſæpenumerò tempus inciderent, idem vtrique adeſſet, ſed vtriſque vrgentibus, ſæpe oportebat, vt altero relicto nunc Deos coleret, nunc ciuibus noceret. *In Probl.* *Quid hic habet ici dicēt, qui vnum caput rebus ſacris & prophanis præficiunt.*

Rex, Princeps.

QVi apiaria curant, & ipſis apibus ære & vſu nutriendis operam ſedulò dant, quas ingenti bombo & ſtrepitu de cellulis conſpicantur prodire, validas eas atque vberes eſſe coniectant: quem verò Deus ciuilis examinis curæ atque cultui præfecit, quiete eius atque manſuetudine populi felicitatem potiſſimū metitur, & coniectura conſequitur. *In Politica.* *Diſsimile.* *T. Manſuetudo.*

Ariſtoteles ad Antipatrum ſcribens: Alexandro, inquit, prædicabile id ac præ ſe ferendum eſt, non modò quòd complurimis gentibus imperitet, ſed etiam quòd rectam de diuinis præter alios opinionem habere poſſit. *Lib. de Tranquil. animi.* *Tit. Religio.*

Alexander adoleſcens, vix dum adeò puerili æta-

te exacta, Babylonem auſus eſt Suſaque illa ſperare. Babylonem Suſaque dico? imò verò gentium omnium imperium ſpondere ipſe ſibi, triginta peditum millium, quatuor equitum numero fretus. Egregium verò permagnumque ei fortuna viaticum in hāc expeditionem ſeptuaginta prærogauit talenta, vt Ariſtobolus prodidit, triginta dierum commeatus. At enim inconſultus temerariusque Alexander tam ſpernendo apparatu in tantas opes profectus? Minimè. Quis enim maioribus vnquam pulchrioribusque rerum opportunitatibus fretus ad res gerendas profectus eſt? animi magnitudine, rerum intelligentia, moderatione, fortitudine, quibus eum rebus Philoſophia ad hanc obeundam expeditionem inſtruxerat. Profectò ab Ariſtotele præceptore pluſculum quàm à Philippo patre habens potiendarum rerum inſtrumentum, in Perſas tranſijt. Non enim Alexander (quemadmodū Ariſtoteles ei auctor fuerat, vt Græcis ſe ducem, Barbaris Dominum præberet, vtque illos vt amicos & neceſſarios honori haberet, cū his verò vt cum belluis, atq; adeò ſtirpibus ageret) ita ſeſe comparans, exilijs (quæ plerunq; bellorum ſemina ſunt) diſcordijsq; infidis imperiū ſuum fœdauit. Verùm quum ſe diuinitus miſſum cōmunem vniuerſorum diſceptatorē exiſtimaret, conſtituendisque mundi rebus arbitrum, quos verbis inter ſe conciliare non poterat, armorum vi ſubigens, in vnum omnis componens, perinde atq; propinato poculo vitas, mores, connubia, viuendi inſtituta miſcens, patriam quidem omnes orbem terrarum exiſtimare voluit, cognatos verò viros bonos, alienigenasque prauos: ad hæc Græcos & Barbaros non chlamydem, non peltam dirimere, ſed Græcos virtute potius, Barbaros vitio internoſci. Demaratus, vt aiunt, Corinthius hoſpes amicusque

Philip-

Philippi, quum Alexandrum Suſis vidiſſet, gaudio perfuſus & illachrymans, ingentis dixit gaudij exortos fuiſſe Græcos, qui antea obierant, quandoquidem Alexandrum non vidiſſent in Darij ſolio ſedētem. Equidem quod ad me attinet, quibus id Græcis cernere licuit, eos non magnopere beatos cenſuerim duntaxat propter hoc ſpectaculum, vtpote quod fortunæ fuerit, vulgariumque regum : illa verò viſenda auguſtaque ſponſalia auidè mihi ſpectaturus fuiſſe videor, quum ſub vno auro inſigni tentorio coacti in eoſdem penates, eandemque menſam centum Perſidibus ſponſis, totidemque Macedonibus & Græcis, coronatus ipſe, primus hymenæum orſus, & tanquam Philotheſium canticum accinens, maximis potentiſſimiſque populis in amicitiam coeuntibus, vnius ipſe ſponſus, omnium verò auſpex idem & conciliator, hos cum illis legitimo coniugio vinciebat : præcupidè enim dixiſſem, I nunc barbare ſtolideque Xerxes, multis te nequicquam laboribus iungendo Heleſponto angito, hoc potius pacto mentis reges compotes Aſiam Europæ iungunt, non lignis, non ratibus, non inanimis affectuumque expertibus vinculis : ſed amore legitimo, caſtis coniugijs, liberorum pignoribus, gentes inter ſe vincientes. Cæterùm Alexander Perſarum cultu inſpecto, Medorum quidem veſtem admittere noluit, Perſicam verò ſumpſit illa longè viliorē : ex barbarico enim ornatu inſolentiſſima quæque, & propè dixerim, tragica, reſpuens, miſcellaneum quoddam geſtamen ex Perſico Macedonicoque habitu inſtituit, vt auctor eſt Eratoſthenes, diuerſis quidem vt Philoſophus vtens, vt communis autem imperatorque rexque clementia præditus, honore veſti habito, eorum quos armis obtinuerat, animos ſibi concilians, quò magis in fide permanerent Macedones, vt ſibi imperantes amore, non odio vt ho-

T. Coniugium.

Totum hoc exemplum incarnationis Dominica myſteriū mirè repræſentat.

Simile. ſtes proſequentes. Belluas captantes homines, ceruorum ſibi tergora obuoluunt, plumatisque tunicu-lis amiciuntur, qui ad aucupia exeunt, taurorum conſpectum vitant, qui puniceas veſtes geſtant, vt elephantorum qui candidas: nimirum quòd ijs coloribus irritentur, & efferentur belluæ. At magnus ille rex gentes indomitas ferarum in modum manſuefaciens, vernaculis eas veſtibus aſſuetisque viuēdi inſtitutis demulſit, placidioresque reddidit, cùm animi eorum iniquitatem ad obſequium reuocans, tum verò ęgritudinem leniens. Haudquaquam enim Aſiam latrocinij modo perſultans, lacerare paſſim diuexareque inſtituit, perinde atque prædam ſpoliaque inſperatæ felicitatis futuram, quomodo poſtea Annibal Italiam, & antea Terres Ioniam, & Scythæ Mediam inuaſerant: verùm vni omninò verbo omnia quæ vbique terrarum ſunt, audientia, & vnum vnicæ reipublicæ populũ cunctos homines efficere volens, ita ſe comparabat. Videamus iam Alexandri voces, quandoquidem regum principumque mores maximè ex vocibus depromuntur. Antigonus ſenex, ſophiſta quodam ei commentariolum de iuſtitia inſcriptum porrigente: ſtolidus es, inquit, qui quum me videas alienas vrbes vexantem, nihilominus apud me ſermonem de iuſtitia habeas. Dionyſius tyrannus cenſêre ſe dictitabat, vt pueros talis, ſic viros iureiurando fallendos. In Sardanapali inſcriptum monumento hoc viſitur: Hæc habui quæ voraui, quæque per iniuriam abſtuli. Quis iſtis dicterijs tum voluptariam vitam neget, tum impietatem, tum iniuriam, violentiſſimamque improbitatem promi? Ab Alexandri dictis regia modò inſignia, natalesque tolle, iam Socratis aut Platonis aut Pythagoræ videbuntur. Sed nunc non illas expendimus verborum inſolentias, quas ſimulachris eius poetæ, ſtatuisque

iſque inſculpere ſolent, non ad ipſius modeſtiam reſpicientes, ſed opes potius & potentiam attendentes: cuiuſmodi illud eſt:

Æreus in cælum ſuſpectans fare quid aiat:
Iupiter, aſſerui terram mihi, tu aſſere cælum.

Et rurſus: Alexander ego Ioue natus. Hæc igitur poetæ, vt diximus, fortunæ ipſius blandientes affingere ſoliti ſunt. At verò vſurpatorum ab ipſo re vera dictorum, puerilia primùm percenſenda ſunt. Hic igitur quum pedum pernicitate æquales omnes facilè præſtaret, amicis vt ad Olympia ſe conferret flagitantibus, ſciſcitatus eſt, nũ reges Olympiæ certarent? Quibus id negantibus: Iniquum, inquit, certamen eſſe oportet, in quo victori quidem priuato eſſe licet, regi verò victo. Quum pater eius Philippus apud Triballos fœmore lancea traiecto, periculo liberatus, mœrore tamen angeretur claudicantis cruris deformitate: Suſtine, inquit ille, pater, ne verearę in publicum te agere, quò magis virtutis ingrediendo memineris. Hæc & huiuſmodi alia nonne animi dicta ſunt philoſophiæ præceptis imbuti, qui honeſti ſplendore captus, flocci iam faciat corporis detrimenta? At ſi quando Homeri carminum perpenſio, aut in ludis literarijs, aut ſuper conuiuium fieret, alio aliud, vt fit, præponente, hoc ipſe vt omnium præſtantiſſimum probabat.

Regnatorq́; bonus, ſimul atque acerrimus haſta.

Videlicet interpretatus, qua laudem Homerus aliquot antea ſæculis de Agamemnonę temerè ſcripſiſſet, legem hanc ſibi latam eſſe, adeò dicerę ſolitum ferunt, eodem verſu Homerum Agamemnonis virtutem commendaſſe, Alexandri verò vaticinatum eſſe. Philoſophici porrò animi eſt, ſapientiæ amore capi, ſapientesque viros in primis ſuſpicere. Hoc in Alexandro vt in regum fuit nemine. *Ad hoc probandum commemorat Plutarchus magnifi-*

ea dona, quæ in aliquot inſignes Philoſophos Alexander contulit: Deinde ſubdit, Iam verò cum Diogene ipſo ad Corinthum agente collocutus, adeò vitam eius obſtupuit, animique eius dignitatem admiratus eſt, vt ſæpè quum in mentionem eius incideret, diceret: Niſi Alexander eſſem, Diogenes forſan eſſem: id eſt, literarum ſtudijs me addicerem, niſi reipſa philoſopharer.

Vt fruges aeris temperie liquidioreque cælo exuberant, haud ſecus bonæ artes, eximiaque ingenia benignitate, honorificentia, humanitateque regia euocantur, contraque inuidia, ſordibus, moroſitate eorum, qui rerum potiuntur, reſtinguuntur & langueſcunt. Alexander Pherecorum tyrannus tragœdum quendam cùm ſpectaret, ſupra modum in miſericordiam verſus eſt, ita afficiente eum aurium voluptate. Proſiliens igitur ex theatro accelerato gradu abibat, indignum eſſe fremens, ſi qui tot ciues excarnificatus ſit, is Hecubæ Polyxenæque caſibus illachrymâſſe videretur. Nec multum abfuit, quin tragœdum malè mulctaret, videlicet quòd animum eius tanquam ferrum mollierat. Scytharum rex Antæas Iſmeniam tibicinem bello captum, iuſſit ſuper cœnam canere. Omnibus autem admirantibus & præ voluptate plaudentibus, iureiurando affirmauit, ſuauius ſe interdum equum hinnientem audiſſe, vſque adeò aures habebat à Muſis abhorrentes, animamque in præſepijs, imò verò audiendis aſinis quàm equis appoſitiorem. Quod igitur artium augmentum apud huiuſmodi reges? Qu s artibus honor, aut Muſis haberi poteſt?

Alexander Hephæſtionem aliquando caſtigans, vt fertur, cum Cratero ſimultates exercentem. Quæ tandem, ait, tuæ ſunt opes, aut quod tuum facinus, ſi quis tuum tibi Alexandrum demat? Hoc itidẽ nunc ego ad illius æqui fortunam dicere non dubitarim.

Ecqua

Ecqua tua amplitudo,ecqua tua gloria? Nunc vbi tua potentia,nunc vbi inuicta virtus,ſi quis tibi Alexandrum dempſerit:Si quis,inquam,dempſerit in armis peritiam,in opibus liberalitatem, in magnificentia moderationem,in certaminis diſcrimine fiduciam, in victoria clementiam ? Agè fac,ſi potes,alium magnum ducem, vt opibus liberaliter non vtatur: vt non ante acies ſuas progreſſus diſcrimina ſubeat: vt amicos honori non habeat: vt non in captos miſericordem ſe præbeat : vt in fruendis voluptatibus ſibi temperare nequeat: vt in occaſiones bene gerendæ rei non immineat: poſtremò vt in victoria exorabilis non ſit.Iam verò quis magnus in potentatu cum ſtultitia & flagitijs? Tolle virtutem fortunati hominis, iam vſquequaque paruus erit, in conferendis beneficijs ob ſordidam parſimoniam, in exudandis laboribus ob mollitiem, apud deos ob ſuperſtitionem,erga bonos ob inuidiam, inter viros ob ſocordiam, inter mulieres ob affectus voluptarios.Et vt ignari artifices cùm paruis ſimulachris magnas ſubijciunt baſes,magis conſpicuam reddunt illorum exiguitatem: ita ampla fortuna,cùm in puſillum animum incidit.Idcirco non in habendis rebus, ſed in vtendis magnitudo ſita eſt. *Regij mores.* *Simile.*

Sunt qui victorias Alexandri fortunæ tribuant. Quibus ita Plutarchus reſpondet. Nũ etiam à fortuna temperans,aut beneuolẽte fortuna temperans fuit? Aut num fortuna præſidio quodam munito animũ eius ſecurum præſtare potuit,vt ne à voluptatibus lancinaretur,neu libidinibus ſauciaretur? Atqui hæc & huiuſmodi erãt,quibus Dariũ vicit:cętera armorum equorumq́; ſtrages erant,prælia,cædes,fugæq́ue hominum.Vt enim magnus propter fortunam fuerit, maior certè vel ob idipſum,quod fortuna recta vſus eſt: quoque magis fortunam extuleris, virtutem eò magis commẽdaris,nempe propter quã dignus for-

tuna fuit. Reges alios efficiunt fortunæ beneficia, ad noua honorũ inſignia promouentia nec opinantes. Alexandro verò quid ſupra dignationem? quid citra ſudorem? quid incruenta victoria? quid citra puluerís, vt dicitur, tactum? poſtremò quid illaboratũ obtigit? Amnes ſanguine mixtos bibebat, quos cæſorum corporibus iunctos traijciebat: herbam fame enectus edebat, quam primam offendiſſet: obrutas altis niuibus gentes adijt: vrbes ſub terram merſas excidit, pugnantia maria nauigauit, arida Gedroſiorum, Arachoſiorumque littora premenſus. Quod ſi vt hominem, ita fortunam affari liceat, ita ſanè dixerim: Nuncubi tu, aut ecquando Alexandri rebus geſtis aditum præbuiſti? ecquod tandẽ ſaxum incruento per te Marte cepit? ecquam ei vrbem præſidio vacuã obiecíſti? ecquam inermẽ phalangem? ecquis aut rex ignauus, aut imperator ſocors, aut dormitabundus cuſtos inuentus? ecquis amnis facilè commeabilis? ecqua mediocris hyems? ecqua æſtas non infeſta? Apageſis hinc fortuna, faceſſe ad Antiochũ Seleuci, faceſſe ad Artaxerxem Cyri fratrem, proripe te ad Ptolemæum Philadelphum: illos enim ſuperſtites etiã patres, reges appellitârunt, prælijs illi vincebant illamentabilibus, feſtos illi dies per pompas & ſpectacula ad extremum vitæ agebant: denique illorum quiſque per ſummam felicitatem in regno conſenuit. En tibi Alexandri corpus, ſi nihil aliud, certè ab imis vnguibus ad verticem ſaucium, diſciſum, contuſum, ab hoſtibus denique cæſum, & iaculo, & gladio, & torti libramine ſaxi. *Deinde multa & grauiſſima vulnera ſigillatim enumerat, quæ pugnando accepit. Ibid.*

Regij mores. Alexander in ſeſe ingentes ſpes habebat, pietatem in Deos, fidem erga amicos, frugalitatem, continentiam, beneficentiam, aduerſus mortem intrepidam expectationem, robur animi, humanitatem, appel-

appellandi dexteritatem, ingenij candorem, in explicandis conſilijs conſtantiam, in gerendis rebus celeritatem, & in primis adipiſcendæ gloriæ propoſitum, quòd luculenta exempla per decus abſoluere ſolet. *Lib. de for. & vir. Ale.*

Plato rogatus à Cyrenenſibus vt ſibi leges ſcriberet, ſcriptaſque relinqueret, ac Reip. ſtatum componeret, recuſauit, dicens, Eſſe perdifficile, leges condere Cyrenenſibus, qui tam eſſent felices. Nihil enim tam ſuperbum, nihil tam intractabile, ac moroſum eſſe, quàm hominem, quem felicitatis opinio corripuerit. Quapropter difficile eſt his qui gerunt imperium, de imperio conſulere. Reformidãt enim rationem ceu principem admittere, ne potentiæ bonum quod habere videtur, impediat, ſi id aſtringat & ſeruire cogat honeſto. *Libro de doct. Princip.* *T. Proſperitas.*

Plerique reges ac Principes parum cordati, ſtatuarios imperitos imitantur, qui credunt Coloſſos magnos & amplos videri, ſi tibijs vehementer diductis, ſi latè diſtentos & hiantes finxerint. Nam hi quoque grauitate vocis, toruitate vultus, ac morum truculentia, fugaque conſuetudinis humanæ maieſtatem & auctoritatem imperij ſibi videntur imitari, nihil prorſum à Coloſſorum ſignis diſcrepantes, qui cùm foris heroicam ac diuinam quandam ſpeciem præ ſe ferant, intus pleni ſunt terra, lapide, plumbo: niſi quod iſtud Coloſſorum pondus rectitudinem illorum ſtabilem & immotam ſeruat: at inerudíti duces ac principes, propterea quòd intus malè librati ſunt, ſæpenumerò vacillant, ac ſubuertuntur. Etenim cum baſi non rectè poſitæ ſublimem ſuperſtruunt poteſtatem, ſimul cum ipſo pondere nutant, & ad ruinam inclinantur. Verùm quemadmodum oportet, vt ipſa regula primum recta ſit, nihil habens obliquum, deinde cætera ſibi *Simile.* *Grauitas & auctoritas falſa.* *Simile.*

admota, quatenus ſibi congruunt, exæquet: conſimili modo princeps poſteaquam imperium in ſeipſo parauerit, ac direxerit, vitamque ſuam compoſuerit, tum debet ſibi applicare eos, quibus imperat. Nec enim cadentis eſt alium erigere: nec ignorantis docere: nec incompoſiti componere: nec ordinare, inordinati: nec imperare eius qui non pareat imperio. At, qui parum ſapiunt, illud præcipuũ imperij bonum eſſe ducunt, quòd nullius imperio ſubiaceant. Quis igitur imperabit principi? Nempe lex omnium regina, & mortalium & immortalium, vt ait Pindarus: nõ iſta quidem lex foris in libris aut ligneis ſcripta tabulis, ſed viua illi inſita ratio, ſemper conuiuens, ac familiaris principi, nec vnquam animum ſuo ductu, ſua moderatione deſtituens. Nam Perſarum rex vnum habebat cubicularium, cui hoc negotij mandatum erat, vt diluculo ingreſſus illi diceret: Surge rex, atque ea cura negotia, quæ te curare voluit Meſoromaſdes. At erudito prudentique principi intus in animo adeſt, qui ſemper idem dictet, ac iubeat. *Lib. de doctrina principum.*

T. Doctor.

Numen intelligit.

Cæterùm principem magis oportet timere, ne quid mali faciat, quam ne quid patiatur. Nam hoc ex illo naſcitur. Atque hic eſt principis metus, & humanus, nec ingeneroſus, vt his quibus imperat, metuat, ne quid ſe inſcio lædantur. Non aliter atq; canes nocturnam atque laborioſam agentes ouium in ſeptis cuſtodiam, ſimulatque trucem audierint feram, timent, non ſibi, ſed his quæ cuſtodiunt. Cato in Vtica victore Cæſare, reliquos omnes iuſſit ad mare vocari: eos ſimulatque naui impoſuiſſet, ac proſperam eſſet nauigationem precatus, ipſe reuerſus domum, ſibi necem ſua manu conſciuit: docens videlicet, quibus debeat timere princeps, & quæ debeat contemnere. Contra Clearchus Ponti

tyran-

tyrannus arculæ incluſus, ſerpentis in morem dormire ſolitus eſt. Et Ariſtodemus Argiuus in cœnaculo domicilium habebat, oſtio penſili cui impoſita lectica dormire conſueuit vnà cum amica. Puellæ verò mater ſcalas detrahebat, easque rurſus apponebat orta luce. Quantopere creditis hũc horruiſſe theatrum, palatium, curiam, conuiuium, qui è cubiculo ſibi ipſi carcerem fecerit? Itaque qui verè ſunt reges, timent his in quos habent imperium: contra tyranni eos ipſos timent: proinde metum augent aucta potentia: propterea quòd quò pluribus imperant, hoc plures metuunt. *Lib. de doctrina principum.*

Si regibus contingeret rectum conſiliũ, iuſtitia, probitas, fortitudo, continuò futurum eſt, vt omnes adiuuentur fructumque capiant, qui cum eis habent commercium. Ferunt, ſi erugium herbam vnam quæuis capra ſumpſerit in os, primùm ipſam ſiſtere, deinde reliquum omnem gregem cum illa conſiſtere, donec accedens caprarius herbam eximat. Eiuſmodi quædam vis fluit à poteſtate principis, quæ ignis in morem depaſcatur ac diſſipet quæcunque propius admota fuerint. *Lib. de diſp. philoſoph.* *Simile.*

Sapienter celebratum eſt veteri prouerbio, Oportet vt is impellat remum, qui didicit. Sic contra qui alijs artibus permittit diſciplinam, ſpolians illa ſolam virtutem, nobis ſe præbeat ridendum, oportet. Diuerſum ſanè hic à barbaris illis mihi agere viſus eſt Scythis: qui Herodoto teſte, ſeruis eximunt oculos. Quid mirum? quippe mancipijs. Verùm hic noſter vir bonus artibus cunctis diſciplinæ certam rationem ceu oculum imponens, virtuti (quæ omnium princeps eſt & regina) ſi Dijs placet, conatur eruere. Quod ſi cui nondum eſt perſuaſum, virtuti primas deberi, Iphicratem audiat Athenienſium ducem, qui per contumeliam interrogatus *T. Virtus docenda.* « « « « «

à Callia Cabrij filio, quiſnam eſſet, num ſagittarius, ſcutifer, eques, aut armiger? Nihil horum, inquit, ſed omnib⁹ hiſce imperans. Iure igitur optimo iam explodēdus eſt nobis, qui iaculari, arma geſtare, fundam impellere, & equitem agere, iudicabit ad doctrinam pertinere: imperium autem adminiſtrare, & ductitare exercitum, ita vt fortè fortuna obuenerunt, cuiquam adeſſe: nec vllam prius inſtitutionem requirere. *Lib. de docenda virtute.*

Vide etiā hac de re Ti. ſequentē, Iudex, Magiſtratus.
Item T. Reſpub.
Item T. Potentes & Potentia.
Item Tit. Proſperitas.

Iudex, Magiſtratus.

T. Reſpub. Etenim ſtatim mores & ingenia conari mutare populi, nouiſque ea legibus moderari extemplò velle, non modò non facile, verùm ne tutum quidem omnino eſt, vt res quæ multo tempore & ingentibus viribus indiget. *Simile.* Proinde quemadmodum vini vſus initio quidem arbitrio ac lege bibentis regitur, vbi verò ſenſim ac placidè calefecerit hominem, immutare continuò incipit, ac nouis imbuere moribus: hac ratione decet virum ciuilem & Rempub. tractare incipientem, tandiu ciuiū moribus conſentaneè viuere, & ſe ad eorum naturā accommodare, atque ſcitè cōiectura ſectari ea & aſſequi, quibus populus ſoleat delectari, & quibus adduci facilè, donec opinione virtutis & fide iam cōparata, authoritate niti poſſit. *In Polit.*

Vinū initio ſubditur homini, poſtea homo ipſe vino. Sic princeps, &c.

Simile. Enimuerò aulici & adulatores, velut aucupes, voces imitantur auicularum, cæteriſque rebus ſimiles ſe fingunt, nempe vt hiſce artibus regibus ſe maximè inſinuent atque commendent. Sanè ciuē, qui Rempub. rectè adminiſtrare velit, mores & vias vulgi effingere atque imitari minimè decet: ſcire dun-

dũtaxat atque probè tenere debet, qua quiſq; maximè ratione capi adduciq́ue poſſit. Ignoratio enim eorum, quibus cum tibi viuendum eſt, vt opinione & ſpe fruſtreris ac cœptis ſæpenumerò decidas, in cauſa eſt: quod non minus in ciuitatibus, quàm in amicitijs regum vſu venit. Mores proinde ciuium tum leniter atque ſcitè tractandos moderandosq́ue, & meliores efficiendos, aggredi debes, cùm tibi iam vires ſunt, & auctoritas comparata apparet. Vulgi enim & multitudinis rationes viuendi derepente immutare, atque aliorſum traducere, difficile nimirum, & nimis arduum eſt. *In Politica.* *T. Reſpub.*

Memoriæ proditum eſt, Themiſtoclem, vt animum ad Rempub. capeſſendam appulit, compotationibus comeſſationibusq́ue primò abſtinuiſſe: ſecundo loco vigilijs ſe ſolicitum & ſobrietati dediſſe, amicis dicere ſolitum, quo minus dormiret, Milciadæ ſolicitari trophæo. Pericles item rationem viuendi, & cultum corporis traditur immutaſſe: inceſſu tardo, orationeq́ue leni vſus eſt, compoſitum os, & vultum ſibi conſtantem ſolitus præ ſe ferre: poſtremò manu contenta intra amiculũ, vnam omnino vſurpaſſe viam, quæ ad forum & curiam duceret. Non enim cuiuſuis eſt, nec tractatu & factu facilè, vulgus & multitudinem ſalutaribus allici rationibus, & in officio contineri. Sat erit, ſi velut fera natura ſuſpicioſa & varia, vocem atque aſpectũ rectoris minimè reformidans, regimen & frænum admittit. *In Politica.* *T. Exempla.* *T. Vulgus.*

Eorum qui Reipub. præſunt, non modò ſingula verba, nec res tantùm publicitus geſtæ animaduerti notariq́ue ſolent, ſed virtus quoque, ioci ſimul & ſeria quæque domus, ipſa familia, vxor, cubile, curioſius conquiruntur. In Cn. Pompeium inimicos cauillatos accepimus, vnico digito caput ſcalpere deprehenſum. Quemadmodum enim indignius fer- *Simile.*

ri, maiorique haberi ſolent dedecori verrucæ, ſi- cusve in facie, quàm notæ næui, atque mutilationes in reliquo corpore: ſic etiam ob eam, quæ pleroſque omnes de principatu, atque ciuilibus magiſtratibus tenet, opinionem, vtpote de re magna atque digniſſima, quæ omni facinore atque temeritate vacare debeat, minima quæque principum, & Rempub. adminiſtrantium errata notantur, & pro magnis habentur. Eam ob rem Iulius Druſus Publicola haud immeritò claruit, quòd domus eius ex pluribus partibus vicinis conſpicua cùm pateret, & quinque eam talentorum ſumptu faber quidam euerſurum, ac commodius directurum reciperet: Decem, inquit, dabo, ſi totam ita exponas conſpicuam, vt vniuerſi ciues, nedum vicini, perſpicere queant, qua domi meæ ratione viuatur. Nempe vir erat modeſtus ac frugi, nec ei fortè eiuſcemodi domus perſpicuitate opus erat, qui virtutis egregiæ ſpecimen, & præclaræ vitæ documenta eruditiſſima quotidie foris dabat. *In Politic.*

Sed quoniam omnibus Corydalis, vt inquit Simonides, criſtas enaſci neceſſe eſt, & quæuis Reipub. adminiſtratio inimicitias & diſſidia quædam affert, maximè de his quoque conſiderandum videtur ei, qui in Reipub. aliqua ratione verſetur. Ariſtides atque Themiſtocles vulgo laudantur, ſoliti quoties ſiue legati, ſeu imperatores publicitus mitterentur, priuatam ſimultatem, & omnes inimicitiarum rationes in finibus agri Athenienſis deponere, reſumpturi (ſi ita videretur) in reditu. *In Politic.*

Præclarè Cato & Phocio, quorum neuter inimicitias animo concipiendas ducebat, ſi quid in gerenda Repub. diſcreparet: quin pro ſuggeſto & in publicis certaminibus, hoc durus vterque & inexorabilis habitus eſt, quòd præfractè nimis nuſquam conni-

conniuendum cenſebat, vnde Reipub. commoda prodi pacto aliquo viderentur. Cæterùm in rebus priuatis omni ſimultate longè abiecta, eorum ipſorum conſuetudine comiter atque humaniter vtebantur, à quorum rationibus in Repub. vehementiſſimè abhorrebant: & rectè quidem, nullus enim ciuis pro inimico habẽdus eſt, niſi is ciuitati & rei communi hoſtis ſit. *In Politic.*

Ingredientem verò ſubeuntemque quemuis magiſtratum illa verſare in primis animo, atque adeo explicata habere oportet, quæ Periclem accepimus ſolitum ſeipſum, dum veſtem indueret, ſubmonere. Attende Pericles: liberi ſunt quos ipſe regis: Græci ſunt, ciues Athenienſes. *In Politic.*

Medici quidem morbos, quos euellere penitus nequeunt, extrinſecus diuertendos ad corporis ſuperficiem putant. Principes autem ciuitatum, ſi pacatam omnino ciuitatem, & perturbationis vacuam tueri conſeruareque haud poſſunt, in ea ipſa ciuitate ſupprimere atque abdere debent, & è Repub. curandum ſuſcipere, quidquid turbulenti & morbidi, quidquid ſeditioſi ineſſe compererint: non foris vocare & exteris palam facere: ne medico alieno, & aduectitijs medicamentis in re tam ſecreta Reſpubl. indigere videri poſſit. *In Politic.* *Diſſimile.*

Ille moroſum atque prorſus difficilem populum efficere ſolet, qui gubernacula Reipub. tenens, nimium in omni re ſeuerum, aſperum, atque inexorabilem ſe exhibet, nemini vnquam cedens, nihil vlli condonans. Aſſuefacit nimirum is & inducit populum, vt pertinaciter atque contentioſè renitatur atque repugnet. Enimuerò laxandus eſt aliquãdo, vt aiunt, pes, & fluctibus obſequendum, quando præſertim magna ventorum atque ingens vis eſt. Tum verò diſſimulandum atque conſultò nonnihil prætereundum, tanquam nec videris quicquam, *Simile.*

quam, nec audieris: id quod domi plerumque (puerorum errata de induſtria non obſeruantes) quaſi neſciamus, intelligamusve, factitare ſolemus. *In Politic.*

Quod ſi vulgus aliquando vetus aliquod & patrium feſtum, vel Dei ſolenne prætendens, ſpectationem largitionemve aliquam nō admodum ſumptuoſam, & benignitatem haud abſurdam expetere videtur, liceat ei tunc per magiſtratus & principes ciuitatis commoditate hac iucunditateque frui. Pleraque enim eiuſmodi rebus à Pericle aut Demetrio principe geſtis ineſſe comperiuntur. *Simile.* Etenim quemadmodum, ait, medici eſt, magna ex parte corruptiore diminuto, parum deinceps innocui & ſalubris cibi afferre: ſic vir ciuilis & Reipub. princeps, dempta prius ignominia, damnove ciuitatis ſubmoto, leui deinde gratia & humanitate quaſcunque moleſtias & querelas leniet, atque ſolabitur. *In Politica.*

Quid eſt, quòd Prætorum virgæ ſecuribus alligatæ præferuntur? An ſignum eſt, non oportere magiſtratus iracundiam promptam atque diſſolutam eſſe? An virgarum diſſolutio mota & tarditate iram frangit, & impetum moderatur? ſed malitia quoniam partim medicabilis eſt, partim curari non poteſt, virgæ, quod mutari poteſt, corrigunt: ſecures autem, quod emendari non poteſt, abſcindunt. *In Problem.*

T. Adulator. Laudes quidem ab improbis proficiſcentes, cùm „ ſint fucatæ & inſynceræ, modis omnibus cauendæ „ ſunt: nec oportet ab his ſic affici, quemadmodum „ afficiuntur ſues, dum fricantur atque titillantur: vt *Simile.* „ nos ipſos facillimè præbeamus vtēdos cuiuis volēti, „ deijcientes nos & ad ſcalpturā accōmodantes: Etenim qui præbent aures palponibus, nihil differunt *Simile.* „ ab his, qui crura præbent ſupplantantibus: niſi

quòd

quòd turpius ſubuertuntur, caduntque, tum hi qui *Simile.* pœnas remittunt hominibus improbis, quò videli- " cet miſericordes, humani, facileſque vocentur: " tum iſti qui ſimultates & accuſationes haudqua- " quam neceſſarias, nec periculo vacantes, ſuſcipiunt, " perſuaſi ab his qui ipſos laudant, tanquam ſoli ſint " viri, ſoli aduerſus adulationem inuicti. Itaque Bi- " on tales ſimiles eſſe dicebat amphoris, quòd auri- *Simile.* bus facilè circunferrentur. *Libro de Vitioſa Verecundia.*

Acceptio perſonarum.

CLeones, vt primùm Rempub. attingere deſtinauit, vocatis amicis omnibus, ſoluere ſe velle dixit amicitiæ vincula, ſubdiditque rationem: ſolere amicitias pleraque recta & iuſta ſubuertere: quòd homines Rempub. adminiſtrantes, vtpote affectu & mollicie quadam occupatos, ſæpenumerò à via deducit recti officij. Ei longè melius fuiſſet, auaritiam & contentionem omnem animi procul abijcere. Neque enim his ciuibus opus eſt, qui beneuolos & amicos habeant nullos, ſed qui temperati & frugi ſint. *In Politic.*

Si magiſtratus eorum vtetur opera, quorum ſtudia atque rationes diuerſæ & diſſentaneæ ſint, quorum ad aliud alius vi & iniuria perpetrandum pro ſtudio impellat, & flectat, nihilo mihi differre videbitur ab eo, qui opificem agens, imperitè & temerè perpendiculis ac normis vtatur: non quibus *Simile.* opus dirigat, & pulchrè abſoluat, ſed quibus omnino deſtruat atque deprauet. Amici enim habendi ſunt his, qui Rempub. adminiſtrant pro inſtrumentis animatis, & ratione vtentibus: quos, ſicubi fortè aberrent, non tanquam comites ipſi ſequi debemus: quin maximopere attendendum eſt, ita eos eſſe affectos, vt ſponte ſua etiam abſentibus nobis ab *Simile.*

officio non diſcedant. Id enim fuit, quod Soloni vitio datum, animos ciuium pupugit, & vehementer offendit. Cùm enim deſtinaſſet legem ferre, qua qui ære alieno impliciti eſſent, à ſarcina leuarentur, quam, leniendæ rei cauſa, Siſachthiam, hoc eſt,
» nouas decretas tabulas appellauit: communicauit
T. Secretum. antea rem hanc cum amicis. Illi verò rem nefan-
» dam protinus commenti ſunt. Quippe legis feren-
» dæ tempus præuertunt, & grande æs alienum con-
» trahunt, ampliſſimis ædibus ac magnificis prædijs
» coemptis ea, quam hac ratione interuertiſſent, pecu-
» nia. Hinc Solon peſſimè audiuit, perinde ac ſi ille iniuriam intuliſſet, quæ potius ab amicis ei illata fuerat. *In Politic.*

Fertur epiſtola quædam Ageſilai ad tyrannum quendam pro amico Nicia in hæc verba. Niciam, ſi inſons eſt, dimitte: ſin ſons, mihi dimitte, omnino verò dimitte. Enimuerò Phocion ne genero quidem Charillo repetundarum dicturo cauſam, adeſſe ſuſtinuit, inquiens, Equidem mihi generum te, vt hominem iuſtum & probum optaui. Quæ cùm dixiſſet, deſerto genero, continuò inde ſeſe proripuit. Timoleo Corinthius, vt fratrem, quò tyrannide abſtineret, monitis atque precibus monere ac perſuadere nequiuit, his ſubinde nauauit operam, qui illum interemerunt. Non igitur ara tenus (vt Pericles dixiſſe fertur) iura amicitiæ ſunt ſeruanda: ſcilicet, ne pro amico peieres: ſed omnibus legibus, omni iure, cunctis denique rebus officium eſt ciuis cuſtodiendum. Verùm in amicos leue quippiam committentes, acerbè & grauiter vt animaduertas, ratio ciuilis non cogit, quin ſaluis rebus maximis & in tuto poſitis, per ciuitatē & Rempub. licet amicis adſis, & opem feras, quando præſertim id efficere potes citra inuidiam. Ex contrario, quorumuis amicorum inepta & incommoda

poſtu-

poſtulata amoueas ipſe depellasq; neceſſe eſt: nō tamen acerbè & truciter, ſed placidè leniterque commonefaciendo, quæ abs te petunt, non eſſe digna, quę ab illis impetrentur: quando à virtute atque exiſtimatione eorum iure abhorrere videri poſſunt. Modeſtè Cato atque acerbè oranti Catulo Cenſori, Catoni ipſi conſuetudine, amicitia, familiaritate arctè cōiuncto, vt quendam iudicio eius obnoxium (erat autem Quæſtor) dimitteret. Turpe eſt, inquit, nos qui iuuentuti bene inſtituendæ auctores eſſe debemus, à lictoribus & miniſtris irrideri noſtris. Potuit certè verbi detracta aſperitate atque amaritudine, re ipſa, orata refutare amici, & ſimul oſtendere, moleſtè ſe id atq; inuitum facere, ſeueritate legum coactum, & iuris vi. *In Politic.* *T. Manſuetudo.*

Antigonus ad adoleſcentem quempiam, qui prognatus quidem ex elegante viro belli duce, ſed ipſe ignauus ac mollis, poſtulabat tamen ob id cæteris anteferri, Apud me, inquit, ô adoleſcens, virorum, non parentum virtutibus præmia ſunt. *Libro de vitioſ. Verecundia.* *T. Nobilitas.*

Reſpublica.

VT quibus domi nihil boni vſui eſt, libenter hi foris degunt, atque nullo rerum vſu, maximam partem temporis in foro abſumunt: ſic quoque nonnulli, quod ſibi nihil operæpretium domi priuatimque exhibetur curandum, publicis ſe propterea negotijs implicare pergunt: non ſecus ac ſi terendi otij gratia ſibi duntaxat eò diuertēdum eſſet. Pleriq; alij fortè fortuna Rempub. attigêre, qui mox faſtidio & rerum ſatietate affecti, inde auerſi, ad otium ſe à negotio vendicare percupierunt: quod facile ſibi efficere nequiuerūt, vt quibus idem accidit, quod ijs qui geſtationis, aut paulo exercendi ſui cauſa nauem ingreſſi, leuem futuram ac facilem nauigatio- *Simile.* *Simile.*

nem rati, porrò tempeſtate ſubita in pelagus tracti, terram verſus identidem ſpectant: qui & ſi facta ſe pœnitet, at nihilo minus inuiti & anxij nauſea vertigineque affecti manent in naui. *In Politic.*

Simile. *T. Magiſtratus.* Propterea mulieres prægnantes humum lapilloſque, nauſea verò affecti, ſalſuginem & id genus edulia perſequuntur, non multò autem poſt reſpuunt, atque ab illis abhorrent: haud abſimili ratione ob luxuriam & delitias populus, ſeu inopia meliorum rectorum, quibusvis vtitur: mox tamen eos abominatus, negligit, & euomit. *In Politica.*

Vt regionem quidem liceat inuenire, quæ feris ac noxijs careat belluis (quemadmodum ferunt de Creta) nulla tamen ſit adhuc reperta Reſpub. quæ non aluerit intra ſe inuidiam, æmulationem, contentionem: quibus ex affectibus ſimultas potiſſimum naſci conſueuit: imò vt nihil aliud ſit, ipſæ nos amicitiæ ſimultatibus inuoluunt. Quod quidē cùm intelligeret Chilon ille ſapiens, quendam dicentem, ſibi nullum eſſe inimicum, interrogauit, an vllum etiam haberet amicum? Videntur mihi partes viri ciuilis, vt inter alias curas inimicorum etiam habeat rationē: atque illud animaduertat, haud fruſtra dictum à Xenophonte, Cordati prudentiſq; viri eſſe etiam ex inimicis vtilitatem capere. *Libro de Vtilitat. cap. ab inimicis.*

Potentes, Potentia.

POteſtas coniuncta cum malis moribus, moleſtiam adiungit cupiditatibus. Verum eſt illud Dionyſij, qui dicebat, ſe tum maximè capere fructum ex imperio, cùm quæ vellet, celeriter efficeret. Itaque vehementer eſt periculoſum, velle, quæ non decet, eum, qui quæ velit, facere poſſit. Vnde eſt illud:

At ſimul ac dictum eſt verbum, res ipſa peracta eſt.

Itaque

Itaque malitia celerem nacta curſum ex poteſtate, quemuis incitat affectum, parat iram, inuidiam, amorem, adulterium, auaritiam, proſcriptionem; ac ſimul vt verbum dictum eſt, actum eſt de eo, qui ſuſpicionem offendit, perijtque delatus. *Et mox:* Neque enim fieri poteſt, vt malitia lateat in poteſtate. Verùm eos quidem, qui morbo comitiali ſunt obnoxij, ſi in frigus aliquod incidant, eoque corripiantur, continuò capitis occupat vertigo, atque vacillatio morbum arguens: At indoctos & ineruditos ſimul atque fortuna paulum extulerit opibus, ac gloria, aut potentia ſubuectos in altum, protinus oſtendit caducos. Imò potius quemadmodum in vaſis inanibus, non queas dignoſcere integra ſint an vitioſa: verùm vbi infuderis aliquid, tum apparet, quàm perſtillent: ſic animi putres non ferentes potentiam, effluunt cupiditatibus, nempe iracundia, faſtu, inſolentia. *Libro de doctrina princip.*

T. Proſperitas. *Simile.* *Simile.* *T. Magiſtratus.*

SECVNDA CLASSIS, QVAE COMMVNIA VIRTVTVM ET VITIORVM LOCA, EX EIVSDEM Plutarchi opuſculis deſumpta, complectitur.

Virtus.

GENERALITER equidem, quod de artibus ac ſcientijs dicere conſueuimus, idem etiam de virtute dicendum. Tria eſſe quæ ad operis perfectionem ritè obeundam concurrere oporteat, naturam, rationē, & conſuetudinem: rationem, diſciplinam voco: conſuetudinem verò, exercitationem. Initium à diſciplina, vſus ab exercitio & meditatione fiet. Ex omnibus autem abſolutio comparabitur. Sin iſtorum pars vlla defecerit, neceſſe erit hanc claudam „ eſſe virtutem. Cæca enim res eſt ſine diſciplina na- „ tura, & abſque natura diſciplina manca res exiſtit, „ Imperfectum autem quiddam exiſtit, ſi ambobus „ his careat exercitatio. Nam ſicut in agrorum cul- „ tura, bonam in primis eſſe tellurem oportet, tum ſe- „ rendi peritum agricolam, dehinc optima ſemina: eodem modo telluri naturam, agricolæ præceptorem, ſeminibus ſtudiorum inſtitutiones atque præcepta conferes. Quæ omnia in eorum animos conueniſſe ac ſpiraſſe contenderim, quos vniuerſi de- „ cantant, Pythagoram dico, Socratem, Platonem, & quiſquis ſempiternam conſecutus eſt gloriam. „ Ingentis certè felicitatis & diuini fauoris eſt, ſic- „ ut ſingula hæc Dij contulerunt. *Libro de liberis educand.*

Simile.

T. Gratia.

Cùm Demetrius captam vrbem ſolo æquaſſet, Stil-

Stilponem interrogauit, nunquid ſuorum quicquam amiſiſſet? cui Stilpon, Haud equidem, inquit: bellum enim nulla ex virtute ſpolia ducit. Concors « huic & conſentaneum illud Socratis videtur eſſe re- *T. Felicitas.* ſponſum. Nam cùm Gorgias, vt arbitror, percon- » taretur, an Perſarum regem felicem eſſe putaret: « Neſcio, inquit, quantum habeat virtutis atque diſ- « ciplinæ: perinde ac in hiſce, nō autem fortunæ bo- « nis perſiſtat beatitudo. *Lib. de lib. educ.*

Vniuerſum aurum, quod vel ſuper terram eſt, vel ſub terra, non eſt æquiparabile virtuti, veluti inquit Plato. Illud etiam Solonis dictum ſemper conuenit in promptu habere: At nos, inquit, virtutis diuitias cum illis non commutabimus, nec acclamationibus epulo conductæ multitudinis, nec honoribus ſummoque accubitu apud eunuchos, concubinas, & ſatraparum vxores. Nihil enim ſuſpiciendum, nec præclarum, quod ex turpitudine naſcitur. *Libro de vtilitat. cap. ab amico.*

Vera & falſa virtus.

QVi laudando penetrant ad ipſos mores, & his corrumpendis adulantur, perinde faciunt ac famuli ſolent, qui nō de aceruo, ſed de ſemine furantur. Nam dum virtutis vocabula vitijs tribuunt, nimirum inficiunt affectum actionum ſeminarium, & habitum animi, vnde ceu fonte omnia vitę officia proficiſcūtur. Scribit enim Thucydides, in ſeditionibus ac bellis ſolitam vocabulorū dignitatem non ijs tribui factis, quibus oportebat, ſed accommodari ijs quæ fiebant. Siquidem audacia temeraria, fortitudo contentioſa iudicabatur: cunctatio prouida, timiditas decora. Contra modeſtię nomine prætexebatur ignauia: & diligens in omni re prudentia, ſegnities habebatur. Cæterùm in adulationibus perſpicere & cauere conuenit luxum libe-

ralitatis nomine fucatum: timiditatem, cautelæ; temeritatem, celeritatis. Rurſum ſordes, frugalitatis palliatas vocabulo: tum, cùm fœdis amoribus quis eſt deditus, appellatum comem & amantem; iracundum autem ac præferocem, dictum magnanimum: porrò vilis abiectiq; animi hominem, vocatum humanum. Quemadmodum alicubi ſcribit & Plato, amantem, quoniam adulator eſt ijs, quos amat: eum qui ſimijs eſt naribus, amabilem appellare: qui naſo ſit adunco, regalem: qui nigri ſunt, viriles: qui candidi, Deorum filios. Quanquam cui perſuaſum eſt, ipſum eſſe formoſum, cùm ſit deformis: aut procerum eſſe, cùm ſit puſillus: is nec diu tenetur hoc errore, & leui afficitur incommodo, nec eo quidem immedicabili: verùm vitia virtutum nominibus laudantur, vt iam pecces non modò non dolens, ſed gaudens etiam, detrahiturque peccatis pudor. Ea nimirum res Siculos ſubuertit: q Dionyſij Phalaridisq; crudelitatē, iuſtitiā & ſceleratorum odium vocarent adulatores. Eadem Aegyptum perdidit, quod Ptolemæi muliebritatem, afflatus, eiulatus, liliorum ac tympanorum inſculpturas, religionem ac Deorum cultum appellarent. Eadem Romanorum mores tam integros ad nihilum redegit ac ſuſtulit: q Antonij delitias, libidines, ac viſcerationes ita blandientes extenuarent, vt humanitatē & hilaritatem vocarent, indulgente illi potentia, fortunaque. *Lib. de diſcrim. adul. & amici.*

Vulgus hominum quoniam ira turbas cier, putat eam eſſe agilitatē: & q minax eſt, credit eſſe fiduciā: & quod intractabilis eſt, opinatur eſſe fortitudinē. Nonnulli etiam crudelitatem eſſe dexteritatem ad res grandes gerendas interpretantur, & implacabilitatem putant eſſe conſtantiam: denique moroſitatem difficultatemque faciunt odium vitiorum, idque non rectè. *Lib. de cohib. iracundia.*

Vir-

Virtus in medio.

QVemadmodum corpus nõn ſolùm incolume, " verùm etiam bonæ habitudinis eſſe oportet: *T. Eloquentia.* ita & orationem non modò non ægram, ſed etiam robuſtam eſſe conuenit. Nam quicquid tutum eſt, id " ſolummodò collaudatur. Quod verò cum periculo " fit, id etiam admiratione proſequimur. Eandem *T. Fortitudo.* quoque de animi diſpoſitione ſententiam habeo. Nam neque temerarium, nec audacia prorſus exu- " tum ac timidum eſſe decebit: cùm illud quidem " impudentiam, hoc autem ſeruilem afferat tur- " pitudinem. Mediam autem in cunctis ſecare vi- " am, ſummæ & artis & conſonantiæ eſt. *Lib. de liberis educand.* "

Virtus quomodo facilis.

IN literis diſcendis, in muſicis, ac luctandi arte exordia multum exhibent laboris & difficultatis immodica obſcuritate: verùm progreſſo paulìſper, facilia cognitu fiunt omnia, & amabilia que quæ & geſſerit, & dixerit. *Simile.* Itaque velut cum homine ignoto, magna mox intercedit beneuolentia & familiaritas, ſimul atque in mutuam vitæ conſuetudinem tranſieris: *Simile.* ad eum ſanè modum, in ipſo philoſophiæ veſtibulo non deeſt inſoliti quippiam, quo torqueare. Atqui negligenda hæc ſunt, atque adeò non tanti æſtimanda, vt metu & animi deiectione mox in limine ab inſtituto reſilias. Sed ſtrenuè tentanda res eſt vnaquæque, recordatione dulcedinis, quæ blanditur tendentibus porrò ac ſuauia facit omnia quæ ſunt pulchra. Veniet enim non ita multo poſt lux quædam ſimul cum diſciplina, ſummum ingerens amorem & illecebras ad virtutem. *Lib. de offic. aud.*

Tentatio.

NOn aliter atque Cirræis datum eſt à ſuperis oraculum:

Nocte dieq́ non deſint prælia poſthac:

Ad eum planè modum noueris, perpetuam tibi cum vitijs imminere pugnam, cuius nulla ſit per diem, nulla etiam per noctem relaxatio. Vix enim vnquã ceſſant excubiæ, aut deſunt voluptates, quæ te infeſtent, & caduceatorum more in aciem prouocent. *Lib. de prof. morum.*

Conſcientia bona & mala.

Simile. FAcinoroſa conſcientia inſtar eſt vlceris in corpore, vtpote quæ pœnitentiam relinquat lancinantem iugiter, peruellentemq́ue animam. Nam » cùm alias omnes triſtitias tollere ratio ſolita ſit, ſo- » lam hanc pœnitentiam facit ſua ſponte incitabilem » præ pudore, & quaſi mordicus impetentem ſeſe, at- » que excarnificantem. *Simile.* Quemadmodum porrò qui rigente febre perfrigeſcunt, aut æſtuante exuruntur, » acrius infeſtiusq́ue afficiuntur, quàm qui æſtu rigo- » reque exteriùs hæc eadem patiuntur: ſic obtuſiores triſtitias habent fortuita & temeraria, vtpote aduentitias, quàm praua conſcientia, quæ animum intus vrit. Cõtra verò nec ędificiorũ elegãtia, nec auri pondus, nec generis nobilitas, nec imperij magnitudo, nec deniq; facũdiæ lepos, dicẽdiq; acrimonia, tãtam vitæ ſerenitatem afferunt, tamq́ue placidam *T. Quies.* tranquillitatem, quantam affert animus à negotiorum anxietate feriatus, procul à prauis conſilijs, ſecum (vt dicitur) viuens: qui vitæ fontem (ingenium & mores intelligo, à quibus commendabiles actiones manant) inturbidum ac defæcatum habens, actiones ſuas hilares (veluti que aſpirante numine) celſus ſemper erectusq́ue profert: quarum perenni reminiſcentia paſcitur ſuauiſſima illa Pindari ſpes, ſenectutis (vt ipſe inquit) altrice. Quemadmodum autem (vt Carneades dictitare ſolebat) odorata ſ.u-

tecta

teta, quamuis accisis ſtirpibus, aut etiam conuulſis exhauſta, ſuaueolentiam tamen ad multum tempus referunt: ita planè in animo ſapientis actiones honeſtæ gratam quandam recordationem, ſemperque recentem relinquunt. Qua ipſa recordatione lætitia illa inteſtina, veluti perenni riuo perfuſa, viret ſemper, & tanquam fructicatur. *Libro de Tranquil. animi.* *Simile.*

Malitia quidem coniunctum ſibi aſſidueque ipſam torquentem geſtat dolorem: non poſtquam ſcelus perfecerit, ſed tum maximè, cùm iniuriam atrociter inferre videtur. Quemadmodum enim facinoroſus quiſque, vltimo affligendus ſupplicio, corpore ſuo propriam fert crucem: ita improbitas ex ſe ipſa ſupplicium ſibi ſtruit ipſi, calamitates ingentes, formidines innumeras, paſſioneſque moleſtiſſimas, pœnitentias, ac indeſinentes in ſe continens perturbationes. Sed nonnulli nihil à pueris diſtant, qui cùm ſceleratos, in theatris nonnunquam amictu aureo circundatos chlamydeve purpurea indutos, coronatos, ac tripudiantes conſpiciunt, admirari, beatoſque exiſtimare non deſinunt, ante quàm eos ſtimulis agitari, flagris cædi, ignemque ex florida illa variaque veſte emittere conſpiciunt. Multi enim flagitioſorum ingentibus ſepti ædibus, principatus ſplendidiſſimos, potentatuſque obtinentes immenſos, vt plurimum quantum plectantur latet: donec iugulati, aut ab altero præcipitati, iacére cernuntur. Quæ rectè quis non pœnam, ſed ſupplicij finem, pœnæque conſummationem appellare poteſt. Quemadmodum enim Herodicus Silymbrianus cùm in phthiſim morbum incidiſſet immedicabilem, exercitationemque medicinæ primus, vt Plato ait, immiſcuiſſet ſibi ipſi, cæteriſque laborantibus ægritudine ſimili, multo prolixiorem reddidit mortem: ita ſcelerati, qui præſentem cenſentur effugere pœ- *T. Peccati.* *Simile.* *Simile.* *Simile.*

nam,

» nam, non poſt multum temporis, ſed multo in tem-
» pore, vindictam, non quidem tardiorem, ſed admo-
» dum prolixiorem ſuſtinent, atque extendunt: neque
» ſeneſcentes ſolùm corripiuntur, ſed etiam cruciatu
» aſſiduo ſeneſcunt. Quantum ad nos autem, facinoro-
» ſos longo aio tempore puniri ac torqueri. Apud
» Deum etenim vniuerſæ humanæ vitæ ſpatium ni-
» hil eſt: quin anni triginta in illius conſpectu, velut
» crepuſculum, ne dicam hora ſunt matutina. Proinde
» flagitioſi tanquam carcere clauſo ac cæco, nulla e-
» uadendi ſpe detenti, ſceleſta cuſtodiuntur vita. Et
» quamuis interim conuiuentur, negotientur, dona-
» tionibus ac delectationibus oblectentur, optimas-
» que negligant diſciplinas, nihil tamen à noxijs di-
» ſtant, qui in vinculis ad vltimum ſeruantur ſuppli-
Simile. cium, Nam & hi aliquando fune ſuper capite pen-
» dente ludunt, cantillant, & otiantur. Stultum enim
» eſt opinari, eos, qui ad mortem clauſi detinentur, mi-
» nimè affligi, donec capitali plectantur ſupplicio: &
» eos qui venenum hauſerunt, ac deambulant, expe-
» ctantque donec crura degrauentur, non torqueri,
» priuſquam vitalem ſpiritum extingui, paulatimque
» euaneſcere ſentiant. Dementes erimus, ſi vltimum
» ſupplicij tempus pœnam eſſe arbitremur: paſſiones
» verò, timores, expectationes, & pœnitentias (quæ
» interim animum diſcrutiant ac perturbant, quibus-
» que vnuſquiſque ſceleratus obnoxius eſt) præter-
Simile. mittamus, ac nihili pendamus. Hoc enim perinde
» eſt, ac ſi piſcem, qui hamum deglutiuit, haud eſſe ca-
» ptum dicamus, priuſquam illum à coco exentera-
» tum, ſiue aſſum conſpiciamus. A iuſtitia enim faci-
» noroſus quiſque detinetur, ſcelerumque dulcedine
» tanquam illecebris aſſiduè ineſcatur. Etenim ſomni-
» orum terriculamenta, diurnaque ſpectra, nec non o-
» racula ac portenta, & quæcunque homines diuino
» accidere nutu opinantur, horrorem atque timorem
his

his qui ſceleribus obruti, ſibi ipſis malè conſcij ſunt, "
incutere conſueuerunt. Etenim ſi quis nihil aliud "
mali improbis in hac vita præſentique tempore ac- "
cidere affirmaret, quàm quòd ſcelerum conſcientia, "
flagitiorumque recordatione aſſiduè torquentur, "
cognoſceret profectò, acerbiſſimè ab ipſa ratione "
ſua illorum affligi animas. Cùm verò homo auaritię "
ac pecuniarum, inuidiæve ac potentiæ gratia, ſeu ob "
venereas voluptates iniuſti quid egerit: paulo poſt "
paſſionum furore ſedato, cùm cernit turpes impro- "
bitatis ac iniuſtitiæ remanere perturbationes, hone- "
ſti verò, vtilis, ac recti ſupereſſe nihil: nonne ſæpius "
cogitationes moleſtiſſimas, curasque grauiſſimas il- "
li incidere par eſt, quòd vana ſeductus gloria, ſeu vo- "
luptatum captus dulcedine, rebus ſordidiſſimis, illi- "
beralibus, ac ingratis, pulcherrima, maximaque in- "
ter homines bona, fas, iuſtitiam, pietatem peruerte- "
rit, vitamque turpitudine, infamia, ac perturbatio- "
nibus fœdârit? Ego proinde, ſi dicere fas eſt, flagiti- "
oſos, perditos, ac facinoroſos homines, nec aliquo "
ſiue Deorum ſiue hominum indigere vltore arbi- "
tror: ſed pernicioſam ipſorum vitam, omni pra- "
uitate, impietate, ac ſcelere corruptam, refer- "
tam, & contaminatam, ſatis ſuperque ad ſe ipſam "
plectendam ac torquendam ſufficere. *De ſera Num. "
vind.*

Societas bonorum.

QVemadmodum hedera naſcentis alicuius futu- *Simile.*
ræ prævalidæ arboris ſtipitem vndique ample-
xa, vnà conſurgit, & adoleſcit: ita ſeniorem adoleſ-
ſcens, & glorioſum inglorius ſubiens, paulatim
ſublatus, & ſenſim adductus, radicibus iam altè actis "
ſubnixus, ad Rempub. capeſſendam, & gubernan- *T. Diſcip-*
dam ſeſe idoneum præbuit. Hi autem ciuiliter & *lus.*
honeſtè ad finem vſque magiſtros obſeruauerunt, "

& cul-

Simile. & cultu debito proſecuti ſunt, vt Soli ſubiecta corpo-
„ ra, quæ cùm inde ſplendorem accipiunt, viciſſim &
„ reddunt. *In Politica.*

Simile. Sicut mutæ literæ ex commiſtione vocalium in concinna & rectè articulata erumpunt verba: ita rudes homines ex ſapientum conuictu & ipſi quoque ſapere incipiunt. *Libro Num philoſophandum inter pocula.*

Amor ſui.

T. Cognitio ſui. QVi fateatur ſeſe plurimum amare ſeipſum, huic omnes veniam dare ſolent (quemadmodum inquit Plato) cùm tamen ea res præter alia multa vitia, illud quoque grauiſſimum gignat in homine malum, quod non poteſt eſſe ſui iudex æquus & incorruptus. Quiſquis enim amat, hallucinatur, ac cæcutit in eo quod amat. Niſi ſi quis doctrina conſueſcat ea magis habere in pretio ſectarique, quæ ſint honeſta, quàm quę cognata domeſticaque. Atque id quidem amplum locum ac ſpatium inter amicos
„ præbet aſſentatori: quippe cui facile m & commo-
„ dum inter nos aditum aperit amor noſtri, per quem
„ (quando ſibi quiſquis adulator eſt primus ac maxi-
„ mus) haud grauatè admittit & alium, ſi eorum, quæ
„ appetit ac vult, ſibi teſtis ſimul & aſtipulator acce-
„ dat. Si quidem qui contumeliæ cauſa dicitur Philo-
„ colax, hoc eſt, gaudens aſſentatoribus, is vehemen-
„ ter eſt amans ſui: ac propter beneuolentiam, qua ſe
„ ipſum proſequitur, nihil non adeſſe ſibi non ſolùm
„ cupit, ſed etiam arbitratur. *Libro de diſcrimi. adulat. & amici.*

T. Adulator.

Fallax amantium iudicium. Amor, auctore Platone, laudat plerunque ea, quibus alij offenduntur: veluti cùm aliqui albos, quos depereunt, Deorum appellant filios: nigros dicunt eſſe fortes & virili animo: adunco naſo, regij vocantur: ſimi, amabiles: pallidi, per blanditias mellis imitan-

imitantes colorẽ. Atque hæc qualiacunque ſint exoſculantur amantes. Ad quid enim non impellit amor? Nimirum ſua ſponte, non aliter atque hedera, inuenit quo ſe alliget. *Lib. de offi. audito.* *Simile.*

Dilectio erga inimicos.

EQuidem à viro ciuili alienum minimè puto, in re honeſta & iuſta vel inimicis & aduerſarijs teſtimonio præſto eſſe: & in iudicio aduerſus calumniatores eos tueri: & falsò obiecta refellere crimina, quæ ſcilicet ab reorum inſtitutis & rationibus abhorrere penitus videantur: quod non multò ante à Nerone factitatum accepimus. Exercebantur miris modis inter ipſum atque Thraſeam inimicitiæ: verùm cuidam multa criminosè iactanti, atque Thraſeam perperam iudicaſſe cauſam ſuam aienti, obſtitit Nero: tantumque abfuit, vt criminibus de inimico contra veritatem aſſentiretur, vt exclamarit. Vtinam tam me Thraſeas diligat, quàm iudex æquus & rectus eſt. *In Politica.*

Scipio malè dicitur audiſſe: in dedicatione namque Herculis, cùm epulum ſplendidè & opiparè apparâſſet, amicos inuitauit omnes, collegam duntaxat Mumium præterijt. Etenim quamuis non inter ſe cæteris rebus videbantur amare, par erat tamen ſocietatis atque collegij comiter & honorificè rationem habere. Si Scipioni itaque, viro certè cætera admirabili, comitatis parumper prætermiſſum officium, faſtus & ſuperbiæ notam inurere viſum eſt; quibus quæſo artibus modeſtus quiſque alius & frugi homo haberi poſſit, qui exiſtimationi collegę per inuidiam detrahat, qui alicubi aberranti per maleuolentiam inſultet? *In Politica.*

Cur ex omnibus, quæ Dijs immortalibus offeruntur, ſola ſpolia negliguntur, nec vetuſtate conſumpta reſarciunt, ac reficiunt? An idcirco hoc faciunt, quòd

Simile. [illegible] corpo-
" [illegible] viciſſim &
" [illegible]. *In Phileta.*

Simile. Sicut notæ literæ ex commiſtione vocalium in concentum & rationem articulata componunt verba: ita rudes homines ex ſapientum commercio & ipſi quoque ſapere incipiunt. *Libro Num philoſophandum inter pocula.*

Amor ſui.

T Cognitio ſui. Qui fatetur ſeſe plurimum amare ſeipſum, huic omnes veniam dare ſolent (quemadmodum inquit Plato) cùm tamen ea res præter alia multa vitia, illud quoque grauiſſimum gignat in hominé malum, quod non poteſt eſſe ſui iudex æquus & incorruptus. Quiſquis enim amat, hallucinatur, ac cæcutit in eo quod amat. Niſi ſi quis doctrina conſueſcat ea magis habere in pretio ſectarique, quæ ſint

T Adulator. honeſta, quàm quę cognata domeſticaque. Atque id quidem amplum locum ac ſpatium inter amicos
„ præbet aſſentatori: quippe cui facile m & commo-
„ dum inter nos aditum aperit amor noſtri, per quem
„ (quando ſibi quiſquis adulator eſt primus ac maxi-
„ mus) haud grauatè admittit & alium, ſi eorum, quæ
„ appetit ac vult, ſibi teſtis ſimul & aſtipulator acce-
„ dat. Si quidem qui contumeliæ cauſa dicitur Philo-
„ colax, hoc eſt, gaudens aſſentatoribus, is vehemen-
„ ter eſt amans ſui: ac propter beneuólentiam, qua ſe
„ ipſum proſequitur, nihil non adeſſe ſibi non ſolùm
„ cupit, ſed etiam arbitratur. *Libro de diſcrimi. adulat. & amici.*

Amor, auctore Platone, laudat plerunque ea quibus alij offenduntur: veluti cùm aliqui albos, quos pereunt, Deorum appellant filios: nigros dicunt fortes & virili animo: adunco naſo, regij vocantur: ſimi, amabiles: pállidi, per blanditias mellis imitan-

imitantes colorē. Atque hæc qualiacunque ſint exoſculantur amantes. Ad quid enim non impellit amor? Nimirum ſua ſponte, non aliter atque hedera, inuenit quo ſe alliget. *Lib. de offi. audito.* *Simile.*

Dilectio erga inimicos.

EQuidem à viro ciuili alienum minimè puto, in re honeſta & iuſta vel inimicis & aduerſariis teſtimonio præſto eſſe: & in iudicio aduerſus calumniatores eos tueri: & falsò obiecta refellere crimina, quæ ſcilicet ab reorum inſtitutis & rationibus abhorrere penitus videantur: quod non multò ante à Nerone factitatum accepimus. Exercebantur miris modis inter ipſum atque Thraſeam inimicitiæ: verùm cuidam multa criminosè iactanti, atque Thraſeam perperam iudicaſſe cauſam ſuam aienti, obſtitit Nero: tantumque abfuit, vt criminibus de inimico contra veritatem aſſentiretur, vt exclamarit. Vtinam tam me Thraſeas diligat, quàm iudex æquus & rectus eſt. *In Politica.*

Scipio malè dicitur audiſſe: in dedicatione namque Herculis, cùm epulum ſplendidè & opiparè apparâſſet, amicos inuitauit omnes, collegam duntaxat Mumium præterijt. Etenim quamuis non inter ſe cæteris rebus videbantur amare, par erat tamen ſocietatis atque collegij comiter & honorificè rationem habere. Si Scipioni itaque, viro certè cætera admirabili, comitatis parumper prætermiſſum officium, faſtus & ſuperbiæ notam inurere viſum eſt: quibus quæſo artibus modeſtus quiſque alius & frugi homo haberi poſſit, qui exiſtimationi collegę per inuidiam detrahat, qui alicubi aberranti per maleuolentiam inſultet? *In Politica.*

Cur ex omnibus, quæ Dijs immortalibus offeruntur, ſola ſpolia negliguntur, nec vetuſtate conſumpta reſarciunt, ac reficiunt? An idcirco hoc faciunt, quòd

Simile. & cultu debito proſecuti ſint, vt Soli ſubiecta corpo-
" ra, quæ cùm inde ſplendorem accipiunt, viciſſim &
" reddunt. *In Politica.*

Simile. Sicut mutæ literæ ex commiſtione vocalium in concinna & rectè articulata erumpunt verba: ita rudes homines ex ſapientum conuictu & ipſi quoque ſapere incipiunt. *Libro Num philoſophandum inter pocula.*

Amor ſui.

T. Cognitio ſui. QVi fateatur ſeſe plurimum amare ſeipſum, huic omnes veniam dare ſolent (quemadmodum inquit Plato) cùm tamen ea res præter alia multa vitia, illud quoque grauiſſimum gignat in homine malum, quod non poteſt eſſe ſui iudex æquus & incorruptus. Quiſquis enim amat, hallucinatur, ac cæcutit in eo quod amat. Niſi ſi quis doctrina conſueſcat ea magis habere in pretio ſectarique, quæ ſint

T. Adulator. honeſta, quàm quę cognata domeſticaque. Atque id quidem amplum locum ac ſpatium inter amicos
" præbet aſſentatori: quippe cui facilem & commo-
" dum inter nos aditum aperit amor noſtri, per quem
" (quando ſibi quiſquis adulator eſt primus ac maxi-
" mus) haud grauatè admittit & alium, ſi eorum, quæ
" appetit ac vult, ſibi teſtis ſimul & aſtipulator acce-
" dat. Si quidem qui contumeliæ cauſa dicitur Philo-
" colax, hoc eſt, gaudens aſſentatoribus, is vehemen-
" ter eſt amans ſui: ac propter beneuolentiam, qua ſe
" ipſum proſequitur, nihil non adeſſe ſibi non ſolùm
" cupit, ſed etiam arbitratur. *Libro de diſcrimi. adulat. & amici.*

Fallax amantium iudicium. Amor, auctore Platone, laudat plerunque ea, quibus alij offenduntur: veluti cùm aliqui albos, quos depereunt, Deorum appellant filios: nigros dicunt eſſe fortes & virili animo: adunco naſo, regij vocantur: ſimi, amabiles: pallidi, per blanditias mellis

imitan-

imitantes colorē. Atque hæc qualiacunque ſint exoſculantur amantes. Ad quid enim non impellit amor? Nimirum ſua ſponte, non aliter atque hedera, inuenit quo ſe alliget. *Lib. de offi. audito.* *Simile.*

Dilectio erga inimicos.

EQuidem à viro ciuili alienum minimè puto, in re honeſta & iuſta vel inimicis & aduerſarijs teſtimonio præſto eſſe: & in iudicio aduerſus calumniatores eos tueri: & falsò obiecta refellere crimina, quæ ſcilicet ab reorum inſtitutis & rationibus abhorrere penitus videantur: quod non multò ante à Nerone factitatum accepimus. Exercebantur miris modis inter ipſum atque Thraſeam inimicitiæ: verùm cuidam multa criminosè iactanti, atque Thraſeam perperam iudicaſſe cauſam ſuam aienti, obſtitit Nero: tantumque abfuit, vt criminibus de inimico contra veritatem aſſentiretur, vt exclamarit. Vtinam tam me Thraſeas diligat, quàm iudex æquus & rectus eſt. *In Politica.*

Scipio malè dicitur audiſſe: in dedicatione namque Herculis, cùm epulum ſplendidè & opiparè apparâſſet, amicos inuitauit omnes, collegam duntaxat Mumium præterijt. Etenim quamuis non inter ſe cæteris rebus videbantur amare, par erat tamen ſocietatis atque collegij comiter & honorificè rationem habere. Si Scipioni itaque, viro certè cætera admirabili, comitatis parumper prætermiſſum officium, faſtus & ſuperbiæ notam inurere viſum eſt: quibus quæſo artibus modeſtus quiſque alius & frugi homo haberi poſſit, qui exiſtimationi collegę per inuidiam detrahat, qui alicubi aberranti per maleuolentiam inſultet? *In Politica.*

Cur ex omnibus, quæ Dijs immortalibus offeruntur, ſola ſpolia negliguntur, nec vetuſtate conſumpta reſarciunt, ac reficiunt? An idcirco hoc faciunt,

quòd

Simile. & cultu debito proſecuti ſunt, vt Soli ſubiecta corpo-
" ra, quæ cùm inde ſplendorem accipiunt, viciſſim &
" reddunt. *In Politica.*

Simile. Sicut mutæ literæ ex commiſtione vocalium in concinna & rectè articulata erumpunt verba: ita rudes homines ex ſapientum conuictu & ipſi quoque ſapere incipiunt. *Libro Num philoſophandum inter pocula.*

Amor ſui.

T. Cognitio ſui. QVi fateatur ſeſe plurimum amare ſeipſum, huic omnes veniam dare ſolent (quemadmodum inquit Plato) cùm tamen ea res præter alia multa vitia, illud quoque grauiſſimum gignat in homine malum, quod non poteſt eſſe ſui iudex æquus & incorruptus. Quiſquis enim amat, hallucinatur, ac cæcutit in eo quod amat. Niſi ſi quis doctrina conſueſcat ea magis habere in pretio ſectarique, quæ ſint honeſta, quàm quę cognata domeſticaque. Atque id quidem amplum locum ac ſpatium inter amicos

T. Adulator.

,, præbet aſſentatori: quippe cui facile m & commo-
,, dum inter nos aditum aperit amor noſtri, per quem
,, (quando ſibi quiſquis adulator eſt primus ac maxi-
,, mus) haud grauatè admittit & alium, ſi eorum, quæ
,, appetit ac vult, ſibi teſtis ſimul & aſtipulator acce-
,, dat. Si quidem qui contumeliæ cauſa dicitur Philo-
,, colax, hoc eſt, gaudens aſſentatoribus, is vehemen-
,, ter eſt amans ſui: ac propter beneuolentiam, qua ſe
,, ipſum proſequitur, nihil non adeſſe ſibi non ſolùm
,, cupit, ſed etiam arbitratur. *Libro de diſcrimi. adulat. & amici.*

Fallax amantium iudicium. Amor, auctore Platone, laudat plerunque ea quibus alij offenduntur: veluti cùm aliqui albos, quos depereunt, Deorum appellant filios: nigros dicunt eſſe fortes & virili animo: adunco naſo, regij vocantur: ſimi, amabiles: pallidi, per blanditias mellis imitan-

imitantes colorē. Atque hæc qualiacunque ſint exoſculantur amantes. Ad quid enim non impellit amor? Nimirum ſua ſponte, non aliter atque hedera, inuenit quo ſe alliget. *Lib. de offi. audito.* *Simile.*

Dilectio erga inimicos.

EQuidem à viro ciuili alienum minimè puto, in re honeſta & iuſta vel inimicis & aduerſariis teſtimonio præſto eſſe: & in iudicio aduerſus calumniatores eos tueri: & falsò obiecta refellere crimina, quæ ſcilicet ab reorum inſtitutis & rationibus abhorrere penitus videantur: quod non multò ante à Nerone factitatum accepimus. Exercebantur miris modis inter ipſum atque Thraſeam inimicitiæ: verùm cuidam multa criminosè iactanti, atque Thraſeam perperam iudicaſſe cauſam ſuam aienti, obſtitit Nero: tantumque abfuit, vt criminibus de inimico contra veritatem aſſentiretur, vt exclamarit. Vtinam tam me Thraſeas diligat, quàm iudex æquus & rectus eſt. *In Politica.*

Scipio malè dicitur audiſſe: in dedicatione namque Herculis, cùm epulum ſplendidè & opiparè apparâſſet, amicos inuitauit omnes, collegam duntaxat Mumium prætcrijt. Etenim quamuis non inter ſe cæteris rebus videbantur amare, par erat tamen ſocietatis atque collegij comiter & honorificè rationem habere. Si Scipioni itaque, viro certè cætera admirabili, comitatis parumper prætermiſſum officium, faſtus & ſuperbiæ notam inurere viſum eſt: quibus quæſo artibus modeſtus quiſque alius & frugi homo haberi poſſit, qui exiſtimationi collegæ per inuidiam detrahat, qui alicubi aberranti per maleuolentiam inſultet? *In Politica.*

Cur ex omnibus, quæ Dijs immortalibus offeruntur, ſola ſpolia negliguntur, nec vetuſtate conſumpta reſarciunt, ac reficiunt? An idcirco hoc faciunt, quòd

nam,non poſt multum temporis,ſed multo in tempore, vindictam,non quidem tardiorem, ſed admodum prolixiorem ſuſtinent,atque extendunt: neque ſeneſcentes ſolùm corripiuntur, ſed etiam cruciatu aſſiduo ſeneſcunt. Quantum ad nos autem,facinoroſos longo aio tempore puniri ac torqueri. Apud Deum etenim vniuerſæ humanæ vitæ ſpatium nihil eſt: quin anni triginta in illius conſpectu, velut crepuſculum,ne dicam hora ſunt matutina. Proinde flagitioſi tanquam carcere clauſo ac cæco, nulla euadendi ſpe detenti, ſceleſta cuſtodiuntur vita. Et quamuis interim conuiuentur, negotientur, donationibus ac delectationibus oblectentur, optimasque negligant diſciplinas, nihil tamen à noxijs diſtant, qui in vinculis ad vltimum ſeruantur ſupplicium, Nam & hi aliquando fune ſuper capite pendente ludunt, cantillant, & otiantur. Stultum enim eſt opinari, eos, qui ad mortem clauſi detinentur, minimè affligi, donec capitali plectantur ſupplicio: & eos qui venenum hauſerunt, ac deambulant, expectantque donec crura degrauentur, non torqueri, priuſquam vitalem ſpiritum extingui, paulatimque euaneſcere ſentiant. Dementes erimus, ſi vltimum ſupplicij tempus pœnam eſſe arbitremur: paſſiones verò, timores, expectationes, & pœnitentias (quæ interim animum diſcruciant ac perturbant, quibusque vnuſquiſque ſceleratus obnoxius eſt) prætermittamus, ac nihili pendamus. Hoc enim perinde eſt, ac ſi piſcem, qui hamum deglutiuit, haud eſſe captum dicamus, priuſquam illum à coco exenteratum, ſiue aſſum conſpiciamus. A iuſtitia enim facinoroſus quiſque detinetur, ſcelerumque dulcedine tanquam illecebris aſſiduè ineſcatur. Etenim ſomniorum terriculamenta, diurnaque ſpectra, nec non oracula ac portenta, & quæcunque homines diuino accidere nutu opinantur, horrorem atque timorem his

Simile. (margin, beside "ſtant, qui in vinculis…")

Simile. (margin, beside "mittamus, ac nihili pendamus…")

his qui ſceleribus obruti, ſibi ipſis malè conſcij ſunt, " incutere conſueuerunt. Etenim ſi quis nihil aliud " mali improbis in hac vita præſentique tempore ac- " cidere affirmaret, quàm quòd ſcelerum conſcientia, " flagitiorumque recordatione aſſiduè torquentur, " cognoſceret profectò, acerbiſſimè ab ipſa ratione " ſua illotum affligi animas. Cùm verò homo auaritię " ac pecuniarum, inuidiæve ac potentiæ gratia, ſeu ob " venereas voluptates iniuſti quid egerit: paulo poſt " paſſionum furore ſedato, cùm cernit turpes impro- " bitatis ac iniuſtitiæ remanere perturbationes, hone- " ſti verò, vtilis, ac recti ſupereſſe nihil: nonne ſæpius " cogitationes moleſtiſſimas, curaſque grauiſſimas il- " li incidere par eſt, quòd vana ſeductus gloria, ſeu vo- " luptatum captus dulcedine, rebus ſordidiſſimis, illi- " beralibus, ac ingratis, pulcherrima, maximaque in- " ter homines bona, fas, iuſtitiam, pietatem peruerte- " rit, vitamque turpitudine, infamia, ac perturbatio- " nibus fœdârit? Ego proinde, ſi dicere fas eſt, flagiti- " oſos, perditos, ac facinoroſos homines, nec aliquo " ſiue Deorum ſiue hominum indigere vltore arbi- " tror: ſed perniciosam ipſorum vitam, omni pra- " uitate, impietate, ac ſcelere corruptam, refer- " tam, & contaminatam, ſatis ſuperque ad ſe ipſam " plectendam ac torquendam ſufficere. *De ſera Num. vind.* "

Societas bonorum.

QVemadmodum hedera naſcentis alicuius futu- *Simile.* ræ præualidæ arboris ſtipitem vndique ample- xa, vnà conſurgit, & adoleſcit: itá ſeniorem adoleſ- ſcens, & glorioſum inglorius ſubiens, paulatim ſublatus, & ſenſim adductus, radicibus iam altè actis " ſubnixus, ad Rempub. capeſſendam, & gubernan- *T. Diſcipulus.* dam ſeſe idoneum præbuit. Hi autem ciuiliter & honeſtè ad finem vſque magiſtros obſeruauerunt, "

& cul-

imitantes colorē. Atque hæc qualiacunque ſint exoſculantur amantes. Ad quid enim non impellit amor? Nimirum ſua ſponte, non aliter atque hedera, inuenit quo ſe alliget. *Lib. de offi. audito.* *Simile.*

Dilectio erga inimicos.

EQuidem à viro ciuili alienum minimè puto, in re honeſta & iuſta vel inimicis & aduerſariis teſtimonio præſto eſſe: & in iudicio aduerſus calumniatores eos tueri: & falsò obiecta refellere crimina, quæ ſcilicet ab reorum inſtitutis & rationibus abhorrere penitus videantur: quod non multò ante à Nerone factitatum accepimus. Exercebantur miris modis inter ipſum atque Thraſeam inimicitiæ: verùm cuidam multa criminosè iactanti, atque Thraſeam perperam iudicaſſe cauſam ſuam aienti, obſtitit Nero: tantumque abfuit, vt criminibus de inimico contra veritatem aſſentiretur, vt exclamarit. Vtinam tam me Thraſeas diligat, quàm iudex æquus & rectus eſt. *In Politica.*

Scipio malè dicitur audiſſe: in dedicatione namque Herculis, cùm epulum ſplendidè & opiparè apparâſſet, amicos inuitauit omnes, collegam duntaxat Mumium præterijt. Etenim quamuis non inter ſe cæteris rebus videbantur amare, par erat tamen ſocietatis atque collegij comiter & honorificè rationem habere. Si Scipioni itaque, viro certè cætera admirabili, comitatis parumper prætermiſſum officium, faſtus & ſuperbiæ notam inurere viſum eſt: quibus quæſo artibus modeſtus quiſque alius & frugi homo haberi poſſit, qui exiſtimationi collegę per inuidiam detrahat, qui alicubi aberranti per maleuolentiam inſultet? *In Politica.*

Cur ex omnibus, quæ Dijs immortalibus offeruntur, ſola ſpolia negliguntur, nec vetuſtate conſumpta reſarciunt, ac reficiunt? An idcirco hoc faciunt, quòd

quòd cùm ſigna inimicitiæ aduerſus hoſtes tempore obſcurentur, ipſos ea renouare inuidioſum & acerbum eſſe cenſent: Nō enim qui primi apud Græcos æneum aut lapideum trophæum ſtatuerunt, magnopere probati ſunt. *In Problematib.*

Simile. Priſcis illis mortalibus ſatis erat, ſi non læderentur à diuerſi generis animantibus, & hoc modò fine cum beſtijs noxijs depugnabant. At poſteriores ratione deprehenſa, qua feris vterentur, non ſolùm ab illis non offenduntur, verùm etiam vtilitatem capiunt: dum carnibus illarum aluntur, pilis veſtiuntur, fel & lac ad morborum adhibent remedia: denique dum ſe pellibus armant, & muniunt: vt periculum iam ſit, ne ſi feræ deficiant homini, ferina iam, ſylueſtris, & inops eius vita futura ſit. Itaque quoniam cæteris quidem ſatis eſt, ſi nihil accipiant ab inimicis mali, hos verò qui ſapiunt, Xenophon ait etiam vtilitatem ex aduerſarijs capere debere. Itaque viam atque rationem oportet inquirere, qua commoditatem hanc conſequi poſſint, quibus cum abſque ſimultatibus viuere non licet.

Simile. Non poteſt agricola efficere, vt omnis arbor exuat ſylueſtrem naturam, nec venator omnem feram poteſt cicurem reddere ac manſuetam. Itaque ratio quæſita eſt, vt ad alios nihilominus vſus illi quidem arbores infrugiferæ, huic autem immites beſtiæ commoditatem afferrēt.

Simile. Aqua marina potui quidem inutilis eſt & inſuauis: verùm alit piſces, commodè tranſmittit, quocunque velis proficiſci, importandis exportandiſque rebus ſeruit.

Simile. At verò Satyrus cùm primùm ignem vidiſſet, eumque cōplecti vellet & oſculari, Prometheus, heus, inquit, niſi caues Hirce, profectò dolebit tibi mentum, vrit enim ſi quis attingat: non valet in iſtum vſum: ſed lucem & calorem miniſtrat: tum artium omnium inſtrumentum eſt, ſi quis vti nouerit. Videndum eſt igitur, num & hoſtis alioqui noxius

xius & inacceſſus, alia quacunque via contingi poſſit, atque peculiarem aliquem vſum ſui præbeat, & commoditatis nonnihil adferre valeat. Nam complures res ſunt inuiſæ grauesque, quibus incidunt: ex quibus tamen vſus aliquis excerpitur. *Lib. de vtilit. cap. ab inimico.*

Quemadmodum animantia, quæ plurimum ſtomacho valent, quæque corporibus ſunt ſaluberrimis, etiam ſi ſerpētes ac ſcorpios edant, concoquũt: ſunt etiam quæ ſaxis ac teſtis alantur, & has propter ſpirituum vehementiam caloremq; in alimentum vertant: cùm interim graciles iſti ac valetudinarij panem etiam atque vinum appoſitum faſtidiant: ita ſtulti corrumpunt ac perdunt etiam amicitias, contra qui ſapiunt, etiam ſimultatibus commodè nôrũt vti. Primũ igitur quod eſt in ſimultate maximè noxiũ, id mihi videtur ſummã vtilitatẽ allaturum, ſi quis animum aduerterit. Quidnam iſtud eſt, inquis? Nempè inimicus ſemper aduigilans, obſeruat quid agas, & anſam captans calumniæ, luſtrat ac circunſpicit vndique vitam tuã: non tãtùm quercus, teſtas, ac ſaxa oculorũ aciè penetrans, ſicuti narrãt de Lynceo, verùm & amicũ, famulum, & quiſquis tecum habet conſuetudinem, vt quoad poteſt, deprehendat quid agas: perfodiens atque ſcrutans tua cõſilia. Cũ interim amici cunctatione negligentiaque noſtra, ſæpenumerò nobis inſcijs & ægrotent & moriantur. Inimicorum verò propemodum & ſomnia curioſè obſeruamus. Iam verò morbi, æs alienum, diſſidia cum vxoribus, citius eos ipſos, quorum ſunt, fugerint, quàm inimicum. Quanquã ante omnia peccatis imminet, hæc in primis veſtigat. Nec ſecus ac vultures ad putrium corporum odorem rapiuntur, ſyncera ſanaque non ſentiunt: ita ſi quid morbidum eſt in vita, ſi quid vitioſum, ſi quid affectum, id demum excitat ac mouet inimicum: ad hæc aſſilit,

Simile. (margin)

Simile. (margin)

quiſquis odit, hæc contrectat, vellicatque. An nō eſt igitur cōducibile, ad hoc cogi te, vt per omnia cautè & attentè viuas, & nec facias quicquā, nec dicas oſcitanter & incircunſpectè: ſed ſemper (corū more qui ſuſpicione morbi, diligenti exactaq; vitæ moderatione cauent, ne quid offendant valetudinem) inculpatos vſq; mores & irreprehenſos conſerues: Siquidem eiuſmodi cautio, dum & animi cohibet cupiditates, & cogitationem cogit aduocatque, gignit in nobis ſtudium ac propoſitum integrè & inculpatè viuendi. Etenim quemadmodum hæ ciuitates (quas finitimus hoſtis & continens bellum ſobrietatem vigilantiamque docuit) & leges obſeruant diligentius, & rectius adminiſtrant Rempub. ita quos huc inimicitia compellit, vt in vita ſobrij ſint ac vigilantes: vt vitent ſocordiam, vt omnia citra neglectum & comiter agant, paulatim nec ſentientes ducuntur in conſuetudinem non peccandi, moresque componendi, ſi modò vel paulum adiuuerit ratio. *Lib. de vtilit. cap. ab inimico.*

Simile.

Simile.

Pleraque magis intelligit inimicus, quàm amicus, propterea quòd amor cæcutiat in re amata, velut inquit Plato. Porrò odio coniuncta eſt tum curioſitas, tum garrulitas. *Lib. de vtilit. cap. ab inimi.*

Cùm Cæſar Pompeij ſtatuas deiectas reponi iuſſiſſet: tum M. Tullius, Cùm ſtatuas, inquit, Pompeij collocaſti, tuas conſtabiliſti. Vnde nec malignè laudandus eſt, nec honore ſuo fraudandus inimicus celebris & laude dignus: propterea quòd maior laus hinc redit ad ipſos qui laudant. *Libro de vtilit. cap. ab inimic.*

Rectè præcepit Pythagoras, cùm ab aucupio dehortaretur, & empto retium iactu, piſces captos iuberet amitti: cumque omnium mitium animantiū „ cædē interdiceret, videlicet, vt in brutis animātibus „ nos conſuefaceret à rapacitate & crudelitate temperare.

rare. Atqui multo pulchrius eſt, vt dum in ſimultatibus ac diſſidijs aduerſus homines, generoſum, æquū, ac ſimplicem inimicum agis, improbos, ſordidos, ac fraudulentos affectus caſtiges, premasq; :quo nimirum in commercijs amicorum prorſus conquieſcāt, & à fallendo temperent. Aſſuefacti verò iuſtè recteque agere cum inimicis, haud vnquam iniuſtè doloue cum amicis & familiaribus agemus. *Lib. de vtilit. cap. ab inimi.* " " "

Arcadion quidam Achiuus, cùm non deſineret maledicere Philippo, monitusque vt fugeret vbicūque locorum eſſent, qui non noſſent Philippum, vbi poſt aliquo caſu rurſus eſſet viſus in Macedonia, amici erant auctores, vt puniretur; nec enim oportere negligi tantam petulantiam. Philippus autē cùm occurriſſet homini, humaniter cum eo collocutus, mox etiam xenijs ac donis ad eū miſſis, poſtea iuſſit eos percontari, quomodo iam de ſe loqueretur apud Græcos. Cunctis autem teſtificantibus, eum hominem iam mirum Philippi laudatorem eſſe factum: ego igitur, inquit, melior medicus quàm vos. *Lib. de cohibend. iracund.*

Ariſtippo, poſteaquam ipſi cum Aeſchine neſcio quid iræ incidiſſet, & quidam illi diceret, O Ariſtippe, vbi nunc amicitia veſtra? Dormit, inquit, ſed eam ego excitabo. Adiensque Aeſchinem: Adeo ne, inquit, tibi videor modis omnibus infelix & inſanabilis, vt ne moneri quidem merear abs te? At Aeſchines, Non mirum, inquit, ſi cùm in omnibus me præcellas ingenio, hîc quoque prior videris quid eſſet facto opus.

Etenim ferocem non modò mulier caprum, *Simili.*
Verùm & puellus ſcalpitans tenera manu *T. Manſuetudo.*
Flectit facilius quàm palæſtes quilibet.

Nos verò beſtias feras cicuramus, ac luporum catulos manſuefacimus, etiam leonum catulos in vlnis " "

" circumferentes, ac poſt hæc & filios, & amicos, & fa-
" miliares per iracundiam eijcimus: in ſeruos autem
" atque ciues, iræ (ceu noxiæ beſtiæ) liberas habenas la-
" xamus, morbum noſtrum hoc prætextu extenuãtes,
" quaſi vitiorum odio commoueamur, non rectè: ſed
" ita nimirum quemadmodum & in cæteris animi
" morbis, dum aliud appellamus prouidentiam, aliud
" ingenuitatem, aliud pietatem. Et ſanè, quemadmo-
" dum & in cæteris animi morbis, dum aliud appellã-
" mus prouidentiam, aliud ingenuitatem, aliud pieta-
" tem. Et ſanè, quemadmodum dixit Zenon, Sperma
" mixturam ac temperaturam eſſe ex omnibus animi
" perturbationibus commixtum: ſiquidem & à dolo-
" re, & à voluptate, & à ferocia decerpta eſt. Tum ab
" inuidia hoc habet, quòd malis gaudet alienis. Cæte-
" rùm homicidio deterior eſt. Nam illud conatur ira,
" non ne quid ipſa patiatur mali, ſed vt malè habeat,
" modò funditus perdat alium. *De cohibend. iracund.*

Amicitia vera & falſa.

IMpendi ò celebramus iuuenis illius apud Menandrum inſigne elogium; Præclarum, ait, æſtimes optimum quemque virum, cui amici contigit etiam vmbra. Cauſæ autem complures impediunt veram amicitiam, tum verò potiſſimum plurium amicorum appetentia; quæ non aliter ac parum honeſtis contingit mulieribus, crebrò atque multorum complexui patentibus: primi amorem dum retinere non poteſt, facile contemnit, & abijcit. Sic nouitatis ſtudium & animi inconſtantia, inconſulto aliud alio commutans, nos ſemper ad recentiora pertrahit, vt noua ſubinde meditemur initia, eaque relinquamus imperfecta: nouam familiaritatem & gratiam nũc cum illo ineamus, mox cum alio ob præteritos amicos atque neglectos, nullo amore penitus nobiſcum perdurante. *Libro de amicitia in multos diffuſa.*

Simile.

Numiſ-

Numiſma ad amicos comparandos idoneum, eſt ſola beneuolentia, propenſuſque in alterum amor, virtuti coniunctus. Quibus profectò rebus natura nihil poſſidet rar u. Vt rectè hinc conſequatur, ardentius amare amarique, haudquaquam inueniri poſſe in turba. Verùm quemadmodum fluuij in multos deducti riuos, lentiórem habent curſum: ita vehemens amor in multos diſperſus, haud dubiè marceſſit. Ea certè eſt ratio, quibus animantibus vnicum tribuit fœtum, eis amorem indiderit vehementiorem. *Libro de amicitia in multos diffuſa.* *Simile.* *Simile.*

Quidam felices prædicant, quibus agmen immenſum contigit amicorum, ſed longè falluntur opinione. Quippe ſi popinas principum multis cupedijs inſtructas intrent, videbunt item multa muſcarum examina nidore illuc attracta: & quemadmodum illo ceſſante, mox omnes auolant: ita ſi iſtis ſpes deſit quæſtus, diſpercam ſi non protinus aulæ frequentia in ipſiſſimam vertatur ſolitudinem. Non igitur æſtimes illos amicos, qui ſolùm ſpectant lucrum; quando omnium iſthuc eſt poſtremum: vera atque abſoluta amicitia tria potiſſimum requirente: virtutem, velut rem honeſtam: familiaritatem, vitæque dulcem conſuetudinem, ceu voluptatem: & vtilitatem, tanquam rem apprimè neceſſariam. Primùm igitur ad diligendos amicos iudicio eſt opus. Amittendi enim facultas, ac perdendi amicum diſplicentem, non tam in procliui eſt, vt admittendi. Perinde enim atque cibum noxium & peſtilentem retinere non audes, veritus ne te corrumpat: nec eijcere potes ſine moleſtia, iam bili permixtum: ſic malum amicum ſi habes, lęderis: ſin reijcis per vim & amarulentiam, non aliter atque cholcram ſummo dolore euomis. Decet igitur, vt non facilè amicos quoſcunque obuios com- *Simile.* *Tria expetendorum genera in amicitia.* *Simile.*

plectamur, nec eos mox in amicitiam recipiamus, qui nos ſtudio proſequuntur: ſed dignos amicitia ſummo magis ſtudio proſequamur. Non enim protinus eligendum eſt quicquid ſe ſponte offert: quando rubum, ſpinaſque nos complectentes, ac ſedulò proſequentes, diſcutimus, vt rectà ad vitem aut oleam contendamus. Atque eum in modum minimè eſt ex re noſtra, vt mox illis pareamus, qui facilè nos colunt & obſeruant: ſed refert potius, vt ita nos cōparemus, quò boni viri ac frugi colant atque obſeruent. Itaque vt Zeuxis pictor quærentibus, cur tardius longoque tempore pingeret, reſpondit: Ego longo tempori haud dubiè pingo, id eſt, æternitati. Sic perpetuam amicitiam conflare non licet, niſi longa vitæ conſuetudine, exactoque iudicio. *Lib. de amicitia in multos diffuſa.*

Simile.

Simile ab exemplo.

Si quis omnium ſimul cupiat eſſe amicus, ſufficere non poteſt cunctis debito officio: dum hic gerit magiſtratum, ille eundem ambit, alius ſuſcipit. Vt ne dicam, quàm ſit abſurdum eodem tempore à diuerſis ad diuerſa vocatū, ſingulorum deſiderijs velle reſpondere. Amicitia ergo in multos diſſecta, vrbi ſimilis eſt, diuerſis ſacrificijs refertę, alijs ad iucūdam celebritatem, alijs ad planctum appoſitis. Impoſſibile autem eſt, omnes proſequi officio: neminem, planè inurbanum. Vt hoc inſuper addam, quòd vni inſeruiens, multis alijs præteritis, infenſos nimirūm illos tibi feceris. Nemo enim tui amans æquo tulerit animo, ſi videat ſe abs te negligi. Quanquam in excuſanda deſidia huiuſmodi & negligentia circa amicos, quo minus nobis ſuccenſeant, præſtiterit ſimpliciter dixiſſe. Exciderat animo: obliuio me huius rei ceperat: quàm ſi dicas: in ius vocato tibi aduocatus non fui, alterius amici cauſæ tum patrocinatus. Item non acceperam te laborare febri, amicos fouens alios, & circa illorum incommoda occupa-

Simile.

occupatus: cauſam enim negligentiæ prætexens in alios diligentiam, querimoniā non lenieris, ſed potius reddideris aſperiorem. *Libro de amicitia in multos diffuſa.*

Muſica in cantu & organis argutè quidem concors eſt, ex acutis, medijs, & grauibus modis, quanquam ſint diſſimiles. Porrò amicitia nihil recipit, niſi exiſtat ſimile. Eadem enim velle, eadem ſentire, ac fateri, eiſdemque affici, ea res demum firma amicitia eſt: non aliter ac vna anima in multis corporibus æquabili ratione conſiſtens. Quis igitur eſt ille tam variabilis homo, nunquam ſibi conſtans, qui mutetur in horas, & quemlibet referat moribus, cuilibet ſeſe aptet, ſimilisque reddatur? & non magis ridiculum ſe præbeat, vel Theonidis cenſura, qui ſic ait: *Diſsimile.*

Vt Polypus petra faciem mentitur inhærens,
Sic mentem variat ſubdolus arte noua. *Simile.* *T. Adulator.*

Polypi autem ſubita commutatio non pertingit ad corporis penetralia, ſed contenta eſt ſola ſuperficie, accedentium duntaxat oculis imponens, quo facilius poſſit elabi. At longè aliam deſiderat amicitia, in qua eoſdem exprimas mores, pares affectus & ſermones, ſimilia ſtudia, eademque fugias & ſequaris oportet. Protei verò illius fabuloſa commutatio alia erat: multifariam enim vertebatur præſtigijs, cùm formam certam haberet ac propriam. Talis nimirum fies, ſi libeat cum literarum ſtudioſis libros euoluere, cum palæſtricis colluctari, cum venandi cupidis feras perſequi, cum potatoribus inebriari, & cum ambitioſis magiſtratum ambire. Poſtremò ſicut maximè informem Phyſici, nudamque ſubſtantiam eſſe prædicant materiam primam, in omnes formas mutari ſolitam, adeò vt modò ardeat, mox in aquæ liquorem ſe vertat, iam euaneſcat in auram, & protinus concreſcat *Simile.*

in ſolidum corpus; ita in multos diffuſa amicitia, animum ſubijcit varijs affectibus, verſipellem facit hominem, ſubdolum, & varium, maleque moratum. Atqui amicitia mores expoſcit minimè lubricos, ſed firmos & perpetuo tenore ſibi conſtantes: eundem amat locum, & eandem vitæ ſocietatem, quæ cauſa multo omnium potiſſima eſt, cur tam rara auis ſit, inuentuque difficilis, conſtans amicus. *Lib. de amicitia in multos diffuſa.*

Vide etiam T. Adulatio.

Pax, Concordia.

VIr ciuilis hoc imprimis curare debet, vt rebus adminiſtrationi ciuium ſubiectis ita vtatur, vt amicitiæ & conſenſus inter ciues conciliari, contentiones & inimicitiæ tolli penitus videantur: & (quod in amicorum diſſidijs vſu venit) qui ſe priorem iniuria affectum putat, eum priorem

T. Dilectio inimicorum.

„ quoque adeas, atque oratione ſoleris, oſtendaſ- „ que te ſecum vnà dolere, & iniuriam æquè fer- „ re. His iactis fundamentis, mœrorem lenire in- „ cipito, hominemque docere, non eos commen- „ dari ſolitos, qui alijs iniuriam intulerint, quive „ pertinaciter & obnixè ſuperare contendant, ſed „ qui illatam iniuriam animo æquo, vel certè forti „ tuliſſe videntur. Hi enim non modò manſuetudi- „ ne & morum facilitate, verùm quoque prudentia, & „ animi magnitudine præſtant: propterea quòd par- „ uis rebus cedentes, maximis ac pulcherrimis obti- „ nent, & euincunt. *In Polit.*

Bellum.

T. Contra delitias.

BEllum educati in vmbra corporis habitudinem repudiat. Macilentus autem miles, bellicis aſſuetus certaminibus, pugiles & ſtructas prælio propulſat acies. *Libr. de liber. educand.*

Sedi-

Seditio, Factio.

ENimuerò non ſemper incendia de ſacris publiciſve ædibus initium ſumunt, ſed ſæpenumerò è domuncula, lucerna parumper neglecta, ingens erumpit flamma, vel ignis ſenſim conceptus, palea deinde & fomentis refocillatus, mirum in modum ardere incipit, & primis quibusque correptis, longius ſerpere, & maximam ſtragem dare. Ita ſeditiones in ciuitatibus non magnæ ſemper contentiones, nec de publicis rebus diſſidia incendere concitareque ſolent: verùm plerumque priuatis creatæ offenſionibus, in publicam peſtem certando progreſſæ ſunt, ſtudijs & cõtentionibus mutuis auctæ. Quas ob res principem ciuitatis, & virum ciuilem oportet eiuſcemodi praua futuræ cladis initia nihilo ſegnius præuenire: & ita curanda atque opprimẽda ſuſcipere, vt aut nuſquam exiſtere poſſint, aut ſi qua extiterint, præſocentur, ne paulatim aſſumptis viribus luculenter ſuccreſcant, ac poſtremò ſuapte magnitudine Rempub. occupent. Attendat etiam, ſæpe vſu venire, priuatis & paruis neglectis rebus, initio nulla cura, nullis medicamentis adhibitis, inde calamitates etiam extitiſſe. Adoleſcens quidam Syracuſis amatæ adoleſcentis amici profecti peregrè, ſibi creditæ ſtuprum intulit. Rediens ille reſciuit facinus, vlturusque iniuriam, inuicem vxorem amici ſtuprauit. Re vulgari cœpta, maior quidam natu ciuis in ſenatu retulit, vtrunque ab vrbe eliminandum, prius quàm ciuitas velut contagio ſceleris infecta, ad diuerſa propenſa ſtudia, & ad inteſtinas hinc profecta inimicitias, ſeipſam euertat. Cæterùm perſuadere ſenatum potis non fuit: orta ſeditione, in diuerſasque partes ciuibus raptis, quæ fuerat egregia ciuitas, maximis implicita malis, varijsque agitata calamitatibus, demùm corru-

T. Manſuetudo.

it. Ad huiuſmodi verò ſeditiones componendas, nulla mihi videri poteſt potior ratio, quàm ſi inducas animum, in tuis priuatis diſceptationibus manſuetum te ipſum, & exorabilem exhibere, atque in primis perſiſtere cauſis, nulla per contentionem concitandæ iræ gratia, adiecta materia, nullis irritatis affectibus, quibus negotium magis exaſperetur, & æquo acerbius fiat. Simili ratione in foro, & ciuilibus controuerſijs, ſat erit nudis explicatisque rationibus cauſam ſimpliciter agere, non confictis ad libidinem criminibus, congeſtis maledictis vndiq; & iurgijs, atque minis admixtis, tanquam veneno tela inficere, eaque præacuta in aduerſarium per inſidias iactitare. Quo fit, vt cauſæ ſuapte natura leues atq; priuatæ, ad publica crimina, deploratamq; luem & contentione & ſtudio trahantur. Qui verò ſe talem in cauſis proprijs exhibere poteſt, is profectò facilè perſuadere alijs poterit, vt ſe volentes libentesque dicto eius audientes exhibeant, quando maximè publicæ ipſæ contentiones & controuerſiæ, ſi priuatas offenſiones ſubducas, ac demas, leuiores effici ſoleant. *In Politic.*

Conſolatio afflictorum.

Ex oratione conſolatoria ad amicum.

MEdicorum præſtātiſſimi nunquam ad repentinos fluxnum impetus medicinarum confeſtim afferunt remedia: verùm inflammationis grauedinem abſque vlla externa vnguentorum impoſitione ad maturitatem peruenire patiuntur. Poſteà verò quàm & tempus (omnia ad maturitatem perducere ſolitum) calamitati acceſſit, & tua ſolicitudo amicorum auxilia iam exigere videtur, benè habere ſum arbitratus, ſi ad relaxandum, aut remittendum dolorem, flebilesque atque inanes ſedandos luctus, conſolatoriæ te participem orationis facerem. Animo namq; malè affecto, medici ſunt ſermones,

cum

cùm præſertim quiſpiā oportunè cor molliat. Nam auctore ſapiente Euripide, alia alij adhibetur medicina morbo: dolore quidem affecto, beneuolus amicorum ſermo: fatuè verò ſe gerenti, admonitiones. Etenim cùm multæ ſint animi perturbationes, omnium quàm grauiſſima eſt dolor: multi enim dolore in furorem, nonnulli in incurabiles ægritudines redacti memorantur, ſibi ipſis quidam pręˌ dolore mortem conſciuère. *In oratione conſol.*

Comicus Menander in eos, qui calamitates ægrè ferunt, hæc dicit: Si nobis lachrymæ malorū eſſent remedium, & qui lachrymaſſet, dolere deſineret, auro dato lachrymas permutaremus: quid igitur proficiunt? nihil: verùm dolor habet, vt arbores fructum, lachrymas. *In oration. conſol.*

Huc illud Socratis dictum meritò quis traheret, quo cenſebat oportere, vt felicitates in commune conferrentur, vt vnuſquiſque ex æquo partiretur: futurum autem, vt plures ſuas libēter capiētes, diſcederent. Vſus eſt huiuſmodi inductione & Antimachus poeta. Lyda enim vxore ſua defuncta, quā vehementer diligebat, doloris ſolamen ſibi facit Elegiam Lyden denominatam. Nam cùm heroicas calamitates recenſuiſſet, alienis malis ſuum ſibi minorem reddidit dolorem. *In orat. conſol.*

Vide quid comicorum quidam ei dicat, qui intempeſtiuam ęgreferebat mortem. Si vtique noſſes, vitam, quam non vixit, feliciter victurum, mors minimè quidem opportuna: ſin autem aliquid incurabile attuliſſet vita, te fortaſſe beneuolentior ipſa extitit. Cùm autem minimè conſtet, vtrum is vita decedens, maioribus ſolutus malis ex vſu ſuo, quieuerit, an non: oportet non perinde ægrè ferre, ac ſi ea omnia amiſiſſemus, quæ nos ab eo conſequuturos opinati ſumus. *In oratione conſol.* *Simile.*

Vnumquenque autem ſecum conſiderare oportet, non

tet, non longiſſimam vitam, ſed virtute præditam, eſſe optimam. Neque enim qui plurima ad citharā cecinit, quique rhetorum more dixit, vel nauis clauum rexit, ſed qui bene, laude afficitur. Bonū enim non in temporis diuturnitate, verùm in virtute opportunaque concinnitate ponendum eſt. Sic enim inter plantas optimæ habentur, quæ modico temporis interuallo plurimos ferunt fructus. Multum vtiq; temporis, aut parum, minimè referre videtur, ſi ad infinitum reſpexeris ſeculum: mille enim, vt Simonidi placet, ac decem annorum millia, punctus eſt quidem indeterminatus, quinimò breuiſſima quædam puncti portio. Nam & animalibus illis, quæ (vt ab hiſtorijs percepimus) iuxta Pontum genita, vnum degunt diem, manè orientia, meridie vigentia, veſperi ſeneſcentia atque obeuntia, ſi humanus animus ac oratio ſingulis daretur, noſter hic affectus ineſſet, eademque vtique contingerent, vt quę ante meridiem deceſſiſſent, luctum ac lachrymas præberent, quæ verò integrum vixiſſent diem, penitus felicia haberentur: modus enim vitæ, non tēporis prolixitas bonum appellandum eſt. *In oratio. conſolatoria.*

Atqui non ſperabam, inquies, me hæc paſſurū, neque expectabam. At te expectare oportebat, rerumque humanarum incertitudinem ac vanitatem fuiſſe præmeditatum, ne improuiſus nunc, vt ab hoſtibus repentè inuadentibus, deprehenſus eſſes. Pulchrè autem qui apud Euripidem eſt Theſeus, aduerſus huiuſmodi ſe parare ac munire videtur, ait enim ille, Ego autem à ſapiēte quodam edoctus, in ſolicitudines ac calamitates coniectus ſum, exilia mihi ipſi à patria mea proponens, & immaturos obitus, malorumque alias vias, vt ſi eorum aliquid, quæ mente cogitaueram, paſſus eſſem, non mihi nouum atque inopinatum contingēs, magis mor-

deret,

deret. *In oratione conſolat.*

Lyciorum legumlatorem ſuis præcepiſſe ciuibus ferunt, vt quoties in luctum incidiſſent, veſte induti muliebri lugerent, cùm indicare vellet, huiuſmodi affectum muliebrem eſſe, & haudquaquam illuſtribus viris, liberaleſque diſciplinas ſibi vendicantibus, congruentem. Fœmineum proculdubio, & imbecille ac minimè generoſum eſt, lugere. Mulieres enim libentiùs, quàm viri luctibus indulgent:& Barbari, quàm Græci: & qui deteriores ſunt, quàm qui præſtantiores. Barbarorum autem quidã partes etiam corporis abſcindunt, nares ſcilicet, atque aures, reliquum quoque corpus plectentes, dum ſe defunctis gratificari arbitrantur, ſi à naturali modeſtia in huiuſmodi mœrore diſceſſerint. *In oration. conſolatoria.*

Obliuiſcentium ſimiles ſumus. Neque enim ſolùm (vt inquit Euripides) pecunias minimè peculiares poſſident mortales, verùm & cætera omnia. Quocirca in omnibus dicere oportet. Nos Deorum res habentes, eas curamus: cùm autem velint, ipſas rurſus auferent. Itaque minimè ægrè ferre decet, ſi quæ nobis ad breue tempus mutuo dedêre, eadem exigant. Nec enim trapezitæ, cùm ab ipſis ſimile depoſitum repetimus, redditionis cauſa indignantur, ſi quidem grati ac beneuoli fuerint. Aduerſus enim eos, qui non facilè reddunt, meritò quiſpiam diceret: Mandaſti ne obliuioni te propterea hæc accepiſſe, vt redderes? Hoc vtique omnibus contingit mortalibus. Habemus enim vitam, vtpote neceſſarium Deorum depoſitum: & huius redditionis nullum eſt determinatum tempus, vt ne numularij quidem depoſiti: ſed minimè conſtat, quando qui dedit, repetet. Qui igitur vel ipſe moriturus, vel liberis defunctis ſupra modum indignatur ac conqueritur, quomodo non manifeſtè oblitus eſt, & ſe ipſum

ipſum hominem eſſe,& liberos mortales genuiſſe? Neque enim eſt hominis mentem habentis, ignorare hominem animal eſſe mortale, propterea que genitum vt moriatur. Duo ſunt ex Delphicis literis maximè ad vitam neceſſaria oracula: Cognoſce te ipſum, ac, Nihil nimis. Ex ijs enim reliqua pendēt omnia. Hæc autem ſunt inuicem cōſona, & vtrumque altero videtur ſignificari. Nā & in eo, quod eſt, Cognoſce teipſum, comprehēditur, Nihil nimis: & in hoc, id eſt, Nihil nimis, Cognoſce te ipſum. Quare & ſuper his ſic inquit Ion: Cognoſce te ipſum, hoc verbum quidem haud magnum, re verò ipſa tantū, quantum Deorum ſolus nouit Iupiter. At Pyndarus: egregiè, inquit, ſapientes, Nihil nimis verbum laudârunt. Hæc igitur præcepta, vt Apollinis oracula, quiſpiam cogitatione complectens, ad omnes vitæ perturbationes ſe facilè accommodare poterit: easque prudenter ferre, cùm ſuam ipſius naturā reſpiciens, tum vel maximè ne plus, quàm conueniat, in his quæ accidunt, aut ad iactantiam extollatur, aut deprimatur, & ad miſeriam planctusque proſternatur. *In oratione conſolatoria.*

T. Cognitio ſui.

Quis nouit, an Deus patris more prouidens, generisque humani curam ſuſcipiens, proſpiciens quę ventura erant, immaturos quoſdam de vita abducat? *In oratione conſolatoria.*

Admonitio, Caſtigatio.

SI qui alicubi diſſonant, atque diſcrepare videntur, hos amicè & placidè muſicorum more intentione aut laxatione oportet admodum ad concinnitatem reducere: non, ſi quis aliquatenus peccat, iracundè protinus hunc duriter atque per contumeliam adoriri; quin auctore Homero mitiùs & moratiùs pertractare: Te ſcilicet cæteros prudentiā anteire arbitror, & alia in hāc ſententiam. *In Politic.*

Vitu-

Vituperatio mixta cum laude, quæ ingenuitatẽ, non contumeliam videtur prętendere, nec iram exſcitet, res obſequioſa videatur: è contrario maledicendi atq; obiurgandi profuſa licentia Remp. iuuẽtibus, & principibus ciuitatis dedecori eſt. *In Politic.*

T. Adulatio.

Inter multos perpauci ſunt, qui velint & auſint amicum liberè reprehendere, magis quàm ad gratiã loqui. Rurſus inter hos paucos, haud facilè reperias, qui id facere norint: ſed ita ſe liberè loqui putant, ſi conuitientur ac vituperent. Atque habet hoc, ceu pharmacum non in tempore datum, intempeſtiua libertas, vt perturbet atque moleſtiam adferat nulla vtilitate, & idem quodammodo efficiat cum dolore, quod cum voluptate facit adulatio. Læduntur enim non ij modò, qui laudantur, cùm non oportet, verùm etiam qui vituperantur nõ in loco. Fœdum eſt dum placere ſtudes, in adulationem incidere: rurſus fœdum, dum adulationem vites, immodica reprehẽdendi libertate, gratiã amicitiæ ſimulq; medendi perdere vtilitatem. *Lib. de diſcrimine adulatoris & amici.*

Opportunitas non obſeruata, cùm omnibus quidem in rebus ingens affert malum, tum verò maximè in admonendo detrahit vtilitatem. *Lib. de diſcrimine adulatoris & amici.*

Animi vino caleſcentes, procliues ſunt ad iracundiam: ac ſæpenumerò fit, vt ebrietas occupans admonendi libertatem, ſimultatem gignat. Deniq; prorſus ignauum eſt, ac minimè generoſum & audax, cùm qui ſobrius liberè loqui non audeat, id in menſa facere, quemadmodum canes faciunt ignaui. *Simile.* *Libro de diſcrim. adulatoris & amici.*

T. Proſperitas. *T. Amicitia.*

Quibus res ſecundæ ſunt, his maximè amicis opus eſt, qui liberè admoneant, & immodicum animi faſtum ſubducant. Perpauci ſunt enim, quibus conti-

„ contingit ſimul & felices eſſe, & ſapere. At plerique
„ mortales opus habent aliena prudentia, conſilioq;
„ aliunde accedente: quòd illos à fortuna inflatos ia-
„ ctatósque premat. Nam vbi fortuna faſtum ac tu-
„ morem deiecerit ac ſuſtulerit, tum rebus ipſis ineſt
„ quod admoneat, ac pœnitudinē inducat. Vnde nul-
„ lus tum vſus amici liberè monentis, nec opus eſt
„ verbis grauibus ac mordacibus, ſed re vera in huiuſ-
„ modi fortunę commutationibus vultum intueri be-
„ neuoli viri iuuat, qui conſoletur, & addat animum:
quemadmodum Clearchi vultus, cùm in prælijs atque rebus afflictis beneuolus & humanus conſpiceretur, fidutiam addebat periclitātibus, vt inquit Xenophon. At, qui liberam & mordacem obiurgationem admouet homini rebus aduerſis afflicto (ceu pharmacum, quo ſolet acui viſus oculo perturbato inflatoque) nihil quidem cōfert ad ſanitatem, nec vllam aufert doloris partem: quin magis iram addit dolori, & afflictum exacerbat. Sic igitur res afflictorum haud recipiunt obiurgandi libertatem, aut ſententiæ dictionem, ſed humanitatem & ſubſidiū deſiderant. Siquidem & nutrices ad pueros lapſos haud accurrunt cum conuicijs, ſed erigunt, abluunt, & componunt, deinde obiurgant ac puniunt. Quibus igitur in rebus oportet amicum acrem eſſe, & quando conueniet acerba vti reprehenſione? Quoties tempus hortatur, vt voluptate, aut ira, aut ferocitate præcipitem coërceas, aut vt auaritiam cohibeas, aut vt aduerſus ſtultum aliquem animi motum relucteris? Sic liberè locutus eſt Solon apud Crœſum inſtabili felicitate corruptum ac tumidū, iubens ſpectare finem. *Lib. de diſcrim. adulatoris & amici.*

Simile.

Nonnulli venuſtiùs etiam de alijs verba faciendo, corripiunt amicum, dum in his culpant alios, quæ ſciunt ab illo committi. Noſter autem magiſter

& in-

& inſtitutor Ammonius, cùm in pomeridiana cõfabulatione familiarium ſenſiſſet quoſdam pranſos eſſe prãdium haud ſimplex, ſed opiparum & varium, liberto mandauit, vt ſuo filio plagas impingeret, addens elogium. Non poteſt, inquit, prandere abſq; aceto, ſimulque in nos flexit oculos, vt increpatio tangeret obnoxios. Inſuper cauendum erit & illud, ne coram pluribus obiurgemus amicum, ac Platonis illud habere conuenit in animo. Nam cùm Socrates acrius obiurgaret familiarem quempiã, in conuiuio cum eo diſceptans: Nónne ſatius fuerat, inquit Plato, hæc illi ſeorſum dixiſſe? Et Socrates: At tu ſanè, nonne ſatius feciſſes, ſi ſeorſum iſta mihi dixiſſes? Porrò cùm Pythagoras in familiarem quẽpiam aſperiùs coram pluribus fuiſſet inuectus, adoleſcentem præfocaſſe laqueo guttur, aiunt: ex eo tẽpore nunquã Pythagoram quemquã alio præſente reprehẽdiſſe. Siquidẽ vt morbi parum honeſti, ſic & peccati reprehenſionem ac retectionem, ſecreta eſſe conuenit, non (vt ludi ſolennes) vniuerſo populo exhibeatur, nec vt oſtentetur, & ſpectatores ac teſtes accerſat. *Lib. de diſc. adulat. & amici.* *Simile.*

Iam verò præter contumeliam (quam ab omni prorſus curatione cõuenit abeſſe) cauendũ erit & illud, ne (quod eſt vitioſum in admonendo) contentioſi ſimus & contumaces. Sicut igitur Plato cenſet, vt ſenes, qui ſtudeant verecundiam inſerere adoleſcentibus, ipſi primùm reuereantur adoleſcentes: ita cùm verecundè reprehendit amicus, id potiſſimum gignit in eo verecundiam. Vnde rectiſſimum fuerit illud Homericum:

Admoto capite, ne quiſquam exaudiat alter.

Minimeque decet, vt aperias delicta vel mariti, audiente vxore, vel patris ſub oculis liberorum, vel præceptorum coram diſcipulis. Exagitantur enim dolore & iracundia, cùm arguũtur apud eos, quibus

probari cupiunt. Arbitror autem nec in Clitum amicum perinde concitatum Alexandrum fuiſſe vino, vt quod illum multis præſentibus coërceret.

Quapropter inter alia cauendum & illud in primis, ne libertatem admonendi iactemus, ac vulgo circunferamus, ſed ad iuuandũ atque ſanandũ amicum ea duntaxat vtamur. *Lib. de diſc. adul. & amic.*

Sed quoniam ſæpenumerò res ipſæ nos inuitant, vt licet ipſi parum boni, cum alijs ſimilibus habẽtes conſuetudinem, eos increpemus: dexterrimus obiurgandi modus fuerit, ſi quis obiurgat, ſe modis omnibus admiſceat culpæ. Siquidem & beneuolentes videntur, & fides habetur ijs, qui vidẽtur ijſdem quidem obnoxij vitijs, amicos autem non aliter q̃ ſeipſos corrigere. Cæterùm qui corripiens alterum, ſeipſum iactat perinde quaſi liber & immunis à vitijs omnibus, niſi ſit ætate multo prouectior, aut niſi ſit eiuſmodi, vt omnes illi virtutis dignitatem ac laudem tribuant, grauis ac moleſtus videbitur, nec quicquam proderit amico. *Libro de diſcrim. adulat. & amic.*

Simile. Quoniam verò nec lumen admouendum eſt oculo inflato, nec animus ægrotus admittit libertatem, & admonitionem indilutam, vtiliſſimum remediũ fuerit, laus leniter admixta obiurgationi. Non enim ſolùm lenit ac remittit reprehenſionis aſperitatem, verùm etiam gignit in homine æmulationem quãdam erga ſeipſum, vt ſecum ipſe certet, dum honeſtè factorum commemoratione, turpium pudeſcit, & ob id ſe meliorũ exemplũ præſtare videtur. Nam cùm alios vel æquales, vel ciues, vel cognatos cum eo conferimus, moleſtè fert, & irritatur improba ambitio, nec rarò ſolet illud cum ira ſubmurmurare. Quin tu igitur abis hinc ad me meliores, & mihi negotium faceſſere deſinis? Proinde cauendum erit, ne apud eos, quos liberè corripimus, laudemus alios, niſi

niſi fuerint parentes. Cæterùm illud haudquaquam fieri conuenit, vt qui admonetur, viciſſim admoneat, & libertatem opponat libertati. Siquidem ea res protinus incendit animos, ac diſſidium parit. Et omnino videbitur ita commoueri, non quòd libertatem libertate penſare ſtudeat, ſed quòd liberã admonitionẽ non ferat. *Lib. de diſc. adul. & amici.*

Cæterùm amici munus eſt amicorum offenſam, quæ ex admonitione naſcatur, in magnis, plurimumque momenti habentibus rebus in ſe recipere. Nam ſi in quibuslibet, & ad quælibet moleſtus ſit, & offendat, nec amicè, ſed imperiosè, more pædagogorum familiares inceſſat, hic cùm in maximis negotijs admonebit, hebes erit & inefficax, haud ſecus atque mendicus acri quidem & amaro pharmaco, neceſſariò tamen & ſumptuoſo in vulgaria leuiaque, minusque neceſſaria, admonendi libertate abuſus. Igitur ipſe quidem cauebit, ne aſſiduè reprehendat, & obiurgandi cupidus eſſe videatur. Qui enim ſemper inſtat in quouis negotio acerbus & inſuauis, omnia cognoſcens, omniũ curioſus, is adeo nec liberis eſt tolerandus, nec fratribus, vt ne ſeruis quidem ferri poſſit. *T. Amicus.*

Atque primùm quidem candidè conueniet amicos laudare: deinde veluti candens ferrum ſolidatur refrigeratione, ac duriciẽ accipit malleo redditum: ſic amicis ſolutis & calefactis collaudatione, libertatem, ceu tincturam paulatim addere. Dabitur enim occaſio, vt dicere poſſis, num illa cum his conferenda ſunt? Vides ne cuiuſmodi fructus reddit honeſtas? Hæc abs te requirimus amici: hæc tua ſunt, teque digna, ad hæc natus es. Nam ſicuti bonus medicus magis cupiet ſomno ſeu cibo morbũ ęgroti depellere, quã Caſtoreo, aut Scamonio: ſic æquus amicus, & bonus pater, atque præceptor laude potiùs, quàm reprehenſione vti gaudet, ad emendan-

„ dos ſuorum mores. Quandoquidem non alia res „ præſtat, vt liberè admonens, & offendas minimè, „ & ſanes maximè, quàm ſi temperans ab iracundia, „ modeſtè & cum beneuolentia delinquentem aggre- „ diaris. Vnde nec inficiantes oportet acerbius coar- „ guere, nec obſiſtere purgantibus ſeſe. Ciuilius enim „ arbitror, ſi quis dicat, ignoraſti, quàm ſi dicat, iniu- „ riam feciſti: &, non attendiſti, dictu mollius eſt, q̃ „ turpiter egiſti. Rurſum ne cõtendas cum fratre, mo- „ deratius eſt, quàm ſi dicat, ne inuideas fratri. Item, „ fuge mulierem te corrumpentem, vrbanius, quàm „ ſi dicas, deſine mulierem corrumpere. Nam hunc „ deſiderat modũ admonitio, qua mederi velis ami- „ co. *Vbi ſupra.*

„ Vtendum erit arte in amicis corripiendis, quan- „ doquidem hæc res maximum, & efficaciſſimum eſt „ remedium, maximeq́; deſiderans opportunitatem „ & modum. At quoniam, ſicuti dictum eſt, ſæpenu- „ merò curanti moleſta eſt huiuſmodi libertas, medi- „ cos imitari conueniet. Nec enim hi cùm ſecant par- *Simile.* tem afflictam, in cruciatu moleſtiaq́; deſtituunt, ſed „ placidè rigant atque leniunt: neque qui admonent „ ciuiliter amicum, aufugiunt, poſteaquã amara mor- „ daciaque admouerint: ſed alijs colloquijs & comita- *Simile.* te verborum deliniunt ac molliunt. Quemadmodũ „ & fabri lapidarij vulnus ac cicatricem, quam ictu „ celtis inflixerint in ſtatuis, rurſum poliendo leui- „ gant, ac nitidũ reddunt. *Lib. de diſcrim. adul. & amic.*

Cæterùm admonitiones & obiurgationes adhi- bitæ malo vigenti tumentique, vix perficiunt quod *Simile.* agunt: nihil autem differũt à paſtillis odoriferis, qui morbo comitiali obnoxios erigũt quidẽ collapſos, non liberant tamẽ à morbo. *Lib. de cohibẽd. iracũd.*

T. Pater. Quemadmodum medici amara quædam venena dulcibus immiſcentes ſuccis, comitẽ vtilitatis amœ- nitatem inuenerunt, ita & patres increpationum rigo-

rigorem manſuetudine temperent eſt neceſſe. *Lib. de lib. educand.*

Inuidia.

SCipio Africanus ab vrbe ſæpenumerò ſecedebat, ruſticari perdiu ſolitus, vt & inuidiæ quicquam detraheret, & reſpirandi locum illis præſtaret, qui ſplendore virtutis eius, & gloria rerum geſtarum opprimi videbantur. *In Politic.*

Inuidia quidem indeterminata eſt, perinde atq; ægritudo oculorum, quæ ad omnem ſplendorē turbatur. *Et poſt pauca*: Quocirca Themiſtocles, cùm adhuc adoleſcens eſſet, nihil ſplēdidum à ſe fieri dicebat: neminē enim adhuc ſe inuidum habere. Etenim quemadmodum cātharides lætioribus frumētis, & viridioribus roſis maximè innaſcuntur, ita inuidia eos præcipuè tangit qui boni ſūnt, quique ad virtutem gloriamque graſſari videntur. *Simile.* *Simile.*

Infelicitas inuidos quidem compeſcit, inimicitias verò non tollit: oderunt etiam hoſtes ad extremam redactos calamitatem. „Nemo eſt qui miſeris „inuideat. Idcirco illud à quodam è noſtris ſophiſtis „non ſine ratione dictum: Inuidos homines libenter commiſereri. Non enim inuidi multos è propinquis ac domeſticis ſuis perire volunt, nec ad extremam miſeriam redigi: ſed felicitatem eorum graui animo ferunt, prohibentque (ſi poſſunt) eorum gloriam ac ſplendorem, extremam verò calamitatem non optant: ſed ſi perinde ac ex altiſſimis ædibus eam partem, quæ ſuas obſcuriores reddit, depoſuerint, bene ſecum agi exiſtimant. *Libro de odio & inuidia.* *T. Odium.* *Simile.*

Eò iam amentiæ ventum eſt, vt ex aliorum magis vita noſtra pendeat, quàm ex ſeſe ipſa, naturaque noſtra in degenerem quādam inuidamque affectationem deprauata, non tam proprijs lætari ſolet, q̃

T. Falſa felicitas. alienis bonis angi. Quos tu perquàm beatos, atque in gremio Iouis (quod aiunt) eſſe putas, ſi deducto „ atque retracto velo ſpecioſiſſimo, tranſmiſſa gloria „ illotū & externa ſpecie, penitus introſpexeris, pro„ fectò inteſtina multa peracerba permoleſtaque de„ prehendes. *Lib. de Tranq. animi.*

Inertia, contraque Diligentia.

HOminis ingenium ceu cariē & ſenium in otio cōtrahit, propter obſcuritatem. At muta quies, vitaque ſedentaria in otio ſemota, non corporibus modò, verùm etiam animis marcorem conciliat: non ſecus ac aquæ latētes: propterea quòd vmbræ ſunt opacæ, torpeantque, nec profluant, putreſcunt. Item eorū qui in otio degunt vita, ſi quid habeat vſui futurum, tamen quia non promanat ad alios, nullo inde bibente, corrumpitur, & conſeneſcit vis illa natiua. *Lib. An bene lateat viuens.* *Simile.*

Facilia ipſos quoque fugiunt negligentes: difficilia verò cura & diligentia capeſſuntur. Quàm expeditiſſima, quamq; efficax ſedulitas pariter ac labor exiſtat, compluribus in rebus facilè, ſi conſpexeris, diſces. Aquarum enim guttæ lapides cauant: ferrū & æs manuum tactibus obteruntur: capentorū rotę ſummis inflexæ viribus, haud vllo pacto priſtinam reparare rectitudinem poſſunt: curuatas hiſtrionum virgas, nullo dirigere modo licet: quin factus præter naturam labor, naturæ vim ſuperauit. At hæc duntaxat diligentiæ poteſtatem indicant? Minimè: imò verò & infinita cætera. Si quod fertile natura ſolum incuriæ deditur, ſqualet incultum, quodque natura præſtantius eſt, eò magis ſi per otium atque negligentiam omiſſum erit, perditur. Eſt ne quiſpiam infœcundus & ſupra modum aſperior ager? At cultus generoſos edidit fructus. Quænam arbores ſunt, quæ datæ neglectui, non ſimul & tortæ pullu- *Inductio ex ſimilibus.*

pullulent, & ſteriles perſtent? Cùm eædem rectum aſſecutæ patrocinium, fructuoſæ ſint, magnoperè fertiles. Quæ corporis fortitudo non obtunditur, & propter incuriam, mollitiem, ac malam habitudinem non perit? Quæ autem imbecilla adeo natura, quæ per exercitationes atque certamina ad maximas non augeatur vires? Qui verò equi à primis bene domiti annis, ſuis non obſequuntur ſeſſoribus? Qui autem indomiti perſtant, nonne ceruice duriſſimi, & animis feroces euaſerunt? Equidem admirari cætera opus eſt, cùm truculentiſſimas feras laboribus mitigari, & manſuefieri plerunque cernamus? Bene Theſſalus ille, qui cùm interrogaretur, quinam abiectiſſimi Theſſalorum eſſent: qui bellicarum rerum, inquit, quietem agunt. Et quid multis opus eſt verbis? conſuetudo eſt, quæ longæua permaneat. *Libro de lib. educandis.* *T. Exercitatio.*

Beneuolentia ciuium captanda, & maleuolentia fugienda.

TImeſias Claſomenius vir cætera frugi, & ciuis haud ineptus (ea cupiditate tamen, vt cuncta ipſe per ſe agere atque curare appeteret) contraxerat inde odium ciuium: quod ipſum tantiſper latuit, dum tale quippiam vſu euenit. Carduelem auiculam tranſenna captam adepti pueri quidam: eorum vnus ita manu oppreſſit caput auiculæ, vt cerebellum excuteret, addiderunt reliqui, vtinam ſic Timeſiæ caput excerebraſſes. Præteribat illac tum forte Timeſias, & verba excepit: nēpe eum pueri ipſum eſſe non cognoſcebant. Reputans rem ſecum diu, quorſum odia in ſe ciuium pertinerent, quandoquidem per paruulorum ora talia volitarent, facile intellexit. Conuerſus domum, rem omnem vxori narrat, atque confeſtim collectis ſarcinis, vxore

comite, relicta vrbe profectus eſt: quippe qui ſibi amplius in patria manendum nequaquam exiſtimaret. *In Politica.*

Apes quidem fumo vexatæ, pœnas poſſeſſoribus temeritatis ac ferociæ dant: equi laſciuientes & duri fræno iunguntur: contumaces canes coërcentur collaribus, & quocunque vel inuiti aguntur. Hominem verò homini nihil aliud manſuetum & mitem reddit, quàm beneuolentiæ fides, iuſtitię & probitatis certa opinio. Armatque & inſtruit bonos beneuolentia ciuium aduerſum obtrectatores, & improbos: quandoquidem iuxta illud poëticū, vt mater ab infante ſuaui ſomno ſopito abigit muſcas: ita liuorem atque inuidiam procul propellit & amolitur. Quæ res tibi, ſi geſtarum rerum exempla animaduertas, conſpicua erit. Dionyſij vxorem ſtupratam, liberoſque prius omnifaria contumelia fœdè affectos, & interemptos demum accepimus: ad extremum concrematis corporibus in mare de naui cinerem ſparſum. At Menandro regi Bactrorum homini frugi atque mitiſſimo, in expeditione & caſtris vita defuncto, cunctæ ciuitates regni, cunctique populi inferias de more & iuſta magnificè communi conſenſu ſoluerunt. Poſtremò de reliquijs cùm diu decertatum eſſet, quibus potiſſimum commendarentur, vox tandem inter omnes conuenit, vt æquè partitæ ſingulis diſtribuerentur pro rata parte: nempe quòd monumentum illius viri apud omnes pariter cum veneratione exiſteret. *Simile.*

„ Perſæ ad hanc vſque diem homines adunco naſo & „ amāt, & pulchritudine præditos arbitrantur, in honorem Cyri, qui eiuſmodi naſo fuiſſe traditur. Quo fit, vt amor ille validiſſimus atque ſanctiſſimus omnium meritò habeatur, quem per virtutem quiſ„ piam à ciuibus & popularibus ſibi comparat. Ho„ nores autem qui ſpectaculorum, largitionum, *T. Honor.*

atque

atque gladiatorum editione conſtantur, falsò qui "
dem hi honores appellari videntur: quippe qui à "
meretricijs adulationibus nihil diſtant. Natura ſem- "
per id multitudini comparatum eſt, vt eroganti, gra- "
tificantique ſtatim arrideatur, & inſtabilis, atque v- "
nius diei gloriolæ ſpecies confeſtim exhibeatur. *In* "
Politica.

Prudentia.

IN omni actione noſtra officium vno modo perfi- *Simile.*
citur, & pluribus ab eo diſceditur. Aſſecutio enim
ſigni, vna ſimplexque eſt, aberratio autem multi- *T. Virtus in*
plex. Huius igitur (quæ in rebus gerendis verſatur) *medio.*
prudentiæ munus eſt, immoderatos redundantes- "
que affectus & commotiones coercere atque reſeca- "
re. Vbi enim præ imbecillitate ac mollitie, ac metu, "
vel torpore motus refugit, officiumque & honeſta- "
tem deſerit, tum præſto eſt, illum excitans & ſuble- "
uans. Vbi verò contra ſeſe effert inſolenter plurimus "
atque inconditus & inordinatus, vehementiam au "
fert & reprimit, atque ita affectuum commotionem "
moderans, & intra terminos continens, virtutes "
morum in parte animi experte rationis conſtituit, "
inter exceſſum atque defectum medium obtinentes "
locum. Non tamen omnem virtutem in mediocri- "
tate ineſſe dicendum eſt, ſed eſt quædam minimè in- "
diga eius animi partis, quæ eſt rationis impos, in "
pura conſtantique mente conſtituta: ſapientia vide- "
licet ac prudentia ſuapte natura perfecta. Quoniam "
autem medium multipliciter dicitur, quod medij "
genus virtus teneat, dicendum videtur. Commix- "
tum igitur medium eſt ſimplicium, vt albi & nigri "
fuſcus color: & quod continet & continetur, ipſius "
continentis & contenti, vt duodenarij & quaterna- "
rij, octonarius numerus eſt medius: & quod neutri- "
us extremi particeps eſt, vt boni & mali, quod eſt in- "

Simile. differens. Nullo ex his modis virtus in medio eſſe
» dicitur. Fit ergo, in primiſque dicitur medietas, ei
» quæ eſt in ſonis atque harmonia congruenter. Ea
» enim vox eſt concinna, quemadmodum in fidibus,
» poſtrema & ſuprema. Quarum alterius nimiam acu-
» itatem, alterius grauitatem deuitat: ipſaque cùm ſit
» motus atque potentia in irrationali anima, quod
» ſolutum & languidum eſt, aut intentum, atque om-
» nino plus & minus ab appetitione naturali amputat
» & demit: modum atque conſtantiam affectibus ad-
» hibens. Fortitudinem itaque mediocritatem eſſe di-
» cunt timiditatis atque temeritatis, quarum alia ſu-
» peratur à modo, altera ei præſtat in iraſcentiæ affe-
» ctu. Liberalitatem verò auaritiæ & prodigalitatis.
» Manſuetudinem indolentiæ & crudelitatis. *Libro de Virtute morum.*

Iuſtitia.

T. Deus. NOn aſſidet Ioui iuſtitia, ſed ipſe iuſtitia faſque eſt, lexque tum antiquiſſima, tum exactiſſima.
» Veteres ita & loquuntur, & ſcribunt, & docent, abſ-
» que iuſtitia principatum rectè gerere, ne Iouem qui-
» dem ipſum poſſe. Atque eadem virgo eſt, iuxta Heſiodum, nimirum incorrupta, pudoris, modeſtiæ, & vtilitatis amica: Vnde reuerendos cognominant reges. Conuenit enim, vt hi maximè reuereantur, qui minimè timent. *Lib. de doctr. princip.*

Vſura.

PAſcuntur fœneratores tanquam ignis furens, atque aſſiduè auctus, pernicie atque vaſtitate infeliciter pereuntium, ex alio alium conſumentes. Et hæc haud exiſtimare me tanquam fœneratorum hoſtem enarrare;

Namque meos nec equos mihi, nec rapuère iuuencos.

ſed vt oſtenderem illis, qui adeo parati ſunt fœne-

brem ſumere pecuniam, quantum illiberalitatis ac turpitudinis res ea in ſe contineat: quodque vſuræ ſuccumbere, extremæ ſit dementiæ atque mollitiei. Habes? Ne fœnereris, quoniam nõ indiges. Non habes? Ne fœnereris, quoniam ſatisfacere haud poteris. Itaque vtraque per ſe diligenter conſideremus. Fertur Cato ad ſenem quendam improbum dixiſſe: Cur homo ſenectuti tot malis ac incommodis degrauatæ, ſcelerum quoque turpitudinem imponis? Pariter & tu paupertati (cui tot adſunt mala) ærumnas, quæ ex vſuris & debitis ortum habere ſolent, ne accumula, neve paupertati ſecuritatem aufer, qua ſolùm à diuitijs differre videtur. Eſt enim adagium facetum. Captam geſtare non valeo, bouem tamen ſuper imponere laboro: paupertatem ferre non potes, & tamen longè grauius tibi ipſi onus fœneratorem ſcilicet imponis, etiam diuitibus intolerabilem. Quo pacto igitur effugiam, inquis? Rogas? cùm manus habeas, pedes habeas, homo exiſtas, cui peculiare eſt amare & amari: gratificari, ac gratiã recipere: litteras doce, pueros inſtrue, ianitoris officio fungere, nauiga, renauiga, nihil horum adeo turpe, nihilve tam moleſtum, quàm audire, redde. *Et mox*: Solent homines intellectus præſtantia, ac ſolertia, equos, canes, perdices, lepores, graculos inſtruere. Cur igitur teipſum non excitas: indocilior graculis exiſtens, raucior perdice, ingeneroſior cane. Nam ſi à nullo homine iuueris, orando tamen, delectando, ac cuſtodiendo, emergere potes. Nonne cernis quẽadmodum multa ſubminiſtret terra, multaq; pontus? Proinde Mycillum aſpice (vt Crates inquit) lanam cum vxore verberantem, ac communi labore famem fugientem. Rex Antigonus cùm aliquando Cleanthem Athenis conſpexiſſet, ita interrogare cœpit: Molis adhuc Cleanthes? Cui ille: Molo, inquit, ô Rex: idq; vitę ſuſtentãdę gratia facio. Erat ſo-

T. Senectus.

Simile ab exemplo.

Simile ab Adagio.

la viri

la viri cura, ne à Philoſophia deſiſtere cogeretur: ideo manibus, quas piſtrino ac molæ locauerat, de aſtris, ſole, luna, ac Dijs ſcribebat. Nobis verò ſeruilia hæc videntur opera. Nũquid igitur, vt liberi ſimus fœneramur? vilibus adulamur hominibus: ſtipamus, cibamus, dona ac tributa perſoluimus? Atqui non ob paupertatem vſura præſtari ſolet (nemo enim inopi fœnerat) ſed propter ſumptuoſitatem: nam ſi vitæ neceſſarijs contenti eſſemus, minimè vſurariorum genus peſſimum inueniretur: quemadmodum nec Centauri, nec Gorgones. At delitiæ fœneratores fecerunt, non ſecus ac aurifices, vnguẽtarios, atque tinctores. Haud enim vini ac panis gratia vſuram debemus: ſed ob fundos, mancipia, iumenta, triclinia, ac menſas, liberaliterque expendẽtes ac dilapidantes, gloriam ſterilem atque ingratam quærimus. Etenim qui ſemel in fœneratorum incidunt voraginem, ſemper debitores remanent, alium ex alio, tanquam equus frænatus aſcenſorem ſuſcipientes. Quemadmodum enim eum, qui in lutum ceciderit, vel aſſurgere, vel ita permanere oportet, ne ſi madido atque humido corpore ſe circumagat aut volutet, maiori inquinatione defœdetur: ita in mutui permutationibus, qui vſuræ ſe immergũt, ac irretiunt, ſemper grauiores fiunt, nihilque à cholericis diſtant: qui contempta cura, ac medici neglecto præcepto, tantum aſſiduè humoris colligunt, vt ab infirmitate tandem minimè liberari valeant. Pariter & illi purgari haud ſuſtinent, ſemper cum dolore ac torſione vſuram offerentes, confeſtim vſura altera affluente, atque inſtante, iterum nauſeant, & grauantur.

T. Luxus fœneratorũ parens. *T. Honor.* *Simile.* *Simile.*

Nunc verò ad opulentiores & molliores ſermonem conuertam: dicentes. At ſeruis, lare, ac domo carebimus. Veluti ſi æger tumefactus, ad medicum diceret: Si aquam bibero extenuabor, ac macreſcã.

Simile.

Sed

Sed cur id facere recuſas, dummodò ſanitatem adipiſcaris? Et tu quoque ſeruis careas, vt non ſeruus fias: ſisque poſſeſſionis expers, ne alterius poſſeſſio efficiaris. *Lib. de vitand. vſura.* " " "

Reſtitutio.

PHocion flagitantibus quibuſdam Athenis, vt ad ſacram rem faciendam quippiam etiam ipſe pro virili parte tribueret, & diu quaſi daturo applaudentibus: iniurius & impudens, inquit, profectò ſim, ſi ad rem diuinam vobis depoſcentibus aliquid dare animum induxero, huic autem Callicli (digito creditorem oſtendens) nihil reddidero. *In Polit.*

Hoc in eos quadrat, qui eleemoſynas, libenter dãt, debita verò non ſoluunt.

Contumelia, conuitium.

NIhil turpius conuitio, quod in auctorem recidit, ac ne grauius quidem aut acerbius quicquam. Etenim ſicut luminis repercuſſio vehementius offendit infirmos oculos, ita magis dolent male dicta, quæ veritas in ipſos, vnde profecta ſunt, retorſerit. Siquidem vt Cæcias ad ſe nubes vocat, teſte prouerbio, ſic mala vita ad ſeſe attrahit cõuitia. Proinde Plato quoties incidiſſet in eos, qui facerent indecori quippiam, digreſſus, conſueuit apud ſe dicere. Nuncubi ego talis: Ridiculum eſt, in alterum iacere conuitiũ, quod viciſſim retorqueri poſſit. Sicut Leo Bizantinus, cùm oculorum infirmitatem obiecisset ſibi quidam gibbo deformis, Humanum, inquit, opprobraſti vitium, cùm ipſe Nemeſim, hoc eſt, reprehenſionem in tergo portes. Domitius in Craſſum ad hunc iocatus eſt modum: Non fleuiſti, murena, quam in viuario alueras, mortua? At Craſſus ita retorſit conuitium: Num lachrymaberis, cùm tres extuleris vxores? Deus enim nulli magis præcepiſſe videtur illud, Noſce teipſum, quàm ei, qui ſit alium vituperaturus: ne ſi dixerint, quæ volunt, " " " " audi-

Simile. *T. Peccatũ.* *Simile.* *Simile.* *T. Caſtigatio.*

» audiant, quæ non volunt. *Libro de vtilitate cap. ab* » *inimic.*

T. Dilectio inimicorum. *T. Detractio* Recte dictum eſt ab Antiſthene, ad ſalutem & incolumitatem tuendam opus eſſe aut amicis ingenuis, aut acribus inimicis: propterea quòd illi dum admonent peccantes, hi dum maledicunt, reuocant à » vitijs. Sed quoniam his ſanè temporibus, ad liberè » loquendum penè vocem amiſit amicitia, loquax eſt » autem aſſentatio, admonitio muta, ſupereſt vt ab » inimicis verum audiamus. Nam vti Telephus, cùm » medicum nanciſci non poſſet, vulnus hoſtili lanceæ » ſubmiſit: ſic ij, quibus non adeſt beneuolus admoni- » tor, maleuolentis inimici verba ferant oportet, quę » mala ipſorum redarguent caſtigentque. Quo qui- » dem in tempore rem ipſam ſpectare conuenier, non animúm maledicentis. *Simile.* Sicuti enim is, qui Prome- » theum Theſſalum cogitabat occidere, caſu tuber ita » percuſſit, atque diſſecuit, vt ſeruaret hominem, ru- » ptoque tubere, periculo liberaret: ita non rarò fit, vt » conuitium per ſimultatem & odium impactum, me- » deatur animi morbo, vel ignorato, vel neglecto. *Lib. de Vtil. cap. ab inimic.*

Suauius nihil eſt, nihil etiam concinnius, quàm ſi poſſis æquo animo ferre conuitia. *Libro de audien. Poeti.*

Simile. Quemadmodum qui veſtes flagris cædunt, corpus non attingunt: ſic qui infelicitatem aliquam fortunę, aut generis exprobrant homini, in ea feruntur, quæ extra hominem ſunt: nimirum ſtultè, vanoque conatu: cùm præſtet animum correctione egentem morſu impetere. *Libro de audienda Poetica.*

Plato docet, iniuriam accipere, melius eſſe quàm facere: magis offendi eum, qui lædit, quàm qui læditur. *Lib. de audienda Poetica.*

Adu-

Adulatio, contraq́; Libertas admonendi.

NVllum animantium genus aſſentatoribus perniciofius eſt, nullum quod citiùs in præcipitia iuuentutem deducat, qui patres ac filios radicitus obtriuerunt, illòrum ſenectutem, & horum adoleſcentiam triſtitia & magis affligentes malis. Opulentos filios, patres vt ſobrietatem conſeruent, monent: aſſentatores ebrietatem: illi temperantiam, iſti laſciuiam: illi parſimoniam, iſti ſumptus & expenſas: illi labores appetendos, iſti ſocordiam. Vniuſcuiusque vitam, punctum eſſe temporis aſſeuerant. Quocirca viuendum, non autem diminutè viuendum eſſe. Et quæ vobis paternarum cura minarum. Iam pater, vti Saturnus quidam, ætate delirat. Plerique ad ſcortandum accedunt, & intempeſtiuas ducunt vxores, paternaque ad ſenectutem viatica corradunt, atque ſurripiunt. Sceleſtiſſimum hominum genus, amicitiæ ſimulatores, nullam prorſus eloquendi libertatem deguſtantes. Ij locupletum quidem aſſentatores, pauperum contemptores, aduerſus iuuentutem, perinde ac ex arte lyrica deducti, cùm ſuos ridere nutritores cernunt, vltrò arrident. Ex omni vitæ parte nothi ac degeneres, ad diuitum nutum vitam agunt, fortuna liberi, electione ſerui. *Libr. de liber. educand.*

Quòd ſi diuina quædam res eſt veritas, ex qua, ceu fonte, Dijs pariter ac hominibus omnia bona proficiſcuntur (auctore Platone) videndum eſt, ne adulator cùm Dijs omnibus ſit hoſtis, tum verò maximè Apollini Pythio. Semper enim illi repugnat oraculo: Noſce te ipſum: ſed inſerens in animos mortalium, vt vnuſquiſque fallat ſeipſum, ignoretque ſua ipſius bona ac mala: bona quidem mutila reddens & imperfecta, mala verò prorſus inemendabilia. Ergo ſi quemadmodum cætera ferè faciunt

mala,

mala, ſordidos & humiles duntaxat imperetet adulator, haud eſſet res perinde peſtilens, nec æquè vitatu difficilis. At vti teredines lignis teneris ac dulcibus potiſſimum innaſcuntur: ſic ingenia generoſa gloriæque cupida, proba, & humana recipiunt adulatorem, & adnaſcentem alunt. Itaque cùm videamus adulationem non eſſe comitem pauperum, aut ignobilium, aut parum potentium, ſed ingentium familiarum, ac negotiatorum ruinam ac morbum exiſtere (adeo vt ſæpenumerò regna quoque ſubuertat & imperia) non mediocris eſt negotij, nec vulgarem poſtulat curam & prouidentiam, ſi quis de ea velit expendere, quibus rationibus fieri poſſit, vt cùm maximè ſe circumagat, ac penetret in omnia, tamen amicitiam non lædat, nec traducat. Nam pediculi diſcedunt à morientibus, & corpora relinquunt, ſimul atque ſanguis extinctus fuerit, quo nutriri ſolent: aſſentatores autem videas, nec attingere prorſus res aridas, ac frigidas: nobilibus atq; potentibus imminent, hiſque aluntur. Sed ijdem, rebus commutatis, ſtatim auolant. Verùm haud oportebit illius temporis experimentum expectare, tum quidem inutile, vel potius noxium, neque periculo vacans. Graue ſiquidem eſt, in eo demum articulo ſentire, qui non ſint amici, quo amicis eſt opus: cùm non liceat iam incertum & inſyncerum amicum cum certo ſynceroque permutare. Quin magis vt numum, ita amicum habere conuenit, nempe probatum, antequam eo ſit opus, non vſu ipſo deprehenſum: nec enim oportet intelligere poſteaquam malum acceptum eſt, ſed ne quid accipiamus mali, experimentum adulatoris eſt capiendũ, & animaduerſio. Alioqui idem nobis accidet, quod ſolet iis, qui lethale venenum non aliter ſentiunt, niſi cùm præguſtârunt, ſuo exitio iudicantes. Nec hos ſanè probamus, nec rurſum illos, qui amicos honeſto me-

tien-

Simile. *Simile.* *Simile.* *Simile.*

tientes & vtilitate, protinus ipſa re deprehendiſſe ſe putant aſſentatores eſſe, cùm eorum conſuetudo iucundior eſt & blandior. Nec enim inſuauis res eſt amicus, nec incondita, nec quiſquis aſper eſt & agreſtis, hoc ipſo amicus eſt, quòd ſeuerus & auſterus: verùm ipſum amicitiæ decus & grauitas ſuauis eſt & amabilis:

Hanc iuxta Charitesq́, & amor ſedem poſuêre.

Nec enim afflicto ſolùm dulce eſt, vultum intueri viri beneuolentis (quemadmodum inquit Euripides) verùm in vtraque fortuna præſto eſt amicitia, non minus voluptatem & gratiam addens bonis, quàm malis moleſtiam adimens, ac deſperationem. Et quemadmodum Eueni ſententia, condimentum potiſſimum eſt ignis ipſe: ſic Deus, qui vitæ mortalium amicitiam admiſcuit, omnia lauta, dulcia, grataque reddidit hac præſente, ſimulque res condiente. Alioqui quomodo per delectationem inſinuaret ſeſe adulator, ſi conſpiceret amicitiam nequaquam admittere voluptatem? certè nullo pacto. Sed vti quæ non aurea ſunt, ſed aurum arte mentientia, ſolùm ſplendorem ac nitorem imitantur auri: ſic adulator amici iucunditatem ac feſtiuitatem effingens, omni tempore ſeſe hilarem ac blandum exhibere videtur, nuſquam repugnans, nuſquam obſiſtens. Vnde qui nos laudant, non eos protinus ſuſpectos adulationis habere conuenit. Siquidem non minus eſt amici, laudare in loco amicum, quàm reprehendere. Quin potius eſſe moroſum ac querulum, alienum eſt ab amicitia, mutuaque vitæ conſuetudine. Verùm candidè libenterque rectè factis ſuam laudem tribuentem, beneuolentiam facilè citraque moleſtiam ferunt: rurſus & admonentem & liberè loquentem, dum & in bonam accipiunt partem & credunt, qui libenter laudat, eundem non niſi neceſſariò reprehendere.

Simile. Simile.

Ergo difficile eſt, dixerit aliquis, aſſentatorem ab amico diſcernere: ſi quidem nec delectando differunt, nec laudando. Nam in officijs & obſequijs ſæpenumerò videre licet, amicitiam ab adulatione ſuperari. Quid igitur futurum eſt? Dicam. Si verum adulatorem, miro artificio tractantem negotium, inſectemur, ac non (quemadmodum vulgus hominum facit) adulatores exiſtimemus iſtos, quos menſarios vocant, quique tum audiuntur, poſtquam manibus infuſa eſt aqua. Horum ſiquidem ſordidum ac ſeruile animum in vno calice ac patina ſcurrilitas ac nugocitas prodit & arguit. A quonam igitur cauendum eſt? Nimirum ab eo, qui non videtur adulari, nec præ ſe fert adulatorem: quem non reperies circa culinam, nec deprehenditur vmbram dimentiens, vti cœnæ tempus cognoſcat, nec temerè cadit vino temulentus: ſed plerumque ſobrius eſt, curioſus eſt, ad rem pertinere putat, vt negotiorum tuorum ſit particeps, vult arcanorum fieri conſcius: in ſumma tragicus eſt amicitiæ hiſtrio, non ſatyricus, aut comicus. Nam (vt Plato dicit) extremum iniuſtitiæ genus eſſe, iuſtum haberi, qui iuſtus non ſit: ita ſentiendum eſt, & adulationem eſſe periculoſam, quæ lateat, non eam quam aliquis præ ſe ferat, nec eam quæ ludiera ſit, ſed quæ ſeria: propterea quod hæc facit, vt veræ quoque diffidatur amicitiæ, cui multa ſæpe cum illa conueniunt, ſi quis animaduerterit. *Et paucis interiectis:* Nimirum vt inter agreſtia
» ſemina, quæ forma ac magnitudine ſimilia ſunt,
» frumentis admixta, difficile repurgantur (aut enim vnà non excidunt per anguſtiora foramina, aut ſimul excidunt per ampliora) ſic adulatio difficile ſeparatur ab amicitia: quippe quæ ſeſe in omnem affectum, in omnem animi motum, vtilitatem & conſuetudinem cum illa commiſcet. Iam, quoniam omnium rerum iucundiſſima res eſt amicitia, nec eſt aliud

Duplex adulatorum genus notat, vulgare & artificioſum.

Simile.

Simile.

liud quicquam quod æquè delectet, ob hoc & adulator voluptatibus irrepit, & voluptati eſſe ſtudet. Rurſum quoniam gratia & vtilitas conſequitur amicitiam (vnde dictum eſt etiam illud: amicum magis eſſe neceſſarium, quàm aquam & ignem) ob id adulator ingerens ſeſe miniſterijs & obſequijs, vehementer dat operam, vt diligens, impiger, atque promptus eſſe videatur. Porrò quoniam morum ac ſtudiorum ſimilitudo præcipua res eſt, quæ conciliet & contineat amicitias, ac modis omnibus iiſdem gaudere, eadem fugere: id perſpiciens adulator, ſeſe ceu materiam quandam componit ac format, accommodare ſeſe ſtudens & aptare ijs quos fuerit aggreſſus, effingens & imitans illos, cùm ſit vdus, atque mollis, idoneusque qui quiduis probabiliter exprimat & imitetur. Ad hæc autem (quod eſt omnium in adulatore aſtutiſſimum) quoniã intelligit loquendi libertatem tum dici, tũ videri propriam amicitiæ vocem, velut animantis cuiuſpiam: contra, non liberè loqui, & ab amicitia, & ab ingenuis moribus alienum: ne hanc quidem inimitatam relinquit. Verùm non aliter atque callidi obſoniorũ artifices, amaris ſuccis & auſteris vtuntur condimẽtis, quò dulcium ſatietatem adimant: ſic aſſentatores haud veram illam nec vtilem, ſed veluti è ſupercilio promicantem, palamque titillantem adhibent libertatem. His itaque de cauſis difficillimum eſt hominem deprehendere. Quandoquidem accidit & in animantibus, quæ colorem mutare ſolent, & rebus atque locis ſubiectis ſimilia redduntur. At quoniam ille fallit, & obtegitur ſimilitudine, noſtræ partes ſunt, oſtenſis diſcriminum notis, eundem retegere ac renudare alienis coloribus ac formis (propterea quòd proprijs careat) ornatum. *Libro de diſcrim. adul. & amici.*

Adulator vt in quamlibet figuram transformatur.

Simile.

Simile.

Protinus igitur à principio rem conſideremus.

Principium autem amicitiæ pleriſque mortalibus eſſe dictum eſt, affectuum ingenijque ſimilitudinem, mores eoſdem, eandemque vitæ rationem libenter amplectentem, iiſdem gaudentem ſtudijs, negotijs, exercitamentis. Quibus de rebus dicta ſunt illa:

Seni, ſenilis lingua iucundiſsima eſt,
Puero, puellus: mulier apta eſt mulieri:
Ægrotus ægroto: quem tenet ſors aſpera,
Multis magis exercito eſt accommodus.

Ergo perſpiciens adulator, inſitum eſſe nobis, conſimilibus gaudere & vti, eaque libenter amplecti, hac via primùm nititur vnicuique ſemet adiungere, & in familiaritatem inſinuare (non ſecus atque hi faciunt, qui belluam aliquam immanem alunt) iiſdem ſtudijs & exercitamentis, earundem rerum cura, tractatione, paulatim accommodans ſeſe, & in eundem transformans vitæ colorem: donec ille anſam aliquam præbuerit, ac manſuetus iam palpanti, familiariſque reddatur. Interea vituperat ac damnat & res & inſtituta vitæ, & homines, quibuscunque ſenſerit illum offendi. Ruſum quæ placent, ea laudant haud moderatè, ſed ita, vt cum ſtupore & admiratione ſupra modum efferre videatur. Porrò quod amat & odit, id confirmat, à iudicio proficiſci potius quàm ab affectu. Quanam igitur ratione deprehenditur, aut quibus diſcriminum notis capitur ille, qui nec eſt, nec fit ſimilis, verùm ſe ſimilem mentitur.

Simile.

Primum illud animaduertendum erit, num ſimile ſit vitæ inſtitutum, & num ſimilitudo perpetua ſit, & concinens: num ſemper iiſdem gaudeat, eadem laudet, num ad idem exemplar vitam ſuam dirigat componatque, ſicuti dignum eſt ingenuo, cui verè cordi eſt amicitia, vitæque conſuetudo, morum ſimilitudine cohærens. Nam huiuſmodi

eſt

eſt amicus. Aſt adulator, qui nullam mórum ſtabilem habeat ſedem, nec vllum vitæ genus ſibi præſcripſerit, ſed nunc his, nunc illis accommodet ſeſe, & affingat : haudquaquam ſimplex eſt, nec vnus, ſed in quamuis mutabilis ſpeciem, atque varius, alio atque alio ſubinde habitu, a quarum in morem ſemper tranſeuntium ac præterfluentium, quæ ad ſubiecti ſoli ſpeciem tranſmutantur. Itaque nactus hominem venandi ſtudioſum, ſequitur, tantùm non exclamans, ea quæ Phedra dicit in Tragœdijs: Per Deos geſtio canibus dilacerare ceruos maculoſos, caſſibus implicans. Atqui nihil ille molitur in feram, ſed ipſum irretit atque circumuallat venatorem. Quod ſi iuuenem venetur & captet literarum ac dicendi cupidum, rurſum in libris eſt totus, barbam ad talos vſque demittit, amicitur pallio, in victu nullus delectus, tum in ore habet numeros rectangulos, & triangulos Platonicos. Rurſum, ſi quis ſolutior in eum inciderit, iam compotationibus gaudet, abijcitur pallium, detondetur barba, ceu meſſis infrugifera, poſcuntur delicata vaſcula refrigerando vino, & phialæ proferuntur, riſus ac ioci in deambulationibus iaciuntur, dicteria in philoſophos. Id quod accidiſſe narrant Syracuſis, cùm illuc adueniſſet Plato, ac Dionyſius miro quodam amore philoſophiæ teneretur, nempe regiam puluere fuiſſe refertam, præ turba geometricas pingentium figuras. At ſimulatque iam offendiſſet Plato, ac Dionyſius relicta Philoſophia, rurſus ad compotationes, ad mulierculas, ad nugas, ad laſciuiam præceps raperetur, ſtatim vniuerſos (perinde quaſi Circes poculis transformatos) literarum odium, obliuio, vitæque mollicies occupauit. *Et paucis interiectis*: Alcibiades Athenis dicterijs ludebat, alebat equos, comemque quandam & feſtiuam agebat vitam. Idem apud Lacedæmonios ad cutem

Simile.

vſque radebatur, geſtabat pallium, frigida lauabat. Rurſus in Thracia belligerabat, ac potabat. Porrò cùm perueniſſet ad Tiſaphernem, delicijs, mollicici, faſtuique ſe dedidit. Atque ad hunc modum affingens ſeſe, & ad omnium mores accommodans, plebem ſibi conciliabat, & in conſuetudinem atque familiaritatem ſeſe inſinuabat. At non talis fuit Epaminondas, nec Ageſilaus: qui tametſi cum pluribus hominibus ac diuerſorum inſtitutorum ciuitatibus haberent conſuetudinem, tamen vbique mores ſe dignos & victu, & amictu, & oratione, & vita tuebantur. Sic & Plato non alius fuit Syracuſis, quàm in academia, nec alius apud Dionyſium, quàm apud Dionem. Cæterùm adulatoris, velut polypi piſcis, mutationes facillimè deprehendere licebit, dum idem in diuerſa verti videtur, vituperans, quam prius laudauerat vitam: rurſum approbans facta, vitæ rationem, dicta, perinde quaſi placeant, quibus antea offendebatur. Videbis enim illum haudquaquam ſtabilem, ac ſuum, nec proprio affectu diligentem, aut odio habentem, gaudentem, aut dolentem, ſed ſpeculi ritu, externorum affectuum, vitarum, ac motuum imagines in ſe recipientem. Talis enim eſt, vt ſi verbo tenus amicum aliquem apud illum vituperes, dicat: Serò tu quidem hominem pernoſti, nam mihi nec initio placebat. Rurſum, ſi mutata ſententia laudes: Per Iouem gratulor, inquies, & illius nomine gratiam habeo: planè vera credo quæ dicis. Quod ſi dixeris, diuerſum vitæ genus eſſe ſuſpiciendum, tanquam à Reipub. negotijs digreſſus, ad tranquillam, & à negotijs alienam vitam te velis conferre: Iam olim, inquit, nos ab his tumultibus & inuidentijs liberari conueniebat. Quòd ſi rurſum ad negotia & agendas cauſas propenſus videaris, ſtatim acclamat; Digna te cogitas: nam à negotijs abeſſe, iucunda quidem res eſt, ſed humilis & ingloria.

Simile.

Simile.

gloria. In hunc igitur protinus illud dicere conueniet:

Hoſpes nunc alius mihi, quàm prius eſſe videris.

Nihil opus eſt amico, qui mecum mutet locum, qui mecum annuat: quandoquidē iſta multò magis facit vmbra: ſed eo, qui mecum vera loquatur, qui mecum dijudicet. Atque vna quidem adulatorem deprehēdendi ratio hæc eſt. Alterum autem diſcrimen, quod obſeruandum inter ſimilitudines hoc eſt. Qui verus eſt amicus, is nec imitatur omnia, nec facilè laudat omnia, ſed optima tantū. In rectè factis enim, in honeſtarū rerū ſtudio ſocius eſt amicus, nō in peccādo, nec in facinoribus. Niſi ſi quis inſciens vitiū & improbitatē ex cōuictu & familiaritate ſibi contraxerit; quēadmodum oculorū morbus cōtagio ſerpit, & inficit vicinū: Sic enim ferūt Platonis familiares contractos humeros expreſſiſſe: item Ariſtotelis amicos balbutiem illius imitari ſolitos: rurſus Alexandri regis familiares, ceruicem inflexam & in dicendo vocis aſperitatem reddidiſſe. Sunt enim nonnulli, qui non ſentientes, ex alienis morbus & ingenijs multa in ſe recipiūt. Verùm adulatori prorſus id accidit, quod ſolet Chamæleonti. Siquidē & ille colorū omniū exprimit ſimilitudinē, præterquam albi. Itidē adulator cùm ſeſe ſimilem præſtare nequeat, in his quæ digna ſunt ſtudio, nihil in turpibus in imitatum relinquit. Sed quēadmodum imperiti pictores, cùm quæ pulchra ſunt, aſſequi nequeāt, in rugis atque verrucis & cicatricibus ſimilitudinem repræſentant: ſic aſſentator imitatur intemperantiam, ſuperſtitionem, iracundiam, acerbitatem in famulos, diffidentiā erga domeſticos & cognatos. Nā præterquàm quod eſt ſuapte natura proclinis ad deteriora, videtur ſibi ita longiſſimè abeſſe à vitio reprehenſionis, ſi turpia imitetur. Suſpecti ſunt enim, qui quærunt meliora, quique amicorum erratis of-

T. Societas.

Simile.

Simile.

Simile.

ſendi, eaque moleſtè ferre videntur. Quæ quidē res, & Dionyſio Dionē, & Sammium Philippo, & Cleomenem Ptolemæo ſuſpectos & inuiſos reddidit. Adulator autem ſimul & iucundus videri ſtudet & fidus, quaſi per magnitudinē amoris, ne malis quidē offendatur: ſed in omnibus, iiſdem ducatur affectibus, & ingenio conſentiat. Vnde tales nec fortuitarum rerum, quæque citra noſtrum accidunt conſilium, expertes eſſe volunt: quin & ſimili morbo teneri ſe fingūt, aſſentantes ægrotātibus, & nec acutè cernere, nec audire, ſi cū luci oſis ac ſurdaſtris agāt. Quēadmodū Dionyſio cæcutiente, adulatores illius, alius in aliū impingentes, & patinas inter cœnandum deijcientes, ſimulabāt & ipſi cæcutientiā. Nonnulli verò etiam magis penetrantes in affectus, interius & altius inſinuant ſeſe, & vſque ad arcana ſimilitudinē affectuum commiſcent. Etenim cùm ſenſerint aliquos infeliciter duxiſſe vxorem, vel de filijs aut domeſticis malè ſuſpicari, ipſi ſuis nō parcunt, ſed queruntur de liberis proprijs, aut vxore, aut cognatis, aut familiaribus, arcana quædā crimina proferentes. Siquidem ſimilitudo facit, vt magis affici, tangique videantur amici malis. Iamque illi, quibus adulantur, ceu datis obſidibus, effutiunt viciſſim arcanarū rerum quippiam. Aſt, vbi effutierint, vtuntur illis, metuuntque fidei deſertores videri. Ego verò noui quendam, qui vxorem ſuam eiecit, vt amicus item ſuam repudiaret. Deprehenſus eſt autem clanculum ad illam commeare, vel eam ad ſe accerſere. *Libro de diſcri. adulat. & amici.*

Verùm hæc quidem omittamus in præſentia, ſuo dicenda loco: at illud adulatoris artificium haud eſt prætermittendum: quòd ſi quid etiam imitatur honeſtū in eo, quem aſſentando captat, tamen illi cedit victoriam. Inter hos enim qui veri ſunt amici, nulla intercedit æmulatio, nec inuidia: ſed ſiue pares

fuerint

ſuerint in rectè factis, ſiue impares, æquo animo ferunt. At aſſentator, cui ſemper curæ eſt, ſecundas agere partes, ſic imitatur æqualitatem, vt ſuperetur, ſitque inferior omnibus in rebus, vinci ſeſe dicens, præterquam in malis. Porrò in malis haud concedit illi primas: verùm ſi fuerit ille moroſus, ſeſe prædicat atræ bili obnoxium eſſe: ſi ille fuerit ſuperſtitioſus, ſe dicit numine quopiam afflari, rapique: ſi amârit ille, ſe dicit inſanire. Immodicè, inquit, riſi: at ego, inquit, præ riſu emoriebar. In bonis autem rebus, contra facit. Nam ſe quidem ait currere velociter, ſed illum volare. Se quidem equitare mediocriter, ſed quid, inquit, ad hunc Hippocentaurum? Poëta ſum non infelicis ingenij, nec peſſimos omnino facio verſus: tonare verò non meum eſt, ſed Iouis. Et ſic adulatur, vt oſtendat ſibi conatum honeſti non defuiſſe, cùm imitetur: ſed dum non aſſequitur, viribus deſtitui. Quantum igitur ad ſimilitudinem attinet, huiuſmodi notis dignoſcere poſſis adulatorem & amicum. *Libro de diſcrim. adulat. & amici.*

Cæterùm, vt iam dictum eſt, delectatio quoque communis eſt ambobus: neque enim minus vir bonus delectatur amicis, quàm malus aſſentatoribus. Age igitur diſtinguamus & hanc partem. Eſt autem diſtinguendi ratio, vt ad ſuum finem delectatio referatur: id quod ad hunc modum conſideres licebit. Habet vnguentum fragrantiam, habet & pharmacum: ſed hoc intereſt: quòd illud ad nihil aliud, quàm ad delectandum paratum eſt; in hoc verò quod purgat, quòd calefacit, quòd carne vulnus obducit, præter hanc vim obiter etiam bene olet. Rurſum pictores iucundos colores ac tincturas miſcent: ſunt autem & medicorum nonnulla pharmaca aſpectu iucunda, coloribusque nõ inamœnis. Quî differunt igitur? Nimirum hoc, quòd illi ſolùm delectant, *Similia.*

hæc etiam iuuant. Ad conſimilem ergo modum, amicorum mutua beneuolentia in re quapiam honeſta frugiferaque habet quiddam quod oblectet, velut aditum ad voluptatem. Aliquoties autem luſibus, conuiuijs, vino ſeſe oblectant, nonnunquam iocis atque facetijs inter ſe, veluti condimentis honeſtarum atque ſeriarum rerum vtuntur. Verùm vnum hoc agit adulator, vnum hoc ſpectat, vt ſemper vel luſum aliquem, vel rem, vel orationem ad voluptatem comminiſcatur, & arte condiat. Sed vt rem in pauca conferam, adulator, quo delectet, nihil non faciendum ſibi putat: at amicus ſemper faciens quod oportet, ſæpe iucundus eſt, ſæpe moleſtus, nec hoc cupiens, nec illud fugiens, ſiquidem eſſet vtilius. Sicut enim medicus cùm expedit, crocum & nardũ immiſcet pharmacis, atq; adeò ſæpenumerò & lauat placidè, & alit benignè: nonnunquã verò his prætermiſſis, caſtoreum immittit, aut tritum elleborum cogit ebibere: nec hic moleſtiam, nec illic iucunditatem, ceu finem ſpectans, ſed vtriſque modis ad idem tendens, nempe vt eum quem curat, ad meliorem adducat valetudinem. Ita amicus nonnunquam efferens ac delectans amicum, laude & beneuolentia ad honeſtum adducit. Rurſum, cùm coerctione opus eſt, tum ſermone mordaci, caſtigatoriaque libertate corripit. Quemadmodum Menedemus Aſclepiadis amici filium luxurioſum, & incompoſitæ vitæ excludens, nec alloquens, ſobrium reddidit. Et Batto ſcholam interdixit Arceſilaus, cùm verſum contra Cleanthem fec ſſet in comœdia. Cæterùm poſteaquam Cleanthi ſatisfeciſſet, factique pœniteret, recepit hominem in gratiam: Oportet enim ſic amicum contriſtare, vt prοſis: non oportet autem cõtriſtando tollere neceſſitudinem, ſed dolore, ceu mordaci pharmaco, conueniet vti, quod ſeruet, & incolumem reddat eum qui curatur.

Simile.

Vide

Vnde ſicut muſicus, itidem & amicus, ad honeſtatē & vtilitatem vtens mutatione, dum quædam concedit atque remittit, quædam intendit, ſæpe quidē iucundus eſt, ſemper autem vtilis. Contra aſſentator ſemper eadem formula, eodemq; tenore, quod delectat, & ad gratiam facit, aſſonare ſolitus, nec facto nouit expugnare, nec dicto moleſtus eſſe: tantum quod illum velle viderit, id ſequitur, ſemper ad illius vocem concinens & concordās. Quemadmodum igitur Xenophon narrat, Ageſilaum libenter ab ijs laudari ſolitum, qui non dubitarent & vituperare: ita putandus eſt amicè iucundus & blandus eſſe, qui quandoque poſſit contriſtare amicum ac reſiſtere. Conſuetudinem autem perpetuò iucundam, & ad immodicam gratiam obſeruientem, omnique carentem morſu, ſuſpectam habere conuenit. Ad hæc (quod eſt omnium maximum) conſiderandum eſt, ſi non ſenſerimus ipſi, noſmetipſos vel pœnitere, vel pudere eorum de quibus laudamur. Si quidē domeſticum animi iudicium reclamans, nec agnoſcēs huiuſmodi laudes, haud corrumpitur, aut tangitur affectibus, nec aſſentatoribus capi poteſt. Verùm haud ſcio, quo pacto complures in rebus quidē aduerſis conſolationem non ferunt, ſed magis hos admittunt, qui vnà ſecum lamētantur, ac deflent. Porrò cum errauerint, atque deliquerint, ſi quis eos coarguerit, mordacique reprehenſione pœnitudinem inducere conetur, hunc hoſtē, & criminatorem eſſe ducunt. Qui verò collaudet ac prædicet quæ fecerint, eum amplectuntur, hunc beneuolum & amicū eſſe putant. Aſt qui laudando penetrāt ad ipſos mores, & his corrumpendis adulantur, perinde faciūt, ac famuli ſolent, qui non de aceruo, ſed de ſemine furantur. Nam dum virtutis vocabula vitijs tribuunt, nimirum inficiunt affectum actionum ſeminarium, & habitum animi, vnde ceu fonte, omnia vitæ offi-

Simile.

Simile.

Simile.

T. Virtus vera & falſa.

tæ officia proficiſcuntur. Scribit enim Thucydides, in ſeditionibus ac bellis ſolitam vocabulorum dignitatem non ijs tribui factis, quibus oportebat: ſed accommodari ijs, quæ fiebant. Siquidem audacia temeraria, fortitudo contentioſa iudicabatur: cunctatio prouida, timiditas decora. Contra modeſtiæ nomine prætexebatur ignauia: & diligens in omni re prudentia, ſegnities habebatur. Cæterùm in adulationibus perſpicere & cauere conuenit luxum, liberalitatis nomine fucatum: timiditatem, cautelæ: temeritatem, celeritatis. Rurſus ſordes, frugalitatis palliatas vocabulo: tum eum, qui fœdis amoribus eſt deditus, appellatum comem & amantem: iracundum autem atque præferocem, dictum magnanimum: porrò vilis abiectique animi hominem, vocatum humanum. Quemadmodum alicui ſcribit & Plato, amantem (quoniam adulator eſt ijs quos amat) eum qui ſimis eſt naribus, amabilem appellare: qui naſo ſit adunco, regalem: qui nigri ſint, viriles: qui candidi, Deorum filios. Quāquam cui perſuaſum eſt ipſum eſſe formoſum, cùm ſit deformis: aut procerum eſſe, cùm ſit puſillus: is nec diu tenetur hoc errore, & leui afficitur incommodo, nec eo quidem immedicabili. Verùm cùm vitia virtutum nominibus laudantur, vt iam pecces non modò nō dolens, ſed gaudens etiam, detrahiturque peccatis pudor: ea nimirum res Siculos ſubuertit, quòd Dionyſij Phalaridiſque crudelitatem, iuſtitiam & ſceleratorum odium vocarēt adulatores. Eadem Aegyptum perdidit, quòd Ptolemæi muliebritatem, eiulatus, liliorum ac tympanorum inſculpturas, religionem Deorumque cultum appellarent. Eadem Romanorum mores tam integros ad nihilum redegit ac ſuſtulit, quòd Antonij delicias atque libidines ita blandientes extenuarent, vt humanitatem & hilaritatem vocarent, indulgente illi potentia fortunaque.

naque. Iam reges plerique, nonne ſi cùm muſicantur, Apollines: cùm inebriantur, Bacchi: cùm luctantur, Hercules: in omne dedecus, gaudētes adulatione, abducuntur? Quapropter potiſſimum in laudibus cauendus erit aſſentator: id quod nec illum ipſum fugit, ſed miro artificio cauens, ne ſuſpectus ſit, ſi quem nactus fuerit ſplendidè cultum, glorioſum, aut agreſtem, craſſa veſtium tunica, tum toto vtitur naſo. Quemadmodum Struthias inſultans Bianti, ac laudibus in ſtuporem illius debacchans: Plus, inquit, bibiſti, quàm rex Alexander. Quòd ſi viderit eos naſutiores, maximè ſi conſpexerit animaduertentes, ac regionem hanc & locum, ne poſſit adulator occupare, cuſtodientes, tum nō ſtatim laudem inducit, ſed procul diſcedens, longiſque circumactus ambagibus, tandem accedit, nullo ſtrepitu, ceu belluam manu contrectans, ac palpans, tentanſque. Interdum enim aliorum de illo laudes renuntiat, rhetorum exemplo, alienam inducens perſonam, dicens in foro ſe hoſpitibus quibuſdā, aut ſenibus admodum libenter aſtitiſſe, multa, & ea quidem bona de illo referentibus, & illius virtutes admirantibus. Rurſum aliquoties leuibus quibuſdā & falſis criminibus confictis, & in illum compoſitis, perinde quaſi ea ab alijs audierit, accedit feſtinabundus, ac ſerius, rogans, vbinam hoc aut illud dixerit, fecerit. Tum vbi negarit ille, ſicuti conſentaneum eſt, hac ipſa occaſione tenens hominem, in laudes conijcit. At ego mirabar, inquit, ſi tu cuiquā amicorum maledixiſſes, qui ne inimicis quidem ſoleas. Mirabar ſi tu occupaſſes aliena, qui tā multa largiare de proprijs. Rurſum alij pictorū in morem (qui, quò quædam illuſtriora reddant ac ſplendidiora, addunt in propinquo vmbroſa quædam & obſcura) ita clam laudant, & alunt eorum vitia, quibus adulantur, dum his contraria vituperant, inſectan- *Simile.*

T. Virtus vera & falſa. ſectantur, carpunt, ac derident. Siquidem apud luxurioſos, auaros, ac ſceleratos, improbos, quique ſibi diuitias fœdis modis pepererunt, frugalitatem,
„ ruſticitatis nomine vituperant, ſua contentum eſſe
„ ſorte, iuſtitiam hominis nihil audentius eſſe dicũt,
„ quique ſit imbecillis ad capeſſenda negotia. Cæ-
„ terùm vbi verſantur cum inertibus, & otio deditis,
„ ac mediam ciuitatis lucem fugientibus, non pu-
„ det illos Reipub. adminiſtrationem, alienorum ne-
„ gotiorum laborioſam geſtionem appellare, &
„ magiſtratus honorem, inanem vocare gloriam, ad
„ nihil vtilem.

Eſt autem illud omnium ſceleratiſſimum, quod nec à ſeipſis temperant adulatores. *Simile.* Nam quemadmodum luctatores ſuum corpus humiliant, vt deijciant alios: ſic illi vituperando ſeipſos clanculum huc irrepunt, vt alios laudent. Quod ſi quis fuerit, qui ſibi plurimum ſapere videatur, cupiatque ſeuerus ac rigidus videri, hunc non hac artifex aſſentator aggreditur via: ſed eſt alia quædam ars, qua captet hominem. Accedit enim de ſuis ipſius negotijs, vt videlicet prudentia præſtantiorem, conſulturus: ac ſe nolle quidem alijs moleſtum eſſe familiaribus, cogi tamen, vt illi negotium exhibeat. Nã quò confugiamus, inquit, cùm opus eſt conſilio, aut cui fidem habeamus? Deinde poſteaquam audierit quidquid illud ſit, quod ille dixerit, ita diſcedit, vt confirmet ſe oraculum accepiſſe, non conſilium. Quòd ſi quem viderit, qui facundus & eruditus haberi ſtudeat, huic aliquid ſuorum ſcriptorum
„ exhibet: orat vt i legat, & emendet. Porrò Mithry-
„ dati regi rei medicæ ſtudioſo, quidam amici & ſecandos & vrendos ſeſe præbuerunt, factis non verbis adulantes. Siquidem teſtimoniũ eſſe videbatur artis, ꝙ illi crederẽt. *Lib. de diſcrim. adulat. & amic.*

Carneades dicere ſolitus eſt, diuitum & regum filios

filios nihil rectè nec bene diſcere, præterquam equi- "
tare: propterea quòd his aſſentetur præceptor in ex- "
ercitatione literarũ, vſq; laudans quidquid dixerint: adulatur & is, qui colluctatur, cedens atque ſubmittens ſeſe. Porrò equus, haud intelligens nec cogitans, priuatus quis ſit, an magiſtratus, diues, an pauper, præcipitat quiſquis ignarus ſit equitandi. *Libro de diſcrim. adulat. & amici.*

Ac de his quidẽ hactenus ſatis dictum eſt: ſupereſt vt de loquendi libertate videamus. Itaque quemadmodũ Patroclus Achillis inducẽs arma, & equos in pugnam educens, ſolam haſtam Peliacam nõ auſus eſt attingere: ſed hanc omiſit: ſic adulator, cùm amici cultũ & ſupellectilem adumbrat, hucuſq; notas & inſignia imitatur: ſolam loquendi libertatẽ, tanquam eximium amicitiæ geſtamen, graue videlicet, ingens, & validum, intactam & inimitatam relinquit. *Simile ab exemplo.* "

Verùm quoniam cauentes ne in iocis, aut vino, dicterijsque, & luſibus deprehendantur, iam ad ſupercilium & ſeueritatem rem transferunt: & adulãtur auſteritatis prætextu, reprehenſionem quãdam admonitioni admiſcentes: age, ne id quidem inexploratum relinquamus. Quemadmodum igitur in Menandri comœdia falſus Hercules inducitur, clauam geſtans, non grauem nec robuſtam, nec rigidam, ſed molle quoddam & inane figmentum: ſic arbitror aſſentatoris libertatem, ijs qui capiunt experimentum, mollem videri, minimeque grauem, neq; rigorẽ habentem. Nam vera & amica libertas peccatis imminet, ſalutarem ac medicam adferens moleſtiã: nõn ſecus ac mel, quod vlceroſa mordet, ac repurgat, alioqui iucundum & vtile. Sed huic rei ſuus dabitur ſermo. Adulator autem in cæteros quidem acerbus, & vehemẽter aſper, & inexorabilis videtur. Nam ſuis famulis grauis eſt, cognatorum atq; familia- *Simile ex fabula.* " *Simile.*

Digitized by Google

familiarium errata grauiter inceſſit: nec externorũ quenquam aut miratur, aut reueretur, ſed faſtidit, ac deſpicit, ignoſcens nemini: ſed deferens, atque calumnians, vt alios ad iram inſtiget: hoc modo captans famam & opinionem hominis vitijs infeſti, vt nec in hos videatur ſtudio temperare à libera obiurgatione, neque quicquam ad gratiam vel facere, vel dicere. Deinde idem in veris ac magnis eorum, quibus adulatur, peccatis, nihil ſe ſcire, nec intelligere ſimulans, ad errata leuiſſima, nihil ad hoc pertinentia, mirè concitatur, magnoque clamore & acrimonia iurgatur, ſi quod vas neglectũ iacere cõſpexerit, ſi parũ ſplendidè habitantẽ, ſi parũ diligenter à tonſore curatum, ſi togam, canem, aut equum, parum, vt oportet, curatum viderit. Cæterùm parentum contemptus, liberorum neglectus, vxoris contumelia, faſtus in familiares, pecuniarũ abſumptio, nihil hunc mouent: in his elinguis eſt, in his timidus: perinde quaſi grammaticus puerum de tabula, deque ſtylo caſtiget: porrò ſolœciſmum, aut barbariſmum committentem, audire ſe diſſimulet. Talis enim eſt adulator, qualis ſit is, qui in imperito ridiculoque oratore, nihil[illegible] dicente quod ad cauſam pertineat, de voce cauilletur, & grauiter accuſet, quod frigidam potans, corrumpat arteriam: aut ſi iuſſus ſcripturam malã & imperitam emendandi cauſa percurrere, cauſetur quòd craſſior ſit charta, ac non magis ſcriptorem ipſum malum ac negligentẽ appellet. Ad hunc modum adulatores & Ptolemæo (cùm diſcendi cupidus videretur) de lingua, de verſiculo, de hiſtoriola digladiantes, ad mediam vſque no[illegible]tem reluctabantur. At verò ſæuienti, ferocienti, tympanis vtenti, vectigalibus oneranti populum, nullus è tam multis obſiſtebat. Non aliter ergo, ac ſi quis hominis tubera fiſtulasque habentis, medicus ferro pilos incidat, & vngues: ſic aſſentatores obiurgan-

Simile. *Simile.* *[illegible]mile.*

iurgandi libertatem his admouent partibus, quæ nõ dolent, neq; moleſtiam adferũt. Quin etiam ſunt & his aſtutiores nonnulli, qui ipſa reprehendendi libertate ad gratiam & voluptatem vtuntur. Cùm aliquando Tiberius Cæſar in ſenatũ veniſſet, ſurgens adulator quidam, ait: Hominibus liberis liberè loquendũ eſſe, nihilq; metu diſſimulandũ, neq; quicquam reticendum eorum quæ ad publicam vtilitatem pertinent. His verbis cùm omnes excitaſſet, factoq; ſiletio, & ipſo etiam auſcultante Tiberio, Audi Cęſar, inquit, in quo te quidem culpamus omnes, etiam ſi nemo palã audet dicere. Negligis te ipſum, corpusq; tuũ exponis pro nobis: ſolicitudinibus & laboribus illud conficiens, nec interdiu, nec noctu quieſcens. Huiuſmodi multa cùm ille dixiſſet, aiunt oratorem Caium Seuerũ ſubieciſſe: Iſta libertas hũc hominem exitio dabit. *Lib. de diſcrim. adul. & amici.*

Atq; hæc quidem leuiora ſunt, ſed illa ſanè periculoſa, & ſtultorũ animos inficientia, quoties improborũ vitia confirmant, cùm contraria illis vitia criminantur. Quemadmodum aſſentator Himerius, Athenis diuitẽ quendã ſordidiſſimũ, & auariſſimũ, veluti per contumeliam luxurioſum, reique familiaris indulgentem appellauit, addens futurum, vt vnà cum liberis aliquando miserè egeret. At rurſus cùm luxurioſis & profuſis, parſimoniam ac ſorditiem exprobrant, veluti Neroni Titus Petronius: aut cùm principes crudeliter & acerbè ſubiectis imminentes admonent, vt abijciant immodicam humanitatem, intempeſtiuamq; & inutilem miſericordiam. His affinis eſt & ille, qui ſtupidum ac bardum hominem, perinde cauere ſeſe ac metuere ſimulat, quaſi callidũ quempiam ac verſutũ. Item qui inuidum, atq; ſemper maledicere carpereq; gaudentem, ſi quando cõpulſus fuerit celebrem aliquem virũ laudare, reprehendit, eiq; contradicens, tanquam hoc

vitio morboq; laboret, laudas, inquit, homines nihili: Quis enim eſt iſte? aut quid vnquam magnificũ vel fecit vel dixit? Porrò in amoribus, potiſſimũ inſidiantur ijs quos captant, quo magis accēdant. Etenim cùm germanos inter ſe diſſidentes viderint, à liberis parentes haberi deſpectui, aut maritos malè de vxoribus ſuſpicari, tum nec admonent, nec accuſant, ſed magis atq; magis inſtigant: Non ſentis, inquiunt, teipſum harũ rerũ eſſe cauſam, qui nimium obſequentem ac modeſtũ te illi præbeas? Quòd ſi quis iracundiæ pruritus ex ira & zelotypia ſubortus fuerit in amicam, aut adulterã quam amat, ibi præſto eſt adulatio, ſplēdidam imitans libertatem, ignē igni, quod aiunt, adijciens. Accuſat, & in ius vocat amantem, quòd multa parum amatoriè, multa dura ac reprehendenda fecerit. O ingrate, inquit, & immemor crebrorũ ſuauiorũ. Sic Antonio cùm Aegyptiam amaret, & incenſus eſſet, amici perſuadebant, ipſum ab illa adamari, & conuitiantes rigidũ ac ſuperbũ vocabant. Mulier, inquiebant, relicto regno tam opulento, tamq; felicibus familiaritatibus, amore deperit, tecum militans, cōcubinæ vultu ſpe-(cieq;.

Aſt immota tibi duro ſub pectore mens eſt,
Qui illam negligas afflictam.

Ille verò non libenter admittens reprehenſionem, velut illi faceret iniuriam, & ſic huiuſmodi gaudēs accuſatoribus, vt non æquè laudatoribus, haud ſentit ſeſe ſimulata reprehenſione magis etiam deprauari. Talis obiurgandi libertas ſimilis eſt laſciuientium muliercularum morſibus. Excitat enim tantũ ac titillat, & hoc ipſo q dolorem facere videtur, delectat. Non aliter ac vinum, alioqui remedium efficax aduerſus cicutam, ſi pariter vtrunq; commiſcuerint, planè vim veneni reddunt immedicabilem, quod vini calore celerius ad cor penetret: ita callidi quidam intelligentes, liberam admonitionem effi-

Simile.

Simile.

cax eſſe remedium aduerſus adulationem, ipſi libertati monendi adulationem admiſcent. *Lib. de diſcr. adul. & amic.*

Cæterùm vna cauẽdi ratio videtur eſſe, ſi cognouerimus, ſemperque meminerimus, quòd cùm animus noſter duas habeat partes, alteram veram, honeſtis gaudentem, rationi obtemperantẽ, alterã rationis expertẽ, mendacijs gaudentem, affectibus obſeruientem: amicus quidem ſemper in potiorẽ partem conſulit, & huic patrocinatur, medicorũ exemplo, quod ſanum eſt id augens ac tuens: adulator autem brutæ & affectibus obnoxiæ parti aſſidet: hanc ſcabit, hanc titillat, huic perſuadet, & abducit à ratione, pernicioſam quandam mollitiem illi moliens inducere. Ergo, quemadmodũ cibi nonnulli ſunt, qui nec ſanguini ſunt adiumento, nec ſpiritibus, nec neruis, aut medullis vigoris aliquid addũt, ſed pudenda modò permouent, aluum tumefaciunt, & carnem gignunt ſupputrem & flaccidã: ſic aſſentatoris oratio nihil addit ſobrietati, nihil prudẽtię: ſed eum aut amoris delectatione quadam delinire, aut ſtultam incitare iracundiam, aut inuidiam irritare, aut animi faſtum inducere moleſtum, inanem, aut in dolore collachrymari, aut difficultatẽ morũ, & illiberalitatem, ac pertinaciam ingenerare nititur. Semper enim alicui imminet animi morbo: hũc premit & vrget, bubonis in morem, vndiq; putribus & inflammatis animi partibus incumbens. Si iraſceris, vlciſcere, inquit: ſi concupiſcis, fruere: ſi times, fugiamus, inquit: ſi ſuſpicaris, crede, inquit. Quòd ſi in huiuſmodi perturbationibus animi non queat facilè deprehendi (propterea quòd ratio vehemẽtia magnitudineq; cupiditatũ excutiatur) in alijs magis anſam præbebit, & in illis ſui ſimilis. Siquidem vbi contigerit, amicum ſuſpicari ne quid peccarit crapula, aut ſi quid de balneo, deq; cibo dubitet, ibi amicus

Simile.

Simile.

cus coërcebit hominē, admonebitq; vt ſibi caueat, ac vitet periculū. Contra adulator in balneū pertrahit, iubens vt ſuperiori peccato nouum aliud addat, nec ſinat corpus cohibitū ſegneſcere. Quòd ſi viderit illum ad iter, ſeu nauigationē, aut aliud quippiā agendū propter mollitiē parum animatū eſſe, non dicet vrgere tempus, ſed nihil minus effecturū, ſi vel differat, vel alium miſerit. Porrò ſi pollicitus ſit familiari cuipiam, ſe mutuo daturū pecuniā, & pœnitet quidē promiſſi, cæterùm pudet negare, ibi adulator ad peiorem additus lancem, ſuo conſilio bilancem impellēs, verecundiā illā excutit, iubens eū rebus ſuis parcere: quippe qui multa inſumat, quiq; multis ſuppeditare cupiat. Vnde, ſi ipſi ſentiamus, nos ipſos cupidos eſſe, impudenter facere, ignauos eſſe, nihil nos fallet adulator. His enim affectibus ille ſemper patrocinatur, liberè reprehendens, vbi velis ab his diſcedere. Atq; hiſce quidē de rebus hucuſq; ſatis dictū eſt: deinceps ad vtilitatē & obſequia noſtra ſe conferat oratio: quādoquidem in his quoq; ſic cōfundūtur omnia, vt difficillimū ſit, adulatorem ab amico diſtinguere, dum ille videtur impiger, & ad omnia promptus, nihilq; recuſans. Nam

T. Cognitio ſui.

Simile.

„ vt veritatis, iuxta Euripidem, ſimplex eſt oratio,
„ ſic & amici mores ſimplices ſunt, ſynceri, fucoq; carentes, verùm adulatoris mores, qui per ſe morbidi
„ ſunt, multis ac doctis opus habent pharmacis, atque
„ adeo nouis & exquiſitis. Vt igitur in cōgreſſibus ſic ſe habet amicus, vt cùm nec dicat quippiam, nec audiat, tamē aſpectu riſuq; beneuolentiā, verumq; pectoris affectū tacitè dans, atq; viciſſim accipiēs, prætereat: aſſentator tamen currit, affectatur, ſalutat eminus, ſi prior viſus, appellatus fuerit, excuſat ſeſe teſtibus adhibitis, ſæpius & cum iureiurando. Sic & in negotijs permulta prætermittūt amici minuta, nuſquam exactè diligētes, nec vſquam curioſi, neq;

ſe inſet-

ſemetipſos in quoduis obſequiũ ingerentes. At hic in huiuſmodi rebus aſſiduus, ac perpetuus, & infatigabilis, alij nemini locum dans, nec ſpatium inſeruiendi: ſed exigens vti ſibi mandet, & ſi mandatum nõ fuerit, moleſtè fert, vel potius prorſus exanimatur, & obteſtatur Deos. Ergo & iſta quoq; ſignificãt ijs qui ſapiunt, non veram nec ſynceram amicitiam, ſed meretriciam eſſe. *Lib. de diſcrim. adul. & amici.*

Ex adulatoribus qui verſutior eſt, adeſt quidem in deliberando, ſimul adducit ſupercilia, ſimul annuit vultu, loquitur autẽ nihil. Quòd ſi ille dixerit, quid ſibi videatur: Papæ, inquit, paululo me anteuertiſti loquendo. Nam iſtud ipſum ego dicturus eram. Sicut enim mathematici dicunt, ſuperficies & lineas per ſe nec inflecti, nec extendi, nec moueri, cùm res ſint intellectus, non corporeæ: cum corporibus autem vnà flecti, & extendi, & loco moueri, quorum ſunt extremitates: ſic adulatorem comperies ſemper cum alijs conſitentem, ſententiam dicẽtem, intelligentem, iraſcentem, vt in his ſanè facillimum ſit, diſcrimen animaduertere. *Simile.*

Sed multò adhuc facilius in inſeruiendi modo. Siquidem officium quod ab amico proficiſcitur, ceu viuum quoddam animal, vires maximè proprias in intimis habet, nihil autem accedit oſtentationis, aut plauſibilitatis: quæ ſæpenumerò fit, vt quemadmodum fidus medicus ægro neſciente ſanat: ſic amicus profit, vel congrediens, vel diſcedens, ignorante amico, negotium illius curans. Hoc pacto Deos etiam arbitror plerumque benemereri de mortalibus, vt non ſentiantur benemereri, & ob idipſum benefacere, quòd ſuapte natura gaudeant benefacere. *Lib. de diſcrim. adulato. & amici.* *T. Amicus.* *Simile.* *T. Beneficia Dei.*

Vide etiam hac de re T. Admonitio, & T. Amicus.

Religio.

CVr Iouis ſacerdoti ſub dio vngi fas non eſt? An ſicut in templo & ſacro corpus aperire nefas eſt, ſic aërem apertum, & qui cælo ſubiectus eſt, deorum ac dæmonum plenum verebantur? quo fit, vt cùm neceſſitati ſeruiendum eſt, multa ſub tecto occultè Deorum conſpectum veriti homines faciant. *In Problemat.*

Sacrificium, Oblatio.

QVid cauſæ eſt, quòd Metellus Pontifex Maximus, factus alioqui prudens ac ciuilis, poſt Sextilē menſem, qui nunc Auguſtus dicitur, vetuit auſpicari? An quòd adultis ac perfectis auibus auſpicandū ſit? Sunt autem huiuſmodi antequam æſtas aduenerit: autumno enim aues aut imbecilles ſunt & morbidæ, aut pulli & imperfectæ. Aliæ verò propter anni tempus aliò deuolant. *In Problemat.*

Hoc Problemate colligimus, non vilia, ſed præſtantiſſima quaque Deo eſſe immolanda, iuxta Michea vaticinium.

Quid eſt quòd cùm Romani Barbaros quoſdam Dijs immortalibus hominem immolaſſe accepiſſent, magiſtratus eorum accerſendos ac puniendos putauerunt. Quos poſtea cùm id conſuetudine quadam ac lege feciſſe accepiſſent, eos dimiſerunt, aliâs id facere prohibuerunt: cùm ipſi non multis annis ante, duos viros & duas mulieres in foro boario viuos obruerint? Non enim videtur conuenire, ipſos hæc facere, & Barbaros qui talia commiſiſſent, reprehendere. An dijs immortalibus hominem immolari impium ducebatur, dæmonibus autem neceſſarium? *In Problem.*

Pietas in patriam.

POmpeiū legimus defectionis pœnas à Mamertinis expoſcere decreuiſſe. Aſtitit autem Stheno

ille,

ille,& libera,remiſſaque fronte verba fecit, nõ æque neque iuſtè conſtituturum Pompeium, ſi vnius ob noxam pleroſque inſontes damnandos capitis velit: ſe vnum eſſe, qui ciuitatem ad defectionem erexit, amicis quidem perſuadendo, inimicis verò vim afferendo. His ita affecit Pompeium, vt & ciuitati parcere, & Sthenonem humaniter comiterque habere, facilè induxerit animum. At hoſpes quidem Syllæ, virtute quidẽ ille ſimili vſus eſt, ſed nõ Pompeio ſimilem Syllam adeptus, fortiter atque ingenuè mortem obijt. Præneſtum enim oppidum Sylla cùm vi cepiſſet, ciueſque ad vnum necandos conſtituiſſet, vnum illum, qui hoſpes eius fuerat, hoſpitij nomine exemptum voluit: ille contra, nolo (inquit) occiſori patriæ ſalutis acceptæ gratiam habere, ſimulque ciuium ſe turbæ immiſit, & vnà cum reliquis trucidatus eſt. *In Politic.*

Obſeruantia in Maiores.

PVlcherrimum & vtiliſſimum inſtitutum ciuilis diſciplinæ hoc eſt, vt principibus, magiſtratibuſque quiſque obtemperet, etiamſi opibus ac natalibus inferiores eſſe aliquatenus videantur. Indignum certè & vehementer abſurdum negotium, tragœdiarum principem Theodorum, Polumve hiſtrionem aliquem mercenarium humili quandoq; oratione affari, propterea quòd diadema & ſceptrũ geſtat: in gubernanda verò Repub. ac rebus non cõfictis ſed veris, magiſtratum idcircò à diuite quopiam & potente contemni, & parui fieri, quod priuatis non valet opibus, etiamſi rerum anguſtia & difficultate laborare videatur. Nempe hoc nomine, dum exiſtimationi magiſtratus per contumeliam & contemptum detrahitur, Reipub. ipſius dignitas deijci ac premi videtur: quandoquidem pro ſe quiſq; maxime ipſam auctam & ornatam velle tenetur & de- *Simile à minori.*

bet, eique ſuam ipſius gloriam, ſuam exiſtimationem adijcere. Maius enim decus affert lumini præpotenti in ciuitate, ſi magiſtratum ipſe deducit, ac ei ſe comitem adhibet, quàm ſi ipſe contra deducatur à magiſtratu: imò hoc inuidiam parit, illud ſolidam arguit gloriam: vt quæ à beneuolentia honorem habentium proficiſcitur, præterquàm quòd etiam ciuitati ipſi dignitatem addit & decus. Pulchrum profectò ſpectaculum & iucundum, ſi prioris ad veſtibulum prætorij Prætorem ſalute impertiat, atque eum amplexus, ſpatiando per vrbem deambulet. Ciuile quoque illud, populareve, maledictum aliquod per iram prolatum, æquo excipere animo: & vel illud Diomedis per occaſionem ſubdere: Laus hinc & honos ſequitur. *In Politic.*

Gratitudo in Deum.

PYtho, admirantibus eum Athenienſibus, & honore ac laude proſequentibus, quòd Cottyn interemiſſet: Dijs, inquit, habenda eſt gratia, quibus auctoribus patratum facinus egregiè eſt, manu duntaxat & opera à me commodatò accepta. *In Politic. Si hoc Ethnicus, quid Chriſtianum hominem facere par eſt?*

Contemplatio.

EQuidem Diogenis illud dictum memorabile eſſe cenſeo, qui cùm Lacedæmone peregrinum quendam conſpicaretur ambitioſiſſimè ſe ad diem feſtum componentē: Quid, inquit, viro bono nonne dies feſtus omnis eſt? Nempe ſi ſapimus, etiam feſtiuiſſimus. Eſt enim mundus fanum quoddam ſanctiſſimum, & maximè Deo dignum: in hoc homo fanum naſcendo admittitur, non quidem ſpectatum ſimulachra fabrefacta, ac ſenſus expertia: ſed Solem, Lunam, ſydera: à quibus vitæ motusq; principia manant: quæ prouidentia nobis viſenda præbuit:

buit:

buit: vt ſenſibilia ſanè ſint intelligibilium ſimulachra, atque imitamenta, vt Plato inquit. Adde flumina nouam ſemper aquam euehentia, terramq; tum ſtirpium, tum animalium generi pabula proferentem. *Lib. de tranquil animi.*

Iuramentum.

QVid eſt quòd pueros, ſi Herculem iurent, id ſub tecto facere prohibent, & ſub dio progredi iubent: quod vt ſub dio faciant, ideo exire iubent? An ea cauſa eſt, quam multi afferunt, Herculem nõ vmbra atque otio, ſed labore ac periculis delectatum, non domi, ſed foris, ac ſub dio vitam egiſſe. An hæc quidem dicuntur, & ioco apud pueros adhibentur, vt aliud occultius agatur, ne pueri ſic temere inſueſcant deierare? Sic enim Phauorinus aiebat. Hoc enim quaſi de induſtria moram efficit, & deliberandi dat ſpatium. Phauorinum verò rectè putaſſe, nec commune, ſed proprium huius Dei hoc quod fit, exiſtimaſſe, ex ijs quæ de Hercule feruntur, facilè conijci poteſt. Ferunt enim hunc in primis religioſum fuiſſe, & ad iuſiurandum verecundiſſimũ: quippe qui ſemel in omni vita iurauerit, idque ſoli Phyleo Augei filio. *In Problemat.*

T. Contra otium.

Mendacium.

PErſæ ſecundum arbitrantur delictum, mentiri, primum, debitorem eſſe: quandoquidem qui debent, vt plurimum mentiri coguntur. *Libro de vitanda vſura.*

Obedientia.

LAudatur Epaminondas, qui Thebis inuidioſè atque contemptim decretus Thelearchus, non neglexit munus, inquiens, non modò magiſtratu virum oſtendi, verùm etiam magiſtratum viro. Id

ita muneris amplitudine ipſe euexit, & clarum reddidit. Fiebat enim antehac parui, & penè pro nihilo habebatur: quòd angiportus, & viam per vrbem ita curare neceſſe habebat, vt per cloacas, & ſubterraneos riuulos purgamenta quæque extergerent, & eiuſmodi quiſquiliarum eluuies. Pleraque enim ſunt, quæ ſi tu tibi ipſi, aut per te ipſum pertractes & agas, abiectus & ſordidus meritò exiſtimari poſſis. Hæc eadem ſi ciuitati publicitus exhibere videaris, non illiberalis & degener, ſed generoſus ciuis haberi queas. Magni eſt enim atque perſtrenui animi, vel paruulas ciuitatis res curandas ſuſcipere. *In Politica.*

Liberalitas.

EPicurus ſummum bonum in otio altiſſimo cõſtituens, velut in portu tranquillo, qui nullis agitetur ventis, nullo ſtrepat fragore, dicit nõ modò pulchrius eſſe beneficio afficere, quàm affici, verùm etiam iucundius. Nam nulla res perinde parit gaudium, vt beneficentia. Quaproptèr multi ſæpè pudore ſuffunduntur, cùm beneficium accipiunt: ſemper autem gaudent, cùm beneficium præſtant. *Libro de diſpu. Philoſoph.*

Auaritia, Prodigalitas.

EOs qui nihil inſumunt, poſſident autem permulta, ſemperque plura deſiderant, maximè mirabitur, qui meminerit Ariſtippi. Nam is ſolitus eſt dicere, ſi quis multum ederit, multumque biberit, nec vnquam expleatur, adit medicos, percontatur, quid ſit morbi, quæ ſit affectio, qua ratione queat leuari. *Simile.* At, ſi quis habens quinque lectos, requirat decem, ac decem poſſidens menſas, alteras totidem coemat, cumque multum adſit agrorum, multum pecuniæ, non tamẽ expleatur, verùm in alias inhians vigi-

let, nulliſque omnino rebus ſatiari poſſit, an non hic "
exiſtimabit, ſibi opus eſſe à quo curetur, quique o- "
ſtendat, quibus ex cauſis morbus is ſit ortus? Ac ſanè *Simile.*
qui cùm nondum biberit, ſitiat, futurum expectes, vt is ſimulatque biberit, ſiti liberetur: cum verò qui continenter bibat, nec vllum faciat finem, huic non expletione, ſed purgatione iudicamus opus eſſe: iubemusque vomere, quippè qui non perturbetur inopia, ſed acore, caloreque quopiam, qui præter naturam ineſt. Ergo qui eget, atque inopia laborat, ex eorum numero qui parant facultates, fortaſſe quieſcet parata domo, aut inuento theſauro. At qui plura, quàm ſat eſt, poſſidet, plura nihilominus concupiſcens, hunc nec aurum nec argentum ſanare poteſt, nec equi, nec oues, nec boues, ſed vomitu ac purgatione opus habet. Nec enim huius morbi opus eſt penuria, ſed inſatiabilitas amorque diuitiarum, à prauo iudicio proficiſcens. Id niſi quis reuellat ab animo, ceu malum tranſuerſum inhærens, non deſinet immodicis egere, hoc eſt, deſiderare ea, quibus non eſt opus. Medicus ad hominem ingreſſus lecto *Simile.*
affixum, ſuſpirantem, ac cibum capere recuſantem, ſimul atque tetigerit eum, ac percontatus fuerit, deprehenderitque non teneri febri, animi morbus eſt, inquit, ac diſcedit. Nos igitur cùm viderimus hominem lucris attenuatum, ſumptibus ingementem, à nulla turpitudine moleſtiaque temperantem, quæ modò conducat ad rem faciendam, cùm domos habeat, agros, armenta, mancipia, veſtes, quo tandem morbo dicemus hunc hominem teneri, niſi animi paupertate? Quandoquidem pecuniarum inopi- "
am (quemadmodum ait Menander) vel vnus ami- "
cus bene merens, ſuſtulerit. At illam animi penuriam ne vniuerſi quidem expleant, neque viuentes, nec vita functi. Quare illud eleganter in hos dictum eſt à Solone:

Haud

Haud eſt finis opum fixus mortalibus vllus.

Iam verò eſt & illud auaritiæ proprium, quòd hæc cupiditas ipſa ſibi repugnat, ne ſatietur, cùm reliquæ magis ad id adiuuent. Itaque nemo probus ab obſonijs abſtinet, ob id ipſum quòd ſit auidus obſoniorum; nec à vino, quòd vini ſit appetens, quemadmodum iſti à pecunijs abſtinent ob pecuniæ cu-
» piditatem. Et ſanè nonne morbus inſaniæ ſimilis ac
» miſerandus videatur, ſi quis ob id non vtatur veſte,
» quòd algeat: neque pane, quòd eſuriat: neque diui-
» tijs, quòd diuitiarum ſit auidus? *Et mox:* Itaque cu-
» piditas diuitiarum tanquam acerba grauiſque do-
» mina, cogit quidem vt pares, cæterùm vetat ne fruaris. Et cupiditatem quidem acuit, voluptatem autem ſubducit. Auari igitur parant quidem opes tanquam ſplendidi, vtuntur autem ſordidi: & labores tolerant, quum careant voluptatibus. Quis verò te non admiretur infeliciſſime, ſi quum poſſis iſtum ad modum viuere vitam adeò ſordidam, adeò ab homine alienam, nemini quicquam impertiens, tam incomis in amicos, tam non munificus erga rempublicam: tamen affligeris, vigilas, operaris, captas hæreditates, ſubmittis te, cùm tantum habeas otij viaticum, nempe ſordidam parſimoniam? *Libro de cupidit. diuitiar.*

Si quis auaro dixerit, non audis Philoſophum? Quî poſſum? inquit, non eſt mihi otium patre mortuo. O te miſerum? quid tibi reliquit pater conferēdum cum eo quod abſtulit, nempe libertatem & otium: quanquam non tam ille abſtulit, quàm ipſa rerum opulentia, quæ tibi circumfuſa, tuiq́ue victrix inflāmat te. *Lib. de cupid. diuit.*

Vide etiam T. Auaritia. T. Diuitiæ. T. Paupertas, quæ proximo loco ſequuntur.

Diuitiæ, Diuites.

HIppomachus aliptes, quibuſdam laude efferentibus prælongum quempiam, ac prælongis manibus hominem, tanquam ad pugilum certamen idoneum, ſanè (inquit) ſi ſuſpenſa in alto corona foret detrahenda. Idem licebit dicere in hos, qui pulchra prædia, qui amplas ædes, qui pecuniæ vim ſtupent, atque his in rebus felicitatem ſitam eſſe ducũt: ſanè, ſi quidem venalis eſſet emenda felicitas. Quanquam permultos videas, qui malint eſſe diuites, ſimulque miſeri, quàm dato argento parare felicitatem. At non emitur nummis animus liber omni moleſtia, ſuaque contentus ſorte, nec magnanimitas, nec tranquillitas, neque libertas. Diuitem eſſe, non eſt diuitias contemnere, nec immodicas opes poſſidere, ſed non egere ſuperuacaneis. A quibus igitur malis liberant diuitiæ, ſi ne hoc ipſum quidem adimunt malum, ſui cupiditatem: cùm potus ſedet ſitim, cibus famem ſanet? At ille qui dicit, Da pallium Hipponacti, vehementer enim algeo: pluribus quidem impoſitis pallijs offenditur. Cæterùm argenti cupiditatem non extinguit argentum, nec aurum auri, neque ſi plura poſſideas, coërcetur plura poſſidendi cupiditas. Quin idem dicas licebit diuitijs, quod in medicum competit impoſtorem: Pharmacum tuum morbum auget. *Libro de cupidit. diuit.*

Simile ab exemplo.

Diſsimile.

Quod ait Sophocles, deformem corpore, ac obſcurum fama, modò accedant opes, mox ſapientem lingua, formoſumque videri: contra hæc omnia rurſus alia Sophoclis opponenda ſunt, veluti cùm ait, Etiam ſuus egenti rerum ſit honos. Et, ſi ſapiat pauper, nullo ſit inferior. *Libro de audienda poetica.*

Paupertas.

Nun-

NVnquid nominis nullius Diogenes? quē cùm vidiſſet Alexander in ſole ſeſſitantem, ſtetit, & an re aliqua indigeret percōtatus, accepit, nihil aliud velle, quàm vt paulisper obumbrare Solem deſineret. Cuius animi elatione ſtupefactus, ad amicos conuerſus dixit. Si Alexander non eſſem, Diogenes vtique eſſem. *Lib. de exilio.*

Crates ille Thebanus, quamuis nullo ære alieno obſtrictus, à nemine ue moleſtatus, ob curas tamen ſolùm domeſticas moleſtiasque familiares, ſubſtantiam octo reliquit talentorum: ſumptoque baculo ac pera, in philoſophiam ac paupertatem confugit. Anaxagoras quoque non infertili ſe abdicauit fundo. Sed quid illos enarrare neceſſe eſt? Si quidem Philoxenus Melopæus vitam ac domum opulentiſſimam in Colonia Sicula hæreditate nactus, cùm delitias, voluptates, ac indigenam conſideraſſet inelegãtiam, per Deos, inquit, bona hæc haud me perdent, ſed ego illa: alijsque hæreditate relicta, enauigauit. *Lib. de vitand. vſura.*

Fortitudo.

Nihil arma ſine fortitudine valent. Simile.

PRæclarè Antiſthenes hoſtibus optanda omnia à Dijs eſſe bona dicebat, præter fortitudinem: etenim illa tandem omnia virorum fortium atque armis præſtantium fore, non ea poſſidentium. Quapropter naturam inquiunt ceruo, animali ignauiſſimo, cornua magnitudine viſenda aſperitateque ingeneraſſe: nimirum ſpecimen dantem, qui audere ipſi, fiduciamque imperare ſibi nequeunt, nullum iis armorum apparatum belliq́ue inſtrumentum vſui eſſe. Hoc modo ſæpe fortuna ſocordibus ſtolidisque opes & imperia tribuens, quibus ipſi demum degeneres arguuntur, adſtruit, honeſtatque virtutem: vtpote in qua vna ſita ſint amplitudo decorque viri. Siquidem iiſdem opibus, eodem imperio freta Semira-

miramis fœmina,claſſes inſtruebat, phalangas armabat,Babylonem condebat,rubrum denique mare nauigio perluſtrabat, Aethyopiæ atque Arabiæ ſubigendis populis. AtSardanapalus vir quidē natus, domi purpuram carminabat,inter pallacarum turbā ſupinus in humerosq; iacens.Cui lapideam ponentes ſtatuam ſecum ipſam ſaltantem, barbarico ritu, argutulisque digitis ſupra caput veluti concrepitantem,adſcripſerunt:Ede,bibe, Veneri indulge: nam cætera prorſus nihil omnia. *Lib.2.de fortuna & virt. Alexandri.*

Fortitudo non eget ira,ſiquidem à ratione tincta eſt. Porrò quod furore & ira corruptum eſt,facilè frangitur,eſtque putre. Proinde Lacedęmonij pugnaturis iram adimunt concentu tibiarum, ac Muſis rem diuinam faciunt,antequam ineant prælīū, quò videlicet ratio permaneat in illis.Et cùm hoſtē verterint in fugam,non eum perſequuntur: ſed reprimunt iram: quippè quæ facilè reuocari poſſit. *Libro de cohibenda iracundia.*

Ex Troianis multi ſunt capti viui, at Græcorum nullus: deinde multi item illorum ſupplicârunt hoſtibus,ceu Adraſtus,filij Antimachi,Lycaon:& Hectori precibus conceſſum eſt ſepulchrum ab Achille: cæterùm ex his nullum inuenies ſupplicem. Barbaricū eſt enim preces porrigere,& capi in certamine,cùm Græcorum ſit proprium vel viciſſe in pugna,vel occubuiſſe. *Lib. de audien.poetica.* *T.Magnanimitas.*

Vide etiam hac de re T.Patientia.T.Conſtantia.

Fortunæ inconſtantia.

NVllus eſt vir,qui vſquequaque felicitate fruatur,& per Iouem parendum eſt ſatis.Nam vt in plantis nonnunquam maxima eſt fertilitas, interdum ſterilitas:& in animantibus quandoque numeroſa proles,quandoque nulla: & in mari tempeſtates ac *Similia.*

tes ac

tes ac tranquillitates: ita & in vita multi ac varij caſus in aduerſas circumagunt homines fortunas. Natus es enim mortalis. Et te quoque inuito, dijs ita volentibus, erit. Et illud à Menandro dictum: Nam ſi omnium ſolus natus es Trophime, cùm te mater pariebat, ea lege, vt quod velis agas, felicitate perpetuò fruaris, & Deorum aliquis hoc tibi pollicitus eſt, meritò indignaris: mentitus enim eſt, atque iniquè fecit: ſin autem iiſdem, quibus nos, legibus vitalem hunc ac communem hauſiſti aërem, hæc melius & ferenda & cogitanda ſunt. Quod autem rationum caput, homo es: quo ad ſumma rurſusque ad ima nullum animal mutationem celerius accipit, nec id immeritò. Nam cùm natura infirmiſſimum ſit animal, maximas res adminiſtrat. Cùm autem cadit, multa conterit bona. Eſt igitur viri haud rectè res ipſas cogitantis, in re nequaquam ſtabili ac firma conſtantiam quærere. Rotæ enim circumactæ nonnunquam altera pars ſupernè extat, nonnunquam altera. Inconſiderata namque eſt fortuna, vt inquit Theophraſtus, & ad ea, quæ elaboraueris, auferenda vehemens, nullumque habens ad perturbandam exiſtimatam felicitatem conſtitutum tempus. *In orat. conſol.*

Simile.

Crates auream Phrynes meretriculæ effigiem Delphis poſitam cùm vidiſſet, exclamauit, Græcorum id petulantiæ trophæum erectum eſſe. At, qui Sardanapali aut vitam, aut monumentum (nihil enim vt arbitror differunt) viderit, hoc fortunæ bonorum trophæū ſanè eſſe dixerit. Leoſthenes dicebat, hanc immenſam potentiam errabundam, & „ huc illuc incurrentem, Cyclopi ſimile eſſe: qui poſt „ exoſculationem, manus quoquo verſus intentabat, „ nunquam non oberrantes à deſtinato propoſito. *Libro ſecundo de fortuna & virtutibus Alexandri.*

Simile. à fabula.

Fortu-

Fortunæ vtriuſque contemptus & moderatio.

QVemadmodum muſcæ in terſiſſimis ſpeculis *Simile.* reptantes, delabuntur, aſperis verò hærent locis facillimè: ſic ſtulti homines ex iucundiſſimis placidiſſimisque rebus decidentes, triſtiſſimarum rerum recordationem tenaciter apprehendunt: imò *Simile.* verò quemadmodum apud Olynthios locum quẽdam eſſe aiunt (quod ex re ſumpto nomine, Cantharoletron dicitur) in quem congeſti ſcarabæi foras erepere nequeunt, ſed diu multumque intus volutati, orbesque nequicquam ducentes, intereunt ad extremum: ſic homines in malorum memoriam reuoluti, eniti poſthac non poſſunt, nec reſpirare. Proinde vt pictores fuſcos in tabulis colores, omni- *Simile.* noque ſubducendos oculis, prænitentibus alijs & viſendis coloribus inducere, atque interlinire ſolent: ſic homines in ſuo ſibi animo triſtia quæque maximè ſilendaque euenta, memorandis alijs & prędicabilibus premere oportet, & tanquam obruere. Tam eſt enim varia, multiplex, reciprocabilis mundi huius harmonia, quàm lyræ eſt, aut arcus: nec in humanis quicquam eſt, quod pũrum, ſyncerum, ſimplexque ſit. Verùm vt muſica ſonis acutis & graui- *Simile.* bus conſtat, & grammatica literis vocalibus & mutis (at muſicus grammaticusque eſt, non qui horum alterutris illorumque offenditur, ſed qui vtriſque vti, miſcereque accommodatiſſimè nouit) haud aliter ſapienter is demum inſtituiſſe vitam videtur, qui diuerſiſſimos rerum euentus, mutuoque ſibi obuerſarios miſcere ſcitè didicit, ſecundos cum aduerſis compenſando. Nam vt ſeorſum bona, & mala, ponantur, humanæ vitæ commoditas non admittit: ſed temperamentum quoddam ex vtriſque conflari conuenit, ſi rectè de ijs ſtatuere volumus. Non eſt

igitur conſentaneum alieris eorum ingemiſcere, & tanquam oneri iniquo ſuccumbere, animo concidentes: ſed deterrimi cuiusque euentus vim atque impreſſionem meliorum rerum recordatione retundere, omninoque commodis incommoda veluti inuolucro quodam velantes, totius vitæ tenorem ex proſperis aduerſisque rebus concretum ac coagmentatum, quaſi concentum quendam efficere, harmonica ratione temperatum. Nec verò, vt Menander putauit, homini ſtatim natò præſto Genius eſt aliquis, auſpicandæ bene vitæ initiator, recteq; degendæ magiſter: ſed, vt Empedocles potius, bini nos Genij, hoc eſt, bifariæ ſortes (quibus ille multa nomina variaque indidit) in lucem protinus editos accipiunt, iam inde auctoratos ſibi datosque pari prope dixerim mancipij iure. Harum omnium affectionum impendentia ſemina aiebat genituram noſtram ſuſcipere: ideoque ductum vitæ noſtræ non libratum & æquabilem, ſed ſalebroſum potius atque aſperum eſſe: proinde ſapienti meliora in votis eſſe, deteriora verò etiam in expectatione: vtrorumque autem temperamēto ipſum vti ſapientem, neutram in partem nimium. Quippe vehemens cuiusque rei appetitio comitem formidinem habet illius amittendæ: quæ hebetem ipſa lætitiam, atque identidem interpellabilem facit, perinde atque flammam flatu violentiore inhibitam. Quem verò ratio docuit, præfidenter & intrepidè ita fortunam alloqui:

Si dederis, perlatus ero: repetiueris, æquus:

Hunc nimirum ſeſe fretum præſentarijs rebus ſuauiſſimè frui oportet, nec ſuccurrente iacturæ cogitatione, metu ſubinde vellicari. Anaxagoras accepto de filij morte nuntio: ego, inquit, quum genui, interiturum ſciui, & ei expectationi ſuſtuli. Hæc Anaxagoræ affectio tam nobis imitanda eſt, quàm eſt

admi-

admirabilis. Vnicuique certè infortunio ſubteſtari illicò licet: ſciebam precarias me opes, nec trabali clauo fixas, vt aiunt, poſſidere, omninoque vtendas accepiſſe. Haud ignarus eram, qui mihi potentiam dediſſent, eoſdem adimere quoque poſſe. Noueram vxorem probam eſſe, ſed mulierem quoque. Denique non me latebat, amicum hominem eſſe animal natura facilè deprauabili, vt Plato dictitabat. Profectò qui affectuum ſuorum rationẽ hoc modo comparauerit, illaque ſibi ſubſidia rationis præſtruxerit, ſi quid ei præter votum aut retrorſum fortè ceſſerit, nec tamen improuiſum: quum vulgaria illa nunquam admiſerit (Haud vnquam exiſtima ſſem. In magna ſpe eram. Hoc nunquam futurum arbitratus ſum.) tum verò ſubſilientis micantiſque cordis inæquabilitatem abſterſerit, confeſtimque ex turbulento & percito, compoſitum conſtansque ſibi reddiderit. Carneades aduerſorum caſuum proſperis maximè in rebus admonere ſolebat: quòd omne improuiſum cum ægritudine animi, & quodam quaſi deliquio excipi natum eſſet. Enimuerò Homerus luculento admodum exemplo docuiſſe mihi videtur, quàm vulnificentiora ſint ea, quæ improuiſo inopinatòque feriunt. Vlyſſes peregrè reuerſus, repentinæ morti canis ſui illachrymauit: vxori ſuæ flenti aſſidens, non illachrymauit. Siquidem iam inde aduentans, præſumpta lachrymantis vxoris imagine, eruptutum haud dubiè in re præſenti affectum otioſè mancipauerat ſibi, obfirmatoque prius animo, in poteſtatem redegerat: canis verò nec opinato interitu perturbatus eſt: quum ſpatium in re improuiſa non haberet affectus vim inhibendi. *Lib. de Tranq. animi.*

In die bonorum non immemor ſis malorum.

Quòd autem vnuſquiſque ſecuritatis anxietatiſque conceptacula, quaſique ſcaturigines in ſuo animo habeat, & omnino bonorum malorumque Ho-

T. Victoria ſui.

merica illa dolia (non quidem, vt aiebat ille, in Iouis limine depoſita, ſed intus in anima ſita) hominum ſanè diſcrimina declarant, quos affectionibus animi variè moderari videmus. Etenim inſipientes bona quoque præſentia tranſmittunt, vſque adeo ad futurum vergunt intentiſſimæ ſemper eorum curæ. Prudentes contra, acri ſe recordatione in rem præſentem reducentes, vel ea quæ iam non ſunt, inſtare etiam atque adeſſe faciunt. *De tranquillitate animi.*

Stulti futurorum cupiditate ſe torquent: ſapientes præteritorum recordatione præſentia moderantur.

Proſperitas.

SYlla quæſtor in Lybia, Imperatore Mario, miſſus ad Bocchum, re feliciter geſta, vinctum Iugurtham adduxit. Ea re, vt erat iuuenis, & gloriæ paulò auidius affectator, neque felicitatem modicè tulit, & Iugurthæ imaginem, vt fuerat traditus, in annulo, quem geſtabat, inſculpſit. Eam rem crimini dãs Syllæ Marius, amicitiam eius poſthac aſpernatus eſt: ad Catulum ille atque Metellum claros tum viros, alioqui infeſtiores Mario, ſeſe contulit, nec multo poſt Marium auctoritate deiecit, & opibus omnibus exuit, concitato iam illo bello ciuili, ex quo parum abfuit, quominus Romana res funditus periret. *In Politica.*

Vide quid felicitatis intemperantia faciat.

Felicitas in rebus agendis (ſi Demoſtheni credimus) ſtultum complexa virum, prorſus inſanire facit. Atque eadem inſano turpia perpetrandi certiſſima occaſio eſt. *Libro de fort.*

Aduerſitas.

FVerunt nonnulli, quibus exilium & pecuniarum iactura viaticum extiterit ad ſtudium ac philoſophiam, veluti Diogeni & Crateti. Nam Zenon, vbi nauigium ſuum fractum audiſſet: Bene facis, inquit, fortuna, cùm ad pallium nos compellis. *Lib. de vtil. cap. ab inimic.*

Perſecutiones contra viros bonos.

NOn ſolùm (vt eſt apud Phocylidem) multorum dolis expoſitum eſſe eum, qui cupiat in bonorum virorum haberi numero, neceſſe eſt: ſed etiam crebrò irrideri, contemni, ac morſus dentatos in ſe accipere illum, qui prorſus cupiat explodere ab animo inſcitiam. *Lib. de offic. auditoris.*

Patientia, Impatientia.

ANaxagoram accepimus philoſophantem, vt aiunt, atque inter amicos diſſerentem, quum à nuntio quodam filij mortem audiuiſſet, paulùlum ſe continuiſſe, hiſque qui aderant dixiſſe, Noueram me mortalem genuiſſe. Periclem verò, qui ob orationis ac prudentiæ eximiam vim, Olympius quoque appellatus eſt, cùm vtrumque filium, Paralum videlicet ac Xantippum (vt Protagoras ait) vitam cum morte commutâſſe accepiſſet, ita & ipſum fuiſſe locutum tradunt. Filijs enim adoleſcentibus ac formoſis, octo dierum interuallo vita defunctis, citra luctum ſuſtinuit. Tranquillitate namque animi ac ſerenitate perfuſus erat: quæ ſibi per ſingulos dies ad felicitatem atque indolentiam plurimum contulit. Hunc enim ſtatim poſt vtriusque filij obitus nuntium, nihilominus corona patrio more inſignitum, candidaque veſte indutum, concionari intuebantur, conſilia excogitantem bona, ipſosque Athenienſes ad bellum exhortantem. At Xenophontem Socraticum, cùm ſacra quondam faciens, à nuntijs ex bello profectis, filium nomine Gryllum dimicantem, vitam finiſſe audiuiſſet, coronam ſibi primùm detraxiſſe accepimus: percontatum deinde, quonam pacto perijſſet, cùm ſtrenuè dimicando, hoſtiumque quamplurimos occidendo retuliſſent, aliquantulum temporis commoratum, dum cogitatione luctum cohiberet, coronam rurſus *Hæc Hier. in Epitaphio Nepotiani.*

ſus impoſuiſſe, inchoatumque peregiſſe ſacrificium ac nuntijs dixiſſe: Deos precatus ſum, vt mihi filius non immortalis ac longæuus eſſet (neque enim conſtat, vtrum tale quid conferat) ſed qui & ſtrenuus eſſet, & patriam diligeret: quod vtique factum eſt. Dionem verò Syracuſanum accepimus cum amicis ſedentem, magnæque vocis tumultu circa ædes excitato, cùm rei cauſam percontatus, filium de tecto delapſum mortem obijſſe audiuiſſet, nihil perturbatum ac perculſum, defuncti quidem corpus ad legitimam ſepulturam vt traderēt, iuſſiſſe: ipſum verò, quæ conſiderabat, & cum amicis deliberabat, minimè reliquiſſe. Horum vtique virorum animi elationem ſuſpiciunt quidem omnes, atque admirantur: ſed ob eam, quæ ab inſcitia proficiſcitur, animi imbecillitatem, eos reipſa imitari nequeunt. *In oratione conſol.*

T. Pietas in patriam.

Neque verò vt corpus rei grauantis pondere premitur, ſic ſemper & animus: qui contra potius rebus ex ſeipſo onus imponit & grauat, quæ per ſe alioqui tolerabilia erant. Durus quidem natura eſt lapis, Criſtallus item frigida: exilium verò, ignominia, & honorum amiſſio non ſua natura, ſed noſtro ipſorum iudicio affligendi vel delectandi modum habent: vnuſquiſque autem hæc ſibi leuia vel grauia, tolerabilia vel dura toleratu efficit. Nam & ex cibarijs multa amarulēta ſunt & acria, ſenſumq; mordētia: quibus tamen ſi mitium quid aut dulcium admiſceas, omnem illam ſaporis inſuauitatem tollas. Sunt præterea & colores, quorum moleſtiam viſus ferre nequeat, ſed eorum vi confundi, & perſtringi lumina contingat. Si igitur eius incommodi medicamen eſt vmbræ admixtio, vel ad viridia mitiaque oculorum deflexio, cur non idem in aduerſis caſibus facere liceat, hiſque admiſcere, quæ nunc tibi vtilia benignaque non deſunt. Quare, vt in comœdia

Similia.

Simile.

mœdia adhortatus quiſpiam amicum infelicem, vt bono animo eſſet, malamque fortunã vlciſceretur: quomodo vlciſci poſſet, interrogatus: ſapienter vlciſcendam eſſe reſpondit; ſic eam nos quoque ſapientiæ ſtudio dignè (vt par eſt) vlciſcamur. Qua enim ratione pluuiã nobis Boreamue defendimus? nempe ignem, balnea, veſtimenta quærimus, tectaque ſubimus: neque enim dum imbre perfundimur, deſidemus aut ploramus. Tibi quoque igitur eã vitæ partem, quam frigus & rerum inopia tentarit, apud vnum aliquem recreare & fouere licet: nec alijs adiumentis indigeas, ſi ijs quæ adſunt, vt ratio ipſa dictat, vti velis. Medicorum quidem cucurbitulæ exhauſto vitioſo ſanguine, ita reliquũ alleuãt, & cõſeruãt. At mœrori & triſtitiæ dediti ac queruli, quæ apud ſe peſſima ſunt, ſine vlla intermiſſione colligẽdo & reputando, doloremque inferentibus ſeſe ipſos atterendo, etiam quæ bona ſunt & vtilia, mala efficiunt, eoque id potiſſimum tempore, quo auxilio opus erat. Illa enim duo fatorum dolia, quorum alterum bonis, alterum malis plenũ ſcribit Homerus in cælo eſſe, non Iupiter ſedens diſpenſat, vt his mitia, & bono aliquo permixta, his verò mera malorũ fluenta tranſmittat: ſed ex nobis ipſis, qui mentis ſunt compotes, ex rebus ſecundis, ijs quæ aduerſa ſunt, exhauriunt & infundunt, & potabiliorem iucundioremque ſibi vitam efficiunt. Contra verò multis mortalibus veluti colis quibuſdam, quæ deterrima ſunt, melioribus effuſis, relinquuntur & permanent. Si ergo in quippiam inciderimus, quod re vera malum ſit, hilaritatis aliquid & lætitiæ ſuperindui debet, & peculiari aliquo bono ex ijs, quæ expertis iam rebus reliqua ſunt, quod alienum & aduerſum ſit, leniendum eſt. Quum verò ſuapte natura res ipſa nihil mali habet, ſed id quod affligit, ex inani quadam opinione conſiſtit, tunc, vt laruas

Simile.

Diſsimile.

Simile.

formidantibus pueris in manibus tradimus & inuertimus, quò re perſpecta, vanos terrores contemnere aſſueſcant: ita nos quoque quod fragile, ac tragicis fabulis eſt perſimile, diligentiſſima conſideratione quaſi manibus pertractantes, detegere oportet. *Lib. de exilio.*

Conſtantia.

QVid Diogenes? nunquid dicendi libertatem nõ habuit? qui caſtra Philippi ingreſſus, quo tempore hoſtis Græciam inuadebat, cùm quaſi ſpeculator ad eum duceretur: nempè, dixit, tuæ aua ritiæ & dementiæ ſpeculator veni, qui breui temporis ſpatio de principatu ſimul & vita veluti ad aleam periclitaturus accedas. *Lib. de exilio.*

Verùm enimuerò vt animi conſtantiam in rebus aduerſis retineamus, operæ pretiũ eſt, non trãſmittere illam conniuentibus, vt aiũt, oculis, quæ præclarè aliquãdo nobis, atque ex animi ſentẽtia ceſſerint, concinnaq; mixtura, cum deterrimo quoque euentu ſecundiores cõpenſare. Nunc verò, cùm oculos prænitentium rerũ aſpectu perſtrictos, ad floridos herbaceoſque colores auertere recreandi cauſa ſoleamus, contra mentem noſtram ad mœſtifica intendimus, vimque ei afferentes, cogimus ad pœnitendarum maximè rerum recordationem incumbere, eamq; à prædicabilibus inuitam, propè dixerim, renitentemque conuellimus. Atqui ſubit nunc mihi, appoſitiſſimè huc transferri poſſe id, quod in homine olim curioſum dictum eſt, aliena ad ſe nihil pertinentia perſcrutantem. Quid, malum, homo maleuolentiſſime, aliena vitia miluinis oculis cernis, tua verò transmittis noctuinis & conniuentibus? Quid mala tua, vir beate, tam accuratè perſpicis præſentariaque ſemper & recentia iugi recordatione facis: à præſentibus autem bonis auerſam mentem habes?

Simile.

Simile.

habes? Et quemadmodũ cucurbitulæ medicinales deterrimum ſanguinem ex carne eliciunt, ſic tu peſſima quæque tuorum in te congeris ipſum. *Lib. de Tranquil. ani.*

Temperantia, Intemperantia.

TEmperatus animus, vndique eſt æqualis & pacatus, inferiori animæ noſtræ portione cum ſuperiore conſentiente: admirabili quiete ornatus; & compoſitus, in quem intuens dicas: Conciderant venti iam, & tranquillus ſine vento pontus erat: namque ipſe Deus ſedauerat vndas vehementes, inſanos rabidoſque motus cupiditatum reſtinguẽte ratione, & quibus natura indiget, eos ſibi conſentientes obtemperanteſque in actionibus voluntarijs parante: vt nec rationem præcurrant, nec terga vertant, nec ordinem turbent, nec dicto non ſint audientes: verùm vt omnis motus, quocunque velit ratio ducere, paratus ſequi, ceu lactens pullus cum equa ſimul currat, Xenocratis confirmans ſententiã dicentis, quòd verè philoſophantes ſpontè agunt, quæ cæteri metu legis facere ſolent inuiti, tanquam verberibus canes à voluptatibus repulſi formidine ſuppliciorum. *Libro de virt. morum.* *Simile.*

Vide etiam hac de re titulos ſequentes.

Luxus.

NEmo pauper eſt earum rerum, quæ naturæ ſufficiunt, nec quiſquam vnquam fœnore mutuum accepit, vt farinã, caſeum, panem, aut oleæ baccas emeret: ſed hunc ſumptuoſa domus æri alieno reddit obnoxium, illum contiguum ſuis agris oliuetum, alios arua frumentaria ſeu vineta, nonnullos mulæ galaticæ, alios equi iugiferi, vehicula magnifica cum plauſu ducentes, præcipitãrũt in barathrũ pactorum, vſurarum, pignorũ. Deinde fit, vt quem- *T. Vſura.*

Simile. admodum hi qui non ſitientes bibunt, nec eſurientes edunt, etiam ea, quæ ſitiẽtes ac eſurientes ſumpſerant, reuomunt: ſic hi dum ſuperuacanea & inuſitata appetunt, ne neceſſarijs quidem potiuntur. *Libro de cupidit. diuit.*

Abſtinentia.

SOcrates admonet, cauendos eſſe cibos, qui non eſurientes denuò ad edendum inuitent: cauendos eſſe potus, qui non ſitientes ad bibendum illectent. *Libro de tuend. bona valetud.*

Sunt nonnulli, quos parſimonia coniuncta cum gulæ vitio adducit, vt cùm domi coërceant cupiditatem, apud alios lauticijs fruantur, expleantq; ſeſe, ampliter ingurgitantes, perinde quaſi rebus bello partis: deinde grauiter affecto corpore diſcedunt, poſtero die præmium ingurgitationis auferentes, nempe ſtomachi cruditatem. *Libro de tuenda bona valetudine.*

Cibi viliores appetentiam intra naturæ modum cohibent. Cæterùm artes iſtorum, qui obſoniorum ſunt opifices & architecti, & operoſæ iſtæ cupediæ, nec non ingenioſa condimenta, ſemper (vt inquit Comicus) voluptatis fines longius promouent, ac vitiant vtilitatem. Atque haud ſcio quo pacto ſiat, vt quum vxores, quæ philtris ac veneficijs in viros vtuntur, abominemur, conducticijs ac ſeruis cibos & obſonia noſtra proijciamus, vt ea penè dixerim veneficijs, ac præſtigijs vitient. Morbi igitur non tam multa negotia, nec tot ſpes, nec tot peregrinationes, nec tam multa exercitia nobis eripiunt ac perdunt, quàm multas adimunt voluptates. Vnde fit, vt qui maximè ſectantur voluptatem, his minimè expediat corporis ſanitatem negligere. Siquidẽ permulti ſunt, quibus aduerſa valetudo nequaquã eſt impedimento, quo minus philoſophię dent operam,

Philtrum. i. poculũ amatorium.

ram, aut rem etiam exerceant militarem, aut imperium adminiſtrent: ac corporis voluptates eiuſmodi ſunt, vt his in morbo frui nullo modo poſſis. *Libro de tuenda bona valetud.*

Sicuti Demades Athenienſes, qui non in tempore bellum capeſſerent, aiebat nunquam niſi pullatos pacem decernere: ita nobis haud vnquam tenuis ac moderata victus ratio venit in mentem, niſi iam febri æſtuantibus & admotis pharmacis.

Quemadmodum quum Lyſimachus inter Scythas ſiti conſtrictus ſeſe pariter atque exercitũ hoſtibus dedidiſſet, ac deinde frigidam bibiſſet aquam, Dij boni, inquit, quàm breuis voluptatis gratia, magnam depoſui felicitatem: itidem & nobis ipſis in morbo debemus in animum reuocare, quòd ob frigidam potionem non in tempore ſumptam, aut balneum intempeſtiuum, aut cõpotationem, complures earum rerum delectationes amiſerimus: deinde præclara permulta, poſtremò non paucas exercitationes iucundas perdiderimus. Facit enim huiuſmodi reputatio, vt animum quidem dolor mordeat, vulneransque memoriam (veluti cicatrix quæpiam remanens) in bona valetudine cautiores ac circunſpectiores nos reddat in obſeruanda vitæ ratione. Neque enim tum corpus ſanitati redditum, admodum magnas pariet cupiditates, nec intractabiles, aut inuſitatas, & inuincibiles: quin magis forti & intrepido animo eſſe oportet aduerſus appetentiam erumpentem, & ad fruendum his, quæ cupit, exilientem, vt quæ nihil habeat præter leues, ac pueriles querimonias ac ploratus: deinde mox cõquieſcat, ſublata menſa, neque quicquã incuſet, aut lædat: ſed cõtra potius pura atq; hilaris, minimeq; grauis, minimeq; faſtidioſa duret in poſterũ diẽ. Quẽadmodũ videlicet Timotheus, qui ſuperiore die in Academia apud Platonẽ cœnauerat tenuẽ cœnulã, *Simile.*

dixit,

dixit, qui cœnaſſent apud Platonem, eos poſtero quoque die ſuauiter agere. Fertur autem & Alexãder dixiſſe, poſteaquam ſolitos obſoniorum artifices abieciſſet, ſe longè commodiores ſecum poſſe ducere, nempe nocturnam profectionem ad condiendum prandium, ad cœnam verò prandij tenuitatem. Proinde cauendum eſt, ne ſicuti boni naucleri poſteaquam ob auiditatẽ multum oneris in nauim coniecerint, deinde perpetuo labore ſentinam exhauriunt, aquamque marinam eijciunt: ita nos quoque ſimul atque corpus expleuerimus oneraueri-muſque, tum rurſum repurgemus, & clyſteribus exoneremus. *Lib. de tuend. bona valetud.*

Simile.

Præclarè dictum eſt illud, Veſci citra ſaturitatem, impigrum eſſe ad laborem, vitale ſemen conſeruare, res eſſe longè ſaluberrimas. Etenim coitus immodicus, propterea quod maximè vim eam extrahit, qua cibus concoquitur, plurimum ſuperfluitatis & redundantiæ gignit. *Libro de tuenda bona valetudine.*

Vide etiam hac de re T. ſequentem.

Gula.

QVid eſt, quòd boui, qui cornu petat, fœnum in cornu apponunt, vt occurrentes caueant? An quia propter repletionem ac ſatietatem inſoleſcũt & boues, & equi, & aſini, & homines, vt ait Sophocles? Tu verò ferues quaſi pullus cibi copia: Venter enim tuus & malè inſoleſcit. *In Problemata.*

Vini & carnium plenior vſus corpus quidem validum, athleticaque firmitate facit, animum verò imbecillum & fragilem. *Libro de tranq. anima.*

Si illud Alexidis alios moueat quo ait: Sapientem decere, vt voluptates congerat: proinde tres eſſe, quæ haud dubiè in vita vtilem vim quandam pariant habenti: bibere videlicet, edere, & Venera

vſum:

vſum: alias verò omnes meritò vocari adiectitias: meminiſſe vtique oportet, Socratem in contraria eſſe ſententia, dum ait: Malè moratos ideo viuere, vt edant, bibantque: ſed bonos viros cibum ſumere ac potum, quò poſſint viuere. *Lib. de audien. poetic.*

Ebrietas.

QVod vulgo dici ſolet, Odi memorem compotorem, quidam præſcribi hoc loco legem quãdam putant conuiuijs, ne vlla dictorum ibi factorumque poſthac habeatur memoria: quando obliuionem & ferulam patrio inſtituto maiores Baccho cõſecrârunt, ceu vel parum conueniat, erratorũ inter pocula deinceps comminiſci, aut ſi qua in parte peccatum ſit, puerilis ac leuis reprehenſio ſufficiat. Perſpicuum enim eſt, Verè ſapientem eſſe, ex Euripidis ſententia, ineptiarum obliuionem. *Libro Num Philoſophandum inter pocula.*

Caſtitas, Cœlibatus.

ODium erat bellumq; inter Phocenſes ac Theſſalos inexpiabile, cùm Phocẽſes Theſſalorum magiſtratus ac præfectos omnes, qui in ſuis vrbibus erant, ſtatuta die ad vnum interfeciſſent. Quia indignatione commoti Theſſali, CCL. Phocenſium obſides, quos apud ſe habebant, iugulauerunt. Deinde coacto exercitu aduerſus eoſdem profecturi, publicè decreuerunt, vt capta vrbe, nemini omnino puberi parceretur, mulieres autem puerique omnes venundarentur. Daiphantus autem Barili filius, qui cum duobus collegis ſummæ rei Phocenſium præerat, ſuis ciuibus perſuaſit, vt ipſi quidem copijs quàm poſſent maximis in hoſtes proficiſcerentur: mulieres autem atque omnem puerorum imbellem turbam è tota ciuitate in vnum coactam, in ſecretiorem quandam ciuitatis partẽ deducerẽt, eodemq; loco multũ lignorum ſtipulæq; congererent, & ali-

quot apud eas relictis cuſtodibus iuberent, vt ſi ſe bello ſuperatos ab hoſtibus audiſſent, tum ſubitò incenſa materia mulieres omnes pueroſque cremarent. Cùm cæteri Daiphanto aſſentirentur, quidam è media concione aſſurgens, placere ſibi conſilium, inquit: attamen æquum eſſe cenſere, mulierũ quoque ſuper ea re ſententiam ſciſcitari, atque ita conſilio huiuſmodi vtendum, ſi ipſæ quoque decretum illud comprobaſſent: ſin minus, incolumes illas, & ſui iuris dimittendas, neq; vllam omnino vim moriendi afferendam eſſe cenſere. Hac itaque oratione apud mulieres vulgata, ipſæ prius inter ſe conuentu peracto, Daiphanti ſententiam comprobârunt, illius virtutem ac prudentiam laudantes, quòd omnium optimè, & ciuitati, & earum ſaluti conſuluiſſet. Hoc idem quoque pueros ſeorſum congregantes decreuiſſe tradunt. His peractis, Phocenſes apud Cleonas Hyampolis ciuitatem Theſſalis congreſſi, illos ingenti pugna ſuperârunt, atque in eius victoriæ gratiam Dianæ ſacra omnium maxima in hodiernum vſque diem faciunt. *Libro de claris mulierib.*

Quid eſt quòd Veſtales inceſti cõuictas, alia pœna non afficiunt, ſed viuas tantummodò defodiunt? An quòd mortuos vrunt, quod illis tribuere iniuſtũ iudicarent, quæ non diligenter ac ſanctè ignem ſacrum cuſtodiſſent? An quòd corpus maximis ac ſanctiſſimis religionibus conſecratum interficere, & mulieri ſacræ manus afferre nefas putauerũt? Rationem igitur inierunt, qua ſubterraneo ſpecu defoſſo obrutæ, ſua ſponte morerentur. Ibi enim & lucerna accenſa inerat, & nõnihil panis, exiguum & aquæ ac lactis, inde ſpecum deſuper terra operiebat. *In Problema.*

Rhoxanes amore captus Alexander, eam vnam vxorem ſoli ſibi duxit. Cæteras omnes Perſides tantò

tantò modeſtia præſtitit, quantò fortitudine Perſas, Inuitam nullam vidit: quas vidit autem, magis etiã aſpernatus eſt, quàm quas non vidit. Mireq; quum cæteris omnibus blandus eſſet, ſolis venuſtis ſuperbum ſe præbebat. Nam de Darij vxore, eleganti in primis forma, nullum vnquam verbũ commendanda eius venuſtate emiſit, defunctæ verò, regiè vſqueadeo iuſta fecit, miſericorditerq; fleuit, vt fidẽ eius integritas non faceret præ tanta humanitate, ſummaque probitas iniuriæ arceſſeretur. Siquidem Darius primùm admodum commotus eſt potẽtię eius ætatisque licentia: ſimul ac autem accuratè omnia perſcrutatus, id quod erat comperit: Non vſq; adeo igitur, inquit, res Perſarum cõploratę ſunt, nec prorſus ignauos nos imbecilleisq; dixerit, qui ab huiuſmodi hoſte ſuperatos audierit. *De fortuna & virtute Alexandri.*

Clementia, Manſuetudo.

CAeſar Auguſtus Alexandria expugnata, victor ingreſſurus vrbem, amici cuiuſdam ciuis Alexandrini manum prehendit, atque cum eo honoris ergò familiariter confabulando, introijt. Timentibus reliquis ciuibus, ne in direptionem militi darentur, proque eo peſtem huiuſmodi ſuppliciter deprecãtibus, parcere ſe inquit Auguſtus illis, & omne ius belli libenter condonare, cùm vrbis magnitudinem miſeratum, tum verò conditoris Alexãdri habita ratione, ad extremum in gratiam illius amici familiariſque ſui. *In Politica.* *T. Amicitia*

Placabilitas, & manſuetudo, & humanitas nulli familiarium perinde grata eſt, nulli tam amica, nec tam moleſtia carens, quàm ipſis quibus hæc adſunt. *Lib. de cohibend. iracundia.*

Manſuetudo, Ira.

Cæto

CAetera quidem mala (etiã tum cùm viget morbi vis) vtcunque cedunt, & admittunt orationem opiferam aliunde venientem in animum: verùm ira, non aliter quàm illi, qui ſeſe vnà cum ipſis ædibus incendunt, ita tumultu, fumo, caligine cuncta intus replet, vt nec videre poſſis, nec audire eos, qui cupiunt ſubuenire. Quapropter nauis in mari tempeſtate periclitans, ſine nauclero, citius aliunde recipiat gubernatorem, quàm orationem alienam admiſſurus ſit homo, cùm impetu & ira ceu fluctibus iactatur, niſi paratam habeat domi rationẽ. Sed quemadmodum qui expectant obſidionem, contrahunt, & in promptu collocãt quibus eſt opus, nihil ſpei collocantes in his, quæ ſunt extra ciuitatem: ita maximè nos oportet aduerſus iracundiam auxi- [illegible] longinquo petita, nimirum è philoſophia, cõport[illegible] in animum, ne quum tempus aduenerit, eorum vſum poſtulans, non facilè poſſint aliunde inuehi. *Libro de cohibend. iracund.*

Simile.

Iraſcendi aſſiduitas, ac frequenter in iram impingere, habitum peruerſum gignit in animo, quem appellant iracundiam: huc tandem deducens hominem, vt facilè commoueatur, vtque ſit amarulẽtus ac moroſus. Poſteaquam animus redditus eſt vlceroſus, ac leues ob cauſas ægreſcens, ac de quibuslibet mouens querimonias, non aliter quàm ferrum tenue & inualidum nõ fert denuo ſculpentis manũ. Cæterùm ratio iudex, quæ protinus inſtat ac premit iracundiã, non ſolùm præſenti medetur malo, verũ etiam in reliquum tempus firmum reddit animum, vt non facilè morbo tentetur. Mihi quidem igitur poſteaquam ſemel atque iterum iræ reſtitiſſent, accidit id, quod Thebanis: qui quum primùm repuliſſent Lacedæmonios, tum vt videbantur inuincibiles, poſtea nullo in prælio ab iiſdem ſuperati ſunt. Iam intelligebam, ratione prudentiaque victoriam eſſe

Simile.

T. Tentationis ſuperatæ fructus.

eſſe parandam. *Libro de cohibenda iracundia.*

Quemadmodum flammam pilis leporum, aut ſtupis paleiſque ſuccenſam facilè eſt cohibere:quòd ſi corripuerit ſolida, ac ſpiſſitudinem habētia, mox corrumpit ac ſimul perdit ea: ita qui ſtatim initio animaduertit, & animum videt paulatim ex leuibus dictis,ac ſtupea ſcurrilitate fumum & incendiū colligere, non opus habet magno negotio,ſed frequenter ipſo ſilentio,ac negligendo reſtinguit. Nam vt incendium,qui non addit materiam, extinguit: ſic & iram quiſquis non aluit naſcentem, nec eam flatu concitauit,ſeipſum ſeruauit; ac ſubtraxit incendio. *Libro de cohibend.iracund.* *Simile.*

Socrates quoties ſenſit ſeſe acerbius commoueri aduerſus amicorum quempiam, velut imminente fluctu maritimam antennam dirigens, præbebat ſeſe dictis, ac vultu atridebat, faciemque placidiorem oſtendebat. Itaque alteram in partem deflectendo,atque in diuerſum nitendo, quàm quò vocabat affectus animi,ſeruabat ſeipſum inconcuſſum & inuictum.Eſt enim quoddam iræ, ceu tyranni, diſſoluendæ initium,ſi non obtempetes,nec auſcultes illi imperanti,vt acriter vociferetis, vt truci ſis aſpectu, vt cædas teipſum: ſed ſi quieſcas, nec iram ceu morbum ventilatione & clamore reddas vehementiorem. Hæc enim permittuntur lugentibus complorare,ac lamentari, quæ bonam doloris partem vnà cum lachrymis educunt.Contra ira vehementius incitatur his,quæ faciunt aut dicunt, qui ea ſunt occupati. Proinde quieſcere optimum eſt, aut effugere aut occultari, ſeſeq; ad ſilentium velut in portum recipere (quemadmodum ſolent qui ſenſerunt epilepſiam oborientem) ne concidamus, aut potius ne in quenquam irruamus. Nam in amicos & potiſſimum, & frequentiſſimè irruemus. Nec enim amamus omnes, nec omnibus inuidemus, nec omnes *Diſſimile.* *Simile.*

metuimus. Cæterùm nihil eſt quod non inuadat, & in quod non faciat impetum ira: ſed iraſcimur tum inimicis & amicis, tum liberis ac parentibus, ac per Iouem etiam dijs, denique beſtijs ac vaſis anima carentibus. Xerxes verò etiam ipſi mari notas ac plagas incuſſit, ac monti miſit epiſtolas. Atho infelix, ad cælum vſq; porrecte, ne meis operibus facias tuos lapides magnos, & ad elaborandum difficiles. Alioquin exciſum te proijciam in mare. Multa enim ſunt horrenda, quæ deſignat ira, multa rurſum ridicula. Quapropter nullus eſt animi morbus, qui magis vel habeatur odio, vel contemnatur magis. Profuerit autem, vtrunq; conſideraſſe. Ego igitur neſcio quidem an rectè fecerim, attamen cùm hinc medendi feciſſem initiũ, queadmodum Lacones ſolent in Helotibus (ſic enim illi vocant homines mediæ conditionis inter ſeruos & ingenuos) oſtendere quàm fœda res eſſet ebrietas, ita in alijs didici qualis eſſet ira. Ac primùm quidem, ſicut Hippocrates ait, eum morbum eſſe grauiſſimum, qui faciẽ ægrotantis quàm maximè mutet in diuerſum: ita conſpiciẽs alios ob iram maximè ſibi excidere, ac vultũ immutãtes, colorem, inceſſum, vocem in diuerſum vertere: hinc velut imaginem eius mali mihi fingebam, admodum dolens, ſi quando tam formidabilis & commotus viderer amicis, vxori, ac liberis, non tantùm aſpectu truci, & ad conſuetudinem inamœno, verùm etiam vocem emittens immitem, & aſperam, quemadmodum in alios familiares incideram, qui neque mores, neque formam, nec ſermonis gratiam, nec affabilitatem, & comitatem in colloquio præ ira ſeruare poſſent. Itaq; Caio Graccho, qui fuit orator, & moribus acerbis, & in dicendo vehementior, fiſtula erat modulata, qua cantores vocem paulatim vel intendunt, vel remittunt, tonos ad id aptos occinentes. Hanc ſeruus tenens, dicenti

Xerxis epiſtola ad Athomontem.

Simile ab exemplo.

Simile.

dicenti aſtabat à tergo, tonumq; accõmodabat placidum ac manſuetũ, quo clamorẽ illius reuocabat, vociſq; contentionem adimebat. Quòd ſi mihi eſſet famulus diligens & elegans haud moleſtè tulerim, ſi in ira ſpeculum adferret, quemadmodum nonnullis offerunt, vbi lauerint, nulli vſui futurũ. Cæterùm ſi quis ſeipſum contempletur præter naturam affectum conturbatumq;, non parum habeat momenti ad infamandum iræ morbum. Nam & Mineruam aiunt, qui iocoſis fabulis delectantur, quum tibia caneret, à Satyro admonitam,

Non te decet forma iſta: mitte tibias,
Sume arma, buccas, vt decet, componito.

Cæterùm vbi figuram oris vidiſſet in amne quodã, offenſam tibias abieciſſe: quamuis ars deformitatis ſolatium habet, aptã modulationẽ. *Lib. de cohibend. iracundia.*

Mare quidem, cùm ventis turbatum, algam & fucum reijcit, aiunt purgari. Verùm ira, animo exęſtuante & inuerſo, ſermones reijcit impudicos, amarulentos, ac ſcurriles, quibus ipſos loquentes conſpurcat oppletque infamia. *Lib. de cohibend. iracund.* *Diſſimile.*

Iraſcentium lingua poſteaquam facta eſt aſpera, ſordidaq; ac diffluens in ſermones abſurdos emittit ferocem & contumelioſum ſermonem, immedicabilis inimicitiæ parentem, ac latentis maleuolentię proditorem. Neque enim indiluta vini potatio refundit quicquam tam petulans ac moleſtum, quàm ira. *Lib. de cohibend. iracundia.*

Quemadmodum tumor accidit ex magna in carne plaga, ita in molliſſimis animis (ſi quis ſe præbeat dolori) hoc ipſo quo maior eſt imbecillitas, hoc maiorem elicit iracundiam. Atque hac de cauſa mulieres iracundiores ſunt viris, ægroti ſanis, ſenes ætate vigentibus, & infelices felicibus. Iracũdiſſimus enim eſt auarus aduerſus diſpẽſatorem, lur- *Simile.*

co aduerſus popinatorem, Zelotypus aduerſus vxorem, glorioſus in maledicos. Sic ex eo quod maximè dolet & ægrotat in animo, maximè ob imbecillitatem naſcitur ira, nequaquam neruis adſimilis animi, ſicut dixit quidam: ſed eſt intẽtio cõtractioq́; animi ſupra modũ intumeſcẽtis in affectibus ad vltionem prouocantibus. *Lib. de cohiben. iracundiæ.*

Quum omnes animi cupiditates egeant aſſuetudine veluti domitrice, quæ exercitatione ſuperet impetum rationi rebellem & intractabilem, nõ alibi maius eſt certamen heris inter famulos, quàm aduerſus iram. Neq; enim aduerſus hos oboritur, neq; inuidia, neque metus vllus, nec ambitio: ſed iræ etiã aſſiduæ, quæ multas pariunt offenſas & errores, ob faciendi quod velis licentiam, velut in lubrico loco abripientes animũ, nemine obſiſtente aut prohibẽte. Nec enim fieri poteſt, vt in eo affectu nihil peccans, cohibeat rebelles animi motus, niſi quis multam illam quod velit faciendi licentiam, multa lenitate circunſepſerit: ac niſi multas voces tolerauerit vxoris & amicorum, incuſantium lenitatẽ & ſocordiam: quibus potiſſimum exacerbabat & ipſe aduerſus famulos, veluti quos corrumperem nõ caſtigando. Tandem verò cognoui, ꝙ primùm quidem præſtaret illos reddere deteriores tolerantia, quàm ſi quis amarulentia & ira deprauet ſeipſum, dum corrigere vult alios. Deinde quum viderem multos hoc ipſo quod frequenter non punirentur, pudeſcẽtes timidos eſſe, quodque his immutãdorũ morum initiũ, magis eſſet ignoſcentia, q̃ vltio: atque adeò per Iouem cõſpicerem eos nutu ſine reſponſatione promptiusq́; ſeruire, q̃ alij cum plagis, ac flagellis: perſuaſus ſum, rationem magis herilẽ eſſe, & principatui gerendo accommodam, quàm iram. Non enim ſicut poëta dixit:

Vbi enim eſt timor, & pudor hic eſt.

Sed contra pudeſcentibus innaſcitur timor, ſobrietatem adferēs. Cæterùm aſſidua verberatio, nō admiſſis precibus aut excuſatione, nequaquam hoc efficit in ſeruis, vt pœniteat peccaſſe, ſed vt proſpiciant, ne ſentiantur peccare. Deinde ſemper memor, ac mecum reputans & illud, quòd nec is, qui nos docuit iaculari, prohibuit ne mitteremus ſagittam, ſed ne aberraremus à ſcopo: ita nec obſtabit, quominus ſumas pœnas, ſi quis doceat id facere tēpeſtiuiter, moderatè, vtiliter, & quemadmodū decet. Conor iram ſubducere maximè, non denegās ijs qui puniuntur, pro ſe reſpondendi facultatem: ſed audiendo quid adferāt. Oportet ergo hominem iræ impulſu ad vindictā properātem, ſibi ipſi ſuggerere, ſi hic hodie peccauit, & cras & perendie verum fuerit eum peccaſſe, neque quicquam erit periculi, ſi paulò ſeriùs det pœnas: ſed ſi præproperè punitus fuerit, ſemper videbitur non peccaſſe: quod iā frequenter accidit. Quis enim noſtrū vſq; adeo moroſus ac ſæuus eſt, vt puniat ac flagris cædat ſeruum, quod ante quinque aut decem dies adulſerit obſonium, aut menſam ſubuerterit, aut tardius auſcultauerit? Et tamen hæc ſunt, ob quæ protinus vt acciderunt, ac recēs admiſſa ſunt, turbamur, exacerbamur, & implacabiles ſumus. Queādmodū enim per nebulam corpora, ita per iram maiora videntur commiſſa, q̄ ſunt. Quapropter oportet ilicò horū, hiſq; ſimilium præceptorū reminiſci: deinde cùm liberi ab affectu, iam nobis ipſi ſuſpecti eſſe deſierimus, ſi pura ratione ſibiq; cōſtante videbitur admiſſum ſcelus, animaduertere, nec tum diſſimulare, nec vltionē omittere eorū, veluti ſolent, quos edēdi deſtituit appetentia. Nec enim perinde culpandum eſt, præſente ira punire, q̄ vbi ſe remiſerit, nō punire: ſed remiſſum ac diſſolutū fieri, vt idem accidat nobis, quod ſolet pigris nautis: qui, dum eſt tranquillitas, cōmorantur

Simile. *Simile.* *Simile.*

rantur in portu: deinde periclitantur velificantes. Nam nos quoq; neglecta rationis manſuetudine ac mollitudine in puniendo, properamus id facere adueniente ira, ceu flatu periculoſo. Ac cibo quidem

Diſſimile. ſecundùm naturam vtitur, qui eſurit: vltione verò tũc rectè quis vtitur, cùm eam nec ſitit, nec eſurit, nec iam opus habet ad puniendũ, velut obſonio ad edendum. Quin potiùs quum longiſſimè cœperit abeſſe ab appetitu vindictæ, neceſſariò rationem ac prudentiam admouens. *Lib. de cohibenda iracundia.*

Porrò vbi mecum recolo, quibus modis naſcatur ira, videbam alios alijs de cauſis in eam incidere, quibus omnib⁹ probabiliter hæc accidit opinio, vt ſe cõtemni negligiq; credant. Quapropter his qui ſe defendunt, quaſi iure iraſcantur, ſic oportet ſuccurrere, vt quod admiſſum eſt quàm longiſſimè remoueamus à ſuſpitione cõtemptus & confidentiæ, transferentes ad opinionem dementię, neceſſitatis, morbi, aut infelicitatis. *Libro de cohibend. iracund.*

Perpetuas ac frequẽtes iras (quæ paulatim in animis colligũtur) potiſſimum gignunt in nobis amor noſtri, moroſitas cum delicijs ac mollitie cõiuncta, non aliter ꝙ examen apum aut veſparum. Proinde ad manſuetudinem nullũ maius viaticũ, quàm facilitas ac ſimplicitas morũ erga famulos, vxorem, & amicos: videlicet ſi poſſimus rebus præſentibus eſſe cõtenti, nec egere multis ac ſuperfluis. Itaq; cõſuefa- „ ciendũ eſt corp⁹, vt per frugalitatẽ facilitatemq; diſ- „ cat ſibi ſufficere (etenim qui pauca requirunt, non fruſtrantur multis) vtique nihil tumultus mouens tibi gratia, ſilentio vtatur his, quæ fortè contigerunt: vt ne multis de cauſis iraſcẽtes & indignantes, ingurgitemus nos obſonio inſuauiſſimo, tum nobis, tum amicis, videlicet ira.

Hac cœna haud poſſit contingere triſtior vlla.

dum famuli verberantur, vxor conuitijs afficitur,

propter

propter cibum aduſtũ, aut fumum, aut ſalis defectũ, aut panem frigidiorẽ. Arceſilaus verò quũ hoſpites quoſdã vnà cum amicis acciperet cõuiuio, appoſita eſt cœna: ſed deerat panis, nimirũ pueris oblitis emere: quo quidẽ in caſu quis noſtrũ non rupiſſet parietes clamore? At ille ridẽs: Quàm, inquit, res eſt apta apparandis conuiuijs, eſſe ſapientem. Socrates verò cùm è palæſtra redeuntem Euthydemum caſu duxiſſet ad conuiuium, Xanthyppe cùm irata ſurrexiſſet, dixiſſetq; conuitia, tandem etiam mẽſam ſubuertit. Euthydemus autem ſurgens abire cœpit, dolore affectus. Tum Socrates, At domi tuæ nuper, inquit, nonne accidit, vt gallina quædam ſubuolans, idem hoc efficeret? Nos tamen non indignabamur. Oportet enim cum comitate, riſu, ac beneuolẽtia amicos accipere, non adducentes ſupercilium, nec horrorem ac tremorem incutientes miniſtris. Conſueſcẽdum eſt autẽ, vt faciliter aſſueſcamus & vaſculis quibuſlibet, nec hoc magis vtamur, q̃ illo. Proinde qui ad iram propenſus eſt, huic abſtinendum eſt à raris ac inſignibus, velut è poculis, ſigillis, ac lapidibus pretioſis: propterea q̃ ſi pereant, magis turbantur, quã ab ea quæ paratu facilia ſunt ac vulgaria. Cæterùm facilitas in rebus vtendis, etiam erga famulos reddit hominem facilem ac manſuetum. Quòd ſi tales reddit erga famulos, haud dubium eſt, quin multò magis erga amicos, & erga illos in quos gerimus imperiũ. Videmus autẽ & ſeruos nuper emptos, de eo à quo empti ſunt percontantes, non an ſit ſuperſtitioſus, non an inuidus: verùm an iracundus. Atq; in vniuerſum, ſi adſit iracundia, videmus neq; viros poſſe ferre vxorũ pudicitiam, nec vxores virorum amorem, nec amicos mutuam inter ſe conſuetudinem: adeo vt neq; cõiugium, neque amicitia tolerari poſſit, ſi adſit iracundia. *Lib. de cohibend. iracundia.*

Pythagoræ ſymbola ſunt: Cùm lecto exurrexeris,

ſtragula turbato. Ollæ veſtigiũ in cinere cõfundito. Hirundinẽ in cõtubernio ne habeto. Aduũca vnguibus domi ne nutrito. Stragula turbare eſt cubilis delitias obliuiſci, earumq; memoriam deponere. Ollæ veſtigio turbando ſignificatur, ne quã priſtinæ iræ indicem notã in animis noſtris relinquamus: quia cùm efferbuit, omnia continuò pacanda abolendaque iniuriæ monumenta. Hirundo verò adeo diffidit, vt & manſuefieri non poſſit: & nihil nõ ſuſpectũ pauitet. Monet igitur vitandũ eſſe infidum & ingratum conuictorem, menſæ, tecti, ac reliqui domeſtici cõmodi gratia ſubrepentem. *De nota Pythag.*

Cæterùm nec inter ludendũ ac iocos oportet iræ dare locũ: propterea quòd inimicitiam aſciſcat beneuolentiæ: nec in colloquijs ac diſputationibus, eo quod ex cognoſcendi ſtudio gignit contentionẽ: nec in iudicando, nam violentiam addit auctoritati: nec in docendo: deſperationem enim adfert, ac ſtudiorum odium: nec in rebus proſperis, eò quòd auget inuidiam: nec in aduerſis: aufert enim miſericordiam, quoties ſe præbent difficiles ac præfractos his, qui ſimul dolent. *Lib. de cohiben. iracund.*

Simile. Quemadmodum dixit Zenon, ſperma mixturam ac temperantiam eſſe ex omnibus animæ viribus reuulſam: ita videtur & ira ſemen quoddam eſſe ex omnibus animi perturbationibus commixtum: ſiquidem & à dolore, & à voluptate, & à ferocia decerpta eſt. Tum ab inuidia quidem hoc habet, quòd malis gaudet alienis. Cæterùm homicidio deterior eſt. Nam illud conatur ira non ne quid ipſa patiatur mali, ſed vt malè habeat, modò funditus perdat aliũ. Itaq; cùm hęc mecũ reputo, ſimul conor etiã aliquid detrahere curioſitati. Nam omnia exactè obſeruare ac deprehendere, & quicquid gerit famulus in medium adducere, quidquid agit amicus, quicquid exercet filius, quicquid clanculum garrit vxor,

mul-

multum adfert irarum, & frequentium, & quotidianarum: quarum caput eſt morum difficultas, ac moroſitas. Deus igitur (quemadmodum dixit Euripides) quæ ſunt immodica tangit: curanda verò parua fortunæ ſinit. Etenim quemadmodum minutæ literæ viſum, ita puſillæ negotia (quoniam magis reddunt intentos) pungunt, & commouent iram, malam hinc conſuetudinem ſibi contrahentem ad maiora. Super omnia verò illud Empedoclis magnum quiddam ac diuinum exiſtimabam, ieiunum eſſe à malitia. Laudabam interim & illas non inuenuſtas nec abhorrentes à ſtudio ſapientiæ actas in precibus conſuetudines, annum à re venerea vinoque puros viuere, colẽtes interim Deum temperantia: aut rurſus à mentiendo certum tempus abſtinere, nos ipſos interim obſeruantes. Deinde hiſce rebus inſtruebam animum meum, vt qui non minus amet pietatem, quàm philoſophiam: vt primùm paucos dies ſacros ſine iraſcendo tranſigerem, velut "abſque temulentia vinoque, non aliter quàm ſi celebraſſem Nephalia, aut Meliſponda: in quibus vinum attingere, aut luxui indulgere fas non eſt. deinde idem faciebam menſem vnum aut duos, paulatim mei ipſius periculum faciens. Sic tempore proficiebam ad vlteriorem malorum tolerantiam, diligenter attendens & conſeruans meipſum. *Libro de cohibenda Ira.*

Simile.

Chriſtiano homine digna appendix.

T. Continẽtia ſeu mortificationis exercitationes.

Quemadmodum equis in ipſo curſu nemo inijcit frena, ſed longè ante, ita qui animo ſunt in ira præcipiti, & ad res moleſtas facilè irritabiles, rationibus quibuſdam diu ante præſumptis in certamen ſunt producendi. *Simile.*

Recreatio ſiue Relaxatio animi.

PLantæ cùm modicis alantur aquis, quàm multis ſuffocantur. Eodem modo animus cùm medio- *Simile.*

cri vegetetur labore, ſub nimio demerſus opprimitur. A continuis igitur laboribus danda eſt quædam pueris reſpiratio. Reminiſci enim oportet, noſtram omnem vitam in remiſſionem ac ſtudium eſſe diuiſam. Quocirca non vigiliam modò, verùm etiam ſomnum eſſe repertum: non bellum ſolùm, ſed & pacem: non hyemem, ſed & tranquillitatem: non operoſos, ſed feſtos etiam dies: & vt generatim eloquar, laboris condimentum eſt otium: idque non in animantibus modò, ſed etiam in his, quæ anima carent, fieri conſpicies. Arcus enim lyraſque remittimus, vt tendere poſſimus. Ac ſummatim, corpus quidem indigentia & replemento, animus verò remiſſione ac labore conſeruatur. *Libro de liberis educandis.*

T. Educatio filiorum.

Simile.

Platonem videas in conuiuio (vbi rem perpetuis agit dialogis, & de ſummo bono diſſerit, & prorſus partes ſuſtinet Theologi) non tamen intendere neruos demonſtrationis, nec, vt alibi aſſolet, cauſam fulcire coloribus, ac robur tale addere, quod euincere nequeas. Quin magis quibuſdam molliuſculis lēmatis, exemplis, & lepidis fabellis homines quò mauult, adigit. In conuiuio igitur agitari cōuenit quæſtiones meliores, problemata familiaria, interrogationes iucundas, non captioſas ac lubricas, quibus rudiores illaqueentur, aut quas aduerſati ſuffugiant, ac declinent. Animos enim faciles haud dubiè quęſtiones & iucundæ non ſine fructu demulcent, & delinimentis agitant: amarulentæ, ac nimium intricatæ iuxta Democritum, quando difficultatem ingerunt imperitis, triſtes auditores reddunt & anxios. Id enim apprimè expedit in conuiuijs, vt ſermonis eadem ſit, quæ eſt vini communio: quod omnes citra delectum bibunt, nulla dignitatis habita ratione. *Libro Num philoſophari conueniat inter pocula.*

Simile.

Cognitio

Cognitio ſui.

HOmerus quidem, vbi mortalium animantium genera contemplatus eſſet, horumque vitæ rationem & ſtatum inter ſe contuliſſet, in hanc vocem erupit: Omnium quæ in terris & ſpirarent & ſerperent, nihil eſſe calamitoſius homine: principatum haud ſanè felicem homini tribuens, vt in malorum expenſione primas teneat, atque excellat. At nos hominem tanquam iam vincentem calamitate, iamque animantium omnium pronuntiatum miſerrimum, ipſum cum ſeipſo conferimus, vt propriis malis ſecum ipſe certet, cum in corpus atque animum partientes. Quod quidem negotij nequaquam fuerit inutile, ſed vehementer ad rem pertinens: nimirum vt intelligamus, vtrum per animum, an per nos ipſos miſerius viuamus. *Et mox:* Dicamus igitur ipſi nobis, complures quidem, ô homo, morbos ac mala corpus tuum & gignit ac prodit ex ſeſe, & foris incidentes accipit: verùm ſi te ipſum intus aperueris, varium quoddam ac multis refertum malis penum reperies: ac mundum quendam miſeriarum reconditum (quemadmodum inquit Democritus) non quidem foris incidentium, ſed ipſo in ſolo ipſaque in terra ſuos habentium fontes, vnde ſcaturiant. Hos elicit malitia, copioſum ac largum fluxum præbens affectibus. Quòd ſi corporis morbi pulſibus arteriarum, aut coloris rubore deprehenduntur, hoſque feruor, aut facilis laſſitudo ſolet arguere: contra animi mala pleroſque ita fallunt, vt non habeantur pro malis: nimirum ob id ipſum periculoſiora ſunt, quòd ſui ſenſum adimunt ægrotanti. Siquidem corporis morbos ratio ſana percipit: at animi morbos ipſa ſimul ægrotans non poteſt de ſuis iudicare malis, quibus laborat: propterea quòd ægrotet ea pars, cuius erat iudicare. Proinde inter primos ac maximos animi morbos ponenda eſt dementia: per quam

Diſsimile.

T. Peccatum excæcat mentem.

T. Stultitia.

ſit, vt

fit, vt pleriſque immedicabilis ac domeſtica ſit, & conuiuat, & commoriatur malitia. Etenim ſanitatis initium eſt, ſi qui laborat, ſentiat ſibi opus eſſe remedio. Rurſum qui non videt, quibus eget, propterea quod non credat ſeſe ægrotum, etiam ſi præſto ſit qui medeatur, tamen recuſat, nec admittit curationem. Nam inter corporum morbos pernicioſiores ſunt hi, qui ſui ſenſu vacant: quod genus ſunt lethargus, capitis dolor, morbus comitialis, febres, ac hę potiſſimum febres, quæ vitioſum humorem vehementer exacerbant, ac ſenſum velut in organo perturbantes, mouent chordas non mouendas mentium. Quapropter medici concedunt quidem, vt ægrotet homo, at ita ſi, qui ægrotet, non ignoret ſe malè habere: id quod non in omnibus animi mor-

T. Peccatum vt ſupra.

bis ſolet vſu venire. Nec enim qui deſipiunt, nec qui ſunt temulenti, nec qui faciunt iniuriam, ſibi viden-
" tur peccare: verùm etiam ſunt, qui tum officioſè ſe
" facere putant. Febrim enim nemo vocat ſanitatem,

Diſsimile.

nec tabem quiſquam appellat bonam habitudinem,

Vitium ſub virtutis imagine.

nec podagram pedum velocitatem, nec pallorem nominat ruborem: at iracundiæ, multi fortitudinis nomen imponunt: amorem, amicitiæ nomine palliant:

Diſsimile.

inuidiam, æmulationis: timiditatem, diligentiæ, qua res in tuto collocentur. Hinc fit, vt illi quidem medicos accerſant, quippe qui intelligant, quid morbus poſtulet: è diuerſo hi fugitēt philoſophos, veriti ne non aſſequantur eas res, in quibus delinquunt. *Et mox:* Iraque quemadmodum pericu-

Simile.

" loſior eſt tempeſtas, quæ vetat in portum appellere,
" quàm ea quæ cohibet à nauigando: itidem quæ in
" animo accidunt tempeſtates, grauiores erunt, quæ
" non ſinunt hominem contrahi, nec rationem per-
" turbatam conſiſtere: ſed nullo gubernatore, nullis
" fulturis in perturbatione atque errore, pernicioſo
" curſu procul aucta, præceps in metuendum aliquod
incidit

incidit naufragium, ſuamque ipſius vitam illiſa " comminuit. Proinde his quoque de cauſis grauius eſt " animo quàm corpore ægrotare: propterea quòd hi " tantùm patiantur, illi non ſolùm patiantur, verùm " etiam faciant malè. *Lib. Vtrum grauiores ſint animi* " *morbi, quàm corporis.*

Abnegatio ſui, vel affectuum cohibitio, ſiue continentia.

QVemadmodum Xenophon iubebat, in ſecundis maximè rebus homines Deorum meminiſſe, eosque tum enixius venerari: videlicet vt cùm " res tuliſſet, maiore eos fiducia quicquid ipſis opus " eſſet, poſcerent conciliatos iam & propitios: " haud aliter commentationes eas, quæ ſedandis " perturbationibus appoſitiſſimæ ſunt, præſumptas reconditasque eſſe oportet, duntaxat apud mentis compotes, vt multò ante præparatæ, longè ſint vtiliſſimæ. Vt enim truculenti canes, & ad omnem vociferationem conſternabiles, ab vna tamen voce ſolita & nota ſibi, demulcentur: ſic animæ efferatos affectus non parui eſt negotij componere ac permulcere: niſi commentationes ſolitæ ac familiares præſto ſint. & ad manum, quæ turbulentos eos & percitos protinus conſopiant. *Lib. de Trãq. animi.*

T. Proſperitas.

Simile.

Quod aduerſus omnes affectus conducit, huius oportet eos, qui facilè vincuntur inutili pudore (quoties morbo ſuperati, præter animi ſententiam peccant ac ſubuertuntur) firmiter meminiſſe, notasque " morſus ac pœnitentiæ defixas in animo reuocare, ſeruareque in longiſſimum tempus. Sicut enim viatores, poſteaquam ſemel in lapidem impegerunt: aut nautæ, poſteaquam ad ſcopulum fregerunt nauem,

Synderesis et conſcientiæ fructus.

Simile.

" uem, ſi meminerint, perpetuò metuunt, cauentque
" non illa tantùm, verùm etiam alia illis ſimilia: ita
" qui turpitudinem damnaque ex vitioſo pudore ac-
" cepta aſſiduè ingerunt animo pœnitentia morſuque
" vulnerato, in ſimilibus poſtea reuocabunt ſeipſos,
" nec facilè patientur, ſeſe à recto curſu deduci. *Libro de vitioſa verecundia.*

Mira præcepta & exercitationes. Plurimam capies vtilitatem, ſi curioſitatem auertas, vique coerceas, vt cõſueſcat obtemperare rationi. Ab hoc initio perficiens ad acriorem exercitationem, rectè feceris, ſi theatrum in quo quid iucundi recitatur, prætereas: ſique amicos ad ſaltationis aut comœdiæ ſpectaculum ſecum abducere conantes, repellas: aut ſi clamore in ſtudio circove exorto, non aduertas oculos. Quemadmodum enim *Simile ab exemplo.* Socrates monebat, cauendos eſſe cibos, qui non eſurientes inuitarent ad edendum: ſimiliter & potum, qui non ſitientes ad bibendum: itidem oportet & nos omnia ſpectacula, omneſque recitationes cauere, fugereque, quæ nos ad ſe colligunt allectantque, cùm illis nihil ſit opus. *Lib. de Curioſit.*

Præcepta Chriſtiano homine digna. Eſt item & ad iuſtitiam exercendam vtile, nonnunquam & quod iuſtum eſt prætermittere: quò cõſueſcas procul abeſſe à factis iniuſtis. Similiter & ad pudicitiam conducit, nonnunquam à proprijs vxoribus abſtinere, ne quãdo commouearis in alienas. Hanc denique conſuetudinem adducens curioſitati, tenta nonnunquam & eorum quæ ad te pertinent nonnulla diſſimulare, nec in aures admittere: & ſi quis voluerit aliquid earum rerum, quæ domi tuæ geſtæ ſunt, renuntiare, differas, verbaque quæ de te dicta videntur, repellas ab auribus. *Libro de Curioſit.*

Duas eſſe animæ noſtræ portiones. Quomodo poſſet fieri, eundem ſe ipſo meliorem & rurſus peiorem eſſe, aut ſimul vincere ac vinci, ni modo quodam eſſet cuiuſque animus natura duplex,

plex,& aliud bonum, aliud malum in ſe ipſo habe-ret? Sic igitur, qui deteriore ſic vtitur, vt obtempe-ret meliori, continens ſui eſt, atque præſtantior ſe ipſo. Qui verò per negligentiam patitur, vt princeps animus irrationalem effrænatumque ſequatur, & ei ſubminiſtrat, is dicitur ſe ipſo inferior, & inconti-nens ſui, & præter naturam affectus. Nam cùm ratio ſit diuinitus homini data, conueniens eſt, eam præ-ſtare atque imperare ei, quæ caret ratione: tum quia originem ducit à corpore, tum quia natura ſua com-pletur affectibus, & illorum fit ſimilis, & eos induit, & cum illis commiſcetur. Quare iuuenes vehemen-tes ac temerarij ſunt, & in appetitibus inflammati, & furentes, & rabidi, propter ſanguinis copiam & caloris. At in ſenibus concupiſcentiæ fons, qui qui-dem eſt in iocinore, reſtinguitur, paruuſque fit, & imbecillis. Viget autem magis ratio, affectibus vnà cum corpore tabeſcentibus. Quòd autem humanum corpus cum appetitibus affectatis conſentiat, vna-que moueatur, pallores arguunt, rubores, tremores, cordiſque pauitationes: & contra diffuſiones in ſpe, atque expectatione voluptatum. Verùm quando mens ipſa per ſe ſine affectu mouetur, corpus agit quietem, & ſibi conſtat: propterea quòd mentis agi-tationes nihil cum corpore habent commune: ſi verbi gratia aliquid è diſciplinis mens attingat, in quibus non eſt irrationali locus. Ex quo etiam patet, duo eſſe, & facultatibus inter ſe differentes. *Libro de Virtute morum.*

T. Iuuentus. *T. Senectus.*

Non eſt rationis munus vnà cum pernicioſis ex-cindere ea, quæ in affectibus ſunt vtilia: verùm tan-quam ſator bonus & vrbanus, agreſtia & luxuriantia reſecare: deinde colere, & ad vtilitatem conſtitue-re. Nec enim qui temulentiam verentur, vinũ effun-dunt: nec affectum, qui perturbationes timent, auel-lunt: ſed ei adhibent modum. Bobus quoque & equis

T. Affectus non eſſe improbandos. *Simile.* *Simile.* *Similia.*

ſaltus

» ſaltus & rebelliones & contumaciam, non motus
» nec actiones auferunt: affectibusque domitis & o-
» bedientibus ratio vtitur: haud eneruata, nec ſtir-
» pitus exciſa ex animo miniſtrandi facultate. Curri-
» bus enim equus, aratro bos: at apro intentāti lethū,
» animoſus eſt inueniendus canis, inquit Pindarus.
» Quibus longè ſunt vtiliora affectuum iumenta, cùm
» videlicet rationi auxiliantur, & concordes ad virtu-
» tem diriguntur. Vt ira fortitudini, ſi adſit modus;
» iuſtitiæ, odium improbitatis: indignatio, in eos qui
» præter dignitatem ſecunda vtuntur fortuna. Quòd
» ſi qui amorem vnà cum furioſo amore eijciunt, pec-

Simile. cant profectò. Nec illi quidem rectè faciunt, qui cu-
» piditatem propter auaritiam vituperant: nō enim
» diſcrepant ab illis, qui curſum propter lapſus impro-
» bant: & qui penitùs cantus propter diſſonantiam o-
» dio habent. Verùm vt in ſonis muſica concentum
» non extinctione grauis & acuti, & in corporibus
» medicina ſalutem non internitione caloris & fri-
» goris, ſed cùm ſymmetria & quantitate temperati-
» onibus ipſorum perficit: ita in anima mores, quan-
» do à ratione affectuum motibus æquitas adhibetur
» ac moderatio. Quare in voluptatibus nimia tol-
» lenda eſt cupiditas, & in vltionibus nimium impro-
» bitatis odium. Ita enim alius non ſtupidus, ſed mo-
» deſtus: alius iuſtus, nō ſæuus, nec acerbus erit. Quod
» ſi penitus affectiones tollerentur, fierique id poſſet,
» in multis ratio ſegnis, obtuſa, & languida eſſet: vt

Simile. gubernator deſtitutus à ventis. Quam rem intelli-
» gentes latores legum, in rebus publicis cupiditatem
» gloriæ, & æmulationes inter ciues ſerunt. Con-
» tra hoſtes autem tubis, alijsque modis iram exci-
» tant, & amorem augent pugnandi. *Libro de Virtute*
» *morum.*

Quies,

Quies, ſiue tranquillitas animi.

SI à multis clariſſimorum philoſophorum quæras, quiſnam eos inſectatus fuerit, & exulare coegerit, inuenias neminem. Sed ipſi ſponte quietem ſequuti, cuius participare nequeunt, qui domi nominis aliquid vel poteſtatis obtinent. Itaque cùm cætera ſuis nos doceant libris, hoc profectò re ipſa etiam docent. Et nunc quoque optimus quiſque & probatiſſimus peregrè viuit, non pulſus, ſed ſponte aliò tranſgreſſus: nec fugatus, ſed fugiens ipſe moleſtias, occupationes, negotia, quæ patria afferre ſolet. Olimque antiquis illis, vt videre eſt, lucubrationes, quæ pulcherrimæ extant, maximeque approbantur, adiuuante exilio, à Muſis peractæ abſolutæque ſunt. *Lib. de Exilio.*

T. Mundi contemptus. *T. Renunciatio.*

Qui cenſent ad vitam per tranquillitatem agendam, non multa agere oportere, nec priuatim, nec publicè, hi primùm magno nobis parabilem animi tranquillitatem faciunt, vtpote inertia ſegnitiaque venalem. Deinde etiam falſum eſt, homines minimè actuoſos tranquillè vitam ducere: alioqui tranquilliorem mulierum vitam, quàm virorum eſſe oportuerit: nempe quæ plerunque domi excubare ſeſſitantes ſoleant, ſellularijs in officijs occupatæ. Nec verò multitudine paucitateque negotiorum ſecuritatem animi, anxietatemque metiri conuenit. Honeſta enim omittere, non minus quàm turpia agere moleſtum eſt. *Lib. de Tranq.*

Plato humanam vitam cum aleá comparabat: in qua optimus quiſque iactus aleatori maximè expetendus eſt: ſed vtcunque tamen ceciderit, adhibenda artificioſa cura eſt, vt eo, quo caſus tulerit, quàm rectiſſimè vtatur. Quorum tamen ipſorum alterum in nobis ſitum non eſſe, aleæ videlicet iactum: alte-

Simile. *T. Fortunæ vtriuſque moderatio.*

T. Patientia. rum ſitum eſſe: ſi ſapientes ſumus, id quod ſors at-
» tulerit, vt æquo animo excipiamus, & vnicuique lo-
» cum diſtribuamus, quò magis commodet, id quod
» bene ceciderit, quòque minus incommodet id quod
» retrouerſum ceſſerit. Verùm inertes homines, de-
» gendæque vitæ ignari (inſtar morboſi corporis ho-
» minum, qui nec æſtum ferunt, nec rigorem) vt in re-
Simile. bus ſecundis exporrecta fronte perfuſi, ſeruare mo-
» dum nequeunt: ita in aduerſis obducta atque cape-
» rata fœdiſſimè contrahuntur. Conturbabuntur igi-
» tur ab vtriſque, vel in vtriſque potius à ſe, nihiloque
» ſecius in ijs quæ bona eſſe creduntur. Prudentes me-
» lius; qui veluti apes ex thymo aridiſſimi aſperrimi-
» que ſucci herba, mel rem ſuauiſſimam conficiunt: ſic
Simile. ex rebus ipſi incommodiſſimis ſæpè quippiam ſibi
» accommodatumque eliciunt. Zenoni Citico vnica
» nauis reliqua erat: hanc vt audiſſet cum vectoribus,
» cum mercibus, cum puluiſculo, vt dicitur, perijſſe:
» præclarè, inquit, mecum fortuna agis, quæ me ad
» pallium illud obſoletum, atque ad porticum impel-
» lis philoſophicam. Quid igitur tandem nobis ob-
» ſtat, quo minus illos imitemur? A magiſtratu quo-
» piam excidiſti: ruri vitam ages. Circa tua priuatim
» negotia ſatagens, & in principis amicitiam inſinua-
» re te magno ambitu contendens, repulſam tuliſti:
» tutò, nulloque vndecunque tibi exhibito negotio
» viues. Rurſus negotijs multis curiſque implicaris,
» ne aqua quidem calida vſque adeo mollia membra
» fouet (quod ait Pindarus) vt honores & gloria cum
» poteſtate iuncta ſuauem laborem faciunt: & facilè
» exudabilem. At enim quædam te angit offenſio ex
» delatione, aut inuidia, aut atroci ignominia: ſecun-
» dus hic flatus eſt, ad Muſas & in Academiam ferens:
» id quod Platoni accidit, cùm in Dionyſij amici-
» tia quaſi ſæua tempeſtate deprehenſus eſſet. *Et*
» *mox:* Age iam pleroſque non modò amicorum ac

pro-

propinquorum vitia, ſed etiam, ſi Dijs placet, inimicorum exacuunt. Si igitur ijs vtens, manſuetudinem, moderationemque præ te vbique pro re nata tuleris, profectò non magis aliena petulantia atque improbitate offendere, quàm tuæ affectionis conſcientia lætabere. Nam eos ita agere non ab re arbitraberis, non magis quàm canes, cùm oblatrant, indignè natura ſua facere. Alioqui ſi huic imbecillitati atque puſillanimitati indulgens, alienis te etiam malis degrauari contempſeris, fallent te miſerum ac indies ægreſcentem in oleſta multa, veluti in locum quendam depreſſum ſubſidentemque influentia. *Libro de Tranq. animi.* *Simile.*

Enimuerò conſtantem illum tranquillumque ſtatum animi mirum in modum frangit altioribus ſpiritibus ad aſſequendum quippiam quàm pro viribus niti, quaſique grandioribus velis proportione vehi: quippe immodica nobis atque immenſa, affulgente vtcunque ſpe, temerè pollicentes, deinde nō reſpondente ſucceſſu, fortunam ſtatim iniquitatis, geniumque noſtrum poſtulamus: cùm temeritatis potius noſmetipſos damnare deberemus. Ceu verò fortunæ ſuccenſendum ſit, quòd vel aratro ſagittam eiaculari nequeas, aut boue incitato venari lepuſculum: quaſique iniquus quiſpiam Deus ijs aduerſetur, qui euerriculis ceruos irrito conatu venantur, & non veſania potius atque improbitate ſua impoſſibilia etiam perficere aggrediantur. Huius verò erroris cauſa eſt perditus amor ſui. Homines enim nimium de ſe meriti, dum primas vbique partes ſibi magna contentione tribuunt, peruicacia prouecti nihil intentatum relinquunt. Cùm verò nemo noſtrum vitem ficus ferre dignum cenſeat, nec oleam vuas, nos tamē ipſi criminamur aſſiduè, ingrataque inexplebilitate premimus, noſque adeò noſtri pœnitet, niſi primas partes inter diuites ſimul & diſer- *Ne erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes, &c.* *Simile.* *Simile.*

tos,domi & militiæ, inter philoſophos & milites, denique inter aſſentatores, & eos qui fidenti ingenuaque ſimplicitate veraces eſſe noſcuntur, poſtremò inter præparcos profuſoſque feramus. Oportet igitur vnumquemque noſtrum quod appoſitiſſimum ſibi eſſe intellexit, id ſumere, totoque opere incumbentem ad illud, de poſſeſſione eorum decedere, quæ ad alios pertinere ſenſerit. *Lib. de Tranq. animi.*

Inuictos animi, præſidentes nobis, futurorum ſecuros eſſe decet: idque ad fortunam dicere, quod Socrates ad Anytum & Melitum criminatores ſuos ſimulans ſe dicere, reuera dicebat ad iudices: Anytus & Melitus interficere me poſſunt, incommodo aut detrimento afficere non poſſunt. Vt enim fortuna morbis varijs obruere, opes interuertere, ad tyrannum aut populum criminari potuerit: non potuit certè malum, aut ſocordem, aut demiſſum, degeneremque animi, aut etiam maleuolum facere duntaxat virum bonum, virilitate ac magnitudine animi præditum & (vt ſemel dicam) non potuit rectam animi conſtitutionem adimere: quæ multò plus certè homini confert ad vitam tranſigendam, quàm ars gubernatoria ad emetienda maria. Nec enim gubernator, quantumuis peritus, æſtuantem vndam componere: nec impetum ſæuientis flatus retundere quoquomodo poteſt: non magis quàm portum vbiuis nanciſci, quoties ei ex alto reuehi libitum ſit.

Diſſimile. T. Prudentia.

„ Sed ne illud quidem ars ei præſtiterit, vt tempeſtate
„ deprehenſus, conſtanter ac intrepidè neceſſitatę de-
„ fungatur: hactenusque ipſa iuuat, vt tantiſper dum
„ locum arti eſſe non deſperat, expanſa vela deducens,
„ vtcumque cum tempeſtate decidat: ab hoc iam ig-
„ nauus compreſſis manibus ſedet: ac interim dū ma-
„ lis exiſtit ventorum vi demerſus, vibrante pauore
„ contremiſcit. At in homine prudente compoſitus

animus cùm corpori ſerenitatem affert (continentia "
videlicet & victu laboreque temperatis morborum "
cauſas materiamque abſtergentibus) tū ſi quod ex- "
trinſecus fortè argumentum perturbationis exiſtat, "
in quod animus hominis quaſi in ſaxoſum vadum "
incurrerit, expedita (inquit Aſclepiades) ſuſpenſaq; "
antenna tranſilit. *Lib. de Tranq. animi.* "

T. Spes immortalitatis. Enimuerò ſi quis naturam animæ noſtrę, vel quoquomodo ſubodoratus ſit, ſecumque reputauerit, tranſitum ex hac vitæ conditione ad aliam, meliorē fieri per mortem, aut certè nō deteriorem, profectò is non modicum iam viaticum habet, quo ſe ad ſecuritatem animi ac tranquillitatem conferat, mortis ſcilicet contemptum. *Lib. de Tranq. animi.*

T. Præmeditatio malorū ad patientiam. Quiſquis verò ille eſt, qui celebratum illud protulit: Anteuerti tibi fortuna, tęque occupaui, atque omnes tuos aditus quantumlibet arctos intercepi: is nimirum non peſſulis, non clauibus, non ſtructuris animaſſe ſeſe, erexiſſeque videtur; ſed decretis potius philoſophicis, elogijſque ſapientum: quæ tamen ipſa in medio poſita ſunt, obuiaque omnibus, atque adeo in manibus duntaxat ſumere volentibus. *Lib. de Tranq. animi.*

T. Virtus placidum & pacatum ſimul hominē efficit. Qui per philoſophiam omnia refert ad virtutem, ipſum ſecum concordem, ſibique conſentientem, ac talem, vt ipſe de ſe nihil queratur: pacis & gaudij plenum, ſemper ſibi ipſi amicum ac beneuolentē reddit hominem. Non hic ſeditio, non improbum bellum in membris, non affectus parum dicto audiens rationi, non cupiditas cum cupiditate pugnans, non concurſus cogitationis cum cogitatione, non velut in confinio cupientis ac pœnitētis aſperitas, ac turbulentia cum delectatione coniuncta: ſed amica pacataq; omnia. *Lib. Cum principe philoſophandum.*

Inquietudo animi, Curæ, Diſtractio.

Simile. ENimuerò quemadmodum meticuloſi, & inter nauigandum nauſeantes, in prægrande ſubinde nauigium ex nauicula tranſiliunt, atque illinc rurſus in triremem, melius iam iamque ſibi fore ſperantes, quoad ſeſe tandem nihil promouere, &, vt ita dicã, incaſſum laborare ſenſerint, vt qui bilẽ quoquò gentium ſecum ignauiamque circunferant: ſic vitæ genus aliud atque aliud idemtidem capeſſere, à moleſtijs perturbationibusq; animũ eximere nequit: Cuiuſmodi ſunt imperitia rerum, inconſiderata temeritas, nec ſcire, nec poſſe rectè pro re nata præſentibus vti. Hæc opulentos iuxta inopesq; exercent, hæc & maritos & cœlibes mœrore afficiunt. Non aliam ob cauſam quidam à foro publicisque negotijs ſe ſubtrahentes, vitam rurſus vmbratilem non perferunt. Propter hæc eadem in aulas ſeſe regum nonnullos omni ope inſinuantes, incepti rurſus piget. Simile. Implacidiſſima res eſt morbus, vt inquit Ion: ægrotans enim vxorẽ faſtidit, medicũ incuſat, lectulo ſuccenſet, deniq; amicus inuiſens moleſtus eſt, abiensq; rurſus offendit. Poſtmodũ verò remittente morbo, temperamentoq; reddito, ſenſim venit ſanitas, iucunda iam omnia faciens & placida: adeò vt qui oua pridie, amylum, & primarium panem faſtidiosè expuerat, cibarium poſtridie panem auidiſſimè cum naſturtio comedat. Tantum eſt in ratiocinatione T. Prudentia. momentum, ad vitam feliciter traducendam. Alexander cùm audiret Anaxarchum mundos eſſe in- „ finitos differentem, illachrymaſſe dicitur: percon- „ tantibusque amicis, ecquid lachrymis dignum ei „ contigiſſet? An indignum eſt, inquit, nos flere, ſi „ cùm infiniti mundi eſſe dicantur, haud dum vnius „ domini facti ſimus? Crates contra manticam ſor- „ didumque palliolum geſtans, per luſus & riſum vi- „ tam quaſi dies feſtos aduſque extremum egit. Porrò Simile. quemadmodum calceus ad varij pedis figuram ob-

torqueri

torqueri etiam ſolet, pes verò non item ad obtorti calcei: hunc in modum mentis habitudines quamlibet oblatam viuendi rationem, ſimilem ſibi reddiderint atque conſentaneam. Nec verò iis qui optimam vitam elegerunt, ſuauem quoque vitam conſuetudo efficit (vt quidam voluerunt) ſed prudentia potius vitam optimam, eandem ſuauiſſimamque facit. *Lib. de Tranq. animi.*

Modeſtia.

EQuidem commemini iuuenem me, quodam adhibito altero ſocio, legatum ad Proconſulem decreto publico inſtitutum: ſocium verò caſu quodam reſtitiſſe, nec legationis munus ad exitum vſque proſecutum: me functum officio, & quæ publico nomine curanda ſuſceperam, ex ſententia confeciſſe, domũ regreſſo, ac legationis iam abſolutæ rationem publicè relaturo mihi patrem ſecretò iuſſiſſe, ne dicerem: acceſſi, dixi, feci; ſed comprehẽſo collega, acceſſimus, diximus, fecimus: haud ſecus atque ſi rebus omnibus ipſe quoque interfuiſſet, & operam mecum præſens conficiendis negotiis impendiſſet: hac enim ratione nihil non modeſtè atque humaniter fieri, nec modò non inuidioſè rem totam tractari, verùm etiam nihil de exiſtimatione inde ac gloria detrahi. *In Politica.*

Frugi namque moderatuſque vir, non inſolens, non nimium ſui amans, nemini in ciuitate oneri eſſe poteſt, nulli acerbus & grauis, nulli viſu infeſtior. Nam & ſalutabilis eſt, & natura communis, atque adire & affari volentibus facilis: cuius domus non obſerata, non occluſa, ſed patens eſt omnibus, quo ſe quiſque velut à tempeſtate & fluctibus in portum tutò recipere poſſit. Nec humanitatem duntaxat his rebus affert, quibus curandis ope ſimul & opera opus eſt: verùm etiam vota proſperè aſſequentibus,

Ciuilis & modeſti viri deſcriptio.

Gaudere cũ gaudẽtibus, flere cum flentibus.

tibus, lætũ ſe & hilarẽ exhibet: rurſus offenſis & aduerſitate vlla affectis, dolentẽ & mœſtũ. Nuſquã vlli moleſtus ocurrit, nemini per importunitatẽ impedimento eſt, non longo ſeruorum & comitũ agmine inſolens, non in balneis & theatris occupatione locorũ curioſus, non delicijs & nimio ſumptu inſignis, & propterea inuiſus & grauis: ſed ęquus, & lenis: moribus, veſte, victu, educatione liberorum, vxoris, atque familiæ cultu, ſimul modeſtia, & humanitate, rebuſque omnibus talis, vt facilè agnoſcere poſſis popularem hominem: qui ſe vnum de cœtu haberi ciuium ex animo ſtudeat, qui beneuolum ſe & fidelem conſiliarium dubitatione æſtuantibus præbeat, afflictis patronum ſine mercede, connubijs amicitijſque committendis facilem aptumque conciliatorem. *In Politica.*

Linguæ moderatio.

Aduerſus contentioſos. NOn ſolùm vincere, ſed etiam vinci ſcire ſpecioſum eſt: in ijs præſertim rebus, in quibus victoria detrimentum parit. *Lib. de liber. educand.*

De continenda lingua, vt propoſui, explicare reſtat. Si quis hoc paruum aut contemptibile ſuſpicatur, à veritate vehementer errat. Magnæ enim ſapientiæ tempeſtiuum eſt ſilentium, & omni certè ſermone præſtantius. Quod enim ſilentio retentum eſt, efferetur perfacilè: quod autem edideris, nullo modo reuocari poteſt. Scio innumerabiles ob linguæ intemperantiam in maximas incidiſſe calamitates. *Lib. de liber. educand.*

Simile. Qui equos probè educant, verſatiles quidem eos efficiunt, & parentes fræno: at qui inſtituunt pueros, docent eos idoneos ſe præſtare auditores: multa videlicet audire, & pauca loqui. Sic Spintharus Epaminondam laudibus vehens: Quanquam plura, inquit, ſciret, & pauciora loqueretur, vtrumque tamen æquè illi ac facilè in promptu erat. Hinc

naturam

naturam tradunt cuilibet geminas præbuiſſe aures, & linguam vnicam: quòd plura expediat hominem audire quàm loqui. *Lib. de Offic. auditoris.*

Ornatus veſtium.

QVid eſt quòd in luctu mulieres albis veſtibus induuntur? An tenuitas his in rebus ac ſimplicitas maximè decet? infectæ autem veſtes tum ſuperfluitatem præſeferunt, tum elegātiam ac ſumptum. Non enim minus aduerſus nigrū, quàm purpureum colorem illa dici poſſunt: Doloſæ veſtes, doloſi etiā colores. Quod autē ſua ſponte, non arte, nigrum eſt, natura tinctū eſt, & opaco admixtū vincitur. Solū igitur albū ſyncerū, ac purū, ac minimè inquinatum eſt. Quare mortuis aptiſſimū. *In Probl.* *Angeli ergo in albis apparētes ſimplicitatē, & ſynceritatem cōmendant.*

Verecundia, Pudor.

EX his, quæ terra producit, quædam ſunt non modò ſuapte natura ſylueſtria infrugiferaque, verùm etiā mitibus frugiferisq; ſeminibus ac plantis ſuo incremento officientia: attamen hæc agricolę iudicant argumenta ſoli nequaquam mali, ſed pinguis ac feracis. Itidem ſunt & affectiones animi, per ſe quidē non bonæ, ſed tamen ceu germina quędam ac flores bonæ indolis, quæque ſemetipſam rationi colendam commodè poſſit exhibere. In his numero & eam, quā Græci vocant dyſopiam: hanc dicere poſſis vitioſum pudorem, aut ſtupidam verecundiam: quæ ſignum quidem eſt haudquaquam malum, cùm ſit cauſa mali. Etenim qui pudeſcunt, frequenter eadem peccant, quæ ſolent impudentes: niſi quòd illi cùm peccant, dolore moleſtiaque afficiuntur, non autem delectantur, quemadmodum iſti. Quiſquis enim pudorę vacat, nō ſentit dolorem ex turpiter factis. Contrà qui facilè pudeſcit, citò commouetur, non ſolùm obiectis his quæ verè turpia ſunt, verùm etiam quæ ſpeciem habent turpitu- *Simile.* *T. Affectus.*

dinis. *Et mox:* Itaque Cato dicebat, ſibi magis placere adoleſcentes, qui rubeſcerent, quàm qui palleſcerent: rectè conſuefaciens illos docensque, probrum eſſe magis metuendum, quàm reprehenſionem. *Libro de vitioſa verecundia.*

Eſt profectò & difficilis pudoris vitioſi curatio, nec abſque periculo fit ab exceſſibus huiuſmodi reuocatio. *Simile.* Sicut enim agricola cùm euellit ſylueſtre germen & infrugiferum, ibi validè impacto ligone ſubuertit radicem, aut admoto igne incendit. Cæterùm cùm vitem aggreditur putandam, aut mali arborem, aut oleaſtrum tractat, circunſpectè manum admouet, metuens ne quid ex his quæ ſana ſunt reſecet: Itidem philoſophus, cùm ex adoleſcentis animo eximit inuidiæ infrugiferum germen, quodque non facilè manſueſcit, aut intempeſtiuum pecuniæ ſtudium, aut cùm libidinis intemperantiam exſecat, cruentat premitque, atque ſectionem & cicatricem profundam facit. Cæterùm quoties ad delicatam teneramque animi partem ſermonē adhibet, auocantem à vitio, qualis eſt ea quæ immodico pudore commouetur ac turbatur, cauet ne imprudens ſimul reſecet ingenuum pudorem. *Simile.* Nutrices enim dum frequenter preſſius extergunt ſordes ab infantibus, nonnunquam & carnem vnà cum ſordibus abſtrahūt, læduntque. Proinde nō eſt committendum, vt dum modis omnibus ab adoleſcentibus ad viuum vſque, pudorem immodicum extundimus, incogitantes eos reddamus, ac præter modum improbos. Quin potius quemadmodum ij, *Simile.* qui demoliuntur ædes ſacris ædificijs contiguas, quæ proxima ſunt & continentia manere ſinunt ac fulciunt: ita dum immodici pudoris vitium attingimus, cauēdum eſt, ne ſimul & illa detrahamus, quæ contigua ſunt pudori, modeſtiæ, ac manſuetudini. Hanc ob cauſam Stoici his de rebus diſſerentes,

ti, pro-

ri, protinus ipſo etiam nomine diſtinxerunt erube- "
ſcentiam ac vitioſum pudorem à verecundia: ne ſi "
commune vocabulum reliquiſſent, vitio darent oc- "
caſionem lædendi. Verùm nobis concedant nominibus citra calumniam vti, vel potius largiantur nobis Homerico more loqui. Siquidem ille dixit:

Valde pudor mortale genus læditve iuuatve.

Et haud malè quidem lædendi verbum priore loco poſuit. Fit enim pudor vtilis ratione, quæ & detrahit quod redundabat, & quod erat moderatū relinquit. Illud igitur in primis perſuadendum eſt ei, qui immodico pudori obnoxius eſt, quòd affectu noxio teneatur. Nihil autem eſt noxium, quod idem ſit honeſtum. *Et mox*: Pudor, inquit, immodicus mollibus, & effœminatis imminens, nec valens ad vllā petitionem renuere aut cōtradicere, & iudices auertit à iuſtitia, & in conſultatione ſedentibus obturat os, multaque cogit tum dicere, tum facere inconſultè. Cæterùm qui improbiſſimus eſt, ſemper huius affectus dominus ac ſuperior eſt: ſic excutiēs pudoris affectum, vt nunquam pudefiat. Itaque pudor immodicus, dum nullam interpellationem poteſt repellere, nec ſubmouere: perinde vt ager ſupinus ac mollis, turpiſſimis factis ac cupiditatibus peruius eſt. Nam huiuſmodi pudor malus cuſtos eſt teneræ ætatis, quemadmodum dixit Brutus, ſibi non videri eum ætatis florem rectè collocaſſe, qui nihil negaret. Rurſus malus eſt thalami & fœminei conclauis curator. Itaque pudor immodicus poſteaquam intemperantiam ad turpia procliuem, magis etiam non obſiſtendo corrupit, omnia præbet inuadentibus immunita, patentia, procliuia. Obſequendi verò facilitate & immodico pudore corrumpunt etiam verecunda. Non interim commemoro detrimenta rerum vtilium, quæ parit immodicus pudor, dum mutuum dant, quibus diffidunt: dum

Supinus. i. montoſus vel in aſcenſu montis ſitus.

Mollis. i. aditu & acceſſu facilis.

Exercitationis genus ad frenandos animi affect°, quod quidã mortificationem vocant.

T. Mortificatio.

dum ſponſores fiunt, pro quibus nolunt: dum laudant quidem illud, Sponde, ſed præſtò eſt noxa: cæterùm eo in rebus gerendis vti non poſſunt. Conandum eſt igitur, vt hic morbus, multorum cauſa malorum, propellatur: primùm, per exercitationẽ facto initio, more eorum qui alijs in rebus quippiã meditantur, à puſillis, & vbi non difficile ſit, contra oculos tollere: veluti ſi quis tibi propinet in cœna cùm ſatis biberis, ne te moueat pudor inutilis, nec tibi ipſe vim facias, ſed deponito poculum. Rurſum aliquis prouocat ad talos inter pocula, ne pudeſcas, nec metuas ſi petaris dicterio, ſed imitare Xenophontem Lagi: quem cùm Hermoneus meticuloſum vocaret, quòd nollet cum ipſo talis ludere, confeſſus eſt, ſe non modò timidum, ſed vehementer etiam timidum & meticuloſum eſſe aduerſus inhoneſta. Rurſus incidiſti in hominem ineptè loquacem, qui te apprehendit, & inhærens complexu retinet: ne ſis hîc immodicè pudens, ſed interruptum ſermonem vrge & abſolue. Nam huiuſmodi recuſationes ac diſcuſſiones, quoniam in minoribus malis præparant, exercentque ad excutiendum inutilem pudorem, conſuefaciunt nos ad maiora. Iam verò aduerſus laudes adulantium, non inutilis fuerit in rebus leuioribus meditatio exercitatioque ad expellendum vitioſum pudorem. Quid genus ſit, in amici conuiuio citharœdus inſcitè canit, aut comœdus magno emptus inſcita actione perdit Menandrum, pleriſque plaudentibus & admirantibus: non fuerit opinor moleſtum aut difficile cum ſilentio audire, nec illiberaliter laudare ſupra quàm tibi videatur. Quòd ſi in his tibi non temperas, quid facies amico recitante malum carmen, aut ſcriptam orationem oſtendente? Nimirum illiberaliter ridiculeque laudabis, ſimulque cum cæteris adulantibus applaudens, augebis tumultum. Quomodo igitur repre-

reprehendes in negotio ſeriò delinquentem? Quo- "
modo in gerendo principatu, aut in nuptijs, aut in "
adminiſtranda Repub. nō rectè ſe gerentem admo "
nebis? Itidem oportet & pecuniam mutuam flagi- "
tantibus obſiſtere, conſuetudine multò ante parata "
in rebus nec magni momenti, neque recuſatu dif- "
ficilibus. Archilaus Macedonum rex, cùm ab ipſo "
poculum aureum poſtularet quidam inter cœnam, "
qui nihil ducebat honeſtum præterquam accipere, "
iuſſit miniſtro, vt id Euripidi daret: & hominem illū "
intuitus, Tu quidē, inquit, dignus es, qui poſcas nec "
accipias: hic verò dignus eſt qui etiam non poſtulās, "
accipiat: pulchrè declarans, nō ex pudoris arbitrio, "
ſed ex iudicij delectu donationem ac largitionē eſſe "
faciendam. Nos verò ſæpenumerò modeſtis homi- "
nibus ac familiaribus (cùm egent) contemptis, alijs "
inſtanter improbeq; flagitantibus damus: non quòd "
dare velimus, ſed quòd negare non valeamus. Ad "
hæc vitioſus pudor, non modò malus & imprudens "
diſpenſator eſt pecuniarum, verùm etiam maiori- "
bus in rebus non admittit vtiliter conſulentem rati- "
onem. Etenim ægrotantes non acceſſimus medicū "
peritum, veriti familiarē offendere: ac liberis præ- "
ceptores eligimus eos potius, qui nos huc ambitu "
ſuo prouocant, quàm idoneos. Quin & in litibus fre- "
quenter non patimur eum patronū dicere, qui cauſę "
vtilis eſt, & rei forenſis peritus, ſed amici cuiuſpiam, "
aut cognati filio gratificantes, tradimus apud popu- "
lum agendam cauſam. Age igitur & adhæc multò "
ante in rebus vulgaribus ac puſillis noſmetipſos ex- "
erceamus, aſſueſcentes nec tonſore, nec pictore per "
immodicum pudorē vti, nec in ſordido diuerſorio "
manere, ſi copia ſit melioris, eò quòd caupo frequē- "
ter ſalutarit nos: ſed in conſuetudinem ducamus, "
etiam in minimis eligere quod melius eſt. "

Ac de exercitatione quidem hæc ſufficiunt. Cæte- "

rùm

„ rum rationum ad hæc conducibilium illa prima eſt,
„ quæ nos docet & commonefacit, quòd omnes af-
„ fectus ac morbos ea ſequuntur, quæ per illos vide-
„ mur nobis effugere: velut ignominiam, gloriæ ſtu-
„ dium: dolores, voluptatum amorem: labores, mol-
litiem: & ambitionem vincendi, ſequitur vinci &
„ condemnari. Cæterùm illud palàm accidit immo-
„ dico pudori, vt dum fumum vitat, in ignominiæ
„ ignem ſe conijciat. Quin permultos vitioſus pudor,
poſteaquam eos inutili promiſſo de nuptijs, aut de
filia, ſororeve conſtrinxit: rurſum in diuerſum mu-
tata ſententia, mentiri cogit. *Libro de vitioſ. verec.*

Perſæus, cùm cuidam mutuam daret pecuniam, apud forum ac menſam fecit cautionem, memor videlicet illius Heſiodi dicti,

Et fratri teſtem ridens adhibere memento.

„ Verùm cùm ille admirans dixiſſet, Adeone Perſæe
„ legaliter? Scilicet, inquit, vt amanter recipiam, nec
„ legaliter repoſcam. Multi ſiquidem ob immodicum pudorē initio non cauentes, ne fallantur, poſt cùm amicitiæ detrimento coguntur legibus experiri. Contra Plato, cùm Heliconi Cyziceno daret ad Dionyſium literas, commendauit illum vt humanū ac modeſtū. Deinde in calce literarum aſcripſit. Hęc autem tibi ſcribo de homine animante natura mutabili. Xenocrates tametſi moribus alioqui eſſet auſteris, tamen pudore victus, literis commendauit Polyperchontem, hominem minimè probum, vt res indicauit. Hunc vbi complexus eſſet Macedo, rogaretq; num qua re opus haberet, popoſcit talentū: atque ille quidem dedit: cæterùm Xenocratem per literas admonuit, vt poſthac diligentius circunſpiceret quos commendaret. At Xenocrates ignorabat quem commendabat. Nos verò quos comperimus, idque frequenter, improbos, in hos non modo literas commendatitias profundimus, verùm

etiam

etiam pecunias, ipſi nobis noxam accerſentes. Porrò ſicubi aliâs, certè aduerſus eos, qui nos pudore grauant, dicere licet illud:

Intelligo quæ ſim patraturus mala.

Si falſum præbuero teſtimoniũ, aut ſi præter æquũ iudicauero, aut ſi ſuffragium tulero negotio inutili, aut ſi mutuum dedero non redditurο. Quapropter habet hoc peculiare pudor vitioſus, quòd cùm cæteras cupiditates ſequatur pœnitentia, hîc non ſequitur, ſed protinus in ipſis factis adeſt. Nam & cùm damus, diſcrutiamur: & teſtimonium ferentes, pudeſcimus: & auxiliantes, infamiam contrahimus. Quoniam enim imbecilliores ſumus quàm vt poſſimus poſtulantibus recuſare, etiam illa pollicemur ijs, qui nos vrgent, quę præſtare nequaquam poſſumus: veluti commendationes in principum aulas, & interceſſiones apud præſides, dum nec volumus, nec audemus dicere, Non nouit nos rex, ſed alios potius reſpicit. *Libro de vitioſa Ver.*

In noxijs verò & inhoneſtis conuenit illud Zenonis ſemper habere in promptu: qui cùm incidiſſet in adoleſcentẽ quendam ipſi familiarẽ, iuxta mœnia furtim ambulantem, audiſſetque quòd fugeret amicum, à quo poſtulabatur ad ferendum falſum teſtimonium. Quid ais, inquit, ignaue? ille auſus eſt tę malo iniuriaque afficere, neque erubeſcit: & tu illi pro iuſtitia non audes obſiſtere? Proinde quiſquis improbitatem illorum, qui impudenter ac fronte perfricta obſtrepunt, pari impudentia retundit, nec turpia concedit, verens facere inuerecunda, rectè iureque facit id, quod faciunt quicunque ſapiunt. *Libro de vitioſa Verec.*

Interpellat te rhetor in iudicio ſedẽtem, aut concionator in conſilio verſantẽ: promittito, ſi ille ſolœciſmũ committat in dicẽdo procemio, aut barbariſmũ faciat in narratione. Non enim id volet: pro-

pterea ꝙ turpe non tam ſit, quàm videatur. Adeò vt nonnullos videamus in dicendo, ne vocalis quidem cum vocali cõcurſum ferre. Rurſus vbi moleſtus eſt nobilis quiſpiam, & in pretio habitus, iubeto, vt ſaltans forum, aut diſtorto vultu trãſeat. Quod ſi recuſet, tum tibi loqui tempeſtiuum erit, ac percontari, vtrum ſit turpius, ſolœciſmum admittere, aut diſtorquere vultũ, an violare legem, tranſgredi iuſiurandum, ac præter ius & æquum malo bonũ poſthabere? Cæterùm in vulgaribus id videndũ ac diſpiciendum, an auarum huc pudore poſſis adigere, vt abſque cautione credat talentum: aut honoris auido perſuadere valeas, vt locum honoratiorem alteri cedat: an ei qui gaudet gerere magiſtratum, cùm iam imminet gloriæ, vt temperet ab imperãdo. Profectò meritò videatur abſurdum, ſi cùm illi in cupiditatibus ſuis ac vitioſis affectibus inflexibiles, rigidique, & immobiles perſeuerẽt, nos qui non ſolùm eſſe volumus, verùm etiam nos profitemur ſtudioſos honeſti, & amantes æqui, non temperemus nobis, ſed ſubuertamus abijciamuſque virtutem. *Lib. de vitioſa Verecund.*

Veneramini, inquit Timotheus, pudorem, virtuti bellicæ ſuppetias offerentem. *Libro de audiend. Poetica.*

Philoſophia.

CAetera quidem bona, humana quædam eſſe, puſillaque, & indigna, quæ tantis inſectemur ſtudijs. Pulchra quidem medius fidius eſt nobilitas: ſed Maiorũ illud noſtrorum bonũ exiſtit. Pretioſæ quidem diuitię: verùm ea eſt fortunæ poſſeſſio: cùm eas & habentibus, vt vſu euenit, auferat: & minimè ſperantibus afferat. Gloria, venuſta quidem res eſt, ſed inconſtans minimeq; ſtabilis. Forma præcipuũ quoddã, & pro qua vendicanda magnopere decertetur:

tur: at caduca, paruo durans tempore. Pretioſa quoq; ſanitas: verùm permutationi prorſus obnoxia. concupitæ ſanè vires, & in partem beatitudinis collocādæ; ſed facilè aut ægritudine aut ſenectute contabeſcunt. Si quis omninò corporis robore glorietur, ſententia falli ſe diſcat. Humana ſiquidem vis præ cæteris pars quota extat animantibus? Elephantos, inquam, tauros, ac leones? Noſtris autē in rebus ſola, & immortalis, & diuina eſt eruditio. Ex vniuerſis, duo humanę naturæ perquàm peculiaria bona ſunt, intellectus, & ratio. Et intellectus quidem imperat, ratio autem obſequitur. Hunc nullus fortunæ tollet incurſus, nulla calumnia diſtrahet, non ægritudo corrumpet, nec ſenectus vllis affliget nocumentis. Solus intellectus eſt, qui vetuſtate confectus repubeſcat: & cùm reliqua omnia tēpore diminuant ir, ſcientia ſenectute augeſcit. Bellum ſingula, torrentis inſtar, trahens, & omnia ferens, ſolam doctrinam nequit eripere. *Libro de lib. educand.* *T. Intellectus.*

Ingenuis igitur adoleſcentibus nihil vel auditu, vel ſpectatu debet omitti, imò nec is qui orbis diſciplinarum appellatur. Verùm hæc perinde ac guſtus gratia, vel in tranſcurſu perdiſcenda ſunt: fieri autē nequit, vt in cunctis perfectionem aſſequantur. Antiquiorē autem primariamq; philoſophiam eſſe ducant. Qua in re mea coram ex ſimilitudine quadam conſtituenda ſententia. Nam ſicut complures nauigando vrbes obire perpulchrum eſt: ita in præſtantiſſima domicilium habere, commodiſſimū ac pretioſiſſimum. Vrbanè profectò Biantem philoſophū dicere ſolitum accepimus. Quemadmodū cùm proci Penelopes congreſſum habere nequirent eius, ſe ancillis immiſcebāt: ita & qui philoſophiā cōſequi non valent, per cæteras nullius ſanè exiſtimationis diſciplinas aridi ſemper & tenues intabeſcūt. Quamobrem aliarum artium & ſcientiarum veluti prin- *Simile.* *Simile ab exemplo.*

cipem conſtituere philoſophiã oportebit. Ad corporis quidem curam, duplicem ſcientiam humana excogitauit induſtria: medicinam dico, atque gymnaſticam: quarum altera ſanitatem, altera bonam importat habitudinem. Animorum autem ægritudines atque languores, ſola eſt quæ curet, ac medeatur philoſophia. Per hanc enim & cum hac ſcire licet, quid honeſtum, quid turpe, quid iuſtum, quid iniuſtum: & ſummatim, quid deligendum, quid fugiendum, quomodo parentibus, quomodo natu grandioribus, quomodo peregrinis, magiſtratibus, amicis, vxoribus, ac ſeruis vtendum ſit: vt qui Deos veneremur, parentes honoremus, ſeniores vereamur, legibus obtemperemus, magiſtratibus cedendũ ſit, amicos diligere oporteat, in mulieres ſeruare modeſtiam, charos habere liberos, minimè ſæuire cum ſeruis, & quod maximum eſt, in proſperis fortunæ ſucceſſibus lætitia non effundi, nec in aduerſis caſibus triſtitia deprimi, nec omninò voluptatibus eſſe deditos, nec ita per iracundiam affici vt belluarum animos induamus: quæ ex omnibus philoſophiæ bonis antiquiſſima iudico. Generoſi enim viri officium eſt, ſecundam ferre fortunam: ſine inuidia verò, hominis bene inſtituti: voluptates ratione ſuperare, ſapientis: iracundiam vincere, non vilis profectò aut abiecti viri munus eſt. Cæterùm eos perfectos opinor eſſe homines, qui ciuiles cum philoſophia poteſtates queant immiſcere. Hos ſibi gemina vendicare bona reor, vt ſcilicet eorum & ad communem omnium vtilitatem in Republica ducerentur, & ſumma cum tranquillitate nullis obiecta fluctibus, per ſapientiæ ſtudia verſaretur. *Libro de lib. educand.*

Poetice.

Nu-

NVnquam mihi inſignis ille Licurgus viſus eſt ſapere, qui ob multorum vinolentiam & ebrietatem, vites circumambulans, illas amputauerit, cùm licuiſſet illi propiùs admouere fontes, & inſanientem Deum Bacchum, id quod ait Plato, altero Deo ſobrio compeſcere, & ad moderationem perducere. Aufert enim à vino aquæ commiſtio id quod eſt noxium, non perimens interim quod eſt vtile. Itaque poëtica Muſarum quædam portio, haudquaquam excindenda nobis eſt, & prorſus reijcienda: ſed fabuloſum hoc & theatrale quod habet (ſicubi deprehenderimus intemperie quadam voluptatis temerè in expugnanda veri opinione omnia audere, ac prorſus inſanire) cohibendum vtique eſt illud, & protinus reprimendum. Porrò vbi muſam coniungit gratiæ, amœnitas illa ſermonis ductu ſuo non modò non inanis, ſed etiam plurimũ frugifera eſt: ac tum maximè locus poſtulat, vt illic philoſophiam inueſtigemus atque introducamus. Vt enim mandragora prope vites naſcẽs, virtutem miniſtrans vino, leniorem efficit illius vim inebriandi: ita poëtica ex philoſophia certas accipiens rationes, & fabuloſæ narrationi commiſcens, faciliorem nimirum effecerit, & amabiliorem illius cognitionem. *Lib. de audienda Poetica.* Simile. Simile.

Primùm igitur afferamus in medium quod paſſim eſt obuium, & in poëticen ingenioſè excogitatum: quoniam multa mentiuntur Poëtæ: & ex illis ſua ſponte quædam, nonnulla verò neceſſitate coacti. Sponte, quia non admodum ſuauem auditu plerique arbitrantur veritatem: quæ ratio poëtas vrget, vt maiore ſtudio voluptatem & gratiam in nugis ſectentur. Nam res geſta, ſi finem habeat inamœnum, nihil commouet animos. Cæterùm afflictio in verbis, mirum dictu, quàm facilè à rebus triſtioribus ad hilaritatem auditores commouerit,

atque vi ſua traduxerit: quod nec verſus ipſe, nec figura, nec acumen dicendi, aut tēpeſtiua metaphora, concinnitas, aut ſtructura tantùm afferat ſecum illecebrarum, quantum ineſt fabulæ ſuis affectibus rectè ſibi conſtanti. Et quemadmodum in picturis vehementiùs mouet color, quàm linea, ad hoc vt humana effigies reddatur conſpicua, & fallantur ſpectatores: ſic carminibus veri ſimilitudo admixta nugis, attonitos quodammodo reddit, ac decipit eos, qui audiunt, magis quàm diligēs ille apparatus verſibus ac dictionis elegantiæ adhibitus. *Libro de audiend. Poet.*

Affectus cōmodè admixti narrationi.

Quiſquis in Poëticis admiratur omnia, illisque ſe exhibet familiarem, dum iudicium ſubijcit opinioni, heroicis iſtis ac præclaris nominibus infectæ, ſimilis erit quibuſdam inſignium auctorum diſcipulis: qui dum præclara referre non poſſent, exprimebant turpia, veluti Platonici quidam præceptoris incuruos humeros, & Ariſtotelici balbuciē magiſtri æmulabantur. Oportet autem, non veluti meticuloſi ex ſuperſtitione in templo omnia exhorrēt, & reuerentur, ita in poëtis quoque verſari: ſed ſumpta audacia, ita conſueſcere, vt de eo quod decet ac rectum eſt, liberè pronunciet. *Libro de audiend. Poetic.*

Simile.

Diſſimile.

Simile.

Quemadmodum apem videmus naturæ inſtinctu ex amariſſimis floribus, aſperrimisq; ſpinis dulciſſimum mel ac leuiſſimum colligere: ita pueri benè inſtituti in poëtica nôrunt ex vilibus abſurdisque argumētis, quæ ſuſpecta etiam aliquo modo videntur, vndecunque dulce quippiam ac frugiferū eruere. *Et infra:* Ad hunc igitur modum poëticā vſurpare, præceptisq; inſiſtere ſalubribus, vēdicat illam à fabulamentis, & detrahit ei perſonam, additque ſtudium illis rebus, quæ magno cum fructu ibi dicuntur, aditum parans iuueni ad rationes philoſophi-

ſophicas, dum animum eò inclinat. Venit enim cũ quibuſdam prægustamentis, non omninò rudis, ſed ceu candidatus quidam rerum philoſophicarum. Quando iam exoleuerunt illa, quæ audiuit perpetuo à matre, à nutrice, & per Iouem, à patre, & à pædagogo, diuites ſolos beatos prædicantibus, ſummoque honore illos afficientibus: exhortentibus præterea mortem, & laborem: virtutemque capeſſere operæpretium non exiſtimantibus, atque adeo nihil præter opes & honorem: his, inquam, opinionibus dum repugnare audiunt philoſophos, ſtupor quidam illos ab initio retinet, ac metus pauorque: ita vt progredi non liceat, nec ferre queant inſolita. Non aliter atque ij, qui è magna caligine prodeuntes, ſolem contueri nequeant, niſi anteà paulatim fuerint aſſueti. In poëtica igitur, ceu in adulterino quodam lumine, vbi vera falſis ſunt permixta, ſplendor eſt tenuis, quem facilè feras, poteſque citra moleſtiam reſpicere: tantum abeſt vt in fugam te agat præcipitem. Audierunt enim prius in poëtis, & planè perſuaſa habent hæc ſequentia.

Simile.

T. Virtus initio difficilis.

Ratio proficiendi à minoribus ad maiora.

Mortalibus flenda eſt cuique ſua calamitas,
Et mortuus cunctis liber laboribus.
Domo efferendus eſt multo præconio. **Et:**
Quando duobus vita eget mortalium
Tantum, cibo panis, aqua dein potu,
Valo tyranni barbarorum amicitiæ,
Et hominum miſerorum felicitas.

Hæc enim, inquam, minima ſunt, quæ grauia eſſe poſſunt, minuſque conturbant & offendunt ex his quæ manant à philoſophis. Dum videlicet audiũt, mortem nihil ad nos pertinere: Naturæ opes circũſcriptas ſuo tempore. Quodque felicitatem & beatitudinem non liceat præſcribere opulentia, aut rerũ maxima vbertate: imò nec principatu, aut magna potentia: ſed ſola indolentia, ac affectuum tumultu-

antiū ſedatione: cupidine animi intra ſuos naturales terminos circunſcepta. *Lib. de audien. poetic.*

Affectuum varietas ad oblectādum neceſſaria.

Cæterùm citra veritatem poetica plerumq; varietate vtimur, & morum plurima commutatione: eò quòd ex huiuſmodi affectuum diuerſitate, quæ ex inſperato improuiſoque accidit, quando animus ad ea obſtupeſcit, gratia quædam conciliatur, quam fabularū illa commutatio ſecum affert. Atqui ſi oratio eſt ſimplex, & ab his figuris aliena, ea profectò & affectibus item careat neceſſe eſt. Nam hac potiſſimum ratione non ſemper eoſdem poetæ victores inducunt, non ſemper eoſdem felicitate fortunæ florentes, aut in rebus per virtutem gerendis ſtrenuos. Nec Deos, ſicubi in negotia humana inciderint, expertes proferūt affectuū, culpaque omni vacantes: ne videlicet hoc quod concitat mentem, & facit obſtupeſcere, à poeſi prorſus exulet, dum ſedata eſt, nihilque periculi aut motus præſeferre videtur. *Lib. de audiend. poetica.*

T. Cognitio ſui.

Curioſitas improbanda.

CVr ô homo inuidentiſſime, in alienis malis „ perſpicaces habes oculos, in tuis cæcutis? In„ uerte cognoſcēdi ſtudium, & iſtam curioſitatem ab „ externis transfer ad ea, quæ ſunt intra te. Si cordi eſt „ aggredi malorum hiſtoriam, habes affatim domi „ quid agas. Tantam reperies multitudinem erratorū „ in vita tua, malarumque cupiditatum in animo, nec „ minùs negligentiæ in his, quæ fuerat officij præ„ ſtare. Hæc recenſeto, hæc recognoſcito, feneſtras, „ vnde proſpectus pateat in vicinos, aditusque curio„ ſitatis obturato. Cæterùm alias aperito vias, quæ „ ducunt in virorum conclaue, quòd tibi domi eſt, in „ loca in quibus verſantur famuli. Illic habet iſtud „ percontandi ſtudium & curioſitas negotium nec in„ utile, nec improbum, verùm vtile ac ſalutiferum: quum ſibi quiſque ſic loquitur: Quò lapſus? quid feci?

Simile.

eſt quod mihi munus omiſſum eſt: Nunc verò, ſicut "
fabulæ narrant, Lamiam domi quidem canere cæ- "
cam, oculos habentem in vaſculo quodam repoſi- "
tos: verùm vbi prodit foras, reponere, ac tum ocu- "
latam eſſe: ita quiſque noſtrum foris, & in rebus ali- "
orum ob maleuolentiam, ſibi curioſitatem, velut "
oculum imponit. In noſtris autem ipſorum erratis "
ac malis frequenter labimur præ ignorantia, ad hæc "
nec oculos habentes, nec lucem. Quapropter homo "
curioſus hoſtibus vtilior eſt, quàm ſibi. Siquidem "
illorum mala coarguit, profertque, commonſtrans "
illis quid ſit cauendum, quidve corrigendum. Porrò "
pleraq; quæ domi geruntur, non animaduertit, vi- "
delicet attonitus ſtudio negotiorum alienorũ. Itaq; *T. Detractio*
mirè ſecuri, ignarique eorum quæ ad nos ipſos per *ſiue obleuatio.*
tinent, aliorum genus inquirimus: videlicet quòd
auus vicini fuerit Syrus, auia verò Thræſſa. Ille ve- "
rò debet talenta tria, nec vſuram perſoluit. Quin & "
huiuſmodi diſquirimus, vnde illius vxor redijt do- "
mum? quid hic & ille ſoli in angulo collocuti ſunt? "
Atqui nonnulli propriam vitam, velut inamœniſ- "
ſimum ſpectaculum, non ſuſtinent intueri, nec rati- "
onem, veluti lucem, ad ſeſe reflectere & circumduce- "
re. Verùm animus omni genere malorum ſcatens, *T. Ignoratio*
horrens, ac metuens quæ ſunt intus, exilit foras, va- *ſui vnde.*
gaturque circa aliena, nutriens ac ſaginans animi "
vitium. Etenim quemadmodum gallina in ædibus "
frequenter, cùm cibus ſit appoſitus, ſubit angulum, *Simile.*
ibique ſcalpens terram, "

Sicubi, vt in fimo, vel granum appareat vnum; "

itidem qui curioſitatis vitio laborant, prætermiſſis "
interim ſermonibus inſtitutis, ac narrationibus, ali- "
iſque, quæ nullus vetat percontari, nec quiſquã mo- "
leſtè fert, ſi quis interroget, occulta ſecretaque mala "
totius domus efferunt. Et ſanè in alienas ædes non *Diſſimile.*
eſt mos ingredi quenquam, niſi prius pulſarit fores; "

curioſus autem ad hæc ipſa clam ſubit, pudicæ domus recteque conſtitutæ nequaquam libenter ſpectator futurus, etiam ſi quis vocet. Ea verò, quorum cauſa clauis, repagulum, ac veſtibulum adhibentur, retegit & effert in vulgus. Atqui ventorum hi nobis „ ſunt moleſtiſſimi, ſicut ait Ariſton, qui nobis reuel„ lunt pallia. Curioſus autem non pallia vicinorum „ nec tunicas, ſed parietes detegit, fores reſerat, & ad „ teneram vſque virginem non aliter quàm ventus „ penetrat, irrepitque. Simul eſt in ædibus diuitum, in „ caſis pauperum, in aulis regum, in thalamis nuper „ nuptarum, ſcrutans omnia omnium negotia, tum „ hoſpitum, tum præſidum: atque id quidem haud citra periculũ, ſed perinde ac ſi quis guſtet aconitum, „ curioſitatis vitio ſcire cupiens quale ſit, priuſquam „ ſentiat, tollitur è medio: ſic qui potentiorum inqui„ runt mala, prius abſumunt ſeipſos, quàm intelligãt. *Libro de curioſitate.*

T. Contra maledicos.

Similia.

Simile.

„ Si quis de coniugio quopiam loquatur, aut de ſa„ crificio, aut de deductione, indiligenter & oſcitan„ ter audit curioſus: aitque ſibi pleraque iam ante au„ dita eſſe: iubetque narrantem conferre ſermonem „ in pauca, aut prætercurrere. Quòd ſi quis aſſidens „ referre cœperit vitiatam virginem, aut adulteram „ vxorem, aut inſtitutam litem, aut diſſidium fratrũ, hîc nec dormitat, nec cauſatur deeſſe otium. Quem„ admodum enim cucurbitulæ quod in carne deterri„ mum eſt, ad ſe trahunt: ſic curioſorum aures deter„ timos quoſque ſermones attrahunt: & vt melius di„ cam, ſicuti ciuitates habent portas quaſdam nefa„ ſtas, ſiniſtrique ominis, per quas educunt ſupplicio capitis deſtinatos, ſordeſq; atq; purgamẽta eij„ ciũt: nihil autem purũ, aut ſacrũ per eas vel ingredi„ tur, vel egreditur: ita per curioſorũ aures nihil probũ „ aut venuſtum tranſit: ſed ſermones de cædibus æ„ ditum inueniũt, atque ibi verſantur, impuras & impias

Simile.

Simile.

pias fabulas ſecum deferentes. Siquidem curioſitas eſt libido audiendi ſecreta retruſaque. Nullus autem occulit, ſi quid habet boni: quandoquidem hic ſimulantur adeſſe bona, etiam quæ non adſunt. Proinde curioſus qui appetit cognoſcere mala, obnoxius eſt morbo gaudendi de malis aliorum, liuoris & inuidiæ fratri. *Lib. de Curioſitate.* *Curioſitas quid.* *Curioſitas inuidiæ proxima.*

Curioſi perdunt ac proijciunt ſua ipſorum negotia, dum intenti ſunt alienis. Nec frequenter eunt rus, eò quòd non ferant quietem, ac ſilentium agrorum: fugiunt ruſticationem, vti rem quampiam inanem, frigidam, nec quicquam habentem tragœdiæ: ad tribunalia, fora, & portus ſe recipiunt. Nihilne noui? Nam manè non eras in foro. Quid igitur? num tribus horis exiſtimas immutatam eſſe ciuitatem? Et tamen ſi quis habeat tale quippiam quod narret, deſcendit ex equo, dataque dextera, & exoſculatus hominem, conſiſtit auſcultans. Quòd ſi quis fortè obuius dicat, nihil eſſe noui, tanquam offenſus, quid ais, inquit? Non fuiſti in foro? Non præteriſti ſtationem, nec incidiſti in eos qui venerunt ex Italia? Itaque laudanda Locrenſium lex, quæ ſi quis peregrè reuerſus, rogaſſet, nunquid noui? eum mulcta afficiebat. Quemadmodum enim coqui optant vberem pecudum prouentum, piſcatores piſcium: ſic curioſi optant annonam malorum, ac negotiorum multitudinem, nouitateſque, & rerum mutationes: quò ſemper habeant, quod venentur, mactentque. Quin & Thurienſium legibus rectè cautum eſt, quæ vetāt in comœdijs taxari ciues, præterquam adulteros, & curioſos. Siquidem videtur & adulterium eſſe curioſitas alienæ voluptatis, inquiſitioque ac perſcrutatio rerum, quæ ſic aſſeruantur, vt pleroſque lateant. Ipſa verò curioſitas, paralyſis eſt ac tabes, renudatioque rerum non efferendarum. Itaque ferè fit, vt multa cognoſcendi ſtudium comitetur garrulitatis *Simile.*

T. Maledicentia curioſitati proxima.

vitium. Quapropter & Pythagoras ſolitus eſt iuuenibus indicere ſilentium quinquenne: quod ille vocabat echemythiam, à continendo ſermone. Cæterùm fieri non poteſt, vt curioſitatem non comitetur „ maledicentia. Etenim quæ libenter audiunt, ea li„ benter effutiunt: & quæ ab alijs ſtudioſè colligunt, „ apud alios cum voluptate efferunt. *Libro de Curioſitate.*

Igitur ad huius morbi depulſionem plurimũ profuerit, ſi conſueſcamus exercere noſmetipſos, initio è longinquo facto, atque hoc pacto diſcamus in hoc affectu temperare nobis. Quoniam enim ex aſſuetudine natum eſt incrementum morbi, paulatim in peius proficientis, eodem modo ſumus pariter & de exercitatione temperantiæ diſputaturi. Proinde ſumamus initium ab his, quæ & celerrimè fieri poſsũt, & maximè vulgaria ſunt. Et quemadmodum venatores non ſinunt canem aberrare, & quemlibet odorem perſequi, ſed loris retrahunt, reuocantque, olfactum eius ſeruantes purum & integrum officio peculiari, vt acrius inhæreat veſtigiis,

Simile.

Naribus inquirens veſtigia ſumma ferarum:

ſic oportet & curioſitatẽ, ad quiduis ſpectandum audiendũve excurrentem atque oberrantem, cohibere atque retrahere, quò ſeruetur ad vtilia. Etenim ſicuti leones & aquilæ dum ambulant, vngues vertunt introrſum, ne aciem illorum & cuſpidem deterant: ſic „ exiſtimantes curioſitatem ad multarum cognitio„ nem aciem quandam & acumen habere, ne conſumamus illud, nec hebetemus in rebus deterrimis. Secundo verò loco conſueſcamus, ſi quando prætereimus fores alienas, non introſpicere, nec in ea quæ ſunt intus, oculis irrumpamus, curioſitate manus vtente vice: ſed illud Xenocratis in promptu ſit, qui negauit quicquam referre, vtrum pedes an oculos inferas in ædes alienas. Nec enim iuſtum, nec honeſtum,

Simile.

T. Opificium Dei.

ſtum, ac ne iucundum quidem ſpectaculum eſt.

Hoſpes videre, turpe ſi quid intus eſt.

Lib. de Curioſitate.

Dulcis quædam eſt amaritudò, nec cohiberi poteſt curioſitatis titillatio, velut vlcus ſemetipſum cruentans, dum fugitur. Cæterùm qui ſit hoc morbo liberatus, naturaque placidus, nec gnarus vllius mali, dicturus eſt,

O diua quam ſapis malorum obliuio.

Quapropter & aduerſus hæc eſt conſuetudo ducenda, ne redditam epiſtolam mox ac protinus ſoluamus: quemadmodum faciunt plerique: qui, ſi manus ſint tardiores, dentibus epiſtolæ vincula dilacerant. Tum ſicunde veniat nuntius, ne accurramus, nec ſurgamus loco, ſi quis amicus dixerit, habeo nonnihil nouæ rei quod tibi dicam. Imò potius ſi quid habes quod vtilitatem ac fructum adferat. Cùm ego quondam Romæ differerem, Ruſticus ille, quem poſt occidit Domitianus, gloriæ illius inuidens, me loquentem audiebat, atque interim ſatelles accedēs, Cæſaris epiſtolam illi reddidit. Atque orto ſilentio, meque ſermonem interrumpente, quo poſſet epiſtolam legere, noluit: nec prius reſignauit, quàm ego finiſſem orationem, ac dimiſiſſem auditorium. Qua quidem in re, omnes viri grauitatem admirati ſunt. *Lib. de Curioſitate.*

Ambitio, contraque honoris contemptus.

AMbitio, etſi ſpecioſior videri poteſt auaritia, & lucri faciendi cupiditate, nihilo tamen minus mihi videtur pernitioſa reipublicæ: quippè cui maior ineſt audacia: & quæ non deiectis, neque ignauis innaſcitur animis; ſed nouis, vigentibus, & iuuenilibus. Accedit plerunque obſecundatio quædam, & fauor populi: quò fit, vt extollantur magis & intumeſcant, nec contineri proinde poſſint: nec facilè à

quo-

quouis ſe tractari permittant. *Paucis verò interiectis, Plutarchus eos commendat, qui moderatis honoribus cõtenti fuerunt, his verbis:* Cato referta iam vrbe Roma ſignis & ſtatuis, ſuam ipſius ſiſti vſpiam nõ permiſit: malle, inquiens, cauſam, cur ſibi non ſteterit ſtatua, quàm cur ſtet requiri. Honos verò Pittaco habitus, ciuile aliquid præ ſe fert. Iuſſus enim quantum vellet ex eo agro ſibi acciperet, quem ipſe ciuibus vendicârat: quantum iaculum, quod ipſe iaculatus erat, pertranſijt, tantundem accepit. Publius verò Romanus tantundem agri ſibi quæſitum voluit, quantum ipſe qui claudus erat, vno die peragraſſet arando. Honos enim non rei prętclarè geſtæ merces eſſe debet, ſed ſignum permanendæ rei ad multum tempus, vt illi ſuperiùs memorati honores diu mãſerunt. Ex tercentis autem ſtatuis Demetrio Phalerço honoris cauſa erectis, nullam ærugo attigit, nullam ſqualor ſordidauit, nullam vetuſtas attriuit: quippe quæ adhuc illo viuente ſubuerſæ omnes, ſublatæque ſunt. Demadis item ſtatuas deiectas & obrutas, ac inde ad vaſcula quędam per contumeliam conflatas accepimus. Plerique alij huiuſcemodi honores in contumeliam verſi, moleſti odioſique habiti ſunt: nec per improbitatem tantùm eorũ, quibus decreti fuerant, verùm etiam vaſtitas & amplitudo immoderata, cur antiquarentur, cauſa extitit. Proinde fortiſſimus atque firmiſſimus honoribus cuſtos, modeſtia adhibenda eſt. Prægrandes enim honores, vtpote ſuperbi & tumidi, æquè vt corpora vaſtæ & immoderatæ proceritatis citò ſimul & faciiè corruunt. *In Politica.*

Ambitio Alexandri. Alexander ſuo more dum videret nuntium ſumma lætitia geſtientem, dexteraque protenſa accurrere: Quid mihi, inquit, vir bone nuntiabis aliud, quàm Homerum reuixiſſe? Nihil videlicet ſibi deeſſe ijs verbis conteſtatur, quàm famam inſignem

apud

apud poſteros. *Libro de Profectu morum.*

Honor.

VIrtutis elementa ſunt ſpes honoris, & formido pœnæ. Illa enim ad egregia honeſtatis opera promptiores efficit: hæc ad perpetranda viliſſima ſegniores reddit. *Libro de Liberis educandis.*

Hypocriſis.

EXtrema eſt peruerſitas (vt ait Plato) cùm prorſus iuſtitia vaces, ad id tamen niti, vt vir bonus eſſe videaris. *Libro Num philoſophandum inter pocula.*

Eloquentia.

NOn rhetoricam ſuadendi opificem, ſed adiutricem eſſe debemus exiſtimare. Qua ratione illud eſt corrigendum Menandri: Mores dicentis ſunt, qui perſuadent, non oratio. Re enim vera vtrunque eſt, quod rem efficit: mores nimirum atque oratio: niſi quiſpiam dicere velit, nauem à gubernatore duntaxat dirigi, non à clauo quoque: & equitem eſſe, qui equum in gyros verſet, non etiam frænum: item ciuitatem quoque oratorum vita & moribus regi, non & oratione: nempe qua veluti gubernaculis ac fræno vtantur, quibus maximè verſatile animal, vt Plato inquit, tanquam è pupi regatur atque verſetur. Homo certè priuatus de veſte atque habitu populari ciuitatem regere, voluntatem populi præualere, multitudinis moribus modum facere nunquam poterit, ni oratione & eloquentia præditus ſit, qua vnà ſuadeat, afficiat, flectat, ducatque multitudinem. Lupum quidem aiunt auribus teneri non poſſe: populum autem inde maximè duci oportet. *In Politica.* *Simile.*

Phocionis in dicendo breuitatem omnes admirabantur

rabantur: quippe Polyeuctus Demoſthenem aiebat eſſe oratorem ampliſſimum, Phocionem verò perſuadendo grauiſſimum: breuiſſima enim eius dictione vberrimas ſententias contineri. Quamobrem Demoſthenes ipſe cæteros non magni faciens, ſolitus dicere traditur, vt Phocionem ſurgere conſpexiſſet, Verborum meorum gladius iam ſurgit. Maximè itaq; admittendũ eſt, vt oratione non intercacua meditatus cautè ad populum vtare: quando etiam Pericles ille, priuſquam orſus eſſet orationem, precari & vota facere conſueuerat, ne verbum quidem vllum ſibi in mentem veniret, quod à rebus ipſis videri poſſet paulò alienius. *In Politica.*

Ad hæc, ne pueri dicant ex tempore, cauendum erit. Quod enim inconſultò ac temerè dictum factũve ſit, id pulchrũ eſſe nequit, vtq; in prouerbio eſt: Difficilia, quæ honeſta ſunt. Impræmeditati quoque ſermones plurima leuitate incuriaque referti, neque vnde ſumendum exordium, nec vbi terminandum, facilè conſpicantur. Præter alia delicta, quibus extemporariè dicendum eſt, hi ad immoderatam quandam incidunt multiloquentiam. Conſiderata verò meditatio orationem è congrua vagari menſura non ſinit. Periclem ad perorandum conuocatum multoties populo nequaquam audiuiſſe conſtat, quod imparatum ſe eſſe diceret. Eodem modo & eius in Repub. æmulator Demoſthenes, quum ad conſulendum accerſeretur à populo, reſtitit. Non enim inſtructus ſum, ait. At quum eloquendi vires radicem egerint, tunc vbi tempus aduocauerit, orandi vbertatem impartire conueniat. Sicut enim qui longo tempore in vincula coniecti fuerint, ſi poſteriùs ſoluantur, ob diuturnam vinculorum conſuetudinem ambulare nequeunt, quinimò claudis incedunt pedibus: ita & qui ſermonẽ diutius aſtrinxerint,

xerint, ſi quando loquendum extemplò fuerit, nihilominus eundem ſtylum interpretis obſeruant. At ſi quis pueros ex tempore dicere ſinat, extremæ cauſam garrulitatis inſtituit. Miſer quidam pictor quum ſuam Apelli o[illegible]deret imaginem, hanc modò pinxi, dixit. Cui Apelles: Et ſi taceas, inquit, hanc ſubitò depictam eſſe intelligo: demiror autem quonam pacto non plures huiuſmodi depinxeris. Et vt ad priorem materiam referatur oratio, ſicuti Theatralem ac tragicam, ita & depreſſam & humilem dicendi orationem euitandam fugiendamque prorſus admoneo. Tumidum namque orationis genus, ciuile aequæ quam eſt: tenue verò nuſquam mouet. Quemadmodum enim corpus non ſolùm incolume, verùm etiam bonæ habitudinis eſſe oportet: ita & orationem non modò non ægram, ſed etiam robuſtam eſſe conuenit. Nam quicquid tutum eſt, id ſolummodò collaudatur. Quod verò cum periculo fit, id etiam admiratione proſequimur. *Lib. de liberis educandis.*

Non ſolùm vulgatum illud receptum eſſe videri debet, quòd videlicet poëtica ſit pictura loquens, pictura verò poëtica tacens: ſed id quoque aſtruendum, quod pictam alicubi lacertam, ſimiã, aut Therſitæ faciem intuentes, voluptate capimur & admiratione: non quia appareant hæc eſſe pulchra, ſed quia rectè expreſſa & ſimilia. Nam ita res habet, vt non poſſit videri ſpecioſum quod natura eſt fœdum: quanquam non minus interea imitatio laudatur, quæ rei ſimilitudinem artificioſè aſſequitur, ſiue illa ſit pulchra, ſiue deformis. Ac contra nihil præſtitiſſe videtur, qui corpori inepto & turpi imaginem formoſam dederit: quod hoc ſit aberrare à decore & lineamentis. *Libro de audienda poetica.*

Studi-

Studium ſcientiæ, diſcendi ardor.

T. Labor im modicus.

COrporis labor perinde ac in cella quadam reſeruandus eſt, ne fragiles leuiterque cedentes, ad doctrinæ ſtudia fatigati ſuccumbimus. Hoſtes enim diſciplinarum (vt à Platone dictum eſt) labores atque ſomni. *Lib. de liber. educand.*

Super omnia, puerorum memoria exercenda cõſueſcendaque: ea enim diſciplinæ quaſi quædam cella penaria eſt. Quamobrem memoria eſſe matrem Muſarum, traditur in fabulis. Quaſi verò inſinuent atque demonſtrent, nullam à natura rem tantum gignere ac nutrire, quantum memoriam poſſe. *Lib. de liber. educand.*

Qua via ea quæ legimus, in multiplicẽ vſum traducamus, Chryſippus aptè oſtendit. Oportet enim, ait, quod eſt ex vſu, ex ijs, quæ confinia ſunt, & ſimilem habent ſpeciem, colligere. Veluti dum ait Heſiodus. Bos equidem non amittitur, niſi quis improbum habeat vicinum: id ſanè de aſello, cane, & omni eo quod ad hunc modum poteſt amitti, intelligas licebit. Ergo quemadmodum idem pharmacum ad vnum morbum fugandum efficax, dum vim illius diſcunt medici, ad omnes finitimos illud transferunt & accommodant: ſic ſententia communis, quę vim ſuam in plura poteſt extendere, non eſt deſpicienda, ſed dum vni negotio propriè congruit, ad ſimilia nihilominus traducenda eſt & proximè cognata. Eſtque in hac occupatione exercenda iuuentus, vt conſueſcat pro ingenij ſui acrimonia, id quod eſt commune, ex proprio traducere, idque compluribus experiri exemplis: ita vt in promptu illi fiat, celerrimè huius exercitij præſtare documẽta, vt cùm Menander ait,

Beatus eſt opibus iungens induſtriam.

Hoc exiſtiment non modò de diuitijs dictum, ſed etiam

etiam de honore,principatu,& eloquentia. Stupendam præterea admirationem Vlyſſis, qua tangebatur,dum Achillem inter puellarum gregem in Scyro eſſet conſpicatus:

Túque ô generis extinguis clara lumina,

Dum penſa,natus optimi patris,trahis:

licebit in prodigum quoque retorquere, ſordida lucra captantem,deſidem, & negligentem diſciplinarum oſorem.Rurſus dum ait,

Ne dixeris,Miror præclarum opum Deum,

Quarum facilè vim magnam poſsidet malus.

ſic nec gloriam dices, formam corporis inſignem, veſtem magnatum,aut ſacram etiam coronã: quòd hæc omnia videamus etiam vaniſſimis contingere nebulonibus. Et quod ait,

Fœdos metus de ſe producit filios,

per Iouem ſic & petulantia,ſuperſtitio,inuidia,& reliquæ item omnes hominum id genus peſtes. *Lib.de audienda poetica.*

Excluſa omni deiectione animi,& elatione, toti in hoc incumbamus,vt vtilia dicta diſcere poſſimus, & animo complecti:veſtigia eorum,qui nos ingeniosè ceu tardiuſculos ridere ſolent, aſſectando: quẽadmodum Cleanthem & Xenocratem factitaſſe legimus, qui condiſcipulis primò lẽtiores viſi, ſtudio non intermiſſo,laboreque irrequieto,tandem alios longo interuallo poſt ſe reliquerunt, imitati in ea re vaſa anguſti oris,& tabellas cereas:quæ vt liquorem & literas difficilius accipiunt,ita fidelius ſeruant & tenacius.*Lib.de officio auditoris.* *T. Labor.*

Sermo auditus ſeminis vice nobis ſit, vnde in procliui ſit fœtum concipere,qui breui coaleſcat, & prodeat in lucem. Neque enim ingenia deſiderant repletionem, veluti vaſa: ſed accendi volunt, ceu materia, quò vis inueniendi ſimul cum appetentia veritatis incitetur. Denique quemadmodum in-

ciuile eſt, ad vicinum proficiſci, ignis accipiendi gratia, ibique inuento luculentiſſimo foco deſidere, ædibus proprijs neglectis: ita prorſus indecens eſt, ab alio ſermonem doctum audire, minimeque curare, vt domeſticus ignis, nempè vis ingenij accendatur. Quid verò prodeſt, ſermonibus alienis animum oblectari, ſi nihilo te fias melior? *Libro de officio auditoris.*

Veritas.

QVid eſt quòd Saturno capite aperto immolāt, cùm cæteris Dijs operto immoletur? An quià veritas occuli, obſcurarive non poteſt: veritatis autem parentem ac Deum Romani Saturnum habent. Sed quid eſt quòd Saturnum veritatis parentem ducunt? An quòd, vt plerique Philoſophi cenſent, Saturnum tempus eſſe exiſtimant: veritas autē tempore inuenitur? *In Problem.*

Conſuetudo.

MVliere improba facilè careat quiſpiam, & in libertatem ſeſe vendicet, modò vir ſit, & non vile mancipium. Porrò aduerſus ſua ipſius mala nemo ſcribit repudij libellum. Neque enim fieri poteſt, vt dimittas atque ſedes ea mala, quæ occupārunt viſcera, & intimas medullas, iamque ſimul à teneris coaluerunt & noctes & dies. Inflammant enim miſerum occultis viribus, effœtæque tradunt ſenectuti. *Lib. de Virtute & vitio.*

Tempus.

QVid eſt, quòd Romani Ianuarium principium anni faciunt? Antiquis enim temporibus Martius primus omnium numerabatur, quod cùm multis ſignis perſpici poteſt, tū eo maximè, quòd quintum à Martio, & ſextum, & reliquos deinceps vſque ad extremum à Martio numerant. Quidam dicunt,

Martium

Martium à Romulo primum omnium fuiſſe numeratum; quòd homo acer atque bellicoſus, atque adeo bellandi amore inſanus, Marte ſatum ſe eſſe exiſtimans, parentis ſui cognomen cæteris menſibus præponendum eſſe cenſuit. Numa Pompilius deinde vir pacatus, & pacis atque otij ſtudioſus, cùm ciuium animos à bello ad agriculturam traducere contendiſſet, Ianuario inter menſes principatum dedit, & Ianum, quaſi ciuilem, & agriculturæ magis quàm rei bellicæ ſtudioſum ad ſummos honores cultumque prouexit. Sed vide ne Numa Pompilius magis conſentaneum naturæ, quantum ad nos attinet, principium anni ſumpſerit. Omnino enim eorum quæ in circulo circunferuntur, nihil eſt, quod natura aut extremum ſit, aut primum: ſed lege factum, vt alij aliud ſtatuant anni principium. Optimè verò, qui poſt hybernum tropicum annum inchoant, quum ſol finem vlterius progrediendi faciat, rurſus ad nos ſe recipit. Fit enim naturale quodammodo huiuſmodi principium, quo & lucis tempus nobis augetur, tenebrarum verò & noctis diminuitur: princeps denique & ſubſtantiæ fluxæ auctor propius accedit. *In Probl.*

Vita.

TYdide magnanime, inquit Homerus, quid genus percontaris? cuiuſmodi eſt foliorũ genus, huiuſmodi & hominum. Foliorum alia quidẽ ventus decutit, alia pullulans fert ſylua, verno autem naſcuntur tẽpore: ſic virorum genus, hoc quidem naſcitur, hoc verò deſinit. *In orat. conſol.*

Heſiodus Homero & exiſtimatione & tempore poſterior, Pandoram indicat dolium aperientẽ per omnem terram ac mare malorum copiam diſperſiſſe, ſic dicens. At mulier manibus magnum auferens operculum, hominibus curas ſuo conſilio præ-

buit pernicioſas:ſola verò Spes in ædibus infrangibilibus intra dolium ſub labris permanſit,nec foras euolauit:dolio enim prius oppoſuit operculum: aſt alia innumera in homines exilierunt mala: plena enim malis tellus, refertum mare, morbi autem hominibus quotidiani:hi noctu ſponte accedunt, mala mortalibus tacitè afferentes, quandoquidem vocem abſtulit conſultor Iupiter.*In orat.conſolat.*

Mors.

QVid mirum ſi fiſſile fiſſum eſt! ſi quod liqueſcere poteſt,delicuit?ſi quod exuri poteſt,combuſtum eſt? ſi corruptibile, corruptum? quando enim in nobis ipſis non eſt mors? Et,vt inquit Heraclitus, idem viuens & mortuus, vigilans & dormiens, nouum & vetus: quæ enim recidere, illa ſunt: & illa rurſus quæ cecidêre,hæc. Nam vt ex eodem luto poteſt quiſpiam animalia fingens,confundere: & rurſus fingere ac confundere: atque hoc viciſſim inceſſanter facere: ſic & natura ex eadē materia iamdiu quidem noſtros edidit auos,& continuò poſt eos genuit parentes: mox nos, deinde alios ad alios circulari quodam modo producet,& hic naſcēdi fluuius perpetuò fluens,nunquam quieſcet:& rurſus qui huic opponitur, moriendi, ſiue Acheron à Poetis,ſiue Cocytus appellatus. Quocirca noſtrum hoc viuere,fatale quoddam debitum eſſe dicitur, vtpote reddendum, à proauis noſtris mutuo acceptum, quod facilè ac citra gemitum reſtituendum eſt,cùm à quo accepimus,exigitur. Hoc enim pacto videri gratiſſimi poterimus. Exiſtimo autem naturam ipſam,cùm tantam vitæ breuitatem nullo ordine vidiſſet,vt mortis terminus lateret,voluiſſe: Hoc enim fuit melius. Nam ſi præuidiſſemus, nonnulli mœroribus contabuiſſent, & ante mortem deceſſiſſent. Aduerte autem vitam ipſam,cum doloribus refertam,

fertam, tum multis ſolicitudinibus exhauſtam, quas ſi recenſere vellemus, vehementer ipſam condemnaremus: & quæ apud quoſdam obtinuit, veram opinionem redderemus: quòd ſcilicet longè ſit melius mori, quàm viuere. Itaque Simonides, hominum, inquit, modicæ quidem vires, inanes verò curæ, vitæque breui labor ſupra laborem, & mors crudelis atque ineuitabilis imminet. Illius enim æqualem ſortiti ſunt portionem, & boni, & quicunque eſt malus. *In orat. conſolat.*

Socrates ſimilem eſſe mortem dicebat aut profundiſſimo ſomno, aut peregrinationi longæ ac diuturnæ, aut cuidam corporis atque animi interitui: proptereaque nihil mali eſſe in morte. Singula ſic percurrens oſtendebat. Si enim ſomnus eſt aliquis mors, & dormientibus nullum eſt malum, conſtat ne mortuis quidem vllum eſſe malum. Atque quòd ſuauiſſimus ſit ſomnus ꝓfundiſſimus, quid opus eſt dicere? cunctis enim hoc exploratum eſt. Teſtatur & Homerus de ipſo ſomno dicens: Profundus, dulciſſimus, morti aſſimilatus. Multis autem in locis & hæc dicit. Ibi ſomno occurrerunt mortis fratri: Somno & morti gemellis facie atque aſpectu eorum ſimilitudinem indicans. Gemella enim maximè ſimilitudinem oſtendunt. Oppidò autem quàm ſapienter Cynicus Diogenes ſomno deditus, vitamque relicturus, excitanti ipſum medico, & num moleſtię quicquam ipſi ineſſet percontanti, Nihil moleſtiæ mihi ineſt, reſpondit: fratrem enim frater præuenit: ſomnus videlicet mortem. Quòd ſi peregrinationi aſſimiletur mors, ne ſic quidem malum eſt: nunquid autem è contrario bonum? nam corpori inſeruire, " atque ipſius affectibus degere, ex quibus auulſa mēs " mortalibus adimpletur nugis, felix ne quid ac beatum? Immenſa namque nobis, inquit Plato, ob ne- " ceſſarium alimentum præbet negotia corpus: neque "

T. Vita miſera.

„ enim quicquam aliud præter bella & ſeditiones, pugnasque corpus continet, & quæ ab ipſo proueniunt cupiditates. Nam propter pecuniarum poſſeſſionem omnia excitantur bella, pecunias autem corporis cauſa cogimur comparare, huius obſequijs inſeruientes, & ex hoc nullum ob hæc omnia philoſophiæ otium datur. *In Orat. conſolat.*

Scitum eſt illud Archelai: hoc, inquit, quod malum dicitur mors, ſolũ ex ijs quæ putantur mala, præſens quidẽ neminẽ vnquã dolore affecit, abſens verò atque expectatum mœrorem affert. Nam procul dubio nonnulli propter imbecillitatem, & eã, quę morti infertur, calumniam, ne moriantur, obeunt. Pulchrè igitur Epicharmus, Concretus, inquit, eſt ac diſcretus, & rurſus abijt vnde venerat, terra quidem in terram, ſpiritus ad ſupera: quid horum graue, ac difficile? nihil. *In Orat. conſol.*

Inferorum regio.

Ait qui apud Platonem eſt Socrates: Audi iam valdè bonam orationẽ, quam tu quidem, vt puto, fabulam exiſtimabis, ego verò orationem. Vera namque tibi, quæ locuturus ſum, enarrabo. Partiti fuerant imperium Iupiter, Neptunus, & Pluto, poſtquam id à patre acceperunt. Erat igitur hæc de hominibus inter Deos lex, & regnante Saturno ſemper, & adhuc eſt, vt hominum quicũque iuſtè ac ſanctè vitam egiſſet, poſt mortem beatorum adiret inſulas: ibique procul à malis in omni habitaret felicitate. Qui verò iniquè atque impiè, iudicij ac ſupplicij carcerem, quem Tartarum appellant, peteret. Horum autem iudices ſub Saturno, & nuper Ioue imperium obtinente, viuentes erant viuentium, ea die iudicantes, qua erant morituri. Poſtea cauſæ quodammodo non rectè iudicabantur. Itaque Pluto, & qui ex beatis inſulis hæc curabant, ad Iouem profecti, dicebant, indignos ad ſe homines vtrobique

que accedere. Quibus Iupiter: Ego igitur, inquit, ne hoc fiat prohibebo. Nunc enim cauſæ inique iudicantur. Multi autem, inquit ille, ſceleſtas animas habentes, induti ſunt corpore pulchro, genereque, atque diuitijs: & cùm aderit iudicium, accedunt ad eos quamplurimi, quod iuſtè vixerint teſtificaturi. Iudices igitur ab his perterreſiunt, ſimul & ipſi induti iudicant ſuas ipſorum animas, oculis & auribus ac toto adoperti corpore. Hæc itaque omnia ipſis obices ſunt, ſua ſcilicet ipſorum, & eorum qui iudicantur indumenta. Primum autem cauendum eſt, ne ipſi proſpiciant mortem: nunc enim prænôrunt, ſed Prometheo iam dictum eſt, vt hoc prohibeat, poſtea hi omnes nudi iudicandi. Defunctos enim opus eſt iudicari: ipſumque iudicem nudum eſſe decet: defunctum anima ipſa, animâ ipſam (cùm primùm quis deceſſerit) contemplantem, omnibus cognatis deſtitutam, omneque illud ornamentum relinquentem, vt æquum ſit iudicium. Ego igitur cùm hæc priuſquam vos cognouiſſem, filios meos iudices creaui, duos quidem ex Aſia, Minoem & Rhadamanthum, vnum verò Aeacum ex Europa. Hi autem vt primùm deceſſerint, in prato ad triuium iudicabunt, ex quo viarum altera ad beatorum inſulas, altera ad Tartarum ducit. *In Orat. conſol.* T. *Iudex.*

Beatarum mentium regio.

SI veterum poetarũ ac philoſophorum, vt par eſt, verus eſt ſermo, eſſe videlicet pijs manibus honorem aliquem, ac præſeſſionem locumque illis deſtinatum, in quo verſentur, non eſt tibi deſperandum, quin beatus filius tuus inter eos recenſeatur. Dicuntur autẽ hæc à ſuauiſſimo Pindaro de pijs, qui ad inferos ſunt. Quibus vtique dum nocturnum hic eſt tempus, ſolis iubar ſplendet, roſarijſque puniceis conſita prata, ipſorum ſunt ſuburbium. Thuriferis

arboribus adumbratum, aureiſque fructibus onuſtum, atque equeſtribus gymnaſijs hi, alij teſſeris, nonnulli tibijs oblectabuntur. Apud ipſos autem omnis florum pullulat opulentia, optabiliumque odor perpetuò per locum diffunditur, varias imponentium longè ſplendenti igni primitias in Deorũ aris. *In Orat. conſol.*

Aiunt philoſophi nonnulli, gloriæ eſſentiæque locum ſedem eſſe piorum, quibus ſplendet ſolis vigor, deinde noctem infernè in pratis roſeo colore purpurantibus, quibus intonſa vernant omnia, & procerarum arborum floribus amœnus conueſtitur campus: tum amnes quidam fletus ignari, ac lenes eum perfluunt: ipſi tranſigunt iucundè tempus colloquijs, & commemoratione rerum præteritarum ac præſentium, accerſentes ſeſe mutuo & inter ſe conſuetudinem vitę agitantes. Porrò tertia via eorum eſt, qui impiè vixerunt, & iniuſtè, animas in obſcurum locum, & Barathrum quoddam præcipitãs, vnde immenſas ructant tenebras languida noctis obſcurę flumina, quæ recipiunt, & ignoratione atque obliuione tegunt eos, qui puniuntur. Nec enim vultures ſemper arrodunt hepar ſontium in terra iacentium. Nam aut exuſtum eſt, aut computruit. Neque grauium quorundam onerum geſtatio affligit, conficitque corpus eorum, qui puniuntur. Neque enim iam carnes aut oſſa cohærent neruis. Nullę ſunt corporis reliquiæ, corporum vita defunctis, cruciatuum eorum capaces, qui ſpeciem ſibi reſpondẽtem requirunt. Sed vna profectò ratio puniendi eos, qui malè vixerunt, nempe obſcuritas, & ignoratio, & modis omnibus abolitio, tollens in triſtem amnem, ęque lethe, id eſt, obliuione præcipitans in abyſſum ac vaſtum pelagus, videlicet ignauiam & [illegible], quod ſuo fluctu ignorationem & obſcuritatem ſecum trahit. *Lib. an bene lateat viuens.*

T. Inferorũ regio.

Felicitas

Felicitas vera & falſa.

PLeriſque noſtrum accidit illud Telemachi. Nam ille per imperitiam, vel potius ob ruſticitatem, quum Neſtoris domum videret inſtructā menſis, veſtibus, ſtragulis, vino ſuaui, non admiratus eſt eum rebus neceſſarijs & vtilibus abūdātem: cæterùm apud Menelaum conſpicatus ebur, aurum, & electrum, obſtupuit, dixitque:

Talis adeſt aula hæc, qualis Iouis altitonantis:
Plurima dictu mira ſtupor me habet aſpicientem.

Porrò Socrates aut Diogenes dixiſſet, quàm multa hic miſera, inuſitata, ſtulta, riſus me capit aſpicientem. Quid ais vir muliere deterior? cùm debueris ſubmouere purpuram, ac cultum, vt illa deſineret delitiarum rerumque peregrinarum amore laborare, tu contra exornas ædes, perinde quaſi theatrum aut ſcenam ingredientibus? Huiuſmodi felicitatem adferunt diuitiæ, quæ ſit ſpectatorum, ac teſtium, aut certè nulla. At temperatum eſſe, philoſophum eſſe, de Dijs ſcire quę ſcitu ſunt neceſſaria, id ſemper idem eſt, etiamſi vniuerſi neſciāt mortales, ſed proprium iubar magnamque lucem habet in animo, & gaudium domeſticum parit, ipſo ſuiipſius fruente bono, ſiue videat aliquis, ſiue lateat omnes & Deos, & homines. Huiuſmodi quidem res eſt virtus, veritas Geometriæ & Aſtrologiæ: an conuenit huic phaleras iſtas diuitiarum, monilia puellariaque conferre oſtentacula? Si nemo videat nec aſpiciat, verè cæcæ ſunt, & orbæ luce ſunt diuitiæ. Siquidem diues, cùm ſolus cœnat cum vxore ſeu familiaribus, non faceſſit negotium menſis conuiualibus, neque poculis aureis, ſed vtitur quibuslibet ac plebeis: adeſt vxor, nullo auro, nulla purpura inſignis, ſed ſimplici cultu. Verùm ſibi iam cœna, hoc eſt, pompa & ſpectaculum adornatur, fabulaque diui- *Simile.*

tiarum inducitur, tum è nauibus efferũt lebeteſque, tripodeſque, ordine diſponuntur lucernæ, contrahuntur calices, mutant pocillatores, reueſtiunt omnia, omnia mouent, aurum, argentum gemmis additum, palam ſe diuites eſſe confitentes: cæterùm abeſt alacritas, abeſt temperantia. *Libro de cupidit. diuit.*

Simile. Veſtes confouere quidem videntur hominem, at nihil habent in ſe caloris, neque illum poſſunt corpori miniſtrare: quando ſuapte natura gratiſſima quæque veſtis mirè friget, veluti experientia docet febri æſtuantes, dum ſubinde mutatis veſtibus quærunt refrigeria. Verùm qua ratione ab amictu calefiamus, paucis accipe. Calor ipſe ex humano corpore effuſus, à veſte ſuperiniecta excipitur ac retinetur: mox in omnes diuiſus partes, inque corpus quodammodo adactus, diſpergi & perire nõ ſinitur. Hæc cùm ita ſe habeant in rebus humanis, falluntur longè, qui magnas & ſumptuoſas ſibi circundant domos, mancipiorum turbam, opesque inexhauſtas congregant, hac ſola ſpe freti, vt viuant iucundius: quando dulcedo vitæ atque hilaritas haudquaquam in rebus externis ſita ſit, ſed potiùs ex domeſticis & ſuis, id eſt, ex propria animi virtute homo veluti ex fonte voluptatem ſibi comparat & gratiam, dicente Poëta:

Eſt honorata domus magis hac, vbi flamma relucet:
Opes enim plus habent voluptatis, gloria multò eſt illuſtrior, & potentia item, ſi in animo ſolidum poſſideas gaudium, vnde inopiam, exilium, & ſenectam quoque ipſam leuiter & placidè ad patientiam morumque lenitatem traducere poſſis. Et quemadmodum aromata tritas etiam lacernas ſuaui replent odore: ſic cum virtute victus omnis totaque viuendi ratio amœna eſt & periucunda. Vitium verò eti-

am quæ ſplendida apparent & pretioſa, multumq; honeſta contaminat, moleſta illa reddens, horrida, & abiecta ſuis poſſeſſoribus, adeò, vt rectè dictum ſit:

Quem vulgus in foro beatum prædicat,
Domum petens, eſt omnium miſerrimus.

Libro de virtut. & vitio.

Iam abi & corrade aurum, comporta argentum, ambulacra conſtruito, ſeruis domum, vrbem debitoribus impleto: ſi non ſedaueris in animo turbatos affectus, & immodicum habendi amorem, teque metu inani, curisque exemeris, ita habeto, te febri laborãtem vino fouere, bilioſo adhibere mel, cibos & obſonia præparare inteſtinorum difficultatem aut alui fluxum patientibus: non modò nihil gratificans morbo affectis, aut ſanitati conſulens, ſed inſuper etiam præſentem afferens pernitiem. Videas autem languentes, odiſſe cibos, etiam ſelectos & pretioſos, dum offeruntur ipſis, atque etiam ad ſumendum eoſdem vrgentur: reſpuunt enim eos conſtanter & auerſantur. Porrò vbi primùm reddita fuerit temperata habitudo, concitatus ſpiritus & anhelus ſedatur, ſanguis acidum mutat ſaporem, & calor naturalis ſuo conſiſtit loco. Tunc ſurgunt è lecto, & panem etiam cibariũ ſimul cum caſeo & naſturtio edentes, ſummopere exhilarantur. Talem profectò concinnitatem efficit in animo ipſa ratio, vbi didiceris, quid verè ſit bonum, quidve honeſtum: mirum enim quàm facilè euaſeris frugalis, tuaque contentus ſorte. Iam fallor, ſi paupertatem non ſis habiturus in delitijs, ibique regnum tuum conſtituas, vitam illam popularem nullius opibus inuidentem, minusque curioſam, pluris etiam faciens principum imperijs. Itaque ſapientiæ incumbẽs ſtudio, vitam viues multò omni-

um

um dulciſſimam, etiam atque etiam te ipſo in dies euadens melior atque hilarior. Nunc dulcedine ſua te capient opes, quo in multos poſſis eſſe beneficus: modò paupertas erit iucunda, vitam tribuens curis ſolutam, planeque liberam. Eſt, quando gloria titillabit animum, vt perſpectum habeas, virtuti ſua non deeſſe præmia. Quòd ſi honor meritis (veluti ferè fit in tanta rerum confuſione) non contingat, maximo carebis malo, quippe inuidia. *Libro de virtut. & vit.*

Mixtus ex diuerſis ſententijs locus.

GEneratim autem liberos noſtros flagitioſorum hominum conſortio ſegregare decebit: eorum enim malignitatem reportant. Hæc & Pythagoras obſcuris quibuſdam præcepit ſermonibus: quos hoc in loco poſitos explanabo: quoniam ad conquirendam virtutem non minimum videntur afferre momentum, quale illud. Quæ nigrantes habent caudas, guſtari non oportere: hoc eſt, cum hominibus conſuetudinem non eſſe habendam, quos morum deprauatio ipſa denigrat. Iugum, ſtateràmque ne tranſcendere: id eſt, plurimi facere iuſtitiam oportere, nec eam vllo modo tranſcendere. Nec in otio inſidere: hoc eſt, fugiendum eſſe otium, prouidendumque vt neceſſariam præparemus alimoniam. Haud inijciendam vnicuique dexteram: id eſt, non promptè aut inconſultò conſiliari oportere. Anguſtum ne geſtabis annulum: quoniam ita vitam, vt eam non vinculo diſtringas, exercere debebis. Ignē ferro cædi minimè debere: hoc eſt, irritandum non eſſe furentem: haud enim conuenit, quin potius, quum intumeſcit, iræ cedendum. Cor neque manducabis: quid aliud inſinuat, quàm ne animum offendas ſolicitudinibus, eumve curis conficias? Abſtinen-

ſtinendum à fabis: quod videlicet in re ciuili verſari nón oporteat. Fabis enim priſcorum ſuffragia ferebantur: quæ finem principatus attulerunt. Cibos in ſcaphio non eſſe ponendos: ſignificat autem, in improbum animum vrbanos immitti non oportere ſermones, aut vlla virtutis ſtudia. Cogitationis nanque cibus eſt, cum ratione ſtudium ac ſermo frugi: quem impurum ac ſordidum humana reddit improbitas. Haud retro verti ad contermina proficiſcentes: id eſt, quibus moriendum eſt, cùm proximum vitæ terminum intueantur, facilè ferant, nec mœrore deprimantur. *De liberis educandis.*

FINIS.

TERTIVS TOMVS

COLLECTANEORVM MORALIS PHILOſophiæ, qui ſelectiſſima Apophthegmata ad rectam vitę inſtitutionē conducentia continet. Ex clariſſimis auctoribus, qui hac de re ſcripſerunt, collecta: & in Locos communes digeſta.

PRIMA CLASSIS, QVÆ A Deo Opt. Max. incipiens, diuerſorum ſtatuum perſonas complectitur.

DEVS.

SIMONIDES interrogatus olim ab Hierone tyranno, Quidnam eſſet Deus? deliberandi ſibi vnum diem poſtulauit. Cumq; idem ex eo poſtridie quæreretur, biduum petijt: ac cùm ita ſæpius quærenti duplicaret numerum, admiratusque Hiero tyrannus, qui rogauerat, efflagitaret, cur ita faceret? Quia, inquit, quanto diutius conſidero, tanto mihi

res

res videtur obſcurior. *Cicero lib.1.de natura Deor.*

Socrates dicebat, Deos omnium optimos ac feliciſſimos. Ad horum ſimilitudinem quo quiſque propius accederet, hoc & meliorem eſſe, & beatiorem. Si corrigas vnius vocis numerum, nihil dici poteſt Chriſtianius. *Roterod.lib.3.Apoph.*

Euclides à quodã interrogatus, quales eſſent Dij? Cætera quidem ignoro, reſpondit: at curioſos illi odio eſſe certo ſcio. *Max.ſerm.21.* *Curioſitas.*

Euagrius cùm longa orationis ſerie audiuiſſet de Deo atque Trinitate diſputantes, Diuinitatem nequaquam eſſe definiendam reſpondit. Omnes enim alias propoſitiones habere genus, quod prædicetur, aut ſpeciem, aut differentiam, aut proprium, aut accidens, aut ex his compoſitam orationem: ſed nihil in ſancta Trinitate horum, quæ dicta ſunt, poſſe comprehendi. Ideoque quod ineffabile eſt, ſilentij tantùm oratione eſſe adorandum. *Socrates libro Tripart.hiſt.cap.21.*

Attalus inſignis Chriſti Martyr, à tyranno per contemptum interrogatus, Quod nomen Deus haberet? Qui plures ſunt, reſpondit, nominibus diſcernuntur. Qui autem vnus eſt, non indiget nomine. *Euſebius lib.6.Eccleſiaſt. hiſtor.cap.3.*

Thales Mileſius interrogatus olim, quidnam in tota rerum natura eſſet vetuſtiſſimum? reſpondit, Deus. Cur ita? quia nunquam eſſe cœpit. *Eraſmus lib.7.Apophtheg.*

Cùm Pompeio res infeliciter cederent, & ad Cęſarem inclinaret victoria: Cato dicebat, in rebus diuinis multum eſſe caliginis: quòd Pompeio præter ius agenti fuiſſent omnia proſpera, cauſam Reipub. tuenti nihil ſuccederet. *Plut.in Catone.* *T.Iudicia Dei.*

Dei prouidentia.

Libanius Sophiſta, ſummus Iuliani apoſtatæ fautor, cùm interrogaſſet Antiochiæ ludimagiſtrũ

quen-

„ enim quicquam aliud præter bella & ſeditiones, pu-
„ gnasque corpus continet, & quæ ab ipſo proueniunt
„ cupiditates. Nam propter pecuniarum poſſeſſionem omnia excitantur bella, pecunias autem corporis cauſa cogimur comparare, huius obſequijs inſeruientes, & ex hoc nullum ob hæc omnia philoſophiæ otium datur. *In Orat. conſolat.*

Scitum eſt illud Archelai: hoc, inquit, quod malum dicitur mors, ſolū ex ijs quæ putantur mala, præſens quidē neminē vnquā dolore affecit, abſens verò atque expectatum mœrorem affert. Nam procul dubio nonnulli propter imbecillitatem, & eā, quę morti infertur, calumniam, ne moriantur, obeunt. Pulchrè igitur Epicharmus, Concretus, inquit, eſt ac diſcretus, & rurſus abijt vnde venerat, terra quidem in terram, ſpiritus ad ſupera: quid horum graue, ac difficile? nihil. *In Orat. conſol.*

Inferorum regio.

AIt qui apud Platonem eſt Socrates: Audi iam valdè bonam orationē, quam tu quidem, vt puto, fabulam exiſtimabis, ego verò orationem. Vera namque tibi, quæ locuturus ſum, enarrabo. Partiti fuerant imperium Iupiter, Neptunus, & Pluto, poſtquam id à patre acceperunt. Erat igitur hæc de hominibus inter Deos lex, & regnante Saturno ſemper, & adhuc eſt, vt hominum quicūque iuſtè ac ſanctè vitam egiſſet, poſt mortem beatorum adiret inſulas: ibique procul à malis in omni habitaret felicitate. Qui verò iniquè atque impiè, iudicij ac ſupplicij carcerem, quem Tartarum appellant, peteret. Horum autem iudices ſub Saturno, & nuper Ioue imperium obtinente, viuentes erant viuentium, ea die iudicantes, qua erant morituri. Poſtea cauſæ quodammodo non rectè iudicabantur. Itaque Pluto, & qui ex beatis inſulis hæc curabant, ad Iouem profecti, dicebant, indignos ad ſe homines vtrobi-
que

que accedere. Quibus Iupiter: Ego igitur, inquit, ne hoc fiat prohibebo. Nunc enim cauſæ inique iudicantur. Multi autem, inquit ille, ſceleſtas animas habentes, induti ſunt corpore pulchro, genereque, atque diuitijs: & cùm aderit iudicium, accedunt ad eos quamplurimi, quod iuſtè vixerint teſtificaturi. Iudices igitur ab his perterrefiunt, ſimul & ipſi induti iudicant ſuas ipſorum animas, oculis & auribus ac toto adoperti corpore. Hæc itaque omnia ipſis obices ſunt, ſua ſcilicet ipſorum, & eorum qui iudicantur indumenta. Primum autem cauendum eſt, ne ipſi proſpiciant mortem: nunc enim prænôrunt, ſed Prometheo iam dictum eſt, vt hoc prohibeat, poſtea hi omnes nudi iudicandi. Defunctos enim opus eſt iudicari: ipſumque iudicem nudum eſſe decet: defunctum anima ipſa, animã ipſam (cùm primùm quis deceſſerit) contemplantem, omnibus cognatis deſtitutam, omneque illud ornamentum relinquentem, vt æquum ſit iudicium. Ego igitur cùm hæc priuſquam vos cognouiſſem, filios meos iudices creaui, duos quidem ex Aſia, Minoem & Rhadamanthum, vnum verò Aeacum ex Europa. Hi autem vt primùm deceſſerint, in prato ad triuium iudicabunt, ex quo viarum altera ad beatorum inſulas, altera ad Tartarum ducit. *In Orat. conſol.* T. *Iudex.*

Beatarum mentium regio.

SI veterum poetarũ ac philoſophorum, vt par eſt, verus eſt ſermo, eſſe videlicet pijs manibus honorem aliquem, ac præſeſſionem locumque illis deſtinatum, in quo verſentur, non eſt tibi deſperandum, quin beatus filius tuus inter eos recenſeatur. Dicuntur autẽ hæc à ſuauiſſimo Pindaro de pijs, qui ad inferos ſunt. Quibus vtique dum nocturnum hic eſt tempus, ſolis iubar ſplendet, roſarijsque puniceis conſita prata, ipſorum ſunt ſuburbium. Thuriferis

arboribus adumbratum, aureisque fructibus onuſtum, atque equeſtribus gymnaſijs hi, alij teſſeris, nonnulli tibijs oblectabuntur. Apud ipſos autem omnis florum pullulat opulentia, optabiliumque odor perpetuò per locum diffunditur, varias imponentium longè ſplendenti igni primitias in Deorũ aris. *In Orat. conſol.*

Aiunt philoſophi nonnulli, gloriæ eſſentiæque locum ſedem eſſe piorum, quibus ſplendet ſolis vigor, deinde noctem infernè in pratis roſeo colore purpurantibus, quibus intonſa vernant omnia, & procerarum arborum floribus amœnus conueſtitur campus: tum amnes quidam fletus ignari, ac lenes eum perfluunt: ipſi tranſigunt iucundè tempus colloquijs, & commemoratione rerum præteritarum ac præſentium, accerſentes ſeſe mutuo & inter ſe conſuetudinem vitę agitantes. Porrò tertia via eorum eſt, qui impiè vixerunt, & iniuſtè, animas in obſcurum locum, & Barathrum quoddam præcipitãs, vnde immenſas ructant tenebras languida noctis obſcurę flumina, quæ recipiunt, & ignoratione atque obliuione tegunt eos, qui puniuntur. Nec enim vultures ſemper arrodunt hepar ſontium in terra iacentium. Nam aut exuſtum eſt, aut computruit. Neque grauium quorundam onerum geſtatio affligit, conficitque corpus eorum, qui puniuntur. Neque enim iam carnes aut oſſa cohærent neruis. Nullę ſunt corporis reliquiæ, corporum vita defunctis, cruciatuum eorum capaces, qui ſpeciem ſibi reſpondẽtem requirunt. Sed vna profectò ratio puniendi eos, qui malè vixerunt, nempe obſcuritas, & ignoratio, & modis omnibus abolitio, tollens in triſtem amnem, eque lethe, id eſt, obliuione præcipitans in abyſſum ac vaſtum pelagus, videlicet ignauiam & otiũ, quod ſuo fluctu ignorationem & obſcuritatem ſecum trahit. *Lib. an bene lateat viuens.*

T. Infernorũ regio.

Felicitas

Felicitas vera & falſa.

PLeriſque noſtrum accidit illud Telemachi. Nam ille per imperitiam, vel potius ob ruſticitatem, quum Neſtoris domum videret inſtructā menſis, veſtibus, ſtragulis, vino ſuaui, non admiratus eſt cum rebus neceſſarijs & vtilibus abūdātem: cæterùm apud Menelaum conſpicatus ebur, aurum, & electrum, obſtupuit, dixitque:

Talis adeſt aula hac, qualis Iouis altitonantis:
Plurima dictu mira ſtupor me habet aſpicientem.

Porrò Socrates aut Diogenes dixiſſet, quàm multa hîc miſera, inuſitata, ſtulta, riſus me capit aſpicientem. Quid ais vir muliere deterior? cùm debueris ſubmouere purpuram, ac cultum, vt illa deſineret delitiarum rerumque peregrinarum amore laborare, tu contra exornas ædes, perinde quaſi theatrum aut ſcenam ingredientibus? Huiuſmodi felicitatem adferunt diuitiæ, quæ ſit ſpectatorum, ac teſtium, aut certè nulla. At temperatum eſſe, philoſophum eſſe, de Dijs ſcire quę ſcitu ſunt neceſſaria, id ſemper idem eſt, etiamſi vniuerſi neſciāt mortales, ſed proprium iubar magnamque lucem habet in animo, & gaudium domeſticum parit, ipſo ſuiipſius fruente bono, ſiue videat aliquis, ſiue lateat omnes & Deos, & homines. Huiuſmodi quidem res eſt virtus, veritas Geometriæ & Aſtrologiæ: an conuenit huic phaleras iſtas diuitiarum, monilia puellariaque conferre oſtentacula? Si nemo videat nec aſpiciat, verè cæcæ ſunt, & orbæ luce ſunt diuitiæ. Siquidem diues, cùm ſolus cœnat cum vxore ſeu familiaribus, non faceſſit negotium menſis conuiualibus, neque poculis aureis, ſed vtitur quibuslibet ac plebeis: adeſt vxor, nullo auro, nulla purpura inſignis, ſed ſimplici cultu. Verùm ſibi iam cœna, hoc eſt, pompa & ſpectaculum adornatur, fabulaque diui- *Simile.*

tiarum inducitur, tum è nauibus effert lebetesque, tripodesque, ordine diſponuntur lucernæ, contrahuntur calices, mutant pocillatores, reueſtiunt omnia, omnia mouent, aurum, argentum gemmis additum, palam ſe diuites eſſe confitentes: cæterùm abeſt alacritas, abeſt temperantia. *Libro de cupidit. diuit.*

Similе. Veſtes confouere quidem videntur hominem, at nihil habent in ſe caloris, neque illum poſſunt corpori miniſtrare: quando ſuapte natura gratiſſima quæque veſtis mirè friget, veluti experientia docet febri æſtuantes, dum ſubinde mutatis veſtibus quærunt refrigeria. Verùm qua ratione ab amictu calefiamus, paucis accipe. Calor ipſe ex humano corpore effuſus, à veſte ſuperiniecta excipitur ac retinetur: mox in omnes diuiſus partes, inque corpus quodammodo adactus, diſpergi & perire nō ſinitur. Hæc cùm ita ſe habeant in rebus humanis, falluntur longè, qui magnas & ſumptuoſas ſibi circundant domos, mancipiorum turbam, opesque inexhauſtas congregant, hac ſola ſpe freti, vt viuant iucundius: quando dulcedo vitæ atque hilaritas haudquaquam in rebus externis ſita ſit, ſed potiùs ex domeſticis & ſuis, id eſt, ex propria animi virtute homo veluti ex fonte voluptatem ſibi comparat & gratiam, dicente Poëta:

Eſt honorata domus magis hæc, vbi flamma relucet:
Opes enim plus habent voluptatis, gloria multò eſt illuſtrior, & potentia item, ſi in animo ſolidum poſſideas gaudium, vnde inopiam, exilium, & ſenectam quoque ipſam leuiter & placidè ad patientiam morumque lenitatem traducere poſſis. Et quemadmodum aromata tritas etiam lacernas ſuaui replent odore: ſic cum virtute victus omnis totaque viuendi ratio amœna eſt & periucunda. Vitium verò eti-

am quæ ſplendida apparent & pretioſa, multumq; honeſta contaminat, moleſta illa reddens, horrida, & abiecta ſuis poſſeſſoribus, adeò, vt rectè dictum ſit:

Quem vulgus in foro beatum prædicat,
Domum petens, eſt omnium miſerrimus.

Libro de virtut. & vitio.

Iam abi & corrade aurum, comporta argentum, ambulacra conſtruito, ſeruis domum, vrbem debitoribus impleto: ſi non ſedaueris in animo turbatos affectus, & immodicum habendi amorem, teque metu inani, curisque exemeris, ita habeto, te febri laborãtem vino fouere, bilioſo adhibere mel, cibos & obſonia præparare inteſtinorum difficultatem aut alui fluxum patientibus: non modò nihil gratificans morbo affectis, aut ſanitati conſulens, ſed inſuper etiam præſentem afferens pernitiem. Videas autem languentes, odiſſe cibos, etiam ſelectos & pretioſos, dum offeruntur ipſis, atque etiam ad ſumendum eoſdem vrgentur: reſpuunt enim eos conſtanter & auerſantur. Porrò vbi primùm reddita fuerit temperata habitudo, concitatus ſpiritus & anhelus ſedatur, ſanguis acidum mutat ſaporem, & calor naturalis ſuo conſiſtit loco. Tunc ſurgunt è lecto, & panem etiam cibariũ ſimul cum caſeo & naſturtio edentes, ſummopere exhilarantur. Talem profectò concinnitatem efficit in animo ipſa ratio, vbi didiceris, quid verè ſit bonum, quidve honeſtum: mirum enim quàm facilè euaſeris frugalis, tuaque contentus ſorte. Iam fallor, ſi paupertatem non ſis habiturus in delitijs, ibique regnum tuum conſtituas, vitam illam popularem nullius opibus inuidentem, minusque curioſam, pluris etiam faciens principum imperijs. Itaque ſapientiæ incumbẽs ſtudio, vitam viues multò omni-

um

um dulciſſimam, etiam atque etiam te ipſo in dies euadens melior atque hilarior. Nunc dulcedine ſua te capient opes, quo in multos poſſis eſſe beneficus: modò paupertas erit iucunda, vitam tribuens curis ſolutam, planeque liberam. Eſt, quando gloria titillabit animum, vt perſpectum habeas, virtuti ſua non deeſſe præmia. Quòd ſi honor meritis (veluti ferè ſit in tanta rerum confuſione) non contingat, maximo carebis malo, quippe inuidia. *Libro de virtut. & vit.*

Mixtus ex diuerſis ſententijs locus.

GEneratim autem liberos noſtros flagitioſorum hominum conſortio ſegregare decebit: eorum enim malignitatem reportant. Hæc & Pythagoras obſcuris quibuſdam præcepit ſermonibus: quos hoc in loco poſitos explanabo: quoniam ad conquirendam virtutem non minimum videntur afferre momentum, quale illud. Quæ nigrantes habent caudas, guſtari non oportere: hoc eſt, cum hominibus conſuetudinem non eſſe habendam, quos morum deprauatio ipſa denigrat. Iugum, ſtateramque ne tranſcendere: id eſt, plurimi facere iuſtitiam oportere, nec eam vllo modo tranſcendere. Nec in otio inſidere: hoc eſt, fugiendum eſſe otium, prouidendumque vt neceſſariam præparemus alimoniam. Haud inijciendam vnicuique dexteram; id eſt, non promptè aut inconſultò conſiliari oportere. Anguſtum ne geſtabis annulum: quoniam ita vitam, vt eam non vinculo diſtringas, exercere debebis. Ignē ferro cædi minimè debere: hoc eſt, irritandum non eſſe furentem: haud enim conuenit, quin potiùs, quum intumeſcit, iræ cedendum. Cor neque manducabis: quid aliud inſinuat, quàm ne animum offendas ſolicitudinibus, eumve curis conficias? Ab-

ſtinen-

ſtinendum à fabis : quod videlicet in re ciuili verſari non oporteat. Fabis enim priſcorum ſuffragia ferebantur: quæ finem principatus attulerunt. Cibos in ſcaphio non eſſe ponendos: ſignificat autem, in improbum animum vrbanos immitti non oportere ſermones, aut vlla virtutis ſtudia. Cogitationis nanque cibus eſt, cum ratione ſtudium ac ſermo frugi: quem impurum ac ſordidum humana reddit improbitas. Haud retro verti ad contermina proficiſcentes: id eſt, quibus moriendum eſt, cùm proximum vitæ terminum intueantur, facilè ferant, nec mœrore deprimantur. *De liberis educandis.*

FINIS.

TERTIVS TOMVS

COLLECTANEORVM MORALIS PHILOſophiæ, qui ſelectiſſima Apophthegmata ad rectam vitę inſtitutionē conducentia continet. Ex clariſſimis auctoribus, qui hac dę re ſcripſerunt, collecta: & in Locos communes digeſta.

PRIMA CLASSIS, QVÆ A Deo Opt. Max. incipiens, diuerſorum ſtatuum perſonas complectitur.

DEVS.

SIMONIDES interrogatus olim ab Hierone tyranno, Quidnam eſſet Deus? deliberandi ſibi vnum diem poſtulauit. Cumq; idem ex eo poſtridie quæreretur, biduum petijt: ac cùm ita ſæpius quærenti duplicaret numerum, admiratusque Hiero tyrannus, qui rogauerat, efflagitaret, cur ita faceret? Quia, inquit, quanto diutius conſidero, tanto mihi

res

res videtur obſcurior. *Cicero lib.1.de natura Deor.*

Socrates dicebat, Deos omnium optimos ac feliciſſimos. Ad horum ſimilitudinem quo quiſque propius accederet, hoc & meliorem eſſe, & beatiorem. Si corrigas vnius vocis numerum, nihil dici poteſt Chriſtianius. *Roterod.lib.3.Apoph.*

Euclides à quodã interrogatus, quales eſſent Dij? Cætera quidem ignoro, reſpondit: at curioſos illi odio eſſe certo ſcio. *Max.ſerm.21.* *Curioſitas.*

Euagrius cùm longa orationis ſerie audiuiſſet de Deo atque Trinitate diſputantes, Diuinitatem nequaquam eſſe definiendam reſpondit. Omnes enim alias propoſitiones habere genus, quod prædicetur, aut ſpeciem, aut differentiam, aut proprium, aut accidens, aut ex his compoſitam orationem: ſed nihil in ſancta Trinitate horum, quæ dicta ſunt, poſſe comprehendi. Ideoque quod ineffabile eſt, ſilentij tantùm oratione eſſe adorandum. *Socrates libro Tripart.hiſt.cap.21.*

Attalus inſignis Chriſti Martyr, à tyranno per contemptum interrogatus, Quod nomen Deus haberet? Qui plures ſunt, reſpondit, nominibus diſcernuntur. Qui autem vnus eſt, non indiget nomine. *Euſebius lib.6.Eccleſiaſt.hiſtor.cap.3.*

Thales Mileſius interrogatus olim, quidnam in tota rerum natura eſſet vetuſtiſſimum? reſpondit, Deus. Cur ita? quia nunquam eſſe cœpit. *Eraſmus lib.7.Apophtheg.*

Cùm Pompeio res infeliciter cederent, & ad Cęſarem inclinaret victoria: Cato dicebat, in rebus diuinis multum eſſe caliginis: quòd Pompeio præter ius agenti fuiſſent omnia proſpera, cauſam Reipub. tuenti nihil ſuccederet. *Plut.in Catone.* *T.Iudicia Dei.*

Dei prouidentia.

Libanius Sophiſta, ſummus Iuliani apoſtatæ fautor, cùm interrogaſſet Antiochiæ ludimagiſtrũ queu-

quendam, virum bonum atque pium, Quid nunc fabri filius(Chriſtum per contumeliam intelligens) ageret? reſpondit. Non otiatur, ô ſophiſta, quem fabri filium appellas: parat enim Iuliano loculum. Intellexit autem vir optimus, Iulianum ob inſignẽ impietatem & crudelitatem, non diu ſuperſtitem fore, & diuinam vltionem præ foribus eſſe: paucos enim poſt dies Iulianus eſt interfectus. *Tripart. hiſt. lib.6. cap.44.*

Philoſophus quidam interrogatus, reſpondit: Quod eſt in triremi gubernator, in curru rector, præcẽtator in choris, dux in vrbe, imperator in exercitu, hoc eſt in mundo Deus. *Apuleius de Mundo.*

Thales Mileſius, qui ſapientiſſimus inter ſeptem fuit, dicebat: Homines exiſtimare oportere, Deos omnia cernere, Deorumque omnia eſſe plena, & ita fore omnes caſtiores, ſi Deo teſte & ſpectatore ſe omnia agere crederent. Omnem virtutis philoſophiam hoc vno verbo vir ſapiens complexus eſt. *Cicero lib.3. de legib.*

Idem rogatus, num lateret Deos homo iniuſtè agens, reſpondit, Ne cogitans quidem. Significans Deo nihil omnino eſſe occultum. At vulgus putat, quæ corde voluunt, latere Deum. *Laert. lib.1.*

Athenodorus philoſophus dicere prudenter ſolebat: Ita cum hominibus homines viuere debere, ac ſi Deus retributor bonorum, malorumque vltor, omni loco ac tempore actiones noſtras intueretur, conſpiceretúrque humanis noſtris oculis. *Fulgoſ. lib.7. cap.2.*

Philo cum alijs Iudæis apud C. Caligulã accuſatus ab Appione, quòd Cæſari diuinos honores non tribueret, eiectus ex aula, ſocijs Iudæis reſpondit, „Bono animo nos eſſe oportet, quibus iratus eſt Caius: quia neceſſe eſt adeſſe diuinum, vbi humanum ceſſat auxilium. *Euſeb. lib.2. Eccleſ. hiſt. cap.5.*

T. Aduerſitas.

Opiſi-

Opificium Dei.

ANtonius Iuſtus cognomẽto, profeſſiõe monachus, à philoſopho interrogatus, qua ratione in vita monaſtica perdurare poſſet, cùm ea conſolatione, quæ ex libris percipitur, careret: reſpondit. Liber meus, ô philoſophe, natura rerum creatarũ eſt. In eis enim cùm mihi viſum eſt, oracula Dei ſubinde contemplor. *Niceph. Calliſt. lib. 11. cap. 43. Eccleſ. hiſto.*

Thales Mileſius olim interrogatus, Quid omniũ eſſet pulcherrimum: reſpondit, Mundus: Eſt enim opus Dei, quo nihil pulchrius eſt. *Ex Laert. lib. 1.*

Chriſtus.

EX his qui cum Phocione erant morituri, quidã indignans, complorabat ſortem ſuam. Quem ita conſolatus eſt Phocion. Non tibi, inquit, Euhippe, ſatis eſt cum Phocione mori? Phocion non tantùm innocens, verùm etiam præclarè de Repub. meritus, ducebatur ad mortem. Magnum itaque ſolatium oportebat eſſe, cum Phocione innocente mori innocentem. *Plutar. in Græco Apophtheg.*

Quòd ſi magnum eſſe mortis ſolatium putatur cum Phocione mori, quid ergo cum Chriſto pati, & contumelijs affici: & paupertatem cæteraq; huius vitæ incommoda perpeti, quæ innocentiſſimus ille agnus, atq; adeò rerum omnium Dominus, noſtri cauſa perpeſſus eſt?

Sanctus.

DIogenes Cynicus taxabat hominum vulgus, q bonos viros hoc nomine laudarent, quia pecunias contemnerent: nec interim imitarẽtur quos laudibus vehementer extollerent: ſed pecunioſos magis ſequerentur, quos vituperabãt. *Laer. Diog.* Hoc in eos quadrat, qui cùm Sãctorum virtutes miris laudibus efferant, vitia tamen perditorum hominum ſectantur.

Alphonſus Aragonum Rex potentiſſimus, in expugnatione Caietæ, cùm aliquando defeciſſent ad tormenta ænea portentoſæ amplitudinis ſaxa, nec aliunde habere faciliùs poſſent, quàm ex villa, quæ ab incolis inueterata opinione adhuc aſſeritur Ciceronis fuiſſe, vt aliunde diſquirerent iſtiuſmodi ſaxa rex iuſſit: Ciceronis verò (cuius admiraretur in dicendo lacteam eloquentiam) villam, ſi ſaperent, inuiolatam ſeruarent. Malle enim ſe tormenta & machinas amittere, quàm iniuria afficere ſaxa tanti illius viri, qui tot tantoſque homines ab iniuria & capitis periculo vendicaſſet ſuo patrocinio. *Panor. Lib. 1. de rebus geſt. Alphon.* Hoc exemplum ad venerationem Sanctorum & Reliquiarũ ipſorũ accommodari maximè poteſt. Si enim poſt tam longa annorum ſpatia, tanti fecit rex ſapientiſſimus rudia villæ illius ſaxa, quæ Ciceronem educauerant in dicendo clariſſimum: quid illi merebuntur, qui non tam lingua, quàm vita clariſſimi fuerunt, & modò in æternum regnant cum Chriſto?

Homo.

INterrogatus olim Solon Salaminius, quid eſſet homo: reſpondit: Putredo eſt in exortu, bulla in omni vita, eſca vermium in morte. *Guido Bituri.*

Diogenes quoties conſiderabat in hominũ vita ciuitatum gubernatores, medicos, aut philoſophos, nullum animal dicebat eſſe homine ſapientius. Idẽ contemplans ſomniorum interpretes, coniectores, diuinos, & huius generis cæteros, aut qui gloriæ diuitijſque ſeruirent: aiebat ſibi nihil homine videri ſtultius. Indicans, hominis ingeniũ ad res optimas accommodum, ſi exerceatur: ſin ad vitia degeneret, longè eſſe infra multas pecudes. *Laert. lib. 6.*

T. Vulgus. Diogenes quodam tempore lucernam accenſam „ geſtans, obambulabat in foro, clariſſima luce, quærenti

lenti ſimilis: Rogatus quid ageret, Hominem, inquit, quæro: Notans publicos ciuitatis mores vix homine dignos. *Laert.lib.6.*

Idem eos, qui in coquos, adulatores, & ſcorta facultates ſuas profunderent, ſimiles dicebat arboribus per præcipitia naſcentibus: quarum fructus nullus hominũ guſtaret, ſed à coruis & vulturibus ederentur. Quo dicto innuit eos nequaquam eſſe homines, qui ventri & gulæ ſeruiunt. *Laert.lib.6.* *T.Luxus.*

Socrates interrogatus, quomodo quis ſine moleſtia vitam ageret? negauit vllo modo id fieri poſſe. Non enim licet, inquit, hominibus conuerſanti. Ab homine quippe homini (vt ait Seneca) quotidianum periculum eſt. Vnde non temerè à veteribus dictum eſt, Homo homini Dæmon. *Stob.ſerm.97.*

Idem dicebat ſe putare, quòd Dij ſemper rideant vanas hominum curas, & ſtudia, & inexplebilẽ vndique congerendi cupiditatem, perinde atque ſe perpetuò victuros putarent: cùm tamen mox hinc nobis migrandũ ſit, omnibus relictis. *Stob.ſer.96.*

Ariſtoteles interrogatus, quidnam eſſet homo? reſpondit, imbecillitatis exemplum, temporis ſpolium, fortunæ luſus, inconſtantiæ imago, inuidiæ & calamitatis trutina: reliquum verò pituita, & bilis. *Stob.ſerm.96.*

Alexander dum in obſidione cuiuſdam vrbis infirmiſſima mœnium quærit, ſagitta grauiter ictus eſt, nec tamen ab inſtituto deſtitit. Sed mox cùm repreſſo ſanguine ſicci vulneris dolor creſceret, & crus equo ſuſpenſum paulatim obtorpuiſſet, coactus quod cœperat omittere, ac chirurgum acceſſere: Omnes, inquit, me prædicant Iouis eſſe filiũ: Sed vulnus hoc hominem me eſſe clamat. *Plutarc. in vita eiuſdem.*

Silenus ſenex, à Mida captus, rogatus eſt, quid eſſet homini optimum? diu ſilentium tenuit. Tandẽ

adactus dicere, reſpondit: Optimũ eſſe nunquã naſci: proximum, ꝙ ocyſſimè aboleri, atque hoc pretio dimiſſus eſt. Huius dicti præter alios meminit *Ouidius libro Metamorph. 11.*

Architas dicebat, Quemadmodum ſi ſummam diligentiam adhibeas, tamen piſcem ſine ſpinis nõ inuenies: ſic nec hominẽ inueniri poſſe, qui nondoloſum, ſpinoſumque quiddam habeat admixtum. *Ælia. lib. 10. de varia. hiſto.*

Solon legum Atticarum conditor dicere ſolebat, vrbes atque oppida nihil aliud eſſe, quàm humanarum ærumnarum domicilia, quibus luctus, mœrores, triſtitiæ mortalium, quaſi ſeptis includuntur. *Beroald. de terræ motu.*

Mulier.

PHiloxenus poëta interrogatus, quam ob cauſam in tragœdijs induceret mulieres malas, cùm Sophocles eas induceret bonas; argutiſſimè reſpõdit. Quoniam ille, inquit, tales inducit, quales eſſe deberent: ego verò, quales ſunt. *Eraſ. lib. 6. Apoph.*

Secundus ille ſapiẽs interrogatus, quid eſſet mulier? reſpondit: Viri naufragium, domus tempeſtas, quietis impedimentum, vitæ captiuitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, ſumptuoſum bellum, belua conuiua, ſolicitudo confidens, leæna cõplectens, exornata Scylla, animal malitioſum, malũ neceſſarium. *Maxim. ſerm. 39.*

Antipater conſtitutus ab Alexandro Macedoniæ præfectus, cùm ad Alexandrum ſcripſiſſet Olympiadis matris ineptias, atque importunitates, commotus Alexander ait: Grauem penſionem pro decem menſibus, quibus in vtero eius fuiſſet, matrem à ſe exigere. *Bruſo. lib. 4. cap. 1.*

Cato obiurgans aliquando mulierum impotentiam: Omnes, inquit, homines vxoribus dominantur, nos omnibus hominibus, nobis autem vxores

Hoc modo colligens, mulieres rerum omnium eſſe dominas. *Plutar. in Rom. Apoph.*

Ariſtippus mulierem paruam, ſed pulchram conſpicatus: Paruum, inquit, pulchrum, magnum autem malum. *Anto. in Meliſ. par. 2. ſerm. 33.*

Cùm Democritum quidam percontaretur, cur cùm magnus eſſet, paruam duxiſſet vxorem? Ego (inquit) in malo eligendo, quod minimum erat, elegi.

Anima.

ALphonſus Aragonum Rex, maximum argumẽtum immortalitatis, ſibi videri dicebat, quòd corpus in hac vita decreſcere, ac omnia membra ſuos quaſi fines & terminos habere, videret: animos verò, quanto ad annos accederent, tanto magis intelligentia, virtute, & ſapientia creſcere. *Panorm. libro 4. de Alphon. rebus geſt.*

In Auſtria cùm obijſſet vnus ex primoribus, annos natus tres & nonaginta, qui vitam inter voluptates illecebraſque nulla vnquam valetudine offenſam, duxiſſet: ignotaque illi omnis calamitas, omnis mœſtitia fuiſſet, idque Friderico Cęſari narraretur: Et hinc, inquit ille, immortales animas cenſere licet. Namque ſi Deus eſt, qui hunc mundũ gubernat (vt philoſophi & Theologi docent) eumque iuſtum eſſe nemo negat: profectò alia loca ſunt, ad quæ poſt mortem animæ migrant: ibique pro factis mercedem, aut pœnam accipiunt. Nam hîc nec bonis ſua præmia, nec malis ſua ſupplicia reddi videmus. *Æneas Sylu.*

Alexandro mortuo, cùm Anaxarchus tempeſtate eſſet delatus in Cyprum, Nicocreon memor cõtumeliæ, philoſophum acceptum in mortariũ coniecit, ac ferreis piſtillis contũdi iuſſit. Hic illam vulgò celebratã vocẽ emiſit, Tunde Anaxarchi manticam, nam Anaxarchũ non percutis. *Laer. lib. 9. ca. 10.*

Nn 3 Qua

Qua quidem voce præcipuam hominis dignitatē in anima poſuit, corpori vix aliud, quàm quod operimentum, ac veluti receptaculum eſſet, tribuens. Quæ quidem ſententia vehementer coarguit, qui animæ cura prorſus neglecta, omne ſtudium ſuum ad corporis commoditatem & voluptatem transferunt. Quemadmodum enim quidam ita viuunt, vt nullum numen eſſe credant: ſic nonnulli ita ſe gerunt, vt vel ſe animas non habere, vel eas cum corporibus ſimul interire arbitrentur: adeo ſeſe totos curandis corporibus addixerunt.

Cyrus maior, moriens apud Xenophontem, ita ait: Nolite arbitrari, ô mihi chariſſimi filij, me, cùm à vobis diſceſſero, nuſquam aut nullum fore: nec enim dum eram vobiſcum, animum meum videbatis: ſed eum eſſe in hoc corpore, ex ijs rebus, quas gerebam, intelligebatis. Eundem eſſe creditote, etiamſi nullum videbitis. *Cato Maior.*

Liberum arbitrium.

DEmocritus Mileſius dicere ſolebat, ſi corpus animum in ius vocaret, haudquaquam futurum, vt ille muneris malè adminiſtrati crimen effugeret. Animus in corpore velut in præſidio collocatus eſt: & tamē pleraq; mala corpori ab animo veniunt, quæ is tamen arbitrij poteſtate vitare poſſet.

Affectus.

QValis cuiuſque animi affectus eſſet, talem eſſe hominem Socrates diſſerebat: qualis autē homo ipſe eſſet, talem eius eſſe orationem. Orationi autem facta ſimilia, factis vitam. *Cic. 5. Tuſculan.*

Pueritia & a..oleſcentia.

SOcrates percontatus, quænam eſſet potiſſima iuuenum virtus. Vt, inquit, ne quid nimium tērent. Calor enim ætatis vix ſinit illos ſeruare modum. *Laert. in vita Socratis lib. 2. cap. 5.*

Sine-

Senectus.

LAcon quidam ſenex percontatus, cur barbam geſtaret tam prolixam? Vt, inquit, eam intuens, virum me eſſe ſciam: & canos intuens capillos, nihil committam illis indignum. *Plutar. in Laconicis.*

Solon, cùm quidam ex eo quæreret, Quid ſenectutem eſſe putaret? reſpondit: Vitæ hyemem. *Stob.*

Diogenes percontanti, quid eſſet in vita miſerrimum? Senex, inquit, egenus. Siquidem vbi naturæ præſidia deſtituunt hominem, extraneis rebus fulcienda eſt ætatis imbecillitas. *Bruſ. lib. 6. cap. 7.*

Cato ſenior, cùm ſenectuti adſint multa probra, dicebat, non eſſe addendũ malitiæ dedecus, ſentiens ſenectutem multis nominibus vulgò male audire: veluti, cùm audit deformis, edentula, luſcioſa, imbecillis, obliuioſa, indocilis. Hæc ſeni ſatis eſt: vt non accedat crimen improbæ vitæ: quod omnibus quidẽ fœdũ, ſed ſeni fœdiſſimũ. *Plut. in Roma. Apoph.*

Cæſare conſulatum aſſequuto, adiuuãtibus Pompeio & Craſſo, cùm omnia pro libidine gererentur, ac pauci ſenatores in curiam conueniſſent, Conſidius quidam natu prægrandis, idcirco non veniſſe ſenatores dicebat, quoniam illius arma militeſq; pertimeſcerent. Cui Cæſar: Quin tu, inquit, hoc quoq; reformidans, domi te non contines? At Conſidius, Senectus, inquit, me facit intrepidũ. Cùm enim vitæ pauxillum ſuperſit, non eſt cur maiore ſim ſolicitus. *Bruſ. lib. 2. cap. 1.*

Diogenes interrogatus, quid eſſet ſenecta? reſpõdit: Vita brumalis, tempeſtatibus obnoxia. *Stobe.*

Alexis poëta, cuidam videnti ipſum iam ſenio feſſum, ægrè, lenteq; incedere, ac roganti quid ageret: Paulatim, inquit, morior. Significãs ſenes nõ viuere, ſed lentè mori. *Eraſ. lib. 9. Apoph.*

Senex in Olympijs cupidus erat ſpectandi certa-

minis quod agebatur: Sed cùm nulla vacaret ſedes, ad varia loca ſeſe conferens, ludibrio erat, ac ſcommatis petebatur, quòd nullus eum exciperet. Vt verò peruenit ad Lacedæmonios, ibi non ſolùm pueri omnes aſſurrexerunt, verùm etiam viri multi ceſſerunt illi locum. Id factum cùm cæteri Græci, quotquot aderant, plauſu comprobaſſent, patriumque morem ſupra modum collaudaſſent: ſenex

T. Obſeruātia.

" *Concutiens canasq; genas, & tempora cana,*
" ac fuſis lachrymis, Heu miſeriam, inquit: omnes Græci nôrunt quid ſit honeſtum: ſed eo ſoli vtuntur Lacedæmonij. *Eraſm. ex Plut. in Laco.*

T. Obſeruātia.

Lacon cùm in peregrinatione vidiſſet homines in ſellis curulibus ſedentes: Abſit, inquit, vt in talibus ſedeam ſellis, vnde non liceat aſſurgere ſeniori. In his enim ſedebant delicati, porrectis cruribus, ac cælum imminens capiti prohibebat exurgere. *Plut. in Laco. Apoph.*

Piſiſtrato tyranno à Solone quærenti, qua tādem ſpe fretus, ſibi tam audacter reſiſteret, reſpondit, Senectute. *Cicero in Catone Maiore.*

Vir & Vxor.

PYttacus Mitylenæus interrogatus à quodā, qualem vxorem ducere deberet, reſpondit, Aequalē tibi ducito. Ipſe enim cùm domi haberet opulētiorem, habebat etiam moroſam & imperioſam. *Laert. lib. 1. cap. 5.*

Chilonis dicterium eſt, Vxorem humilem modico apparatu ducendam: ne pro coniuge dominam accerſas domum. Sat enim dotata venit puella, quæ pudicitiam & honeſtos mores ſecum adfert. Proinde hoc erat vnicum ex Laconicis inſtitutis, vt virgines ſine dote nuptum irent. *Laert. lib. 1. cap. 4.*

T. Mulier.

Democritus interrogatus, cur homo procerę ſtaturæ tam paruā duxiſſet vxorē. Ego, inquit, in malo eligen-

eligendo, quod minimum erat elegi. *Anto. in Meliſ. par.2.ſer.34.*

Idem dicebat, eum qui bonum generum nactus ſit, inueniſſe filium: qui verò malum, ſimul & filiam perdidiſſe. *Stob.ſer.68.*

Aureolus philoſophus rogatus, pauperne an diues vxor ducenda eſſet? Pauperem, ait, alere difficile eſt: diuitem verò ferre, tormentum. *Bruſ. libro 7. cap.22.*

Lycurgus cuidam percontanti, quam ob cauſam lege cauiſſet, vt ſine dote virgines elocarentur. Vt, inquit, nec propter inopiam illæ relinquerentur innuptæ, nec ob diuitias expeterentur: ſed vt iuuenum quiſque ad puellæ mores reſpiciens, ex virtute faceret electionem. *Plut.*

Themiſtoclem vnicæ filiæ pater conſulebat, vtrum eam pauperi, ſed ornato: an locupleti, ſed parum probato collocaret. Malo, inquit Themiſtocles, virum pecunia, quàm pecuniam viro indigentem. *Valer. Max. lib.7.cap.2.*

Olympias cùm accepiſſet, adoleſcentem quendam aulicum duxiſſe vxorem eleganti quidem forma, ſed famæ parum ſecundæ. Ille, inquit, non ſapit, qui vxorem oculis, non etiam auribus duxerit. Forma cernitur oculis, fama auribus deprehenditur. Quidam autem nec auribus, nec oculis, ſed digitis ducunt, ſolam ſpectantes dotem. *Eraſ. 6. Apopht.*

Aurelia Iouiani Pontani filia natu maior, amiſſo Paulo marito, cùm à patre ad ſecundas nuptias hortaretur, Quin tu, inquit, pater nuptias ſecundas non inis? (erat enim is etiam viduus.) Quia, reſpondit, nullam matri tuæ ſimilem me reperturum confido. Eadem cura (reſpondit illa) me quoque verſat pater, quòd mihi placiturum Paulo æquè ſimilem ſperem neminem. *Adrianus Barlandus.*

Metellus Numidicus dicebat. Si ſine vxoribus poſſemus eſſe, omnes ea moleſtia careremus: ſed quoniam ita natura tradit, vt nec cum his ſatis commodè, nec ſine his vllo modo viui poſſit: ſaluti perpetuę potiùs, quàm breui voluptati conſulendum eſt. *Bruſo. lib. 7. cap. 22.*

Socrates ſe conſulentibus de ratione matrimonij contrahendi, dixit: Quemadmodum piſces, ô adoleſcentuli, qui nondum intra naſſas ſunt, volunt intrare: qui autem iam intus ſunt, volunt exire, ſic & vos, ne idem vobis accidat, videte. *Anto. in Meliſ. par. 2. ſer. 34.*

Solon cùm ad Thaletem Miletum veniſſet, admiratus dicitur, quòd nuptias, filiorumque procreationem contempſiſſet. Thaletem verò tacuiſſe. Interiectis autem diebus aliquot peregrinum ſubornaſſe, qui decimo poſt diſceſſum die Athenis veniſſe fateretur: Hic rogatus à Solone, nunquid noui Athenis eſſet? edoctus ille à Thalete, Nihil aliud, inquit, præterquam quòd adoleſcentis cuiuſdam efferebatur funus, ciuitate omni ſubſequente, quòd eius pater virtute & admiratione inter ciues primas obtineret, quem tum abeſſe dixiſſent. O illum miſerū! Solon ait. Sciſcitanti verò de nomine, reſpondit, excidiſſe memoria: ſed ob iuſtitiam illius in omnium ore verſatum. His Solon in metum coniectus eſt. Poſtremò nomen peregrino ſubiecit, ab eoque contendit, num illi Soloni nomen eſſet? Annuente homine, Solon caput cędere cœpit, filium ſuum obijſſe ratus. Tum Thales ridens ait: Hæc me Solon à nuptijs & procreandis liberis dehorrantur, quæ te hominem fortiſſimum infringunt: & tunc rem fictam eſſe oſtendit. *Bruſo. lib. 7. cap. 22.*

Phoroneus legumlator moriens; fratri dixiſſe fertur. Ad ſummam felicitatem nihil mihi defuiſſet: ſi vxor defuiſſet. *Bruſ. lib. 7. cap. 21.*

Socra-

Socrates percontanti, cur Xantippem moribus incompoſitis fœminam haberet domi, dicebat: Sic habendam conſuetudinem cum moroſis vxoribus, quemadmodum qui ſe ad ſtudium equeſtre exercẽt: parant enim equos ingenij ferocioris, quos ſi ſubegerint, ac perpeti poſſint, cæteris vtuntur commodiùs. Ita qui moroſæ coniugis mores ferre didicerit, multò faciliùs cum quibuslibet habebit conſuetudinem. *Laert. lib. 2. cap. 5* *Ti. Cõſuetu- dine ſiue Ex- ercitatio.*

Alphonſus Aragonum rex dicere ſolebat, ita demum matrimonium tranquillè, citraque querimonias exigi poſſe, ſi maritus ſurdus fiat, vxor cæca: innuens opinor, fœmineum genus obnoxium eſſe zelotypiæ: atque hinc oriri rixas & querimonias. Rurſum maritis peruoleſtam eſſe vxorum garrulitatem: qua moleſtia cariturus eſt, ſi fiat ſurdus: nec illa vexabitur adulterij ſuſpicione, ſi careat oculis. *Eraſ. lib. 8. Apoph.*

Annia, cùm ab amicis adhortaretur, vt poſt defunctum priorem maritum, alteri nuberet, cùm ætas eſſet & integra, & forma præſtantiſſima adhuc (quorum alterum præberet ſpem prolis, alterum promitteret amorem mutuum:) Nullo, inquit, pacto hoc factura ſum: ſi enim bono viro nupſero, nolo poſthac timere ne amittam: ſin verò malo, quæ me caperet dementia, vt poſt optimum talem admitterem. *Eraſ. lib. 8. Apoph.*

Liuia Auguſti Cæſaris vxor interrogata, quibus rationibus Auguſtum ſibi ſubiecisſet, respondit, Multa modeſtia: quòd ea, quæ placerent Auguſto, faceret libenter: quodque ſe ſcire diſſimularet, quibus ille rebus Venereis domi frueretur. *Dionyſ. in Tiberio.*

Cùm adoleſcens quidam Socratem interrogaret, an ducere vxorem necne deberet, breuiter reſpondit, Vtrumuis feceris, pœnitebit: ſentiens, & in matrimo-

trimonio,& in cœlibatu ſua eſſe incommoda, quæ ad pœnitendum inducant.

Canna Synorito Galatæ nupſerat,eam Synorix iuuenis præpotens adamabat:& clam interfecto Synorito,de nuptijs Cannam ſolicitare cœpit.Illa quò coniugis mortem vlciſceretur, diſſimulauit dolorem,& coniugij ſpem præbuit.Tandem Synorigem ad ſe venire iubet in Templum Dianæ,cui erat dicata,quaſi vellet hanc eſſe coniugij teſtem: & aſtans altari ceu Deæ libatura, è poculo bibit toxicum: moxque tradidit Synorigi. Qui ſimul atque reliquum ebibiſſet, venerata Deam, Te, inquit, Dearum præſtantiſſima teſtor, me huius tantùm diei gratia hactenus Synorito fuiſſe ſuperſtitem. *Eraſ. lib.6. Apoph.*

" Cùm Collatinus cum paucis familiaribus ad Lu-
" cretiam veniſſet,à Sexto Tarquinio vi ſtupratam,
" quærenti viro ex more, Satin ſaluæ? Minimè, in-
T. Caſtitas. quit Lucretia: quid enim ſalui eſt mulieri amiſſa pu-
" dicitia? Veſtigia alieni viri Collatine in lecto ſunt
" tuo. Sed corpus tantùm violatum eſt: animus inſons eſt: mors teſtis erit. *Eraſ.6. Apoph.* Quanuis autem facinus hoc Chriſtiana fides meritò damnet, quæ manus ſibi quendam afferre vetat, vox tamen illa memoranda eſt. Quid ſalui eſſe mulieri amiſſa pudicitia poteſt? Habent homines multa ꝓpter quę laudari meritò poſſint. In alijs enim eloquentia, in alijs doctrina, in alijs iuris ciuilis, in alijs rei militaris ſcientia, in alijs bellica fortitudo, variarumque artium peritia laudatur. In muliere verò magna pudicitiæ laus eſt: qua amiſſa, quid eſt quod in ea iure laudari poſſit? Vnde in Eccleſiaſtico legimus, Mulier fornicaria, quaſi ſtercus in via, ab omnibus prætereuntibus conculcatur.

Armenia à Cyri conuiuio domum rediens, Cyri pulchritudinem omnibus laudantibus, interrogata

à viro,

à viro, quid de Cyri dignitate ſentiret, ait: A te mi vir oculos nunquam deflexi. Itaque qualis alieni viri forma ſit, prorſus ignoro. *Ex lib. 4. Fran. Senenſ. de inſt. Reipub.*

Theſca Dionyſij ſoror, nupta Polyxeno, poſteaquam maritus metu tyranni profugerat, & rex ſororem accuſaret, quòd conſcia fugæ mariti, non indicaſſet. Adeone, inquit, Dionyſi, me vilem abiectique animi fœminam iudicas, vt ſi ſenſiſſem illum moliri fugam, non me illi nauigationis, & omnium aliarum fortunarum comitem additura fuerim? *Eraſ. 5. Apoph.*

Bruti vxor Portia, Catonis filia, poſtea quam ſenſit conſpiratum de Cæſare interficiendo, ea nocte quæ præceſſit diem, in quo Cæſar occiſus eſt, egreſſo cubiculum Bruto, cultellum tonſorium velut vnguium reſecandorum gratia popoſcit: eoque quaſi fortè de manibus elapſo, ſeipſam grauiter vulnerauit. Mox Brutus clamore ancillarum in cubiculum reuocatus, obiurgare eam cœpit, quòd tonſoris præripuiſſet officium. Hîc illa clam marito, Non hoc, inquit, temerè feci: nam experiri volui, ſi quod conſtitutum eſt, parum ceſſerit ex ſententia, quàm æquo animo me ferro ſim peremptura. *Plutarch.*

Pater, Filius, Filiorum educatio.

PVer quidam apud Platonem educatus, cùm ad patrem ex interuallo rediſſet, cumque vidiſſet effuſiùs ridentem, admiratus dixit, Se tale nihil vnquam apud Platonem vidiſſe. Tanta res eſt iam inde à teneris annis virtuti aſſueſcere. *Eraſ. libro 6. Apoph.* *T. Moleſtia.*

Maxima, inquit Satyricus, debetur puero reuerentia. *Laer. lib. 4. cap. 2.*

Socrates dicebat, optimè natis ingenuiſque potiſſimùm adhibendam rectam inſtitutionem. Idem enim

enim in his vſu venire, quod in equis: in quibus, qui feroces ſunt, ac generoſæ indolis, ſi ſtatim à primis annis rectè inſtituantur, egregij, & ad omnem vſum accommodi euadunt: ſin minus, efferati, intractabiles, & ad nihil vtiles ſunt. *Eraſ. 3. Apoph.*

Apud Lacedæmonios cùm duo fratres inter ſe diſſidium haberent, Lacedæmonij mulctam dixêre patri, quòd filiorum diſcordiam diſſimularet: iuuenibus ignoſcendum putârunt: ſed quidquid illi per calorem ætatis peccaſſent, parenti imputâbant, cuius auctoritas prouidere debuerat, ne quid inter filios oriretur ſimultatis. *Plut. in Lacon.*

Lycurgus is, qui Lacedæmonijs leges condidit, cùm conaretur ciues ſuos à moribus præſentibus ad temperatiorem viuendi rationem traducere, eoſque virtutis & honeſti ſtudioſos reddere (nam erant corrupti delitijs) duos educauit catulos eodem patre eademque matre progenitos: quorum alterum paſſus eſt domi lautioribus veſci cibis, alterum eductum venatibus exercuit. Dein cùm ambos produxiſſet in forum apud multitudinem, poſuit illic ſpinas ſimul & eſcas aliquas delicatiores, mox emiſit leporem: cùm vterque raperetur ad aſſueta, alter ad eſcas, alter leporem inuaderet: An non videtis, inquit, ciues duos catulos cùm eiuſdem ſint generis, tamen ob diuerſam educationem admodum diſſimiles inter ſeſe euaſiſſe, pluſque ad honeſtatem momenti habere educationem, quàm naturam? Proinde nihil nobis, ô ciues, nobilitas, quam miratur vulgus hominum, ductumque ab Hercule genus profuerit, niſi ea geſſerimus, per quæ ille mortalium omnium clariſſimus, ac generoſiſſimus extitit: ac per omnem vitam, quæ honeſta ſunt, & diſcamus, & exerceamus. Reperit vir ingenioſus viam, qua multitudini philoſophicis rationibus non ſatis idoneæ, virtutis imaginem ob oculos poneret. Res quidem efficax eſt naturæ

-tura: ſed potentior eſt inſtitutio, quæ malam naturam corrigit ac vertit in bonam. Quales naſcantur liberi, nulli in manu eſt: at, vt recta inſtitutione euadant boni, noſtræ poteſtatis eſt. *Eraſ. libro 4. Apoph.*

Idem Lycurgus obijcientibus, quòd eloquentiæ præceptoribus daret mercedem: Si quis, inquit, profiteatur ſe filios meos mihi reddicurum meliores, non mille drachmas, ſed omnium facultatum dimidium effunderem. *Eraſ. lib. 8. Apoph.*

Aelianus adoleſcens Eretriam poſt longam peregrinationem reuerſus, rogatus à patre, quid diſciplinæ tanto temporis interſtitio aſſecutus eſſet: ſe breui oſtenſurum eſſe pollicetur. Verberibus igitur paulò poſt cæſus propter delictum admiſſum, patri nequaquam inobediens fuit, & ait, Hoc edoctum, vt parenti caſtiganti obediret, eiusque indignationes atque pœnas æquo animo ferret. *Bruſ. libro 4. cap. 30.*

Pomponius Atticus in funere matris, quam extulit nonagenariam, ipſe natus annos ſexaginta, ſæpe gloriatus eſt, quòd nunquam cum matre in gratiam redijſſet, nunquam cum ſorore fuiſſet in ſimultate, quam propè æqualem habuit. Hanc vocem ſe ab ipſo audiſſe ſcripſit Cornelius Nepos. *Eraſ lib. 6. Apoph.*

Damatria cùm accepiſſet, filium ita ſe gerere in bello, vt tali matre videretur indignus, domum redeuntem interemit. Maluit filium habere mortuum, quàm bello inutilem. Qua de re hoc fertur epigramma. *T. Portitudo.*

Tranſgreſſum leges mater Damatria natum
Ipſa Lacæna necat, non Lacedæmonium.

Manlius Torquatus, cùm è Macedonia veniſſent legati, graues querelas deferentes de filio eius Decio Syllano, qui eam prouinciam obtinuerat: à Senatu petijt, *T. Index.*

petijt, ne quid ea de re ſtatuerent, priuſquam ipſe cauſam cognouiſſet. Cùm ſenatus illi cognitionem detuliſſet, domi ſedit, ſolusque vtrique parti per totum biduum vacauit: tertio die pronuntiauit in hãc formam. Cùm Syllanum filium pecunias à ſocijs accepiſſe probatum ſit, & Republica eum, & domo mea indignum iudico, protinusque è conſpectu meo exire iubeo. *Eraſ. lib. 6. Apoph.*

T. Pietas in patriam. Aulus Fuluius filium ingenio, literis, & forma florentem, quoniam in Catilinæ caſtra properabat, ex itinere retractum occidit, dicens: Ego te non Catilinæ aduerſus patriam, ſed patriæ aduerſus Catilinam genui. *Eraſ. lib. 6. Apoph.*

T. Pædagogus. Diogenes, cùm puerum conſpiceret indecorè ſe gerentem, pædagogum illius baculo percuſſit, dicens: Cur ſic inſtituis? Indicans primæ ætatis formatoribus potiſſimum imputandum eſſe, ſi adoleſcentes euadant malè morati, aut ſecus. *Aphthonius ac Priſcianus.*

T. Scientia. Philippus Macedo, cùm accepiſſet genitum ſibi filium Alexandrum, ad Ariſtotelem ſcripſit, ſe Dijs gratias habere, non tam quòd filius ſibi natus eſſet, quàm quòd eum naſci cõtigit Ariſtotelis tempore, à quo quidem ſperabat eum ita doctum iri, vt ſe dignus euaderet, & ſucceſſione rerum ſuarum. Atque cùm primùm fari cœpit, nutu Ariſtotelis eum nutriri iuſſit: cui deinde adultum in diſciplinam tradidit. Et deinde cùm propter aduerſam valetudinem eum in caſtra ſequi nequiret, Calliſtheni diſcipulo obeundas ſuas vices tradidit, vt regi adeſſet, eumque philoſophiæ ſtudijs adiuuaret. *Ex Franciſ. Senenſ. lib. 2. de Inſtit. Reipub.*

Dominus, Seruus.

Memoria noſtra ſeruus extitit ingenij peſſimi, animique truculenti. Huic ſæuiſſimus herus fuit,

fuit, qui in eum verberibus ſæuire non deſinebat. Iratus autem ſeruus, cùm dominum vlciſci nequiret, duos quos habebat infantes, anniculum vnum, alterum bimulum corripuit: turrimque editã conſcendit, dominumque vocauit, monuitque, vt infantes ſuos gremio exciperet: quos quamprimùm illiſos parieti deiecit, ſeſeque præcipitauit, ne viuus in poteſtatem domini veniret. *Ex Franc. Senenſ. lib. 4. de Inſt. Reipub.* Hoc animaduertant, qui omnia ſibi in ſeruos licere arbitrantur: quorum nunquam tam deſtituta fortuna eſt, vt non interim vehementer nocere dominis poſſint.

Magiſter, Diſcipulus.

ALexander interrogatus, vtri magis foret affectus, Philippo parenti, an Ariſtoteli præceptori, reſpondit: Ille mihi, vt eſſem, cauſa fuit: hic verò, vt bonus eſſem. *Stob.*

Diogenes Athenas profectus, ad Antiſthenem ſe contulit: à quo ſæpè repulſus (nullum enim diſcipulum recipiebat Antiſthenes) non deſtitit tamen hęrere: adeo, vt cùm aliquando baculum intentaret Antiſthenes, vltrò baculo caput ſubiecerit, dicens. Cæde, ſi vis: at nullum inuenies baculum tam durum, quo me abs te abigas, dum aliquid dixeris. Inſigne exemplum adamatæ ſapientiæ. *Laert. libro 6. cap. 2.* *T. Philoſophia.*

Metrocles dicebat, res alienas emi pecunia, vt domum, veſtem, & alia: diſciplinas autem liberales emi tempore. Requirunt enim diuturnum ſtudium, & indefeſſam diligentiam. *Laert. lib. 6. c. 6.* *T. Tempus.* *T. Studium.*

Demoſthenes ſummus ille orator tanta diligentia verſatus eſt in oratoria, vt nullam aliam ob cauſam magis ſe dolere dixerit, quàm ſi quando opificum antelucana victus eſſet induſtria. *Cicero libro 4. Tuſc. quaſt.* *T. Studium pertinax.*

Antiſthenes, cùm adoleſcens quidam Ponticus genere, ſe in numerum diſcipulorum illius recipi cuperet, patri quærenti, quibus rebus eſſet opus: Libro, inquit, nouo, ſtylo nouo, nouaque tabella. Significans animum à vitijs vacuum, ſtudium vigens, & memoriam fidelem. *Laert. lib. 6. c. 1.*

Doctor & auditor.

Diogenes eos, qui de virtute loquerentur, nec rectè viuerent, cytharę dicebat ſimiles, quæ ſono prodeſſet alijs, ipſa nihil ſentiret, nec audiret quicquam. *Laert. lib. 6.*

Hoc dictum non multum abludit ab illo Pauli, qui ait: Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habuero, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens.

Ariſtoteles rogatus, quamobrem cùm alios doceret loqui, ipſe taceret? reſpondit: Cos quidem ipſa non ſcindit, cultros autem acuit. *Anto. in Meliſ. par. 1. Ser. 73.*

Diogenes Cynicus, cùm aliquando de re ſeria differens, nullum haberet auſcultatorem attendentem, cœpit ineptam cantionem canere, veluti ſaltaturis. Vbi iam plurimi concurriſſent, obiurgauit illos, quod ad ſtulta & inepta frequentes & alacres accurrerent, ad ſeria verò & ad bene viuendum vtilia, nec alacriter conuenirent, nec diligenter auſcultarent. *Laert. lib. 6.*

Demoſthenes quodam tempore, cùm populus obſtreperet dicenti, ait, ſe breue quiddam velle illis narrare. Facto multitudinis ſilentio. Adoleſcens, inquit, quidam æſtiuo tempore aſinum conduxerat ab Athenis Megaram vſque. Sole verò circa meridiem vehementer æſtuante, vterque volebat ſubire vmbram aſini, ſed vterque alterum prohibebat: hic dicebat, aſinum conductum, non vmbram: alter contende-

tendebat, per conductionem, & aſini & vmbræ ius eſſe factum. Atque hæc locutus Demoſthenes, abijt è ſuggeſto. Populo verò retinenti, ac narrationis finem flagitanti: De aſini, inquit, vmbra audire cupitis, de rebus ſerijs loquentem audire non vultis. *Eraſ. de aſini vmbra.*

Antimachum clarum poetam ferunt, qui cùm conuocatis auditoribus legeret eis volumen ſuum, & cum legentem omnes præter Platonem reliquiſſent. Legam, inquit, nihilominus: Plato enim mihi vnus inſtar eſt omnium. *Cicero de Claris Orat.*

De Prælatis & eorum reſidentia.

ANtigonus cùm pugnaturus eſſet aduerſus Ptolemæi milites, gubernatorque admoneret plures eſſe naues hoſtium: Pro quot, inquit, nauibus ſupputas, quòd ego hîc præſto ſum? Sentiens ad victoriam plurimum habere momenti, ſi ſtrenuus Imperator præſens regat exercitum. *Plutarchus in Reg. & Imper. Apoph.* Hoc exemplo quantum Prælatorum in Eccleſijs ſuis præſentia valeat, facilè poterit iudicari. *Antigonus.*

Cùm quidam corpulentus ac nitidus, equum haberet macilentum ac ſtrigoſum, rogatus, quid eſſet in cauſa, reſpondit, mirum non debere videri, ſi equo ſuo eſſet habitior: quandoquidem ipſe ſe paſceret, equum autem curaret ſeruus. *Gellius & Eraſ. in Prouerb.* Hoc etiam apophthegma ſatis declarat, quantum gregi conferat Prælatorum cura & præſentia.

Alexander Seuerus aſſeſſoribus deſignauit ſua ſalaria: quanquam dicebat, illos potiſſimum promouendos, qui per ſe Rempub. gerere poſſent, non per aſſeſſores. Vnumquemque enim hoc agere debere, quod noſſet. Prudentiſſimus iuuenis ſenſit, hoc eſſe præcipuum vlcus omnium rerumpubl. quod omnia

munera per vicarios adminiſtrantur, interdum alteros, ac tertios. Præfectus vrbis habet vicarium, & is vicarius rurſum alterum vicarium; & hic rurſus alium. Atque frequenter, qui & honore & ſalario fruitur, minimè omnium idoneus eſt ad functionē obeundam. *Æl. Lamp.*

Chabrias. Vetus multorum Imperatorum dictum eſt, Magis eſſe timendum ceruorum exercitum duce leone, quàm leonum, duce ceruo: adeo magnum eſt in quouis negotio, gubernatorem ac paſtorem eſſe præſtantiſſimum. Hinc maioribus natu incuſantibus Saguntinos, quòd poſt aduentum Scipionis Romanos milites in congreſſu fugiſſent, quos ſæpe antea fugare ſoliti eſſent, reſponderunt. Grex quidem eſt idem, ſed alius paſtor.

Rex.

Ageſilai. T. Victoria ſui. AGeſilaus Lacedæmoniorum Rex, illud ſibi cum primis gloriæ ducere ſolebat, quòd rex cùm eſſet, cæteriſque conſilio proſpiceret, nihilo „ ſeciùs in laboribus obeundis nemini cederet: „ quodque ſibi imperaret, ſibique (vt ita loquar) „ rex eſſet. Id pulchrius eſſe iudicabat, quàm quòd „ regnum obtineret in alios. *Plutarchus in Apoph. Lacon.*

Idem interrogatus, quas res imperatorem habere oporteat, dixit: Aduerſus hoſtes audaciam, erga ſubditos beneuolentiam, in oportunitate verò rationem & conſilium. *Stob. ſerm. 52.*

Idem illud aſſiduè in ore habuiſſe fertur, principis eſſe, non mollicie delicijsve, ſed temperantia, ac fortitudine priuatis hominibus antecellere. *Plut.*

T. Exemplū. Idem, ſi quid eſſet, quod per milites celeriter „ confici vellet, primus ipſe ſub oculis omnium o„ peras aggrediebatur, quo, vel pudore ad induſtri„ am extimularentur. Efficaciſſimum exhortationis

genus.

genus, principem hoc facere, quod ab alijs fieri velit. *Plutarchus.*

Cyrus abſtinebat à conſpectu Pantheæ, & Araſpo dicenti, mulierem eſſe inſigni forma, dignam regis oculis: Ob iſtuc ipſum, inquit, magis eſt ab ipſo abſtinendum. Etenim ſi nunc tuo obtemperans conſilio, illam adiero cùm vacat, fortaſſis illa mihi perſuaſura eſt, vt ad ipſam frequenter commeem etiam cùm non vacabit, eique aſſideam neglectis ſerijs. *Eraſm. 5. lib. Apoph.*

Cyri. T. Occaſiones peccatorum.

Philippus Macedonum Rex, cùm audiſſet filium ſuum quodam in loco ſcitè ceciniſſe, obiurgauit, dicens, Non te tui pudet, qui noris tam bene canere? *Plut. in Reg. & Imp. Apoph.*

Philippi. T. Indecorum.

Anus paupercula cùm dignum eſſe putaret, ſe à Philippo Alexandri patre iudicari, & ſæpenumerò importuna eſſet, otium ſibi non eſſe dixit. Vetula verò clamans, Ergo ne Rex quidem ſis, inquit. Sed ipſe dictum admiratus, non illam modò, verùm alios quoque è veſtigio audiuit. *Plutarchus in Apoph.*

Alexander regium eſſe affirmabat, à quibus malè audias, in eos & ſæpè & multum conferre. Quo innuere voluit, liberalitatem aliquando etiam erga indignos exercendam eſſe. *Pont. capite 3. de Liberalitate.*

Alexandri. T. Liberalitas.

Idem cùm beneuolentiam ciuium ſibi conciliare cuperet, largitionibus eos corrupit. Verùm cùm hoc audiret pater Philippus: Quæ te malum, inquit, ratio in iſtam ſpem induxit fili, vt eos pùtes tibi fore fideles, quos coëmeris pecunia? *Plutarch. in Apoph. Reg. & Imp.*

Idem cùm ab amicis reprehenderetur, quòd immemor maieſtatis imperatoriæ, non pretioſo veſtitu, auro, gemmisque corpus ornaret, reſpondit, Principatum atque imperium in virtute eſſe, non in

T. Cultus corporis.

Digitized by Google

" corporis decore. Itaq; plebeius habitus & cultus ni-
" hil obſtitit, quo minùs totius Orientis imperiū Ma-
" cedoniæ regno adderet. *Bruſ.lib.3.c.13.*

Antigoni. Antigonus Macedoniæ Rex, amicis ſuadentibus, vt ſi Athenas caperet, validis eas præſidijs communiret, ne quando deficerent: reſpondit, ſe ſemper in ea fuiſſe opinione, vt crederet, nullum eſſe regni præſidium firmius, quàm ciuium beneuolentiam. *Eraſ.lib.4.Apoph.*

T. Manſuetudo, Clementia. Idem conſpiciens filium ſuum, eos, in quos habebat imperium, ferociùs tractantem ac inſolentiùs. An ignoras, inquit, fili, regnum noſtrum eſſe ſplen-
" didam ſeruitutem? nihil dici potuit cordatius. Nam
" princeps non minùs obſeruire cogitur populo,
" quàm populus principi, niſi quòd princeps id facit
" cum dignitate: alioqui re vera mutua ſeruitus eſt.
Plutarchus.

Auguſti. Auguſtus Cæſar cùm nulli ferè ad conuiuium inuitanti ſuum denegaret officium, exceptus à quodam cœna perparca, ac penè quotidiana, cùm à conuiuatore demitteretur, hoc illi tantùm inſuſurrauit: Non putabam me tibi tam familiarem eſſe. *Plut.in Rom.Apoph.*

Idem cùm apud Liuiam vxorem ſolus conquereretur de hominum inſidijs, quæ hinc inde etiam vigilantiſſimo inſtruerentur. Mirum non eſt, reſpondit Liuia, quòd tibi parentur inſidiæ, partim quòd id non ſit alienum à natura, partim quòd in tam magno imperio multa facias, ex quibus par eſt, pleroſque moleſtiam capere. Princeps enim non poteſt omnibus placere, ſed etiam quantumuis rectè imperet, ei multis iraſci neceſſe eſt. *Dionyſ.in Auguſt.*

Idem cùm audiſſet, quòd Alexander natus annos triginta duos, poſteaquam pleraſque mundi regiones peragrârat, dubitâſſet, quid in reliquum vitæ tem-

tempus eſſet facturus: demirabatur, ſi Alexander non iudicaſſet maius opus, bene gubernare partum imperium, quàm amplam ditionem comparaſſe. Rectè notauit inexplebilem Alexandri ambitionem, qui nullam aliam functionem rege dignam exiſtimaſſet, quàm proferre ditionis terminos: cùm multò tum pulchrius, tum difficilius ſit, regnũ, quod contigit, rectis legibus ſanctisque moribus exornare, quàm armis regno regnũ addere. *Plutarch. in Rom. Apoph.*

Equite Romano quodam defuncto, compertum *T. Cura & olicitudo.* eſt, illum tantum habuiſſe æris alieni, vt ſummam ducenties numum excederet, idque dum viueret, celauerat. Cùm igitur res illius auctioni ſubijceren ſ tur, vt ex pecunia creditoribus ſatisfieret, Auguſtus iuſſit ſibi emi culcitram illius cubicularem: ac mirantibus hoc præceptum, Habenda eſt, inquit, ad ſomnum conciliandum illa culcitra, in qua ille tanto ære alieno obſtrictus, ſomnum capere potuit. Nam Auguſtus ob ingentes curas ſæpe maximam noctis partem ducebat inſomnem. *Macrobius lib. 2. cap. 4.*

Apollonius rogatus à Rege Babyloniæ, qua ratio- *T. Crudelitas.* ne quietè imperio frui poſſet: reſpondit, Si paucis crediderit. Voluit autem nihil aliud hoc indicare di- *T. Adulatio.* cto, quàm nihil adminiſtrando regno periculoſius " eſſe, quàm ſi delatoribus & aſſentatoribus aures fa- " cilè præbeantur. *Bruſo. lib. 3. cap. 13.* "

Paryſatis Cyri & Artaxerxis mater præcipere ſo- *T. Affabilitas.* lebat, vt Rex palàm ac liberè loquuturus, verbis byſſinis vteretur: hoc eſt magnificis ac mollibus. Talis " enim decet regẽ oratio, qualis eſt amictus. *Ex Plut.* " *in Reg. & Imper. Apoph.* "

Solon argutiſſimè dixit, tyrannorum amicos cal- *T. Fortunæ inconſtantia.* culis ſupputatorijs eſſe ſimillimos: qui vt arbitrio ſupputantis ponuntur, interdum valent multa mil-

lia: interdum minimum, interdum nihil. Sic enim illorum fortunas inconſtans tyranni libido variat. *Laert.lib.1.cap.3.*

Omulius Senator Romanus Traiano Imperatori dicere ſolebat, Maiori vtilitatis ratione malum principem optari poſſe, qui permultos bonos haberet amicos, quàm bonum, qui malorum multorum amicitijs vteretur. Siquidem facilius fore, à multis bonis vnum malum ad bonitatem deduci, quàm ab vno bono multos malos à malitia auerti. *Fulgoſ.lib. 7.cap.2.*

Alexander Seuerus deſcriptum habebat, quid cui præſtitiſſet. Qui nihil, aut minimum petiſſent, eos appellabat, dicens. Quid eſt cur nihil petis? an me tibi vis fieri debitorem? Pete, ne priuatus de me queraris. Intelligebat præcipuum boni principis officium eſſe, debitis præmijs de Repub. benemeritos afficere: cùm omnis bene conſtituta Reſpub. pœna & præmio potiſſimum ſtabiliatur. *Ælius Lampri.*

Scurra quidam cùm vidiſſet principum indigna & nefanda facinora, dixit, In vno annulo bonos principes omnes ſculpi poſſe. Sentiens eſſe quidem magnum Imperatorum numerum, ſed in his perpaucos eſſe bonos. *Vopiſcus in Aurelio.*

Scipio, poſteaquam Carthaginem nouam, quæ erat Hiſpanorum, armis ceperat, milites quidam virginem eleganti forma captam adduxerunt, eique tradiderunt. Hîc ille, libenter acciperem, inquit, ſi priuatus eſſem, non Imperator. *Plutarchus in Rom. Apoph.*

Epaminondas, cùm feſtum diem celebraret ciuitas, omnesque compotationibus, & libidini indulgerent, cuidam è familiaribus factus eſt obuiam ſquallidus & cogitabundus. Admirante illo, cogitanteque, quid tandem eſſet rei, quòd ſolus ad

cum affectus modum obambularet? Vt vobis, inquit, omnibus ebrios ac ſocordes eſſe liceat. O vocem principe dignam! Tum enim maximè vigilãdum eſt principi, cùm populus maximè indulget genio. *Plutar. in Grae. Apoph.*

Agaſicles cùm ſciſcitaretur, quo pacto poſſet quis tutò imperare nullo ſtipatus ſatellitio, reſpondit. Si ſic imperet ſuis, quemadmodũ pater imperat liberis. Nemo vnquam plura dixit maiori compendio. *Plut. in Laco.*

Alcamenes Teleeri filius cuidam percontanti, quo pacto quis optimè regnum ſeruare poſſet. Si lucrum, inquit, non magni fecerit. Longè lateque " diſſentiens à vulgo principum, qui non alia magis " ratione principatum conſtabilire ſtudent, quàm at- " tenuandis ciuium, & ſuis augendis opibus, cùm iu- " ſtitia & æquitas maximè reddant diuturnum impe- " rium. *Plutar. in Laco.* *T. Vectigalia.*

Ouinius Camillus antiquæ familiæ ſenator, homo delicatiſſimus, rebellionem moliebatur, tyrãnidem affectans. Id cùm Alexandro renuntiatum eſſet, ſtatimque probatum, ad palatium eum rogauit, eique gratias egit, quòd Reipub. curam, quæ bonis viris recuſantibus imponi ſolet, ſponte reciperet. Mox ad ſenatum proceſſit, atque tanti ſceleris conſcientia trepidum conſortem imperij appellauit, in palatium recœpit, ornamentis imperialibus & melioribus quàm vtebatur ipſe, decorauit, profectionis comitem adhibuit. Cumque Imperator ipſe pedibus iter faceret, inuitauit & Ouinium delitijs aſſuetum, ad laborem: quem poſt quinque millia paſſuum cunctantem, equo ſedere iuſſit. Cumq; poſt duas manſiones equo etiam fatigatus eſſet, carpento impoſuit. Hoc quoque reſpuentem, ac imperium tædio laborum recuſantem, dimiſit, ac militibus, à quibus Cæſar præcipuè diligebatur, cõmen- *T. Delitiæ.*

„ rum, quàm amicos. *Plutar. in Reg. & Imp. Apoph.*

T. Luxus. Menedemus Eritrienſis Antigono conſulenti, deberentne ad comeſſationem quandam ire: poſt ſilẽtium nihil aliud reſpondit, quàm, Regis filius es. „ Subindicans, luxum indecorum eſſe regno natis. *Laert. lib. 2. cap. 18.*

T. Manſuetudo. Philonis dicterium eſt, Si vis bonus eſſe Rex, cum „ fortitudine benignitatem & manſuetudinem ſerua, „ vt non formidoloſus, ſed reuerentia dignus tuis „ ſubditis videaris. *Phauorinus.*

„ Seueri Imperatoris vltima verba dicuntur fuiſſe. „ Turbatam Rempub. vbique accepi, pacatam etiam „ Britannis relinquo, ſenex & pedibus æger, firmum „ imperium Antoninis meis relinquens, ſi boni erũt: „ imbecillum, ſi mali. *Ælius Spartianus.*

T. Labor. Veſpaſianus ſenior Romanorum Imperator gra„ uiter febricitans, cùm increparetur à medicis, quòd „ morbo correptus, nihil de quotidiana victus ratio„ ne immutaret, faceretque omnia, quæ ad principa„ tum ſpectarent, reſpondit: Imperatorem ſtantem „ mori oportere. *Xiphilinus in eius vita.*

T. Affabilitas. Traianus amicis incuſantibus, quòd parum memor imperatoriæ maieſtatis, nimium eſſet omni„ bus expoſitus, reſpondit, Talem præſtabo impera„ torem priuatis, qualem optarem ipſe priuatus. *Eraſ. libro 8. Apoph.*

Antiochus ille, qui bis exercitum duxit aduerſus Perſas, cùm in venatu quodam feras inſequeretur, aberrans ab amicis ac famulis, in caſam pauperum quorundam (quibus ignotus erat) introiit: atque inter cœnam iniecta mentione regis, audiuit, quòd cætera quidem probus eſſet, ſed pleraſque functiones mandaret amicis improbis, ipſe ad eorum facta conniuens: tum, quòd immodico venandi ſtudio frequenter neceſſaria negligeret. Ad hæc tunc temporis nihil reſpondit, nec quis eſſet prodidit, ve-

rùm

rum vbi diluculò ſatellites veniſſent ad caſam, iamque agnoſceretur, allata purpura ſimul cum diademate. Age, inquit, ex quo vos indui, heri primùm vera de me ipſo audiui. Nam ferè hoc ſtudio eſt his, qui viuunt in aulis principum, ne quid audiant niſi blandum auribus. *Plutarch. in regum Apoph.* *T. Veritas.* " " "

Thomas Pontanus, homo multa prudentia clarus, frequenter dicere ſolitus eſt, Amorem quidem inermem incedere, dormire autem loricatum. Notabat autem principes, qui licet beneuolentiam & amorem ſuorum non ignorent, habent tamen nocturnò præcipuè tempore, qui armati propè cuſtodias agant, vt extra omne periculum ſomnum dulciſſimum capiant. *Iacob. Spieg. in 2. Æneæ Syl. lib. de rebus geſt. Alphonſ.* *T. Prudētia. Cautio.*

Thales Mileſius (qui primus omnium ſapiens appellatus eſt) interrogatus à familiari quodam ſuo, quidnam in omni vita difficillimum vidiſſet. Tyrannum, inquit, ſenem. Nec medius fidius iniuria. Nulla enim imperia difficilius exercentur, quàm in homines, vt etiam apud Xenophontem eſt. Nullum ſiquidem aliud animal in paſtorem ſuum ſeditioſum eſt, vt parere nolit, præter hominem: qui inſenſus ſemper in eos, qui ſibi præeſſe, aut imperare quærunt, inſidias meditatur, nouiſque rebus ſtudet. *Ex libro 1. Franciſci Senenſis de inſt. Reipub.*

Perſæ adūco homines naſo & amant, & pulcherrimos putant, quòd Cyrus, qui maximè regū omnium fuit amatus, aduncum habuit naſum. Dictitabat autem Cyrus, imperium nemini cōuenire, qui quibus imperat, melior non ſit. Perſas autem cupientes pro ſua montana, & aſpera, planam mollemq; regionem occupare, non permiſit, quòd diceret, vt plantarum ſemina, ſic hominum vitas regionibus ſimiles fieri. *Plutarc. in Apoph.* *T. Delitiæ.*

Alphonſus Aragonum Rex, nihil inconuenientius eſſe *Alphonſi.*

„ rum, quàm amicos. *Plutar. in Reg. & Imp. Apoph.*

T. Luxus. Menedemus Eritrienſis Antigono conſulenti, deberentne ad comeſſationem quandam ire: poſt ſilẽ-„ tium nihil aliud reſpondit, quàm, Regis filius es. „ Subindicans, luxum indecorum eſſe regno natis. *Laert. lib. 2. cap. 18.*

T. Manſuetudo. Philonis dicterium eſt, Si vis bonus eſſe Rex, cum „ fortitudine benignitatem & manſuetudinem ſerua, „ vt non formidoloſus, ſed reuerentia dignus tuis „ ſubditis videaris. *Phauorinus.*

„ Seueri Imperatoris vltima verba dicuntur fuiſſe, „ Turbatam Rempub. vbique accepi, pacatam etiam „ Britannis relinquo, ſenex & pedibus æger, firmum „ imperium Antoninis meis relinquens, ſi boni erũt: „ imbecillum, ſi mali. *Ælius Spartianus.*

T. Labor. Veſpaſianus ſenior Romanorum Imperator grauiter febricitans, cùm increparetur à medicis, quòd „ morbo correptus, nihil de quotidiana victus ratio-„ ne immutaret, faceretque omnia, quæ ad principa-„ tum ſpectarent, reſpondit: Imperatorem ſtantem „ mori oportere. *Xiphilinus in eius vita.*

T. Affabilitas. Traianus amicis incuſantibus, quòd parum memor imperatoriæ maieſtatis, nimium eſſet omni-„ bus expoſitus, reſpondit, Talem præſtabo impera-„ torem priuatis, qualem optarem ipſe priuatus. *Eraſ. libro 8. Apoph.*

Antiochus ille, qui bis exercitum duxit aduerſus Perſas, cùm in venatu quodam feras inſequeretur, aberrans ab amicis ac famulis, in caſam pauperum quorundam (quibus ignotus erat) introiit: atque inter cœnam iniecta mentione regis, audiuit, quòd cætera quidem probus eſſet, ſed pleraſque functiones mandaret amicis improbis, ipſe ad eorum facta conniuens: tum, quòd immodico venandi ſtudio frequenter neceſſaria negligeret. Ad hæc tunc temporis nihil reſpondit, nec quis eſſet prodidit, ve-

rum

rum vbi diluculò ſatellites veniſſent ad caſam, iamque agnoſceretur, allata purpura ſimul cum diademate. Age, inquit, ex quo vos indui, heri primùm vera de me ipſo audiui. Nam ferè hoc ſtudio eſt his, qui viuunt in aulis principum, ne quid audiant niſi blandum auribus. *Plutarch. in regum Apoph.* *T. Veritas.*

Thomas Pontanus, homo multa prudentia clarus, frequenter dicere ſolitus eſt, Amorem quidem inermem incedere, dormire autem loricatum. Notabat autem principes, qui licet beneuolentiam & amorem ſuorum non ignorent, habent tamen nocturnò præcipuè tempore, qui armati propè cuſtodias agant, vt extra omne periculum ſomnum dulciſſimum capiant. *Iacob. Spieg. in 2. Æneæ Syl. lib. de rebus geſt. Alphonſ.* *T. Prudétia. Cautio.*

Thales Mileſius (qui primus omnium ſapiens appellatus eſt) interrogatus à familiari quodam ſuo, quidnam in omni vita difficillimum vidiſſet. Tyrannum, inquit, ſenem. Nec medius fidius iniuria. Nulla enim imperia difficilius exercentur, quàm in homines, vt etiam apud Xenophontem eſt. Nullum ſiquidem aliud animal in paſtorem ſuum ſeditioſum eſt, vt parere nolit, præter hominem: qui inſenſus ſemper in eos, qui ſibi præeſſe, aut imperare quærunt, inſidias meditatur, nouiſque rebus ſtudet. *Ex libro 1. Franciſci Senenſis de inſt. Reipub.*

Perſæ aduco homines naſo & amant, & pulcherrimos putant, quòd Cyrus, qui maximè regũ omnium fuit amatus, aduncum habuit naſum. Dictitabat autem Cyrus, imperium nemini cõuenire, qui quibus imperat, melior non ſit. Perſas autem cupientes pro ſua montana, & aſpera, planam mollemq; regionem occupare, non permiſit, quòd diceret, vt plantarum ſemina, ſic hominum vitas regionibus ſimiles fieri. *Plutarc. in Apoph.* *T. Delitia.*

Alphonſus Aragonum Rex, nihil inconuenientius eſſe *Alphonſi.*

„ rum, quàm amicos. *Plutar. in Reg. & Imp. Apoph.*

T. Luxus. Menedemus Eritrienſis Antigono conſulenti, deberentne ad comeſſationem quandam ire: poſt ſilẽtium, nihil aliud reſpondit, quàm, Regis filius es. Subindicans, luxum indecorum eſſe regno natis. *Laert. lib. 2. cap. 18.*

T. Manſuetudo. Philonis dicterium eſt, Si vis bonus eſſe Rex, cum fortitudine benignitatem & manſuetudinem ſerua, vt non formidoloſus, ſed reuerentia dignus tuis ſubditis videaris. *Phauorinus.*

„ Seueri Imperatoris vltima verba dicuntur fuiſſe. Turbatam Rempub. vbique accepi, pacatam etiam Britannis relinquo, ſenex & pedibus æger, firmum imperium Antoninis meis relinquens, ſi boni erũt: imbecillum, ſi mali. *Ælius Spartianus.*

T. Labor. Veſpaſianus ſenior Romanorum Imperator grauiter febricitans, cùm increparetur à medicis, quòd morbo correptus, nihil de quotidiana victus ratione immutaret, faceretque omnia, quæ ad principatum ſpectarent, reſpondit: Imperatorem ſtantem mori oportere. *Xiphilinus in eius vita.*

T. Affabilitas. Traianus amicis incuſantibus, quòd parum memor imperatoriæ maieſtatis, nimium eſſet omnibus expoſitus, reſpondit, Talem præſtabo imperatorem priuatis, qualem optarem ipſe priuatus. *Eraſ. libro 8. Apoph.*

Antiochus ille, qui bis exercitum duxit aduerſus Perſas, cùm in venatu quodam feras inſequeretur, aberrans ab amicis ac famulis, in caſam pauperum quorundam (quibus ignotus erat) introiit: atque inter cœnam iniecta mentione regis, audiuit, quòd cætera quidem probus eſſet, ſed pleraſque functiones mandaret amicis improbis, ipſe ad eorum facta conniuens: tum, quòd immodico venandi ſtudio frequenter neceſſaria negligeret. Ad hæc tunc temporis nihil reſpondit, nec quis eſſet prodidit, ve-

rum

rum vbi diluculò ſatellites veniſſent ad caſam, iamque agnoſceretur, allata purpura ſimul cum diademate. Age, inquit, ex quo vos indui, heri primùm vera de me ipſo audiui. Nam ferè hoc ſtudio eſt his, qui viuunt in aulis principum, ne quid audiant niſi blandum auribus. *Plutarch. in regum Apoph.* *T. Veritas.*

Thomas Pontanus, homo multa prudentia clarus, frequenter dicere ſolitus eſt, Amorem quidem inermem incedere, dormire autem loricatum. Notabat autem principes, qui licet beneuolentiam & amorem ſuorum non ignorent, habent tamen nocturnò præcipuè tempore, qui armati propè cuſtodias agant, vt extra omne periculum ſomnum dulciſſimum capiant. *Iacob. Spieg. in 2. Æneæ Syl. lib. de rebus geſt. Alphonſ.* *T. Prudentia. Cautio.*

Thales Mileſius (qui primus omnium ſapiens appellatus eſt) interrogatus à familiari quodam ſuo, quidnam in omni vita difficillimum vidiſſet, Tyrannum, inquit, ſenem. Nec medius fidius iniuria. Nulla enim imperia difficilius exercentur, quàm in homines, vt etiam apud Xenophontem eſt. Nullum ſiquidem aliud animal in paſtorem ſuum ſeditioſum eſt, vt parere nolit, præter hominem: qui infenſus ſemper in eos, qui ſibi præeſſe, aut imperare quærunt, inſidias meditatur, nouisque rebus ſtudet. *Ex libro 1. Franciſci Senenſis de inſt. Reipub.*

Perſæ adūco homines naſo & amant, & pulcherrimos putant, quòd Cyrus, qui maximè regū omnium fuit amatus, aduncum habuit naſum. Dictitabat autem Cyrus, imperium nemini cōuenire, qui quibus imperat, melior non ſit. Perſas autem cupientes pro ſua montana, & aſpera, planam mollemq; regionem occupare, non permiſit, quòd diceret, vt plantarum ſemina, ſic hominum vitas regionibus ſimiles fieri. *Plutarc. in Apoph.* *T. Delitia.*

Alphonſus Aragonum Rex, nihil inconuenientius eſſe *Alphonſi.*

„ rum, quàm amicos. *Plutar. in Reg. & Imp. Apoph.*

T. Luxus. Menedemus Eritrienſis Antigono conſulenti, de-
„ berentne ad comeſſationem quandam ire: poſt ſilē-
„ tium nihil aliud reſpondit, quàm, Regis filius es.
„ Subindicans, luxum indecorum eſſe regno natis.
Laert. lib. 2. cap. 18.

T. Manſuetudo. Philonis dicterium eſt, Si vis bonus eſſe Rex, cum
„ fortitudine benignitatem & manſuetudinem ſerua,
„ vt non formidoloſus, ſed reuerentia dignus tuis
„ ſubditis videaris. *Phauorinus.*
„ Seueri Imperatoris vltima verba dicuntur fuiſſe.
„ Turbatam Rempub. vbique accepi, pacatam etiam
„ Britannis relinquo, ſenex & pedibus æger, firmum
„ imperium Antoninis meis relinquens, ſi boni erūt:
„ imbecillum, ſi mali. *Ælius Spartianus.*

T. Labor. Veſpaſianus ſenior Romanorum Imperator gra-
„ uiter febricitans, cùm increparetur à medicis, quòd
„ morbo correptus, nihil de quotidiana victus ratio-
„ ne immutaret, faceretque omnia, quæ ad principa-
„ tum ſpectarent, reſpondit: Imperatorem ſtantem
„ mori oportere. *Xiphilinus in eius vita.*

T. Affabilitas. Traianus amicis incuſantibus, quòd parum me-
mor imperatoriæ maieſtatis, nimium eſſet omni-
„ bus expoſitus, reſpondit. Talem præſtabo impera-
„ torem priuatis, qualem optarem ipſe priuatus. *Eraſ. libro 8. Apoph.*

Antiochus ille, qui bis exercitum duxit aduerſus Perſas, cùm in venatu quodam feras inſequeretur, aberrans ab amicis ac famulis, in caſam pauperum quorundam (quibus ignotus erat) introijt: atque inter cœnam iniecta mentione regis, audiuit, quòd cætera quidem probus eſſet, ſed pleraſque functiones mandaret amicis improbis, ipſe ad eorum facta conniuens: tum, quòd immodico venandi ſtudio frequenter neceſſaria negligeret. Ad hæc tunc temporis nihil reſpondit, nec quis eſſet prodidit, verùm

rum vbi diluculò ſatellites veniſſent ad caſam, iamque agnoſceretur, allata purpura ſimul cum diademate. Age, inquit, ex quo vos indui, heri primùm vera de me ipſo audiui. Nam ferè hoc ſtudio eſt his, qui viuunt in aulis principum, ne quid audiant niſi blandum auribus. *Plutarch. in regum Apoph.* *T. Veritas.*

Thomas Pontanus, homo multa prudentia clarus, frequenter dicere ſolitus eſt, Amorem quidem inermem incedere, dormire autem loricatum. Notabat autem principes, qui licet beneuolentiam & amorem ſuorum non ignorent, habent tamen nocturnò præcipuè tempore, qui armati propè cuſtodias agant, vt extra omne periculum ſomnum dulciſſimum capiant. *Iacob. Spieg. in 2. Æneæ Syl. lib. de rebus geſt. Alphonſ.* *T. Prudētia. Cautio.*

Thales Mileſius (qui primus omnium ſapiens appellatus eſt) interrogatus à familiari quodam ſuo, quidnam in omni vita difficillimum vidiſſet. Tyrannum, inquit, ſenem. Nec medius fidius iniuria. Nulla enim imperia difficilius exercentur, quàm in homines, vt etiam apud Xenophontem eſt. Nullum ſiquidem aliud animal in paſtorem ſuum ſeditioſum eſt, vt parere nolit, præter hominem: qui inſenſus ſemper in eos, qui ſibi præeſſe, aut imperare quærunt, inſidias meditatur, nouiſque rebus ſtudet. *Ex libro 1. Franciſci Senenſis de inſt. Reipub.*

Perſæ aduco homines naſo & amant, & pulcherrimos putant, quòd Cyrus, qui maximè regũ omnium fuit amatus, aduncum habuit naſum. Dictitabat autem Cyrus, imperium nemini cõuenire, qui quibus imperat, melior non ſit. Perſas autem cupientes pro ſua montana, & aſpera, planam mollemq; regionem occupare, non permiſit, quòd diceret, vt plantarum ſemina, ſic hominum vitas regionibus ſimiles fieri. *Plutarc. in Apoph.* *T. Delitiæ.*

Alphonſus Aragonum Rex, nihil inconuenientius eſſe *Alphonſi.*

lia: interdum minimum, interdum nihil. Sic enim illorum fortunas inconſtans tyranni libido variat. *Laert. lib. 1. cap. 3.*

Omulius Senator Romanus Traiano Imperatori dicere ſolebat, Maiori vtilitatis ratione malum principem optari poſſe, qui permultos bonos haberet amicos, quàm bonum, qui malorum multorum amicitijs vteretur. Siquidem facilius fore, à multis bonis vnum malum ad bonitatem deduci, quàm ab vno bono multos malos à malitia auerti. *Fulgoſ. lib. 7. cap. 2.*

Alexander Seuerus deſcriptum habebat, quid cui præſtitiſſet. Qui nihil, aut minimum petiſſent, eos appellabat, dicens. Quid eſt cur nihil petis? an me tibi vis fieri debitorem? Pete, ne priuatus de me queraris. Intelligebat præcipuum boni principis officium eſſe, debitis præmijs de Repub. benemeritos afficere: cùm omnis bene conſtituta Reſpub. pœna & præmio potiſſimum ſtabiliatur. *Ælius Lampri.*

Scurra quidam cùm vidiſſet principum indigna & nefanda facinora, dixit, In vno annulo bonos principes omnes ſculpi poſſe. Sentiens eſſe quidem magnum Imperatorum numerum, ſed in his perpaucos eſſe bonos. *Vopiſcus in Aurelio.*

Scipio, poſteaquam Carthaginem nouam, quæ erat Hiſpanorum, armis ceperat, milites quidam virginem eleganti forma captam adduxerunt, eique tradiderunt. Hîc ille, libenter acciperem, inquit, ſi priuatus eſſem, non Imperator. *Plutarchus in Rom. Apoph.*

Epaminondas, cùm feſtum diem celebraret ciuitas, omnesque compotationibus, & libidini indulgerent, cuidam è familiaribus factus eſt obuiam ſquallidus & cogitabundus. Admirante illo, cogitanteque, quid tandem eſſet rei, quòd ſolus ad

eum affectus modum obambularet? Vt vobis, inquit, omnibus ebrios ac ſocordes eſſe liceat. O vocem principe dignam! Tum enim maximè vigilãdum eſt principi, cùm populus maximè indulget genio. *Plutar. in Graec. Apoph.*

Agaſicles cùm ſciſcitaretur, quo pacto poſſet quis tutò imperare nullo ſtipatus ſatellitio, reſpondit. Si ſic imperet ſuis, quemadmodũ pater imperat liberis. Nemo vnquam plura dixit maiori compendio. *Plut. in Laco.*

Alcamenes Telecri filius cuidam percontanti, quo pacto quis optimè regnum ſeruare poſſet. Si lucrum, inquit, non magni fecerit. Longè lateque " diſſentiens à vulgo principum, qui non alia magis " ratione principatum conſtabilire ſtudent, quàm at- " tenuandis ciuium, & ſuis augendis opibus, cùm iu- " ſtitia & æquitas maximè reddant diuturnum impe- " rium. *Plutar. in Laco.* " *T. Vectigalia.*

Ouinius Camilus antiquæ familiæ ſenator, homo delicatiſſimus, rebellionem moliebatur, tyrãnidem affectans. Id cùm Alexandro renuntiatum eſſet, ſtatimque probatum, ad palatium eum rogauit, eique gratias egit, quòd Reipub. curam, quæ bonis viris recuſantibus imponi ſolet, ſponte reciperet. Mox ad ſenatum proceſſit, atque tanti ſceleris conſcientia trepidum conſortem imperij appellauit, in palatium recœpit, ornamentis imperialibus & melioribus quàm vtebatur ipſe, decorauit, profectionis comitem adhibuit. Cumque Imperator ipſe pedibus iter faceret, inuitauit & Ouinium delitijs aſſuetum, ad laborem: quem poſt quinque millia paſſuum cunctantem, equo ſedere iuſſit. Cumq; poſt duas manſiones equo etiam fatigatus eſſet, carpento impoſuit. Hoc quoque reſpuentem, ac imperium tædio laborum recuſantem, dimiſit, ac militibus, à quibus Cæſar præcipuè diligebatur, cõmen- *T. Delitia.*

datum, ad villas ſuas tutò abire iuſſit. Sic ille commonſtrauit, quid eſſet gerere imperium. *Lampr.*

Saturninus, hortantibus vt imperium ſuſciperet, ait, Neſcitis, ô milites, quantum mali ſit imperare: Gladij vt ceruicibus immineant, haſtæ vndique & ſpicula: ipſi cuſtodes timentur: ipſi comites formidantur: non cibus pro voluntate, non iter pro auctoritate, non bella pro iudicio, non arma pro ſtudio. Pauciſſimis verbis varia principum incommoda, & pericula vulgo incognita complexus eſt. *Bruſ.lib.3.cap.13.*

Cùm ſub Nerua Cocceo, Romę promiſcuè omnes ab omnibus leuiſſimas ob cauſas accuſarentur, atq; inde magnus tumultus exortus eſſet, Frontoniũ cõſulem dixiſſe ferunt, Malum quidem eſſe, imperatorem habere, ſub quo nemini liceat quicquam facere: ſed multò peius eſſe, cùm omnia licent omnibus. *Fulgoſ.lib.2.cap.2.*

Diocletianus adhuc priuatus dicere ſolebat, nihil eſſe difficilius, quàm bene imperare. Id Flauius Vopiſcus in Aureliano tradit ſe audiuiſſe à patre ſuo, & addidit cauſam: Colligunt, inquit, ſe quatuor aut quinque ſimul, conſilium ad decipiendũ imperatorem capiunt, dicunt quid probandum ſit. Imperator qui domi clauſus eſt, vera nõ nouit: cogitur hoc tantum ſcire, quod illi loquuntur: facit iudices quos fieri non oportet; amouet à Repub. quos debebat retinere. Ita, vt dixit Diocletianus, bonus, cautus, optimus venditur Imperator. *Bruſo. libro 3. cap.13.*

T. Iuſtitia. *T. Iudex.* Traianus, imperatorem iuris atq; iuſtitiæ amatorem atque cultorem eſſe debere, dixit; cuius ipſe etiam tam fuit ſtudioſus, vt aliquando enſem ſtrictum Præfecto vrbis in conſpectu omnium dederit, atque dixerit: Cape ferrum hoc: & ſi rectè quidem imperium geſſero, pro me; ſin autem, contra

me

me hoc vtere. *Niceph. Calliſt. libro 3. cap. 23. Eccl. ſ. Hiſtor.*

Otho Imperator Romanorum ſæpenumerò dicere ſolebat ad ſuos: Neſcitis amici, quid ſit Romanorum gubernare Imperium: mihi credite iam experto; qui iam mori malo, quàm imperare. *Bruſo lib. 3. cap. 13.*

Sigiſmundus Romanorum Imperator rogatus, quem virum Imperio dignum, aptumque exiſtimaret: eum, inquit, quem nec ſecundæ res extollerent, nec aduerſæ deprimerent. *Æneas Syl. Commentar. libro 4. de reb. geſt. Alphon.*

Idem regnandi artis imperitum eſſe dicebat, qui ſimulare neſciret. Innuit autẽ, multa regibus ſimulanda, multa diſſimulanda eſſe, quo ſuos in officio contineant extra omne vitæ periculum. *Æneas Syl. lib. 1. commen. de rebus geſtis Alp.*

Antiſthenes Atheníenſ. cum accepiſſet Platonẽ de ipſo malè loqui: Regium eſt, inquit, cùm benefeceris, audire malè. Excelſi profectò animi eſt, ingratitudine hominũ non deterreri ab ſtudio bene merendi de omnibus. *Laer. libro 6. cap. 1.* *T. Magnanimitas.*

Demetrius Phalereus Ptolemæum regem adhortari ſolebat, vt ſibi pararet libros de regno, deque militari imperio gerendo tractantes, eoſque diligenter euolueret, propterea quòd ea, de quibus amici non audent admonere reges, in libris ſcripta habeantur. *Laert. lib. 5. cap. 5.* *T. Lectio.*

Dionyſ⁹, cùm ad filiũ ingreſſus cõſpexiſſet vaſculorũ aureorũ & argenteorũ magnã vim, exclamans, Non eſt, inquit, in te regius animus, qui his poculis, quæ à me tam multa accepiſti, neminem tibi amicum feceris. Sentiens abſque ciuium beneuolentia regnum nec parari, nec teneri. Beneuolentiam verò maximè conciliat benignitas. At iuuenis rerum imperitus, putabat eſſe felicius argẽtum & au- *T. Liberalitas.*

rum,

„ rum, quàm amicos. *Plutar. in Reg. & Imp. Apoph.*

T. Luxus. Menedemus Eritrienſis Antigono conſulenti, deberentne ad comeſſationem quandam ire: poſt ſilẽtium nihil aliud reſpondit, quàm, Regis filius es. Subindicans, luxum indecorum eſſe regno natis. *Laert. lib. 2. cap. 18.*

T. Manſuetudo. Philonis dicterium eſt, Si vis bonus eſſe Rex, cum fortitudine benignitatem & manſuetudinem ſerua, vt non formidoloſus, ſed reuerentia dignus tuis ſubditis videaris. *Phauorinus.*

„ Seueri Imperatoris vltima verba dicuntur fuiſſe. Turbatam Rempub. vbique accepi, pacatam etiam Britannis relinquo, ſenex & pedibus æger, firmum imperium Antoninis meis relinquens, ſi boni erũt: imbecillum, ſi mali. *Ælius Spartianus.*

T. Labor. Veſpaſianus ſenior Romanorum Imperator grauiter febricitans, cùm increparetur à medicis, quòd morbo correptus, nihil de quotidiana victus ratione immutaret, faceretque omnia, quæ ad principatum ſpectarent, reſpondit: Imperatorem ſtantem mori oportere. *Xiphilinus in eius vita.*

T. Affabilitas. Traianus amicis incuſantibus, quòd parum memor imperatoriæ maieſtatis, nimium eſſet omnibus expoſitus, reſpondit, Talem præſtabo imperatorem priuatis, qualem optarem ipſe priuatus. *Eraſ. libro 8. Apoph.*

Antiochus ille, qui bis exercitum duxit aduerſus Perſas, cùm in venatu quodam feras inſequeretur, aberrans ab amicis ac famulis, in caſam pauperum quorundam (quibus ignotus erat) introiit: atque inter cœnam iniecta mentione regis, audiuit, quòd cætera quidem probus eſſet, ſed pleraſque functiones mandaret amicis improbis, ipſe ad eorum facta conniuens: tum, quòd immodico venandi ſtudio frequenter neceſſaria negligeret. Ad hæc tunc temporis nihil reſpondit, nec quis eſſet prodidit, ve-

rùm

rum vbi diluculò ſatellites veniſſent ad caſam, iamque agnoſceretur, allata purpura ſimul cum diademate. Age, inquit, ex quo vos indui, heri primùm vera de me ipſo audiui. Nam ferè hoc ſtudio eſt his, qui viuunt in aulis principum, ne quid audiant niſi blandum auribus. *Plutarch. in regum Apoph.* *T. Veritas.* " " "

Thomas Pontanus, homo multa prudentia clarus, frequenter dicere ſolitus eſt, Amorem quidem inermem incedere, dormire autem loricatum. Notabat autem principes, qui licet beneuolentiam & amorem ſuorum non ignorent, habent tamen nocturnò præcipuè tempore, qui armati propè cuſtodias agant, vt extra omne periculum ſomnum dulciſſimum capiant. *Iacob. Spieg. in 2. Æneæ Syl. lib. de rebus geſt. Alphonſ.* *T. Prudentia. Cautio.*

Thales Mileſius (qui primus omnium ſapiens appellatus eſt) interrogatus à familiari quodam ſuo, quidnam in omni vita difficillimum vidiſſet. Tyrannum, inquit, ſenem. Nec medius fidius iniuria. Nulla enim imperia difficilius exercentur, quàm in homines, vt etiam apud Xenophontem eſt. Nullum ſiquidem aliud animal in paſtorem ſuum ſeditioſum eſt, vt parere nolit, præter hominem: qui infenſus ſemper in eos, qui ſibi præeſſe, aut imperare quærunt, inſidias meditatur, nouiſque rebus ſtudet. *Ex libro 1. Franciſci Senenſis de inſt. Reipub.*

Perſæ adūco homines naſo & amant, & pulcherrimos putant, quòd Cyrus, qui maximè regū omnium fuit amatus, aduncum habuit naſum. Dictitabat autem Cyrus, imperium nemini cōuenire, qui quibus imperat, melior non ſit. Perſas autem cupientes pro ſua montana, & aſpera, planam mollemq; regionem occupare, non permiſit, quòd diceret, vt plantarum ſemina, ſic hominum vitas regionibus ſimiles fieri. *Plutarc. in Apoph.* *T. Delitia.*

Alphonſus Aragonum Rex, nihil inconuenientius eſſe *Alphonſi.*

» tius eſſe dicebat, quàm ſi quis alijs imperaret, qui ſui-
T. Victoria ſui. is affectibus proprijs imperare priùs non poſſet:
» Sentiens nihil pernicioſius eſſe Reipub. quàm ſi
» is, qui prauos aliorum affectus coërcere debet pœnâ
» adhibita, proprijs ipſe affectionibus vincatur. *Panorm. lib. 2. de rebus geſt. Alphon.*

T. Honor. *T. Labor.* Senex quidam multo vino repletus, cùm ſuam
» apud Alphonſum excuſare conaretur ebrietatem,
» dicendo, lac ſenum eſſe vinum, reſpondit: Sed regū
» cibus eſt honos, quem Dij immortales non otio aut
» luxu, ſed improbis laboribus, multiſque ſudoribus
» hominibus vendunt. *Panorm. libro 1. de rebus geſtis Alphon.*

T. Vectigalia. Eundem ſolitum dicere accepimus, regum in pri-
» mis ſtudium, & officium eſſe, populares ſuos locu-
» pletes efficere: Popularibus enim ditioribus factis,
» nec vtique reges futuros pauperes. Quoniam ſubdi-
» torum amor ac beneuolentia, veri ſunt principum
» theſauri, ac diuitiæ, non pecunia imperata. *Panorm. lib. 4. in fine.*

Idem dicere ſolebat, eos, qui alijs præeſſent, tan-
tò priuatis hominibus meliores eſſe oportere, quā-
tò honoribus & dignitate antecellerent. *Panorm. libro 6. de rebus geſtis Alphonſi.*

T. Iuſtitia. Idem eos demùm principes magnificiēdos dice-
» re ſolebat, qui iuſtitiā probè excolerent: hæc enim
» in quo fuerit, eius imperium æquo omnes animo
» patiuntur, illiuſque moderationi ſeſe etiam ſponte
» ſubijciunt. *Panorm. lib. 1. de rebus geſtis Alphonſ.*

T. Veritas. Idem cum principem mirum in modum proba-
» bat, cuius ſimplex verbum tantum ad fidem valeret,
» quantum priuatorum hominum iuſiurandum. Sen-
» ſit autem, non vulgarem principis virtutem eſſe, ſta-
» re verbis, & facto præſtare id, quod verbo ſemel
» promiſit. *Vbi ſupra.*

T. Scientia. Idem commemorantibus, quendam ex Hiſpaniæ
regibus

regibus dixiſſe, Non decere principes viros ſcire li- "
teras, exclamauit, eam vocem bouis eſſe non homi- "
nis. Non omnes literæ conueniunt principi, ſed hæ, "
quæ politicen tradunt, aut ethicen, quæque recte, "
aut ſecus geſtorum exempla commonſtrāt: id quod "
facit hiſtoria. *Vbi ſupra.*

Magiſtratus, Iudex.

ARchitas dixit, iudicem & aram idem eſſe: pariter enim ad vtrunque confugiunt, qui iniuria afficiuntur: ſentiens tales oportere iudices eſſe, vt oppreſſis ſint præſidio. *Refert Ariſtoteles Rhet, 3.*

Aegyptiorum reges, iuxta regionis illius conſue- *T. Iuſtitia.*
tudinem, iudices ad iuſiurandum adigebant, vt etiā "
ſi quid Rex iuberet eos iudicare, quod rectum non "
eſſet, ne iudicarent. Tanti referre putabant, vt po- "
pulus iuſtos haberet iudices. Porrò potentiæ fero- "
ciæque regiæ oppoſita eſt iuſiurandi religio, quod "
adactum videri non poterat, cùm ab ipſis regibus "
exigeretur. *Plut. in Rom. Apoph.* "

Philippus Macedo Machetæ cuiuſdam pro tribunali ſedens cauſam cognouit, ſed dormitabundus, nec ſatis attentus ad iuris æquitatem: itaque ſententiam tulit aduerſus Machætam. Verùm cùm is exclamaſſet, ſe ab ea ſententia appellare: Rex iratus, Ad quem? inquit: nam appellandi verbum Monarchis eſt inuiſum. Hic Machætes: Ad te ipſum ô Rex, ſi expergiſcaris, & attētius audias cauſam. At tum quidem ſurrexit Rex. Ceterùm poſteaquam cauſam apud ſe melius perpēdiſſet, intelligeretque Machetę factam iniuriam, iudicata quidem non reſcidit, ſed pecuniam, qua damnatus fuerat Machætes, ipſe perſoluit. Sit hoc ciuilitatis, regiæque moderationis: illud verò prudentiæ, quòd ingenioſo commento ſic damnatum exemit damno, vt regiam tamen in iudicando auctoritatem non proderet, mulctā pri-

natim

uatim perinde quaſi ipſe damnatus eſſet, diſſoluit. *Plut. in Reg. & Imp. Apoph.*

Cleomenes cùm ex quodam audiuiſſet, bonum magiſtratum omninò erga omnes mitem & placidum eſſe oportere, reſpondit: Bene quidem, ita tamen ne ſit contemptui. Significans clementiam nimiam pernicioſam eſſe ciuitati. *Plutarch. in Laco. Apoph.*

Simonides Poëta, cùm Themiſtoclis Prætoris operam pro amico in re iniqua peteret, reſpondit Themiſtocles, Nec Simonidem fore bonum poëtam, niſi menſuram modumque in canendis carminibus quæ ſcribebat, curaret: nec ſe bonũ Prætorem habitum iri, ſi legibus ac iuſtitię alicuius gratiam propoſuiſſet. *Fulgoſ. lib. 6.*

Fabio iam ſene, filius illius conſul factus eſt: qui cùm publicitus multis audientibus habuiſſet orationem, Fabius conſcenſo equo præcedebat: Quum autem iuuenis lictorem miſiſſet, qui patrem iuberet equo deſcendere, alij quidem factum hoc auerſati ſunt: at Fabius ab equo deſiliens, non habita ætatis ratione, accurrit, ac filium complexus, Euge, inquit, fili, ſapis, qui intelligis quibus imperes, & quàm magnum magiſtratum ſuſceperis. *Plutarc. ad Rom. Apophtheg.*

Bias damnaturus quempiam ad mortem, lachrymatus eſt miſeram hominis & meritò deplorandam fortunam. Verùm cùm dixiſſet quidam, Quid eſt, quod defleas, cùm in tuo ſit arbitrio condemnare aut liberare hominem? reſpõdit Bias, Neceſſarium quidem eſſe natura condolere, à lege autem & iuſtitiæ regula diſcedere, pernicioſum eſſe. *Stob. ſerm. 44.*

Ariſtides, cognomento iuſtus, ſemper ſuo vnius præſidio fretus, Rempub. adminiſtrauit: à ſodalitatibus & amicorum potentia abhorrebat, quæ ad iniuriam

iuriam alijs inferendam adderet animum. Abhorruit autem ab omni factione & amicitia, ideo, ne adigeretur ad aliquid faciendum, quod iuſtum nõ eſſet, aut cogeretur abſtinere ab eo, quod iudicaſſet Reipub. conducere. *Plutarc. in Apoph. Græc. Imp.*

Idem quendam reum accuſauerat. At cùm iudices poſt Ariſtidis accuſationem nollent audire reum, ſed protinus ad ſuffragia, quibus eum damnaturi erant, properarent: Ariſtides ſupplex pro reo interceſſit ad iudices, vt eum iuxta legum præſcripta diligenter audirent. Tanta erat in viro legum æquique obſeruatio. *Plut. in eius vita.*

Heraclitus Epheſius Rempub. vt deploratam contempſit, eique dare leges (cùm rogaretur) recuſauit. Seceſſit autem in templum Dianæ, ibique cum pueris ludebat talis. Circunſtanti & admiranti populo, Perditi, inquit, an non præſtat hoc agere, quàm vobiſcum Rempub. adminiſtrare? *Laert. lib. 9. cap. 1.*

Chryſippus rogatus cur non adminiſtraret Rempub. dixit: Quia ſi quis malè rexerit, diſplicebit Dijs: ſin bene, ciuibus. *Stob. ſerm. 43.*

Cleon, cùm primùm ſtatuiſſet Rempub. capeſſere, amicis in vnum locum conuocatis, eam, quæ ei cum illis interceſſerat, amicitiam dirupit: tãquam quæ in adminiſtratione ciuitatis rectum ac iuſtum inſtitutum emolliat, & tranſuerſum agat. *Antonius in Meliſ. par. 2. ſerm. 1.*

Alphonſus Aragonum rex magiſtratum cotem appellare ſolitus eſt, quo hominum ingenia probarentur. Magiſtratus enim (vt communi prouerbio celebratur) virum indicat. Eſt autem ſenſus, vix ſatis perſpici poſſe mores & ingenium in vita hominis priuata. *Panorm. lib. 3.*

Socrates dicere ſolebat, abſurdum eſſe, cùm artes manuarias nemo exerceat, qui eas non didicerit, neq; quiſquã aliquid faciendũ locet ei, qui eius opi-

ficij ſit planè ignarus:ad publicos magiſtratus admitti eos, qui rerũ omnino rudes eſſent. *Eraſ.li.3.Apoph.*

T.Manſuetudo. T.Patientia.

„ Chylon Lacedæmonius fratri quærenti quòd Ephorus ipſe non crearetur, cùm ille eſſet: Ego, inquit, iniuriam ferre noui, tu non: ſignificans neminem eſſe idoneum magiſtratui, qui non poſſit diſſimulare multa præter æquum & bonum facta. *Laer. in Chylonis vita.*

Alexander Seuerus, honores iuris & gladij nunquam vendi paſſus eſt, dicens: Qui emit, & vẽdat neceſſe eſt. Hoc Ethnicus, & iuuenis: quid iam decet principes Chriſtianos? *Lamprid.& Bruſ.lib.4.cap.5.*

Cato ſenior cenſuram petens, cùm cæteros competitores videret ſupplices, populoque blandiẽtes, ipſe clamabat, populo opus eſſe medico auſtero, validisque remedijs: proin eligendum, nõ qui iucundiſſimus eſſet, ſed qui inexorabilis. Atque hæc dicens, ante omnes Cenſor creatus eſt. Agnouit populus morbum ſuum, eoque Cato plus valuit obiurgando, q̃ cæteri blandiendo. *Plut.in Rom.Apoph.*

Themiſtocles Neoclis filius, audiens quoſdã ambire magiſtratũ: Si mihi, inquit, duas oſtẽderitis vias, quarum vna ad infernum, altera ad tribunal duceret, multò libentius tenderem eam, quæ rectà ad infernum tenderet. Non ignorauit ſanè vir ſapientiſſimus, quantæ curæ, moleſtiæq; eos ſequerentur, qui magiſtratum rectè adminiſtrare debent.

Demoſthenes ad iuuenes quos habebat familiares, dicere ſolebat, Sibi gnaro iam, quantum inuidiæ, metus, calumniæ, ac diſcriminis ſit expectandum ad Rempub.accedenti, ſi ex duobus alterum ſit eligendum, citiùs in exilium iturum, quàm ad ſuggeſtum ac tribunal. *Eraſ.lib.4.Apoph.ex Plutar.*

T. Iuſtitia.

Cato ſenior dicere ſolebat, ſe malle pro collato „ beneficio nullam reportare gratiam, q̃ pro maleficio „ perpetrato non dare pœnam. Significans nihil

eſſe

eſſe magis pernitioſum, quàm ſi improborum mo- "
res pœna non coërceantur. *Plut. in Rom. Apoph.* "

Idem etiam dicebat, eos magiſtratus, qui maleficos pœnis non coërcerent, non tantùm non ferendos, ſed lapidibus obruẽdos eſſe: ne ex pœnę neglectu ſalus Reipub. labefieret. *Plutar. vbi ſup.* *T. Iuſtitia.*

Demoſthenes cùm audiret quoſdã, qui in Repub. euehi cuperent: Omnium difficillimum eſſe dixit, vt hi qui poteſtatem habent in multos, multis placeant. *Stob. ſerm. 23.*

Pauſanias Macedo adoleſcens forma & genere præſtantiſſimus, ſtuprum per vim & iniuriam ab Attalo pertulit: à quo etiam mero ingurgitatus, & in conuiuium perductus, conuiuarum libidini, tanquam vulgare ſcortũ propoſitus eſt. Hanc indignitatem cùm iniquo animo ferret Pauſanias, regi Philippo detulit: Rex verò variis fruſtrationibus eum ludibrio habuit, & Attalum digniore militia honeſtauit. Qua iniuria percitus Pauſanias, iram in Regẽ conuertit: & vltionem, quam ab aduerſario non poterat, ab iniquo iudice exegit. Nam cùm in nuptiis Cleopatræ Attali filiæ medius inter duos Alexandrum filium & generum ſederet, nihil eiuſmodi timentem interemit, & diem lætitiæ regio funere polluit: planeque docuit, querelas ſubditorum neutiquam contemptui habendas eſſe. *Ex lib. 6. de inſt. Reipub. Franc. Senenſ.* *T. Iuſtitia.*

Munera quæ excæcant iudices.

ALexander Seuerus Vetronium Thurinũ familiarem, quòd iis, qui petebant aliquid à Cæſare, vendidiſſet ſuum patrocinium, mentiens interim multa, conuincendum curauit, & cõuictum damnatumq; in ſtipite alligari iuſſit, ſuppoſito igni ex humida materia, præcone clamante, Fumo punitur, qui fumos vendidit. *Ælius Lampridius.*

Phocioni cùm centum talenta Alexander dono miſiſſet, adferentes interrogauit, Quamobrem ex tanto Athenienſium numero ſibi ſoli ea mitteret? Illi reſponderunt, Quoniam ſolum ipſum rex exiſtimaret bonum eſſe virum. Quin igitur me poſthac bonum eſſe permittat, dixit: & pecuniam remiſit. Senſit autem non eſſe boni viri, ſubire famæ periculum ob accepta munera. *Stob.ſerm 35.*

T. Iuſtitia.

„ Alcamenem cùm quidam interrogaſſet, quamobrē munera à Meſenijs oblata ita recuſaſſet? Quoniam ſi recepiſſem, inquit, cum legibus pacem habe„ re non poteram. O mentem rege dignam, quæ ma„ gno obuioque lucro legum auctoritatem anteposu„ it? Et vbi ſunt interim, qui clamant, quod principi „ placuit, legis vigorem habet: & principem quidem „ dare leges, ac non teneri legibus? *Plutarch.*

T. Liberalitas.

Philippus Macedonum rex quoniam pleraque perfecit dando potiùs quàm bellando, iactatum eſt „ in illum, Non Philippum, ſed Philippi aurum ſube„ giſſe Græciam. *Eraſ.6.Apoph.*

T. Frugalitas.

„ Epaminondas cùm legati venirent ferentes mu„ nera animo corrūpendi, ad prandiū eos venire iuſ„ ſit prius, vt in eodē cauſam aduentus indicarēt. Ap„ poſita eſt igitur menſa vilis, bibebantq; vinum acidum. Subridens igitur Epaminondas ad legatos ait, Abite, & domino veſtro mea prandia narrate, qui„ bus me contentum non facilè ſuis muneribus ad „ proditionem alliciet. *Stob.ſer.1.de prudentia.*

T. Fortitudo

Cùm Artaxerxes Perſarum rex eidem tria Daricorum millia miſiſſet, Diomedontem Cyzicenum aſperiùs increpauit, ſi tantam nauigationem ſuſcepiſſet, corrupturus Epaminondā, eumque iuſſit hæc verba ad regem referre: Si fauet commodis Thebanorum, habiturus eſt Epaminondam amicū gratis: ſin minus, hoſtem. Quid hoc animo incorruptius, non aliò ſpectante quàm ad patriæ commoda? *Plutar-*

ſarchus in Græcorum Apophthegmat.

Phocion cùm à Menillo oblatam pecuniā remiſiſſet, rogatus ab illo cauſam, cur ſaltem filio ſumendam non permitteret, reſpondit: Si filius vitā moresque compoſuerit, viuet ille quidem paterna hæreditate contentus: ſi verò prodigus & immodeſtus fuerit, ne argentum quidem hoc ſatis futurum eſt. *Bruſ.lib.1.cap.9.& lib.5.cap.22.* *T.Prodigalitas.* " " "

Alexander ad Xenocratem legatos miſit cum aliquot talentis: quos ille in Academiam perductos, parca tenuique cœna excepit. Poſtridie interrogantibus cui vellet annumerari pecuniam. Quid, inquit, itane vos heſterna cœna non intellexiſtis, me pecunia non indigere? *Laer.lib.4.cap.2.* *T.Frugalitas.* " " " "

Samnites, poſteaquam à Curio deuicti eſſent, venerunt, magnam ei vim auri afferentes. Verùm Curio cùm fortè ad focum ſederet, & ex cado ligneo rapas comederet, Samnitū legatis reſpondit, Nihil opus eſt auro talē cœnanti cœnam. *Bruſ.li.5.ca.22.* *T.Frugalitas.* " " "

Caius Põtius Samnis aiebat, Vtinam ad illa tempora fortuna me ſeruaſſet, & tunc eſſem natus, quādo Romani dona accipere cœpiſſent: non eſſem paſſus diutiùs eos imperare. *Cic.lib.1.de Offic.* *Contra auaritiam.*

Reſpublica.

Lycurgus quidquid erat rerū ſuperuacanearum è ciuitate eijciendum curauit: adeò vt nec negotiator, nec ſophiſta, nec vates, nec circulator, nec lautitiarū artifex Spartam ingrederetur. Nec enim paſſus eſt illic eſſe pecuniam talibus vtilem: tantùm ferream monetam cudit, quę pōdere Acgineticam æquabat, valore æreos quatuor. His remedijs expugnauit auaritiam. *Plutarch.in Lacon.* *T.Delicia.* *T.Auaritia.*

Cùm pecuniæ eſſent in Lacedæmoniorum regionem conuectæ, qui eas importârant, morte damnati ſunt. Siquidem Alcameni ac Theopompo regibus hoc oraculū erat redditū: Pecuniarum amor *T.Auaritia.* *T.Luxus.* *Delicia.*

Spartam perdet: Nihilo ſeciùs tamen Lyſander, deuictis Athenienſibus, magnam auri, argentiq; vim inuexit: nec ſolùm pecunias receperunt, verùm etiã ipſi viro honos eſt habitus. Proinde Sparta donec Lycurgi legibus vteretur, nec à iureiurando recederet, ſexcentis annis in Græcia primas tenuit, & legũ æquitate, & gloria. Cæterùm cùm ab his paulatim defluerent, inundaretque obiter diuitiarũ amor, & auaritiæ malum, non ſolùm ob hæc decreuit illorum potentia, verùm etiam quibus antea ſocijs & amicis in bello fuerant vſi, eos inimicos habere cœperunt. Porrò cùm ita ſe gererẽt, tamen poſt Philippi Macedonis in Chœronea victoriam (quanquam Græci cæteri omnes illum imperatorem terra pariter ac mari declaraſſent, ac poſt hunc Alexandrum filiũ euerſis Thebanis) ſoli Lacedæmonij, tametſi ciuitatem haberent nullis cinctam muris, eſſentque non modò perpauci propter aſſidua bella, ſed multò quàm antea imbecilliores, quoniã adhuc ſeruabant admodum exiguas quaſdam Lycurgicarum legũ ſcintillas, non ſe præbuerunt belli ſocios, nec cæteris Græcis, nec poſt Macedonicis regibus, nec in commune cum illis conſiliũ venerunt, nec tributũ pendere coacti ſunt: donec per omnia contemptis Lycurgi legibus, à proprijs ciuibus tyrannide oppreſſi ſunt, ita vt nihil iam reliquũ eſſet patriæ inſtitutionis: ſed reliquorũ ſimiles effecti, & gloria & libertate, quã prius obtinuerant, exuti ſunt, & in ſeruitutẽ traducti: ac nũc quemadmodũ cæteri ſub Romanorũ viuũt imperio. Graue documentum vniuerſis, imperia virtute parari, auaritia, luxu, delicijsq; vel perire, vel verti in tyrannidẽ. *Plut. in Lacõ.*

T. Paupertas. *T. Pax.* Lycurgus Lacedæmoniorũ legiſlator, ad ciues ſuos, qui ſcripſerant, quo pacto hoſtium impetum repellere poſſent: Si pauperes, ait, manſeritis, & contentiones mutuas deponetis. *Bruſ. lib. 2. cap. 4.*

Antiſthe-

Antiſthenes rogatus, quæ res portenderet ciuitatibus exitiū? Cùm in his, inquit, non poteſt eſſe bonorum ac malorū diſcrimen. Sentiēs eam Rempub. non poſſe conſiſtere, vbi nec eſſet honos virtuti, nec pœna ſceleratis. *Laer. lib. 6. cap. 1.* *T. Iuſtitia.*

Thales eam Rempub. ſaluam eſſe putabat, quæ ciues nec prædiuites, nec admodum pauperes contineat. *Stob. ſerm. 41.*

Chilo optimā pronuntiauit Rempub. quæ maximè leges, minimè autem Rhetores audiat. *Ibidem.* *T. Iuſtitia.*

Antiſthenes rogatus, quomodo ad Rempub. capeſſendam ſit eundum? Velut, inquit, ad ignem: ne nimis admotus exuraris, procul amotus frigeſcas. *Bruſ. lib. 4. cap. 5.*

Ageſilaus rogatus à quopiam, cur Spartanorum Reſpub. præ cæteris ſecundis rebus floreret? Quoniam, inquit, plus cæteris in hoc ſe exercent, vt pariter & imperare, & parere ſciant. Sentit vir prudentiſſimus, ciues diſciplinæ capaces, cauſam eſſe incolumitatis. *Plutarch. in Laco. Apophtheg.* *T. Obedientia ciuilis.*

Solon interrogatus, quanam ratione nullum in vrbe ſcelus perpetraretur: dixit, Si tam indignarentur illi, quibus non eſt facta iniuria, quam quibus facta eſt. Senſit autem vir prudentiſſimus, tum demum ſaluam eſſe Rempub. cùm qui boni viri ſint, malos pœnis coërcent, ne inſontes afficiant contumelia. *Stob. ſerm. 41.* *T. Zelus iuſtitia.*

Theophraſtus interrogatus, quidnam vitam humanam conſeruaret? Reſpondit, Beneficentia, honor, & pœna. *Stob. ſerm. 41.* *T. Iuſtitia.*

Ariſtidi erat ſimultas cum Themiſtocle. Huic cùm delectus eſſet collega ad peragendam legationē, Vis (inquit Themiſtocles) vt in his montibus ſimultatē deponamus? Nam ſi videbitur, reuerſi illam reſumemus. Priuatos affectus publicæ poſthabuit vtilitati. Ex his enim ferè omnis humanæ vitæ pernici-

es naſcitur. *Plut.in Græco.Apoph.*

T. Frugalitas. Demades orator prandẽs apud Phocionem,cùm apparatum admodũ tenuem videret, Demiror, in- ,, quit, ô Phocion te Rempub.adminiſtrare,cùm poſ- ,, ſis ad iſtum prandere modum. Bis errans, & quòd ,, lucri tantùm cauſa putaret adeundam Rempub. & ,, quòd luxum probaret in eo, cui maximè conuenie- ,, bat ſobrietas. Sed Demades alios è ſuis moribus ,, æſtimabat. Erat enim & pecuniarum auidus, & ,, luxui deditus. *Eraſ.lib.6.Apoph.*

T.Iuſtitia. Solon Rempub. duabus rebus contineri dicebat, " præmio & pœna. *Bruſo.*

T.Pietas in patriam. Lacæna cùm filium in prælium miſiſſet, & interfectum audiſſet: Idcirco, inquit, genueram, vt eſ- ,, ſet,qui pro patria mortem non dubitaret occumbe- ,, re. *Cic.1. Tuſcul.*

T.Sup. *T.Iuſtitia.* M.Cicero Philip.2.ait,Duo hæc opto, vt moriẽs populum Romanum liberum relinquam: hoc mihi ,, maius à Dijs immortalibus dari nihil poteſt. Alterũ, ,, vt ita cuique eueniat, vt de Repub.quiſq; mereatur.

Potentes, Potentia.

POmpeius Magnus, cùm ex literis Senatus intellexiſſet omnia, quæ Sylla armis obtinuerat, in ipſius poteſtatem eſſe tradita: populi ſuffragijs centuriatis percuſſo fœmore dixit, Proh nũquam finienda pericula: quantò ſatius erat obſcurũ naſci, ſi à militaribus curis nunquã dabitur recedere: nec hac exuto inuidia,licet cum vxore in rure vitam degere? Magnam potentiam ambit inexpertus, odit expertus: ſed deponere tutum non eſt. *Plut.*

T. Diuitiæ. Solon dicebat opulentiam eſſe matrem ſaturitatis, ſaturitatem ferociæ atque violentiæ. Diuitias comitatur luxus: luxus exit in tyrãnidem, dum fœnum migrat in cornua. *Laert.lib.1. cap.3.*

Dionyſius ſenior Syracuſanorum tyrannus,cùm filiũ reprehenderet, quòd Syracuſani cuiuſdã ciuis

vxori

vxori vim intuliſſet, atque inter alia diceret, Si vnquam audiuiſſet, à ſe rem ſimilem factam fuiſſe? Filius eo tempore reſpondit: Id accidit, quòd nunquam patrem regem habuiſti. Hinc liquet, potentiam flagitijs multis occaſionem præbere. *Fulgoſ. libro 7. cap. 3.*

Nobilis, Nobilitas.

EVmenes inſidijs petitus à Perſeo, credebatur extinctus. Is rumor cùm Pergamum eſſet perlatus, Attalus eius frater impoſito ſibi diademate, ductaque fratris vxore, regnum occupauit. Cæterùm cùm audiſſet illum viuum, vt ſolebat, profectus eſt illi obuiam vnà cum ſatellitibus, haſtam geſtans. Eumenes autem amanter eum amplexus dixit in aurem, "Ne feſtines ducere, priuſquam mortuum videris: nec præterea per omnem vitam vllam offenſi animi ſignificationem vel dicto vel facto dedit: quin etiam moriens fratri & vxori regnum reliquit." Cuius animi memor Attalus, cùm multos ex ſe liberos haberet, nullum tamen regno educauit: "ſed Eumenis filio, poſteaquam adoleuiſſet, adhuc viuens principatum tradidit. Neſcias quid in his duobus fratribus laudare prius debeas, an alterius comitatem & clementiam, an alterius verè germanam nobilitatem, & animi gratitudinem." *Plutarchus in Reg. Apoph.* *T. Clementia.* *T. Gratitudo.*

Socrates opes & nobilitatem non ſolùm nihil in ſe habere honeſtatis, verùm etiam & malum omne ex his oboriri dicebat. *Laert. lib. 2. cap. 5.*

Antigonus Rex Bionem de ignobilitate criminatum, interrogauit, Quis, & cuias es? vbi tua ciuitas eſt? vbi ſunt tui parentes? Cui Bion reſpondit, Atqui ô rex bene facis, cùm indiges ſagittarijs, quòd non interrogando genus, ſed ſcopum proponendo, optimos illorum tibi deligis. Sic igitur amicos

explora, non vnde nati, ſed qui & quales ſint. *Stob. Serm.84.*

Cùm quidam Alphonſum Aragonum regem hoc nomine plurimùm commendaret, quòd ex antiquiſſima & nobiliſſima regum familia originem duceret, ille contra reſpondit, Nihil eſſe quod in vita minoris ipſe duceret, quàm quod ille tanti facere videretur. Laudem enim illam non ſuam, ſed maiorum ſuorum eſſe: quippe qui iuſtitia, moderatione, atque animi excellentia ſibi regnum comparaſſent, ſucceſſoribus quidem oneri regna cedere: & ita demùm honori, ſi virtute potius, quàm teſtamento illa ſuſcipiant. *Panormit. libro 2. de rebus geſtis Alphonſ.*

Plato philoſophorum ſapientiſſimus, & qui eum ſecuti ſunt, à quibus parum admodum Ariſtoteles aberrat, quatuor nobilitatis ſpecies facit. Primā eorum qui claris iuſtisque maioribus orti ſunt: ſecundam eorum, quorum parentes potentes, ac principes extiterunt: tertiam eorum, quorum maiores domi militiæque aliqua illuſtriore gloria claruerunt. Quartam nobilitatis ſpeciem facit eam, quā omnium excellentiſſimam eſſe oſtendit: cùm quiſpiam animi ingenuitate & magnitudine excellit, ſuæque laudis virtute nititur: & hunc verè nobilem appellandum cenſet, cui non aliena, ſed ſua virtus ad gloriam opitulatur. His autem quatuor ſpeciebus quintam etiam addit Ariſtoteles, eorum ſcilicet, qui illuſtriore aliqua diſciplina claruerunt: & iure optimo: nam non modò ſe familiamque ſuam clariorem reddūt, verùm etiam vrbes ac prouincias, è quibus oriundi ſunt, illuſtrant. *Ex Franc. ſ. Senen. lib.6. de Inſtit. Reipub.*

Vulgus.

Demo-

DEmoſthenes inter fugiendum fertur, ſubinde reſpiciens ad arcem Palladis, ſublatis manibus dixiſſe: O Pallas vrbium domina, cur tribus infauſtiſſimis beſtijs delectaris, noctua, dracone, & populo? Noctua, cùm ſit auium inauſpicatiſſima, tamen Palladi ſacra eſt: quemadmodum & draconem habet pro geſtamine: populus autem bellua eſt multorum capitum, peſſimam gratiam referre ſolita optimè de ſe meritis: Vt Socrati, Ariſtidi, Phocioni, &c. His quidem verbis ille vir eloquentiſſimus, nō modò grauiter, vt debuit, in populum inuectus eſt, ſed eius etiam naturam & ingenium ſapienter explicauit, eum cum noctua ac ſerpente coniungens. Nulla enim noctua ſic luce Solis, vt multitudo ſplendore virtutis offenditur. Nullus draco tam vaſtus & immanis eſt, qui ſit conferendus cum feritate populi, multiplici lapſu, & impetu furente omnia peruertentis. *Oſor. lib. 2. de Gloria.*

Lycurgus Lacedæmoniorum legiſlator, cùm omnem Lacedæmoniorum Rempub. ſaluberrimis legibus reformaſſet, corruptiſſimosq́ue populi mores caſtigaſſet, malam mercedem hinc reportauit. Ciues enim indignè omnia ferentes, ſaxa in illum mittebant, & lapidibus obruiſſent, niſi per forum fuga elapſus fuiſſet. Magna profectò populi ingratitudo erat, qui hunc vita orbare cupiebant, à quo legibus bene inſtituta eſſet Reſpub. & omnium quæſita laus. *Plut. in Lac. apoph.*

Polycletus inſignis ſtatuarius eodem tempore duo ſimulachra fecit, alterum ad arbitrium plebis, alterum iuxta peritiæ artisq́ue normam. Gratificatus verò plebi hoc modo eſt. Ad ſingulorum acceſſum, tranſpoſuit & commutauit aliquid, morem gerens vniuſcuiuſque voluntati. Itaque propoſuit vtrunque: & alterum quidem omnes admirationi, alterum ludibrio ac riſui habuerunt. Reſpondens autem

tem Polycletus: At hoc quidem quod vituperatis, & reprehenditis, à veſtra arte profectum eſt: quod verò ſuſpicitis, ego mea facultate ſum fabricatus. Hinc apparet, quàm præpoſterum & corruptum ſit ferè rudis vulgi iudicium. *Ælianus libro 14. de var. hiſt.*

Ariſtides procurator fiſci, quod munus ſanctiſſimè geſſerat, tamen à Themiſtocle delatus eſt, ac repetundarum damnatus. Sed optimatum fauore, non ſolùm illi mulcta remiſſa eſt, verùm etiam eidem redditus eſt muneri: quod per ſimulationem ſic adminiſtrauit, vt omiſſa priſtina ſeueritate, lenem ſe facilemque præberet ijs, qui publico malo gaudent diteſcere. Horum opera factum eſt, vt populus tertiò munus ſummis fauoribus idem deferret Ariſtidi. Tū ille: Ob integrè geſtū munus damnaſtis: nunc, quoniam præter æquum multa conceſſi ciuitatis expilatoribus, honore dignum iudicatis. Hoc igitur honore delato, plus mihi dedecoris afferri puto, quàm damnato ac mulctato irrogaſtis. Norat, quibus artibus poſſet fieri gratioſus apud populum, niſi maluiſſet iuſtus eſſe, quàm plauſibilis. Hoc dicto notauit vulgi peruerſum iudicium, quòd ea quæ profutura eſſent Reipub. vbique damnat; quæ nocent, ſummis euehit laudibus. *Plutar. in Themiſto.*

T. Iuſtitia inuiſa.

Socrates eos, qui multitudini imperitæ fidem habēt, aiebat perinde facere, ac ſi quis tetradrachmum vnum contemnens, reijceret: & aceruum è ſimilibus congeſtum probaret, reciperetque. Cui non fideres ſoli, ei nihilo magis fidendum eſt in turba ſimilium. Nec enim refert quàm multi ſint, ſed quàm graues. Nummus adulterinus etiam in quouis magno aceruo adulterinus eſt. Hoc aduerſus turbam teſtium, & indocti vulgi iudicia. *Laertius lib. 2. cap. 5.* Hinc meritò Quintilianus oratorum ſortem miſeratur, cùm in concione dicturi ſunt: Ille, inquit,

quit,timendus in turba, quem cùm videris ſolum deſpicias.

Athenienſes cùm oraculum conſuluiſſent, reſponſum eſt, In ciuitate vnum eſſe virum, qui cunctorum ſententijs aduerſaretur. Verùm cùm populus vociferans,iuberet hominem tam pernicioſum inquiri,Phocion philoſophus clamans ait: Non eſt opus viri Athenienſes, vt inquiratis: Ego enim is ſum,cui veſtra vita,veſtrique mores diſplicent:mira enim erat multitudinis in omnia vitia licentia. Honeſto igitur zelo ductus philoſophus,illud quod verũ erat,impauidè dicere auſus eſt. Verùm ab Athenienſibus deinde damnatus,& capite plexus eſt. Nec ſatis erat crudeliter tractaſſe viuum: edixerunt etiam, ne à ſuis tangeretur,nec ſepeliretur. *Plut.in Græc.apoph. & in eius vita.*

Antiſthenes, cùm quodam die theatrum ingrederetur,ipſe aduerſus populum nitens ingrediebatur. Interrogatus autem,quamobrem id faceret? Hoc,inquit, in omni vita facere ſtudeo. Sentiens hoc ſapientis eſſe viri, in omnibus actionibus à multitudine diſſidere: propterea quòd vulgus hominum cupiditatibus agitur, non ratione. *Laertius libro 6.*

Phocion quodam die orationem habens apud Athenienſes,placebat omnibus. Cumque videret ab omnibus pariter ſermonem approbari, conuerſus ad amicos, Quid (inquit) num mali quippiam dixi imprudens? Adeò perſuaſum habebat,nihil placere vulgo,quod à recto iudicio proficiſceretur. *Plut. in Græco.apoph.*

Themiſtoclem cùm Athenienſes contumelia afficerent,in quos multa contulerat beneficia, aiebat ſe ſimilem eſſe platanis, ſub quarum vmbram accurrunt homines afflicti tempeſtate, & eaſdem, ſimul vt abijt tempeſtas, euellunt. Senſit vir pruden-

tiſſimus,

tiſſimus, vulgi mores eſſe, vt in belli periculis implorent opem fortium virorum, in pace verò contemnant. *Plut. in Græco apoph.*

Hippomachus fiſtulicem, cùm diſcipulus ſuus aberraret ab arte inter fiſtulandum, & nihilominus plauſum auditorum aſſequeretur, percuſſit eum baculo, dicens: Perperam fiſtulaſti, nam alioqui hi tibi non applauderent. *Ælianus libro 14. de var. hiſt.*

Polycarpus, cùm fidei ſuæ rationem Herodi Proconſuli reddere paratus eſſet, diemque poſtularet, quo cum Proconſule agere poſſet; Proconſul voluit vt coram populo ſe excuſaret. Cui Polycarpus: Non faciam, inquit, cùm principibus & poteſtatibus honos debeatur, modò Deo non ſit contrarius: populo autem furenti ſatisfacere nemo poſſit. *Euſebius libro 4. Eccleſ. hiſt. capite 15.*

SECVN-

SECVNDA CLASSIS, IN qua Virtutum & vitiorum loci collocantur.

VIRTVS.

DIOGENES dicebat, homines ſumma cura, quę faciunt ad viuendum, perquirere: ſed quæ ad bene viuendum conducant, nihili pendere & negligere. *Stob.ſerm.*2.

Iſocrates Rhetor videns ex diſcipulis quendam agri ſui colendi ſtudioſum, cæterùm in exornandis moribus deſidem: Vide, inquit, ne agrum mitiorem cultioremque faciens, tu incultus animo ac agreſtis prorſus euadas. *Stob.*

Lampis negotiator interrogatus, quomodo ſibi paraſſet diuitias: Magnas, inquit, haud difficulter: exiguas verò cum labore ac tardè. Sentiens, initio paulatim magnaque vigilantia corradi pecuniam: cæterùm parata iam ingenti ſorte, facilè eſſe amplis lucris diteſcere. *Plut. in libello, An ſeni ſit capeſſenda Reſpub.* Hoc dictum ad virtutis ſtudium traduci rectè poteſt: quæ initio quidem paulo difficilior, hac verò difficultate ſuperata, ad cætera omnia facilis aditus eſt.

Diogenes bonos viros dicebat eſſe Deorum ſimulachra. Deorum autem, cùm ſint optimi natura, proprium eſt, benefacere omnibus, nocere nemini. *Laertius 6.* *T. Liberalitas.*

Ariſtippus interrogatus, quid eſſet admirandum in vita? Vir probus & moderatus, reſpondit: quoniam etſi inter multos improbos agat, non tamen peruertitur. *Stob.ſer.*35. *T. Societas improborũ.*

Alphonſus Aragonum rex audiens ab agriculto-

ribus mala punica, quæ natura acria eſſent, arte & diligentia fieri dulcia, Cur non etiam nos, inquit, ciues & populares noſtros ingenio malo prauoq; prçditos, induſtria & labore meliores reddimus? Innuit autem populi mores vix eſſe tam prauos, quin ritè gubernantis ſtudio, labore, & induſtria meliores reddi queant. *Panormitanus libro 4. de rebus geſtis Alphonſ.*

Agathocles figulo patre natus fuit. Is verò cùm Sicilia potitus eſſet, rexque declaratus, ſolitus eſt in menſa fictilia pocula iuxta aurea ponere, eaque iuuenibus oſtẽdens dicere, Cùm antea talia fecerim (commonſtratis fictilibus) nunc per vigilantiam ac fortitudinem talia facio, commonſtrans aurea. Non puduit priſtinæ fortunæ, ſed glorioſius exiſtimauit regnum virtute partum, quàm ſi hæreditate obueniſſet. Nam regem naſci, nihil magni eſt: at regno dignum ſe præſtitiſſe, maximum eſt. *Plutar. in Reg. Apoph.*

Antiſthenes dicebat, virtutem eſſe armaturam, quæ detrahi non poſſet. Enſis enim & clypeus excutiuntur: ſapiens autem ac virtute præditus nunquam non armatus eſt, eoque vinci non poteſt. *Laer. lib. 6. cap. 1.*

Idem dicebat virum iuſtum pluris faciendũ quàm cognatum. Arctiora enim ſunt vincula virtutis, quàm ſanguinis. Et omnis bonus bono proximo cognatus eſt: propter animorum ſimilitudinem. *Laert. lib. 6. cap. 1.*

Diogenes quoniam Cynicus erat, canis dictus eſt: & hoc vitæ genus à multis laudabatur, nemo tamen imitabatur. Itaque dicere ſolitus eſt, ſe canem eſſe laudantium, ſed laudatorum neminem cum laudato cane audere venatum ire. *Laert. lib. 6.*

Socrates cùm aliquando in colloquium cum Theodota meretrice formoſiſſima veniſſet, ad Socratem

dixiſſe

dixiſſe meretrix fertur. Ego quidem ô Socrates multum tibi preſto. Nam cùm tu neminem ex meis à me poſſis abalienare, ego, cùm libitum eſt, tuos omnes à te voco. Cui reſpondit Socrates. Non mirum quidem eſt hoc. Tu ſiquidem ad decliuem tramitem omnes rapis: ego verò ad virtutem cogo: ad quam arduus, & pleriſque inſolitus eſt aſcenſus. *Ælian. lib. 13. de var. hiſt.*

Alphonſus Aragonum rex percontatus à ſuis, cur ſine ſatellitibus ſæpenumerò incederet, ſe innocentia aſſociatum incedere reſpondit. Innuit autem Rex prudentiſſimus, eum demum bene munitum eſſe ab iniuria, qui propriam innocentiam habet comitem: eos verò nullibi eſſe tutos, qui malè ſibi conſcij, etiam pericula ſibi fingunt, vbi planè nulla ſunt. *Panormitanus libro 1. de rebus geſtis Alphonſi.*

Zeno cùm aſcenderet in theatrum, cithara canente Amœbeo, verſus ad diſcipulos dixit: Eamus vt pernoſcamus quam vocem, quemque concentum edant inteſtina, nerui, ligna, & oſſa, quibus adeſt tractatio, numerus, & ordo. Quod ſi in rebus inanimis tantum valent illa, quantò plus valebunt, ſi in omni hominis vita ſeruentur. *Laertius lib. 9. capite 5.*

Intentio in opere virtutis.

PLato Athenienſis, cùm à Dionyſio faſtidiretur, popoſcit congrediendi copiam, ea data, hunc in modum diſſeruit. Si quem ſentires in Siciliam appuliſſe hoc animo, vt tibi malefaceret, qui tamen non data opportunitate, nihil mali faceret, an hunc impunè dimitteres? Cùm Dionyſius reſpondiſſet, Nequaquam ô Plato. Oportet enim hoſtium non facta ſolùm, verùm & animi propoſitum vlciſci. Plato ſubiecit. Tum ſi quis tibi bene volens veniſſet in Si-

ciliam, vt tibi boni quippiam adferret, nõ faciat autem, deſtitutus occaſione, num par eſſet hunc nulla relata gratia contemptum abijcere? Dionyſio percontante quis eſſet ille? Aeſchines, inquit, vir morum ſanctimonia cum quouis amicorum Socratis conferendus: & qui poſſit dicendo meliores reddere, cum quibus habeat conſuetudinem. Is cùm multum maris emenſus adnauigârit, vt ſuam philoſophiam tibi impertiret, hactenus neglectus eſt. Hæc tam commoda oratio effecit, vt rex & Platonem, cui priùs erat infenſior, amplecteretur, & Aeſchinem ſplendidè magnificeque tractaret. *Laertius libro tertio*. Hoc exemplo liquet, intentionem propoſitumque in omni opere ſiue bono ſiue malo maximè ſpectandam eſſe, ſiue probare aliquid, ſiue improbare velis.

Virtutis modus, videlicet vt rectè quæ recta ſunt exequamur.

T. Eleemoſyna alacriter danda.

RVſticus quidam, videns ad regem Artaxerxem varia deferri donaria, nec aliud habens quod largiretur, vtraque caua manu hauſtam à proximo flumine aquam illi obtulit vultu alacri. Rex lętatus, iuſſit illi dari phialam auream, ac mille Daricis donauit hominem. *Plut. in reg. Apoph.* Hoc exemplo colligere poſſumus, non modò virtutis opus, ſed multò magis operâtis animum & alacritatem à Deo probari, qui hilarem datorem diligit. Sic viduæ duo æra minuta pluſquam ingentia diuitum munera grata habuit.

Pambus, cùm apud Athanaſium eſſet Alexandriæ, & videret mulierem theatralem, fleuit: & interrogatus à præſentibus quare fleret. Duæ, inquit, res me mouent: vna, quæ eſt illius perditio: altera verò quòd ego non tantum ſtudeo placere Deo, quãtum hæc, vt turpibus placere poſſit hominibus. *Tripart.*

part. libro nono capite primo.

Conſcientia bona & mala.

PEriander interrogatus, quid eſſet libertas: Bona conſcientia dixit. *Stob. ſer.22.* *T. Libertas.*

Chilon Lacedæmonius ſæpenumerò in ore habebat, damnum turpi lucro ſemper præferendum eſſe. Illud enim ſemel dolere, hoc ſemper. Res amiſſa exiguo tempore dolet: ſceleris autem conſciētia ſemper cruciat animum. *Laert. lib.1.cap.4.* *T. Auaritia.*

Diogenes Cynicus neminem magis à timiditate liberū, & re vera animoſum eſſe dicebat, quàm illum, qui nullius mali ſibi conſcius eſſet. *Stob. ſerm. 22.* *T. Fortitudo.*

Pythagoras neminem tam audacem eſſe dicebat, quem mala conſcientia non faciat timidiſſimū. Non quieſcit enim animus malè conſcius, ſed ab omni etiam vento pauet. *Stob. ſerm.22.* *T. Timor.*

Idem dicere ſolebat, virum iniquum plus mali pati afflictum conſcientia, quàm eum qui corpore caſtigatur, & cæditur. Multò quidem grauiores ſunt animi malè ſani, quàm corporis morbi. *Stob. vbi ſupra.* *T. Peccatū.*

Pythagoricus quidam philoſophus coemens ſibi à ſutore calceos, non promptam habens pecuniam, orat vt in craſtinum expectet diem: quò cùm veniſſet ſatisfacturus, audit ſutorem iam defunctum eſſe. Non faciens igitur mentionem pecuniæ, nummos non inuita manu domum gratulabundus de facto iam lucro retulit. Verùm cùm ſceleris conſcientia ſubinde torqueretur, arreptam pecuniam in ſutoris domum proiiciens, ait, Tibi viuit, qui aliis defunctus eſt. *Eraſ.lib.6.Apoph.* Quid hoc in loco Chriſtianus homo dicet, qui multis flagitiis, multoque ære alieno oppreſſus, altum dormit? *T. Reſtitutio.*

Vitium, peccatum.

Diogenes cùm in Stoicorum gymnaſio retrorſum incederet, ridentibus nonnullis: Non vos, inquit, pudet vinĕdi iter facere retrogradũ: mihi verò deambulando tantũ.n id facienti vitio dare? *Stob. ſer.2. de imprudentia.*

Timon ille, qui ab odio hominum Miſanthropos Græcis vocabatur, interrogatus, cur omnes oderet homines: Quia, inquit, meritò improbos odi, reliquos aũt, quia improbos non oderunt. *Max. ſer.6.*

Rogerius Pallantiæ comes, ampliſſimo ac ornatiſſimo genere natus, impiger vir, & manu prõptus, cùm Alphonſum adiens, diceret, in animo ſibi eſſe Ioannem Caſtellæ regem, ipſius hoſtem, contemptu omni periculo confodere, foreque id ſibi, ſi modò annuat, factu perfacilè. Non per ſcelus, ſed virtute gloriam quærendam eſſe, reſpondit Alphonſus. Se enim non ſolùm pro Caſtellæ ac Hiſpaniæ dominatu, ſed ne pro totius quidem orbis imperio adipiſcendo, tam crudele ac deteſtabile facinus permiſſurum. *Panor. lib.2. de reb. geſt. Alphon.*

T. Honor.

T. Dilectio inimi corum.

Simili quodã modo reſpõdiſſe dicitur exuli Florẽtino, Coſmã Medicẽ occiſurũ pollicẽti, ſi triginta nõ amplius manu militũ à rege iuuaretur. Lõgè quidem ampliores, & acriores hoſtes ſeſe & habuiſſe & habere dixit, quàm Coſmas eſſet: quorum morte, vel regna conſequi ſe quidem potuiſſe, ſed abſtinuiſſe à ſcelere. *Panor. lib.2. de reb. geſt. Alphon.*

Occaſiones peccatorum.

Cotys, cùm eſſet natura celer ad iram, ſæuusque caſtigator eorum, qui in miniſterio deliquiſſent, hoſpes quidam ad illum detulit vaſcula fragilia tenuiaque, ſed ſcitè curioſeque elaborata. At is hoſpiti quidem dedit munera, cæterùm vaſcula omnia confregit: demirantibus cur id faceret, Ne, inquit, ſæuiam in eos qui fracturi erant. Prudentis eſt, naturæ ſuæ morbum agnoſcere, & vitio materiam

T. Ira.

teriam præripere. *Plutarch. in Reg. Apoph.*

Societas bonorum aut malorum.

THemiſtocles prædium vendens, præconem diuulgare iuſſit, quod vicinum quoque bonũ habebat. Non parum enim refert, qualem virum tibi vicinum habeas. *Stob ſer. 35.*

Antiſthenes philoſophus dicere ſolebat, bonum virum moleſtam eſſe ſarcinam. Nam ſicut inſipientia bene fertur & leuiter: ſic prudentia grauiter incumbens, premit vehementer ſuopte pondere, nec facilè poteſt excuti. *Philo Iudæus lib. Quòd omnis probus liber.*

Tentatio.

CRates Thebanus conſpicatus adoleſcentulum athleticum, vino, carne, & exercitatione corpulentiorem fieri: O miſer, inquit, deſine aduerſus temetipſum carcerem munire. *Max. monachus Sermone 27.*

Chilon Lacedæmonius frequenter dicere ſolitus eſt, Caue tibi ipſi, & caue te ipſum. Quorum primò admonuit cautè agendum eſſe cum hominibus, ne fraude circumuenti decipiamur. Deinde vt unumquemque ſibi ſuſpectum eſſe oportere. Omnes enim ferè cauent ſibi ab alijs: tamen interdum nemo magis hoſtis eſt homini, quàm homo ſibi ipſi. *Laert. in vita Chilonis.* *T. Prudentia.*

Blaſphemia.

POlycarpus martyr ab Herode procõſule admonitus, vt iuraret fortunam Cæſaris, & conuitia diceret in Chriſtũ, reſpondit, Octoginta & ſex annis ſeruio ei, & nihil me læſit vnquam: qua igitur conſcientia maledicerem, & blaſphemarem regem meum, qui ſalutem mihi dedit? *Euſebius lib. 4. Eccleſ. hiſt. cap. 15.*

Epicurus dicebat. Si mortalium omnium votis Deus reſponderet, propè futurum eſſe, vt vniuerſum genus hominum pereat. Quandoquidem videre eſt, tantas viciſſim tamque diras & exitiales imprecationes hinc inde vulgò effundi. *Stob.*

Spes.

BIon Boriſthenites dicere ſolebat, impietatem malam eſſe contubernalem fiduciæ: & adiiciebat verſiculum Euripidis,

Seruum facit quemuis ferocul um virum.

T. Conſcientia. Senſit autem philoſophus clariſſimus, nullam omninò ſecuritatem habere locum, vbi malè ſana ſit conſcientia: nec apertè poſſe loqui, cui re vera impietatis vitium poteſt obiici: nec frui tranquillitate animi, qui Deos ſibi non habet propitios. *Laert. libro 4. cap. 7.*

Bias roganti cuipiam, quid eſſet dulce hominibus, Spes, ait. *Bruſ. lib. 6. cap. 2.*

Democriti circunfertur talis ſententia, Spes rectè ſapientium voti compos fieri poteſt: inſipientium verò impoſſibilis eſt. *Stob. ſer. 108.*

T. Labor. Socrates philoſophorum ſapientiſſimus dicere „ ſolebat: nec mulierem ſine viro, nec ſpem bonam „ abſque labore quicquam vtile parere. *Stob. Serm. 108.*

Plato dicere ſolebat, ſpes eſſe vigilãtium ſomniã. Ad quod alluſiſſe videtur Vergilius, cùm ait,

An qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?

Cato ſenior de ſpe ſic prædicaſſe narratur, auctore Plutarcho, quòd quæ magna eſſent, puſilla faceret: quæ puſilla, prorſus nulla; ſentiens, opinor, de periculis. Victoriæ namque ſpes extenuat omnia. *Eraſmus.*

Amor.

Themi-

THemiſtocles Athenienſis filium ſuum, quem mater adamabat, & in delicijs habebat, plurimum omnium Græcorum poſſe colligebat hunc in modum: Athenienſes, inquit, dominantur Græcis, ego Athenienſibus, mihi mater, matri filius. *Plutar. in Græcorum Apoph.*

Diogenes dixit, amorem eſſe otioſorum negotium: quod hic affectus potiſſimum occupet otio deditos: ita fit, vt dum otio vacant, in rem negotioſiſſimam incidant: nec interim tamen quicquam bonæ rei agant. *Laert. lib. 6.* *T. Otium.*

Dilectio erga inimicos.

DIogenes Cynicus ad ſalutem opus eſſe dicebat, aut fidis amicis, aut acribus inimicis: eò quòd illi moneant, hi redarguant, & reprehendunt. *Laertius libro 6.*

Alphonſus Aragonum Rex, oblatrantibus canibus & rebellantibus offulam obijciendam dictitabat: Intelligens, maleuolos homines vincendos eſſe beneficijs. *Pontanus cap. 30. de liberalitate.*

Antiſthenes Philoſophus Athenienſis frequenter dicere ſolebat, hoſtes in bello obſeruandos eſſe: quòd ij primùm omniũ ſentiant, ſi quid delinquas. In hoc igitur vtiliores ſunt nobis, quàm amici, vt errata noſtra cognoſcamus, & cognita corrigamus. *Laertius lib. 6. cap. 1.*

Onomademus Chius, poſteaquam aduerſam factionem ſuperaſſet, quibuſdam cenſentibus omnes aduerſæ factionis vrbe pellendos, negauit expedire, dicens: ſe vereri ne omnibus inimicis ad vnum eiectis, inter amicos exiſterent diſſidia. Sentiens ſic eſſe multorum ingenium, vt ſi deſint inimici, in quos naturæ malitiam exerceant, inimicos impetant. *Eraſ. 6. Apoph.*

Xenophon dicebat, eſſe prudentis cordatique vi- *T. Amicus.*

" ri, etiam ab inimicis vtilitatem capere. Vulgatum " eſt, neque ſolem, neque aquam, neque ignem magis " vtilem eſſe hominibus, quàm amicos. Sed ingentis " philoſophiæ eſt, quemadmodum periti medici ex beſtijs ac ſerpentibus vtilia quædam remedia colligunt: ita ex inimicorum odio decerpere aliquid, quod vertant in ſuum bonum. *Eraſmus 7. Apoph.*

Carolus Francorum Rex, cùm quidam ſe offerrent, qui Renati Andegauenſium ducis & hoſtis ſui atrociſſimi, mortem promitterent inſidijs parandam, non tantùm hoc fieri noluit, ſed vt in parricidas ſe in eoſdem animaduerſurum dixit, ſi hoc tentarent: dicens, ſe nequaquam inſidijs cum hoſte de regno, ſed manu tantùm & virtute dimicaturum. *Panor. de reb. geſt. Alphon.*

Alphonſus ijs, qui ſe ad mortem Franciſci Sfortiæ, hoſtis ſui paratos eſſe ſignificaſſent, reſpondit nunquam ſibi victoriam placuiſſe, cuius poſtea pigendum, pudendumve eſſet. Igitur vt ab huiuſmodi conſilijs abſtineant, talia exempla in illos editurum, vt eiuſmodi conſilia ſibi admodum moleſta eſſe omnes intelligant. *Panormitanus vbi ſupra.*

Diogenes Cynicus interrogatus à quodam, quo pacto maximè poſſet vlciſci inimicum? Si teipſum, inquit, probum, & honeſtum virum præſtiteris. *Laert. libro 6.*

Theodoſius Romanorum Imperator, aliquando ex familiaribus cuidam dicenti, neminem illorum ab eo morte mulctatum eſſe, qui iniurij ei fuiſſent, reſpondit, Vtinam eos etiam in vitam reuocare poſſem, qui iamdudum mortui ſunt. *Nicephorus libro 14. cap. 3. Eccleſ. hiſt.*

Pittacus Mitylenæus habens poteſtatem puniendi quempiam, qui contumelioſus in ipſum extiterat, dimiſit,

dimiſit, inquiens, Venia vltione melior eſt. Illa nanque mitis eſt ingenij, hæc autem ferini. *Stob. ſerm.17.*

Democritus dicebat, Prudentis eſſe, futuram iniuriam præcauere: indolentiæ verò, quod factum eſt, non vlciſci. *Stob. ſerm.1. de Prudentia.*

Ariſtides cùm iret exulatum, ſublatis in cælum manibus Deos comprecatus eſt, ſic proſperarent res Athenienſium, vt illis Ariſtides nunquam veniret in mentem. In rebus enim afflictis ſolet populus ad egregios viros confugere, id quod euenit. Siquidē tertio poſt anno, cùm Xerxes Atticā adoriri ſtatuiſſet, Ariſtides ab exilio reuocatus eſt. *Plutarch. in eius vita.*

Phocioni cùm poculum cicuta temperatū porrigeretur, percontatus eſt quiſpiam, ſi quid filio vellet dicere? nam is aderat. Ego, inquit, tibi fili pręcipio, atque etiam obſecro, ne quid ob huius rei memoriam Athenienſibus malè velis. *Plutar. in Græco. Apophtheg.*

Ageſilaus Lacedęmoniorū rex, cùm audiret quoſdam clam ſibi infenſos eſſe, non tantùm non de vltione cogitauit, ſed in militū duces elegit, & apud magiſtratus accuſatos defendit: & hac arte ex hoſtibus ſibi amiciſſimos reddidit. *Plutar. in Laco.*

Thraſibulus, cùm populum Athenienſem à triginta tyrannis pulſum reſtituiſſet, plebiſcitum, legemque obliuionis tulit: ne præteritarum rerū fieret mentio. *Bruſ. lib.3.*

Hoc item Conſtantinus Imperator in Concilio Nicen. feciſſe memoratur, reſciſſis omnibus accuſationum libellis, qui ſibi ab Epiſcopis fuerant oblati: vt hoc facto iniuriarum omnium memoriam aboleret.

Amicitia, Amicus.

EPaminondas dicere ſolebat, non priùs interdiu diſcedendum è foro eſſe, quàm aliquẽ amicum ad veteres adieceris. *Ælianus lib.14. de varia. hiſtor.*

T. Affabilitas. *T. Liberalitas.* Antalcidas, cùm interrogaretur, quo pacto quis amicos ſibi facere poſſet? reſpondit, Si loquatur illis iucundiſſima, præſtet autem vtiliſſima. Quo dicto innuit, in parandis amicis adhibendam eſſe primò ſermonis comitatem: in officijs autem præſtandis, vtilitatem. *Plutar. in Lacon. Apophtheg.*

Alexander Macedo Ilium profectus, Achillis ſtatuam coronans, O te felicem, inquit, cui viuo talis amicus contigit? Loquebatur autem de Patroclo, qui fidiſſimus Achilli amicus fuit. *Plutar. in vita Alexandri.*

Scipio minor dicere ſolebat, nihil difficilius eſſe, quàm amicitiam vſque ad extremum diem permanere. Mutantur enim aliquando mores, aliâs aduerſis rebus, aliâs ingraueſcente ætate, aut dirimuntur contentione, vel luxuriæ conditione, vel commodi alicuius, quod idem adipiſci vterque poſſit. *Cicero in Lælio.*

Cæſar Octauianus Auguſtus, cùm Alexandriam vi cepiſſet, ciuibus omnibus & ciuitati ſe parcere dixit, propter Arrium ciuem Alexandrinum, & olim ſibi ſumma familiaritate coniunctum. Raræ profectò clementiæ fuit Cęſar, qui propter vnicũ amicũ, eam ciuitatem diripere noluit, quæ tandiu pertinaciſſimè rebellârat. *Plutar. in Rom. Apophtheg.*

Demetrius Phalereus aiebat, veros amicos in rebus lætis adeſſe vocatos debere, in aduerſis, inuocatos & vltro. At vulgò fit ſecus. *Laer. lib 5. cap. 5.*

Dionyſius ſenior admiratus egregiam fidem Damonis & Pythiæ, Rogo, inquit, vt me quoq; in veſtram amicitiam recipiatis. Alteri tyrannus deſtinârat diem necis: cumque is paucu los dies petiſſet

rerum

rerum domeſticarum ordinandarum gratia, hac lege impetrauit, vt alter vas amici fieret hac conditione, vt ſi ille non rediſſet ad diem præſcriptum, hic plecteretur. Rediit autem ad diem, mori malens, q̃ amicũ fallere. Ita ſeruatus eſt vterque, ac regis amicitia decoratus. Tantum valet egregia virtus apud tyrannos etiam. *Eraſ.5. Apophtheg.* *T.Fides.* *T.Virtus.*

Tarquinius Superbus iam exul factus, dixiſſe fertur, ſe tunc denique cognouiſſe quos habuiſſet amicos fidos, quos infidos, cùm neutris gratiam referre poſſet. *Eraſm.6.Apophtheg.*

Idem, eos, qui corpus tantùm amarent, ſimiles eſſe aiebat mendicis, qui ſemper egerent, ſemper inſtarent aliquid flagitantes: rurſus, qui amici eſſent, potiùs quàm amatores, ſimiles eſſe his, qui proprium fundum poſſiderent, quem ſemper ſtudent reddere meliorem. Amator ſuam quærit explere voluptatem: amicus haudquaquam ad ſe ſpectans, hoc ſe putat ditiorem, quò meliorem reddiderit amicũ. *Eraſ. vbi ſup.*

Alexander interrogatus vbinam ſuos haberet theſauros? amicos oſtendens, ait, In his ſcriniis. Summa enim liberalitate ſuos amicos ſemper ornauit Alexander. *Max.Serm.6.*

Chilonis dicterium eſt, Sic ama, tanquam oſurus: ſic oderis, tanquam amaturus. Hoc dicto admonuit, nec ſimultates tam acriter exercendas, vt præcludatur omnis in gratiam reditus: nec amicis adeò fidendum, vt illis committas, quò, ſi fiant inimici, poſſint te perdere. *Gellius.*

Pax, Concordia.

Scilurus octoginta liberos maſculos habens, cùm eſſet moriturus, faſciculũ iaculorũ ſingulis porrexit, iuſſitque rumpere. Id cùm ſinguli recuſaſſent, eò quòd videretur impoſſibile, ipſe ſingula iacula exemit,

exemit,ac ita facilè confregit omnia, filios admonens his verbis. Si concordes eritis, validi, inuictiq; permanebitis: contra, ſi diſſidijs,& ſeditione diſtrahemini, imbecilles eritis, & expugnatu faciles. *Stob. ſerm. 82.*

Scipio Africanus, cùm Numantinos ſæpe victores iam fregiſſet, obſeſſosque tandem expugnaſſet, Tyreſium principem rogauit, Qua de cauſa Numātia aut priùs inuicta, aut poſt euerſa fuiſſet? reſpōdit Tyreſius, Concordia victoriam, diſcordia exitium præbuit. *Bruſ.lib. 2.cap.4.*

Iſæus Sophiſta Lacedæmonijs periclitātibus, ac de ciuitate mœnibus cingenda conſultantibus, Homericum carmen recitauit;

Scutum hæſit ſcuto, galea galeæ, atque viro vir.

Et adiecit: Sic mihi ſtate Lacedæmonij, & muris cincti ſumus. Recitat *Philoſt.in Sophiſt.*

M.Agrippa vir ingentis animi dicere ſolebat, multum ſe huic ſententiæ debere, *Concordia paruæ res creſcunt, diſcordia maxima dilabuntur. Bruſ.lib. 2.cap.12.*

Bellum.

CHabrias illud frequenter dicere ſolebat, Formidabiliorem eſſe ceruorum exercitum duce leone, quàm leonum duce ceruo. Sentiens, totam belli fortunam pendere à virtute & prudētia ducis. *Plut.in Reg & Impe.Græco. Apoph.*

Numantini cùm à Scipione in fugam eſſent verſi, à ſenioribus caſtigati, quia quos toties fugârant, fugerent, quendam è iunioribus dixiſſe ferunt, Pecora quidem nunc eadem ſunt, ſed mutatus eſt paſtor. *Plutar.in Rom.Apophth g.*

T.Magiſtratus, præpoſitus.
T.Exercitatio.

Cùm Lacedæmoniorum rex pollice retur ſe funditus euerſurum ciuitatem quandam, quæ ſæpenumerò Lacedæmonijs negotiū exhibuerat, non permiſerunt Ephori, dicentes, Nequaquam abolebis

iuuenum cotem, Vrbem infeſtam appellabant co- *T.Labor.*
tem iuuentutis,eò quòd hoſtibus ſemper præſenti- "
bus, ipſa iuuentus acueretur ad bellandi peritiam. "
Plutar.in Lacon.

Antoninus Pius Imperator, reprehendenti cui- *T.Clemẽtia.*
piam eum, quòd in hoſtes mitis fuiſſet, ac in con- *T.Religio.*
iuratos, quos vicerat,ac dicenti,Quid ſi hoſtes vicis- *T.Spes in*
ſent? Grauiter reſpondit, Nos non ſic Deos colimus, *Deum.*
nec ſic viuimus, vt illi nos vincant. *Bruſ.lib.5.ca.26.* *T.Dilectio*

Scipio minor poſteaquam venit in caſtra, mul- *inimicorum.*
tamque licentiam,laſciuiam, ſuperſtitionem,ac lu- "
xum offendiſſet, diuinos,ac ſacrificos cũ lenonibus *ia.*
protinus eiecit: quin & vaſa omnia iuſſit amoliri, "
excepta olla, veru,& poculo fictili. Ex argẽteis po- *T.Delitia.*
culum librarũ non amplius duarum permiſit,ſi quis
habere vellet: balneis vti vetuit. Qui vngerentur
iuſſit vt ſeſe fricarent: iumentis enim quia manibus
carent, opus eſſe alio à quo fricarentur. Edixit vt
milites ſtantes pranderent obſonium, non igni co-
ctum: cœnarent autem diſcumbentes panem, aut
pultem ſolam, & carnes aſſas ſiue elixas: ipſe verò
ſago circuntectus, obambulabat per exercitum,di-
cens,ſe lugere exercitus dedecora. *Plutarch.in Rom.*
Apophtheg.

Sybaritæ,cùm mollitia perditiſſimi eſſent, ex ijs
quidam cùm Spartam conceſſiſſet, Lacedæmonio- *T.Frugali-*
rumque exactos duroſque mores aſpexiſſet, quaſi il- *tas.*
lorum vitam damnaret, Non admirandum eſt, in- *T.Delitia.*
quit, ſi in bellis, ne ita viuerent, moriuntur. *Bruſ.* "
lib.4. cap.6. "

Lamachus quendam turmæ ducem in errorem
lapſum obiurgabat: qui cùm dixiſſet,ſe poſtea nun-
quam id eſſe facturum. Atqui non eſt in bello, in-
quit, bis peccare. *Plutar.in Apoph.*

Miſericordia, Eleemoſyna.

LVcullus cùm Græcos quoſdam per dies aliquot magnificè tractaſſet, atque illi dicerent ſe mirari, quòd tantum impendiorum ſua cauſa faceret: Non nihil ô hoſpites veſtra cauſa, inquit, ſed maxima pars Luculli gratia. *Plut. in Rom. Apoph.* Hanc ſententiam vſurpare meritò poſſunt, qui in pauperes benefici & liberales ſunt, hoc enim officio non tam alijs quàm ſibi conſulunt.

Ariſtoteles Stagyrites, cuidam increpanti, quòd homini malo dediſſet eleemoſynam, Non mores, inquit, ſed hominem commiſeratus ſum. Etiã improbis in neceſsitate ſuccurrit vir bonus. Debetur enim hoc officium, ſi non meritis illius qui iuuatur, certè naturæ. Et bonus fieri poteſt, qui malus eſt. *Laert. lib. 5. cap. 1.*

Demoſthenes interrogatus, quid Deo ſimile haberent homines? reſpondit, Benignè facere. *Max. ſerm. 8.*

Gaſparus Schlick, qui trium Cæſarum Cancellarius fuit, optare ſe dicebat, omnes Reges aliquando priuatos pauperesque fuiſſe. Nec enim ſatis miſeretur, qui nunquam fuit miſer. *Æneas Syl. lib. 2. comment. de rebus geſtis Alphonſi.*

Conſolatio mæſtorum.

EVphrates Syrus amiſſa vxore, dicebat, O philoſophia! tyrannica ſunt præcepta tua: amare iubes, & ſi quis amiſerit, quod amabat, dolore & mœrore affici prohibes. *Stob. ſerm. 97.*

Philoſophus quidam priſcus huiuſmodi ſermone Arſinoes reginæ luctum compeſcuit. Cùm Iuppiter, inquit, inter Dæmones rerum faceret partitionem, Luctus non aderat, ſed partitione iam peracta venit. Huic igitur cùm Iuppiter aliquid honoris tribuere vellet, nec eſſet quod daret (quippe iam conſumptis omnibus) tandem aſſignauit illi honorem, qui mortuis impẽditur, veluti lachrymas

& mœ-

& mœrores. Quemadmodum igitur cæteri Dæmones bene volunt iis, à quibus coluntur, itidẽ & luctus. Quod ſi fuerit abs te contemptus ô mulier, haudquaquam venturus eſt ad te: contra, ſi diligenter abs te colatur honoribus illi aſſignatis à Ioue, mœroribus ac lamentis, diliget te: ſemperq; ſibi ſuppeditabit aliquid earum rerum, quibus abs te perpetuò poſſit honorari, nempe mœroris, & lachrymarum materiam. *Plutar. in Conſol. ad Apollonium.*

Solon cùm ex amicis quendam grauiter mœrentem videret, in arcem perduxit, hortatusque eſt, vt per omnes ſubiectorum ædificiorum partes oculos circunferret, quod vt factum animaduertit, Cogita, inquit, nunc tecum, quàm multi luctus ſub his tectis olim fuerint, hodieque verſentur, in ſequentibus ſæculis ſint habituri: & mitte mortalium incõmoda tanquam propria deflere. Qua conſolatione demonſtrauit, vrbes nihil eſſe aliud quàm humanarum cladium conſepta miſeranda. *Valer. Max. libro 7. cap. 2.* *T. Vita.*

Idem aiebat, ſi in vnum locũ cuncti mala ſua contuliſſent, futurum, vt propria ſua quiſque deportare domum, quàm ex omni miſeriarum aceruo vllam aliam portionem ferre mallet. Quo colligebat, nõ oportere quenquam, quæ fortuitò patiatur, tãquam præcipuæ & intolerabilis amaritudinis mala iudicare. Idem. *T. Sup.*

Amaſis ad quendam filio priuatum dixit: Si non triſtatus es, cùm nondum filius eſſet, nec nunc quidem dolere debes, cùm non amplius eſt. *Stob. ſermon. 121.*

Demonax quendam filij mortem inconſolabiliter lugentem, & in tenebris abditum adijt, certò promittens ſe filij vmbram ab inferis reuocaturum, ſi tres ex hominum numero ſibi nominare poſſet, qui

qui nullius luxiſſet obitum. Cumque is cogitationem per omnes notos circumferens, ne vnum quidem reperiſſet luctus expertem, Quid igitur, inquit, te ipſum diſcrucias homo, quaſi nouum aliquid acciderit? *Eraſ. libro 8. Apoph.*

Plato Athenienſibus dicebat, in morte amicorũ quieſcendum eſſe, partim eò quòd nondum liqueret, bonum eſſet, an malum, quod accidiſſet: partim quòd acerbè ferenti, nihil à luctu eſſet commodi. *Laer. lib. 3.*

Epicteti vulgare dictum eſt: Turpe eſſe muneribus apum potiones edulcare, rationem autem, Deorum munus, non adhibere ad calamitatem amaritudinemque dulcorandam. *Vbi ſupr.*

Caſtigatio, ſiue admonitio.

CVm multi bello capti venderentur, Philippus Macedonum rex in auctione ſedens, parũ decenter veſtitus erat. Quidam igitur eorum, qui vendebantur, exclamauit. Parce mihi Philippe, paternus enim ſum tibi amicus. Philippus interrogauit, vndenam hæc amicitia conflata eſſet. Tum ille, volo, inquit, propius accedens, dicere. Qui cùm admiſſus eſſet, quaſi arcani quidpiam dicturus, Demitte, inquit, clamydem aliquãtulum: nam ad iſtũ modum indecenter ſedes. Mox Philippus, Hunc, inquit, dimitte liberum: neſciebam enim prius illum mihi amicum eſſe. Senſit vir prudentiſſimus eos præcipuos amicos eſſe, qui probè nos inſtituunt. *Plutarch. in Apoph. Reg. & Imp.*

Demonax frequenter dicere ſolitus eſt, non temerè iraſcendum eſſe hominibus, ſi deliquerint: ſed corrigenda eſſe vitia, medicorũ exemplo, qui non indignantur ægrotis, ſed medentur. *Eraſm. lib. 8. Apophth.*

Socrati acriùs obiurganti familiarem quempiam in conuiuio, Plato dixit, Nonne ſatius eſſet, hæc illi

illi dixiſſe ſeorſum? Cui Socrates, Et non tu quoq; rectius feciſſes, ſi hæc mihi ſeorſum dixiſſes? Salſiſſimè taxauit, hoc ipſum reprehendēdo committentem, quod reprehendebat. *Eraſ.lib.3. Apophth.*

Caligula Antoniæ auiæ pro ſua auctoritate monenti, vt quædam ſecus ageret: Memento, ait, mihi omnia in omnes licere. Talia portenta tum principum titulo pertulit mundus, quæ non commemorarem, niſi ex his, principibus prodigioſæ feritatis horror inueharur. *Ex Sueton.*

Inuidia.

ALexander Macedo ob aquarum defectū in itinere ſiti laborabat: ei igitur cùm forrè oblata eſſet galea aqua plena, vbi galeam in manus accepit, circunſpiciens quos circa ſe habebat equites, demiſſo capite, & fixis in potum oculis, inguſtatam reddidit aquam dicens, Si ſolus bibero, hos mœror inſtigabit. *Bruſ.lib.1.cap.9.*

Bion Boriſthenites conſpiciens quendam triſti vultu, qui habebatur inuidus, Neſcio, inquit, vtrum tibi aliquid acciderit mali, an alteri boni quidpiam, Inuidus enim non minus diſcruciatur aliena felicitate, quàm ſuo infortunio. *Laert.lib.4. cap.7.*

Antiſthenes abſurdum eſſe dicebat, triticum repurgare à lolio, bellum ab inutili milite, & à Repub. non ſecernere inuidos, Significans inuidos tam eſſe inutiles ciuitati, quàm lolium eſt tritico, & ignauus bello. *Laer.lib.6 cap.1.*

Idem dicere ſolitus eſt, non aliter ac ferrum abſumitur rubigine, ita inuidos ſuo ipſorum vitio cōtabeſcere. Ferrum enim etiam ſi nemo lædat, ex ſe gignit vnde corrumpatur. *Laert. vbi ſup.*

Socrates interrogatus, quid bonis viris moleſtū eſſet, dixit, Malorum felicitas. Quid malis? Bonorum proſperitas. *Anto. Meliſ.ſerm.70. part.1.*

Rr Cùm

Cùm oſtendere vellet Ariſtoteles, quid eſſet inuidia, Antagoniſtam fortunatorum eſſe dixit. *Anto. Meliſ.part.1.ſerm.62.*

Hippias dicebat duplicem inuidiam eſſe, iuſtam quidem, cùm quis inuidet improbis honoratis: iniuſtam, cùm bonis. Et inuidi duplo magis, quàm cæteri, calamitoſi ſunt. Non enim ſoli proprijs malis grauantur, vt alij, ſed alienis quoque bonis. *Stob. ſerm.36.*

Actius Syncerus, rari vir ingenij, magnæq; nobilitatis, cùm in conſpectu Federici regis eſſet inter phyſicos quæſtio, quid præcipuè conferret oculorũ perſpicuitati? alijque fœniculi afflatum dicerēt, alij vitri vſum, alijq; aliud: At ego, inquit, inuidiam aio. Obſtupuerunt hoc dicto adeò medici, vt ab auditoribus deriſui haberentur. Tum ipſe: An nō inuidia maiora & pleniora omnia videre facit? Quid autē oculis magis præſentaneum, quàm vt vis ipſa aſpiciendi maior reddatur, ac vegerior? protulitq; ſtatim Ouidianos illos verſus.

Fertilior ſeges eſt alienis ſemper in agris,
Vicinúmque pecus grandius vber habet.

Fontanus.

T. Perſecutiones bonorũ. Erat aliquando inter Epheſios Hermodorus, vir peregregius: qui cùm doctrina ac probitate cæteros
» præſtaret, patria eiectus eſt. Sed admirantibus qui-
» buſdam & rogantibus, cur eiuſmodi virum eiecis-
» ſent, reſponderunt, nihil aliud cauſæ eſſe, niſi quòd
» virtute & moribus nimis reliquos conciues ſuos
» anteiret. Inuidia enim non modò pleroſque viros
» clariſſimos peſſundat, verùm etiam ciuitatum non-
» nunquam ſtatum euertit, & vrbes ipſas diruit. *Ex Franciſ. Sen. lib. de inſt. Reipub.*

Præclarè de inuidia fabulantur poëtæ, cùm aſſerunt peſtem illam apud Inferos ſerpentibus veſci, & hydris recreari: vt oſtendant, inuidos venenum degluti-

glutire, venenumque euomere. Aliena enim felicitas inuidis toxicum eſt: nec lætari vlla ex parte poſſunt, niſi ſuo veneno alios inficiant. At certè nihil turpius eſſe poteſt, nihilque magis contra humanitatem, quàm alieno malo lætari, & alieno bono torqueri: quorum vtrumque facit inuidus. *Idem Franciſ. Sen. vbi ſup.*

Labor & induſtria.

DEmocritus dicebat, omnes labores quouis otio iucundiores eſſe: quando illa cōſequuntur homines, quorum gratia laborant, aut cōſecuturos ſe ſciunt. Hoc etiam ad ſpei titulum referri poteſt. Spes enim præmij laborem minuit. *Stob. ſerm. 27.* *T. Spes.*

Idem cùm interrogaretur à quodam, quomodo laborioſi ac induſtrij differrent à deſidioſis: Quo, inquit, impij à pijs: ſpe nimirum bona. Sperant quippe qui corpus laboribus exercent, pinguia laborum præmia: deſides autem præſentem ſemper intuentur paupertatem. *T. Sup.*

Cùm Philippus Alexandri magni pater, expeditionem & bellum in Corynthū apparare dicebatur, Corynthij trepidi, rerumque ſuarum ſatagentes, ad opera certatim incumbere cœperunt: hic arma ſibi comparabat, ille lapides congerebat, alius muros in altitudinem ſubſtruebat, nonnulli propugnacula firmabant, alij aliud agebant, quòd ad munitiones pertineret. Eorum itaque ſtudium Diogenes cùm cerneret, nihil habens aliud commodius quod ageret, pallio ſuccinctus, dolium ſuum ſubuoluere, & hinc inde vertere cœpit. Admirante autem quodam eius amico, ac percontante, cur hoc ageret: reſpondit Diogenes, Ideo voluo, ne vnus inter tot operi intentiſſimos ceſſator eſſe videar. *Guido Bitur. tit. de deſid.* *T. Exemplū.*

T. Senex.

Idem, cuidam admonenti, vt iam ſenex quieſceret à laboribus: Quid, inquit, ſi in ſtadio currerem? vtrum oporteret iam metæ vicinum, curſum remittere, an magis intendere? Rectè ſenſit, virtutis ſtudium hoc magis intendendum, quo minus ſupereſt vitæ: quòd turpe ſit tum ab honeſto inſtituto refrigeſcere. *Laert. lib. 6.* Hoc exemplum ad ſenes etiam pertinet.

Laconum adoleſcentes perſeuerabant abſque tunicis, veſtem vnicam accipientes, corporibus ſqualidi: quippe à balneis, vnguentis in totum abſtinentes: vt patientia laborum ad res præclarè gerendas viam pararent. *Plut. in Laco.*

Contra delitias.

T. Abſtinentia.

Dionyſius emptum Laconicum coquum, parare iuſſit Laconicum iuſculum: paratū autem non comedit: ſed interrogauit, quodnam ius delectaret Lacones, cùm illud inſuauiſſimum eſſet? Tum coquus, hoc iuſculum non habere condimēta illa dicebat, quod Laconicum habet. Interrogauit Dionyſius, quænam eſſent illa? reſpondit coquus: Huiuſmodi condimenta apud te non ſunt: ante cibum, labores, ſudores, & balneum in Eurota flumine. *Stob. ſerm. 27.*

T. Studium pertinax.

Apelles nunquam tam occupatus fuit, vt diem prætermitteret, in quo nihil omnino pingeret, artem exercēs. Vnde ſubducens ſeſe à negotijs, dicere ſolebat: Hodie nullam lineam duxi. Quæ vox abijt in prouerbium de quouis officio prætermiſſo. Hoc exemplum ad ſtudium quoque ſapientiæ, de quo infra agitur, referri meritò poteſt. *Plin. lib. 10. cap. 35.*

T. Rex.

Veſpaſianus cùm vehementer angeretur vitiatis inteſtinis, nihilo ſecius imperatorijs muneribus fungebatur, adeo, vt lecto decumbens, audiret legationes, & amicis hortantibus vt ſibi parceret, reſpondit, Imperatorem ſtantem mori oportere. *Suetonius.*

Florus

Florus hos verſiculos ſcripſerat in Cæſarem Adrianum.

Ego nolo Cæſar eſſe,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.

Cui Cæſar reſpondit:

Ego nolo Florus eſſe,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.

Sentiens ſe honeſtas occupationes præferre inutili turpique otio. *Suetonius in vita Adriani.* *T. Otium.*

Probus Imperator non patiebatur militem eſſe otioſum, ſed multa opera militari manu perfecit, dicens, annonam gratuitam militem comedere nõ debere. *Flaui. Vopi.* *T. Sup. T. Bellum.*

Alphonſus, cum reprehenderetur à Matthæo Siculo eximiæ ſanctitatis viro, quòd proprijs manibus laboraſſet, ſubridens, Nunquid, inquit, Deus & natura nequicquam regibus manus dederunt? *Panorm. lib. 2. de reb. geſt. Alphonſ.* *T. Rex.*

Lycurgus quopiam percontante, quamobrem virginum corpora curſibus, luctis, diſcorum, ac telorum iactibus fatigaret: Vt, inquit, fœtuum proſeminatio ab ipſâ ſtatim radice validum in validis corporibus initium ſumens, rectè germinet: ſimul vt ipſæ in perferendis partubus facilè ſimul & generosè certent aduerſus pariendi nixus, doloresque. Poſtremò ſi qua incidat neceſſitas, vt poſſint & pro ſe, & pro liberis, & pro patria pugnare. Intellexit vir prudens, quanta Rerumpublicarum peſtis ſit, otium atque ignauia: contra, moderatos labores etiam corpora reddere tum firmiora, tum ſalubriora. Vnde nec virginibus permiſit in otio viuere, ſed has quoque maſculinis exercitijs quodammodo vertit in maſculos: cùm in pleriſque ciuitatibus per *Contra delitias & otiũ.*

delitias ac luxum, maſculi transformentur in fœminas. *Plut. in Laco.*

Otium, Inertia.

MArci Catonis perfrequens fuit ſententia: Nihil agendo homines, malè agere perdiſcere. Quo dicto execratur omnem ignauiam, quæ multorum malorum ſæpenumerò cauſa eſt. *Bruſ. lib.* 4.

Appius Claudius dicere ſolebat, populo Romano meliùs negotium quàm otium committi. Senſit vir ſapientiſsimus, populum Romanum laboribus & bellicis rebus plurimum incrementi ſemper accepiſſe: nimio otio & pigritia omnia deinceps in peius corruiſſe. *Val. Max.*

Quodam interrogante, cur Argiuos cum Lacedæmonijs bellum gerêtes, cùm ſæpenumerò viciſſent, non deleuerint: Ne optauerimus quidem, inquit Cleomenes, illos deletos, vt habeamus, qui iuuenes noſtros exerceant. Perſpexerat egregius dux, corrumpi iuuentutem, ſi permittatur otio & luxui, malorum omnium magiſtro. *Plut. in Lacon.*

Scipio Naſica, quibuſdam dicentibus res Romanas iam in tuto eſſe, extinctis Carthaginienſibus, & Græcis in ſeruitutem redactis: Imò, inquit, nunc demum ſummo in periculo ſumus, poſteaquã multi ſuperſunt, quos vel timeamus, vel reuereamur. Senſit, inimicos per occaſionem vtiles eſſe nobis: per quos non licet impunè ſecureque negligentes eſſe. *Eraſ. lib. 8. Apophtheg.*

Seruilius Vacia vir prætorius atque prædiues odio negotiorum abdiderat ſe in villam ſuam, quã habebat non procul a Cumis, nec alia re notus fuit, quàm eius villæ otio. Itaque qui negotijs premebantur, exclamare ſolebant, O Vacia! ſolus ſcis viuere. Huius tamen ignauum & ſine litteris otium damnans Seneca *Epiſt.* 51. negat illum ſcire viuere, ſed latere. Eoque nonnunquã villam prætcriẽs ioco

dicere

dicere ſolebat:Hic ſitus eſt Vacia, ſubindicans nihil intereſſe inter mortuum, & inerti otio abditum. *Eraſ.lib.8.Apoph.*

Themiſtocles Græciæ dux fortiſſimus deſidiam, hominis viui ſepulturam vocauit: qui cùm expletis centum & ſeptem annis ſe mori videret, dixiſſe fertur, ſe plurimum dolere, quòd vita tunc egrederetur, quando ſapere cœpiſſet. *Guido Bituricenſ. titul. de Deſidia.*

Cato ſenior ſemper ſe harum rerum pœnituiſſe dixit, Si mulieri arcana detexiſſet: aut ſi mari profectus eſſet, quò terreſtri itinere eundi facultatem habebat: aut ſi per negligentiam diem fruſtra elabi permiſiſſet. *Plutarc. & Fulg lib.7.cap.2.* *T.Secretum.*

Auguſtus in omni verbo prudentiſſimus, eos qui leues ob cauſas ſe periculis exponerent, ſimiles eſſe dicebat iis, qui aureo hamo piſces capere tentarent. Hi enim amiſſo ſemel hamo, plus damni accipiunt, quàm ex multorum piſcium captura, lucri. *Fulgoſ. lib.7.cap.2.* *Contra inutiles occupationes.*

Plato Athenienſis ſomnolentiam improbabat, eoque ſcripſit in legibus: Nemo dormiens vlla re dignus eſt. *Laert.lib.3.*

Inter ſeueriſſimas Draconis leges illa etiam fuit, vt otij damnati, capite punirentur. *Ex libro 1.de inſtit.Reipub.Fran.Senenſ.*

Scribit Diodorus, legem fuiſſe apud Aegyptios, qua ſinguli cogebantur nomina apud præſides profiteri, & qua arte, quove lucro ſuſtentarentur oſtendere; & ſi qui mentirentur, aut iniuſto quæſtu viuerent, capite damnabantur. Nec medius fidius iniuria. Otioſi enim & ignaui iuuenes, venenum ſunt ciuitatis: proni ad libidinem ſunt, bonis inuident, aliena appetunt, & denique ſeditioſi & turbulenti euadunt. *Vbi ſupra.* *Vera & aurea verba.*

Optimè M.Cato *in libro de moribus* ſcripſit, vitam

 hu-

humanam eſſe vt ferrum, quod ſi exerceas, conteritur, & cum ſplendore quidem: ſin minus exerceas, rubigo interficit: ſic homines ſe exercendo, honeſtè conteruntur: ſi non exercentur, inertia ac torpedine abſumuntur. Pulchrè admodum idem Cato in oratione, quam Numantiæ apud equites habuit: Cogitate enim animis veſtris milites (ait) ſi quid vos per laborem rectè feceritis, labor citò recedit, benefactū manet. Si quid autem per voluptatem nequiter feceritis, voluptas citò abibit, nequiter autem factum perpetuò manebit. *Ex lib.1. de inſtit. Reipub. Franc. Senenſ.*

T. Conſcientia.

Solonis lex præcipuè laudatur: quæ quidem ſanciuit, filium nequaquam parenti neceſſaria vitæ ſubſidia debere, à quo nullā artē accepiſſet. *Vbi ſupr.*

Exemplum, Imitatio.

T. Rex.

RODOLPHO Imperatori in eo bello quod contra Ottacarum Bohemiæ regem geſſit, cùm ſiti laboraret cum toto exercitu, ferunt à ruſtico (qui meſſoribus potum ferret) oblatam hidriam ſiceræ plenam. Quod cùm ille vidiſſet: Reddite, inquit, homini vaſculum ſuum: nam ego exercitui, non mihi ſitiebam. Sicque ſua abſtinentia partim exercitum eo potu refocillauit, partim ad ſitis patientiam inuitauit. *Æneas Syluius lib.3. comment. in res geſt. Alphonſ.*

T. Sup.

Alphonſus Aragonum rex, cùm fugato iam Iacobi Candolæ exercitu, ſine tentorijs ac commeatu (ſiquidem ex inſperato aduenerat) pernoctare ſub Dio cogeretur, & Ioānes Eſeruitatus Alphonſi ſtudioſus raphanum vnum in tam magna militū inopia, & panem vnum cum dimidio caſeoli Balearici Regi miſiſſet, recuſauit: non decere, inquiens, imperatorem ieiuno exercitu mandere. *Panor. lib.3. de reb. geſt. Alphonſ.*

Alex-

Alexandro Magno cùm datum eſſet ſcriniolum, quo nihil inter opes Darij pretioſius pulchriusue repertum eſt,& quæreretur in quemnam vſum deſtinandum eſſet,alijs aliud ſuadentibus dixit: Huic optimè ſeruandus dabitur Homerus: ſentiens nullum eſſe theſaurum illo pretioſiorem. Ita viſum eſt iuueni, qui ſe totum ad exemplar Achillis componebat. *Plut. in Alex.* T. *Scientia.* " " " " " " " "

Themiſtocles,cùm eſſet adoleſcens,in compotationibus ac mulierum amore volutabatur. At poſteaquam Miltiades factus Imperator apud Marathonem deuiciſſet Barbaros, iam nullus offendit illum quicquam agentem præter decorum. Percontatus autem vnde ſic eſſet repentè mutatus: Miltiadis(inquit) trophæum non patitur me dormire, neque ceſſare. Gloriæ ſtudium excuſſit amorem voluptatum, clauum, vt aiunt, clauo. *Plutarchus in Græc. Apoph.* " " " " " T. *Honor, Gloria.* " " "

Ageſilaus rex iam ſenex,cur per hyemem ſolo pallio tectus obambularet abſque tunica, interrogatus, Vt(inquit) iuuenes hanc vitæ rationem imitentur. *Plutarch. in Lacon.*

Lacones ſcutiferum militem interimere, quòd ſcuto non nihil purpurei panni intexuiſſet. In tantum horrebant exemplum peregrinæ luxuriæ: non ignari ex minimis initijs immedicabilem vitiorum colluuiem inundare: eoque tutiſſimum eſſe iudicantes, principijs obſtare. Ob id in primos auctores ſeueriſſimè animaduertebãt. Plurimum nocuit Reipubl. quiſquis feneſtram vitijs aperuit. *Plutarchus in Lacon.*

Prudentia, Imprudentia.

CAto ſenior affirmabat,inſanos prudentibus longè meliores eſſe,quàm inſanis ſapientes. Sapientes quippe cùm ſtultorum errata inſpicerent,

„ ob id in melius vitam mutare ſolere. At amen-
„ tes cùm diſcendi capaces non ſint, ex ſapientum be-
„ nefactis fructum percipere nullum. *Fulgoſ. libro 7. capite 2.*

Antiſthenes tutiſſimum eſſe murum prudentiam dicebat: quòd is nec collabitur, nec proditur. Nulla mœnia tam ſunt munita, quin machinis aut ſuffoſſionibus, aut (vt nihil horum) proditione capiantur. Sapientis decreta ſunt inexpugnabilia. *Laertius lib. 6. cap. 1.*

Iphicrates cùm in amicorum ſuorum agris haberet exercitum, & nihilominus vallum iaceret, foſſaſque probè foderet, cuidam dicenti, Quid metuimus? reſpondit, Peſſimam eſſe ducis vocem, Haudquaquam putâram. Significans rebus proſperis ſæpenumerò imminere pericula non exigua, quæ nullus expectâſſet. Aduerſus inopinatos igitur caſus cautè omnia eſſe munienda. *Plutarchus in Græc. Apoph.*

T. Silentiũ. *T. Verecundia.* Socrates adhortabatur ſubinde ſuos diſcipulos, vt hæc tria in omni vita ſibi pararent: vt animo ſcilicet haberent prudentiam, in lingua ſilentium, & in
„ vultu verecundiam. *Max. ſer. 41.*

Bion Boriſthenites dicebat, prudentiam tantò cæteris virtutibus antecellere, quantò cæteris ſenſibus præſtaret viſus. Nam oculi prælucent toto corpori: nec vlla eſt virtus abſque prudentia. Nam quomodo iuſtus reddet cuique ſuum, niſi prudentia demonſtret, quid cui debeatur? *Laertius lib. 4. cap. 7.*

Iſocrates dicebat, virum frugi & prudentem debere præteritorum meminiſſe, agere præſentia, futura cauere. *Stob. ſerm. 1.*

Ageſilaus Lacedæmoniorum rex, cùm pugnaretur apud Mantineam, admonuit Lacedæmonios, vt

cæteris

cæteris omiſſis omnibus, in vnum Epaminondam intenderent vim prælij, dicens ſolos cordatos milites auctores eſſe victoriæ. Quod cùm feciſſent, victoriam nacti ſunt. Hac voce conſuluit Ageſilaus incolumitati ſuorum, qui fuerant ſine dubio manu hoſtium perituri. Simul illud docuit, in bello plus habere momenti vnum verè prudentem, quàm turbam imprudentum. *Plut. in Laco. Apoph.* *T. Bellum.*

Cùm Alexander ab Athenienſibus poſceret, ſibi triremes exhiberi, ac populus nominatim flagitaret adeſſe Phocionem, vt quid conſuleret, proferret. Surgens inquit, Conſilo igitur, vt aut armis ſuperetis eos, aut ſuperantium amici ſitis. Compendiò ſuaſit, nihil Alexandro negandum, niſi confiderent ſe iratum poſſe armis opprimere. Quibus ſi ille videretur ſuperior, non eſſe prouocandum animoſum iuuenem, & repulſæ impatientiſſimum. *Plutarchus in Græco. Apoph.*

Antiſthenes Athenienſis dicere ſolebat, ſapienti nihil eſſe nouum, aut ſubitum: eò quòd quicquid homini poteſt accidere, ſit tam præmeditatus, vt nunquam dicat, Non putâram. *Laert. lib. 6. c. 1.*

Curioſitas.

ANtoninus Pius cùm Omuli viſens domum, ac miratus columnas porphyreticas, quæſiſſet, vnde eas haberet: Omulus ei reſpondit: Cùm in ædes alienas veneris, & ſurdus & mutus eſto. Sentiens eum in alieno priuato non oportere eſſe curioſum. *Iulius Capitolinus.*

Xenocrates Chalcedonius nihil referre dicebat, vtrum pedes an oculos inferas in ædes alienas: videlicet deterrens ab omni curioſitate rerum ad nos nihil attinentium. *Laert. lib. 4. c. 2.*

Veritas.

THales

THales Mileſius philoſophus clariſſimus, cùm ab amico quodam rogatus eſſet, quantum veritas diſtaret à mendacio: Quantum, inquit, diſtant oculi ab auribus. Senſit vir ſapientiſſimus, non ea eſſe certa illicò, quæ auribus percipimus ab alijs, qui mendaciter de rebus nugantur: ſed ea demum quæ coràm oculis cernimus. *Maximus Sermo.35.*

Conſilium.

THales Mileſius olim rogatus, quid eſſet facile? Alteri, ait, dare conſilium. Quis enim eſt tam ſtupidus, qui non admoneat alium? ſed ſibi pauci conſulunt. *Ex Laer. lib. 1.*

T. Bellum. Lacones ſi quando ſtratagemate, hoc eſt, callido » conſilio ſuperaſſent hoſtem, Marti bouem immo- » labant: ſin aperto prælio, gallum: hoc pacto con- » ſuefacientes belli duces, vt non ſolùm fortes eſſent » ad prælium, verùm etiam callidis conſilijs aduerſus » hoſtes inſtructi. Præclarius enim exiſtimabant, » hoſtem ingenio citra ſanguinem deijcere, quàm " pugna plerunque vtrinque cruenta. *Plutarchus in Laco.*

T. Bellum. Euripidis dictum memorabile celebratur: Vnicum conſilium rectum magnam militum manum vincere. Quo prudenter admonuit, non perinde referre, quàm numeroſum educas exercitum, ſed quãtum belli rectores polleant conſilio. In bello ſiquidem plus habent momenti prudens conſilium & ſolertia, quàm vires conſilij expertes. *Eraſ. libro 8. Apoph.*

Cathalanis optimum factu fore cenſentibus, ſi Alphonſo Aragonum regi tunc adoleſcentulo ſeptem viri ad gubernandam Rempubl. adiungerentur, qui Deum timerent, iuſtitiam colerent, cupiditates tenerent ſub fræno, nec donis & muneribus

tangerentur: Alphonſum laudaſſe conſilium, ac ita reſpondiſſe ferunt. Si horum non dico ſeptem, ſed vnum tantùm dederitis, continuò illi & regimen & regnum facilè conceſſero. Pulchrè innuit, Regum paucos eſſe conſiliarios bonos. *Panor. lib. 2. de reb. geſt. Alphon.*

Innocentius Papa octauus imparem ſe tanto oneri animaduertens (vt Auctores non contemnendi referunt) duodecim conſiliarios elegit, ſine quorum conſilio nihil prorſus decernebat.

Alphonſus Aragonum Rex ſæpenumerò dicere ſolitus eſt, ſi Romanis temporibus vixiſſet, ſe conſtructurum fuiſſe templum Ioui poſitorio: vt cùm de rebus acturi in eo conuenirent, priùs contentionem omnem deponerent. *Panor. lib. 3. de reb. geſt. Alphonſ.*

Xerxes Græciæ bellum indicturus, conuocatis omnibus Aſiæ principibus, dixit: Ne viderer meo tantùm conſilio hoc aggreſſus, contraxi vos: cæterùm mementote, mihi parendum magis quàm ſuadendum. Vox bis tyrannica: & quòd principum conuentu pro fuco abuteretur, & quòd negotium multo periculoſiſſimum, ſua vnius cupiditate veriùs, quàm conſilio ſuſciperet. *Eraſmus libro quinto Apoth.* *T. Conſilij neglectus.*

Bias Prienæus, bono conſilio duo maximè contraria eſſe aiebat: feſtinationem ſcilicet & iracundiam. Homo enim iracundus, cùm extra ſeipſum ſit, vacuus eſt omni conſilio. *Laert. in eius vita.* *T. Ira.*

Dion in libris ſuis, qui de regno inſcribuntur, dicebat, longè maiora geri paucorū conſilio, quàm multitudine, aut viribus fortiſſimorum iuuenum. Quod etiam Homeri ſententia comprobatur, cùm Agamemnonem inducit aſſerentem, longè faciliùs eſſe, rem Troianam euertere, ſi decem Neſtores aut Vlyſſes in conſilio haberent, quàm ſi totidem Aia-

ces

ces & Achilles fortiter dimicantes. *Ex lib.1.Franc. Sen.de Inſt.Reipub.*

Cicero ait: Homo qui erranti comiter monſtrat viam, quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit, vt nihilominus ipſe luceat, cùm illi accenderit. *1.de Officijs.*

Democritus Aetolorum Prætor, apud Liuium, nullam rem eſſe tam inimicam cõſilijs dicebat, quã celeritatem. Præcipitata enim conſilia, ſi in tranſuerſum agantur, nulla reuocari pœnitentia poſſunt in melius. *Bruſ.lib.2.c.15.*

Scipio Africanus turpe eſſe aiebat in re militari dicere, Non putâram. Quæ enim ferro aguntur, adminiſtrari oportere arbitrabatur ſumma ratione: cùm emendari poſtea vix aut nullo modo poſſent. *Valer.Max.lib.7.c.2.*

Iuſtitia, Iniuſtitia.

AGeſilaus quodam tempore rogatus, vtra virtus eſſet præſtantior, fortitudo an iuſtitia? grauiter reſpondit: Fortitudinis nullum eſſe vſum, niſi adſit iuſtitia. Quòd ſi omnes eſſent iuſti, nihil opus eſſet fortitudine. En animum ſummo dignum duce, qui nihil præter æquum iudicârit faciendum: recteque perſpexerit, plurimum intereſſe inter audaciam & fortitudinem. *Plutarchus in Apoph. Laco.*

Philemon eum virum iuſtum eſſe pronuntiabat, non qui iniuſtus non eſſet, ſed qui cùm eſſe poſſit, ne ſit, cauet: neque qui parua non accipit, ſed qui à magnis, cùm poſſet, abſtinuit: neque qui omnia hæc ſeruauerit, ſed qui incorrupta legitimaque natura iuſtus eſſe mauult, quàm videri. *Phauorinus.*

T.Rex. *T.Index.* Cùm Satibarzanes Artaxerxis regis cubicularius, quiddam minus iuſtum à rege peteret, ſentiretque

que illum Artaxerxes hoc facere ſolicitatum triginta Daricorum millibus, Quæſtori ærarij ſui mandauit, vt Daricorũ triginta millia ad ſe deferret, & allata dedit Satibarzani dicens: Accipe, nam hæc tibi cùm dedero, non ero pauperior: iniuſtior autem futurus, ſi ea quæ petebas dediſſem. *Plutarchus in reg. Apoph.*

T. Sup. P. Rutilius amico cuidam rem iniuſtam petenti pernegabat, cumque is commotus per ſummam indignationem diceret, Quid ergo mihi opus eſt tua amicitia, ſi quæ abs te rogo, non facis? Imò, inquit Rutilius, quid mihi opus eſt tua amicitia, ſi me vrgere cupis, vt in iuſtitiæ leges tua cauſa peccem? *Eraſ. lib. 8. Apoph.*

Cùm Athenienſes eò concitati eſſent, vt Ariſtidem oſtraciſmo (id erat damnationis genus, quod teſtulis peragebatur) in exilium agerent: ac ruſticus quidam illiteratus teſtulam ad eum deferens, iuſſiſſet, vt Ariſtidis nomen inſcriberet: Noſtine, inquit Ariſtides, Ariſtidem? Cùm ille negaſſet ſe noſſe, moleſtè tamen ferre, quòd Iuſtus cognomine diceretur: ſiluit Ariſtides, & nomen ſuum inſcripſit teſtulæ, ac reddidit. Tam leni animo ferebat iniuſtam damnationem. Grauiſſimum autem vitæ innocenter actæ teſtimonium fuit, è tanta multitudine neminem extitiſſe, qui aliud obijceret, quàm Iuſti cognomen, quod ipſe tamen ſibi non impoſuerat. *Plut. in Græco. Apoph.* Inuiſa eſt hominibus iuſtitia: quia videlicet, cùm intelligant ſe homines frequenter peccaturos, cupiunt impunè peccare, & quæ volunt, quamuis iniuſta ſint, ſibi licere. *T. Perſecutiones bonorũ.* *T. Patiẽtia.* *Iuſtitia malis inuiſa.*

Ariſtoteles ait: Sicut optimum omnium animalium homo eſt, qui perfectè viuit: ſic peſſimum omniumque teterrimum eſt, qui à lege iudicijsque ſecernitur. *Ex libro primo Franciſ. Senenſ. de Inſtitut. Reipub.*

Alexan-

T. Iudex. Alexander Macedo Olympiadi matri plurimum „ cum vrgenti, vt inſontem quendam occideret, po„ ſcentemque id per menſes nouem, quibus eum in v„ tero geſtauerat, humaniſſimè reſpondit: Aliam pa„ rens optima de me quamuis mercedem poſce: ho„ minis enim vita nullo beneficio compenſatur. Vera „ quidem eſt tragica illa ſententia, & animo ac mente „ ſemper recenſenda ab his qui imperant, Sanguine „ humano abſtine, quicunque regnas. *Ex lib. 3. Franciſ.* „ *Senen. de inſtit. Reipub.*

Crudelitas.

AVguſtus Cæſar audiens inter pueros, quos in Syria Herodes crudeliſſimus Iudæorum rex interfici mandauerat, filium quoque eius interfectum, dixiſſe fertur, Se malle ſuem quàm filium Herodis eſſe. Iudæus enim cùm eſſet, à ſuilla carne prohibita abſtinebat iuxta legem. *Macrobius lib. 2. Satur. cap. 4.*

Caligula Imperator, vt alia omni in re, ita verbis quoque ſceleratus fuit: perſæpè repetens, Oderint dum metuant. Optabat etiam populum Romanum vnam habere tantùm ceruicem, vt vno ictu omnes interficere ſimul poſſet. *Fulgoſ. libro nono capite vndecimo.*

Agrippina, cùm iuſſu Neronis occideretur, ac Centurio ferrum in mortem diſtringeret, ventrem oſtendens, clamabat, Hũc percute: hic eſt ferro fodiendus, qui portentum illud genuit. *Sueton.*

Nero cùm incendiſſet vrbem, ſpectabat: dicens, ſe flammæ pulchritudine delectari: ac interim ſuam canebat Haloſim, hoc eſt, Troianæ vrbis excidium, quod deſcripſerat. *Sueto.*

Præclara eſt illa Iulij Cæſaris ſententia, quam crebris ſermonibus vſurpare ſolebat: Miſeram comitem ſenectutis eſſe, priſtinæ crudelitatis memoriam. *Ex Fran. Senen. lib. 3. de Inſt. Reip.*

Vſu-

Vſura, Fœnus.

EX Catone Cenſorio cùm quiſpiam percontaretur, quid in re domeſtica maximè expediret? reſpondit: Bene paſcere, bene veſtire, & bene agrum colere: & illi, qui quæſierat, Quid fœnerari? Cato: Quid hominem, inquit, occidere? Non minus igitur fœneratorem peccare cenſuit, quàm homicidam. *Cicero lib.2. de Offic.*

Alphonſus Aragonum rex, fœneratores, vtpote labores mortaliũ depaſcentes, Harpyias vocare ſolitus erat. Quemadmodum enim Virgilianæ illæ Harpyiæ rapto viuebant: ſic hodie fœneratores ex pauperum laboribus magnas per nefas opes reponunt ſibi & ſuis. *Panor. lib.4.*

Idem audiens illicito lucro hominibus inſidias à fœneratoribus ſtrui, Fœnus nihil aliud ſibi quàm animæ funus videri dixit. Damnauit autem vniuerſam fœnerandi rationem: quæ planè eſt contra naturæ regulam, cùm ex nihilo nihil gignatur. *Panor. lib.3. de reb. geſt. Alphon.*

Lyſander cùm egregius ſimulandi artifex euaſiſſet, ac pleraque quæ crudeliter & auarè gerebat, callidis fucis ornaret, iuſtũm non alia re, quàm vtilitate & commodo metiens, fatebatur quidem veritatem mendacio præſtantiorem eſſe: ſed vtriuſque dignitatem ac pretium vtilitate æſtimandum. Inuertit vir improbus philoſophorum dogma: qui quod honeſtum eſt, idem volunt vtile eſſe: hic quicquid eſſet vtile, idem ducebat honeſtũ. *Plut.* Quis autem non videat, pernicioſiſſimam hanc ſententiam (quam verbo quidem omnes damnamus) omnes penè moribus probare? Quis enim non vbique vtilitatem præfert honeſtati?

Vectigalia.

DArius Rex Xerxis pater, cùm tributum indixiſſet ſubditis, accerſitos prouinciarum præfectos percontatus eſt cùm alijs de rebus, tum etiam an grauia eſſent populo tributa. Cùm illi reſpondiſſent, eſſe mediocria, iuſſit, vt ſinguli dimidiam tantùm partem exigerent, qua beneuolentia & clementia admodum conciliauit ſibi ſubditorum animos, vt meritò ab omnibus diligeretur. *Plut. in Reg. & Imper. Apoph.*

Traianus Imperator fiſcum, lienem vocare ſolebat, quod eo creſcente, reliqui artus omnes tabeſcerent. *Lang. in Niceph. annotatio.*

Tiberius Cæſar ſuadentibus Præſidibus & Quæſtoribus, onerandas tributo prouincias, reſpondit: Boni paſtoris eſſe, tondere pecus, non deglubere. *Ex Franc. Sen. lib. 3. de Inſtit. Reipub.*

Adulatio.

„ ANtiſthenes ſatiùs eſſe dicebat, incidere in cor-
„ uos, quàm in paraſitos. Hi enim viuentis animum corrumpunt, illi ſolùm mortui corpus. *Stob. Serm. 12.*

„ Idem aiebat, Vt meretrices bona omnia præter
„ mentem & prudentiam ſuis amatoribus imprecantur: eodem modo adulatores ijs, quibus cum agunt. *Stob. Serm. 12.*

Crates Thebanus ad opulentum adoleſcentem, quem paraſitorum comitabatur turba, Adoleſcens (ait) miſeret me tuæ ſolitudinis. *Stob. Ser. 12.*

Bion interrogatus, quod eſſet animal omniũ maximè noxium? Si de feris, inquit, percontaris, tyrannus: ſi de mitibus, adulator. *Laert. lib. 1. c. 6.*

Diogenes Cynicus orationem blandam, non ex animo proficiſcentem, ſed ad gratiam compoſitam, vocare ſolebat melleum laqueum, quòd blandè amplectens hominem, iuguler. *Laert. lib. 6.*

Idem

Idem aiebat, in aſſentatione, veluti ſepulchro aut ſtatua quapiam, nomen ſolum amicitiæ inſcriptum eſſe. *Stob. Serm. 12.*

Ariſtonymus ſæpenumerò dicere ſolebat, Ligna "dum augent ignem, conſumi ab ipſo: opes dum alũt "adulatores, ab eis ipſis perire. *Stob. Serm. 12.* "

Sigiſmũdus Imperator, aſſentatores ſe veluti peſtes odiſſe, cùm diceret, Brunonius Neronẽſis reſpõdit: Tamen nullum genus hominum magis amas, quã adulatores. Tum Sigiſmundus, Vincis ſanè, inquit. Ita enim natura comparatum eſt, vt cùm vitandos eſſe adulatores dicimus, tunc maximè illis hæreamus. Nam nec tu tandiu mecum fuiſſes, niſi meis moribus blandiri aſſueuiſſes. *Æneas Syl de dictis Sigiſm. & Federici Imper.*

Alphonſus Aragonum & Siciliæ Rex adulatores lupis haud abſimiles eſſe dicebat. Nam quemadmo- "dum lupi titillando & ſcalpendo aſinos vorare ſoliti "eſſent: ita adulatores ad pernitiem Principum blanditijs ſimul ac mendacijs intendere. *Anton. Parn. de rebus geſtis Alphonſ. lib. 3.*

Antigonus Rex admirantibus, quamobrem tanti faceret Zenonem, reſpondit, Quoniam cùm multa à me acceperit, nunquam tamen emollitus eſt. Eius mortem cùm audiuiſſet, ingemuit dicẽs, Quale theatrum perdidi? Erat enim Zenon acerrimi iudicij, & ab aſſentando alieniſſimus. *Laertius libro 7. cap. 1.*

Cùm Peſcenio Nigro Imperatori creato, quidam panegyricum recitare vellet, Imperator dixiſſe fertur, Scribe laudes Marij, vel Hannibalis, vel alicuius ducis optimi vita functi, & dic quid ille fecerit, vt eum nos imitemur. Nam viuentes laudare irriſio eſt, maximè Imperatores: à quibus ſperatur: qui timentur: qui præſtare publicè poſ- "ſunt: qui necare, qui proſcribere: ſe autem viuum "

placere velle, mortuum etiam laudari. *Ælius Spartian.*

Diogenes vulgò canis dicebatur. Sunt autem canum multa genera: ſunt enim venatorij, ſunt aucupatorij, ſunt cuſtodes ouium & ædium, ſunt qui habentur in delitijs. Ergo percontanti qualis ipſe canis eſſet, lepide reſpondit: Eſuriens, Melitæus: ſatur, Moloſſus: quòd cibi appetēs blandiretur, ſaturatus morderet. *Laert. lib. 6.*

„ Vera eſt illa Q. Curtij ſententia in elegantiſſimis „ illis de rebus geſtis Alexandri libris, qua regnum „ ait ſæpius ab aſſentatoribus, quàm ab hoſtibus euerti. *Ex libro quinto de Inſtitutione Reipub. Franc. Senenſ.*

Detractio.

Demoſthenes, calumniam aliquantiſper quidem audientium opinionem confirmare, progreſſu verò temporis nihil ipſa imbecillius eſſe dicebat. *Stob. ſerm. 40.*

Medius ex Alexandri paraſitis vnus ſolebat alios adhortari, ne metuerent, quoduis crimen in quemuis intendere. Adiecitque ſcelerato præcepto cauſam: Vt maximè (inquit) ſanet vulnus, qui delatus eſt, manet tamen cicatrix. *Eraſ. lib. 8. Apoph.*

Cùm quidam Platoni narraſſet, nonnullos eſſe, qui ipſum maledictis inſectarentur: At ego, inquit, ſic viuam, vt illis non habeatur fides. *Meliſ. ſerm. 69.*

Ariſtoteles Stagyrites Calliſthenem diſcipulum liberioris linguæ hominem, Homerico verſiculo admonere voluit:

Talia nate loquens, haud multo tempore viues.

Laert. lib. 5. cap. 5.

Thales Milesius admonere ſolitus erat, vt ita loquamur cum amicis, ne ſermo nos in ius vocet. Quo docere voluit, cautè de abſentibus etiam corā amicis

cis loquendum eſſe: ne nos apud alios deferant,& noſtra loquacitas vergat nobis in magnum malum. *Laert.lib.1.cap.1.*

Zoilus Amphipolitanus Polycratis auditor, qui canis Rhetoricus nominatus eſt, homo ſtudioſus malè loquēdi, cùm non ſolùm in Homerum, Platonem, aliosque præclaros ac magnos viros ſtylum ſtringeret, ſed vbique litibus & pernicioſis etiā contentionibus operam daret, rogāte quodam erudito viro, quamobrē de omnibus malè loqueretur. Quoniam, inquit, malefacere cùm velim, non poſſum. Expreſſit autem hoc dicto, omnium maledicētium & detrectantium perſonam. Itaque Zoili, dum non inueniunt, qua ratione factis lædant, dentibus caninis & lingua amarulenta in bonos inuehuntur. *Bruſ. libro 1.cap.26.*

Philippus Macedo dicebat: ſe ſuis cōuiciatoribus gratiā habere, quòd ſe meliorem redderent. Ego, inquit, ſtudens illos mendacij conuincere, ſi quid improbè fecerim, muto conſilium, & pœnitentia emēdo factum. *Anton.in Melis.par.1.Serm.69.*

Idem maledictis à Nicandro laceſſitus, pluribus cœpit illum donis honeſtare, quibus acceptis cœpit Nicander laudare. Ad amicos igitur conuerſus Philippus, Videtisne ergo (inquit) noſtrum eſſe bene & malè audire? *Bruſ.lib.1.c.16.*

Cato ſenior, cuiuſdam, qui multis intemperantiæ notis inuſtus erat, probris vexatus, Impar mihi tecum, ait, certandi cōditio eſt. Nam vt malè audire, & malè dicere, tibi facillimum ſimul & promptiſſimum eſt: ſic & mihi maledicere inſuaue eſt & inſuetum. *Bruſ.vbi ſup.*

Auguſt⁹ Cæſ. indignāti Tyberio, ac per epiſtolā etiam cōquerenti apud eū de cōuiciatore, reſpondit: Aetati tuæ mi Tyberi noli in hac re indulgere, *T. Clemen-tia.*

 &ni-

&nimium indignari,eò quòd ſint,qui malè de me loquantur. Satis eſt enim ſi hoc habemus,ne quis malè facere poſſit.*Bruſ.*

Domitianus Imperator cùm homines mordaces atque maledicos haberet odio,ſemper tamen eos dicere ſolebat peiores eſſe,qui maledicis aures præberent,neque reprehenderent,quàm ipſos maledicos. *Bruſ.lib.1.cap.16.*

Chilon Lacedæmonius mortuis nequaquam maledicendum eſſe dicebat: quandoquidem ignauum eſſe videretur,eos lingua inceſſere,qui reſpōdere nō poſſent.*Laert.lib.1.cap.4.*

Alphonſus Aragonum Rex audiens à ſuis, quantum maledictis proſcinderetur ab inimicis ſuis, reſpondit: in huiuſmodi iniurijs non quid dicatur,ſed à quo dicatur,in primis animaduertendum eſt. *Panor.de reb.geſt.Alphon.*

Conuitium.

SOcrates cuidam admiranti, quòd nihil in eum commoueretur,à quo conuitijs inceſſebatur. Mihi,inquit, non maledicit: quandoquidem ea quæ dicit,mihi non adſunt,nec in me hærent. *Eraſ.lib.3. Apoph.*

Vetus comœdia ſolebat nominatim in ciues conuitia iacere.Horum libertatem cùm plerique metuerent,Socrates dicebat,Expedire, vt quis ſemet illis ſciens ac volens ſubijceret.Nam ſi quid dixerint in nos meritò reprehendendum, admoniti corrigemus, & profuerint : ſin falſum conuitium in nos iaculabuntur, nihil ad nos. *Eraſmus libro 3. Apoph.*

M.Seruilius diſſuaſurus legem, quam fecerat M. Pinarius,Dic mihi M.Pinari,inquit, ſi contra te dixero,num mihi maledicturus es,vt cæteris ſoles? Vt ſementem,inquit Pinarius, feceris, ita & metes. Per

allegoriam minitans, illum malè auditurum, ſi malè diceret. *Eraſ. lib. 6. Apoph.*

Mendacium.

ARiſtoteles interrogatus, quid lucri facerent mendaces? Vt vera, inquit, loquentibus nõ credatur. *Laert. lib. 5. c. 1.*

Perſæ dicebant, duo eſſe peccata inter homines turpia: quorum primum eſt, debitorem eſſe, alterum mentiri. Coniunxerunt autem hæc duo, ideò nimirùm, quòd vnum rarò ſit ſine altero, qui enim ære alieno obſtricti ſunt, pollicentur in dies ſe ſatisfacturos: nec tamen præſtant, quod promiſſum eſt ſemel ac iterum. *Herodotus.*

Gratitudo, Ingratitudo.

FVrnius Antonij partes ſecutus fuerat. At poſteaquam victoria ceſſit Augusto, metuẽs ſibi, ſubornauit filium, qui à victore veniam peteret. Petiit, & impetrauit. Tum Furnius his verbis gratias Cæſari egit: Hæc vna, ô Cæſar, abs te mihi facta eſt iniuria: effeciſti, vt mihi & viuendum & moriendum ſit ingrato. Significans tantam eſſe eius beneficij magnitudinem, vt nulla ex parte par eſſet referendæ gratiæ. *Eraſ. 8. Apoph.*

Veteranus quidam, cùm vocatus in ius periclitaretur, adijt in publico Cæſarem Auguſtum, rogans vt ſibi vellet adeſſe. Cæſar è comitatu ſuo ſelectum ilicò dedit, eique litigatorem commendauit. Hìc miles vociferans, At non ego Cæſar, periclitante te Actiaco bello, vicarium quæſiui, ſed pro te ipſe pugnaui: ſimulque detexit cicatrices. Erubuit Cæſar, atque ipſe deſcendit in aduocationem, veritus, ne non modò ſuperbus, verùm etiam ingratus videretur. *Eraſ. lib. 4. Apoph.*

Diogenes Cynicus quærenti, quid apud homines ce-

celeriùs ſeneſceret: Beneficium, inquit. Dici enim vix poteſt, quanta accepti beneficij apud pleroſque ſit obliuio. *Stobæus.*

Ariſtides cognomento Iuſtus, cùm ſanctiſſima ſua gubernatione Rempub. Athenienſium plurimùm auxiſſet, nullam aliam à ciuibus ingratis retulit gratiam, quàm vt oſtraciſmo (eſt autem damnationis genus, quod teſtulis peragebatur) damnaretur. *De cuius iuſtitia & morte Plutarch. in Græc. Reg. & Imp. Apoph.*

Plato nominare ſolebat Ariſtotelem mulũ. Quid autem hoc ſibi nomen voluerit, ex eo liquet, quia mulus cũ ſaturatus eſt lacte materno, calcibus petit matrẽ. Significabat igitur Plato inuoluto quodam ſermone ingratitudinem Ariſtotelis. Etenim is, cũ maxima philoſophiæ ſemina à Platone accepiſſet, ſcholam contra Platonem aperuit, & in Peripato cũ ſuis familiaribus & diſcipulis aduerſus eum pugnauit: Platonis perpetuus aduerſarius eſſe cupiens. *Ælianus lib. 4. de var. hiſt.*

Ariſtoteles interrogatus, cur reliquiſſet Athenas? reſpondit, quoniam noluiſſet committere, vt Athenienſes bis peccarent in Philoſophiam. Notauit autem magnam Athenienſium ingratitudinẽ, qui philoſophos de patriæ ſalute plurimum ſolicitos, ac de Athenienſium Repub. benemeritos, non accuſârunt tantùm, ſed damnârunt etiam: ſubobſcurè taxans Socratis mortem, & ſuum quoque periculum. *Ælian. lib. 3. de var. hiſt.*

Beneficia Dei.

SImonides, rogante quodam, vt ſibi conſcriberet encomium, & gratiam ſe relaturum inquiente, argentum autem non dante: Duas, reſpondit, arcas domi habeo, vnam quidem gratiarum, alteram argenti. Et cùm neceſſitas exigit, gratiarum quidem

quidem arcam aperiens, ſemper vacuam inuenio: alteram verò ſolùm commodam mihi ad res vitæ neceſſarias. Longè aliter Deus: qui cùm nullius egeat, ſolam à nobis animi gratitudinem requirit. *Stob. ſerm. 8. de iniuſtitia.*

Fuit Aegyptiorum mos, eorum caſta religione diutius obſeruatus, vt ante numinũ ædes ac templa hydria aquæ poneretur, vt intrantes conſpergerentur, procumbentesque ſublatis ad cælum manibus diuinæ maieſtati gratias agerent, quòd munere ſaluberrimæ aquæ affecti fuiſſent. Hinc Thales Mileſius aquam rerum omnium principium poſuit. Mortalium namque natura faciliùs cuiuſque rei indigẽtiam, quàm aquæ ferre poteſt. Sunt autem innumerabiles aquarum virtutes, partim manifeſta, partim abdita & obſcura ratione; veluti de Arcadiæ fonte dicitur (quem Clitorium accolæ appellant) qui vini odium eius latices haurientibus quàm primùm facit, eosque abſtemios reddit. Scribit præterea Pomponius Coſmographus vnam ex fortunatis inſulis ſingulis ſingulari duorum fontium ingenio inſignẽ eſſe: alterum enim qui guſtauerint, riſu ſoluuntur: eiuſmodi autem morbo affectis remedium eſt, ex altero bibere. Et certè res miranda mihi videtur, omnium ferè morborum medicas aquas à Deo Opt. Max. mortalibus eſſe traditas: quæ non pigmentis, antidotis, & amaris dilutionibus ægrotos excrucient, non igne aut ferro lacerent, ſed ſuauiſſima ablutione priſtinam valetudinem reſtituant. Et denique id præſtant, quod Aſclepiades officiũ optimi medici eſſe dixit, vt ſcilicet tutò, celeriter, & iucundè curent. Hæc igitur & ſimilia naturæ beneficia omnium largitori Deo accepta ferre debemus. *Ex Franciſco Sen. lib. 7. de Inſt. Reipub.*

Iuramentum.

ISocrates ſacramentum oblatum duabus de cauſis fide firmandum eſſe ſuadebat: vel vt te ipſum turpi ſuſpicione liberes, vel vt amicos ex magnis periculis eripias. Pecuniarum verò gratia etſi iuſtā cauſam haberet, non per Deos iurādum dicebat. Quid hic Chriſtiani homines paſsim periurantes reſpondebunt? *Stob.ſerm.25.*

Alexander ſtatuerat Lampſacum diruere. Ad id tendenti, cùm Anaximenes Alexandri præceptor veniret obuiam extra muros, deprecaturus ſuæ ciuitatis pernitiem, Alexander ſuſpicans quid eſſet petiturus: Iuro (inquit) me non facturum quod petet Anaximenes: Peto, inquit, vt Lampſacum diruas. Captus fuit Alexander, & iureiurando compulſus eſt ſeruare, quos demoliri ſtatuerat. *Eraſm.lib.7. Apoph.*

Oratio.

SOcrates humanæ ſapientiæ quaſi quoddā terreſtre oraculum, nihil vltra petendum à Dijs immortalibus arbitrabatur, quàm vt bona tribuerent: quoniam ij demùm ſcirent, quid vnicuiq; eſſet vtile: nos autem plerumque id votis expetere, quod nō impetrare melius foret. Etenim denſiſſimis tenebris inuoluta mortalium mens, in quàm latè patentem errorem cœcas precationes tuas ſpargis? Diuitias appetis, quæ multis exitio fuerunt: honores concupiſcis, qui plures peſſum dederunt: regna tecū ipſa voluis, quorū exitus ſæpenumerò miſerabiles cernuntur: ſplendidis coniugijs inijcis manus: at hæc vt aliquando illuſtrant, ita nonnunquam funditùs domos euertunt. Deſine igitur ſtulta futuris malorum tuorum cauſis, quaſi feliciſſimis rebus inhiare, teque totam cæleſtium arbitrio permitte: quia qui tribuere bona ex facili ſolent, etiam eligere aptiſſima poſſunt. *Val.Max.lib.7.cap.2.*

Bias, eos qui ſibi mentem à Deo bonam largiri precarentur, nec tamen diſciplinam capeſſerent, parum cordatos eſſe dicebat: quando nec vt pictor quiſquam bonus euadat, dari ſibi à Deo bonos colores & lineam exoptat: quin magis artem perdiſcit: ſicut nec votis proficit, qui muſicus eſſe cupit, niſi artem conſectetur. Adeo nihil prodeſt circa preces occupari, niſi rectè viuendi ſtudio tenearis. *Stob.*

Idem cùm aliquando cum impijs ac ſceleroſis hominibus naui veheretur, & in ſummo mari omnes periclitarentur, impijs Deorum opem implorantibus, Silete (inquit Bias) ne Dij vos nebulones hîc nauigare ſentiant: Deus enim impiorum precibus irritatus, magis ad vindictam quàm ad opitulandũ flectitur. *Laert.lib.1.cap.6.*

Lacones commune hoc prouerbium ſemper in ore habuerunt, Admota manu Fortunam eſſe implorandam. Quo innuere voluerunt, fruſtra inuocari Deos, niſi addens induſtriam, manum rotæ admoueris etiam. *Plutar. in Laco.*

Diogenes Cynicus deſtomachabatur in eos, qui pro bona valetudine ſacrificarent, & in ipſo ſacro epulis immodicis ſemet ingurgitantes, facerent bonæ valetudini contraria. *Laert. lib.1.*

His autem ſimiles eſſe videntur, qui implacabiles cum alijs inimicitias gerentes, quotidie orant: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

Obedientia.

AGeſilaus, cùm ſecum haberet Xenophontem, iuſſit vt filios ſuos accerſeret Lacedæmonem, docendos artem omnium pulcherrimam, videlicet imperare, & parere imperio. *Plut. in Lacon.*

Idem rogatus, quo pacto Spartanorum Reſpub.

præ

præ cæteris ſecundis rebus floreret? Quoniam, inquit, plus cæteris in hoc ſe exercent, vt pariter imperare, & parere ſciant. Quæ duæ res à ciuibus excludunt ſeditiones, & tueatur concordiam, *Ibidem.*

T. Exercitatio. Scipio maior in Sicilia percontanti cuidam, qua re fretus claſſem educere pararet in Africam? oſtendit viros armatos trecentos ſeſe exercentes: præterea turrim excelſam mari imminentem, & ait: Nullus horum eſt, qui non conſcenſa turri ſemet in mare præcipitaturus ſit, ſi iuſſero. Sentiens nõ perinde referre, quàm numeroſam educas multitudinem, modò fortis dux educat exercitatos, & dicto audientes. *Plut. in Rom. Apoph.*

T. Conſiliũ. Zeno Citticus Philoſophus celebratiſſimam Heſiodi ſententiam ſolebat inuertere. Cùm enim ille primas tribuat ei, qui per ſe ſapiat, ſecundas, qui rectè admonenti obtemperet, Zeno ordine inuerſo ſic pronuntiabat:

Optimus ille quidem, qui paret recta monenti.
Sed probus ille quoque eſt, qui nouerit omnia per ſe.

Addebatq; cauſam: quòd qui ex ſe noſcet omnia, nihil haberet præter intelligentiam: at qui rectè monẽti pareret, præter intelligentiam haberet etiã effectũ: nam parere dicitur, qui quod didicit optimum, etiam facit. *Laert. lib. 7 cap. 1.*

T. Patientia. Apud Lacedæmonios iuuentus diſcebat quidem litteras ad vſum: ſed cæteras diſciplinas exoticas eijciebant. Illorum enim eruditio erat, parere magiſtratibus, & patientem eſſe laborum, & in prælio vincere, aut mori. *Plut. in Apophth. Laco.*

Ad Theopompum cum quidam dixiſſet, ideo ſeruari Spartanorum Rempub. quòd reges ſcirent imperare: imò potius, ait, quòd ciues ſciant parere. *Plutarch. in Lacon. Apophtheg.*

Liberalitas.

THeophraſtus interrogatus, quidnam vitam cõſerua-

ſeruaret humanam? reſpondit, Beneficentia. *Stob. ſerm.41.*

Anaxilaus Rex interrogatus, quid eſſet in regno beatiſſimum? reſpondit, Nunquam vinci beneficijs. *Panor. Camer.*

Philippus Macedon. Rex cùm Thebis obſes eſſet, Philonis Thebani hoſpitio vſus eſt, multisque inſuper ab eo beneficijs affectus. Is cùm viciſſim à Philippo nihil muneris vellet accipere: Ne me, inquit Philippus, beneficentia ſuperatum, hac laude ſpolies, quod hactenus à nemine beneficijs victus fuerim. O animum imperio dignum. Pulchriùs exiſtimauit benefaciendo, quàm potentia vincere. *Plutar. in Apoph. Reg. & Imp.*

Veſpaſianus Iunior ſuper cœnam aliquando recordatus, quòd eo die nemini quicquam præſtitiſſet, memorandam illam vocem edidit, "Amici, diem "perdidi." Laudanda ſanè Principis beneficentia tam peculiaris: qui omne tempus ſe perdidiſſe putabat, quo amicis bene meritis ſuum non præſtitiſſet officium. *Sueton. in vita Titi Veſpaſian.*

Alphonſo Aragonum regi cùm à quodam deferrentur aureorum decem millia, dixiſſetque qui fortè aderat, ea duntaxat ſumma ſe diuitem & beatum fore, Accipe, Rex inquit, quantacunque ea eſt, & beatus eſto. *Panorm. lib.4. de reb. geſtis Alphonſ.*

Idem cùm audiſſet Veſpaſianum Cæſarem eam diem ſe perdidiſſe ſolitum dicere, in qua nihil quicquam alicui donaſſet: egiſſe gratias dicitur Deo Opt. Max. quòd eo modo nec diem ipſe perdidiſſet. *Panorm. lib.2. de rebus geſtis Alphon.*

Perillus quidam ex amicorum Alexandri numero, cùm filiabus dotem petiſſet, quinquaginta quidem talenta illum accipere iuſſit. Sed cùm ille dixiſſet, decem ſatis eſſe: Tibi, inquit, accipere, ſed mihi nequaquam ſatis eſt dare. *Plutar. in Apoph.*

Au-

Auaritia.

BIon Sophiſta auaritiam dicebat omnis impro-bitatis eſſe metropolim. *Stob.ſer.8.de induſtria.*

Idem Boriſthenites diuites ſordidos dicebat ita facultatum ſuarum curam habere, quaſi eſſent propriæ: rurſum ex ijs nihil capere vtilitatis, quaſi eſſent alienæ. *Laer.lib.4.cap.7.*

Idem in diuitem quendam ſordidum ita loquutus eſt: Hic facultates ſuas non poſſidet, ſed ipſum poſſident facultates. *Laertius ibidem.*

Chilon philoſophus ſapientiſſimus dicere ſolebat hominum bonitatem ita auro probari, quemadmodum aurum Lydio lapide. *Fulg.lib.7 cap.2.*

Anacharſis cùm rogaſſet quendam, quanta eſſet ſpiſſitudo nauium? reſpondit, quatuor digitorum. Tantillum, ait Anacharſis, à morte ſunt, qui auaritia & lucri cupiditate irritati, pernauigant maria, incerti de reditu. *Laer.lib.1.cap.9.*

Socrati tribuitur illud, Nec a mortuo petendum colloquium, nec ab auaro beneficium. *Eraſ. libro 8. Apophtheg.*

Plato ad quendam accumulandæ pecuniæ ſemper incumbentem, O improbe, dixit, ne poſſeſſioni augendæ ſtudeas, ſed minuendæ cupiditati. *Stob. ſerm.8. de iniuſtitia.*

Demonax quoſdam eſſe dicebat, qui non in hac præſenti vita viuerent, ſed magno ſtudio ſe præpararent, quaſi alteram vitam ſint acturi, non hanc præſentem. Notauit autem inſatiabilem corũ hominum auaritiã, quibus nil ſufficit: quaſi poſt mortem etiam vſui ſint nobis per fraudem comparatæ diuitiæ. *Max.ſerm.12.*

Alphonſus Aragonum Rex dicere ſolebat, ab Dijs olim Ioue, Neptuno, Plutone omnia trifariam partita fuiſſe, & ſua quemque ſorte parteque contentum agere. At hominibus hodie nec quod ſatis, nec

nec quod minus eſſet, ſatis eſſe. Notauit auaritiæ & habendi deſiderium omnibus innatum. Pauci enim ſunt, qui ſua ſorte contenti viuere cupiant. *Panorm. libro de rebus geſt. Alphon.*

Bion inquiebat, diuitijs operam dantes ridiculos eſſe: cùm eas porrigat fortuna, illiberalitas ſeruet, benignitas auferat. *Stob. ſerm. 91.*

Idem dicere ſolebat, non minus moleſtum eſſe caluis quàm comatis pilos velli. Oſtendere autem hoc dicto voluit, paria pauperum diuitumq; tormenta eſſe. *Bruſ. lib. 2. cap. 26.*

Democritus eos, qui naturalibus diuitijs contenti eſſent, multò ditiores eſſe ijs dicebat, qui cùm multa poſſideant, plura tamen concupiſcunt. Illis enim nihil deeſt: ijs plura, q̃ poſſident. *Max. ſer. 12.*

Epicurus ad Pitocleam, Si vis (inquit) Pitoclea te diuitem facere, non pecuniæ adijciendum, ſed cupiditatibus detrahendum eſt. *Bruſ. lib. 2. cap. 26.*

Vide etiam Tit. Diuitiæ. Ti. Liberalitas. T. Paupertas.

Diuitiæ, Diuites.

ANacreon Poëta poſteaquam à Polycrate Tyranno quinque talentorum accepiſſet munus, inſomnes duas egit noctes, indeque cogitatione ſolicitus, reddidit ea dicens, Non tanti ea ſibi eſſe, vt tanta cura vexari vellet. *Bruſ. lib. 5. cap. 17.*

Bias Prienæus beatum eſſe dicebat ex vulgi opinione, qui opes ex animi ſententia aſſequeretur: verùm multò beatiorem qui ne deſideraret quidẽ. *Stob.*

Epictetus interrogatus, quis eſſet inter homines diues? Cui, inquit, ſatis eſt quod habet. *Stob.*

Socrates interroganti, quiſnam ei videretur ditiſſimus? reſpondit: Qui paucisſimis contentus eſt. *Anto. in Meliſ. par. 1. ſerm. 37.*

Diogenes Cynicus dicebat, diuitias nihil aliud eſſe, q̃ velamenta malitiæ. Diuites enim cùm alijs nihilo

nihilo ſint meliores, tamen peccant licentius. *Laer.lib.6.*

Socrates conſpiciẽs hominem prædiuitem & arrogantem, ſed nulla virtute præditum, Hic, inquit, equus eſt argento circuntectus: Solent enim equi ſtragulis, phaleris, ac bullis argenteis exornari, cùm interim tamen nihil aliud ſint, quàm equi.

Idem, Nec equo ſine fræno, nec diuitijs ſine ratione tutò quis vti poterit. *Stob.ſerm.3.*

Cicero luſit in quendam, qui cùm prius habitus eſſet ſtultiſſimus, poſt adeptam hæreditatem prius rogabatur ſententiam. Cuius, inquit, hæreditas, quã vocant ſapientiam. *Eraſm.lib.4.Apoph.*

Paupertas.

PLato felicem & beatam eſſe eam ciuitatẽ inquit, in qua iſtæ voces, Meũ, & Non meũ, proferri non audiantur. Eò quòd communibus (quoad fieri poteſt) rebus, quæ quidem alicuius æſtimationis ſunt, vti ciues debeant. *Stob.ſerm.12.*

" Socrates dicere ſolitus eſt, eum eſſe Dijs ſimilli-
" mum, qui quàm pauciſsimis egeret, cùm Dij omnino nullius egeant rei. At vulgus diuites Dijs proximos exiſtimat, quorum delitijs nihil ſatis eſt. *Laert. lib.2.*

Idem per forum obambulans, cùm aſpiceret mercium copiam, quæ illic vendebantur, ita ſecum loqui conſueuit: Quàm multis rebus ego nõ egeo! Aſt alij cruciantur animo ita cogitantes, Quàm multa mihi deſunt. *Bruſ.lib.5.cap.22.* In hanc autem ſententiam vſurpabat verſus Iambicos poëtæ neſcio cuius,

Argentea iſthæc vaſa ſimul ac purpura,
Tragœdiarum accommoda hiſtrionibus
Sunt, ad beatam conferunt vitam nihil.

Laert.lib.2.

Scipi-

Scipionẽ minorem narrant, annis quinquaginta quatuor, quibus vixit, nihil emiſſe, nihil vendidiſſe, nihil ædificaſſe: libras autẽ argenti triginta tres, auri duas in ampla domo reliquiſſe: idque cùm potitus eſſet Carthagine, militesq́; ditaſſet plus cæteris ducibus omnibus. *Plutar. in Rom. Apophtheg.*

Lycurgus Lacedæmoniorum legislator interrogatus, quamobrem ſtatuiſſet, vt ad ædium culmen imponendum fabri ſecuri vterentur: ad fores verò addendas ſola ſerra, nec vllo alio inſtrumento. Vt, inquit, ciues mediocritatem in omnibus, quæ in ædes inferunt, ſequantur: neque quicquam habeãt earum rerum, quæ apud alios ſunt admirationi. Videbatur enim parum decorum eſſe, ſi per oſtium rude ſuppellex inferretur exotica, pretio cara, arte operoſa, &c. *Plutar. in Laco.*

Democritus audiens quendam de paupertate ſua conquerentem: Si non multa deſideres, pauca tibi multa videbuntur. Deſiderium enim contractum, paupertatem diuitijs æquipollentem reddet. *Anto. in Meli. part. 1. ſerm. 33.*

Socrates ab Archelao vocatus, vt qui ipſum ditare vellet, ei renuntiari iuſſit: Quòd farinæ chœnices quatuor obolo veniret Athenis, & fontes aquã funderent. Nam ſi res meæ, dicebat, mihi non ſufficiunt, at ego ipſis ſufficio: & ſic etiam ipſe mihi. *Stob. ſerm. 95. ex Arriani ſcriptis.*

Ariſtides ille iuſtus, cùm diues quidam paupertatem ei obijceret, dixit: Mihi quidem nihil adferet mali paupertas: tibi verò diuitiæ nõ paucas perturbationes. *Anto. in Meli. par. 1. ſerm. 33.*

Diogenes paupertatem appellabat virtutem, quæ per ſe diſcitur. Diuitibus opus eſt multis præceptis, vt frugaliter viuant, vt corpus exerceant laboribus, ne corporis ambitioſo cultu delectentur, aliaque innumera, quæ omnia ſeipſam docet paupertas.

pertas. *Stob. ſermon.93.*

Idem paupertatẽ eſſe dicebat ſubſidium ad philoſophiam. Nam quæ philoſophia verbis perſuadere conatur, ea paupertatem in ipſis cogere. *Stob. vbi ſupr.*

Appollonius dicere ſolebat, paupertatem ſecũdùm naturam nequaquam turpem eſſe: turpi autem de cauſa pauperem eſſe dedecus & flagitium eſſe indigniſſimum. *Anto. part.1. ſerm.33.*

Diogenes Cynicus cùm iam in dolio habitaret, acceſſit ad eum Alexander rex, & hunc in modum ait: Adſum, ô Diogenes, tibi ſubuenturus, quandoquidem video te multis egentem: Cui Diogenes: Vter noſter pluribus eget? ego qui vltra peram & pallium nihil deſidero, an tu qui non contentus patrio regno, tot periculis temet obijcis, vt latiùs imperes, adeò vt vix totus orbis tuæ cupiditati videatur ſatis futurus? *Laer. lib.6.*

Democritus interrogatus, quomodo quis diues fieri poſſet: Si (inquit) cupiditatum pauper erit. *Maxim. ſerm.12.*

Vide etiam quatuor Titulos præcedentes, ſcilicet, Liberalitas, Auaritia, Diuitia, Paupertas.

Fortitudo.

LAcæna quædam cùm filium audiſſet in acie cecidiſſe ait,

Plorentur timidi, mi inflettus humabere nate,
Et matre hac verè dignus es, & patria.

Plutarch. in Lac. Apoph.

Altera quædam filium qui deſerto loco fugerat, hoſtis crudelitatem metuens, interemit dicens, Haud meum eſt hoc germen, quod adeò à vita abhorret ſemel amittenda. *Plutar. vbi ſupr.*

Quædam ſepeliebat filium: ad eam cùm vilis anicula

anicula quædam acceſſiſſet dicens, Heu fortunam: illa ſubiecit, Per Geminos, inquit, bonam quidem arbitror: ſiquidem cuius gratia filium peperi, videlicet vt pro Sparta moreretur, id mihi contigit. Fortiſſima mulier aniculæ deplorationem vertit in gratulationem. *Plut. in Laco.* *Pietas in patriam.*

Paulina vxor Senecæ cùm mariti mortem iam imminentem grauiter ferret, Seneca ad illam, Caue (ait) hanc meam mortem amplius vt contumelioſam defleas: ne vel te nimis amaſſe, vel gloriæ meæ inuidiſſe videaris. *Ex vita Senecæ per incertum auctorem.*

Antiſthenes dicebat, virtutem ſibi ſufficere ad felicitatem, nec vlla re opus habere niſi robore Socratico: Socrates autem ad omnium rerum patientiam obduruerat. Imbecillitas verò corporis impedit frequenter vſum virtutis. *Laer. lib. 6. cap. 1.* *T. Virtus.* *T. Patientia.*

Ageſilaus cùm arderet podagræ doloribus, cumq; Carneades inuiſiſſet, atque exiret triſtis: Mane, inquit, Carneades, nihil enim illinc huc peruenit, oſtenſo pectore. Sentiens pedes quidem dolere, ſed animum dolore vacuum eſſe. *Plutar. in Laco.*

Sylla cùm poſt occupatam Rempub. Senatũ coegiſſet, ſententiasq; rogaret, vt Marius hoſtis Reip. iudicaretur, nullis audentibus obuiam ire, ſolus Scæuola ſententiam dicere voluit: quin etiam truculentius minitãti Syllæ: Licet, inquit, mihi agmina militũ (quibus curiam circunſediſti) oſtentes, nunquam efficies, vt propter exilem ſenilemque ſanguinem meum, Marium (à quo vrbs & Italia conſeruata eſt) hoſtem iudicem. *Bruſ. lib. 2. ca. 1.*

Audacia.

I Socrates inter amicos dicere ſolitus eſt, ſe quidẽ docere decem minis: cæterùm qui ipſum docuiſſet audaciam, mercedis loco daturum decem millia. *T. Eloquẽtia.*

Nam animi timiditas reddebat Iſocratē ad dicendum inutilem. *Eraſ. lib. 8. Apoph.*

Archidamus cōſpiciens filium ſuum cum Athenienſibus iuueniliter atque temerè congredientem: Aut viribus (inquit) adde, aut animis adime: docens periculoſam eſſe audaciam, ſi vires non ſuppetant ſpiritibus. *Plut. in Laco.*

Cato ſenior, quibuſdam efferentibus hominem inconſultè audacem, & in rebus bellicis ſtrenuum, ait, plurimum referre, vtrum quis virtutem magno æſtimet, an vitam non magni faciat: Sentiens, non eos ſtatim eſſe fortes, qui quouis modo vitam contemnunt: ſed qui tanti faciunt virtutem, vt huius gratia vitam alioqui charam negligant. *Eraſ. lib. 5. Apophtheg.*

Magnanimitas.

GAllorum legati ad Alexandrum regem profecti, vt eius pacem & amicitiam peterent: interrogati ab Alexandro, quam ob cauſam ipſius amicitiam eo tempore poſtularent: putans eos dicturos, eius rei præpotentes ipſius vires cauſam eſſe, ſubridentes reſponderunt, Nihil aliud ſe metuere, niſi ne in ipſorum caput cælum rueret: & tamen ingentis animi regum amicitiam magni facere. *Fulgoſ. lib. 6.*

Fabius Maximus, quoniam cum Annibale confligere detrectabat, ſed mora copias illius & pecuniarum & commeatus egentes, attenuabat, ſequens illum per aſpera montuoſaque, ac ſubinde obiter ſeſe opponēs, à nonnullis per ludibrium dicebatur Annibalis pędagogus. Hoc conuitio nihil commotus, pergebat ſuum inſtitutum ſequi, dicens apud amicos: Qui dicteria conuitiaque metuebat, eum ſibi videri timidiorem ijs, qui fugiunt hoſtes. Senſit, „ hoc turpius eſſe, timiditatis vitium, quò leuius eſt „ periculum. Nihil autem leuius dictis: quæ qui formidat,

T. Timor. *T. Detractio*

midat, quomodo ſuſtinebit hoſtium impetum? *Plut. in Rom. Apoph.*

Cùm Darius innumera Parmenioni vellet dare talenta, Aſiamque ex æquo diuidere: dixiſſetq; Parmenio: Ego quidem accepiſſem, ſi Alexander eſſem: Ego, inquit, per Iouem, ſi Parmenio. Sed Dario reſpondit: Nec terram duos Soles, nec Aſiam duos reges tolerare. *Plutar. in Apoph.*

Patientia.

AVlicus quidam iniuriarum palatinarum patientiſſimus, cùm à quodam rogaretur, quomodo rariſſimam rem in aula conſequutus eſſet, Iniurias, inquit, accipiendo, & gratias agendo. *Seneca lib. 2. de Ira.*

Pyttacus prudentum virorum eſſe dixit, ne quid mali fiat cauere: fortium autem id quod factum eſt, moderatè ferre. *Stob. ſerm. 18.*

Bion Boriſthenites aiebat, magnum malum eſſe non poſſe ferre malum: abſque hoc enim nulli poteſt eſſe vita ſuauis. *Laert. lib. 4. cap. 7.*

Proſperitas. Proſperitatis moderatio.

ARchidamus Ageſilai filius, poſt conflictũ apud Clieroneã habitum, cùm à Philippo rege Macedonum literas accepiſſet acerbius ſcriptas, hunc in modum reſcripſit. Si metiaris vmbram tuam, haudquaquam reperies illam maiorẽ factam, quàm erat ante victoriam. Grauiter admonens, non eſſe prudentis ob fortunæ ſucceſſum intumeſcere, cùm ipſe ſit nihilo maior. *Plut. in Laco.*

Philoſophiæ ſummam Epictetus duobus verbis comprehendere ſolitus eſt: Suſtine, & Abſtine. Quorum prius admonet, vt mala quæ incurrunt æquo animo toleremus: poſterius, vt à voluptatibus temperemus: Ita enim fiet, vt nec aduerſis deijciamur, nec proſperis corrumpamur. *Gellius lib. 17. cap. 19.*

Democritus, illum qui ſiniſtram fortunam ferre æqueat, ne dexteram quidem poſſe ferre dicebat. *Anto.in Meliſ.par.1.ſerm.70.*

M. Antoninus Verus Romanorum Imperator dicebat, difficile eſſe in maxima licentia moderari ſibi, & cupiditatibus quaſi frenos imponere. *Herodianus lib.1.*

Otho Imperator Romanorum iam moriens, vocauit ad ſe Cocceium fratris filiũ, quem ſic admonuit, O fili, habuiſſe te patruum Cæſarem nec prorſus obliuiſcaris, nec admodum memineris. Docere autem voluit adoleſcentem, vbique moderandum eſſe animum: vt ſi cogitaret ſe patruum habuiſſe Imperatorem, virtutem amplecteretur, ne dehoneſtamento eſſet anteceſſoribus: & interim tamen nõ adeò ſuperbiret, vt alios præ ſe contemneret.

Pittacus Mytilenæus optimè conſtitutam eſſe domum pronuntiauit, cui ſuperfluum nihil abundet, & neceſſarium nihil deſit. *Stob. ſerm.83.*

Xenophon dicebat, tunc maximè colendos eſſe Deos, cùm homini res ſunt ſecundæ: vt cùm incideret neceſſitas, confidenter illos imploremus, vtpote beneuolos iam & amicos. Rectè Xenophon. Sed vulgus hominum contra facit, in felicitate, profunda eſt diuorum obliuio: cùm vrget calamitas, tum demum ad illos confugimus, *Eraſ.lib.7.Apoph.*

Epaminondas cùm aliàs ſolitus eſſet vncto corpore, hilarique vultu prodire in publicum, poſtridie eius diei, quo feliciter pugnatum eſt in Leuctris, proceſſit ſqualidus ac ſubmiſſus. Amicis autem ſciſcitantibus, ecquid illi moleſti accidiſſet? Nihil, inquit, ſed heri ſenſi me plus æquo mihi placuiſſe, eius gaudij intemperantiam hodie caſtigo. *Plut. in Græco. Apoph.*

Admonebat Chilon Lacedæmonius ſecundis rebus elato nõ applaudẽdum, nec arridendum. In-

felix

felix enim felicitas eſt, quæ hominem reddit inſolentiorem, eoque non plauſum meretur, ſed lachrymas. *Laert.lib.1. cap.4.*

Aduerſitas.

ROmulus infelicitatem hominibus plurimùm prodeſſe dicebat: eò quòd in rebus aduerſis doceamur de rebus antea nobis ignotis. Vix enim homo ſapit niſi quæ expertus eſt. *Max.lib.18.*

Demetrius dicere ſolebat, nihil ſibi videri infelicius eo, cui nihil vnquam euenit aduerſi: quòd oporteat talem hominem, aut ſibi ignotum eſſe, vt qui nunquam ſui periculum fecerit, aut Dijs inuiſum, quem præterierint velut ignauum ad fortunæ conflictum. *Stob.ſermon.18.*

Alexander, poſteaquam ex diuturno morbo cõualuit, nihilo ſe deterius affectum eſſe dixit. Admonuit enim nos, inquit, ægritudo, ne altum ſaperemus, vtpote mortales. *Stob.ſerm.19.*

Voluptas, Deliciæ.

SCiſcitaſſe quędam legimus ab Ageſilao Lacedęmoniorum rege, quid Spartæ attuliſſent Lycurgi leges. Voluptatum, inquit, contemptum. Videlicet indicans, eam demum Rempub. eſſe ſaluam, in qua leges ſub optimo Principe omnes voluptates arceent. *Plutar.in Lacon. Apoph.*

Pythagoras aiebat, in ciuitates primùm irrepſiſſe delicias, mox ſaturitatem, deinde violẽtiam, poſtremò exitium. *Laert.lib.7.cap.1.*

Architas Tarentinus nullam peſtem in mundo capitaliorem eſſe dicebat, quàm corporis voluptatem. Hinc enim patriæ proditiones, hinc cum hoſtibus clandeſtina colloquia naſcuntur. Nullũ denique ſcelus, nullum magnum facinus eſt, ad quod ſuſcipiẽdum non libido voluptatis impellat. Stupra verò & adulteria, & omne flagitium, nullis alijs il-

lecebris excitantur, niſi voluptate. *Cicero in Catone maiore.*

Diogenes inuiſerat Lacedæmonem, inde Athenas reuerſum quidam percontabantur, vt fit: Quò iret, & vnde veniret? A viris, inquit, ad fœminas. Notans Athenienſium delitijs effœminatos mores, cùm Lacedæmonij durè inſtituerentur. *Laert, lib.6.*

Idem, eos, qui per luxum in coquos, nepotes, ſcorta, & adulatores facultates ſuas profunderent, ſimiles dicebat arboribus per præcipitia naſcētibus, quarum fructus homo non guſtaret, ſed à coruis & vulturibus ederentur. Sentiens eos, qui gulæ ventrique ſeruiunt, non eſſe homines. *Ibidem.*

Heraclitus philoſophus in ſeditione rogatus, vt apud populum ſententiam diceret, quo pacto ciuitas redigi poſſet in cōcordiam: conſcenſo ſuggeſto, popoſcit calicem aquæ frigidæ, & paululum farinæ inſperſit, mox de glectiōe admiſcuit, id eſt, vel pulegij ſylueſtris, vel leguminis genus. Deinde epoto calice diſceſſit, nec verbum addidit: hoc pacto innuens, ita demum ciuitatem carituram ſeditionibus, ſi repudiatis delicijs aſſueſcerent paruo contenti eſſe. *Eraſ. lib.8. Apophth.*

Ariſtoteles Stagyrita ſemper admonebat, vt voluptates contemplemur, non venientes, ſed abeuntes: hoc eſt, non à fronte, ſed à tergo. Veniētes enim fucata ſpecie blandiuntur, abeuntes autem pœnitentiam ac dolorem relinquunt. *Laert. libro 5. cap. 1.*

Dionyſius ſophiſta familiaribus dicere conſueuit, mel ſummo digito, non caua manu eſſe guſtandum. Sentiens voluptates quàm parciſſimè admittendas. *Philoſtratus in Sophiſt.*

Arceſilaus Scytha percontanti, quî fieret vt ab alijs ſectis multi deficerēt ad Epicureos, ab Epicureis nulli deficerēt ad alios. Quoniā, inquit, ex viris galli

fiunt,

fiunt, ex gallis viri nequaquam. Sentiens, homines eſſe proniores ad voluptatem, quàm ad virtutem, Gallos dixit ſacerdotes Cybelis euiratos. Porrò voluptatem amplecti fœminarum eſt potiùs, quàm virorum. *Laert.lib.4.cap.6.*

Philoxenus Erixius collum longius ſibi, quàm gruibus fieri exoptabat, vt in guſtu magis oblectaretur. *Ariſtot.in Ethic.*

Lycurgus Lacedæmoniorum legislator, omnem vnguentorũ vſum è medio ſuſtulit, non ob id tantùm, quòd oleum odoribus vitiatum, nullum haberet vſum, ſed vt omnem luxum Reipub. pernitioſum eſſe oſtenderet. *Plutar.in Lacon.*

Cùm Perſæ (quoniam regionem habebant montuoſam, aſperamque) cuperent eam campeſtri ac molliore commutare, non paſſus eſt Cyrus, dicens: Quemadmodũ plantas ac ſemina, ſic hominũ mores ad regionis habitum immutari. Sentiens ſe velle duros homines, & laboribus accommodos. Nam mollis ac fertilis regio molles & ignauos reddit homines. *Plutar.in reg.Apoph.*

Xerxes iratus Babylonijs, quòd à ſe defeciſſent, poſteaquam illos in poteſtatem ſuam redegerat, interdixit ne ferrent arma, ſed pſalterijs & tibijs canerent, ſcorta alerent, cauponas haberent, ac ſinuoſis tunicis vterentur: quò voluptatibus euirati, nõ molirentur denuò defectionem. *Plut.in reg.Apoph.*

Monachus quidam Aegyptius interrogatus, cur toties voluptates ſibi ſubtraheret? Ideo ſubtraho, reſpondit, vt iræ cauſam & occaſionem præcidam. Scio enim illam ſemper de voluptatibus belligerare, mentemque meam perturbare, & cognitionem ipſam fugare. *Niceph.lib.11.cap.43. Eccleſiaſ.hiſto. ex Euagrio.* *T.Ira.*

Antiſthenes voluptatem in tantum execrabatur, vt diceret ſe malle inſanire, quàm voluptate affici;

Inſaniā enim aufert medicus, voluptas cùm æquè mentem eripiat homini, vix ſanabile malum eſt. *Laerti.lib. 6.cap.1.*

Vide etiam ſequentem T. Luxus. Tit. Parſimonia. T. Gula.

Luxus.

AGeſilaus cùm in Aſia domus contignationem ex quadratis trabibus factam aſpexiſſet, ædiū herum rogauit, num apud illos quadrata naſcerentur ligna? eo negante, ſed rotunda dicente arte quadrari: Quid igitur, inquit, ſi quadrata eſſent, rotūda faceretis? Notauit autem luxum, & pretioſam illam in ædificandis ædibus ſolertiam. *Bruſ. lib. 3. ex Laco. Plut.*

Alexander Macedonum rex Darij regiam ingreſſus, cùm vidiſſet ſublime cubiculum, & in eo ſtratū, menſas, cæteraque omnia mirifico ornatu inſtructa, Hoccine, inquit, erat imperare? Sentiens, non eſſe regium huiuſmodi delicijs indulgere. *Plutar. in Alexand. vita.*

Idem lectum ingreſſus, excuſſis accuratè pallijs, dicere ſolebat: Nunquid hîc delicatum aut ſuperfluum mater addidit? Adeo abhorrebat à muliebribus delicijs. *Ibid.*

Aegrotanti Pompeio medicus præſcripſerat, vt turdis veſceretur. Cumque ij, quibus datum eſſet negotium, negarent inueniri (non enim erat tempus, quo genus hoc auium capi ſolet) admonuit aliquis apud Lucullum inueniri poſſe, qui turdos toto anno ſolebat alere: Ita ne, inquit Pompeius, niſi deditus delicijs eſſet Lucullus, nequaquam viueret Pompeius? contemptoque medico, cibis parabilibus vſus eſt. O verè maſculum animum! quo nec vitā quidem delicijs acceptam ferre ſuſtinuit. *Plutarch. in Rom. Apoph.*

Tibe-

Tiberius Cæſar Attilio Butæ, viro prętorio, cùm is ad inopiam per luxum ac ſocordiam redactus, fateretur, ac deploraret paupertatem ſuam, Serò, inquit, experrectus es. Dormiunt temulentiæ ac luxui dediti, verius, quàm viuunt. Nam vita, vigilia eſt. *Seneca in Epiſt.*

Heliogabalus adhuc priuatus, cùm luxurioſus omnibusque voluptatibus præditus eſſet, reprehenſus à quodam, qui dicebat: An non times vir luxurioſiſſime, ne poſt tot delicias pauper fias? Quid melius, inquit, quàm ipſe mihi hæres ſim vxoris meæ? *Bruſ. lib. 3. cap. 3.*

Idem dicere ſolebat, ſe nolle filios, ne quis frugi ſibi naſceretur. O naturæ portentum veriùs quàm homo? *Ibid.*

Eques quidam ingens patrimonium per luxum ac libidinem abſorbuerat, ac inſuper magnam æris alieni vim contraxerat. Pro hoc intercedentibus quibuſdam apud Alphonſum Aragoniæ regem, ne ſaltem quæ debebat, corpore luere cogeretur, Alphonſus reſpondit, Si tantam pecuniam vel in ſui regis obſequio, vel patriæ commodis, vel ſubleuandis propinquis impendiſſet, audirem. Nũc quoniam tantas opes impendit corpori, par eſt vt luat corpore. *Eraſ. lib. 8. Apoph.*

Q. Metellus deuicta iam Carthagine, in Senatu ſapientiſſimè, neſcire ſe dixit, plus ne boni vel mali Reipub. illa victoria attuliſſet. Quoniam vt pacẽ reſtituendo, profuiſſet: ita Annibalem ſubmouendo, non nihil nocuiſſet. Eius enim tranſitu in Italiam, dormientem populi Romani virtutem excitatam, metuique debere, ne acri æmulo liberata, in eundẽ ſomnũ reuolueretur. *Val. Max. lib. 7. cap. 2.*

Vide etiam Tit. Voluptas. Tit. Gula. Tit. Parſimonia. Tit. Abſtinentia.

Parſimonia, Frugalitas.

Anteaq

ANteas Scytharum rex ad Philippum hæc ſcripſit: Tu quidem viris Macedonibus, qui bella gerere didicerunt, imperas: ego verò Scythis, qui cum fame & ſiti pugnare poſſunt. Cùm autem equum fricaret, Philippi oratores interrogauit, nũ id Philippus faceret: Illis verò reſpondentibus, minimè: Et quo, inquit, modo, contra me bellum mouere poteſt? *Plutar. in Apoph.*

Gula.

DIogenes dicebat, in quibus ædibus magna eſſet ciborum copia, in iiſdem multos mures eſſe & feles ſolere: ſic ea corpora, quæ multum cibi caperẽt, multos morbos contrahere ſolere. *Max. ſerm. 27.*

Plato ille ſapiens generoſum conſpicatus adoleſcentulum, patrimonio conſumpto, ad fores pandochij panem edentem, & aquam bibentem. Si, inquit, ſic moderatè prãdiſſes, nunquam ſic cœnares. *Maxim. ſerm. 61.*

Abſtinentia.

DEmocritus dicebat, in capiendo cibo omnem celeritatem abeſſe oportere. Hoc enim caninũ eſt: magisque beſtiam, quàm hominem decet. *Max. ſerm. 27.*

Socrates cùm admoneretur ab amico, quòd excepturus hoſpites, admodum tenuem feciſſet apparatum: Si boni ſunt, inquit, ſatis erit: ſin minùs, plus ſatis. *Laertius in eius vita.*

Darius in fuga, cùm aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibiſſet, negauit vnquam ſe bibiſſe iucundiùs. Nunquam autem, vel perrarò ſitiens biberat. *Cicero lib. 1. Tuſcul. Quæſt.*

Artaxerxes, cùm in fuga quadam, direpto illius commeatu, aridis ficis, & hordeaceo pane veſceretur: Dij boni, inquit, cuiuſmodi voluptatis hactenus inexpertus fui. *Plutar. in reg. & Imp. Apoph.*

Socrates

Socrates dicere ſolebat, multos in hoc viuere, vt ederent & biberent: ſe autem contra ob id bibere & edere, vt viueret: quòd his rebus nō ad voluptatem vteretur: quandoquidem natura paucis contenta ſit. *Eraſm.lib.3.Apoph.*

Eidem pro foribus deambulanti cōtentius vſque ad veſperam, cùm prætereuntium quiſpiam dixiſſet: Quid agis Socrates? Obſonium mihi, inquit, cōparo in cœnam: De fame ſentiens, quam agitatione corporis acuebat.

Timotheus Cononis filius dux Athenienſium, vocatus à Platone in conuiuium, cùm frugaliter tractatus eſſet, poſtridie conueniens Platonem, Vos, ô Plato, melius cœnatis (dixiſſe fertur) ſequenti die quàm præſenti. Innuit autem ijs, qui frugaliter cœnarent, ſequentem diem multò lætiorem eſſe, cùm nullo crapulæ vel ebrietatis dolore cruciarentur: verùm eos qui lautè, & immoderatiùs cœnarent, diebus ſequentibus grauari, ac cruciari cibo ac potu nondum concocto ex vitio ſtomachi. *Æli.libro 2.de var.hiſtor.*

Thaſiorum gens vt copia rerum abundabat, præcipuè vini præſtantia nobilis, ita delicijs erat addictior. Per horum agros cum exercitu proficiſcenti Ageſilao, Thaſij honoris gratia, miſerunt farinas, anſeres, bellaria, liba ex melle cōdita, & item omnis generis omnia maximi pretij tum eſculēta, tum poculenta: at ille præter farinas, nihil accepit: reliqua domum referri iuſſit, ab his qui attulerunt, tanquam ſibi ſuiſque prorſus inutilia. Cæterùm cùm illi precibus & obteſtationibus omnino vrgerent vt caperet xenia, iuſſit ea inter Helotes diſtribui. Erat id apud Lacedæmonios mancipiorum genus. Eius facti cauſam ſciſcitantibus reſpondit: Non decere qui virtutis ac fortitudinis ſtudio tenerentur, id genus deliciarum recipere: propterea quòd iſtiuſmodi rebus *T.Delitiæ.* *T.Luxus.*

rebus ineſcarentur ingenio ſeruili nati: quæ oporteret à liberis procul abeſſe. *Plut. in Apo. Laco.*

Lyſandro Spartiatæ in Ioniam proficiſcenti, hoſpites quos habebat in Ionia, cum alijs multis etiã bouem & placentã dono miſerunt. Qui placentam contemplatus, rogabat, quidnam illud cupediarum eſſet? Cui cùm is, qui attulerat, reſponderet, ex melle, & caſeo, alijsque quibuſdam confectum eſſe. Sed hoc, inquit, Lyſander, ijs date qui nouerunt. Non enim hic eſt liberi & ingenui hominis cibus. *Æli. lib. 3. de var. hiſtor.*

Epaminondas tam tenui victu vtebatur, vt aliquãdo vocatus ad cœnam à vicino, cùm reperiſſet bellariorum, obſoniorum, & vnguentorum apparatum, confeſtim abierit, dicens: Ego te ſacrificare putabam, non deliciari & illudere. *Plut. in Græc. Apo.*

Socrates dicebat, eos qui ſe ad continentiam ac frugalitatem exercuiſſent, & longè plus habere voluptatis, ac minus dolorũ, quàm qui ſumma cura vndique pararent oblectamenta: quòd voluptates intemperantium, præter animi ſibi malè conſcij cruciatum, præter infamiam ac paupertatem, frequenter ipſi etiam corpori plus adferant moleſtiæ, quàm delectationis: contra, quæ ſunt optima, eadem fiunt iucundiſſima, ſi quis aſſueuit. *Laert. lib. 2. cap. 5.*

Democritus dicebat, cœnas lautas & ſumptuoſas ſuppeditare poteſt fortuna: at cõtra faciles & quæ ſufficiant neceſſitati, temperantia. *Stob.*

Ptolemæus rex, cùm Aegyptum peragraret, nec eius milites adhuc eum cum cibarijs aſſecuti eſſent, eſuriens admodum, panem è tugurio paſtorali arreptum, magna cum auiditate comedit, iurauitque in omni vita nihil ſuauius eo pane comediſſe. *Ex Franc. Senen. lib. 5. de inſt. Reipub.*

Epicurus etiã voluptatis aſſertor, elegantes opiparasque

paraſque dapes aſpernabatur, & libros ſuos omnes oleribus ac pomis referſit: dixitque veſcendum eſſe vilibus cibis, quòd paratiores eſſent. Fercula enim illa lautiora, & exquiſita pulmenta, ingenti cura, & nimia ac miſerabili impenſa præparantur, maioremque moleſtiam quæritando faciunt, quàm voluptatem veſcendo. *Vbi ſup.*

Cùm regina quædam illud haberet ſtudio, vt aſſiduè mitteret Alexandro obſonia, bellariaque per talium rerum coquos magna arte parata. Alexander ait, ſeipſum habere meliores obſoniorum artifices: ad prandium quidem nocturnum iter: ad cœnā verò tenue prandium. *Plut. in Reg. & Imp. Apoph.*

Iulianus Romanorum Imperator coquos omnes eiecit è palatio. Rogatus autem cur hoc feciſſet: Nō opus eſt coquis, ait, quòd ſimpliciſſimis cibis contentus eſſe poſſum. *Eraſm. lib. 8. Apoph.*

Sobrietas, Ebrietas.

Archidamo cùm polliceretur quidam vinum ſuaue: Quorſum, inquit, opus? quandoquidem & plus abſumetur, & quæ fortes decent viros, ea reddet inutiliora. O verè maſculinum animum, & omnium deliciarum cōtemptorem. *Plutar. in Lac.*

Percontanti cuidam quamobrem Spartiatæ parciſsimè biberent: Ne, inquit Leotychidas, pro nobis alij, ſed nos potius pro alijs conſultemus. Salſiſſimè notans, vinoſos non eſſe ad conſultandū idoneos: ſalubrium enim conſiliorum parens eſt ſobrietas. *Plut.*

Cyrus ſenior, cùm ad hoſpitem diuertiſſet, rogareturque, Quid ſibi cœnæ vellet apponi? reſpōdit: Panem tantùm: & ſperare ſe propè fluentem aquæ riuulum cœnaturum. *Guido Bitur.*

Peſcenius Niger militibus vinū ab eo petentibus, Nilum habetis, inquit, & vinum quæritis? Docuit autem

autem, vinolentiam militibus ceu peſtem fugiendã eſſe: qui tum demum ad res gerendas prompti ſunt, cùm ratio mero non peruertitur. *Bruſ. lib. 4. cap. 15. ex Spartiano.*

Fridericus Imperator ſtudioſiſſimus temperãtiæ ac ſobrietatis cultor fuiſſe dicitur: qui cùm audiſſet, Leonoram vxorem (quæ paterna in domo nunquã vinum guſtârat) facilè filios parituram, ſi in Germania tam frigidâ regione vinum biberet: dixiſſe fertur, malle ſe ſterilem vxorem habere, quàm vinoſam. Non ignorauit autem imperator fortiſſimus, quàm multa vinolentiam mala comitentur: & tum præſertim, cùm fœmineum genus nimio vino obruitur. *Æneas Syl. lib. 2. Comment. de reb. geſt. Alphon.*

Alphonſus Aragonum rex interrogatus, cur vino dilutiſſimo ſitim expleret? Reſpondit, vino ſapientiam obſcurari, ideoque non decere regem, vt hoc immodica compotatione in animo extinguat, ſine quo Imperatoris ac regis nomen ritè tueri nõ poſſit. *Panorm. libro 2. de reb. geſtis Alphonſ.*

Idem ab amico rogatus, cur adeò ebrietatis vitium damnaret? Quia furorem, inquit, & libidinem, ebrietatis filios eſſe haud ignoro. *Panor. vbi ſupr.*

Anacharſis dicebat, vitem ferre tres botros: primum voluptatis, alterum ebrietatis, tertium moleſtiæ. Sentiens, parcum vini vſum eſſe iucundum, quia ſedat ſitim: largiorem, gignere temulentiam: largiſsimum parere rixas, cædes ac morbos. Simile eſt huic quod alibi dictum eſt. Primum craterem pertinere ad ſitim, alterum ad voluptatem, tertium ad ebrietatem, quartum ad inſaniam. *Laer. lib. 1. c. 9.*

Caſtitas.

T. Occaſiones.

THales Mileſius interrogatus, quiſnam felix dicendus eſſet? Qui corpore, inquit, ſanus eſt, animo verò caſtus. *Laert. lib. 1.*

Alexan-

Alexander Magnus cùm Darij filias haberet captiuas, demiſſis oculis eas ſalutabat, idque rarò, ſibi metuens ab illarum inſigni forma. Apud familiares autem dicere ſolebat, Dolores oculorum ſunt Perſicæ puellæ. *Plutarch. in eius vita.* T.Sup.

Antiochus tertius cùm Dianæ ſacerdotem vidiſſet ſupra modum eleganti forma, continuò ſoluit Epheſo, veritus ne vis amoris aliquid ipſum facere compelleret, quod fas non eſſet. *Plutar. in Regum Apoph.*

Clementia.

ALexander cùm Poro Indorum regi victo obtuliſſet, ſe daturum quidquid peteret. Porus cùm, vt regaliter tractaretur, petijſſet : ſubridens Alexander, Faciam hoc ait, non tua, ſed mea cauſa. *Bruſ. lib. 3. cap. 13.*

Idem tantæ fuit clementiæ, vt Darius inuidens precaretur à Dijs, vt aut ſuperare poſſet clementia Alexandrum, aut ſi is regno ſpoliaretur, ſolus Alexander in Perſarum regno imperaret. *Bruſ. vbi ſup.*

Porſena demiratus egregiũ animum Mutij Scæuolæ (qui iratus dexteræ ſuæ, quòd in ſtringendo ferro erraſſet, foculo impoſitam exuri paſſus eſt) dixit illi, Reuertere ad tuos Muti, eiſque refer, te, cùm vitam meam petieris, à me vita donatum. *Liuius.*

M. Bibulus cùm in Syria duos egregiæ indolis filios amiſiſſet, à Gabinianis militibus occiſos, & horum interfectores Cleopatra ad eum vinctos miſiſſet, vt in filiorum interfectores pro arbitrio ſuo animaduerteret: ille protinus intactos remiſit ad Cleopatram. *Eraſm. lib. 6. Apoph.* *Tit. Dilectio inimicorum.*

Cato ſenior admonebat eos, qui potentes eſſent, vt parcè vterentur ſua poteſtate, quo ſemper vti poſſent. Sentiens potentiam clementia & comita- *T. Proſperitatis moderatio.*

 teſie-

tā fieri diuturnam, ferocia breuem. *Plut. in Rom. Apophth.*

T. Sup. Chilon docuit, potentiæ adiungendam manſuetudinem: vt à ſuis non tam metu extorqueat, quàm impetret reuerentia. Reuerentiæ comes eſt amor, metus odium. Amari autem non ſolùm honeſtius eſt, ſed etiam tutius. *Laer. lib. 1. cap. 4.*

Titus Veſpaſianus Romanorum Imperator fratrem Domitianum inſidias molientem non eſt vltus, ſed his verbis admonuit: Quid opus te parricidio petere, quod me volente obuenturum eſt: imò quod iam habes, imperij particeps? Haud temerè in Chriſtiano reperies tantum manſuetudinis. *Eraſ. 8. Apoph.*

T. Iudex. *T. Proſperitatis moderatio.* Adrianus Imperator creatus, adeo contempſit inimicos, vt vni, quem habuerat capitalem, fortè obuio dixerat, Euaſiſti. Principibus in priuatis offenſis debet eſſe ſatis, potuiſſe vlciſci. *Dion.*

T. Dilectio inimicorum. Theodoſius iunior tam admirabili fuit ingenij lenitate, vt cùm ab amicis rogaretur, quamobrem neminem eorum, à quibus lædebatur, ſupplicio capitis afficeret, Vtinam (inquit) mihi liceret & mortuos ad vitam reuocare. Ad priuatas iniurias oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum: in eos qui lædunt Rempub. eſſe ſeuerum. *Eraſm. lib. 8. Apophtheg.*

T. Sup. Alphonſus Aragonum rex interrogatus, curerga omnes etiam malè meritos, tam humanus ac manſuetus eſſet, reſpondit, ſe quidem iuſtitia bonis gratum eſſe, malis autem clementia. Et aliâs dicebat, nihil magis aduerſariorum animos flectere, quàm placabilitatis & manſuetudinis nomen. *Panor. lib. 2. & 3. de reb. geſt. Alphon.*

T. Magnanimitas. Idem, cùm Caietam vrbem pertinaciter obſideret, & eos fortè, quos oppidani tanquam bello inutiles expuliſſent, vt commeatū diutius in vrbe haberent,

berent (erant autem ſenes decrepiti, mulieres, puellæ, infantes) ab his abſtinere ſuos milites iuſſit. " Verùm milites cùm ægrè hoc tuliſſent, Malo, inquit rex, Caieta & Caietanis nũquam potiri, quàm " homines imbelles, & innocentem iuuentutem tam " fœdè, tamque crudeliter trucidando, vincere. Cum " viris enim, non cum mulieribus mihi dimicatio eſt. " *Panor. de reb. geſt. Alphonſ.*

Carolus Francorum rex in bello Britannico ſuperatus, ac militibus & pecunia iam exhauſtus, cùm per legatos peteret ab Alphonſo Aragonum rege (cuius prouincias ab anteceſſoribus quidem acceperat, ſed non ſaluo iure) ne contra ſe bello iam protritum ſuſcitaret aliquod bellum, infortunio occaſionem dante, reſpondit Alphonſus: Non eſt, quòd ſibi hoc tempore timeat Carolus: ego enim quod maiores mei in Caroli ſumma felicitate non petierunt, in eius calamitate petere nolo. *Panorm. de rebus geſt. Alphonſi.* *T. Sup.*

Idem cùm Pincentiæ agrum Surrentinum depopulari iure bellico cogeretur, ſæpenumerò ingemuiſſe fertur. Verùm cùm oppidanos pertinaciores animaduerteret, Videte, inquit, qui vrbem inhabitatis inimicam mihi, ne veſtra pertinacia id efficiat, quod poſtea mea lenitate & clementia corrigi non poſſit. *Panorm. de reb. geſtis Alphon.*

Aurelianus Romanorum Imperator cùm Tyanam veniſſet, eamque occluſam reperiſſet, iratus dixit. Canem in hoc oppido non relinquam. Hac voce milites erecti ſunt in ſpem prædæ: & Heradamon Tyanenſis, metu, ne cum cæteris occideretur, prodidit ciuitatem. Qua capta, Aurelius Heradamonem patriæ proditorem occidit. Militibus ex Cæſaris promiſſo direptionem oppidi flagitãtibus reſpõdit. Agite, canem me negaui relicturum, canes omnes occidite. Hoc pacto & proditori mer-

cedem rependit,& militum auaritiam eluſit. *Eraſm. ex Vopiſco.*

Alphonſus Aragonum Rex, non tam quòd hoſtes vincere & ſciret & poſſet, gloriabatur, quàm ꝙ victis conſulere didiciſſet. Illud quidem fortunæ interdum munus eſſe, hoc autem ſemper ſuum. *Panor. de rebus geſt. Alphonſi.*

Idem cùm in obſidione Stephani, centuriones ac milites, qui maledixerant regi, poſt captam vrbem clementer tractaſſet, caſtigatus à ſuis, qui omnes morte damnandos iudicarent, reſpondit, ſe malle ex clementia & humanitate erga hoſtes, quàm ex victoria laudem adipiſci. *Panor. lib. 3. de reb. geſtis Alphonſi.*

Cùm paſſer futurus accipitri præda, in ſinum Xenocratis philoſophi volaſſet, eum humaniter defendit, dicens, non oportere ſupplicem prodere. *Guido Bituricenſ.* Hoc exemplum ſpem eorum alit, qui ad Dei præſidium ſupplices in calamitate confugiunt.

Manſuetudo.

QVidam à Socrate ſalutatus, non reſalutauit: ſed hoc nequaquam moleſtè tulit Socrates, amicis autem admirantibus, & ob hominis inciuilitatem indignantibus, dixit: Si quis nos præteriret, peius affectus corpore, quàm nos ſumus, nequaquam illi ſuccenſeremus: cur igitur illi ſuccenſeam, qui peius affectus eſt animo, quàm nos ſumus? *Eraſm. lib. 8. Apoph.*

Idem cuidam admiranti, quòd conuitijs nihil in eum cõmoueretur, à quo conuitijs inceſſebatur, Mihi, inquit, non maledicit: quandoquidem ea quæ dicit mihi non adſunt, neque in me hærent. *Eraſm. lib. 3. Apoph.*

Idem, cùm in via quidam illi per laſciuiam calcem

cem impegiſſet, admirantibus quod id pateretur, Quid facerem, inquit? Illis hortantibus, vt vocaret hominem in ius. Ridiculum, inquit: ſi quis aſinus me calce percuſſiſſet, diceretis mihi, voca illum in ius? Nihil putabat intereſſe inter aſinum & hominē brutum, nullaque virtute præditum: ac vehemētet abſurdum videri, non pati ab homine, quod ab animante bruto paſſurus ſis. *Laert. lib. 2. cap. 1.*

Idem cùm Xantippem diu rixantem tuliſſet in ædibus, ac tandem feſſus conſediſſet ante fores, illa magis irritata quiete viri, de feneſtra perfudit eum lotio. Ridentibus, qui præteribant, & ipſe Socrates arridebat, dicens: Facilè diuinabam, poſt tantum tonitruum ſequuturam eſſe pluuiam. *Laer. libro 2. cap. 1.*

Idem colapho percuſſus à quodam in via, nihil aliud reſpondit, quàm quòd homines neſcirent, quando prodire deberēt cum galea. *Bruſ. lib. 5. cap. 1.*

Demoſthenes à quodam conuitijs laceſſitus: Nolim, inquit, tecum in hoc genus certaminis deſcendere, in quo qui vincitur, ipſo victore melior eſt. *Stob. ſerm. 17.*

Phocionem cùm pro concione dicentem quidā petulantiſſimè maledicus interpellaret, multis conuitijs in illum debacchans, omiſit quòd cœperat, locumque dedit maledico. Poſteaquam ille vix dicendi feciſſet finem, Phocion reuerſus in ſuggeſtum, placido vultu, perinde quaſi nihil eſſet dictum, cœptam orationem perſecutus eſt. De pedeſtribus, inquit, copijs audiſtis: ſupereſt, vt de velitibus ac leuis armaturæ milite dicam. *Plut.*

Lacones cùm Deos comprecantur, hoc votis addunt, vt poſſint iniuriam pati: quòd neminem iudicarent ad gerendum imperium, aut alioqui magnas res obeundas idoneū, qui quauis iniuria commoueretur. *Plut. in Laco. Apoph.* *T. Patientia.*

Cùm ex militibus quidam in Antigonum conuitia iactarent, ignorantes illum prope eſſe, tentorio virga patefacto, Flebitis, inquit, niſi longiùs remoti malè de nobis dicetis. *Plutar. in Apoph.*

Chilon Lacedæmonius fratri quærenti, quòd Ephorus ipſe non crearetur, cùm ille eſſet: Ego, inquit, iniuriam ferre noui, tu non. Senſit ſine patientia nullam eſſe prudentiam: quæ virtus ad moderandam Rempublicam maximè neceſſaria eſt. *Laert. Diogen. in eius vita.*

Iracundia.

Iſocrates dicere ſolebat, improbi hominis, quaſi taciturni canis, ſilentium magis quàm vocem timendam eſſe. *Maxim. ſerm. 20.*

Heraclitus Epheſius dicebat, iniuriam magis extinguendam quàm incendium. Ex leuiſſimis offenſis, ſi negligantur, naſcũtur atroces Tragœdiæ. Sed ad reſtinguendum incendium accurrunt omnes: gliſcenti verò ſimultati citiùs addunt irritamenta. *Ex Laert. lib. 9. cap. 1.*

Plato auditores admonebat, vt iratos ebrioſque ſe in ſpeculo contemplarentur. Nam cùm faciem ſuam furibundam per omnia phrenetico ſimilem viderent, eo dedecore territi, in poſterum ab iracũdia facilè ſibi temperaturos. *Fulgoſ. lib. 7. cap. 2.*

Chilon dicebat vincẽdam iram, quòd is affectus ſit cæteris potẽtior: quam ſuperare fortius eſt, quàm hoſtem armatum deijcere: nec minus exitij mortalibus ſit ab ira, quàm ab hoſte. *Laert.*

Diogeni de non iraſcendo accuratè diſſerẽti, adoleſcens quidam proteruus, veluti periculum faciens, an re præſtaret ea quæ docebat, inſpuit in faciem: Tulit hoc leniter ac ſapienter. Non quidem, inquit, „ iraſcor, ſed dubito tamen, an iraſci oporteat. *Laert.* „ *lib. 6.*

T. Doctor.

Archi-

Architas cùm in agro comperiſſet, quoſdā è famulis admiſiſſe quiddam, ſentiens ſe commotiorē in illos, nihil quidem tum fecit: tātum abiens, Fortunati, inquit, eſtis, quòd iraſcor vobis. *Cicero lib. 4 Tuſcul. Quaſt.*

Plato interrogatus, quo indicio cognoſceretur ſapiens, reſpondit: Sapiens cùm vituperatur, non iraſcitur: cùm laudatur, non extollitur. *Laert. in eius vita.*

Idem iratus ſeruo, cùm eum caſtigare pararet, & fortè interueniret Xenocrates: Flagella, inquit, hūc puerum, nam ipſe ſum iratus: Sibi diffiſus eſt homo philoſophus, ſentiens animi commotionem. At vulgus hominum tum maximè punit, cùm iraſcitur. *Laert. lib. 3.*

Ariſtoteles dicebat, Perinde ac fumus oculos incommodat, & aſpectum ita conturbat, vt nec ea nobis videndi poteſtas fiat, quæ ſunt ante pedes: ita oborta ira, rationi caligo ſuffunditur, vt ſe delinquere nulla cogitatione deprehendere poſſit. *Stob. ſerm. 18.*

Demonax cùm à quodam, cui imperator exercitum commiſerat, interrogaretur, quonam pacto « delegatam prouinciam quàm optimè gerere poſſet? « Si, inquit, iracundia vacaris. Iram ſenſit vir pruden- « tiſſimus ad omnem functionem inutilem eſſe. *Eraſm. lib. 8. Apoph.*

Cato ſenior, iratum ab inſano nulla alia re differre dicebat, quàm mora temporis: ſentiens iram eſſe breuem inſaniam. *Plut. & Stob ſerm. 18.*

Athenodoro philoſopho cauſatione ſenectutis flagitanti, vt ſibi liceret redire domū, Auguſtus cōceſſit. At cùm ille Cæſari dixiſſet, Vale, volens aliquod philoſopho dignum monumentum apud illū deponere, adiecit: Cæſar cùm fueris iratus, ne quid dixeris, feceriſve, priuſquam Græcarum literarum

T. Conſiliū. viginti quatuor nomina apud te recenſueris. Cæſar „ autem philoſophi dexteram amplexus, Adhuc, in„ quit, te præſente mihi opus eſt: totumque etiam an„ num apud ſe detinuit. *Plut. in Rom. Apoph.*

Modeſtia.

ANtalcidas olim rogatus à quodam, quo pacto quis maximè placere poſſet hominibus, Si, inquit, loquatur illis iucundiſſimè, præſtet autem vtiliſſima. *Plutarchus in Apoph. Laco.*

Chilonis Lacedæmonij dictum eſt, ita moderandam vitam, vt nec inferioribus ſis terrori, nec ſuperioribus deſpectui. Metui à ſubditis, tyrannicū eſt: negligentiæ verò eſt, ſic agere, vt à maioribus contemnaris. Mediocritas igitur hic maxima eſt. Auſon ij carmen ſic habet:

Nolo minor me timeat, deſpiciátque maior.

Ex Laer. lib. 1, cap. 4.

T. Contra faſtum & luxum. Scipio iunior, cùm legatus mitteretur ad Carthaginenſes, vnum tantùm comitem Panætium philoſophum & amicum ſecum habuit, & famulos quinque, quorum vno in peregrinatione defuncto, aliū emere noluit, ſed è Roma vnum in defuncti locum accerſiuit. Potuiſſet Scipio multis comitatus viris & ſeruis legationem ſuā abſoluere pro Romanorum „ conſuetudine. Verùm ne cæteris oſtentationis & „ ſuperbiæ exemplum eſſet, his contentus, Reipub. „ negotia expedire voluit. *Plut. in Rom. Apopb.*

T. Lenitas. Alphonſus Aragonum Rex admonitus ab ami„ co, ne nimium lenis erga ſuos eſſet, & ob id in con„ temptum apud ſuos incideret: Magis, ait, hoc ca„ uendum mihi eſt, ne nimia mihi ſeueritas conciliet „ inuidiam. *Eraſ. lib. 8. Apopb.*

Socrates admonebat ſuos diſcipulos, vt tria præcipuè in omni vita haberent, in animo prudentiam, in vul-

in vultu verecundiam, in lingua ſilentium. *Maxim. Serm.41.*

Vide etiam T. Affabilitas, T. Decorum, T. Manſuetudo, T. Lingua moderatio.

Decorum.

THemiſtocles, cùm ad mare deſcendiſſet, vt occiſorum Perſarum ſtragem inſpiceret, poſteaquam vidit interfectorum ſparſos torques, & armillas aureas, ad amicum conuerſus ait. Tu qui Themiſtocles non es, iſta collige. *Fulgoſ. libro ſexto.*

Alexandrum, cùm leuitate & curſu plurimũ præſtaret, hortante patre Philippo in Olympijs vt curreret, recuſauit, dicens: Facerem equidem mi pater perlibenter, ſi cum regibus currendum foret. *Bruſ. lib.3. cap.33.*

Cùm Socrati Lyſias orationem, quam in eius defenſionem compoſuerat, recitâſſet. Pręclara, inquit, & elegans oratio eſt, ſed non conuenit Socrati. Erat enim forenſi inſtituto aptior, quàm philoſopho, ac tali philoſopho. Rurſus Lyſiæ percontanti, cur ſi bonam iudicaret orationem, putaret ſibi non conuenire? Nonne, inquit, fieri poteſt, vt amictus aut calceus elegans ſit ac pulcher, qui tamen alicui non conueniat? *Eraſ. lib.3. Apoph.* *T. Eloquentia.*

Affabilitas.

ARtaxerxes Cyri frater, cognomento Memor, non ſolùm ſeipſum affabilem præbuit adire volentibus, verùm vxorem quoque legitimam iuſſit, ſublatis currus auleis vehi, vt ijs qui eam conuentam vellent, etiam in itinere pateret aditus. *Plutar. in reg. Apoph.* *T. Proſperitas.*

Adrianus Imperator in colloquijs etiam humillimorum mirè ciuilis erat: eoſque deteſtari ſole- *T. Proſperitas.*

 bat.

bat, qui hanc humanitatis voluptatem ipſi inuiderent, hoc prætextu, quòd dicerent, Principis maieſtatem vbique ſeruandam. *Dion. in eius vita.*

Socrates dicere ſolebat, Neque vinum auſterum aptum eſſe potioni, neque mores agreſtes hominum conuerſationi. *Stob. Ser. 2. de imprudentia.*

Vide etiam ſup. Tit. Modeſtia.

Linguæ moderatio.

APollodorus dicebat, optimos homines in dicendo breuiſſimos eſſe: linguaces autem ſi tantum moleſtiæ caperent, quanta reliquos afficiunt, haud ſanè longos ſermones habituros. *Stob. ſerm. 34.*

Leon Euricratidis filius, cuidam de rebus haudquaquam inutilibus intempeſtiuè loquenti. O hoſpes, inquit, re opportuna non opportunè vteris. Nihil oratione melius, ſi parcè promas linguæ theſaurum. *Plut. in Laco.*

Lycurgus interroganti, quamobrem Lacedæmonij breuiloquium vſurparent? Quoniam ſilentio finitimum, reſpondit. *Stob. ſerm. 33.*

Dion philoſophus, naturam probè egiſſe dicebat, quæ geminas aures, & linguam vnicam nobis fabricârat, quò ad audiendum eſſemus, quàm ad loquendum promptiores. *Stob.*

Iſocrates orator, cùm locutuleius quidam nomine Careon in diſciplinam eius recipi vellet, duplicem mercedem poſtulauit. Illi verò cauſam interroganti, dixit, Alteram quidem peto, vt loqui diſcas, alteram vt taceie. *Stob. vbi ſup.*

Thales Mileſius dicere ſolitus eſt, multa verba nequaquam arguere hominem ſapientem. Sapiens enim non niſi cùm res poſtulauerit loquetur, & paucis ſuam abſoluet ſententiam. Stultus autem non habita vlla ratione loci, temporis, perſonarum, & c.

ſua

ſua loquacitate omnia effutiet. *Eraſ. libro ſeptimo Apoph.*

Chilon dicebat, non committendum, vt lingua præcurreret animum. Admonens, priùs cogitādum quid loquaris, quàm lingua prorumpat in verba: neſcit enim vox miſſa reuerti. Cogitatio prior poteſt corrigi poſteriore (vt habet prouerbium) vox non item. *Laert. lib. 1. cap. 4.*

Idem præcipiebat linguam cùm aliâs ſemper, tum præcipuè in conuiuijs continendam: quòd illic cibus & potus inuitet ad intemperantiam. Porrò vbi plus eſt periculi, ibi maior eſt adhibenda cautio. *Ibidem.*

Anacharſis interrogatus, quid eſſet in homine peſſimum, quid optimum: reſpondit, lingua: Sentiens idem membrum plurimam adferre vtilitatem, ſi recta ratione gubernetur: peſtilentiſſimum verò eſſe, ſi ſecus. *Laert. lib. 1. c. 9.*

Zeno dicere ſolebat, ſatius eſſe labi pedibus quàm lingua: eoque conuiuia quantum poterat vitabat, quòd ibi ſolutus vino, & aliorum fabulis prouocatus, faciliùs labi poſſet. *Laert. lib. 7. c. 1.* *T. Occaſiones malorũ.*

Idem ad Ariſtonem diſcipulum multa temerè garrientem, quædam etiam præcipitanter confidenterque: Fieri, inquit, non poteſt, quin te pater ebrius proſeminârit. Oderat futilem loquacitatem, ipſe in dictis tum breuis, tum grauis. *Ibidem.*

Theocritus Chius, cùm Anaximenes eſſet dicturus, ita præfatus eſt: Incipit verborum flumē, mentis gutta: ſignificans, illum eſſe multiloquum, ſed minimè ſapientem. *Stob. Ser. 34.*

Secretum, Silentium.

THales Mileſius frequenter dicere ſolebat, Vide ne te in ius vocet ſermo contra coniunctos tibi

ac ſo-

ac ſocios dictus. Senſit vir ſapientiſſimus, amicis nõ adeo fidendum eſſe, vt committamus eis arcana: vt inde effutiant magna noſtra infamia & ignominia. *Laert. lib.1.c.1.*

Philippiades poeta comicus Lyſimacho cum primis charus fuit, & familiaris: cui cùm Lyſimachus offerret liberalitatem ſuam, ac frequenter diceret: „ Quid vis tibi impertiam rerum mearum? Quodcun- „ que voles, inquit, modò ne arcani quippiam: Signi- „ ficans, eſſe periculoſum noſſe magnatum arcana: quorum ſi quid effutias, actum eſt de capite. *Bruſ. lib. 6. cap. 10.*

Metellus Macedonicus, cùm omnia proprio & ſubito conſilio ageret, rogatus ab amico, quidnam acturus eſſet? Tunicam, inquit, meam exurerem, ſi eam conſilium meum ſcire exiſtimarem. *Plinius capite 61. de viris illuſtr.*

„ Chilon rogatus, quid eſſet difficile? Arcanum, in- „ quit, reticere. Tanta eſt linguæ, omnium maximè „ volubilis, incontinentia: quum alioqui nihil videatur facilius quàm ſilere. *Laert.*

Ariſtoteles inſignis ille philoſophus dicere ſolitus eſt. Qui ſilere non nouit, is nec loqui admodum ſciet. Nam quærente quodam, quæ res homini in vita eſſet difficillima? ait, Silere tacenda. *Stob.*

Idem interrogatus à quodam, quis arcanum ſer- „ monem continere poſſet? reſpondit: Qui carbonem „ quoque ignitum lingua retinere poteſt. *Anton. in Meli. par. 1. ſerm. 73.*

Apud Lacedæmonios, ad publica conuiuia ingredientibus, qui natu erat maximus, ſingulis oſtendebat fores, dicens: Per has nullus egreditur ſermo. Admonẽs nihil effutiendum, ſi quid liberiùs dictũ eſſet in conuiuio. Hunc morem inſtituit Lycurgus. *Plutarchus.*

Hiero arcana denunciantes, iniuriam facere dicebat

rebat eis etiam quibus enuntiarent. Odimus enim non ſolùm eos qui effutierint, verùm eos etiam qui quæ nolumus, audierint. *Max. ſer. 20.*

Tyberius Cæſar cùm quodam tempore percontaretur, cur ſua conſilia non cum aliorum quoque, qui ei non malè vellent, conſilijs communicaret? reſpondit: Principis animum nemini aut paucis cognitum eſſe oportere. Senſit autem non omnia credenda ijs qui ſe amicos eſſe venditant: quibus cùm aliquid ſecreti commiſeris, temerè rimarum pleni effutiunt: non cogitantes, principes loquaculorum garrulitate ſæpenumerò aut periclitari, aut prodi prorſus. *Dion.* *T. Rex.*

Archidamus cuidam, qui vitio vertebat Necateo rhetori omnium clariſſimo, quòd adhibitus ad ipſorum conuiuium nihil dixiſſet: Videris, inquit, mihi neſcire, quòd is qui dicendi nouit artem, etiam dicendi norit opportunitatem. Sic periti bellatoris eſt, non minus ſcire fugiendi artem, quàm pugnandi. *Plut. in Lacon.*

Cùm diues quidam filium adoleſcentulum ad Socratem miſiſſet, vt indolem illius inſpiceret: ac pædagogus diceret, Pater ad te, ô Socrates, miſit filium, vt eum videres: tum Socrates ad puerum, Loquere igitur, inquit, adoleſcens, vt te videam. Significans ingenium hominis non tam in vultu relucere, quàm in oratione: quod hoc ſit certiſſimum, minimeque mendax animi ſpeculum. *Eraſmus libro tertio Apoph.*

Democritus cùm animaduertiſſet quendã multa imperitè diſputantem: Hic, inquit, non dicendi peritus mihi videtur, ſed omninò tacendi imperitus. *Max. ſerm. 20.*

Zeno Cytticus Ptolomæi legatis, qui multos eruditos ad conuiuium inuitârant, percontantibus, quid de ipſo regi ſuo eſſent renuntiaturi? ait, vidiſſe *T. Senem.*

vos

vos ſenem, qui in conuiuio tacere nouerit. Cùm enim cæteri ad oſtentationem multa dixiſſent, vnus Zeno perpetuum tenuit ſilentium. *Laertius libr. 7. cap. 1.*

Simonides dicere ſolebat, nunquam ſe pœnituiſſe ſilentij, ſermonis autem ſæpius. *Max. ſerm. 20.*

Xenocrates ſingulas diei partes diuidens in actiones certas, ſuam etiam ſilentio partem reddebat, Docens ſilentij rationes vbique adhibendas eſſe. *Max. ſer. 20.*

Ariſtoteles philoſophus Calliſthenem auditorem ſuum ad Alexandrum mittens, monuit: vt cum eo quàm rariſſimè, aut quàm iucundiſſimè loqueretur. Quo ſcilicet apud regias aures, vel ſilentio tutior, vel ſermone eſſet acceptior. *Plutar. in Alexand.*

Apollonius dicebat, cùm in alios atque alios errores & pericula homines labi palàm ſit: mirum, quantam ſecuritatem præſtare poſſit taciturnitas. *Stob.*

Demarathus in conſeſſu quodam rogatus, vtrum ob ſtultitiam, aut ſermonis inopiam ſileret? Atqui ſtultus, inquit, ne poſſit quidem ſilere. Quidam hoc præclarum exiſtimant, ſi nunquam ſileant, cùm id ſit certiſſimum fatuitatis argumentum, vt contra, ſilentium (vbi loquendi tempus non eſt) prudentiæ ſignum eſt. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Epaminondas Thebanus, audiendi potius quàm loquendi cupidum eſſe hominem debere, putabat: Quòd ſciret, ex audiendo, doctrinam: ex loquacitate autem pœnitentiam naſci. *Bruſ. libro 1. capite 6.*

Cùm Catoni, qui poſt dictus eſt Vticenſis, etiamnum puero vitio daretur taciturnitas (nec enim cum pueris exercebatur, nec à quoquàm audiri volebat) ait: Carpant taciturnitatem, modò vitam probent.

Et addidit: Tum demum abrumpam hoc meum ſilentium, cùm ea loqui potero, quæ ſunt indigna ſilentio. *Plut. & Bruſ. libr. 6. cap. 6.*

Verecundia, Pudor.

CLeanthes Aſſius, cuidam illi probri cauſa obijcienti, quòd eſſet timidus: Ideo, inquit, minimum pecco. Bona eſt timiditas quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circumſpectum. *Laert. lib. 7. cap. 1.*

Xenophanes Lagi filius, cùm ipſi Hermoneus timiditatem obijceret, quòd nollet ſecum teſſeris ludere: Fateor, inquit, me non ſolùm meticuloſum, verùm etiam vehementer meticuloſum, ſed aduerſus inhoneſta. Honeſta formidoloſitas eſt, quæ deterret à turpibus. *Plut. de vitioſa Vere.*

Diogenes Cynicus philoſophus adoleſcenti cuidam erubeſcenti, atque ob id perturbato, Bono animo ſis, inquit, fili: iſtiuſmodi eſt virtutis tinctura. *Laert. in vita eius.*

Democriti præclara ſententia hæc eſt: Malum, etiam ſi ſolus fueris, nec dixeris, nec feceris. Diſce autem teipſum multò magis, quàm alios reuereri. *Stob. ſerm. 29.*

Cato ſenior aiebat, ſibi magis placere iuuenes qui rubeſcerent, quàm qui palleſcerent: quòd rubor arguat probam indolem, pallor non item. *Plutarch. in Rom. Apoph.*

Ornatus corporis & veſtium.

LYcurgus Lacedæmoniorum legislator ſubmouit tingendi artificium, veluti ſenſus adulationem. Etenim dum color blanditur oculis, natura rei corrumpitur. In ſumma cunctis ornandorum lenocinio corporum artificibus Spartana vrbe interdixit: vt qui malis artibus bonas arteis corrumperent: *T. Contra delitias.*

prop-

„ propterea quòd huiuſmodi delitijs ciues à ſalubri„bus ac ſerijs exercitamentis auocarentur. *Plut.*

T. Frugalitas. *T. Libertas.* *T. Voluptas.* Ageſilaus, cùm audiret quendam mirari cur rex cum cæteris Lacedæmonijs iam frugali cibo veſtitu que vteretur? Pro hac frugalitate, inquit, optimam meſſem metimus, libertatem. Quo dicto oſtendere voluit, nihil æquè libertati contrarium eſſe, ac voluptatem. *Plut. in Laco. Apoph.*

T. Vxor. Caius Sulpitius Gallus vxorem repudiauit, „ quod aperto capite fuiſſet foris: Lex, inquiens, ti„ bi meos vnius præfinit oculos, quibus formam tu„ am approbes: his ornamenta comparato: his eſto „ ſpecioſa: alijs velle videri formoſam, in ſuſpicione „ & in crimine hæreat neceſſe eſt. *Eraſmus libro ſexto Apoph.*

Sup. Philonis vxor interrogata, quamobrem ſola ex „ alijs in conuentu non geſtaret ornatum aureum, di„ xit: Quoniam pro ornamento, mariti virtus mihi „ ſufficit. *Stob. ſerm. 72.*

Pambo quidam apud Athanaſium, cùm Alexandriæ eſſet, vidiſſetque mulierem maximo veſtitus apparatu ſuperbientem, fleuit. Ac interrogatus, cur tantopere lachrymas effunderet? reſpondit: Duę res ſunt quæ me mouent. Vna quidem, quæ eſt huius mulieris perditio: altera verò quòd ego qui nomen Chriſtiani profiteor, non tantum ſtudeo placere Deo vitæ innocentia, quantum hæc mulier turpibus placere cupit hominibus. *Petrus de Natal. Eccleſiaſt. Hiſt. libro 8. capite 1.* Hoc exemplo caſtigare ſe poſſunt quicunque nimium deſides & negligentes in pietatis & virtutis officio ſunt: cùm ſeculi homines in fragilium & caducarum rerum ſtudio tantoperè feruеant.

Cùm Dionyſius Siciliæ tyrannus filiabus Archidami veſtes ſplendidas multique pretij dono miſiſſet, recuſauit accipere, dicens: Vereor ne hoc amictu

puellæ

puellæ mihi turpes videantur. Intellexit vir prudens virgines nullo cultu melius ornari, quàm ſimplici: porrò ſericis, gemmis, & auro dehoneſtari magis quàm ornari: propterea quòd veſtium luxus arguit animum parum ſobrium: & intuentium animos ad libidinem ſolicitat citiùs, quàm ad honeſtam opinionem. Decet autem, vt virgo tota & vndique virgo ſit, nec vlla ex parte det corruptæ mentis ſignificationem. *Plut. in Lacon.* *T. Caſtitas.*

Auguſtus Cæſar, quantum potuit, indumētorum luxuriam habuit odio, cuius dictum erat vulgatiſſimum; Veſtitus inſignis ac mollis, ſuperbiæ vexillum eſt, nidusque luxuriæ. *Sueton.*

Alexander Seuerus, Romanorum Imperator, cùm humili veſtitu contentus ſæpenumerò incederet, reprehenſus ob id ad aulicis ſuis, reſpondit, Imperatoriam maieſtatem conſtare virtute, nō corporis cultu. *Bruſo. lib. 3. cap. 13.* *T. Rex.*

Idem gemmas omnes, quas reperit in palatio, vendidit, & aurum in ærarium contulit dicens, Viris gemmas vſui non eſſe: matronas autem regias contentas eſſe debere vno reticulo, ac inauribus, & baccato monili, & corona in qua ſacrificarent, & vnico pallio auro ſparſo, & cyclade, quæ plus ſex vncijs auri non haberet. Hic cultus hodie vix ſufficit negotiatorum vxoribus. *Ælius Lamprid.*

Flauio Veſpaſiano cùm adoleſcens quidam gratias ageret pro impetrata præfectura, quoniam vnguento fragrabat, & nutu contemptus eſt, & grauiter increpitus: Mallem, inquit Veſpaſianus, allium oboluiſſet. Mox & literas conceſſas reuocauit. *Sueton. in eius vita.* *T. Contra delitias.*

Pulchritudo, deformitas.

SOcrates docuit, animorum formam magis amandam, quàm corporum: eamque voluptatem, quam

in nobis gignit conſpecta formoſa facies, ad longè pulchriorem, ſed latentem animi ſpeciem eſſe trãsferendam. Verùm, vt hanc videamus, philoſophicis oculis opus eſſe. *Eraſ. lib.3. Apoph.*

Ariſtoteles pulchritudinem dicebat quauis epiſtola efficaciorem ad commendationem. *Sunt qui hoc aſcribant Diogeni.*

Eandem Socrates appellauit exigui temporis tyrannidem, quòd formæ gratia mox defloreſcat. Plato, naturæ prærogatiuam, quòd paucis contingat. Theophraſtus, ſilentem fraudem, quòd abſque verbis perſuadeat. Theocritus, eburn cum detrimentũ, quòd grata quidem ſit aſpectui, ſed multorum incommodorum cauſa. Carneades, regnum abſque ſatellitio: quòd formoſi impetrent quidquid volunt, nulla adhibita vi. *Laert. libro 5. cap. 1. Stob. 63. Bruſ. lib. 2. cap. 44.*

Iſocrates eos, qui pulchrum habent corpus, animam autem malam, dicebat optimam habere nauim, gubernatorem autem malum. *Anton. in Meliſ. par. 1. ſerm. 60.*

Superbia.

Socrates cùm videret Alcibiadem ob diuitias elatum animum gerere, & ob agrorum multitudinem ſuperbire, adduxit ad locum in quo tabula quædam, ambitum terræ complectens, ſuſpenſa erat, & eum rogauit, vt Atticam ibi requireret. Quam cùm inueniſſet, ſuos fundos eum iuſſit oſtendere, & cùm reſpondiſſet, nuſquam ibi pictos eſſe. Homerum, inquit Socrates, poſſeſſione te efferts, qui nulla pars ſunt terræ. Illudens hoc dicterio Alcibiadis ſtultitiam, qui ſuperbiebat in ijs rebus, quæ fluxæ ſunt, & cum mundo interire ſolent. *Ælian. lib. 3. de var. hiſt.*

Ambitio.

Phauo.

PHauorinus homines partim eſſe ridiculos, partim odioſos, partim miſerabiles dixit. Ridiculos quidem, qui ambitioſè ad maiora aſpirant: odioſos, qui ea conſequuntur: miſerabiles autem, qui ſpe falluntur: quandoquidem in ijs rebus quas ardenter exquiſierunt, nihil minus inuenerunt quàm quòd ſe adepturos ſperabant. *Stob. Sermone 2. de Prudentia.*

Timon ille cognomento Miſanthropos, id eſt, hominum exoſor, elementa malorum eſſe dixit, auaritiam, & ambitionem. Quemadmodum enim ex primis illis & ſecundis principijs generantur naturaliter omnia: ſic ex auaritia & ambitione, omnia vitia progenerantur alia. *Stob. ſer. 8. de iniuſt.* *T. Auaritia.* " " "

Bion Boriſthenites, percontanti quis eſſet maximè anxius? Qui in maximis, inquit, rebus cupit eſſe fortunatus. Is enim mille curis diſtorquetur, vt aſſequatur ardua, & aſſequutus, ęquè torquetur ne amittat. *Laert. lib. 4. c. 7.* *T. Sup.* " " " "

Ioannes viceſimus eius nominis Pontifex maximus, cùm immodicè à quodam laudaretur, ad ſuos conuerſus ait: Licet multa glorioſè à me facta fingat, nihilominus tamen hac laude plurimum oblector. Hæc vox ſatis indicat, quantum laudis & glorię cupido imis hominum viſceribus infixa ſit: quando illos non modò vera, ſed etiam falſa & ficta laus & gloria delectat. *Æneas Syluius libro 1. de rebus geſt. Alphonſi.*

Cùm Genethliaci Chaldæi Agrippinæ matri Neronis reſpondiſſent, imperaturum quidem filium, ſed occiſurum matrem: Occidat, inquit, modò imperet. Tam impotens erat in fœmina dominandi ſitis: & habuit quod optauit, quamuis ſuo malo. *Suetonius.*

Socrates cùm videret Antiſthenem attritam partem veſtis ſemper in conſpectum protendere: Quid *Contra hypocriſim.*

deſinis, inquit, arrogantius ſuperbiam tuam nobis prodere? Vidit philoſophus ſapientiſſimus Antiſthenē magis gloriari veſtitu attritiſſimo, quo laudem quærebat, quàm alios, qui holoſerico, vel auro etiam, aut argento veſtiti, in publicum prodire conſueuerant, ab omni ſuperbia alieni. *Laert.*

Diogenes, cùm vidiſſet Olympiam & Rhodiacos quoſdam adoleſcentes pretioſis magnificisque veſtibus amictos, cum riſu inquit: Hoc nihil eſt præter faſtum. Deinde cùm incideret in Lacedæmonios laceris ſqualentibusque tunicis amictos: Hic, inquit, alius eſt faſtus. Vidit autem philoſophus, ſuperbum animum non ſemper in ſplendido & ornatiſſimo veſtitu, ſed in ſordibus etiam eſſe: dum homines opulentiſſimi ſæpenumerò viliſſimo veſtitu incedētes, hominum ex eo laudem ſuperbientes venentur. *Ælian. lib. 9. de var. hiſt.*

Cyneas vt Pyrrhum à belli ſtudio reuocaret, ſic per otium cum illo collocutus eſt. Romani feruntur bellaciſſimi, ſed his ſuperatis, quid deinde agemus Pyrrhe? Tum Italiam, inquit Pyrrhus, totam occupabimus. Hic denuò Cyneas, Quid Italia ſubacta? Sicilia, inquit Pyrrhus, proxima eſt. Tum Cyneas, Nū hic erit militiæ finis? Nequaquam, inquit Pyrrhus, ſed hæc tantùm prȩludia ſunt ad res maiores. Supereſt Lybia, & Carthago. Rectè, inquit Cyneas: nam his potitus, facilè & Macedoniam recipies, & Græciæ dominaberis. Sed deletis omnibus, quid tandem faciemus? Hic arridens Pyrrhus. Tum, inquit, otium agemus, ô beate, & quotidie Cothon erit, noſque inuicem oblectabimus. Tum Cyneas. At, quid vetat, ô rex, quò minus nunc iam iſto otio, iſto Cothone, & mutuis ſermonibus perfruamur? Nunc enim citra negotium ſuppetit nobis ea facultas, quā per ſanguinē, per moleſtias, per pericula, tū noſtra, tum aliorū ſequimur, incerti an aſſequuturi.

quuturi. Oſtendit facilè reſponſio hæc cupiditatis humanæ morbum: qui facit, vt ſemper irrequietis motibus homines circumagantur: nec otium aut quietem dominandi libidine pati poſſint. *Ex Eraſm. Apoph.*

Honor, Gloria.

SOcrates dicebat, ad gloriam compendiaria via peruenire poſſe eos, qui tales eſſent, quales videri vellent. *Bruſ. lib. 1. c. 18.*

Ageſilaum Lacedæmoniorum regem cùm quidã interrogaſſet, Qua ratione perpetuam ſibi gloriam parare poſſet? Si mortem contempſeris, ait: Nihil enim præclaræ rei gerere eum, cuius animum mortis metus occupauit. *Plut. in Apoph.* *T. Fortitudo.*

Alphonſus Aragonũ rex amico ac familiari cuidam ſuadenti vt tranquillè & voluptuosè, dũ poſſet, vitam ageret, nec corpus tot tantiſque periculis obiectaret, reſpondiſſe dicitur: Non temerè à Romanis illis quidem ſapientioribus conſtitutum fuiſſe, vt Honoris templo Virtutis templum coniunctum eſſet, in quod niſi per virtutis templum introire nemini liceret. Vt intelligerent mortales ad honoris faſtigium non voluptatum via (quæ delicijs ac illecebris affluens eſſet) ſed virtutis, illa quidem aſpera & ſalebroſa, enitendum eſſe. *Panor. lib. 1. de rebus geſtis Alphonſi.*

Sigiſmundus Imperator promiſſa veterano militi exigenti, cùm diceret, At immoderata fuit tua petitio: reſpondit miles, Poteras negare cùm peterem: nunc autem ſine turpitudine, quod promiſſum eſt, negare non potes. Tum Sigiſmundus: Si ex duobus alterum me ferre oportet, Leuius reium, inquit, quã famę iacturam ſubibo. *Æneas Sylu. lib. 3. comment. de reb. geſt. Alphonſi.* *T. Veritas. Fides.*

Ageſilao Lacedæmoniorum regi, cùm nationes,

quæ tum Græciam incolebant, decreuiſſent in clariſſimis quibuſque ciuitatibus honoris cauſa ſtatuas erigi, reſcripſit illis hunc in modum: Mei nulla ſit imago, nec ficta, nec picta, nec vllo alio artificio parata. Negligebat adulationes hominum vir prudentiſſimus, malens inſculpi prudentum & bonorũ hominũ pectoribus, quàm inanibus ſtatuis. *Eraſ. lib. 1. Apoph.*

Alphonſus Aragonum rex, cùm renuntiatum eſſet à Ludouico Podio, quendam in Venetorum naualibus eſſe, qui illa vnà cum armamentario, quod intus erat, exurere pollicitaretur, ſi ſibi duo millia aureorum à rege promitterentur, conatusque illius facilè ceſſuros affirmanti, reſpondit. Nequaquam inſidijs, ſed aut virtute vincendum eſſe, aut nunquam. Ex hac enim re non aliam ſibi laudem ſperandam eſſe, quàm eius, qui Dianæ Epheſiæ templum incendiſſet: cuius nomen totius Aſiæ decreto è memoria hominum obliteratum traditur. *Panor. lib. 3. de rebus geſt. Alphonſi.*

Aphricanus Socraticum Xenophontem in manibus ſemper habebat, cuius in primis laudabat illud, quod diceret, eoſdem labores non eſſe æquè grandes imperatori ac militi: quòd ipſe honos laborem leuiorem faceret Imperatorum. *Cicero 2. Tuſcul.*

Laus humana.

ANtagenes, cùm audiſſet quantum ab hominibus ſubinde laudaretur, dixit, Cùm multi me laudant, tum me nullius pretij eſſe iudico: cũ pauci, bonum & egregiũ virum me eſſe puto. *Maxi. ſer. 43.*

Hector Niuianus à patre laudatus ob ſingulares animi virtutes: Lætus ſum, inquit, laudari me abs te, pater, laudato viro. A malis enim laudari, non laus, ſed dedecus eſſe putatur. *Cicero Luceio.*

Anti-

Antiſthenes Athenienſium philoſophus cùm audiſſet, ab improbis quibuſdam ſe laudatum eſſe, Vereor, inquit, ne quid imprudens fecerim mali. Sentiens, à talibus neminem laudari, niſi ob inſignia malefacta. *Laert. lib. 6. c. 1.*

Ageſilaus Lacedæmoniorum rex dicebat, non minus laudatoris inſpiciendos eſſe mores, quā eius, qui laudatur. Significans perrarò contingere, vt aliquis, quæ moribus ſuis contraria ſint, laudare velit. *Fulgoſ. lib. 7. c. 2.*

Humilitas.

SYtho, Athenienſibus ob res feliciter geſtas ipſum admirantibus ac prædicantibus, quòd Coryn regem interemiſſet: Dijs, inquit, habenda eſt gratia, quibus auctoribus hoc factum præclarè geſtum eſt: nam ipſe nihil aliud, quàm manum & operam meam commodaui. Euentus rei in manu Dei eſt: & huic habetur gratia, ſi quid feliciter ceſſerit: ſed interim vult noſtram operam accedere. *Eraſmus libro 6. Apoph.* *T. Gratitudo.*

Vide etiam T. ſequentem, & T. Superbia. T. Ambitio.

Cognitio ſui.

SOcrates dicebat, ſi quis in theatro coriarios ſurgere iuberet, eos ſolùm ſurrecturos: ſimiliter ſi fabros ærarios, textores, aut alios generarim. Si verò prudentes aut iuſtos, hîc omnes exurrecturos fore. Eſt enim hoc in primis in vita dānoſum, quòd cùm hominum pars maxima ſtulta ſit, ſapere tamen ſibi videantur. *Stob. ſer. 21.*

Diogenes interrogatus quidnam in tota rerum natura exiſteret difficillimum: Noſſe ſe ipſum, inquit. Multa enim propter amorem ſui ſibi quenque ſumere ſolitum. *Anton. in Meli. parte 2. ſermone 71.*

" Aeſopus vnumquemque noſtrum duas ferre aie-
" bat peras, alteram ante nos, alteram à tergo. Et in
" anteriorem quidem alienos errores condere, in poſteriorem verò noſtros: ideoque non videri à nobis. *Stob. ſerm. 21.*

Demoſthenes omnium facillimum eſſe dicebat, ſe ipſum decipere. Quod enim vnuſquiſque cupit, id etiam animum inducit & ſibi perſuadet. Res autem ipſæ frequenter non ita ſe habent.

Simonides cùm conuiuio quodam exciperetur, in quo Pauſanias etiam erat, iuſſus aliquid à ſapientiæ præceptis depromere, ſtatim dixiſſe ad Pauſaniam fertur. Memento te hominem eſſe. *Ælian. libro 9. de var. hiſt.* *T. Homo.*

" Philippus Macedoniæ Rex, cùm in Chæronea Athenienſes viciſſet, animum elatum ratione compe- *T. Sup.*
" ſcuit: & ne quid poſthac per contumeliam & faſtum
" committeret, hoc conſtituit: vt quotidie in aurora excitaretur è ſomno his verbis. Surge Rex, & hominem te eſſe cogita. *Stob. ſer. 19.* *T. Sup.*

Philemon dicere ſolebat: Homo cùm ſis, id fac ſemper intelligas. *Stob. ſerm. 19.*

Amor ſui, contraque Odium ſui.

PRodicus aiebat, cupiditatem geminatam, amorem eſſe: amorem verò geminatum, inſaniam fieri. *Stob. ſerm. 62.*

Dorotheus Thebæus monachus quotidie lapides ad mare colligebat, annuatimque fabricabat hoſpitiu n ægrotis. Huic laboranti quidam dixit, cur ita conficis corpus tuum? Cui ille, Quia me, inquit, illud occidit. *Sozomenus in Tripartita Hiſto. libro 8. cap. 1.*

Abnegatio ſui.

SOcrates cùm poſt ſudorem è paleſtra collectum, videret alios ad potum confugere, vt ſitim explerent,

plerent, ipſe bibere ſolus noluit: Verùm cùm interrogaretur, cur bibere nollet, Ne conſueſcam, inquit, obſequi affectibus. Senſit vir prudentiſſimus, non minùs hoc opus exercitatione conſtare, quàm cæteras artes.

Cùm Megabates Spithridatis filius, eximia forma adoleſcens, Ageſilaum adiſſet aliquando ſalutandi gratia, ac iuxta Perſarum morem oſculum offerret, quòd ab eo videretur admodum amari, Ageſilaus auertit vultum, refugiens oſculum. Cæterùm cùm erubuiſſet ille, ratus ſe contemptui fuiſſe, ac deinceps ſalutaret eum eminus, Rex pœnitens vitati oſculi, finxit ſe mirari, quid accidiſſet Megabatæ, quòd ipſum nō ſalutaret oſculo? familiares reſponderunt: Ipſe fuiſti in cauſa ô Rex, qui venientē non exceperis, ſed formoſi baſium exhorrueris. Alioqui nunc quoque perſuaderi poterit, vt tibi veniat ad oſculum, tantùm ne rurſus fugias. Hîc poſteaquam Ageſilaus aliquandiu tacitus ſuo cum animo cogitaſſet, Non eſt, inquit, opus, vt illi reditum perſuadeatis: nam ego mihi ſic videor affectus, vt malim huiuſmodi rebus ſuperior eſſe, quàm aduerſariorū vrbem fortibus viris inſtructiſſimam per vim capere. Præſtantiùs enim duco, vt quis ſibi ipſi ſeruet ſuam libertatem, quàm vt alij libertatem adimat. O virum gerendo in alios imperio idoneum, qui ſuis cupiditatibus imperare poſſet. Quis non miretur tam philoſophicum in homine militari iudicium? intellexit, neminem eſſe liberum, qui ſeruiret cupiditatibus: intellexit nullum eſſe imperium ſpecioſius, quàm ſi quis animo ſuo poſſet imperare. *Eraſ. in Apophtheg.* *T. Rex.* *T. Libertas.*

Democritus dicere ſolebat, virilem non æſtimare eum ſolùm, qui armis cæteros præcelleret, ſed & qui cum voluptatibus pugnam capeſcens, ſpecioſam reportaſſet victoriam. *Stob.* *T. Voluptas.*

Fredericus Imperator victis in Hungaria Gunzienſibus, magnum, inquit, actum eſt opus. Nunc autem maius reſtat, vt ſcilicet vincamus noſmetipſos, atque auaritiæ & vlciſcendi cupiditati frenos imponamus. *Æneas Syl. lib. 2. de reb. geſt. Alphonſ.*

Socrates philoſophus dicere ſolebat, parum ſibi videri, naturæ ſecreta ſpeculari, & vitæ noſtræ rationem negligere. Quid enim nobis prodeſt abdita quędam naturæ rimari, ſi rationem, quæ appetitum noſtrũ regere debet, quaq; à mutis animalibus diſcernimur, negligimu? Quid turpius ac fœdius eſſe poteſt, quàm videre hominem doctiſſimum libidinę inflammatum, furentem ira, omnia rabidè appetentem, inexplebili cupiditate incenſum, adeò, vt quò magis res adſunt, eò magis egere videatur? *Ex Franciſ. Sen. lib. 2. de inſtit. Reipub.*

Libertas vera & falſa, ſeruitusq́ue vera & falſa.

Diogenes interrogatus, quid eſſet in vita optimum, Libertas, inquit: at verè liber non eſt, qui ſeruit vitiis: nec liber eſſe poteſt, qui multis eget: plurimis autem eget auarus, ambitioſus, ac delicijs deditus. *Laert. lib. 6.*

Ageſilaus cùm audiret, quendam admirari, cur rex cum cæteris Lacedæmonijs tam frugali cibo & veſtitu vteretur: Optimam meſſem metimus, inquit, libertatem, quæ ſine frugalitate eſſe nequaquam poteſt. *Plut. in Apop. Lacon.*

Diogenes cùm Xeniadæ ſeruiret, amici agebant de redimendo. At ille, Nequaquam, inquit, an neſcitis, leones non ijs ſeruire, à quibus aluntur, ſed altores potius ſeruire leonibus? Nam leo vbicunq; eſt, ſemper leo eſt. *Laert. lib. 7.*

T. Magnanimitas. „ Diogenes dicebat, inter ſeruos ac dominos ma-„ los, præter vocabula, nihil aliud intereſſe, niſi quòd

mancipia ſeruirent dominis, domini cupiditatibus. Significans vtroſque eſſe ſeruos: miſeriorē tamen ſeruire ſeruitutem dominos, ſi ſint improbi. Nam qui ducitur affectuum arbitrio, & multos habet dominos, & turpes, & inclementes. *Laert. lib. 6.*

Otium.

Diocletianus Romanorũ Imperator iam ſenex, cùm ſe Imperio abdicâſſet, atque priuatam vitam in villa ſua inſtituiſſet, ab Herculio atque Galerio ad recipiendum imperium rogatus, tanquam peſtem aliquam deteſtatus, reſpondit. Vtinam Salonæ poſſetis viſere olera noſtris manibus conſita, profectò iſtud tentandum nunquam iudicaretis. *Eutropius & Cuſpinianus in conſ. fol. 486.* *T. Contra Ambitionē.*

Socrates dicebat, otiũ poſſeſſionũ omniũ optimã, Otium autem ſenſit, nõ ignauiam; ſed à tumultuoſis negotijs, & cupiditatibus, animi traquillitatem vitiantibus, eſſe quietum. *Eraſm. lib. 3. Apoph.*

Curæ, Solicitudo.

ARiſtippus validiſſimis argumentis, & ſermonibus vſus, hortabatur, nec de præteritis curam poſtea ſuſcipiendam, nec de futuris antea. Id enim animi bene conſtituti ſignum eſſe, & hilaris cogitationis argumentum. Iubebat autem in diem animum intendere. Solum enim, aiebat, præſens in manu noſtra poſitum, non præteritum, nec inſtãs, Illud enim abijſſe, hoc an euenturũ ſit, incertum eſſe. *Æli. lib. 14. de var. hiſt.*

Phocion Athenienſis dicere ſolebat, multò ſatius eſſe humi cubantem viuere, ac bono quietoq́; animo eſſe, quàm perturbatum in aureo lecto. *Stob. ſerm. 1. de Prudentia.*

Solitudo.

PYrrho Elienſis deprehenſus aliquando ſolus, ac ſecum loquens, rogatus, quid ſolus ageret? Meditor,

ditor, inquit, eſſe probus. Sentiens ad id vtilem eſſe ſolitudinem, inutilem turbam. *Laert. lib. 6. cap. 11.*

Antiſthenes rogatus, quid emolumenti cepiſſet ex philoſophia? Vt mecum, inquit, loqui ſine viuere poſſim. Doctus, etiam ſi ſolus ſit, non ſentit tędium ſolitudinis: Sed multa præclara ſuo cum animo verſans, quaſi ſecum loquitur: indoctis moleſtiſſima eſt ſolitudo, ac etiam inutilis. *Laert. lib. 6. cap. 1.*

TERTIA CLASSIS, QVAE promiſcuè varios continet locos.

Lex.

ANTISTHENES ſapientiſſimus Athenienſium philoſophus negabat ſapientem virum obſtrictum eſſe legibus ab hominibus promulgatis. Intellexit vir prudentiſſimus, ſapientem obligatum eſſe virtuti, iuxta cuius normam vitam inſtituit. Leges enim nō omnia præſcribunt, ſed ipſa ratio docet, quid turpe, quidve honeſtum: & virtutis regula vbique oſtendit, quid viris bonis agendum ſit. *Laer. lib. 6.*

Demoſthenes orator, ciuitatis animam eſſe leges dicebat. Vt enim corpus anima carens cadit, ſic ciuitas nullis adminiſtrata legibus, euertitur. *Maxi. Serm. 58. & Stob.*

T. Proſperitas. Plato Athenienſis rogatus à Cyrenēſibus, vt ipſis leges inſcriberet, ac Reipub. ſtatum componeret, recuſauit, dicens, Perdifficile eſſe cōdere leges tam felicibus: Indicās non facilè obedire eos, qui nimium ſe felices eſſe putarent. *Laert. lib. 3.*

T. Rex. T. Iuſtitia. Antiochus tertius ſcripſerat ciuitatibus, vt ſi quid per literas iuberet fieri, quod aduerſaretur legibus, ne curarent, perinde quaſi ipſo neſcio ſcriptum eſ-

ſet.

ſet. Interdum enim principes dum metuunt quoſdam offendere, ſcribunt quæ fieri nollēt. Quidquid autem pugnat cum legibus, hoc inſciente principe ſcriptum eſſe putandum eſt: quippe legum defenſores, non oppugnatores eſſe debent principes. *Eraſ. lib.5. Apoph. ex Plut.*

Anacharſidi illud tribuitur multò vulgatiſſimū, Leges araneorum telis eſſe ſimiles, in quibus infirmiora animalia hærerent, valentiora perrumperēt: ita leges humiles ac tenues conſtringunt, à potentibus impunè violantur. *Valer. lib.7. cap.2.*

T. Magiſtratus. Leges ante oculos ſemper habeant magiſtratus, quibus omni ex parte parendum eſſe ſciant. Nam ſicut magiſtratibus leges, ſic legib⁹ magiſtratus imperare debent. Verum namque eſt illud Ciceronis adagium. Magiſtratum legem eſſe loquentem, legē autem mutum magiſtratum. *Ex Franciſ. Senenſ. lib. 3. de inſtit. Reipub.*

Philoſophia, Scientia.

ARiſtoteles Stagyrita ad ſolidam parandam ſapientiam præcipuè neceſſariam eſſe naturam, doctrinam, & exercitationem aiebat. Inuita enim Minerua, & ingenio refragante, fruſtra etiam in rebus minimis laborabis. *Laert. lib.5. cap.1.*

T. Vita. T. Contemplatio. Pythagoras dicebat, vitam humanam ſimilem eſſe panegyri, hoc eſt, ſolenni hominum conuentui, ad quem alij conueniunt certaturi, alij negotiaturi, nonnulli ſpectatores modò futuri. At cæteros quidem omnes ſolicitos, ſolùm ſpectatorem tranquillum frui celebritate. Hunc ſpectatorem aiebat eſſe philoſophum, qui non ob aliud in hoc mundi theatro prodijſſet, quàm vt naturas rerum ac mores hominum contemplaretur. *Laert. lib.8. cap.1.*

Ariſtoteles Stagyrites illud amicis ac diſcipulis inter diſſerendum frequenter ſolebat ingerere: Vi-

ſum

ſum accipere lumen à circunfuſo aëre, animum autem à diſciplinis liberalibus. Sentiens, ingeniū adoleſcentū diſciplinis acui, & ad reliqua philoſophiæ myſteria reddi perſpicax. *Laer.lib.5.cap.1.*

Cleantes dicebat, homines imperitos ſola forma differre à beſtijs. *Max.ſerm.17.*

Themiſtocles expletis centum & ſeptem annis, in ipſo mortis agone dixiſſe fertur, ſe omnes ætatis dies literarum honeſtiſſimo ac philoſophiæ ſacratiſſimo ſtudio conſumpſiſſe, verùm ſe dolere, quòd egrederetur è vita, quando ex literarum ſtudio ſapere cœpiſſet. *Bruſ.lib.3.cap.31.*

Demades dicere ſolebat, doctos ab indoctis tantum differre, quantum Deus ab hominibus. *Anto. ſerm.50.par.1.*

Alexander tanti fecit bonarum & laudatiſſimarū artium ſtudium, vt apertè pronuntiare auſus ſit, ſe malle doctrina anteire alios, quàm opibus & dignitate. *Bruſ.lib.3.cap.31.*

Cornificia mulier Romana, quæ regnante Octauiano Cæſare claruit, dicere ſolita eſt, ſolam doctrinam liberam eſſe, in quam fortuna tela ſua figere non poſſet. *Guido Bituricenſis.*

Alphonſus Aragonum Rex, optimos conſiliarios eſſe mortuos dicebat: libros videlicet deſignās, à quibus ſine metu, ſine gratia, quæ noſſe cuperet, fideliter audiret. *Panor.lib.3. de reb.geſt. Alphonſ.*

Idem tantopere amauit bonarum artium ſtudia, vt perſanctè affirmaret, ſe malle perdere omnia quæ poſſidebat, quàm vt tantillum eruditioni decederet ſuæ. *Panor.lib.3.de rebus geſtis Alphonſi.*

Idem interrogatus, Vtrum ne armis an libris maiorem gratiam deberet? reſpondit, ex libris ſe arma, & armorum iura didiciſſe: Indicans, ſe libris acceptum ferre, quæ ſciret, omnia. *Panor.de rebus geſtis Alphonſi.*

Geor-

Georgius Fiſcelus cùm eſſet legum doctor, à Sigiſmundo Cęſare equeſtris militis inſignia ſuſcepit. Exin, cùm Baſilienſem ſynodum adijſſet, conſultante de rebus arduis Sigiſmundo, dubius erat, legumne doctoribus in vnum locum coniūctis, an equitibus in alium locum ſeparatis, ſeſe coniungeret. Cumque tandem ad equites inclinaret, Stultè agis, inquit Sigiſmundus, qui literis militiam præfers. Nam milites ego vna die mille fecerim, doctorem vnum mille annis non fecerim. *Æneas Syl. lib. 4. comment. de rebus geſtis Alphonſi.*

Diogenes eruditionem omnibus hoc ſermone commendabat, quòd diceret eam iuuenibus adferre ſobrietatem, ſenibus ſolatium, pauperibus diuitias, diuitibus ornamentum: propterea quòd ætatē ſua ſponte lubricam coërceat ab intemperantia, ſenectutis incommoda honeſto ſolatio mitiget, pauperibus ſit pro viatico (non enim egent eruditi,) diuitum fortunas ornet. *Laert. lib. 6.*

Dionyſius iunior, pulſus à tyrannide, rogatus, quid illi Plato, & philoſophiæ ſtudium profuiſſet? Vt tantam, inquit, fortunæ mutationem æquo animo feram. Igitur regno pulſus, factus eſt ludimagiſter. *Bruſ. lib. 3. cap. 31.*

Zeno Citticus dicebat, pleroſque philoſophos in multis ſapere: ſed in fortuitis vulgaribusque rebus eſſe imperitos. *Laert. lib. 7. cap. 1.*

Diogenes, dicenti cuidam, quē ad ſapientiæ ſtudium hortabatur, Non ſum idoneus philoſophiæ: Quid igitur viuis, inquit, ſi tibi nulla rectè viuendi cura eſt? Non enim in hoc viuit homo, vt viuat tantū, ſed vt diſcat rectè viuere. Natura gignit ad virtutem dociles, doctos non gignit. *Laert. vbi ſup.*

Idem percontanti, quid lucri caperet ex philoſophia: Vt nihil, inquit, aliud, certè hoc, quòd ad omnem fortunam paratus ſum. *Laert. lib. 6.*

Crates

Crates dicebat, philoſophiæ nulla re opus eſſe. Eoque pecuniam depoſuit apud Trapezitam hac cõditione, vt ſi liberi eſſent idiotæ, traderet eam illis: ſin philoſophi, nummos diſtribueret in plebem, quòd indoctis opus eſſet pecunia, philoſopho, nec opus, nec vtilis. *Laert. vbi ſup.*

Philippus Rex Macedonum Alexandrum filium hortabatur, vt auſcultaret Ariſtoteli, cui traditus erat inſtituẽdus, daretque operam philoſophiæ. Ne, inquit, multa committas, quæ me feciſſe nunc pœnitet. *Plut. in Apophtheg. Reg. & Imper.*

Ariſtippus dicebat, ſatius eſſe fieri mendicum, quàm indoctum: quòd ille tantùm pecunijs egeat, hic eruditione. Nihilominus homo eſt, cui deeſt pecunia: at homo non eſt, cui deeſt eruditio. Præterea cui deeſt pecunia, petit ab obuijs: cui deeſt ſapientia, nullum ſolicitat, vt accipiat. *Laert. libro 2. ca. 8.*

Idem interrogatus, in quo differunt docti ab indoctis. Quo, inquit, equi domiti ab indomitis. Quemadmodum enim equus indomitus ad omnẽ vſum incommodus eſt: ita quoque homo, niſi eruditione & artium ſtudio emolliatur. *Laert. libro 2. cap. 8.*

Idem cuidam percontanti, qua re eſſet melior euaſurus filius, ſi eum curaret literis erudiendum: Vt nihil aliud, inquit, certè in theatro non ſedebit lapis ſuper lapidem. *Laert. libro. 2. cap. 8.*

Cùm audiuiſſet Alphonſus ex ſuis, quendam Hiſpaniæ regem dixiſſe, non decere principes viros ſcire literas: exclamauit, eam vocem bouis eſſe, non hominis. *Eraſm. lib. 8. Apoph.*

Ariſtoteles Stagyrita dicebat, eruditionem in proſperis eſſe ornamentum, in aduerſis refugium. *Laert. lib. 5. cap. 1.*

Diuinus ille Plato, eum demum in vita beatum pronuntiari dixit, cui in ſenectute contigiſſet ſapi-

ẽntiam, veraſque de rebus opiniones aſſequi poſſe. *Cicero de finibus libro* 5.

Ariſtippus percontanti, qua re differret ſapiens ab indocto: Mitte, inquit, ambos nudos ad homines ignotos, & videbis. Significauit ſapientem ſecũ in pectore circunferre, quo ſe commendet quibuſlibet. *Max.ſerm.17.*

Antiſthenes interrogatus, quidnam vtilitatis ex philoſophiæ hauſiſſet ſtudio, Vt mecum, inquit, loqui, ſiue viuere poſſim. Senſit vir prudentiſſimus, doctum & eruditum hominem nunquam eſſe ſolũ, qui etiam in ſolitudine habet, quod animo voluat, quod legat, & quaſi ſecum loquatur. *Laer.lib.6.ca.1.*

Plato interrogatus, quidnam inter periiũ & imperitum intereſſet? Quod inter medicum, ait, atq; ægrotum. *Bruſ.lib.3.cap.9.*

Ariſtoteles interrogatus, qua re differrent docti ab indoctis? Qua viui, inquit, à mortuis. Sentiens hominem abſque literis ſtatuam eſſe veriùs, quàm hominem. *Bruſ.lib.3.cap.3.*

Theophraſtus dicere ſolebat, virum eruditione præclarum vbique inuenire patriam, & in alienis locis nunquam peregrinum eſſe. Eruditio enim cùm in omni vitæ genere plurimum emolumenti adferat, non poteſt non vbique maximo eſſe in pretio. *Bruſ.lib.3.cap.31.*

Ab Alphonſo Aragonum rege cùm quidam ſciſcitaretur, quomodo in tot diuitijs pauper effici poſſet: reſpondit, Si ſapientia venditaretur. Quo dicto oſtendere voluit, ſe pluris ſapientiam rerumque cognitionem facere, quàm diuitias, & regnum. *Panorm.in procœmio lib. 3. de rebus geſtis Alphonſi.*

Idem ſapientiam, Dei filiam appellare ſolitus eſt, eamque ſolam rerum omnium eſſe immortalem, atque ex omni genere animantium ſoli homini conceſſam. *Panorm.in procœ.li.3.de reb.geſtis Alphonſi.*

Plato philoſophorum ille Princeps, eam ſçientiã, quæ à iuſtitia remota eſt, calliditatem potius, quàm ſapientiam appellandam dicere ſolebat. *Cicero de officijs lib.1.*

Eloquentia.

DEmonax Phauorini dictionem, vt nimium compoſitam, ſolebat arguere ridiculè. Quod cum is ægrè tuliſſet, ait: Vt philoſophum veſtis neglectior, ita oratio decet inaffectata. *Eraſ. lib. 8. Apop.*

Phocion Athenienſis, cùm in concione ſederet, ſeorſum acceſſit quidam, qui diceret: Videre cogitabundus, O Phocion. Rectè quidem coniectas, reſpondit. Cogito enim, ſiquid queam detrahere his, quæ dicturus ſum apud Athenienſes. *Plutar. in Græc. Apophth.*

Agatharchus pictor ſeſe iactabat de pingendi celeritate, cùm Zeuxis diutius immoraretur operi. At Zeuxis reſpondit, ea, quæ citò fiunt, citò perire: cõtra, quæ paulatim exacta cura abſoluerentur, ætatẽ ferre. Iuxta Valerium ita reſpondit: Diu pingo, quia pingo æternitati. Citò nata, citò pereunt: diu elaborata ferunt ætatem. Beta citò naſcitur, buxus paulatim. *Eraſ. lib. 6. Apoph.* Hoc ad munus dicendi ſcribendique referri optimè poteſt, vt videlicet ſuſpectum habeamus, quicquid celerrimè fit.

Alphonſus Aragonum rex, cùm aliquando tibicines obſtreperent, Ciceronis lucubrationes accipiens: Abite, inquit, muſici, abite: adeſt enim, qui dulciora nobiſcum loquatur, Cicero, Romanæ fons eloquentiæ. *Panor. & Æneas Syl.*

Polemon ſophiſta, hiſtrionem Tragœdiarũ, qui in Olympijs, ô Iupiter, pronuntiârat, oſtenſa terra, O terra, manu in cælum proiecta, ſubmouit à præmijs (præſidebat enim ei certamini) dicens: Hic manu commiſit ſolœciſmum. *Ex Philoſtrato.*

Domi-

Domitius Afer Manlium Suram multùm in agẽdo diſcurſantem, ſalientem, manus iactantem, togã deiicientem, ac reponentem, nõ agere dixit, ſed ſatagere. Actio enim oratoris eſt: ſatagit autem, qui fruſtrà miſereque conatur. *Bruſ.lib.4.cap.31.*

M. Callidius Gallum accuſauit, M. Tullio defendente: cumque accuſator affirmaret, ſe teſtibus, chirographis, quæſtionibus probaturum ſibi à reo fuiſſe præparatum venenum: ſed interim rem tam atrocem remiſſo vultu, languida voce, ac reliquo geſtu parum concitato pronũtiaret: M. Tullius: Tu, inquit, niſi fingeres M. Callidi, ſic ageres? Ex actione colligens, illum non ex animo loqui. Fictio enim debet eſſe quàm ſimillima veritati. *Eraſm. lib.4. Apoph.*

Cùm nuntius quidam gaudio geſtiens, porrectaque manu ad Alexandrum accurreret, rem proſperè geſtam narraturus: Quid mihi bone vir magis nuntiabis, niſi nunties Homerum reuixiſſe? Significans omnium rerum geſtarum gloriam abolendam, niſi contingeret talis præco, qualis fuit Homerus. *Plutar. in Apoph.* *T. Ambitio*

Alphonſus, cùm inter peregrinandum fortè ad eum locum, vnde Sulmo poterat deſpici, perueniſſet, an ea Ouidij (cuius poëmate mirum in modum afficiebatur) patria eſſet, interrogauit. Cumque intelligeret natale Naſonis ſolum eſſe, vrbem ſalutauit, gratiaſque genio loci egit, in quo talis olim Poëta genitus eſſet, de cuius laudibus nemo ſatis fari poſſet. Ego ſanè, inquit, huic regioni (quæ non parua regni Neapolitani, nec contemnenda pars eſt) libenter ceſſerim, ſi temporibus meis datum eſſet, hunc poëtam vt haberet: quem mortuum pluris faciam, quàm dominatum Apuliæ. *Panorm. de rebus geſtis Alphonſi.*

Pericles Xantippi filius, cùm publicè dicturus

prodiret, in primis ſe optare dicebat, ne inſolens verbum excideret, quòd populum piasve aures lædere poſſet, aut ſuæ etiam voluntati contrarium eſſet. Nō ignorauit ſanè vir prudentiſſimus ac eloquētiſſimus, quàm labilis lubricaq; ſit lingua humana, quæ ſæpenumerò limites ſuos egreſſa, in multa rerū pericula hominem etiam nolentem rapiat, ac in mortem quoque aliquando præcipitet. *Ælian. lib. 4. de var. hiſt.*

T. Lingua moderatio.

Lacones Cteſiphontem eiecerunt, qui ſe profitebatur de quauis re totum diem poſſe dicere, dicentes, Boni oratoris eſſe ſermonem habere rebus parem. Nulla in re iuſtiùs putàrunt adhibendam frugalitatem, quàm in oratione, quam Heſiodus non aliter quàm pretioſum theſaurum parciſſimè cenſet eſſe depromendam ad vſum, non ad oſtentationem. *Plutar. in Lacon. Apoph.*

Lambotus cuidam apud ipſum prolixiore vtenti ſermone, Quid mihi, inquit, de re puſilla longa texis procœmia? Quanta res eſt, tantam oportet & orationem eſſe, qua vteris. *Eſt* hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi ſermone, quàm cauſa poſtulat, longiore: adeò nuſquam nō placebat eis frugalitas. *Ibidem.*

Venerunt ad Cleomenem Samiorum oratores, hortaturi, vt cum Polycrate bellum ſuſciperet: id cùm feciſſent, oratione plus æquo prolixa, reſpondit in hunc modum: Quæ primo loco dixiſtis, non memini: & ob id non media quidem intelligo: quæ verò dixiſtis omnium poſtrema, non probo. Admonuit, multiloquium non ſolùm moleſtum eſſe audienti, verùm etiam ad perſuadendum inutile, præſertim apud principes, tum varijs curis occupatos, tum auribus faſtidioſis. *Plut. in Laco. Apoph.*

„ Sophiſta quodam de fortitudine multa diſſeren-
„ te, riſit Cleomenes. At Sophiſtæ dicenti, Quid rides

des Cleomenes, audiens de fortitudine diſſerentem, "
præſertim cùm ſis rex? Quoniam, inquit, amice, ſi *T. Doctor*
hirundo de fortitudine loqueretur, idem facerem, *qualis eſſe*
quod nunc facio: ſin aquila, magno ſilentio auſcul- *debeat.*
tarem. Viſum eſt ineptum, quenquam de magnitu- "
dine magnificis vti verbis, qui ipſe nihil fortiter "
geſſiſſet vnquam, neque aliud poſſet, quàm in hi- "
rundinis morem garrire. *Ibidem.* "

Cùm rhetorem eo nomine apud Ageſilaum Lacedæmoniorum regem laudaſſet quidam, quòd res ſpecie exiguas magno verborum ornatu amplificare poſſet: Ego, inquit rex, ne ſutorem arbitror bonum, qui paruo pedi magnos calceos inducat. Quo innuit, inanem loquacitatem nullibi probandam eſſe. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Zeno eleganter ac politè loquentium ſermones aiebat eſſe ſimiles pecuniæ Alexādrinæ, oculis blandienti, atque vndique ſcripturam habenti more numiſmatis, nihilo tamen eſſe meliorem. Rurſus qui magis ſtuderent vtilia dicere quàm nitida, ſimiles eſſe dicebat tetradrachmis, temere ac rudi.er percuſſis: quæ ſæpe picturatis illis numis præponderarent. In numo non ſpectatur elegantia ſculpturæ, ſed pondus ac materia: ita non refert, quàm ſit elegans oratio, ſed quàm grauis & vtilis. *Laer. lib. 7. cap. 1.*

Demetrius Phalereus, quantum in bello valeret ferrum, tantum dicebat in Repub. valere orationē. Illic enim res geritur viribus, hîc perſuaſione. *Laer. libro 5. cap. 5.*

Chryſippus Stoicus dicere ſolebat, cogitationem orationis eſſe fontem. Nihil autem aliud hoc dicterio ſignificâſſe videtur, quàm negotium omne priùs probè examinandum eſſe, de quo dicturus es: & tum demum orationem neruis omnibus abſolutam ſtruere te poſſe. *Stob. ſerm. 1. de Prudentia.*

I. *Studium.* Demoſthenes interrogatus, quomodo orator factus eſſet, reſpondit: Dum plus olei, quàm vini abſumerem. *Bruſ. lib. 4. cap. 31.*

Pyrrhus Epyrotarum Rex dicere ſolebat, plures vrbes ſuo imperio additas oratione Cyneę oratoris ac legati, q̃ ſuis armis. *Valer. Max. Bruſ. lib. 4. cap. 31.*

Iſocrates interrogatus, quid eſſet rhetorica? Ex paruis, inquit, magna facere, ex magnis parua. Eſt enim hæc nonnulla rhetorices pars, amplificare, & extenuare: qua de re diligenter præcepit Fabius. Sed præſtigij genus eſt, quod reſpondit Iſocrates. Quin illud potius artis eſt, quæ magna ſunt ita tractare, vt auditori quoque magna videantur, & contra. *Eraſm. lib. 8. Apophtheg.*

Demoſthenes cùm audiret oratorem quendam immodicè vociferantem. Non, inquit, quod magnũ eſt bene eſt, ſed quod bene eſt, magnum eſt. *Eraſm. lib. 4. Apoph.*

Cicero oratores, qui inter dicendum vociferantur, dicebat claudis eſſe ſimiles, qui ſic ad clamorẽ, vt illi ad equos confugerent. Hoc genus homines & hodie videre eſt, qui cùm ſentiunt ſe cauſa inferiores, ad furioſa iurgia confugiunt, vt quoniam rationibus perſuadere nõ poſſunt, improbitate metuq; extorqueant. *Plut. in Rom. Apoph.*

M. Antonius, cui vel primas eloquentiæ patrum tribuebat ætas, vir natura peracutus & prudens, diſertos, ait, ſe vidiſſe multos, eloquentem omninò neminem. Inſidebat videlicet in eius mente ſpecies eloquentiæ, quam cernebat animo, re ipſa non videbat. *Cicero in Oration. ad Brutum.*

Lectio.

ALphonſus Aragonum Rex Capuæ laborans aduerſa valetudine, medicis multa medicamẽta adhibentibus in grauiſſimo morbo, Q. Curtij hi-

ſtorias de Alexandri magni rebus geſtis deſcriptas legere cœpit: cuius lectione delectatus, cùm omnem morbi improbitatem ſuperaſſet, ſanitati reſtitutus, Vale, inquit, Auicenna, valeat Hippocrates & alij medici, & viuat Curtius, reſtitutor ſanitatis meæ. *Panor. de reb. geſtis Alphonſi.*

Ariſtippus cuidam iactanti ſe, quòd eſſet multiplicis eruditionis, quaſi nihil nō didiciſſet: Quemadmodum, ĩnquit, non hi, qui plurimùm edunt, excernuntque, melius valent his: qui ſumunt quantū opus eſt: ita non qui plurima, ſed qui vtilia legerunt, ſtudioſi & eruditi ſunt habēdi. Grauiter taxauit eos, qui tumultuaria immodicaque lectione ſemet ingurgitant, neque ea, quæ legunt, traijciunt in animum, ſed tantùm reponunt in memoria. Quare nec doctiores euadunt, neque meliores. *Laer. lib. 2. cap. 8.* *T. Studij ratio.*

Alphonſus Aragonum Rex, cùm aliquando de iactura rerum pretioſarū ſermo haberetur, perſanctè affirmâſſe dicitur, malle ſe gemmas, vniones, margaritas ſuas, quæ quidem eſſent in orbem omnem terrarum diffamatiſſimæ, quàm libros qualeſcunque perditum iri. *Panor. lib. 4. de reb. geſt. Alphon.*

Studium.

SAluius Iulianus ſolitus eſt dicere, ſi alterum pedem in ſepulchro haberem, adhuc tamen addiſcere vellem.

Ariſtoteles Stagyrites frequenter dicere ſolebat, artium radices ſatis quidem eſſe amaras, ſed dulciſſimum adferre fructum. *Laert. lib. 5. cap. 5.*

Solon ille Salaminius, qui inter Græciæ ſapientes non poſtremi nominis fuit, gloriari ſolebat, ſe aliquid quotidie addiſcentē, ſenem fieri. Tanta enim homini ſapientiſſimo inerat diſcendi cupiditas, vt ſenex iam grauatus, non minùs philoſophiæ incumbe-

cumberet, quàm cùm adoleſcens, ac iuuenis fuiſſet. Sciebat enim hæc ſtudia magnum ſenectutis ſolatium eſſe. *Cicero in Catone Maiore.*

Exercitatio.

T. Eloquentia. DEmonax quendam infeliciter declamantem admonuit, vt ſeſe diligenter exerceret: cumq́; „ is reſpondiſſet. Nunquam apud me non declamo. „ Nihil igitur mirum, inquit, ſi dicis ineptè, qui hac„ tenus ſemper ſtulto auditore ſolitus ſis vti. *Eraſm.* „ *lib.8.Apoph.*

T.ſup. Pollio dicebat, Commodè agendo, factum eſt, vt minus commodè: quia ſcilicet aſſiduitate nimia fa„ cilitas magis, quàm facultas, nec fiducia, ſed temeri„ tas paratur. *Eraſm. libro 8. Apoph.*

Conſuetudo.

SOcrates Alcibiadi demiranti, quòd Xantippen ſupra modum rixoſam domi perpeteretur: Ego, inquit, iampridem his ſic aſſueui, vt non magis offendar, quàm ſi rotæ, quæ aquam educit, ſtridorem audiam. Nam is ſtridor moleſtiſſimus eſt inſuetis: his verò, qui quotidie audiunt, moleſtus non eſt. *Laert. in vita Socratis.*

Pythagoras familiares ſuos hortabatur, vt optimum viuendi genus ſibi deligerent. Quanuis enim laborioſiſſimum eſſet, conſuetudine tamen iucundum fore. *Stob. ſerm. 27.*

Neceſſitas.

PIttacus Mitylenæus talem neceſſitatis vim eſſe dicebat, vt nec Dij ipſi reluctari poſſint. *Laert. libro 1. cap. 5.*

Thales Mileſius olim interrogatus, quid eſſet in tota rerum natura robuſtiſſimum? reſpondit, Neceſſitas: Superat enim omnia. *Laert. lib. 1. cap. 1.*

Architas cùm Erathoſthenis Mercurium legiſſet, hunc verſum protulit. Neceſſitas omnia docuit: quid enim illa non inueniret? *Stob. Sermone 93.*

Plato neceſſitatis leges tam duras eſſe dicebat, vt nec Deus violare poſſit. *Bruſ. lib. 4. c. 26.*

Pheraulas apud Xenophontem, Nullum, ait, præſtantiorem doctorem eſſe neceſſitate. *Bruſ. libro 4. cap. 26.*

Experientia.

CVm Zenon in ſcholis diſſerens, acutiſſimis rationibus probaret, nullum eſſe motum, nec eſſe poſſe, Diogenes ſurgens, cœpit inambulare. Id admiratus Zenon, Quid, inquit, agis Diogenes? Confuto, inquit, tuas rationes. Taxans interim inanem ingenij oſtentationem, ſimulque docẽs, quauis probabili & apparente ratione longè fortiorem eſſe experientiam. *Laert. lib. 6.*

Ageſilaus cùm miro eſſet amore erga liberos, quos paruulos habebat, fertur in ſecretiore ædium parte, arundine pro equo conſcenſa, cum illis aliquã do luſiſſe. Cumque ab amico in hoc ludo deprehenſus eſſet, rogauit illum familiariter, ne quod viderat alicui narraret, donec ipſe parens liberorum eſſet effectus. Sapienter indicans vix quenquam de re aliqua certum poſſe ferre iudiciũ, quam expertus non eſſet. *Eraſ. lib. 1. Apoph.* *T. Amor.*

Vita.

ARiſtides philoſophus, qui ob peculiares virtutes Iuſtus cognominatus eſt, interrogatus, quatenus deceat hominem viuere? Tantiſper, ait, dum deprehendat emori præſtare, quàm in tot calamitatibus viuere. *Stob.*

Theophraſtus accuſaſſe naturam dicitur, quòd

ceruis,& cornicibus vitam diuturnam (quorum id nihil intereſſet) hominibus verò (quorum maximè interfuiſſet) exiguam dediſſet: quorum ætas (ſi potuiſſet eſſe longinquior) futurum fuiſſe, vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. *Bruſ.lib.3.c.31.*

Pyrrho Elienſis philoſophus admirari ſolebat illum Homeri verſiculum præ cæteris:

Tale quidem genus eſt hominum, quale eſt filiorum.

Quòd videlicet alijs defluentibus, alia ſuccedāt. Sentiens in rebus humanis nihil eſſe diuturnum, aut ſtabile. *Laert.lib.9.c.11.*

Philoſophus quidam interrogatus, qualis eſſet hominis vita, cùm parumper ſe oſtendiſſet, mox ſe abſcondit. Quo indicare voluit, momentaneam, ac perbreuem eſſe hominū vitam. *Rodolphus lib.1.cap. 24. de inuentione.*

Octauius Auguſtus Romanorum Imperator, cùm ſentiret imminere mortem, admiſſos amicos percontabatur, ecquid ipſis videretur minimum vitæ ſat commodè tranſegiſſe? Cùm enim ab auguſto imperio ad puluerem ſe, depoſita Imperatoris perſona, redactum eſſe cerneret, vitam hanc fabulæ ſimillimam eſſe hac interrogatione deſignauit. *Ex Suetonio.*

Pericles, qui tot præclaras res geſſit apud Athenienſes, magiſtrum habuit Anaxagoram: cuius præceptis fertur frequentiſſimè vſus, non modò in rebus vrbanis, verùm etiam bellicis. In quibus cùm eſſet intentus, audiretque, Anaxagoram diuturnæ vitæ tædio per inediam mortem ſibi conſcire, ad eum confeſtim aduolauit, & ſupplex precibus lachrymiſque orauit, vt ſi non ſibi, ſaltem Pericli viuere vellet, quem conſiliorum ſocium in Republica optaret. *Ex Franciſco Sen. libro 2. de Inſtitutione Reipubl.*

Mortalis nemo eſt, quem non attingat dolor
Morbuſq́: multi ſunt humandi liberi,
Rurſus creandi, morſq́ eſt finita omnibus:
Quæ generi humano angorem nequicquam afferunt.
Reddenda eſt terra terra: tum vita omnibus
Metenda vt fruges: ſic iubet neceſſitas.

Ex 3. lib. Tuſc. Cicer.

Mors.

FRedericus Rom. Imperator, interrogatus aliquando, quid homini optimum poſſit contingere? reſpondit, Bonus in hac vita exitus. Senſit autem iuxta Solonis elogium, Neminem ante finem beatum prædicandum. *Aeneas Syl. lib. 4. Commēt. de reb. geſt. Alphon.*

Antigonus videns militem quendã, alioqui ſtrenuum, & ad pericula promptum, parum bene affecto corpore, rogauit, quid palleret? Illo confeſſo morbum occultum, iuſſit medicis, vt ſi qua fieri poſſet, adhiberent remedia. At miles iam morbo liber, cœpit detrectare pugnam, minusq́; promptè ſeſe obijcere periculis: Rex admiratus, interrogauit illum, quænam eſſet mutati animi cauſa? Tum miles: Tu ipſe, inquit, in cauſa fuiſti. Cùm enim afflictè viuere, non magnopere metuebam tali vitæ, nũc cùm tua opera mihi vita facta ſit charior, magis caueo ne pereat. *Eraſ. lib. 4. Apoph.*

Epicurus dicere ſolebat, contra cætera omnia aliquid tutum inueniri poſſe: at contra mortem, omnes nos inhabitare vrbem immunitam. *Max. Ser. 36.*

Muſonius interrogatus, quis optimè extremum diem claudere poſſet? Qui ſemper, reſpõdit, poſtremum vitæ diem ſibi inſtare propoſuerit. *Ibid.*

Olim in diuitum epulis apud Aegyptios vnuſquiſpiam cadauer ligneum, ſed quam proximè ad verum effictum, oſtendebat ſingulis, dicens. In hunc

intuens pota,& oblecta te, talis poſt mortem futurus. *Herodotus lib.3.*

Lochadus Poliænidæ filius, Sironis pater, nuntiante, quòd è filijs ipſius alter interiſſet: Olim ſciebã, inquit, illi moriendum eſſe. Nihil illi viſum eſt nouę rei, ſi mortalis natus moreretur: nec magni referre, paulò ſeriùs aut citiùs vita diſcederet, cùm omnino breui foret decedendum. *Plut. in Lacon.*

Conſtantinus Imperator, cùm Hormiſdæ Perſæ, vrbis Romæ magnitudinem, atque omnium ædificiorum magnificentiam oſtendiſſet, peteretque, vt quid de ea ſentiret, paucis enuntiaret, reſpondit, ex tanta re, quæ ei oſtendebatur, nihil eum delectâſſe magis, neque eſſe ex quo maiorem fructum conſequi poſſet, quàm quòd ex ijs, quæ videat, verum eſſe comprehenderet, in vrbe quoque Roma (quanquam amplitudine, opibusque alias antecederet vrbes) tamen ibi quoque, ſicut in cæteris orbis terrarum locis, homines etiam mori. *Fulgoſ. lib.7. c.2.*

Ariſtoteles dicebat ſæpenumerò è vita migrare eſſe optimum, veluti è conuiuio, non ſitibundũ, nec temulentum. *Stob.*

Eucritus Chius quærenti ex eo, vter eſſe mallet, Crœſus, an Socrates? reſpondit: Viuens mallem eſſe Crœſus, è vita diſcedens, Socrates. Indicauit autem beatam eſſe philoſophorum poſt hanc vitam conditionem: diuites autem licet bonis omnibus in præſenti vita abundent, poſt mortem tamen ob iniquè paratas opes, ac malè collocatas, cruciandos Dæmonibus dari. *Stob.* Eadem nunc cupiditas multos tenet: qui vitam Epicuri, mortem D. Franciſci optant. Verùm, vt Paulus ait, Finis hominum erit ſecundùm opera ipſorum.

Seuerus Romanorum Imperator, cùm ſenio iam confectus, vrnam ſibi præparâſſet, vt in ea mortuus ſepeliretur, paulò antè quàm decederet è vita, eandem

dem ad ſe perferri iuſſit, manibuſque contrectauit. Tu, inquiens, virum capies, quem totus orbis terrarum capere nunquam potuit. *Dion Nicæus, & Xiphilinus in eius vita.*

Fuit Saladinus princeps Aegyptius (id quod vix alicui perſuaderi poſſit) dum vixit longè clariſſimus. Namque imperij ſui fines in primis auxit: & feliciſſimè diu rerum potitus, Hieroſolymis captis, Chriſtianorum quoque opes valdè in Oriente oppreſſit. Ille verò moriens in ſumma rerum felicitate, teſtamento ſuo præcepit, vt interula tunica linea, quam geſtare ſolebat, vertici prælongæ haſtæ affigeretur: exclamaretque aſſiduè, qui lanceam gereret, hanc vnam eſſe reliquam tunicam, quæ illi ex tantis opibus tantoque imperio ſuperfuiſſet. O vocem præclaram dignamque imprimis, quā inſolentiſſimi principes frequentiſſimè in animo repetant: nobis omnibus vita functis, nihil omnino ſupereſſe, niſi ſi quid bene, ſancteque geſſerimus. *Ioannes Baptiſta Egnatius lib. 7. c. 2.*

Alexandri mater Olympias, cùm audiſſet filij cadauer inſepultum fuiſſe abiectum, inter lamenta, dixit: O fili, tu qui ſtudebas cæli particeps eſſe, huc toto impetu properās, ne ijs quidē potiri potuiſti, quæ ſunt mortalium omnium communia, terra, ac ſepultura. Alexander viuus ambiebat diuinos honores: defuncto, nec ille contigit vltimus honos, quē quiuis homo perſoluit homini quamlibet humili. Narrant enim Q. Curtius, & Plutarchus Alexandri corpus multis diebus inſepultum iacuiſſe, ob graues procerū concertationes de ſucceſſione principatus.

Maſſagetæ, & Derbices propinquos cognatoſque, cùm ad multam ſenectutem venerint, vel aliquo caſu morti appropinquant, iugulatos antè, magno epularum adparatu comedunt: aiuntque id facere, quòd peſſimam hominum fortunam arbitrantur, à

tur, à vermibus deuorari. *Ex Franciſ. Sen. lib. 3. de Inſtit. Reipub.*

Dionyſius, cùm quidam ex eius aſſentatoribus Damocles commémoraret in ſermone copias eius, opes, maieſtatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam ædium regiarum, negauit vnquam beatiorem quenquam fuiſſe. Visne igitur, inquit, ô Damocles, quoniam hæc te vita delectat, ipſe eandem deguſtare, & fortunam experiri meam? Cùm ſe ille cupere dixiſſet, collocari iuſſit hominem in aureo lecto, ſtrato pulcherrimo, textili ſtragulo magnificis operibus picto, abacosque complures ornauit argento, auroque cælato, tum ad menſam eximia forma pueros delectos iuſſit conſiſtere, eosque ad nutum intuentis diligenter miniſtrare. Aderant vnguenta, coronæ, incendebantur odores: menſæ conquiſitiſſimis epulis extruebãtur: fortunatus ſibi Damocles videbatur. In hoc autem medio apparatu fulgentem gladium è lacunari ſeta equina appenſum demitti iuſſit, vt impenderet illius beati ceruicibus. Itaque nec pulchros illos miniſtratores aſpiciebat, nec plenum artis argẽtum, nec manum porrigebat in menſam, iam ipſæ defluebant coronæ. Denique exorauit tyrannũ, vt abire liceret, quòd iam beatus nollet eſſe. Satisne videtur declaraſſe Dionyſius, nihil eſſe ei beatum, cui ſemper aliquis terror impendeat? *Cic. 5. Tuſc.*

Pœnitentia.

ALexander Macedo, inſtructa iam ad prælium acie, cùm cerneret militem quendam id temporis amentum telo adaptantem, vt inutilem ſubmouit ab exercitu, qui id temporis appararet arma, cùm his vtendi tempus adeſſet. *Plut. in Apoph.* Huic ignauo, & improuido militi ſimiles videntur eſſe, qui tum demum ad ſe redire, & nouam vitam inchoare parant,

parant, cùm anteactæ vitæ præmia percipienda eſſent, videlicet ſub ipſam extremi ſpiritus horam.

Felicitas, ſiue vltimus humanæ vitæ Finis.

SOcrates interrogatus, quid eſſet Felicitas, Voluptas, inquit, quam nulla pœnitudo conſequitur. *Stob. ſerm. 101.*

Bias Prienæus beatum quidem eum eſſe dicebat, qui & diues eſſet, & cupitis potiretur. Verùm qui ita animo ſuo imperâſſet, vt nihil deſideraret, eũ longè beatiorem fore. *Max. ſer. 3. de caſtitate.*

Cùm ex Socrate eſſet quæſitum an Archelaum Perdicæ filium, qui tum fortunatiſſimus habebatur, beatum putaret? Haud ſcio, inquit, nunquam enim cum eo locutus ſum. An tu aliter ſcire non potes? Nullo modo. Tu igitur ne de Perſarum quidem rege magno potes dicere beatus ne ſit? An ego poſſim, cùm ignorẽ quàm ſit doctus, quàm vir bonus? Quid? tu in eo ſitam beatam vitam putas? Ita prorſus exiſtimo bonos beatos, improbos miſeros. Miſer ergo Archelaus. Certè ſi iniuſtus. *Cic. 5. Tuſc.*

Diogenes Cynicus Alexandro roganti, vt diceret, ſi quid ei opus eſſet? Nunc quidem paululum, inquit, à Sole abſis. Officiebat videlicet apricanti. Et is quidem diſputare ſolebat, quãtum regem Perſarum vita fortunaq; ſuperaret: ſibi nihil deeſſe, illi nihil ſatis vnquam fore. Se eius voluptates nõ deſiderare, quibus ille nunquam ſatiari poſſet: ſuas eum conſequi nullo modo poſſe. *Cic. 5. Tuſc.*

Theodoricus Colonienſis Eccleſiæ pontifex, prudentia & auctoritate inter Electores Imperij facilè princeps, quærenti Sigiſmundo Cæſari, quonam pacto felicitatem conſequi poſſet: Inter mortales, ait, fruſtra requiris. Petenti rurſum ad cæleſtem illam quo itinere pergeret? Recta, inquit. Inſtanti igi-

tur, quid agens, recta vaderet? Si vitam tuam ita inſtitueris, duxeriſque, inquit, vt facturum te promiſiſti, dum calculus, aut podagra, ſiue alia valetudo aduerſa acriùs te compreſſit. Docuit autem morbum incitare nos ad capeſſendam meliorem vitam. *Æneas Syl. lib. 2. comment. de reb. geſt. Alphonſi.*

Alphonſus rex, cùm exempla priſcorum Chriſtianorum Senecam legendo euolueret, quem propemodum pro orthodoxo ſunt amplexi, rogatus à Daualo Aulicorum præcipuo, cur animus mortalium ita immenſus atq; inſatiabilis foret? reſpondit rex: Animus hominis à Deo profectus eſt. Eſſe procul dubio animum noſtrum Dei & æternitatis capacem, propterea nec impleri, nec ſatiari poſſe his rebus, quę fluxæ & incertæ eſſent: ſed Deum ipſum veluti naturalem ſedem & ſuum quodammodo perfectum bonum appetere, hoc eſt, ſolidum & perfectum bonum. *Panor. lib. 1. de reb. geſt. Alphonſ.*

Qui ſcopum non attingunt, hi vulgò fruſtrati dicuntur, ac Diogenes negauit illos fruſtrari, qui aberrarent à ſcopo: ſed eos qui curas ſuas ad voluptatem, velut ad ſcopum dirigerent. Nam ab his petunt beatitudinem, per quam veniant in ſummam miſeriam. *Laert. lib. 6.*

Cùm quis Socrati diceret, magnum eſſe compotem eorum fieri, quæ cuperet, reſpondit: Sed multò maius eſt, nec cupere quidem. *Ælianus libro 6. de var. hiſtor.*

F I N I S.

SERIES

SERIES LOCORVM EO ORdine, quo in primo Tomo collocantur.

PRIMA CLASSIS TITVLORVM AD diuerſos perſonarum ſtatus pertinentium.

Deus 1.
Dei prouidentia 4.
Gratia Dei, ſiue diuinum auxiliũ 10.
Dei beneficia 11.
Diuinorum beneficiorum abuſus 15.
Dei opificium. Dei cognitio ex mundi fabrica 16.
Homo 23.
Mulier ibidem.
Anima 24.
Affectus ſiue paſſiones animæ 27.
Senectus & Senex 29.
Vir, & vxor ibid.
Pater & filius, filiorũ educatio 30.
Doctor & Auditor 32.
Dominus & ſeruus 37.
Incipientium ſtatus ibid.
Proficientium ſtatus 38.
Perfectorum ſtatus 40.
Rex, Princeps 43.
Iudex, Magiſtratus 48.
Potentes, Potentia 50.
Nobiles, Ignobiles 52.
Vulgus, Vulgi errores & opiniones Ibid.

SECVNDA CLASſis, de Virtutibus & Vitijs.

Virtus 54.
Virtus partim facilis, partim difficilis 58.
Intentio recta in virtutis opere 60.
Voluntariũ in virtute 62.
Conſcientia bona & mala ibid.
Peccatum, peccati mala & cruciatus 64.
Peccati occaſiones eſſe vitandas. 66.
Peccantiũ contubernia fugienda; contraq; bonorũ appetenda. 67.
Peccantium multitudo, ſiue corrupti ſeculi mores. 70.
Peccatorum excuſatio 74.
Tentatio quæ ad peccandũ ſolicitat ibid.
Fides 76.

Zz Credu-

Credulitas ibid.
Spes, deſperatio 77.
Amor in communi 78.
Amor ſui, ſiue cupiditas ibidem.
Amor mundi, rerumq́; labentiũ, contraq́; contemptus earum 79.
Zelus ex virtute 87.
Amor proximi, contraque odium 88.
Amor inimicorum 90.
Amicitia vera & falſa ibidem.
Pax, Concordia 93.
Bellum 94.
Miſericordia, Eleemoſyna 95.
Conſolatio mœſtorum 96.
Admonitio ſiue Caſtigatio 115.
Inuidia 118.
Iners otium, contraq́; moderata vel immoderata occupatio ibidem.
Exemplum virtutis, quod & alijs prabere, & in alijs imitari debemus 123.
Fama, Infamia 124.
Iudicium temerariũ ibid.
Prudentia 125.
Imprudentia, Ignorantia 127.
Conſilium ibidem.
De iuſta rerum æſtimatione 128.
Iuſtitia, Iniuſtitia 129.
Crudelitas ibid.
Detractio, maledicentia, eiuſdemq́; cõtemptus 130.
Adulatio, contraq́; libertas admonendi 131.
Religio 135.
Gratitudo, ingratitudo 136.
Oratio. 139.
Contemplatio naturæ ibid.
Obedientia, Inobedientia 146.
Mendacium 147.
Liberalitas, Beneficentia ibid.
Auaritia, prodigalitas 160.
Diuitiæ, Diuites 163.
Paupertas 168.
Fortitudo 179.
Timor, Audacia 190.
Magnanimitas, Puſillanimitas 192.
Conſtantia, inconſtantia 194.
Fortuna, fortunæ inconſtantia, Fortunæ vtriuſque comparatio 197.
Fortunæ vtriuſque cõtemptus & moderatio 202.
Aduerſitas, tribulatio 206.
Perſequutiones bonorum virorum 210.
Exilium ibid.
Patiẽtia, Impatiẽtia, Præpara-

paratio animi ad aduerſa ferenda 214.
Perſeuerantia 221.a
Labor & Induſtria ibid.
Temperantia, Intemperantia 222.a
Voluptas 223.a
Luxus 227.a
Frugalitas, & Parſimonia luxui contraria 231.a
Abſtinentia 237.a
Gula 238.a
Sobrietas, Ebrietas 241.a
Manſuetudo, Clementia 242.a
Ira 253.a
Modeſtia 265.a
Lingua moderatio 266.a
Recreatio, ſiue animi relaxatio ibid.
Verecundia, Pudor 267.a
Ornatus corporis & veſtium ibid.
Superbia 269.a
Ambitio ibid.
De vera & falſa gloria 271.
Hypocriſis 272.a
Cognitio & exploratio ſui ibid.
Victoria ſui: quam quidã mortificationem vel abnegationem ſui vocant 274.a
Libertas vera & falſa, itemq́; vera & falſa ſeruitus 278.a
Tranquillitas vera & falſa 280.a
Solitudo 282.a

TERTIA CLASSIS peregrina quędam continens.

Sapiens, Sapiẽtia 285.a
Philoſophia 287.a
Scientia vtilis & inutilis 295.a
Curioſitas probanda & improbanda 298.a
Eloquentia 299.a
Studium & diſcendi ardor 304.a
Lectio 308.a
Exercitatio 312.a
Veritas 313.a
Lex ibid.
Natura 314.a
Conſuetudo bona & mala ibid.
Vita 216.b Mors 231.b
Tempus 236.b
Felicitas vera & falſa 237.b
Felicitas beatarum mentium, ſiue paradiſus 250.b

SERIES LOCORVM EO ORdine, quo in ſecundo Tomo collocantur. Ex Plutarchi Opuſculis moralibus.

PRIMA CLASSIS, IN QVA PONVNtur Tituli ad diuerſa genera ſtatuum & perſonarum ſpectantes.

Deus 252.b
Dei prouidentia & Iuſtitia 253.b
Dei opificium 260.b
Anima rationalis ibid.
Affectus & paſſiones animæ 263.b
Adoleſcentia 265 b
Senectus ibid.
Vir & vxor, matrimonium ibid.
Pater, filius, filiorum educatio 267.b
Doctor & auditor 272 b
Proficiëtium ſtatus 275. b
Sacerdos 285.b
Rex, princeps ibid.
Iudex, Magiſtratus 296.b
Acceptio perſonarũ 301.b
Reſpublica 303.b
Potentes, potentia 304.b

SECVNDA CLASSIS, quę communia virtutum & vitiorũ loca ex eiuſdem Plutarchi opuſculis deſumpta complectitur.

Virtus 306.b
Virtus vera & falſa 307.b
Virtus in medio 309.b
Virtus quomodo facilis ibidem.
Tentatio ibid.
Conſcientia bona & mala 310.b
Societas bonorum 313.b
Amor ſui 314.b
Dilectio erga inimicos 315.b
Amicitia vera & falſa 320.
Pax, Concordia 324.
Bellum ibid.
Seditio, factio 325.
Conſolatio afflictorũ 326.
Admonitio, Caſtigatio 330.
Inuidia 337.
Inertia, contraq́; diligentia 338.
Beneuolentia ciuium captanda, & maleuolentia fugienda 339.
Prudentia 341.

Iuſtitia 342.
Vſura, fœnus ibid.
Reſtitutio 345.
Contumelia, conuitiū ibid.
Adulatio, contraq́ue libertas admonendi 347.
Religio 369.
Oblatio, ſacrificium 370.
Pietas in patriam ibid.
Obſeruātia in maiores 371.
Gratitudo in Deum 372.
Contemplatio ibid.
Iuramentum 373.
Mendacium ibid.
Obedientia ibid.
Liberalitas 374.
Auaritia, prodigalitas ib.
Diuitiæ, Diuites 377.
Paupertas ibid.
Fortitudo 378.
Fortunæ inconſtantia 379.
Fortunæ vtriuſque cōtemptus & moderatio 381.
Proſperitas 384.
Aduerſitas ibid.
Perſecutiones contra viros bonos 385.
Patientia, impatiētia ibid.
Conſtantia 388.
Temperantia, Intemperātia 389.
Luxus ibid.
Abſtinentia 390.
Gula 392.
Ebrietas 393.
Caſtitas, Cœlibatus ibid.
Clemētia, Māſuetudo 393.
Manſuetudo, Ira. 396.
Recreatio, ſiue relaxatio animi 405.
Cognitio ſui 407.
Abnegatio ſui, vel affectuum cohibitio, ſiue continentia 409.
Quies, ſiue tranquillitas animi 413.
Inquietudo animi, Cura, Diſtractio 417.
Modeſtia 419.
Lingua moderatio 420.
Ornatus veſtium 421.
Verecundia, Pudor ibid.
Philoſophia. 428.
Poetice 430.
Curioſitas improbāda 434.
Ambitio, contraq́ue honoris contemptus 439.
Honor 441. *Hypocriſis* ib.
Eloquentia ibid.
Studium ſcientiæ, Diſcendi ardor 444.
Veritas 446.
Conſuetudo ibid.
Tempus ibid. *Vita* 447.
Mors 448.
Inferorum Regio 450.
Beatarum mentium Regio 451.
Felicitas vera & falſa 453.
Mixtus ex diuerſis ſententijs locus. 456.

SERIES LOCORVM EO ORdine, quo in tertio Tomo ex Apophthegmatum collectaneis digeruntur.

PRIMA CLASSIS, QVAE A DEO OPT. Max. incipiens, diuerſorum ſtatuum perſonas complectitur.

Deus 458.
Dei prouidentia 459.
Dei opificium 461.
Chriſtus ibid.
Sanctus ibid.
Homo 462.
Mulier 464.
Anima 465.
Liberum arbitrium 466.
Affectus ibid.
Pueritia & adoleſcentia ibid.
Senectus 467.
Vir & vxor 468.
Pater, filius, filiorum educatio 473.
Dominus, ſeruus 476.
Magiſter, Diſcipulus 477.
Doctor & auditor 478.
De Prælatis & eorum reſidentia 479.
Rex 480.
Magiſtratus, Iudex 491.
Munera, quæ excæcant iudices 495.
Reſpublica 497.
Potentes, Potentia 500.
Nobilis, Nobilitas 501.
Vulgus. 502.

SECVNDA CLASſis, in qua Virtutum & Vitiorum loci collocantur.

Virtus 507.
Intentio in opere virtutis 509.
Virtutis modus, videlicet vt rectè quæ recta ſunt exequamur 510.
Conſcientia bona & mala 511.
Vitium, peccatum ibid.
Occaſiones peccatorum 512.
Societas bonorum aut malorum 513.
Tentatio ibid.
Blaſphemia ibid.
Spes 514. *Amor* ibid.
Dilectio erga inimicos 515.
Amicitia, Amicus. 517.
Pax, Concordia 519.
Bellum 520.

Miſe-

Miſericordia, Eleemoſyna 521.
Conſolatio mœſtorum 522.
Caſtigatio ſiue admonitio 524.
Inuidia 525.
Labor & induſtria 527.
Otium, Inertia 530.
Exemplum, Imitatio 532.
Prudentia, imprudentia 533.
Curioſitas 535.
Veritas ibid.
Conſilium 536.
Iuſtitia, Iniuſtitia 538.
Crudelitas 540.
Vſura, Fœnus 541.
Vectigalia ibid.
Adulatio 542.
Detractio 544.
Conuitium 546.
Mendacium 547.
Gratitudo, Ingratitudo ib.
Beneficia Dei 548.
Iuramentum 549.
Oratio 550.
Obedientia 551.
Liberalitas 552.
Auaritia 554.
Diuitiæ, Diuites 555.
Paupertas 556.
Fortitudo 558.
Audacia 559.
Magnanimitas 560.
Patientia 561.
Proſperitas ibid.
Proſperitatis moderatio ibid.
Aduerſitas 563.
Voluptas, Delitiæ ibid.
Luxus 566.
Parſimonia, frugalitas 567.
Gula 568.
Abſtinentia ibid.
Sobrietas, ebrietas 571.
Caſtitas 572.
Clementia 573.
Manſuetudo 576.
Iracundia 578.
Modeſtia 580.
Decorum 581.
Affabilitas ibid.
Linguæ moderatio 582.
Secretum, Silentium 583.
Verecundia, Pudor, 587.
Ornatus corporis & veſtium ibid.
Pulchritudo, Deformitas 589.
Superbia 590.
Ambitio ibid.
Honor, Gloria 593.
Laus humana 594.
Humilitas 595.
Cognitio ſui ibid.
Amor ſui, contraque odium ſui 596.
Abnegatio ſui ibid.
Libertas vera & falſa, ſeruitusque vera & falſa 598.
Otium 599.

Cura, ſolicitudo ibid.
Solitudo ibid.

TERTIA CLASſis, quæ promiſcuè varios continet locos.

Lex 600.
Philoſophia, ſcientia 601.
Eloquentia 606.
Lectio 610.
Studium 611.
Exercitatio 612. *Conſuetudo* ibid. *Neceſſitas* ib.
Experientia 613.
Vita ibid.
Mors 615.
Pœnitentia 618.
Felicitas, ſiue vltimus humanæ vitæ finis 619.

ALTER INDEX OMNIVM TITVLORVM CAPVT PRÆCIpuum complectens: ordine alphabetico digeſtus, quo minore negotio cuncta poſſint reperiri, triplicantur autem notæ deſignatoriæ, quoties idem caput particulariter à ſingulo cuiuſque Tomi Auctore tractatur. Duplicantur verò, vbi tantùm à duobus, & quod ab vno vnica nota numerali contentum eſt.

Abnegatio ſui, aliàs victoria ſui 274. a 409 596 597.
Abſtinentia 237. a 360. 568.
Acceptio perſonarũ 301. b
Admonitio ſiue Caſtigatio 115. 330. 524.
Adoleſcentia 265 b 466.
Aduerſitas 206. 384. 563.
Adulatio, contraq; libertas admonendi 131. 347. 542.
Aeſtimatio iuſta rerum 128.
Aequabilitas vitæ, vide conſtantia.
Aeternitas 25.
Affabilitas 581.
Affectus, ſiue paſſiones animæ 27. 263. b 466.
Affectuum cohibitio & moderatio 409.

Affe-

Affectus non eſſe improbandos 411.
Ambitio 269. a 439. 590. 591.
Amicitia vera & falſa 90. 320. 517. 518.
Amicus 517. 518.
Amor in communi 78. 514. 515.
Amor mundi rerumque labentium, & earum contemptus 79.
Amor inimicorum 90. 315. b 515.
Amor proximi, contraq; odium 88.
Amor ſui 78. 314. b 596.
Anima 24. 260. b 465.
Anima immortalis 465.
Arrogantia 280. b
Auaritia, Prodigalitas 160. 374. 554.
Audacia, v. Timor 190. 560.
Auditor, v. Doctor 272. b 478.

Beatarum mentium Regio 451.
Bellum 94. 324. 520.
Blaſphemia 513.
Beneficia Dei 11. 369. 548. 549.
Beneficiorum Dei abuſus 15.
Beneuolentia ciuium captanda 339.

Caſtigatio, vide admonitio.
Caſtitas ſiue cœlibatus 393. 572. 573.
Chriſtus 461.
Clementia, vide māſuetudo 242. a 395. 573.
Cognitio ſui 272. a 407. 595.
Concordia, Pax 93. 324. 519.
Conſcientia bona & mala 62. 310 b 511. 514.
Conſilium 127. 536.
Conſolatio mœſtorum, afflictorũ 96. 326. 522.
Conſtantia, Inconſtantia 194. 388.
Conſuetudo bona & mala 314. a 416. 612.
Contēplatio naturæ 139. 372. 601.
Contemptus diuitiarum, vid. diuitiæ & diuites.
Contumelia, ſiue conuitium 345. 546.
Corrupti mores ſeculi, vid. Peccantium multitudo 70.
Credulitas 76.
Crudelitas 129.
Cupiditas, v. amor ſui 78.
Cupiditatum moderatio 409.
Cupiditatis tormenta, v. Affect. vel paſſ. animæ
Curioſitas 298. a 434. 535.

Decorum 581.
Deformitas, v. Pulchritudo 589. 590.
Dei beneficia, vid. beneficia Dei
Dei gratia, vid. gratia Dei
Dei iuſtitia 253. b
Dei iudicia, v. iudicia Dei.

Dei opificium, id eſt, cognitio Dei ex mundi fabrica 16 260.b 461.
Dei prouidentia 4. 253.b [illegible] 9.
Delicia, v voluptas 563.
Deliciarum contemptus [illegible]
Detractio, maledicentia [illegible]. vide contumelia & conuitium.
Deus 1, 252.b 458.
Dilectio inimicorum, vide amor inimicorum.
Diligentia 338.
Diſcipulus, vid. Magiſter 313 b 477.
Diſtractio 417.
Diuinorum beneficiorũ abuſus 15.
Doctor & auditor 32. 272.b 478.
Doloris moderatio 28
Dominus, ſeruus 37 476
EBrietas Sobrietas 241 a 393. 574
Educatio filiorũ 30. 267 b 473
Eleemoſyna 95. 522.
Eloquentia 299.a 441. 606. 612.
Eternitas 25.
Excuſatio peccatorũ 74.
Exemplum virtutis 123. 512.
Exercitatio 312 a 612.
Exilium 210.
Experientia 613.
FActio, v. Seditio 325.
Fama & infamia 144.
Felicitas 237.b 453.
Felicitas, ſiue vltimus humanæ vitæ finis 619.
Fides 76. 519.
Filius, vide Pater
Filiorũ educatio, vi. educatio filiorum.
Fœnus, v. vſura 541.
Fortitudo 179. 558.
Fortuna 197.
Fortunæ inconſtãtia 379.
Fortunæ vtriuſque contemptus & moderatio 202. 381.
Fortunæ vtriuſque comparatio 197.
Frugalitas 231.a 567 568.
GAudium 31.
Gloria & honor 271. a 441.
Gloria inanis, vid. inanis gloria ibid.
Gratia Dei 10.
Gratitudo, ingratitudo 156.
Gula 238 a 392. 568.
HOmo 23. 462.
Hominis dignitas 262.b
Honor, vide gloria 401. 593.
Humanitas 289.a
Humilitas 595.
Hypocriſis 272 a 441.
contra Hypocriſin 591. 592.
IMitatio, vide exemplum 532.
Imprudẽtia, Ignorantia, Ignoratio ſui 127. 533. 534.
Inanis gloria 61.

Inci-

Incipientium ſtatus 57.
Inconſtantia, vid. Conſtantia.
Indecorum, vid. decorū.
Indignatio contra aliena errata, vide Affectus ſiue paſſ.
Induſtria. vide labor.
Ingratitudo, vide gratitudo.
Intemperantia 222.a 389.
Iracundia 578.
Inertia, iners otiū, & contra 118.338 530.
Infamia, vid fama
Inferorum Regio 450.
Inquietudo animi 417.
Intellectus 429.
Intentio recta in virtutis opere 60. 509.
Inuidia 118.
Ira 2.3 a 395.
Iudex vi. Magiſtratus 48. 296 b 491.
Iudicia Dei 259.b
Iudicium temerariū 124.
Iuramentum 373. 550.
Iuſtitia & iniuſtitia 129. 342. 538.
Iuſtitia Dei 252 b
Iuuentus, vid Senectus 29. 265.b 466. 467.
Labor & induſtria 221 a 527.
Labor immodicus, vide ſtudium continuum & pertinax.
Laus humana 594.
Lectio 308.a 610. 611.
Lectio qualis eſſe debeat 305.a
Lenitas, vide manſuetudo, clementia, modeſtia, affabilitas.
Lex 313 a 600.
Liberalitas, Beneficentia 147.374.552.553.
Libertas admonendi, vide Adulatio 347.
Libertas vera & falſa 278.a 598.
Liberum arbitrium 466.
Lingua, & Linguæ moderatio 266.a 420.582.
Luxus 227.a 389. 566.
Magiſtratus, vide Iudex.
Magiſter & diſcipulus 477
Magnanimitas, Puſillanimitas 192. 560.
Maledicentia, vid. detractio 130. contemptus eiuſdem ibid.
Maleuolentia, vid. odiū.
Manſuetudo, Clementia 242.a 395. 576.
Matrimoniū, coniugiū, vid. vir & vxor 24.265 b
Mendacium 147.373. 547.
Miſericordia, vide Eleemoſyna 95. 522.
Mixtus locus ex diuerſis ſententijs 456.
Modeſtia 265.a 419. 580.
Mors 232 b 448. 615
Mortificatio, vide victoria ſui, abnegatio ſui 274.a
Mulier 23. 464.
Mundus & mūndi contemptus, vide Amor mun-

mundi & contemptus eiuſdem.
Munera 495.
NAtura 314.a
Neceſſitas 612.
Nobiles & ignobiles 52. 501.
OBedientia, inobedientia 146.373. 551. 552.
Oblatio 370.
Obſeruantia in maiores 371.
Occaſiones peccatorum 661. 512.
Occupatio, vide otium.
Occupatio moderata, vel immoderata 118.
Ocium, vide Otium.
Odium, vide amor ſui
Oratio 139. 550.
Ornatus corporis & veſtium 267 a 421. 587.
Opificium Dei, vid. Dei opificium.
Otium 118. 530.
Contra otium iners 373.
Otium laudabile, vide, Quies & tranquillitas animi.
PArſimonia vide frugalitas 231.a 567.568.
Paradiſus, vide felicitas beatarum mētium 451.
Patientia 214. 385. 559. 561.
Pater & filius 30. 267.b
Paupertas 168 377. 556.
Pax, concordia 93. 324. 519.
Peccantium contubernia fugienda 67.vid & Societas mala.
Peccantium multitudo, vid. corrupti ſeculi mores 70.
Peccantium pœna 263 b
Peccatorū excuſatio 74.
Peccati occaſiones vitādas 66.
Peccatum 64. 512.
Pœnitentia 618.
Perfectorum ſtatus 40
Perſecutiones bonorum 210. 385.
Perſeuerantia 221.a
Philoſophia 287.a 428. 601.
Pietas in patriam 370.
Pœna peccantium, vid. ſup. peccantium pœna.
Poetice 430.
Potentes & potentia 50. 304.b 500.
Prælati, & eorundem reſidentia 479.
Præſumptio, vide Arrogantia
Præparatio animi ad aduerſa ferenda 214.
Prodigalitas 160. 497.
Proficientium ſtatus 38. 275.b
Proſperitas 384. 561.
Prudentia 125. 341. 533. 534.
Prouidētia, vid. Dei prouidentia.
Pudor, vid. verecundia 267.a 421. 587.
Pueritia & adoleſcentia, vid. Iuuentus 466.

Pulchri-

INDEX.

Pulchritudo 589. 590.
Purgatorium 26.
Puſillanimitas, vide Maguanimitas.

Quies ſiue tranquillitas animi 413. 599 vide otium laudabile.

Recreatio, aut Relaxatio animi 266.a 405.
Religio 135. 369.
Renuntiatio 413.
Reſpublica 303 b
Reſtitutio 345.
Rex & princeps 43. 285.b 480.

Sacerdos 285.b
Sacrificiũ, vid. oblatio.
Sancti 461.
Sapiens & Sapientia 285.a
Scandalum
Scientia 295.a 601.
Secretum vel Silentium 583. 584.
Seditio, vide factio 325.
Senectus & Senex 29. 265.b 467.
Seruitus & libertas, vid. libertas.
Seruus 476.
Sobrietas & ebrietas 241.a 393, 571.
Societas 513.
Societas mala 282.a
Solicitudo, vide cura, diſtractio 417. 599.

Spes & deſperatio 77.
Studium 304.a 444. 611.
Superbia 269 a vid. Arrogantia, amor ſui.

Temperantia 222.a 389.
Tempus 236 b 446.
Tentatio 309.b 513.
Timor, vide audacia
Tranquillitas vera & falſa 280 a
Tribulatio, vid. aduerſitas 206.

Vectigalia 541. 542.
Verecundia 267.a 421. 587.
Veritas 313.a 446.536.
Victoria ſui, vid. Abnegatio ſui, mortificatio & affectuum cohibitio 274 a
Vita 216.b 447. 613.
Vir & vxor 29. 265.b
Virtus 54. 306.b 507.
Virtus in medio 309.b
Virtus partim facilis, partim difficilis 58. 309 b
Virtus vera & falſa 307.b
Virtutis modus 510.
Vitium, vide peccatum.
Voluntarium in virtute. 62.
Voluptas 223.a 563.
Vſura, Fœnus 342. 541.
Vulgus 52. 502. 503.

Zelus ex virtute 87.
Zelus ex liuore 65.

COM-

COMMVNIS INDEX TRIPLICIS HVIVS Tomi, quo dilucidè explicatur quota pagina, (præter caput præcipuum præcedenté Indice demonſtratum) quilibet locus ſparſim in margine notatus exiſtat, quò ſtudioſus lector pluries voluendi totius voluminis labore leuetur, ac vberiorem habeat ad manum dicendi materiam.

T. in hoc Indice Titulum ſignificat.

Abnegatio ſui, vid. T. Affectuum cohibitio, ſiue continentia: Et T. Victoria ſui, vel T. mortificatio 44. 181. 274 a 291. a 383. 409. 596. 597.

Abſtinentia 41. 42. 235. a 237. a 390. 528. 568.

Acceptio perſonarum 301. b

Admonitio, ſiue Caſtigatio 115 330. 524.

Adoleſcentia, vid. T. Senectus 265. b 466.

Aduerſitas 51. 58. 175. 182. 206. 217. a 384 460. 563.

Adulatio, contraque libertas admonendi 31. 67. 68. 131. 288. a 300. b 314 b 323. 331. 347. 485. 542.

Aeſtimatio iuſta Rerum 125. 128 165. 290. a 291. a

Aequabilitas vitæ, vide T. Conſtantia.

Affabilitas 483 488. 518. 581.

Affectus ſiue Paſſiones animi 27. 116. 228. a 263. b 421. 466.

Affectuum cohibitio & moderatio, vid. T. Abnegatio ſui 28. 290. a 409.

Affectus non eſſe improbandos 411.

Ambitio 86. 269 a 278 a 237. b 439. 440. 590 591. 607.

Amicitia vera & falſa 90. 320. 395. 518.

Amicus 134 331. 335. 396. 516.

516. 518.
Amor in cōmuni 66. 78. 514. 515 613.
Amor inimicorum, ſiue dilectio 42. 90. 157 315 b 324. 346. 515 521. 573. 574.
Amor mundi, rerumq́ue labentium, contraq́ue contemptus earum 79.
Amor proximi contraq́; odium 88. 89.
Amor ſui 78. 314.b 596.
Anima 24. 92. 145 242.b 260.b
Anima immortalis 187. 251.b 465.
Arrogantia 280.b
Auaritia vid. T. Prodigalitas 160. 237 b 374. 497. 511 554. 591. ſeruum facit 279.a
Audacia, vid. Timor 190. 559.
Auditor, vide Doctor 307 a 311.a 272.b 478.
Beatarum mentiū Regio, vide T. Paradiſus, & T. Felicitas beatarum mentium 451.
Bellum 94. 128. 324 520. 529 525 536.
Blaſphemia 513.
Beneficia Dei 11 60. 157. 369 548.
Beneficiorum Dei abuſus 15.
Beneficentia, vid. Liberalitas.
Beneuolentia ciuium captanda 339.
Caſtigatio, ſiue admonitio 48. 75. 88. 330. 345 524.
Caſtitas ſiue cœlibatus 393 472. 572. 575. 589.
Charitas, ſiue humanitas 289 a
Chriſtus 461.
Clementia, vide T. manſuetudo 45 47. 242.a 254.b 395 462. 500. 521. 545. 575.
Cognitio ſui 125. 272.a 222.b 227 b 314.b 330. 368. 407. 431. 555
Concordia vid. T. Pax 93. 324. 519. 520.
Coniugium, vid. T. matrimonium 41. 62. 124. 151. 280. b 310.b 511. 514. 533.
Conſilium 127 537. 552. 580.
Conſolatio mœſtorum 96. 275.a 326 522.
Conſtantia, vid T. Incōſtantia 189. 194. 203. 265 a 388.
Conſtantia pro vitæ æqualitate ſæpe hic reponi ſol. ...
Conſuetudo bona, mala 7 314. a 416 471. 512.
Cōtemplatio n... æ 23. 24. 139. 141 186 02. 211. 213. 279. a 299 a 306.a 311.a 217 b 254.b 372. 601.
Contemptus diuitiarum, & omnium terrenorū 161. 250.b

Contumelia ſiue conuitium 345. 546.

Corrupti mores 54. 155. 293.a 221 b vide T. Peccantium multitudo 70.

Credulitas 76 483.

Crudelitas 49. 129. 540.

Cupiditas, vid T. Amor ſui 66. 78. 178. 237.b

Cupiditatis tormēta 64. 65. 279.a

Cupiditatum moderatio 28. vide affectuum cohibitio.

Cura, ſiue Solicitudo 417. 483. 599 vid. T. Inquietudo animi.

Curioſitas 295 a 297.a Quid? 437. 535. duplex eſt, vide T. de ſcientia inutili 295. a 297.a Improbanda 434. 437. 459.

DEcorum 581.

Deformitas, vide T. Pulchritudo 589. 590.

Dei beneficia, vide T. beneficia Dei 60.

Dei gratia, vide T. gratia Dei.

Dei iuſtitia 136. 252. b 253.b

Dei iudicia, vide T. iudicia Dei.

Dei opificium, vel Dei cognitio ex mundi fabrica 16. 46. 142. 144. 157. 164. 267.a 260.b 438. 461.

Dei prouidentia 4. 16. 42. 62 96. 123 135. 136. 142. 157. 209. 253.b 262 b 459.

Deliciæ, vid. T. Voluptas. 6. 485. 489. 497. 521. 563. 569.

Deliciarum contemptus 324. 528 587. 589.

Detractio, T. Maledicentia & earum contemptus 130. 136. 168. 271. a 346. 544. 560.

cõtra Detractores & maledicos 436. detractio curioſitati proxima 438.

Deus 1 142. 252. b 342. 458.

Dilectio inimicorum, vide T. Amor inimicorum 42. 90. 157. 315.b 346. 512. 515.

Diligentia 338.

Diſcipulus 313.b 477.

Diſtractio 417.

Diuinorum beneficiorũ abuſus 15. 16.

Diues, Diuitiæ, & earum contemptus 51. 85 163. 164. 173 377 500. 555. vi. Tit. contemptus.

Doctor & Auditor 32. 146. 179. 228.a 287.a 292.a 296.a 300.a 305.a 307.a 311.a 272.b 292.b 473. 578.

Doctor qualis eſſe debeat 609.

Doloris moderatio 28.

Dominus, ſeruus 37. 478.

Ebrie-

EBrietas, Sobrietas 241.a 393. 571.
Educatio filiorum 30.33. 260.b 267.b 406. 473.
Eleemoſyna, miſericordia 95.150. 153. 157.
Eleemoſyna alacriter danda 510. 521. 522.
Eloquentia 299.a 309.b 441. 559. 581. 606. 612.
Aeternitas 25.
Excuſatio peccatorum 74.
Exẽplum virtutis quod alijs præbere,& in alijs imitari debemus 40. 52.123. 305.a 297.b 480. 527. 532. 533.
Exercitatio 312.a 339. 471. 520. 521. 552. 612.
Exilium 210.
Experientia 613.
FActio, Seditio 325.
Fama, Infamia 124.
Felicitas vera & falſa 86. 172. 173. 224.a 291.a 237.b 307.b 453.
Falſa 81. 82. 121.131. 134. 172. 173. 224.a 243.b 244.b 307.b 338.
Felicitas, ſiue vltimus huius humanæ vitæ finis 619.
Fides 76. 242.a 288.a 519.
Fiducia 77.
Filius, vid. T. Pater.
Filiorum Educatio, vide Educatio filiorum.
Fœnus, vide T. Vſura.
Fortitudo 5. 8. 179. 246.a 248.a 288. a 220.b 309.b 378.475.496. 511. 558. 593.
Fortuna 197. 214.
Fortunæ incõſtantia 219. b 379. 483. 484.
Fortunæ vtriuſque contemptus & moderatio 202. 215. 381. 413.
Fortunæ vtriuſque comparatio 197.
Frugalitas vide T. Parſimonia 38. 170. 174. 231. a 497. 521. 567. 568 588.
GAudium 31.
Gloria, vid. T. honor 271.a 340. 533. 593.
Gloria inanis, vide T. Inanis 271.a
Gratia Dei 59. 306.b
Gratitudo & Ingratitudo 156.
Gratitudo in Deum 372. 501. 547. 593.
Gula 175. 228. a 238.a 292.a 392. 568.
HOmo 14. 23. 140.141. 144. 216.a 227.b 462. 596.
Hominis dignitas 262.b
Hominis deſcriptio 227.b
Honor, vid. T. Gloria 340 344. 441. 490. 512. 533. 593.
Honoris cõtemptus 439.
Humanitas 289.a
Humilitas 595.
Hypocriſis 272.a 441.
Contra hypocriſim 591. 592.

Imitatio, vide T. Exemplum 532.
Inconſtantia, vide T. Cōſtantia.
Indecorum 481.
Indignatio contra aliena errata 157.
Ingratitudo, vide T. Gratitudo.
Induſtria, vide T. labor 221.a 224.a 315.a
Imprudentia, Ignorantia, Ignoratio ſui 127. 435. 533. 534.
Inanis gloria 61.
Incipientium ſtatus 37. 38.
Inertia 65. 118. 338. 529. vide contra iners otium 373.
Infamia 124. T. Fama 130.
Inferorum Regio 450.
Impatientia 385.
Intemperantia 222. a 389.
Inquietudo animi 417. vide Curæ, diſtractio.
Intellectus 429.
Intentio recta in virtutis opere 60. 89. 509.
Inuidia 118. 263.a 337. 525
Ira 88. 116. 192. 253.a 255. b 395. 396. 512. 537. 565.
Iracundia 578.
Iudex, T. Magiſtrat. 48. 115. 296 b 304.b 305.b 451. 475. 486. 538. 540. 574.
Iudicia Dei 259. 459.
Iudicium temerariū 124.
Iuramentum 373. 550.
Iuſtitia & iniuſtitia 129. 252.b 342. 486. 490. 491. 494. 495. 496. 499. 500. 538. 600.
Iuſtitia inuiſa 504.
Iuuentus 219.b 411. vid. T. Senectus.

Labor & induſtria 221.a 224.a 315.a 373. 527.
Labor immodicus 444. 445. 488. 490. 514. 521.
Laus humana 594.
Lectio 40. 308. a 487. 610. 611.
Lectio qualis eſſe debeat 305 a
Lenitas vide T. Manſuetudo, modeſtia, affabilitas 580.
Lex 313.a 600.
Liberalitas, Beneficentia 41. 147. 374. 481. 487. 496. 507. 518. 552. 553.
Libertas admonendi, vid. adulatio 347.
Libertas vera & falſa, vide ſeruitus vera & falſa 79. 81. 180. 226.a 228.a 235.a 278.a 243.b 511. 580. 598.
Liberum arbitrium 466.
Lingua & linguæ moderatio 182. 244 a 266. a 420. 582. 608.
Luxus 160. 175. 227.a
Luxus fœneratorum parens 344. 389. 463. 488. 497. 566. 569.
Contra faſtum & luxum 580.

Magi-

Magiſtratus, vide T. Iudex 304.b 305 b 491. 538. 540. 601.
Magiſter & diſcipulus 477. vide diſcipulus.
Magnanimitas 45. 47. 158. 170. 192. 194. 209. 218.a 222.a 243.a 379. 487. 560. 574. 575. 598. 599.
Maledicentia, vide T. detractio.
Maleuolentia, vide T. odium.
Manſuetudo 242.a 254.b 285.b 303.b 319. 395. 396. 482 488. 494. 576.
Matrimoniū vide vxor 24. 265 b 287.b
Mēdaciū 147 157 373. 547.
Miſericordia, Eleemoſyna 95. 521. 522.
Miſtus ex diuerſis ſententijs locus 456.
Modeſtia 193. 203 265.a 281 b 419. 473. 580.
Mors 179. 182 215. 295.a 224 b 231 b 448. 615.
Mortificatio, Victoria ſui, Abnegatio ſui 44. 181. 274.a 291.a 424.
Mulier 23. 24. 464. 468.
Mundus & mundi contemptus 140. 413 Vid. T. amor mūdi, & contemptus eiuſdem.
Munera quæ excœcant iudices 495. vide T. Auaritia.
Natura 314.a
Neceſſitas 45. 217.a 216.b 612.
Nobiles & ignobiles 52.
Nobilitas 303 b 501.
Obedientia & inobedientia 146. 373. 499. 551. 552.
Oblatio, vid. T. ſacrificium 370.
Obſeruantia in maiores 371. 468.
Occaſiones peccatorum fugiendæ, vid. T. peccatorū occaſiones vitandas 481. 512. 572. 583.
Occupatio, vid. infra T. Otium 54. 118. 223 b
Occupationis moderatio 118. 126.
Odium 337. vide Amor ſui
Oratio 139. 550.
Ornatus corporis & veſtium 267.a 421. 481. 587. 588.
Opificium Dei, vid. T. Dei opificium 144. 260.b 461.
Contra otium iners 373. 515. 529. 530. vide Otium pro Quiete T. Quies, & Tranquillitas animi.
Parſimonia, vide frugalitas 38. 170. 174. 175. 178. 216.a 231.a 496. 497. 500. 567. 568. 588.
Paradiſus, vid. felicitas beatarum mētium 113.
Patientia 4. 96. 136. 180. 189.

189.198.199. 214. 246. a 248.a 385. 414. 494. 539. 552. 561.577.
ad Patientiam præparatio 180. 189. 198. 199. 214. 417.
Pater & filius, vide Tit. Educatio filiorum 30. 267.b 336. 473.
Paupertas 81. 160. 168. 309.a 238.b 377.
Paupertas voluntaria 234. a 498. 556.
Pax, concordia 93. 324. 498. 519.
Peccantium contubernia fugienda 67.vid. T.Societas mala.
Peccantiũ multitudo 70. vid T. corrupti ſeculi mores.
Peccantium pœna 253.b 263.b
Peccatum 60.64 72. 311.b 345. 511. 512.
Peccati mala & cruciatus 511.
Peccatum mentem excæcat 407. 408.
Peccatorum excuſatio, vide T. Excuſatio peccatorum..
Peccati occaſiones vitãdas 66. 481. 512. 583.
Perfectorum ſtatus 40
Perfecti viri mores 285.a 286.a 287. a
Perſecutiones bonorum 36 210. 385.526. 539.
Perſeuerantia 221.a 314. a 315.a 316.a
Philoſophia 80. 287.a 272.b 428. 477. 601.
Pietas in patriam 181.182. 370. 386. 500. 559.
Poetice 430.
Potentes & potentia bona & mala 44. 49. 50. 304.b 500.
Prælati, & eorum reſidentia 479.
Præſumptio 280.b
Prodigalitas 160. 497.
Proficientium ſtatus 35. 38. 275.b
Proſperitas 31. 51.165.222. a 293.b 305.b 331. 384. 409.561. 581. 600.
Proſperitatis moderatio. 573 574.
Prudentia 125. 285 a 261.b 341. 416. 418.
Prudentia pro cautione 489 513. 533. 534.
Prouidentia Dei, vide T. Dei prouidentia.
Pudor, vid. T. Verecundia 125. 157. 233.a 241.a 267.a 421. 534. 587.
Pueritia & adoleſcentia 466.
Pulchritudo, Deformitas 589 590.
Purgatorium 26.
Puſillanimitas, vide Magnanimitas 192. 201.
QVies, ſiue trãquillitas animi 39. 119. 223 b 310.b 413. 599. vide Otium laudabile.
REcreatio, aut Relaxatio animi 30. 31. 221.

221.a 266.a 405.
Religio 135. 202. 285.b 369. 521.
Renuntiatio 413.
Reſpublica 39. 143. 296.b 297.b 303.b 497.
Reſtitutio 345. 511.
Rex & princeps 23. 43. 131. 244.a 253.b 285 b 480. 528. 529. 532. 538. 585. 589. 597. 600.
Regum labores 213.b

Sacerdos 285.b
Sacrificium 370.
Sancti 461.
Sapiens & Sapientia 285 a 289.a 314.a 239.b
Scientia 84. 181. 295.a 476. 491. 533. 601.
Seditio, Factio 325.
Senectus & Senex 29. 163. 252 a 265.b 343. 411. 467. 528. 585. 586.
Seruitus vera & falſa, vide T. Libertas 278. a 511. 597. 598.
Seruus, Dominus 476. 598.
Sobrietas & ebrietas 241.a 393. 571.
Societas bonorum 313.b 355. 513. Malorū 282.a 507. 513.
Solicitudo, vide T. Cura, diſtractio 417. 483. 599.
Solitudo 282.a 599. 600.
Spes & deſperatio 77. 521. 527.
Spes immortalitatis 417.
Studium, & diſcendi ardor 36. 304.a 444. 611.
Studium continuum, & pertinax 221.a 477. 528. 610.
Studij ratio 302.a 310.a 611.
Stultitia 407.
Superbia, vid. T. Arrogātia 269.a 590.

Temperātia, intemperantia 222.a 288.a 389.
Tempus 297.a 222.b 224 b 236.b 446.
Tentatio 4. 190. 223.a 288.a 309.b 513.
Tentationis fructus 209. 396.
Tentatio, quæ ad peccandum ſolicitat 74.
Timor, Audacia 127. 128. 190. 215. 282.a 511. 560.
Tranquillitas vera & falſa 121. 124. 128. 186. 280.a 239.b
Tribulatio, vid. aduerſitas 7. 206.

Vectigalia 485. 490. 541. 542.
Verecundia, vide T. Pudor 125. 233.a 241.a 267.a 421. 534. 587.
Veritas 52. 76. 131. 313.a 446. 489. 490. 535. 536. 593.
Victoria ſui, vid. Abnegatio ſui, vel mortificatio 44. 181. 274.a 291. a 480. 490.

Vita 101. 127. 182. 188. 216. a 295.a 216.b 447. 601. 613. 614.
Vita miſera ac periculis referta 183. 186. 199. 201. 283. a 449. 523.
Vitæ actiuæ & contemplatiuæ comparatio 142.
Vir & vxor 29. 265.b 468 588.
Virtus 36. 54. 212. 224. 248.a 287.a 246.b 249.b 253.b 306.b 507. 519. 559.
Virtus in medio 309 b 341.
Virtus docenda 295.b
Virtus partim facilis, partim difficilis 58. 70. 221. a 309.b
Virtutum connexio 214.
Virtus vera & falſa 307.b 360. 361.
Virtutis decus 277.b
Virtus placidum & placatum hominem ſimul efficit 417.
Virtutis modus 149. 153. 510.
Vitium, vide peccatum. 59.
Vitiorum moleſtia 283.a
Voluntarium in virtute. 62.
Voluptas 6.222.a 223. a 266.a 279.a 240.b 247. b 248.b 563. 588. 597.
Duplex voluptas, vna vana, altera vera 223. a
Vſura 342. 389. 541
Vulgus, vulgi errores & opiniones 52. 74. 125. 130. 168. 205. 252.a 265.a 266.a . 271. a 282. a 284.a 297.b 462. 463. 502. 503.
Zelus ex virtute 87. 499.
Zelus ex liuore 65.

FINIS.